

+0-c-~~h~~

240

Dupl. Bk. Acad. Ling.
C. J. Beck.

REFUTATIO

duorum MARTINI SMIGLECII IESUITÆ
Librorum.

*Quos de erroribus Novorum Arianorum
inscripsit.*

L. G. Seibel.

Autore

VALENTINO SMALCIO
Cœtus Racoviensis Ministro.

RACOVIAE,

Typis STERNACIANIS,

Anno 1616.

223044 II

** Biblioteka
Ziemobraz*

GENEROSIS DOMINIS,
D. MARTINO CZAPLIC
SZPANOWSKI, Domino in Hluponin,

Et,

D. GEORGIO CZAPLIC
SZPANOWSKI, Domino in Kisielin, Fratribus
germanis, Dominis suis colendis,

*Autor gratiam & pacem precatur a Deo Patre nostro, &
Domino nostro Jesu Christo.*

URIT adversarios Iesuitas vehementer, ut ex
Smigleccii præfatione, libro, quem hîc refuta-
mus, præfixa, apparet, quòd in hoc almo Po-
loniæ Regno, hætenus ea conscientiarum libertas
facta recta duret, quâ alia quædam Christiani nomi-
nis regna, propriâ culpâ, carent, & propterea mutuis
bellis & lanienis, & antea turpiter & crudeliter pro-
scissa fuere, & nunc istarum metu perpetuò distra-
hantur; ideoque nihil non faciunt, ut, pace hac viola-
ta, sursum deorsum ferantur omnia. Qua quidem in re
nec pietatis nec prudentiæ rationem habere viden-
tur. Nam si veri essent Christiani, non tantum cum o-
mnibus, qui nomen Domini Iesu invocant, sed etiam
cum acerrimis ejusdem nominis hostibus, pacem,
quantum in illis est, colere & sectari tenerentur. Cum

præter pacem & charitatem sacrosancta Christi religio nihil nobis magis commendet, ad eamq; sectandam graviter nos & jugiter commonefaciat. Si verò satis scaperent, exosculari hanc pacem, quam tantopere fastidiunt, deberent, memores jacturæ, quam in aliquot regnis fecerunt, tum bonorum tum ipsius etiam vitæ, Pontificiis; quam non fecissent, si ea, quæ apud nos pax viget, illic conservata fuisset. Neq; est, quòd diversas circa Christi religionem sententias, vulnera Reipublicæ appellent. Vulnera quidem Ecclesiæ, proculdubio, sunt hæreses & aliæ perniciosæ opinioniones: at Respublicas & regna amplissima, in quibus diversitas religionis toleratur, aliquid ex eo, tanquam ex vulneribus, detrimenti capere, inquietorum tantum vox est & murmur vanissimum: quin imò optimè ea habere & rectissimè florere, ipsa experientia loquitur; & dum ista effutire non dubitant Iesuitæ, non advertunt, se tacitè eos, qui alibi rerù potiuntur, & Iesuitas non tantum pro hæreticis, sed etiam hæresium pertinacissimis promotoribus habent, docere, quomodo eos tractare debeant; nempe ut eos, qui vulnera Rebus publicis infligunt, & lethaliter eas sauciant. Nostram verò confessionem adeò exosam esse Smiglecio, ut eam nihil tetrius esse statuatur, hætenus nihil miror. Cùm enim multò plures religionis Pontificiæ errores nostra confessio detegat, quàm ulla alia: imò, adversa quasi cum ea fronte pugnet in plærisque Christianæ religionis capitibus, vix aliter fieri posse videtur, quàm ut ei, qui non ex sacris literis, sed Ecclesiæ

clesiæ placitis res divinas metitur, quàm maximè displiceat. Non est autem despondendus animus, quicquid fremant adversarii. Vt enim hætenus experti sumus, non paucos, quibus pietas cordi est, sponte sua hanc divinam veritatem, quam nos profitemur, recepisse, & vitâ suâ chariorem habere: sic idem etiam in aliis, qui animi sunt innocui, eventurum, nihil est quod sperare prohibeat; præsertim si, qui eam profitentur, cum vera pietate vitam transigere fategerint. Per hanc enim tandem illi, qui ipsam confessionem averfantur, ad eam amplectendam quasi compellentur. Quam, dum in nobis, qui ei studemus, Smiglecus fictam appellare non dubitat, prodit ingenium suum, sed certè nō ad spiritum Christi accommodatum. Quis enim est tandem omnium, qui, quamdiu externa hominis facta Christi religioni consentanea sunt, fictam pietatem objectare alicui ausit, nisi temerarius, ne quid dicam gravius? Faciant quicquid velint adversarii, nos veritatem cum pietate conjungere, Deo & Christo juvante, nunquam desistemus; & tum pietate, quantum in nobis est, tum ipsa etiam veritate & ejus solida defensione, omnibus adversariis occasionem præbere annitemur, ut istâ de nobis tam sinistrâ sententiâ depositâ, mitiùs & rectiùs tandem de nobis sentire addiscant; quod etiâ hoc labore & opere meo effectum, pro mea virili volui. Vobis autem, VIRI GENEROSISSIMI, id dedicatum volui, ut eam, quam jampridem agno-

EPISTOLA DEDIC.

vistis, confessionem, verissimam esse in dies magis
magisq; perspiciatis, & in ea non tantum retinenda,
sed etiam pro virili amplificanda, toti esse pergatis.
Volui etiam tandem aliquod publicum hujus meæ,
quam intus jam pridem premo, vestri observantiæ,
testimonium extare. Valete in Deo quàm diutis-
simè, ad nominis ejus gloriam, & Ecclesiæ orna-
mentum. Racoviæ, Cal: Mar.

I 6 I 6.

ERRORS ex his duobus Smiglecii libris collecti.

*Q*UAM Catalogis errorum Smiglecium delectari video, visum est, reorum, qui frontes librorum inspicere, quam ipsos libros legere maluit. gratiam, nonnullos etiam huic refutationi nostræ præfigere: ut omnes noscant, nos sine ulla numeri affectatione tot errores, quot nobis objicit Smiglecus, objicere posse, & meliori, quam Smiglecii fide in illis objiciendis agere: quippe qui talia Smiglecio objiciamus, quæ ille nunquam negaturus est, sed vera esse defendere votis; defendere autem in æternum non poterit.

De DEO.

- 1 In una numero Deſſentia plures eſſe perſonas.
- 2 Omne quod eſt in Deo, Deum eſſe.
- 3 Deum immortalem, omnem eſſe factum, & mortuum.
- 4 Probabilem fuiſſe congruentiam & decentiam, ut virgo Deum ſummum pareret.
- 5 Deum altiſſimum eſſe exinanitum, & humiliatum, & exaltatum.
- 6 Patrem habere potestatem perfectam, nec poſſe tamen alterum Filium generare.
- 7 Patrem ita ſine Filio nihil poſſe facere, ut Filius ſine Patre.
- 8 Deum neceſſario dediſſe omnia Filio, idque ab æterno.
- 9 Deum non poſſe facerem a ſe aliquo modo independentem.
- 10 Sub novo Fœdere præter unum Deum neminem colendum.
- 11 Deum, & Chriſtum, ita natura aſſumta affligi & pati poſſe.

De CHRISTO.

- 12 In una numero Chriſti perſona eſſe duas naturas.
- 13 Alteram Chriſti naturam, divinam ſcilicet, eſſe tantum perſonam.
- 14 Humanam Chriſti naturam perſonam non eſſe, nec per ſe ſubſiſtere.
- 15 Chriſtum per ſuam generationem humanam, & naturam humanam & perſonam divinam aſſecutum eſſe.
- 16 Hominem ex Maria natum eſſe perſonam divinam in humana natura ſubſiſtentem.
- 17 In verbo, quod eſt Chriſtus, nec humanam naturam eſſe perfectam, nec perſonæ id rationem impletam habere.
- 18 Chriſtum eſſe eum, ex quo omnia.
- 19 Chriſtum eſſe unum cum Patre non in hac vel illa re particulari, ſed omnino & univerſe.
- 20 Chriſtum ita eſſe ſapientiam Dei, ut ſapientia artificis eſt in artifice.
- 21 Chriſti ſanctificationem eſſe illius ab æterno generationem.
- 22 Chriſti miſſionem in mundum eſſe ejus nativitatem.
- 23 Chriſti exinanitionem, humiliationem, & ſervi ſumtionem, eſſe incarnati onem.
- 24 Chriſtum a conceptione ſua omnia habuiſſe, quæ Deus, & tamen morte ſua eadem eſſe meritum.

- 25 Angelis a Christi nativitate datum esse præceptum, ut Christum adorarent.
 26 Christum crevisse in sapientia, & tamen perfectum in ea semper fuisse.
 27 In Christum Spiritus S. descendit, & in eo mansit, & tamen antea semper tu-
 it Spiritu sancto repletus perfectè.
 28 Christum ideo Patrem orasse, quia id in more habuerit.
 29 Christum, licet unus Deus cum Patre fuerit, Patri tamen semper detulisse
 30 Christum ignorasse diem iudicii, etiamsi persona illius eam sciverat.
 31 Christum cum solis Apostolis esse loquutum.
 32 Christum panem & vinum sacrificasse, ut Melchisedec & Melchisede-
 cum etiam eo ritu sacrificasse.
 33 Christi carnem comestam & sanguinem bibitum e ante Christi mortem.
 34 Christum non ex necessitate indigum fuisse conlationis, sed ex nimia
 charitate,
 35 Christum in cruce sacrificium expiatorium perfecit.
 36 Christum bis se sacrificasse.
 37 Christum se per manus sacerdotum quotidie sacrificare.
 38 Christum seipsum nobis reliquisse in terra sub specie vini & panis.
 39 Christum potestate sua uti sanguinem fundendo
 40 Christum etiam cum se humiliaret, & moreretur, fuisse in forma Dei.
 41 Christum semetipsum a morte resuscitasse.
 42 Christum in glorioso corpore resurrexisse.
 43 Christum proprio corpori dedisse immortalitatem.
 44 Sessionem Christi ad dextram Dei, non esse ejus potestatem & divinitatem.
 45 Christum potuisse sibi sessionem ad dextram Dei ante mortem jure vindi-
 care, abstinuisse autem ab ea iustis de causis.
 46 Christum nunc esse ministrum Dei: & eodem modo Deo subiectum, quo
 Reges, & potestatem illius nunc etiam in usu esse dependentem.
 47 Christum, licet omnia in sua potestate habeat, ei tamen a Patre etiam nunc
 propriè rogare.
 48 Christum tunc tantum interpellare pro nobis, quando peccamus, & hanc
 interpellationem aliquando cessare, & repeti.
 49 Christum vivificaturum omnes in corpore & anima.
 50 Traditionem Regni Christi Deo, esse traditionem hominum.

De Spiritu Sancto.

- 51 Spiritum sanctum etiamsi eandem numero naturam habeat, quàm Pater &
 Filius, non posse tamen nec generare Filium, nec spirare alium Spiritum
 sanctum.
 52 Spiritum sanctum carnem humanam personæ Filii Dei univisse.

De Sanctis.

- 53 Sanctos nunc vivere, & cultum divinum, suo saltem modo, illis deberi.
 54 Sanctos aliquid impetrare, vel etiam dare per se nobis posse.
 55 In sanctis potestatem Dei, quàm nunc præditi sint, venerandam.
 56 Unâ cum Deo laudem Mariæ virgini & Ignatio (Lojolæ) deberi.
 57 Præstantiam virginis Mariæ post Deum esse summam
 58 Mariam esse Reginam cæli.
 59 Mariam per Filium suum omnia in cælo & in terra posse.

- 64 Omnes Dii, extra unum Deum, nec sunt veri Dii, nec falsi.
- 65 Pontificios in hostia sacramentali carnem & sanguinem veri Dei & hominis adorare; & nihil aliud præter Deum verum adorare, censendos esse.
- 66 Qui extra unum Deum colitur, sculptile esse.
- 67 Subordinatum Deum, falsum Deum esse.
- 68 Ita homines ob similitudinem cum Deo vocari Deos, ut homo piæ ob similitudinem formæ externæ homo.
- 69 Ethnicos sapienter conclusisse, eos, quos Deos esse putaverunt, non esse subordinatos.
- 70 Eum, qui mortalis est, posse dare immortalitatem.
- 71 Corpora gloriosa comedere & bibere, & vulnera habere, ac tangi posse.
- 72 Fideles in futuro seculo carnem & sanguinem habituros.
- 73 Animas sine corpore voluptate frui.
- 74 Cætera etiam legalia sacrificia, præter anniversarium, fuisse figuram sacrificii Christi: quia omnia in figura illis (Judæis) contingebant. 1. Cor. 10.
- 75 Comedere carnem Christi & bibere sanguinem illius, esse edere panem & bibere vinum in cæna.
- 76 Per Sacramenta hominibus conferri gratiam.
- 77 A primævis Christianis (hoc est, aliis præter Apostolos & eorum socios) descendam religionem.
- 78 Scripturam non esse propriæ interpretationis, (cùm id de Prophetiis tantum verum sit.)
- 79 Sensu Ecclesiæ intelligendas esse sacras litteras.
- 80 Quicunque Ecclesiam, in quavis re ad religionem pertinente, non audit, publicanum esse.
- 81 Christum promississe Ecclesiæ perseverantiam in fide.
- 82 Christianum verum esse posse, qui sit malus.
- 83 Quemlibet hominem habere suum angelum.
- 84 Judæis ante Christi adventum multa de Christi divinitate credenda proposita fuisse.
- 85 *Hodie*, significare æternitatem.
- 86 Posse aliquem sibi ipsi quippiam dare, & a seipso accipere.
- 87 Personam esse subsistentiam ab essentia distinctam, hoc est, modum quendam per se subsistendi.
- 88 Hunc hominem, qui est Socrates, posse quoque aliam esse personam, & aliud subsistens, a Socrate distinctum.
- 89 Spiritum hominis esse idem, quod homo.
- 90 Idem numero corpus posse esse in duobus numero locis.
- 91 Duo diversa corpora unam numero quantitatem habere posse.

Quætuor causa, propter quas nos, quos falsò Arianos nominat Smiglecus, veros Christianos dici non posse affirmat, refelluntur. CAP: I.

Argumenta, quibus docetur Pontificios non esse Christianos, & quæ tria gravia absurda censet Smiglecus, explicantur & defenduntur. CAP: II.

Iurè sub Novo Fadere unà cum Deo uno, Iesum Nazarenum coli, docetur. CAP: III.

Omnibus Scripturis, quæ de uno vero testantur, admissis, tamen Christum unū cū Patre Deū non esse, ostenditur. CAP: IV.

Dei nomen non proprium, sed commune, & potestatis non natura esse, docetur. CAP: V.

Christum, etiamsi sit Deus, suo modo dependens & subordinatus, essetamen verum Deum, ostenditur. CAP: VI.

Christum pro vero Deo colendum esse, etiamsi non sit idem Deus cum Patre. CAP: VII.

Locus I. Cor: 8. a cavillationibus & ineptiis Smiglecii vindicatur. CAP: VIII.

Cultum divinum ei soli, qui natura Deus est, competere sub N. F. ex Scripturis ostendi non posse, docetur. CAP: IX.

Ratione ostendi non posse, ei, qui divinam naturam non habeat, cultum divinum non deberi sub N. Fadere. CAP: X.

Quæ de divino cultu sentimus, defenduntur a cavillationibus Smiglecii. CAP: XI.

Nihil peccari, imò gloriam Dei Patris asseri, cū negatur, Christum naturā Deum esse. CAP: XII.

Summā injuriā Ethnicis annumerari eos, qui Deum unum summum & alterum subordinatum colunt. CAP: XIII.

Sanctorum cultum defendi non posse, & falsò nobis sententiam de interitu animarum affingi, ostenditur. CAP: XIV.

Commune Pontificiorum argumentū, quo probare nituntur, Christum esse unum Deum cum Patre, refellitur. CAP: XV.

Verba illa, Ego & Pater unum sumus, non posse de unitate nature intelligi. CAP: XVI. & XVII.

Repugnare rationi, unam numero essentiam esse in pluribus personis, ostenditur. CAP: XVIII.

INDEX CAPITUM LIBRI SECUNDI.

- Rectissime, Christi divinitatem potestate illius definiri, docetur.*
CAP: I.
- Potestatem Christi, dum mortalis esset, non perfectam fuisse, ostenditur.*
CAP: II.
- Christum perfectè Dominum & Deum ante exaltationem fuisse, ex Sacra Scriptura probari non posse, demonstratur.*
CAP: III.
- Christum ante mortem, Angelorum Dominum non fuisse, defenditur.*
CAP: IIII.
- Ex aequalitate Christi cum Deo, non ostendi perfectam Christi ante mortem potestatem, docetur.*
CAP: V.
- Ex loco Ioan: 5. absolutam Christi potestatem ostendi non posse, probatur.*
CAP: VI.
- Christum post resurrectionem demum reipsa & perfectum factum esse Dominum, demonstratur.*
CAP: VII.
- Sententiâ de Christi post resurrectionem exaltatione ex loco Phil: 2. asseritur.*
CAP: VIII.
- Nullum meritum, propriè loquendo, nec ex hoc loco Pauli, nec ex universa scriptura S. probari posse, ostenditur.*
CAP: IX.
- Potestatem iudicandi ante resurrectionem Christo reipsa datam non fuisse, probatur.*
CAP: X.
- Christi sacrificium, nempe expiatorium, in cælis demum peractum esse, demonstratur.*
CAP: XI.
- Defenduntur argumenta nostrorum, adversus sacrificium Christi expiatorium in cruce, quod Smiglecus statuit.*
CAP: XII.
- Christum improprie sacerdotè appellari, defenditur.*
CAP: XIII.
- De Regia Christi potestate erronea Smiglecii sententia ostenditur.*
CAP: XIII.
- Ignorantiam alicujus rei Christo in terris degenti tribuere, blasphemum non esse, demonstratur.*
CAP: XV.
- Christi ad dexteram Dei sessionem, divinitatem Christi esse ostenditur.*
CAP: XVI.
- Nihil indignè nos de Christi divinitate sentire docetur.*
CAP: XVII.

REFUTATIO

Duorum Martini Smiglecii Jesuitæ Librorum, quos
de erroribus novorum Arianorum inscripsit.

PREFATIUNCULA.

JA M tuum, candide & cordate lector, iudicium & candorem appello. Smigle-
cius enim Iesuita, si non aliis parum iustus causis, saltem præjudicata opinione, &
Ecclesie sue auctoritate raptus & quasi fasciatus, non id agere videtur, ut cau-
sam suam defendat legitime, sed ut defensor a responsione specie animos alio-
rum perstringat, & variis nos cavillationibus & calumniis opprimat. Quod ex
eo, quod subiiciam, ad oculum videre potes. Scripserat ante triennium librum, cum
portentoso titulo: Nova monstra novi Arianismi. In quo variè in nos debacchatur, & in
nostram conscientiam & famam etiam involat, non veritate, sed aliis rebus, quantum
in Theologia nulla est habenda ratio, fractus. Ad hunc ego directè ita responderam, ut
vix aliquid omisum esse videatur. Iam nunc Smiglecio, si veritatis patrocinium sus-
cipere voluisset, incumbebat, ut ea, quæ antea scripserat, ordine suo defenderet. Smi-
glecius vero, ac si antea nihil adversus nos scripsisset, vel nos provocasset, de erroribus
novorum Arianorum duos libros recens edidit, quibus iterum nò quodam modo,
tum quid ille de nobis & nostra confessione sentiat, tum quid nos objicere illis solea-
mus, prohibitu suo persequitur. Interim tam multa eorum, quæ tum respondemus, tum
objicimus, omittit, ut dimidium laboris in eo mihi ponendum sit, si Smiglecii astuti-
am detegere, & ea, quæ intacta reliquit, enumerare velim.

Modus Smigle-
ciana scriptio-
nis

Adde etiam nunc, verbositate ita Smiglecium delectari & crebra unius rei, in
uno eodemq; folio interdum, repetitione, ut aliud nihil affectasse jure videri possit,
quàm ut lectorem obrunderet tantum. Hoc enim in, qui a rationibus destituuntur, in
more est, ut pertinaciter affirmando id, quod probare nequeunt, fidem ferendam apud
eos etiam, qui falsum eos dicere antea sciebant rectissime, inventuros existiment. Sed
apud veritatis amantes nihil proficiet.

Smigleci verbositas

Fastum hominis non examino. Is enim tantus est, ut merito doctus & pius in cõsus
esse possit. Nam qui toties tam turpiter errat, & alios ita calumniatur etiam, ut illud
nec defendere queat, nec excusare, quomodo se hominem esse non debet meminisse, nec
tantum sibi arrogare, ac si esset novus Apostolus? Sed ita sunt homines ad versarios nostros,
ut, quod rationibus expugnare nequeunt, cavillationibus oppugnent, & per alienam
infamiam suam quarant pluriq; gloriam. Sed jam ad ipsam rem accedo.

& fastuosus

Caput I.

Quatuor causa, propter quas nos, quos falsò Arianos nominat
Smiglecus, veros Christianos dici non posse affirmat,
refelluntur.

HIC vide artificium Smiglecianum, quisquis es veritatis a-
mans. Scripserat in priori libro caput primum, cum hoc ti-
tulo: Ariano nullo modo Christianos dici posse, idque duplici
ratione

Smiglecii stragemata.

ratione docere conatus fuerat. una est, quòd verum Christum non agnoscamus: altera, quòd absurdissima dogmata in Ecclesiam Christi importemus. Responderam ego. 1. Injuriam nos Arianos appellari, idq; quàm fallax & falsum esset, luculenter docueram. 2. Nos verum Christum negare, nullo modo probatum esse a Smiglecio. 3. Nec nos dogmata absurda ulla in Ecclesiam Christi importasse; nec, etiam si importassemus, propterea nomine Christianorum privandos esse. Ad hæc plæraque connivet Smiglecus, ut alia taceam, de quibus postea suo loco. Vnde quid de Smiglecio statui debeat, lectori in ipso limine iudicandum relinquo. Sed ne nova, quæ confinxit Smiglecus, novum quoddam robur habere videantur, breviter ea examinemus.

Causa prima est. *Quòd a primævis illis, hoc est, veris Christianis penitus dissentiamus.* At hæc causa impostura est, dum non exprimit, quòsnam per primævos Christianos intelligat. Si enim per eos alii intelligantur, quàm Apostoli, ut vult Smiglecus, falsum est, nos teneri absolutè, cum illis consentire. Poterant enim coætanei etiam Apostolorum veritatem non tenere, seducti scilicet ab Antichristis & seductoribus, quorum spiritus tunc sese exerebat, & quorum multi tunc in mundum venerant, teste D. Ioanne. Hinc Smiglecus, animadversa hac sua impostura, pro primævis Christianis, paulò post reponit eos, qui ex ipsis Apostolicæ doctrinæ fontib⁹ fidem veram hauserunt. Sed hæc altera illius impostura est. Non enim necessariò sequitur, ut jam docui, eos, qui sunt primævi Christiani, fidem veram ex fontibus doctrinæ Apostolicæ hausisse. Tam enim errare illi primævi potuerunt, ut posteri: & tam non primævi fidem veram haurire potuerunt & possunt ex fontibus Apostolicæ doctrinæ, quàm primævi. Qua de causa fontes etiam illos Deus, pro summa sua sapientia, extare voluit, ut haberent omnia secula, unde veritatem cœlestem haurirent. Et bene est, quòd Smigl., cum Apostolos nominare debuisset, primævos Christianos nominat. Hoc enim tacitè se prodit, quòd non cum Apostolica doctrina ipsius fides consentiat. Soli verò Apostoli sunt, ex quorum doctrina fides salutaris haurienda est, & præter eos nemo alius absolutè. Sic enim D. Ioannes ait: *Si id quod audivistis ab initio, in vobis manserit, vos in Patre & Filio manebitis:* & propterea nos Pontificæ doctrinæ partem potissimam rejicimus, quia non ex Apostolicæ doctrinæ fontibus, sed humanorum commentorum lacunis sit hausta.

Ita ostensa ex hac parte argumenti Smigleciani falsitate, parum refert, quid ad illud probandum afferat. Quanquam in eo etiam nihil est soli-

A quo discenda
religio.
2. Thess: 2. 7.
1. Ioan: 4. 2.

1. Ioan: 2. 24.

est soliditatis. Nec enim ex eo, quod 318 Episcopi ad condemnandū Ariū concurrerunt, apparet, quid alii ante Arium 300 annis de Christi natura divina senserint, sed quid ipse Arius tantum senserit. Facile autem fieri potuit, ut, qui tunc extabant & rerum potiebantur, Arius scilicet & Homousiani, diversum sentirent ab illis primis Evangelii confessoribus & Apostolis, & utriq; errarent, licet alii minus, alii plus. Quæ diversitas sententiarum antea ita tolli non potuit vi & anathemate, dum adhuc brachio humano carebant illi, qui istis modis rem Christianam deinde promoverunt.

At, ait Smiglecus, *nemo assignari potest, qui hujus doctrinæ Pontificiæ, si falsa sit, autor fuerit.* Egregia sanè ratio. quia autorem nominari non potest alicujus facti, ergo factum accusari non debet. Ita nugari oportet Pontificios, ut suos errores pallient. Sic Miedzi-bozius & Borcovius, quorum uterque de Ecclesia & missione Ministrorum controversiam cum nostris hactenus sustinet, etiam se gerit. Num omnia scripta extant, quæ per 300 istos annos post Christi ascensionem gesta sunt, & quomodo omnes de Christo senserint? Nonne verò tanti erroris autores viri in Ecclesia illustres esse potuerunt, & per incuriam in hunc errorem incidere, & postea etiam amplius eum disseminare? Planè enim credibile est, homines, qui istam de divina Christi natura sententiam ex cogitârunt, perstrictos divina Christi majestate & potestate fuisse, & ita una cum divina exaltatione, quâ Christus pollet, divinam etiam ei naturam attribuisse. Sed præterea an parum est, quod dicit ex Egesippo Eusebius, ecclesiam virginem puram & incorruptam ad mortem usq; Apostolorum mansisse, & tunc statim nudo vertice contra prædicationem veritatis eos, qui antea delitescabant, prædicare conatos esse? Interrogét nunc Egesippum etiam Smiglecus, quare istos autores non nominaverit?

Ejusdem momenti & illud est, quod de Ebione & Cerintho, eorumque doctrina, ecclesiæ, quæ tunc erat, doctrinæ contraria, & ab eadem damnata, a scriptoribus Ecclesiasticis dici ait. Hinc enim aliud nihil sequitur, quàm eos, qui Ebionem & Cerinthum damnârunt, aliter sensisse, quàm illos. At an rectè senserint omnino, nullo modo hinc patet. Potuerunt enim errare ut Ebion & Cerinthus, sic etiam illi, qui eos damnârunt, ut certè errârunt, si sacræ Scripturæ & verbum Dei scriptum fidei norma sunt.

Nihilo majus illud est, quod porro ait Smiglecus, *eam fuisse primæ ecclesiæ fidem, quam patres illius seculi tenuerunt & scriptis consignârunt.* Nam & in istis patribus multa reperiuntur, quæ eos nobiscum sentientes faciunt in articulo de Christo, & potissimum de Deo

Et Arius & Homousiani circa naturam Christi errantes.

Non necesse est, autores errorum nominari, si constet de erroribus,

Patres antiquissimi de Deo aliter senserunt quàm hodie pontificii.

D. Moscor: in re-
futatione Scargæ
priori c. 7. pag. 26

uno, qui est Pater Christi, ut alibi a nostris demonstratum est. Nec Bellarminus in loco a Smiglecio citato, id ulla ratione negare potuit. Vt ut enim doceat, eosdem Patres, qui nostram sententiam in quibusdam locis expresserunt, alibi aliter locutos fuisse: hinc tamen non apparet, eos id etiam non sensisse, quod alibi diversum dixerunt, sed potius dicendum est, eos sibi met ipsis contradicere, quod illis, qui falsa dogmata tuentur, serè semper accidit, & propterea non admodum illis fidendum esse. Vnde etiam Bellarminus graviter in Origenem invehitur, & blasphemiam eundem accusat, qui scilicet multa pro nostra sententia militancia scripserit. Et etiam si omnes tandem, quorum scripta extant, idem prorsus sensissent, quod Smiglecus de Christi natura divina, num ideo rectè senserunt? Equidem vix aliquid infirmius dici posse persuasum habeo, quantumvis hoc speciosum fortasse homini parum sensato videri possit. Nec enim constat, omnes, qui per ista seculavixerunt, aliquid scripsisse: imò eorum, qui non scripserunt quicquam, infinitus præ illis, qui scripserunt, fuit numerus. Quod etiam Eusebius, qui primus post Apostolos, annis trecentis, historiam Ecclesiasticam conscribere jussu Constantini Magni cœpit, satis evidenter non uno in loco innuit. Iam si omnia ea, quæ non scripta sunt, extarent, procul dubio haberemus, unde colligi posset, quid tunc temporis Christianus populus de Deo, Christo, & aliis articulis Christianæ religionis senserit. Et etiam si scripsissent aliqui aliquid præter eos, quorum scripta nunc extant, nonnè vel interire hominum incuriam, vel eorundem malitiâ opprimi potuerunt, quod deinde sequentibus seculis factum esse ipsimet scriptores ecclesiastici testantur. Multa enim & ingentia volumina, (ut alios omittam) scripsit Photinus utraque lingua, & post eum Apolinarius, quæ omnia suppressa sunt. Quem tamen Photinum idem, quod nos sentimus, de Christo sensisse, constanter asseritur. Sed & ipsa Patrum istorum scripta satis manifestè indicant, fuisse tunc, qui diversam ab illis sentirent, non tantum in eo, quod de Ebione & Cerintho narratur, verum etiam in aliis. Vnde quàm futile sit, quod de perpetua primæ Ecclesiæ sententia narrat Smiglecus, ad oculum videre est.

Opposueram ego huic rei Symbolum Apostolicum. Hoc enim Ecclesiam istam primævam secutum esse, nemo diffiteri potest; in hoc verò nulla est divinæ naturæ mentio. Smiglecus divinam naturam in symbolo etiam contineri ait, quia *Christus in eo Filius Dei unicus & Dominus noster appelletur*. At quanta hic lateat fallacia & falsitas, jam pueri norunt. Filius enim Dei esse is etiam potest unicus, & Dominus noster, qui naturam divinam non habet, si a Deo genitus, & divina

In Symbolo Apostolico nulla divinæ naturæ Christi mentio

& divina potestate donatus sit, quod Iesu Nazareno utrumque contigisse concedimus & gaudemus: Imò, si hac ratione Christus non sit Dei filius & Dominus noster, filium cum Dei & Dominum nostrum non futurum, dicimus. Non datur enim alia in Deo generatio, ut potest ejus essentia nec multiplicari, nec dividi, nec tota communicari possit, cum sit numero una; & divinam potestatem nemo habere potest, nisi a Deo illo uno, qui solus verus & natura Deus est. essent enim alioquin duo Domini absolutè pares, quod est Ethnicum quid, & tum sacris literis, tum sanæ rationi prorsus contrarium, de quo postea plura. Iam quod primi illi fideles symbolum illud, quod vocant, Apostolicum ab ipsis Apostolis didicerint, id nunc nolo pluribus examinare. Nam ad rem nihil facit, imò Smiglecium erroris manifestè arguit. Nam si Apostoli ita tunc senserunt, ut nunc sentit Smiglecus, cur ita non sunt locuti, ut appareret, quid sentirent? Et si id, quod in symbolo continetur, satis est ad fidem constituendum, cur tantopere nos insectatur Smiglecus, qui id ex animo credimus? Verè enim illud dictum est: Ad salutem æternam satis esse credere ea, quæ S. scriptura dicit, etiamsi quis in modo, quo ea credenda sunt, ab aliis dissentiat.

Porro, cum ego doceo ex locis sacrarum literarum, ab ipsis Apostolorum temporibus autores fuisse errorum in Ecclesia, & autores illos non nomino, vide, qua fronte me Smiglecus autores occultos referre dicat, & quo candore mihi insultet, qui eos nōrim, qui occulti fuerunt? Nonne enim tacitè id obijcit s. literis, quod mihi? Hæ enim testantur, tempore Apostolorum multos fuisse seductores, & mysterium iniquitatis jam tunc operatum fuisse, & tamen neminem nominant, imò occultos eos fuisse quodammodo dicunt. Quod verò nulla in scriptoribus Ecclesiasticis istorum fiat mentio, præter paucos, mirum non esse, jam antea indicavimus.

Tandem, cum videret Smiglecus, scripta Apostolica esse consulenda in hac tota controversia, & ex illis discendum, quid veri sentire debeant Christiani de Christi natura, ita in hoc acquiescit, si probem, scripta Apostolica, non sensu Catholico sed Ariano intellecta olim fuisse, & nunc intelligenda esse. Vbi se forex suo prodidit indicio. Nec enim nos postulamus unquam, ut sensu nostro scripta Apostolica intelligantur? Smiglecus verò est, qui, nisi id postulet, quod est longè iniquissimum & ineptissimum, quod mutiat, habiturus non sit. Nullius hominis sensu dicimus esse scripta Apostolica intelligenda. Hoc enim est cum ratione insanire, ut alibi a nostris in tractatu de Ecclesia luculenter demonstratum est. Nam si sensus scriptorum A-

Quo sensu intelligenda scripta Apostolica.

Postolicorum ab aliquo homine, hoc est, aliunde quàm ex ipsorum scriptis petendus esset, nonné hac ratione tacitè præferrentur alii homines Apostolis, & eorum doctrina doctrinæ Apostolicæ? Quo vix aliquid ineptius & magis impium cogitari potest. Scripta Apostolica fidei & morum norma sunt una & unica. Quod ad sensum illorum attinet, jam a nobis alibi dictum est, quod in manibus etiam Smigleci versari non nescimus. Dicimus primùm, bonam & potissimam partem scriptorum Apostolicorum ita esse comparatam, ut ipsa verba sint ipse sensus, & absq; ulla explicatione a quovis rationis non planè experte intelligi possint. Talia autem sunt omnia, quæ ad salutem necessariò pertinent; & si quis ista confiteatur, & secundùm ea vivat, jam salutis æternæ particeps esse potest: Reliqua verò, quæ per se absq; interprete intelligi non possunt, ita sunt comparata, ut absq; sensu vel intelligentia illorum servari aliquis possit, & ita sensu nullius hominis necessariò opus est. Si tamen quis in illis intelligendis proficere velit, quod non potest non esse utilissimum, via expedita & facilis hæc est, ne quicquam admittatur contrarium ei, quod ista clarè scripta, quæ sunt instar principiorum, affirmant. Hoc si observetur, jam scriptura sensum de se suppedabit ipsa, nec op^o erit, sensum vel Catholicum, vel Arianum postulare. Quod quia non intelligit, vel intelligere non vult Smiglecus. videt enim fictitiæ Ecclesiæ suæ auctoritatem hac ratione evanituram, idè semper errabit, ut in aliis, sic etià in hoc, quòd vult sensum scripturæ ab illis peti, qui post Apostolos vixerunt. Hoc enim dum facit, tacitè deserit scripta Apostolica, & traditiones humanas commendat, quasi scilicet firmius id mentibus hominum in hæserit, quod ex Apostolis audiverunt, eo quod in scriptis illorum continetur. Qui modus tractandi res sacras, quàm sit fallax & dolosus, vix dici potest. Et tamen sic evadere necesse est Pontificios, cùm se destitutos a s. literis vident.

Sed ecce aliud argumentum ad colligendam primæ Ecclesiæ de Christo fidem, sed prioribus simile, stramineum scilicet. *Necessè est, ait, in primæ Ecclesia, aut eam fuisse de Christo fidem, quæ divinam illi naturam assignat, aut eam, quæ tollit. Hæc verò cum esse non potuerit, consequens est illam fuisse.* Iam si dicam, eam fuisse quæ tollit, quomodo probat contrarium ejus Smiglecus? *ex scripturis, ait, certum est, fidem Christi perpetuò durare debuisse. Alioquin Christi regnum non esset æternum, & dæmon Christo esset superior.* Ineptissima sanè probatio. Nam contra omnem naturam religionis est, promitti in ea constantiam. Cùm religio & fides semper sit & esse debeat spontanea, alioquin fides non futura. Nec ulla scriptura id affirmat uspiam. Nā quod

ex Ma-

Nulla est promissio perseverantiæ in religione.

ex Malachia & Psalmo 2. assert Smiglecus, id nihil, huic facit. Possunt enim ista loca intelligi (ut alia his similia per plurima) non de effectu sed de Dei voluntate: possunt etiam dari gentes in hæreditatē Christo, etiam si ipsi non obediant. Extenditur enim Christi regnum in eos etiam, qui ipsi sunt immorigeri. Per quod illud etiam solutum est, quod de duratione regni Christi in æternum obiciebatur. Dæmon verò Christo superior esset, & portæ inferorum adversus eum prævalerent, si Dæmon vel portæ inferorum fideles (quatenus fideles sunt) seducere & perdere possent: Sed si homines sint negligentes & desides, & diabolo sese dedant sponte sua, quid mirum est, eos ab illo superari?

At ait iterum Smiglecus adversus hæc, fieri hoc non potuisse, quia nulla res vel hominum malitia divinas promissiones evacuare possit? Sed non probavit Smiglecus, nec unquam probare poterit, extare aliquam promissionem factam Christo (ut Smiglecus ineptissime loquitur) quod non sit futura defectio a fide. Promisit Deus in fide non deficientibus victoriam de morte & vitam æternam: at nemini promisit, eum in fide non defecturum. Et vana est ista consolatio, Deum non deserturum Christum & ei factas promissiones ob ulla peccata hominum, quæ se & suos seducit, seductus Smiglecus. Nam ut omnibus liberum est credere, qui antea fuerunt infideles, cum eis datur ad credendum occasio: ita vicissim omnibus liberum est, postquam semel crediderint, a fide deficere, nec quenquam Deus, ut in fide perseveret, cogit, quantumvis alios plus olim juverit, quam nunc juvet.

Ineptire pergit Smiglecus. Nam cum ego dico, non sequi ex eo, quod sententia de Christi natura erronea obtinuerit, Christum illis non ad fuisse, vel fidem in Christum interiisse, cum multi esse potuerint, quibus Christus perpetuò ad fuerit, quia scilicet illi obedierint; & addo, sententiam de Christi natura divina non tollere fidem in Christum, sed tantum obscurare, respondet ille primum, *nullis me argumentis probare posse, fuisse aliquos in ecclesia, qui Christi divinam naturam negarent, vel potius eam non confiterentur. Quasi scilicet hoc nunc agatur, & non potius concessio eo, quod fuerint, qui illam assererent, negetur tamen, Christum illis propterea non ad fuisse. Deinde ait, si fides Christi ad paucos redigatur, Christi regnum etiam interire. Sed nec illud nunc quæritur, an pauci vel multi fuerint, qui fidem Christi sectati sint, sed concessio eo, quod vel plurimi vel etiam plerique divinam Christi naturam confessi sint, negatur propterea fidem in Christum interiisse. Nec enim regnum Christi cum fide in eum necessario conjunctum est: ut etiam regnum ipsius Dei. Tam enim*

Ad rem non respondet Smigl.

Deus &

Deus & Christus iis imperat, qui ipsi non obediunt, quàm illis, qui ei sunt rebelles. Devoravi molestiam non minimam in denuo refutanda hac mera verborum Smiglecii. Nam si quis relegerit primum meæ responsionis prioris caput, fatebitur, omnia ea, quæ hic dicuntur a Smiglecio, antea dicta fuisse, & plura etiam, & a nobis sufficienter esse refutata. Si sciret Smiglecus, licere suis legere, quæ scribit, procul dubio eum istius vanæ garrulitatis puderet: jam quia nemini, quæ ipse scribit, legere licet, præter eos, quibus ab illis permittitur, hoc est, mancipiis, & qui in eorum verba jurârunt, quicquid in buccam venit, iterum atque iterum scribere non erubescit, ut fama sit, eum adversario rescriptis.

Secunda causa, cur Christiani non simus, est, *quia Christi essentiam negamus*. Hoc verò quomodo probat Smiglecus. Quia, inquit, *Christi divinam naturam negamus, sine qua Christus non est Christus*. At iterum negamus, Christum sine divina essentia non esse Christum. Probat ergo posterior Smiglecus, quod dixit: *Quia talem Christum nobis apostoli prædicarint, qui Deus esset & homo, & talem mundus universus crediderit, & semper crediturus sit*. Sed prius ambiguum est, alterum vel falsum vel infirmum. Ambiguitas prioris ex eo constat, quod possit aliquis Deus & homo prædicari, non propter essentiam divinam & humanam, sed ob essentiam humanam, & divinam auctoritatem vel potentiam. Vocem enim *Deus* non naturæ esse sed muneris vel potestatis abunde testantur s. literæ, dum eos omnes Deos appellant, quos Deus divina potestate præditos esse voluit. Et proinde non dicendum est, Christum ab Apostolis prædicari Deum & hominem, sed hominem Iesum prædicari etiam Deum propter divinam potestatem. Falsitas alterius jam antea ostensa est. Infirmitas verò inde patet, quod non ad mundi universi confessionem, sed ad scriptorum Apostolicorum normam revocanda sit fides in Christum.

Quæ deinceps addit Smiglecus, negata parte hominis essentia, li hominem negari, & proinde etiam negatâ naturâ Christi divinâ, Christi essentiam absolutè negari, ea tam diu falsa erunt, quamdiu non probabitur, aliam in Christo naturam esse præter humanam. Quanquam inepta est conclusio Smiglecii. Nam etiamsi detur Christi natura divinâ, tamen essentiam Christi absolutè negari negatâ naturâ divinâ, dici nullo modo potest, nisi doceatur, Christum essentiam nullam habiturum, si Deus naturâ non sit, hoc est, nisi negetur, Christum verum & perfectum hominem & humanam personam fuisse. Qui scopulus iste est, in quem semper impingat necesse est Smiglecus, & quod solum Smiglecii opinionem fabulosam esse suffici-

Quomodo aliquis
Deus & homo di-
ci possit.

enter docere potest. Tam enim impossibile est eum esse hominem, qui non sit humana persona, quàm impossibile est, Deum naturâ esse, qui non sit persona divina.

Sed ait audaculus Smiglecus, *nos non credere, Christum esse illum hominem de Maria natum, sed alium quempiam*. Cur vero? Ille enim homo, ait, est idem qui Deus, & divina persona in humana natura subsistens. O nugæ putidas & absurdas. Est quidem homo ille natus ex virgine Maria Deus, sed non naturâ: divinam verò personam esse hominem in humana natura subsistentem, affirmatio est exotica, quæ nec sacram literarum nec sanæ rationis autoritate fulciri potest, & proinde nunc simpliciter a nobis rejicitur. Infrâ autem suo loco rationibus etiam docebitur, quàm sit ab omni verisimilitudine aliena.

Gnaviter autem repetendo semel dicta & funditus prostrata, officium impostoris facit Smiglecus. *Christum, ait, nos divino honore non colere, quia naturam ei divinam negamus, ob quam solam alicui debeatur honos. Et si ob divinitatem datam honos divinus alicui debeatur, deberi etiam eum angelis & hominibus, qui Dii appellantur*. Hoc argumentum decies saltem in priori responsione propositum fuerat, & ad id toties responsum: infrâ etiam plus quàm decies ex professo tractatur, & tamen hic idem ascribitur. Falsum est Deo, non nisi ratione divinæ naturæ cultum divinum deberi: nec id vel antea vel nunc probavit Smiglecus, quantumvis verum sit, eum illi ob divinam etiam naturam tribui. Tribuitur enim tum ob divinam potestatem, tum ob voluntatem, quâ nos potest & vult servare. Accedentem enim ad Deum, hoc est, qui vult Deum colere, oportet credere, quodd sit, & quodd sit remunerator eorum qui ipsum quærunt. Hanc divinam potentiam & voluntatem servandi nos quia Christus habet, jure illi debetur cultus divinus: Hanc quia nec Angeli nec homines habent, ideo cultus eis divinus non debetur. Etiam si enim (ut Apostolus loquitur) sint qui Dii dicantur in cælo & in terra, ut sunt multi Dii & multi Domini, tamen nobis (Christianis) unus est Deus, & unus Dominus Iesus Christus. Audin, agnoscendos esse pro diis & Dominis, quos Deus tales in cælo & in terra constituit: sed cultum divinum non debemus cuquam, præterquàm Deo Patri, & Iesu Christo.

Vnde constat, quodd, dum duplici ratione nos in Christo colendo peccare ait Smiglecus, tum quodd infinito honore, qui ei ob divinam naturam debetur, ipsum spoliemus; tum quodd ob fictam divinitatem ei honorem tribuamus, duplici nos ratione ipsemet cavilletur & calumniatur. Nec enim Christum ulla re spoliamus: sed, quod ipsi per ignorantiam tribuit cum suis Smiglecus, id ei non deberi

Cause cultus divini.

Heb. 11. 6.

1. Cor. 8. 6.

Data divinitas,
vera etiā est di-
vinitas.

docemus: nec ob fictam divinitatem & honorem tribuimus. Licet enim data sit Christo divinitas, tamen non nisi per summum scelus ficta dici potest. Ergo ficta est angelorum & hominum potestas & divinitas. Si tale quid ego dicerem, haberet Smiglecus unde aliquot saltem suo more, deduceret errores & blasphemias: At cū ita blasphemat Smiglecus, veritatis divinæ & gloriæ Christi assertorem se esse prædicat, scilicet. *Similitudo rei*, ait, *nunquam est res ipsa*. Cur verò fraude utitur & fallacia? Fraus est, quòd semel jungit cum similitudine participationem, & iterum, omiſſa participatione, solam ponit similitudinis vocem. Num participatio divinitatis ficta est divinitas? Ergo etiam ficta est divinitas, quam Christi naturæ humanæ concessam esse ait Smiglecus? Nam & illa participatione divina est. Fallacia est, dum voce similitudinis ita utitur, ut præter externam formam nihil significet. Externa enim forma tantum, nunquam est res ipsa, ut homo pictus nunquam est verè homo: cū tamen certum sit, similitudinem etiam dari alio modo, quæ scilicet internum aliquid significet. Vt cū de fidelibus dicitur, eos similes futuros Deo. Hoc enim ita accipiendum esse, quòd naturæ etiam divinæ participes futuri sint, sacræ testantur literæ. Quod si de Christi populo jure dici potest, quid illud de Christo ipso dici posse dubitabimus, eum scilicet ita Deo similem esse, vel talem cum Deo similitudinem habere, quæ ipsius Dei naturæ, & naturalium ejus attributorum participationem respiciat? Cujus rei plena sunt N. Fœderis scripta, ut mirum sit, quomodo non puduerit Smiglecium dicere, nos aliam Christo a nobis consistam divinitatem tribuere.

Eum esse, ait, *quòd dico, Christum non pari omnino cum Deo honore coli*, sed tamen tali, qui sit ejusdem generis cum divino. Cur verò? *Etenim*, ait, *si divinitas non sit ejusdem generis in utrisq; quomodo potest esse ejusdem generis cultus?* Sed divinitas in Christo & Deo ejusdem est generis, licet in Deo sit naturalis, in Christo participata. Imò una quodammodo dici potest divinitas Christi & Dei. Nec enim alia potestate Christus populum suum servat, quàm Dei, quam potestatem ei ad tempus Deus ita concessit, ut ipsemet neminem judicet.

Delirus autem est Smiglecus, qui ex Socino docere velit, nos Christianos non esse, quia scilicet dicat Socinus, eum non esse Christianum, qui Christo honorem divinum non tribuat. Ergo Socinus sensit, Christo deberi talem honorem divinum, qualem ei tribuit Smiglecus? Cur igitur eum non semel impium & hæreticum appellat? Si verò talem honorem divinum Socinus vult tribui Christo, qualem ipsemet, dum in vivis esset, Christo tribuebat, & nos nunc ei tribui-

Joan: 9. 9.

Petr: 1. 4.

Divinitas Dei &
Christi eadem
suo modo,

Qui Christo ho-
norem divinum
non tribuunt, non
sunt Christiani.

tribuimus quomodo verba Socini huc adducere non p̄dicit Smigle-
ciū? Idem autē nos dicimus, quod Socinus, pręstare scilicet Trinitariū
esse, quā talem Arianum, qui honorem, Christo divinum non tri-
buat, ejus scilicet generis, qui ob datam divinitatem alicui debetur.
Et hinc ob solum dogma de essentia Christi divina neminem a Chri-
sti ecclesia arcendum esse statuimus, nec etiam a nostris cōtibus re-
jicimus: Quin imō tales & olim in cōtu nostro fuerunt, & nunc esse
possunt, qui credant divinam Christi naturam, dummodo ei obedi-
ant, & ita fidem suam in eum probent, de quo paulō pōst.

Tertia causa, cur pro Christianis non simus habendi est, quod
cum Ebione & Cerintho ab Apostolis hæresis simus damnati. Quæ ratio
Smiglecii tanta est nugatio, ut vix major in hoc ipsius scripto reper-
atur. Primū enim prorsus incertum est, an adversus istos quicquam
scripserit D. Ioannes. Porro si conferantur errores illorum cum iis,
quæ Ioannes scribit, tantū non contrarium apparebit, nisi fortē
Smiglecus D. Ioannem ex se fingat, qui id scilicet hominibus affin-
xerit, quod ipsimet non dicebāt, sed quod, nescio per quam coactam
imō futilem consequentiam ex dogmatibus illorum extorqueri
posse videbatur. Ioannes eos tantum persequitur, qui negabant, Ie-
sum esse Christum. At hoc nunquam de Ebione & Cerintho legitur.
Ebion enim tantū negabat, Iesum ex virgine natum: legis Cere-
monias Evangelio miscebat: Solo Evangelio Matthæi, quia Hebræ-
um esset, utebatur, Paulum tanquam Apostatam legis rejiciens &c.
Cerinthus verō simpliciter etiam Iesum ex Iosepho & virgine na-
tum dicebat, & plus potuisse iustitiā & prudentiā & sapientiā prae
omnibus, & post baptismum descendisse in eum Christum, ab ea princi-
palitate, quæ est super omnia, figurā columbæ, & tunc annuntiāsse
incognitum Patrem, & virtutes perfecisse, in fine autem revolasse
Christum de Iesu, & Iesum passum esse, resurrexisse: Christum autem
impassibilem perseverasse, existentem spiritualementem. Quæ licet plura-
que sint valde erronea & absurda: non tamen pro negatione ejus,
quod Iesus sit Christus, jure haberi possunt. Nam si quis cum istis
quantumvis portentosis opinionibus, Iesum pro rege suo, qui nunc
in cœlis regnat, agnoscat, & ei obediat, procul dubio servari posset.
Is enim negat Iesum esse Christum, qui negat, Iesum nunc regem es-
se, & divina potestate præditum.

Quos verō præter hunc unicum errorem duos alios enumerat
Smiglecus, ii commenta ipsius sunt. Secundus enim, quod scilicet
solverint Iesum, quia id in græco codice prorsus non habetur, nec a
Syro interprete agnoscitur, idcirco, quæ hic de ista solutione ad nau-

Cur non scripse-
rit Ioā: adversus
Eb: & Cer.

Iren: lib: 3. c. 23.
Euseb: lib: 6. c. 16.

Iren: lib: 1. c. 23.

Quinam fuerit
Antichristi spi-
ritus,

seam usq; differit Smiglecus, pro magna nugatione jure censerî possunt. Tertius verò falsa scripturæ interpretatione nititur, quod scilicet negaverint Iesum Christum in carne venisse. Non enim spiritus is, quem Antichristi spiritum Ioannes esse asserit, negabat, Iesum Christum in carnem venisse, sed ided quia in carne venisset Iesus, Christum eum esse negabat. Nec est in Græco talis vox, quæ per *in carnem venisse* converti possit, quasi scilicet vox ista prædicati locum habeat, sed vox ista ἐλλυότα, quæ converti debet, qui venit, & adjunctum est subiecti, nempe Iesu, prædicatum autem est, Christum, ita ut hîc idem dicatur, quod ante c. 2. v. 22. de Antichristo dictum fuerat. *Quis est mendax, nisi qui negat, quod Iesus est Christus*, addito tantum ad subiectum eo, quod causa erat istis seductoribus, cur negarent Iesum esse Christum, quia scilicet in carne venisset. Videat jam Smiglecus, qualis sit Theologus, & literarum sacrarum interpres, & paulò magis sobriè de se sentire discat.

Sed præterea, si ista tria negarunt Ebion & Cerinthus, quid hoc ad nos? qui nec ea, quæ historici Ecclesiastici de istis hominibus recensent, vel per speciem confitemur, nec ullo modo, Iesum esse Christum, negare jure dici possumus. Credimus enim Iesum & neminem alium esse Christum, hoc est, regem populi divini. Nugatorias autem & calumniosas Smiglecii affanias, quibus nos id negare, docere nititur, magno animo contemnimus: Imò si jure nostro agere velimus, docere possumus, Smiglecium cum suis eos esse, qui licet non disertè & expressè, tacitè tamen, & vî confessionis suæ verè negant, Iesum, qui in carne venit, esse Christum. Iesus enim, qui in carne, hoc est, cum carne, vel carne circumdatus, officium suum obijt, nemo est alius, præter & ante eum, qui ex virgine Maria natus fuit. Hîc enim, ut caro fuit, sic etià in carne, hoc est, infirmitate circumdatus tunc, cum Evangelium docuit, venit. Hunc verò, & non alium ante vel præter eum, non agnoscit esse nostrum regem & servatorem Smiglecus. Credit enim ante Iesum natum ex virgine Maria jam extitisse personam filii Dei; & hunc filium Dei humanam tantum naturam assumpsisse fabulatur, quæ nisi cum persona illa filii Dei conjuncta esset unionem hypostatica, non posse eam pro Servatore nostro agnoscî contendit; & Iesus ille Nazareus, natus ex virgine Maria propter istam miram (si Deo placet) unionem demum filius Dei non est revera, sed tantum ceptetur. Vnde constat, reliquias spiritus Antichristi, vel potius ipsius Antichristi spiritum verborum phaleris ornatum & tectum latere in confessione Smiglecii.

Multa quæ hîc dicta sunt a Smiglecio, non exagito. Extra oleas enim

Quomodo negent
Pontificii Iesum
esse Christum.

enim vagatur prorsus, & in scripturis explicandis vix aliquid dicere potest, quod non sit valde absurdum & ridiculum. Hoc unum nunc attingo: *Venire in carne*, ait, *esse fieri carnem*. Hoc quid absurdius? Nam eum, qui in carne venit, jam carnem esse, antequam in eam veniat, necesse est. cum venire sit actio: actiones autem sint suppositorum. Is verò, qui caro sit, caro antea esse nullo modo potuit. Illud etiam non omittendum putavi, quòd nos Ebione & Cerintho deteriores esse affirmat. Quia scilicet illi naturam Christi divinam non negarèt. Sed duplex est Smiglecii lapsus, ne quid dicam gravius. Primum enim non docet, Ebionem & Cerinthum naturam Christi divinam agnovisse, qualem agnoscit ipse cum suis. Nam si hoc credidissent, quomodo damnari a Ioanne potuissent? Cum, ex mente Smiglecii, credere divinam Christi essentiam, sit credere Iesum esse Christum? Firmum igitur manet, nos solos, alto Dei consilio, hodie confiteri Iesum (esse) Christum, qui in carne venit, & proinde (quoad confessionem) solos esse veros Christianos: Omnes autem alios Christianos, qui non confitentur Iesum esse Christum, qui in carne venit, sed alium ante & præter eum, licet propterea Christianorum nomine privari non possint, tamen id sectari, quod spiritus Antichristi portio quædam est vel reliquæ.

Quid sit in carne venire, jam ante explicavimus: explicationem verò Smiglecii, quia non tantum inepta est, sed omni probatione caret, meritò rejicimus. In carne venire, est cum carne venire, ut etiam in aqua & sanguine venire, est cum aqua & sanguine venire. Cum carne autem venire, est circumdatum afflictionibus venire. Hæc enim vocis carnis inter alias significatio est. Hinc etiam dierum carnis Christi disertè fit mentio. Venire deniq; (in carne) est, est munus obire & mundo sese patefacere absq; mundana gloria. Sic enim vox veniendi alibi etiam de Christo accipitur, sive sola sive cum vocibus in mundum, ut tempus, non quo Christus natus, sed quo munus suum Prophetæ cum agressus est, exprimatur, ut paulò antè ex eodem Ioanne docuimus. Certè enim Christus, cum natus fuit, non venit cum aqua & sanguine, quocunq; tandem modo istud accipias, sed tunc cum munus suum obiit.

Quartam causam exponere hic Smiglecii neglexit, cur non simus Christiani, quæ est, quòd ea de Christo & Deo sentiamus, quæ Christiano homine prorsus indigna sunt, differens scilicet illud in sequentia, quæ scribit. Sed iterum dupliciter eum impingere dicimus. Nam nec is, qui in quibusdam de Deo & Christo errat, protinus Christiano titulo privandus est, de quo in sequenti capite: nec nos ii su-

1. Ioan: 5. 6.

Heb: 5. 6.

1. Ioh: 5. 6.

Ioh: 1. 9.

mus, qui aliquid homine Christiano indignum de Christo sentiamus, ut jam ex responsione brevi ad errores a Smiglecio enumeratos patet, & deinceps amplius patebit. Smiglecus is est, qui, cum graviter & multipliciter cum sua Ecclesia erret, alios, qui ei aduersantur, errare opinatur. Ascribam hinc quædam ex primo capite responsionis meæ, ad quæ nihil respondit Smiglecus, ut agnoscas hominis integritatem & fidem.

1. Cur non defendit miraculum istud, quod in eo esse dicebat, si totus mundus sine divino testimonio credidisset divinam Christi essentiam? Hoc enim ego (ut alia omittam) ideo fieri potuisse docueram, quia Deus homines gravissimè punire voluerit, & quia Tyrannus inter homines grassata fuerit.

2. Cur non defendit, quod dixerat, decretum Apostoli esse, ne quis propriam in scripturis interpretationem sequatur. Hoc enim ego de solis Prophetiis intelligendum esse docueram, & id iterum nunc affirmo.

3. Cur non defendit, quod nos similes Ethnicis fecerat, qui colimus cum Deo Iesum Christum? Docueram enim, nos ea in re sequi expressam Dei voluntatem: Ethnicos verò sua deliria. Sed, his ita indicatis, pergo ad alia.

Caput II.

Argumenta, quibus docetur Pontificios non esse Christianos, & quæ tria gravia absurda censet Smiglecus, explicantur & defenduntur.

Nimis tardè primùm me opus hoc aggredi ait Smiglecus. Pontificios enim semper habitos fuisse pro Christianis: Arianos verò ab Ecclesia damnatos, & Socinum Trinitarios pro Christianis agnoscere veris, licet non bonis. Sed primùm potuerunt hoc opus ante me alii etiam aggredi, & quidem ante multa secula: Et quos Ecclesia Homousianorum damnavit, Arianos, ii vicissim eandem condemnarunt. Deinde Pontificios non nego esse Christianos unquam, sed veros Christianos. Possunt autem esse titulotenus Christiani, qui tamen Christi non sunt, teste ipso Christo. Præterea non omnia mea argumenta directè id probant, quod me probare velle ait Smiglecus, sed cum hypothesi, si vera sint illa, quæ Smiglecus nobis objicit. Quia verò nonnulla illorum vera esse pernego, hinc colligere debuit Smiglecus, me infirmitatem ipsius argumentorum ostendere hac

ratione

ratione tantum voluisse. Atque hinc etiam responsio patet ad id, quod ex Socino citat. Notandum enim est, Socinum Trinitarios pro Christianis habere, non Pontificios, vel Pontificios, quatenus tantum Trinitarii sunt, non quatenus sunt Idololatræ. Ineptia autem ista digito monstrari digna est: Verum esse Christianum, licet non sit bonus. Hæc scilicet Theologiæ Pontificiæ sunt mysteria. Quasi verò, qui non sit bonus Christianus, hoc ipso non desinat esse verus Christianus. Christianismus enim vel regnum Dei non in scientia, sed in virtute & sanctitate consistit: Et ut fides nulla ibi est, ubi non est pietas, ita nec verus Christianismus absque pietate consistit.

Nemo verus Christianus, qui non sit bonus.

Audiamus autem, quid ad argumenta nostra dicat Smiglecus. Argumentum primum est. Pontificii propriam Christi essentiam negant. Quia negant humanam Christi essentiam, quam eum habere, quia homo sit, necesse est. Negant autem, quia personam humanam in Christo negant. Responsio Smiglecii est. Pontificios nosse, personam a natura distinguere, & docere, aliam esse rationem personæ, aliam naturæ, & iterum ait: Ineptè inferri, Pontificios essentiam Christi humanam negare, eò quod personam humanam negent. Nam uti agnoscunt personam divinam in Christo, ita naturam humanam in persona divina collocatam asserunt. Sed nihil prorsus respondit Smiglecus. Non probavit enim vel essentiam hominis sine persona humana consistere posse; vel Pontificios non negare humanam Christi personam. Unde apparet, quanta sit huius argumenti vis, quod tantus sophista attingere non est ausus.

Argumentum non solvit Smiglecus

Argumentum nostrum secundum est: Pontificii divino honore colunt multa præter Deum. Ergo non sunt veri Christiani. Colunt autem hostiam sacramentalem, & Mariam reginam cœli appellant. Responsio Smiglecii est. Pontificios in hostia sacramentali nihil præter Deum verum adorare. Quia non carnem ut carnem, sed ut Dei carnem & Deo unitam adorant. Sed hæc sunt placita tantum Smiglecii, duplici de causa rejicienda. Nam carnem Dei esse nunquam propari potest, & per se horrenda est blasphemia. Et carnem Dei in hostia adesse, multò magis absurdum & blasphemum consendum est.

Hostia sacramentalis, non est adoranda,

De Maria respondet, non esse inconveniens, eam reginam cœli appellari, quia filius ejus Rex cœli sit. Ergo, quia Christum peperit, Maria, regina cœli censenda est? O Idololatriæ excæcatas mentes. Fides Mariæ in Christo collocata, non reginam sed participem cœli eam suo tempore, quo omnes fideles resuscitabuntur, redditura est. Auxit autem Idololatriam suam Smiglecus, dum ait, omnia Mariam per filium suum posse, ut Paulus ait, se omnia in Christo potuisse. Paulus enim

Nec virgo Maria,

nim

nim hoc dicebat vivens: Maria autem mortua est. Paulus dicebat, se ipsum posse præstare omnia, quæ ipsi erant præcepta vel incumbabant: Smiglecus Mariam omnia, quæ velit, efficere & aliis etiam dare posse somniat.

Inscitiam meam appellat, quòd dixerim, Israëlitas adorando vitulum, non credidisse, se verum Deum adorare, adductis verbis Exod: 32. 4. *Hi sunt Dii tui, qui eduxerunt te de Ægypto.* Sed hæc ipsa verba pro me militant. Sunt enim verba Aaronis, quem ita excæcatum fuisse, ut crederet, vitulum illum esse Deum Israelis, prorsus incredibile est, & cum verbis ejusdem Aaronis non consentit, quæ mox adduntur v. 5. *Cras erit sollemnitas lehoræ.* Restat igitur eos sensisse, se adorando vitulum, quem vitulum esse & non Deum credebant, Deo vero honorem tribuere, ut etiam hodie Pontificii, adorando & in vocando Mariam & alios sanctos, quos homines & non Deum esse credunt, sentiunt, se Deo honorem tribuere, quæ vera est & deplo-randa Idololatria,

Tertium argumentum est: Pontificii Christo honorem divinum non tribuunt. Ratio est, quia personam humanam in Christo non agnoscunt, qui Christus nemo alius nisi homo est, teste ipso Smiglecio. Ergo non sunt veri Christiani Responsio Smiglecii est. *Verum hominem non a persona sed a natura dicendum esse, & quia natura humana Christi divinæ personæ communicata sit, verè eam denominari hominem.* Sed imponit lectori Smiglecus. Doceat hominem vel naturam hominis integram dari sine persona vel supposito. Tam enim natura hominis sine persona humana esse potest, ut natura Dei sine persona divinæ, vel, si illud docere nequeat, agnoscat sententiæ suæ summam absurditatem, & ex sua sententia, se non esse Christianum. Nec dicat, id ad majorem hominis dignitatem pertinere, cum pro humana, divina persona substituitur, quod antea etiam dixerat. Nam si homo sine persona non est, quomodo conditio ejus præstantior esse potest vel non? Notent, quibus cordi est veritas, quomodo hic hæreant omnes Trinitarii, dum docere non possunt, quomodo Christus homo verus sit, si quidem humana persona non sit: Et tamen, qui hominem verum Iesum esse negat, is Christum negari jure dici potest.

Quartum argumentum est. Pontificios multa absurda credere. Credunt enim unam numero essentiam in tribus personis existere, Deum immortalem hominem factum & mortuum esse, panem in corpus Christi substantiari &c. Ergo ex sententia Smiglecii non esse Christianos. Responsio Smiglecii est. *Universum mundum Christianum ea semper credidisse. Absurda videri ista rudibus ac stipilibus &*

truncis,

Homo non datur
sine supposito.

Responsio Smi-
glecii infirmis-
sima.

truncis, qui res subtilius non expendunt: At sapientibus & doctis verissima semper visa fuisse. Ad quæ ego. 1. Vniuersus mundus Christo adversabatur: & tamen Christi religio erat ipsa veritas. 2. Vniuersus orbis Christianus non semper ita credidit: Nam ab initio semper & postea per multa secula plurimi semper fuerunt, qui huic sententiæ contrarium secuti sunt, ut suprâ ostendimus. 3. Pauci ab initio sapientes secum cum carnem fuerunt in Christi Ecclesia, adeoque ex mente Smiglecii, stipites & trunci. Quomodo igitur ista mysteria capere vel credere potuerunt, quæ nec in scriptura extant expressa, nec ex ea deduci ullo modo possunt, & vix a millesimo hodie intelliguntur? 4. Sapientes inter Pontificios ista mysteria expendere prohibentur, Quomodo igitur constat, eos verè ea credere? Nulla est enim fides, ubi non est intellectus. 5. Non soli deniq; Trinitarii sapientes sunt & docti, sed & aliis extra illos sapientiæ aliquid & eruditionis relictum est: Hi verò docent, ista omnia esse ut s. literis, sic etiam sanæ rationi ex diametro repugnantia.

Sed jam tria dogmata mea portentosa exagitat Smiglecus. Ad quæ quantum satis est, respondi in examinatione errorum. Nunc hæc pauca addo. Primum, *Christum non omnium providentiam habere*, non meum dogma est, sed cavillatio Smiglecii. Agnosco enim, Christum, ut omnium est rex & Dominus, ita omnium etiam providentiam habere suo modo, quatenus & olim, cum in mundo degeret, omnium, ad quos missus erat salutem procuravit, & nunc omnium, quibus veritatem suam revelat, salutem procurat, Quod verò nego, illud est, quodd scilicet re ipsa & effectivè providentia illa & cura Christi non omnibus competat. Conjungo enim disertè in responsione mea cum ista providentia, promissa etiam divina. Ut verò hæc, licet omnibus offerantur, tamen non ad omnes pertinere dici possunt propriè. nemini enim dabuntur nisi obedienti: ita illa etiam providentia non ad omnes propriè spectat, ut scilicet effectus illius in eis sese exerat. Christus enim corporis sui servator est. Itaq; discursum illum de providentia Dei simpliciter accepta, dono Smiglecio, & eundem moneo, ne affingendo innocentibus aliquid, traducere illos conetur.

Ad alterum etiam, *Christum non solum permittere, sed etiam procurare posse, ut homines in gravissimos errores ruant*, responsum habes in eadem refutatione. Absurdum est dicere, Christum simpliciter procurare, ut homines, vel etiam mali homines, quibus nondum Christus innotuerat, in errores ruant, quod Smiglecus aliquo modo ostendit: Sed nihil absurdi in eo est, si dicatur, Christum procurare, ut

Quatenus Christi providentia ad omnes pertineat.

Quatenus Christus procuret, ne homines mali in errores ruant.

fi, qui sunt divinæ veritatis contemptores suâ culpâ, & respiscere neficii, divina ultione eos prosequente, fiant deteriores.

Ad tertium, cum fide de Deo & Christo falsa, dummodo quis recte vivat, posse Deo placere & servari, operæ pretium est paulò accuratius respondere. Primum ait Smiglecus, hoc a Socino multò clariùs exponi in refutatione VVujeci fol. 484. cum ait, æquè Trinitariq; ac Arianos acceptos esse posse Deo. Sed in loco citato nihil tale habetur. Imò apertè dicitur: Arianos Deo fuisse invisos præ Homousianis, si hi piè vixerunt. Deinde probat, fidem falsam non esse fidem, adeoq; eam Deo placere non posse. Sed imponit verbis false fidei, ut in responsione ad errorem 78 ostendi. Fides enim tam essentialia religionis capita, quàm alia, quæ non sunt talia, respicit. Isto modo considerata per se damnat, hoc verò, non item. Patet id ex eo, quòd Apostoli satis esse dicunt ad salutem, si quis confiteatur ore suo Iesum Dominum, & credat in corde suo, quòd eum Deus ex mortuis resuscitavit: vel, si credat Iesum esse Christum filium Dei, cum ex Deo natum esse, adeoq; servatum iri. Possè autem aliquem istud confiteri & credere, etiam si in multis rebus ad religionem Christi pertinentibus erret, ipsa docet ratio. Et ipse Smiglecus negare id non potest, nisi multos eorum, quos Patres Ecclesiæ suæ esse credit, damnare velit, de quibus scilicet legitur, quòd in quibusdam diversum ab aliis doctoribus senserint. Quo nomine etiam culpantur ab ipso Bellarmino. Imò hodiè etiam diversa sentire de multis ad religionem potius quàm ad salutem spectantibus Ecclesiæ Romanæ doctores, Becanus Iesuita, in libro de Deo & attributis ejus satis ostendit.

Sed Smiglecus hinc absurda multa consecutura queritur. Quanam sunt illa? Primum est, omnes hæreticos in suis hæresibus Deo placere & servari posse. Nullum enim ita insulsum esse, qui non aliquo modo Deum agnoscat, & Christum credat salvatorem, ejusq; legem de piè vivendo rejiciat (sic habet Smiglecus) Hoc verò quàm infirmum sit, constabit, si duo considerentur. Vnum est, hæreticum eo sensu, quo scriptura id accipit, injuriâ dici, qui in aliqua re ab aliis vel a vera Christi Ecclesia dissentit. Is enim tantum hæreticus est, qui ea affirmat, quæ non permittunt credere, Iesum esse Christum, vel Deum ex mortuis illum resuscitasse. Alterum est, ad constituendam fidem salvificam parum esse, aliquo modo Deum cognoscere, & legem de piè vivendo non rejicere: Sed necesse esse, credere Deum esse, & esse remuneratorem illorum, qui ipsum quærunt: Christum esse, quem Deus, ex mortuis resuscitavit: & verè piè vivere, quod est, Deum quærere. Hoc utroq; observato, faciliè videre est, non tantum nihil absurdi

in no-

Quatenus enim ex ore quis servari possit.

Rom: 10. 9.

Joan: 5. 2.

Tom: 1. contragen: 5. lib: 1. c. 10.

Non omnis errās, est hæreticus.

Quid ad fidem salutarem requiratur.

Usus hujus doctrinæ.

In nostra esse sententia, verum etiam id ipsum eam omnibus cordatis reddere posse quam commendatissimam. Cessabit enim, ubi ea obtruncet, Tyrannis ista, quæ hæcenus ad regnum Antichristi stabilendum durat: & regnabit Christi lex, nempe charitas. Iam quæ ex sacris literis affert Smiglecus, ea ad nostrum propositum nihil faciunt. Ea enim ad veros hæreticos pertinent, qui ea scilicet affirmabant, quibus stantibus credi non poterat, Iesum esse Christum, vel Deum ex mortuis illum resuscitasse. Quale erat, quod quidam resurrectionem factam esse credebant, & futuram non sperabant. Tales enim tacite negant, Iesum etiam ex mortuis esse resuscitatum; & quod Ioannes commemorat, quod quidam negarint, Iesum esse Christum. Quod cum nec ex nostra nec ex Trinitariorum de Christi natura sententia consequatur. utriusque enim credimus Iesum esse Christum, & Deum illum ex mortuis resuscitasse, nulla causa est, cur ob hanc diversam de Christo sententiam solam alii alios hæreticos proclamemus.

Alterum absurdum ostendit Smiglecus, *consecuturum* scilicet *eum, qui circa fidem errat, non peccare. Peccare autem, quia partem Evangelii non credat, & ita damnatum iri.* Sed & hoc absurdum nullum est. Nec enim is proprie peccat, qui aliquid non credit, quod non intelligit; vel certe pro peccato id illi non imputatur a Deo. Ibi enim demum peccatum est, vel peccatum imputatur, ubi scientia præcessit. Præterea aliud est, non credere aliquid, & aliud in quibusdam errare. Is enim non credit verè aliquid, qui id falsum esse dicit: At qui in quibusdam errat, vel ea non intelligit, is potest omnia habere pro verissimis, & ita illis dici credere. Ut igitur is damnetur procul dubio, qui diceret, aliquid vel minimum, in sacris literis expressum, esse falsum, quod solum probat sine omni necessitate Smiglecus, & decies fortassis otiose repetit: sic eum damnandum esse, qui omnia vera esse credat, interim tamen multa non intelligat, quæ in sacris literis scripta sunt, nemo nisi temerarius affirmare potest.

Quod tertium absurdum facit Smiglecus, id cum primo & secundo re ipsa idem est, & verbositate ac repetitione vana Smiglecus tantum exornatur potius quam confirmatur, quam cur morer, nihil me cogit. Certum est, neminem cum fide falsa pie vivere posse: sed non est fides falsa, qualiscunque rei ad religionem pertinentis ignorantia. Hæc enim non nisi improprie fides appellatur, & de hoc nunc nobis non est sermo. Scelus grave est, ea quæ revelata sunt, vel oppugnare, vel falsis opinionibus depravare: Sed is, qui credit Iesum esse Christum, non potest ea oppugnare, quæ ad salutem pertinentia revelata sunt, licet alia possit impugnare, quæ alius sunt generis, ideoque non scelus sed ignorantia mera censendum illud est.

Ad peccati constitutum requiritur scientia.

Verborum Iudæ
sensus.

Allegatio verborum Iudæ digna est Smiglecio. *Quæcunque ignorant, blasphemant.* Ait Iudas, de seductoribus, quatenus Magistratum spernunt, quem a Deo ordinatum esse non intelligunt, vel intelligere nolunt, ut ex præcedentibus constat: Smiglecio hoc ad eos refert, qui, quæ in scripturis non intelligunt, tamen falsa esse dicunt, quod nemo unquam fecit, nisi impius & atheus. Sic etiam Iacobus Ostrovius Canonicus eadem verba usurpat in defensione concionis P. Scargæ Iesuitæ, ut agnoscas, quantum Romanæ Ecclesiæ affectu in sacris literis explicandis profecerint.

Sed nondum est finis verbositatis Smiglecianæ. Iterum enim ait, *non posse aliquem citra salutis præjudicium circa alia, quæ non sunt fundamenta fidei, errare. Quia hoc sit Dei veritatem evertere, & falsitatis notam Dei inurere, cui tam in minimis quàm in magnis credendum sit.* Sed jam ad id responsum a nobis esse, quivis prudens intelliget. Non licet quidem minimum eorum, quæ Deus revelavit, repudiare, & verum esse negare. hoc enim esset illud peccatum, quod Smiglecio aliquoties inculcat: Sed admissis omnibus, quæ Deus revelavit, pro divinis, interim quædam illorum parùm rectè intelligere, vel in eis errare, quantumvis vitio non careat, non ita tamen comparatum est, ut hominem salute æterna privare possit. Quod totum iterum probari videtur eo, quod Paulus dicit, quosdam super fundamentum a se positum, superædificare aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam. Vniuscujusq; opus manifestum futurum, & quidem ita, ut etiam si opus alicujus exuratur, ipse tamen servandus sit, ita verò quasi per ignem, hoc est, si quis errores suos, postquam eos agnovit, abiciat, & nihil pertinaciter contra conscientiam agat. Qua in re monere alii alios tenemur, & ut id Smiglecium facere ægrè non ferimus: ita etiam nos vicissim illud facere, ægrè non debet ferre Smiglecio. Nam ut ipsi errare nos videmus: sic etiam multò magis cum errare nos persuasum habemus.

Ex aliis verbosis discursibus Smiglecii, hæc iterum excerpo & accuso. Vnum est, *quod nos pertinaciter errare* ait Smiglecio. Hoc enim quomodo probari potest, cum hætenus ea, quæ Pontificii asserunt, Dei beneficio, ita evertamus, & quæ ipsimet docemus, ita i. Scripturæ testimoniis confirmemus, ut quomodo se defendant amplius, vel nostra expugnent, non habeant etiam acutissimi Romanæ Ecclesiæ propugnatores? Cujus rei testimonium luculentissimum est hæc iterata Smiglecii responsio. Pertinaciæ autem tunc demum accusari quis potest, cum nec sua defendere, nec aliena refutare potest. Alterum est, quod nostram pertinaciam eo etiam ostendit, *quod Ecclesiæ*
docti

2. Cor. 13.

Quis sit pertinax.

docenti non obediamus, quam Christus audire præcepit. Hoc verò ita imperiosum est, ut nemo vere Christianorum audire illud æquo animo tentatur. Ergo Pontificia Ecclesia noster erit Magister, quæ, an sit vera Christi Ecclesia, hæc tē^o probare nō possunt omnes ejus asseclæ. Quid si ego dicerem, nostram Ecclesiam esse illam Christi Ecclesiam, de qua Christus loquitur Matth. 18., quod verissimum esse facile probare possem, nonne indignaretur Smiglecus? & jure quidem. Nam vera etiam Ecclesia non est audienda in omnibus simpliciter, nisi quatenus ea docet, quæ a Christo illi præcepta sunt. Verba autē Christi non simpliciter esse accipiendā, sed tantum in certis rebus id valere, alibi abunde a nostris demonstratum est. Summa est: Christus non dixit: *Qui, cum sit extra Ecclesiam, non obedierit Ecclesiæ.* &c. sed dicit de eo, qui, cū Ecclesiam agnoscit, aliquem offendit, & ad offensi vel aliorum monitum non relapsit, si etiam Ecclesiam non audiat, in eo scilicet, in quo jam ab aliis convictus fuit, quod talis sit habendus, idq; non ab omnibus, sed ab eo qui offensus fuerat, pro Ethnicō & publicano. Sic enim Christus ait: *Si Ecclesiam non obedierit (is scilicet qui offendit) sit tibi ut Ethnicus & publicanus.* Quæ de re habebit, quod legat Smiglecus in responsione ad Vanæ Dissolutionis refutationem.

Ecclesia quatenus audienda.

Sensus verborum Christi Mat: 18.

Porro approbat Smiglecus, quæ de Essentialibus fidei capitibus differimus, ea scilicet esse, sine quibus Deus nec verus Dei & Christi cultus haberi potest, nec vera pietas: Objicit autem, quod in particulari illud definire non audeamus. Hoc verò an jure faciat, videat, qui Catechesin nostram habet. In ea enim plarumque etiam addimus, quæ sint ad salutem necessaria, quæ verò non. Et ne quicquam conqueratur Smiglecus, non gravabor hīc ea ascribere. Necessariò credendum est de Deo, quod sit, quod sit unus, quod sit æternus, summè justus, potens, sapiens, creator omnium, & remunerator eorum qui ipsum quærunt. De Christo, quod sit Servator mundi, quem Deus ex mortuis resuscitavit, & ad dexteram suam collocavit. De spiritu S. quod sit virtus Dei, quā omnes credentes donat. Et præter hæc omnia obediendum est Deo in omnibus illis, quæ Christus nobis præcepit, maxime verò exercenda vera charitas. Hæc est summa eorum, quæ necessariò credere omnes tenentur & facere, qui servari volunt. Vi hujus sententiæ nostræ, a salute arcentur primū omnes Ethnici. Hi enim nec Deum nec Christum norunt, & omnes Turcæ; hi enim ut Christum mortuum esse, sic etiam eum ex mortuis resuscitatum esse, & ad dexteram Dei sedere negant, adeoque eum nec adorant, nec invocant, nec denique ex ejus solius præscripto vitam

Quæ sint necessaria ad salutem.

Quibus salus negata.

& mores suos instituunt, sed impuri Machometis somnia & placita Christi Evangelio præferunt. Deinde omnes Iudæi. Hi enim Iesum expresse abnegant, extra quem nulla est salus, & his similes Iudæizantes. Hi enim tacite Christum negant, dum eum vel ex mortuis resurrexisse negant, vel ex mortuis resuscitatum, in cælo otiosum esse blasphemant. Denique omnes, quicunque vel in unius vel multorum peccatorum habitu & consuetudine hærent, quantumvis Christum profiteantur, & quàm rectissimè tandem de omnibus sibi Christianæ partibus sentiant. Non negamus, multa etiam alia esse, in quibus homo Christianus erudiri possit & debeat: Sed hæc omnia non sunt ejus generis, ut propterea a Christi Ecclesia arceri aliquis possit. Sunt enim omnia ita comparata, ut nec verum Dei & Christi cultum, nec veram pietatem tollant. Qualia sunt, quæ de modo unitatis, quo Deus unus est: quæ de Christi persona, an ex dubius constet naturis, quæ de Spiritu S. an ita sit in Deo, ut etiam sit persona, agitantur, an peccatum sit originis: an homo mortalis creatus nec ne: an omnia, quæ sacramenta appellantur, talia sint, & an sint ad salutem necessaria: an justificationis causâ aliqua vel effectum aut consequens sint bona opera: an Deus ante secula quosdam ad salutem, quosdam ad damnationem destinârit, & quæ horum sint similia. Quanquam semper præstat ab errore abesse quàm longissimè. Cùm rarò error sit, qui peccati alicujus causa non sit. Vnde videre potest Smiglecius, quo jure ita in Theophilum nostrum invehatur, qui tale quid in defensione tractatus de Ecclesia scripserat, quòd hac ratione nihil plus de Deo & Christo credere nos oporteat, quàm Turcæ & Machomotani credunt. Hi enim, ut negant Iesum esse mortuum, ita resuscitatum esse credere nequeunt: divino eum honore non afficiunt, nec adorationem nec invocationem illi tribuunt, nec ad illius Evangelium vitam suam componunt. Quod etiam ab eodem Theophilo fusiùs demonstratum est in responsione tractatus de ecclesia Alberti Borcovii, qui jam impressus extat.

Illud quod de Christi divina natura assert, ad probandum, alium cultum fore ejus, qui habet divinam naturam, ab eo, qui eam non habet, ut nos fatemur, jam ante etiam dissolutum est. Nunc iterum dico: Scriptura a nobis cultum Iesu Christo debitum requirit, eumque talem, qualis Deo debetur. Ergo si illum Christo tribuamus, licet aliqua sit in eo & vos differentia, satis officio nostro facimus, agnoscen-
tes in illo divinam majestatem & potestatem, & ob illam eam adorantes, ob hanc verò etiam invocantes. Non blandimur igitur nobis ea in re: sed gratias Deo & Christo agimus perpetuas pro tanto in
nos col-

nos collato beneficio: Eundem etiam rogamus, ut oculos mentis omnibus Christi professoribus aperiat, ut neminem, qui Deum & Christum ex animo colit, vel odio habeant vel persequantur, nec servum alienum contemnant aut condemnent, Domino enim stat & cadit. Distinctionem Theologorum Pontificiorum necessitatis, in medii & præcepti, non est quod hîc curemus, cùm nulla ratione a Smiglecio probetur: nos verò solos Apostolos pro magistris simpliciter agnoscimus.

Caput III.

Jure sub Novo Fœdere unâ cum Deo uno, Iesum Nazarenum coli, docetur.

Duos Deos a nobis coli, captiosè nobis objici dixeram & dico iterum. Quia scilicet, sacras literas secuti, nunquam ita loquamur. Hanc enim orationem præ se ferre, ac si duo sint ex se ipso Dei, quod est falsissimum. Dicimus autem cum scriptura, unum esse Deum, Patrem, & unum Dominum, Iesum Christum, sub N. Fœdere. Smiglecus ait, *eum, qui confitetur præter Deum Patrem, alium quoq; diversum a Patre Deum, eum plures Deos colere meritiò censeri debere. Quia duo sint plures.* Ego contrà. Duos nego esse plures absolutè, vel vocem duos æqui pollere pluribus. Nonné enim in quibusdam linguis distinguitur numerus dualis a plurali? Vnde constat pluralitatem ad dualitatem non præcisè pertinere. Nego iterum, duos Deos esse dici debere, ob causam superiùs allatam. Quia hæc locutio æqualitatem duorum inferret, nisi semper adderetur aliquid, quod eos differre significaret Et tamen duos esse, qui sint a nobis sub N. F. colendi, constanter affirmamus: Patrem & Christum, sedentem in throno & Agnum, de quo infra plura.

Illâ omitto, quòd ipsa res exosos nos faciat, non nuncupatio Smiglecii: quòd præstet nos exosos esse, quàm ut aliis Christum exosum reddam⁹: quòd etiam, si exosi sim⁹, tamen idèò non simus beati: quòd etiãsi Deū pro Smiglecio oremus, tantundem proficiamus, atque facinorosus aliquis, qui pro iudicibus preces fundit. Nam cū genio isto Iesuitico contendere, nō puto hominis esse cordati. Indicasse ea, & tolerare sat est. Linguam & animum Smiglecii miramur, & susque deque eum religionem suam & promotionem ejus habere, hinc cognoscimus. Nam etiamsi ea tandem vera esset, nonné occasio daretur suspectam eam habendi, ob

ob talia professorum ipsius supercilia & dictaria, ne dicam quid gravius? Rem ipsam persequar.

Fatetur Smiglecus, *Iesum esse aliam personam a Patre, & non id mihi demonstrandum fuisse, sed docendū esse ait, Christum esse alium Deum vel alium in Deitate a Patre, & me victurum, si id cōprobem & argumentum potens contra nos ad marginem esse ait, quòd scriptura non asserat, Christū esse alium Deū, sed absolutè alium.* Audiat ergo, si nō Smiglecus, saltem cordatur lector, quomodo hunc nodum explicemus, & argumentum istud humi prosternamus. Dicimus, jam id a nobis probatum esse, quod a nobis postulat Smiglecus. Nam non tantū docuimus, Christū esse alium a Deo absolutè, sed etiam essentiā esse alium. Christus enim essentiā homo est, ut pote qui homo discretissimè appellatur. Si essentiā homo est Christus, jam idē Deus, qui Pater est, esse nequit. Deus enim alia essentia est, quā humana. Idq; habes pag: 12. responsionis nostrę prioris. Sed Smiglecus suo more, nova se promere simulat, cū tamen vetera tantū aliis verborum coloribus incrustet. Addo nunc, captiosè a Smiglecio postulari, ut probem², Christū esse alium Deum a Patre. Nam quia divinitas Christi Patris est divinitas, quatenus a Patre Christo donata est certo tempore, non potest aut debet dici simpliciter, Christum esse alium Deum a Patre: sed satis est docere, aliam esse essentiā vel personam Christi & Dei Patris: Nempe Christi humanam, patris divinam. Hoc ipso enim jam docetur, Christum, quā Deus est, esse alium a Deo Patre, & alium etiam esse, suo modo, Deitate a Patre. Pater enim, quia essentia est divina, divinitatem a se ipso non potest non habere: Christus verò, quia humana est essentia, non potest Deitatem a se ipso habere. Qui verò Deitatem ab alio habet donatam certo tempore, is alius certè Deus ab uno illo Deo suo modo dici potest & debet. Dicam denuò quod hujus controversiæ caput est: Non docendum est, Christum esse alium prorsus a Deo Patre, Deitate: Vna enim est illarum divinitas suo modo. Tantū in hoc differunt, quòd Deus eam divinitatem ex se habet, Christus Patris beneficio: Sed satis est docuisse, Deum & Christum esse duas personas. Hinc enim sequitur, quia Christus persona divina esse nequit. Numero enim una est essentia Dei, eum esse personam humanam. Hæc verò persona humana cum persona Patris divina idem Deitate, dici suo modo jure potest.

At ait Smiglecus. *Id expresse in sacris literis non dici, sed tantū per consequentiā deduci.* Nos verò satis esse dicimus, collectione evidenti ex sacris literis id deduci posse, si quidem confiteamur, hanc rem ad salutem præcisè non pertinere, sed tantū ad eandem utilissimum

Quatenus Christus sic alius Deus a patre.

Cur non necesse sit probare, Christum esse alium Deum.

simam esse. Ea enim *ἐκ τῶς* extare necesse est, sine quibus salus non datur. Dicimus iterum, id *ἐκ τῶς* extare censendum esse. quia Christus disertè homo vel agnus appellatur. Hominem enim esse, & Deum alium a Deo Patre esse, verbis tantum differunt, re ipsa verò idem prorsus sunt.

At, evidentem esse hanc consecutionem, negat Smiglecus, quia id totus mundus neget, & non tantum fidelium vulgus, sed etià doctissimi omnium seculorum Theologi & sapientissimi Patres. Ego verò hinc mundi totius & vulgi fidelium nullam rationem habendam esse dico. Hi enim omnes, non quod volunt aut intelligunt, credunt, sed quod credere coguntur. Dico iterum: Vulgus id re ipsa credere, quod nos credimus. quod verò reliqui Theologi & Patres sentiant, id eos nec capere nec verè credere, quantumvis se id credere dicant. Theologi porrò & Patres nonné errare potuerunt? tum quia erroribus omnes sumus obnoxii, tum quia, ut erremus, si Dei verbum negligamus, Deus permittere, imò etiam interdum procurare solet. Taceo quòd non omnes Theologi & Patres Ecclesiæ idem prorsus de divina Christi natura senserint, quod hodie sentit Smiglecus, ut suprà indicavimus. Et qui diversum & olim senserunt, & nunc sentiunt, certè non esse ita stipites, ut nudam suorum Theologorum & Patrum auctoritatem illis opponere debeat Smiglecus, jam constare puto, & magis magisque constabit indies.

Iam cum consecutionis vim infringere conatur Smiglecus, & docet, non sequi ex eo, quòd Christus sit alius, eum esse alium Deum, vel Deitatem, cum alio modo alius dici possit à Patre, ipsemet videre potest, jam ad id responsum esse, cum docemus, Christum, quia essentià alius est a Deo Patre, alium (suo modo) etiam esse ab eo. Cum verò ait, id, quo nostra nititur consecutio, nempe quia personà sit alius, alium quoque esse naturà, nec à Spiritu S. in scripturis revelatum, nec à viris doctis & Theologis receptum, videat, cui veritas cordi est, an non succumbat Smiglecus. Nam id etiam, quod ex S. literis evidenter deducitur, a Spiritu sancto in S. literis revelatum est: & doctis illis viris alii docti opponi possunt tum veteres tum recentes, qui nulla recedunt illis, quos jactat Smiglecus: & etiam si nulli opponi possent, Scriptura S. semper hominibus, qualescunque tandem sint, opponi jure potest.

Iam quam parat responsionem ad locos a me citatos Smiglecus, quibus probo, Christum esse distinctum essentià a Deo, ea tota frustranea est. Nam si Christus essentià differat a Deo & personà, ita ut Deus sit persona divina, Christus verò humana, non potest non

Nulla in religione vulgi vel Theologorum auctoritas.

Quomodo duo
sint colendi sub
N. Fædere.

esse alius Deus, vel alius deitate suo modo a Deo Patre. Quod quamdiu non refutatur (refutabitur autem nunquam) tam diu non datur progressus ad alia. Et capciosè iterum atque iterum formatur status controversiæ: *an hi duo ut unus Deus, vel ut duo Dii, sint divina ratione colendi*. Colendi sunt duo, alter ut Deus a se ipso, alter ut Deus ab alio. Itaq; nec simpliciter ut duo Dii. quia divinitas utriusq; suo modo eadem est, licet diverso modo sit in utroq;: nec simpliciter ut unus Deus. sunt enim essentiâ & personis ita diversi, ut alter sit essentiâ & persona divina, alter humana. Quod unum si observetur, nihil afferri posse a Smiglecio, quod vel minimam confessioni nostræ vim inferat, ad oculum semper patebit. Quod hîc etiam evenit. Nam cùm ita se premi & urgeri videret Smiglecus, tandem ad istam suam sacram anchoram confugit: *Hominem, si, quatenus unitam sibi Dei naturam habet, consideretur, negari non posse, talem hominem ratione divine naturæ, esse ejusdem essentiæ cum Deo*. Hoc verò ipsum a nobis nunc impugnatur, & falsum esse demonstratur, dum docemus, Christum essentiâ & personâ hominem esse. Nam si Christus essentiâ & personâ homo est, jam uniri cum illa fictitia divina persona non potest. Essent enim duæ in uno Christo personæ, adeoq; duo Dei filii. Quomodo igitur ad aliquid docendum nos afferri jure potest? Et hîc est labyrinthus, ex quo sese expedire nusquâ potuerit Smiglecius, in quoscunq; sese proripiat angulos, nisi solum Thesei sequatur, hoc est, valedictio Ecclesiæ suæ & Theologorum scholasticorum commentis, ex sola, sola sacra scriptura sapere de Christo velit. Possem jam summo jure ad caput 4. pergere: sed ne se fortassis contemni dicere queat Smiglecus, breviter etiam ea percurram, quæ ad locos a me adductos explicandos vel potius implicandos attulit.

Loca 3. scripturæ
explicantur.

2. Tim. 2. 5.

Paulus ait, unum esse Deum, & unum Mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christum. Nonné hinc constat, Christum differre a Deo non tantum personâ simpliciter, quod scilicet & Deus persona sit & Christus, sed etiam ita, ut Deus sit persona divina, Christus verò humana? Qui verò ita persona est, ut humana sit persona, quomodo idem persona divina, vel idem Deus, qui Pater est, esse potest? Smiglecus ad hoc nihil respondet aliud, quàm *distingui Christum ab illo uno Deo, sed quâ homo est, non quâ Deus est, id eoq; ex hoc loco distinctionem Christi a Deo in Deitate, nulla ratione colligi posse*. Quæ respondendi ratio, si recta est & legitima, nihil unquam decidi poterit. In dubium vocatur & oppugnatur, quod Christus Deus sit naturâ, hoc ipso, quod homo appellatur: & tamen respondetur, Christum, quâ Deum, non distingui a Patre. Equidem hoc evidens victoriæ nostræ signum

signum esse gloriari etiam possum: Smiglecium verò pudeat ita tractare adversarios pro libitu suo, contra omnem disputandi consuetudinem, ut eas distinctiones afferat pro solutione argumentorum, quæ argumentis istis impetuntur.

Idem Paulus ait, nobis unum esse Deum patrem ex quo omnia, & nos in illum; & unum Dominum, Iesum Christum, per quem omnia, & nos per illum. Nonne hinc iterum constat, Christum ita differre a Deo, ut alius sit, suo modo Christus Deitate, quam pater? Certè enim alia est divinitas ea, quæ causa est salutis media, alia ea, quæ causa salutis est prima & finis ultimus. Smiglecus ait, *pugnare id cum scopo Apostoli, qui est, probare nobis unum tantum esse Deum. Si ergo Christum quocumque tandem modo diceret, esse alterum Deum, se ipsum everteret.* At ego nego, hunc esse Apostoli scopum. Quanquam enim sic incepit ab initio capitis: tamen postea rem quodammodo mutat vel auget, dum loco ejus, quod semel dixerat, etiam si sunt, qui dicuntur Dii sive in cælo sive in terra, hæc verba interferit, (sicut sunt Dii multi, & Domini multi) ad deos addens etiam Dominos. Ut igitur additio facta fuerat in prolepsi Apostoli: sic etiam additionem deinde fieri oportuit in responsione ad eandem. Quæ est, quòd, ut ex multis diis unus tantum nominatur colendus: sic etiam ex multis dominis unus tantum similiter colendus nobis Christianis proponitur, cujus divinitas eatenus eadem est cum Patris divinitate, quatenus non alia data est Christo, quam qualis est in Deo Patre: alia verò est a Patris divinitate, quatenus data est.

Falsum est autem, Paulum docere, Idola nihil esse, hac ratione: nullus est Deus alter, nisi unus. Nam non ut ratio adduntur hæc verba ab Apostolo, sed ut antithesis istius thesisi: *Idola nihil sunt.* Ideoque etiam nulla causæ nota additur, sed tantum dicitur, *scimus, quòd Idololum nihil est in mundo, & quòd nullus Deus alter, nisi unus.* Potuit igitur Apostolus, quia tantum tradit, quid sentiendum sit, rationibus nullis additis, unà cum Deo uno conjungere Iesum Christum, quatenus ad cultum Dei unius cultus etiam Iesu Christi requiritur. Nam sub N. Fœdere modus colendi Deum mediatus etiam est, nempe per Christum, qui modus colendi Deum mediatus sub V. Fœdere nullus prorsus erat.

Et per hoc ad multa horum similia, quæ Smiglecus otiosè & tardiosè iterat, responsum esse, prudens & æquus lector intelliget. Nec enim volo nec debeo omnia ea examinare, quæ Smiglecus tantum iterat: *Quale hoc est: sicut unum Dominum dicendo Christum, Paulus non negat Patrem esse Dominum: ita dicendo unum esse Deum Patrem,*

1. Cor. 8. 4.

Scopus verborum
1. Cor. 8. crui-
tur.Locus idem
plicatur.Obiectio dilui-
tur.

non exclusit Christum a ratione Dei. Ad hoc enim toties responsum est in priori meo libro, ut nihil, quod vel mutiat, habeat Smiglecus; & nunc, si candidè agere voluisset, obmutuisset. Dico, Paulum excludere Christum a Deitate Patris, non simpliciter eo, quòd Christus non sit Deus, sed quòd non sit Deus, ex quo omnia & nos in illum: & rursus excludere Patrem, suo modo, a dominio Christi, non quia Pater non sit Dominus, sed quia nec sit nec esse possit unus Dominus, per quem omnia & nos per illum.

Hoc falsum esse iterum docere nititur Smiglecus eo, quòd sententia Pauli hac ratione evertatur: Sed sententiam Pauli aliam esse, quàm opinatur Smiglecus, jam docuimus; & ex eo, quòd Deus unus sit, non probare Apostolum, idola nihil esse, per se constat. Imò ut antea diximus, nulla re hoc in loco Paulus probat, idola nihil esse, tanquam rem apud eos claram, ad quos scribebat, quod etiam vox *scimus* satis indicat: sed tantum, qualis scientia in Christianis tunc fuerit, ostendit, tum quoad idola, tum quoad verum Deum & Iesum Christum, qua de re nulla erat dubitatio. Id verò quod hoc in loco probandum sumis, non est, quid scire, sed quomodo scientià suà rectè uti debeant, ut ex præcedentibus & sequentibus verbis constat.

Frivolum autem est id, quo me urgere se ait Smiglecus, quòd scilicet, si Christus alius Deus verus sit, æquè de illo dicere potuisset Paulus, nobis est unus Deus, nempe Christus, sicut dixit de Patre, nobis est unus Deus, nempe Pater. Nam licet Christus sit unus Dominus noster, & vox Deus, Christo tributa, latius non pateat, quàm vox Dominus: (tantum enim modum Domini Christi vox Deus determinat, quòd non sit humanus sed divinus, de quo alibi diximus) tamen cum Christus unà cum Deo Patre nominatur, nusquam nomen Dei Christo tribuitur, sed tantum nomen Domini, ut in omnibus Apostolicis salutationibus, quas Epistolis suis præfixerunt, videre est, ut scilicet agnoscas, plus tunc significare vocem Dei, quàm vocem Domini. Itaque Paulus oppositurus idolis Deum verum, non debuit principaliter alium nominare quàm Patrem. Hic enim alibi absque ulla mentione Christi opponitur idolis. Christus verò non item. Nec opponi posset Christus idoli solus per se, sed quatenus cultus ejus, ad cultum Dei Patris sub N. Fœdere completum reddendum, necessariò pertinet.

Sed explicantem verba Pauli Smiglecium audiamus etiam. *Non eo consilio, ait, addidisse Paulum Patri verba, ex quo omnia, & nos in ipsum, Christo verò, per quem omnia, & nos in ipsum, ut negaret vel Christum esse eum, ex quo sint omnia, vel Patrem esse eum per quem sint omnia.*

Sic enim

Quid Paulus tra-
get.

Christus unà cum
Patre collocatus,
non Deus, sed Do-
minus appella-
tur.

1. Thess: 1. 9, 10.
1. Ioan: 5. 20, 21.

Si enim per Christum sunt omnia, etiā ex Christo sunt omnia, & si ex Patre sunt omnia, per Patrem etiā sunt omnia, & addit locum. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso (in græco est, *in ipsum sunt omnia*. At hanc ego explanationem falsissimam, & in ipsa temeritate fundatam esse, dico. Quis enim ista ferre potest: Si per Christum sunt omnia, ergo etiam ex Christo omnia? Num ex minore majus rectè colligi potest? Si quis sit alicujus rei causa instrumentalis, num ideo principalis causa esse potest? At vocem *per causam instrumentalem* plarumque & potissimum significare, nemo sanæ mentis negaverit. Quamquam & hoc prorsus falsum est: Si ex Patre sunt omnia, per Patrem etiam sunt omnia. Non enim necesse est, eum, qui causa alicujus rei principalis est efficiens, eandem etiam per se ad exitum perducere: Imò in dignum Deo est, omnia per se ad exitum perducere. Ut enim ad media alligatus non est, sed potest sine illis, quicquid vult, perficere: sic etiam, quodcumque vult, illis pro libitu suo uti potest. Verba autem Pauli, quibus de Deo dicitur, quòd *per eum omnia*, alio modo intelligenda esse, quàm cum de Christo dicitur, per eum omnia, hinc apparere dixeram, quòd alibi de Christo dicatur, Deum per eum omnia fecisse, de Deo verò, nunquam aliquem per eum aliquid fecisse, dicitur. Ad quod mutus est Smiglecus. Sed nos ista observare sciat. Et tamen hoc solum totam hanc litem dirimere potest. Nam si ita per Deum essent omnia, ut per Christum, fieri non posset, ut non alicubi diceretur, aliquem alium per Deum fecisse omnia, ut legitur, Deum per Christum omnia fecisse. Sed hac de re plura scripsimus nuper in refutatione libelli Smigleciani, *verbum caro factum*.

Expendat autem lector benevolus Smiglecii desperationem, qui cum non habet, quod respondeat aliud ad nostra argumenta, ad suam istam putidam distinctionem naturarum in Christo confugere iterum non erubescat. Nonne enim nunc ista duæ naturæ a nobis hoc ipso impugnantur, quando docemus, Christum non esse eum, ex quo omnia, sed per quem omnia? Quomodo igitur argumentum eo solvi potest, quo argumentum petitur? Reprehendit me quidem infra graviter Smiglecus, quòd istam fallaciam crassam petitionis principii tam crebrò sibi objiciam: sed quo jure, quia ipse videre non vult, (sentit enim, hac ratione causam suam ruere) videant lectores prudentes. Nam si incertum per æquè incertum probare, est petere principium, quomodo is principium non petit, qui, dum docetur, Christum non esse Deum naturâ, vel non habere divinam naturam, eò quòd sit causa instrumentalis salutis, argumentum soluturus dicit, Christum esse causam principalem salutis, quia sit Deus naturâ?

Rom: II. 36.

Argumenta Smiglecii examinantur.

Eo sensu de Christo dicitur, per eum omnia, quo de Patre dici non potest.

Modus respondendi Smiglecianus reprehenditur.

At docet Smiglecus, Christum hoc loco considerari ut Deum, non ut hominem, eò quòd consideratur ut unus Dominus. Quia unus Dominus non sit, nisi sit idem cum Patre Dominus, alioquin enim falsum fore, unum esse Dominum. Sed has captiones ego antea detexerā. Nunc iterum dico, considerari quidem Christum ut Deum, cùm unus Dominus appellatur, sed non ut Deū unum. Hunc enim Paulus ait, Patrem esse, ex quo omnia, & in quem nos. Quod utrumque nusquam de Christo scriptum extat, nec extare potest, nisi universa religio invertatur. Christus enim, ut regnum suum a Patre habet, ita eidem olim illud tradet. Ratio verò Smiglecii vana est. Non enim est absurdum ullum, si dicatur, non esse unum Dominum absolutè, hoc est, absque additis vocibus, Christum Iesum. Est enim alter Dominus præter Christum, isque modo multò excellentiori, nempe Pater. Is, ut caput Christi est, sic etiam Dominus Christi ipsius appellari potest. Verba autem Pauli, quibus affirmatur, unum esse Dominum, non sunt simpliciter accipienda, sed cum hoc additamento, per quò omnia & nos per illum. Talis enim Dominus tantum unus est, adeò ut nec ipse Deus, qui est Dominus omnium absolutissimus, talis sit Dominus.

Iterum, nescio qua methodo, Smiglecus inserit explicationem verborum, ex quo omnia, & per quem omnia, & illa Patri attribui ait, peculiari ratione, & ex quadam accommodatione, quia id Patri peculiari ratione conveniat, ut ex ipso sint omnia, ita ut & ipse filius sit ex Patre, non Pater ex filio. Quæ nos vera esse, & universam Smiglecii Theologiam evertere credimus. Dum verò addit, hanc diversitatem tantum esse originis non naturæ, suum commentum nobis obtrudit, quod nullo modo recipere tenemur. Quanquam & hoc ipsum ostendit, Christum non esse eundem Deum, qui Pater est, si diversitas sit originis inter utrumq;? Illud etiam non minus commentum est, Christo per quem omnia convenire, Quia ex vi suæ originis sit sapientia, virtus, verbum Patris, per quod sint facta omnia. Hæc autem quia sint ipsa Dei essentia, non habere rationem causæ mediæ, sed esse ipsam Dei naturam, quæ est agens principale. Nam Christus sapientia appellatur, sed non patris, Licet enim ex mente nostra idem, qui Deus est, nempe ille summus, sit etiam pater: tamen quia ex mente Smiglecii, alius est is, qui Deus est, quàm qui Pater est, non potest tunc Christus sapientia patris dici, cùm sapientia Dei appellatur: & sapientia Dei est Christus, sed non ex vi suæ originis. Dicitur enim, quòd nobis sit factus sapientia a Deo. Virtus Patris Christus nusquam etiam appellatur. Verbum Christus, vel sermo appellatur, non Patris etiam, sed Dei: at non ex vi suæ ori-

Quatenus Christus Deus.

Quatenus Christus unus sit Dominus.

Lapsus Smiglecii.

1. Cor. 1. 30.

suæ originis. Sermo enim ille fuit apud Deum, quod de sis, quæ sunt de essentia Dei, dici non potest. Sed hæc & reliqua non persequor. Non sunt enim hujus loci.

Interrogo autem Smiglecium astutum, cur & hîc & alibi omit-
tat alterum illud, quo Christus a Patre distinguitur, Quod nimîr irunt
nos in Patrem simus & omnia, & nos per Christum: nusquam verò dica-
tur de Christo, in ipsum esse omnia vel nos: Imò contrarium dicitur,
Christum traditurum regnum Deo & Patri, ut Deus sit omnia in om-
nib. Sic scilicet ii agunt, qui, non ut vera doceant, sed ut falsa tue-
antur, propositum sibi habent.

*Smiglecii negli-
gentia.*

Sed ecce iterum Smiglecus suam cantilenam canit, *Paulum, dum
ait, unum esse Deum, & addit, eum esse Patrem, & unum esse Dominum, &
addit, eum esse Christum, distinctas quidem personas nominare, quarum al-
tera sit Deus, altera Dominus: tamen quia in Deo includat Dominum, &
in Domino Deum, idèò dicendo patrem esse Deum, dicere quoq; implicite, es-
se Dominum, & dicendo Christum esse Dominum, dicere implicitè esse Deum?*
Sed hoc totum vanum est. Primum enim satis est ad sententiam Smi-
glecii evertendam, ut suprà diximus, si duæ personæ statuuntur co-
lendæ. Personæ, inquam, non prorsus pares, quales sunt divina & hu-
mana. Nam hoc ipso negatur duos esse, qui idem sint Deus. Nunquã
enim persona humana idem Deus esse potest, qui est persona divi-
na. Deinde falsum est, Paulum in Deo Dominum, & in Domino De-
um includere, absolutè. Nam Deus Pater nullo modo est Dominus
isto modo, quo unus Dominus hoc in loco describitur. Nec enim po-
test esse unus Dominus per quem omnia & nos per illum: nec eti-
am Christus ullo modo Deus est isto modo, quo unus Deus hîc con-
sideratur. Non potest enim esse unus Deus, ex quo omnia, & nos in
illum. Vnde & illud corrui: *Qui dicit, unum tantum esse Deum & unum
Dominum, indicatq; duos, qui sint Deus & Dominus, dicit consequenter,
illos duos esse unum Deum & unum Dominum.* Nam is demum diceret,
duos esse unum Deum & unum Dominum, qui duos indicaret, qui
essent eodè prorsus modo Deus & Dominus: Is verò, qui duos indicat,
quorum alter est Deus, ex quo omnia & nos in illum, alter Dominus,
per quem omnia, & nos per illum, is nec apertè nec consequenter
dicit, illos duos esse unum Deum & unum Dominum: sed duos ta-
les indicat, quorum neuter id esse potest, quod est alter. Nunquam
enim unus Deus & Dominus esse possunt, quorum alter est causa sa-
lutis prima & ultimus finis: alter causa ejusdem media & instrumen-
talis. Hac ratione omnia, quæ Smiglecus verbosè dissecit, refutari
possent accuratissimè, ut ne unum quidem verbum omitteretur: Sed
actum

*Quatenus non in-
cludatur Deus in
Dominum, & Do-
minus in Deum.*

actum agere, non potest non esse homini cordato molestissimum.

Pergit Smiglecus explicare, & docere nititur, quare Pater unus Deus dicatur, & ait, *vocem illam unus excludere solum diversum Deum, non verò aliam personam, quæ non sit diversus Deus sed unus, ac exconsequenti non excludere Christum, qui non est diversus Deus, sed ille ipse unus Deus.* Sed hîc præter sententiæ nudam dictionem nihil est. Itaq; responsione etiam nulla opus est. Ratio autem suadet, quòd, quando de aliquo dicitur, cum esse unum Deum, non tantùm tacitè sed disertè dicatur, præter illum nullum esse Deum. Iam enim non is unus esset Deus, sed & alius. Et quia Pater unus Deus est, nempe ex quo omnia, & nos in illum, consequens est, quicumque non est Pater, ex quo omnia & nos in illum, cum non esse unum Deum; et quia talis non est nec Filius, nec spiritus S., nec Filium nec spiritum S. esse unū Deum. Vnde constat, quàm verum sit, quod addit Smiglecus, *Paulum, etiamsi illum unum Deum indicet esse Patrem, nihil tamen addere, quo solus Pater esse ille unus Deus intelligatur, ac proinde Christum non excludere.* Nonne enim addidit id, quod nemini præter solum Patrem competit, ex quo omnia & nos in illum? Quæ tanti sunt ponderis, ut nihil ad ea evertenda unquam allaturus sit Smiglecus.

Rursus autem docet, quare Paulus Deum unum in Patre indicet, quia scilicet talis Deus, qualis est Pater, tantùm unus sit, & quod Patri per quandam accommodationem peculiari ex causa tribuat, quòd sit Deus, quia non sit Deus de Deo, ut Filius, sed ex se Deus. Quod quidem nos verissimè dictum censemus. Ut etiam illud, duntaxat, *Christo peculiari ratione tribui, quòd sit Dominus, quòd per ipsum Deus dominium suum & potestatem in nos exercet.* Sed hoc causam Smiglecii funditus evertit, & nostram confirmat. Nam si pater ex se ipso Deus est, Christus non ex se ipso, quomodo idem Deus est Christus qui. Pater, & ejusdem numero cum Patre essentia? Rursus, si per Christum nos Pater gubernat, quomodo idem Deus qui Pater, cùm Christus nos per Patrem non gubernet? Quanquam perpetuò hoc urgemus, quod perpetuò omittit Smiglecus, Paulum non tantùm peculiari ratione tribuere Patri, quòd sit Deus, & Christo quòd sit Dominus, sed cum tali additione, quæ diversæ prorsus essentia eos esse arguit, vel quæ saltem non permittit, ut idem sint Deus, dum Patrem appellat talem Deum, ex quo omnia & nos in illum, Christum verò talem Dominum, per quem omnia, & nos per illum. Ut enim hoc de Deo dici nequit, qui talis est natura, sic etiam illud de Christo nusquam dicitur, nec dici potest.

Quæ de loco Ioh: 17. differit Smiglecus, ea omnia habentur in libello

Præter eum, qui est unus Deus, nō est alius talis.

Smiglecus se-
ipsum evertit.

Locus Ioan: 17.
ab explanatione
b^o Smigleciæ vim-
dicatur.

libello ejus, *Verbum caro factum*, & ad ea jam responsio nostra extat: Repeto tamen nunc breviter omnia. Primum ait, *Christum hoc in loco a Patre tantum distingui persona, non divinitate*. Sed imponit sibi & aliis, dum sub voce personæ, personam talem, qualis est, Pater, nempe divinam, intelligit. qualis persona Christus esse nequit, nisi essentiam divinam habeat. Hanc autem habere non potest, quia ea numero una est. Cogitet autem Smiglecius, quod jam decies repeto, Christum esse personam, sed humanam: & statim habiturus est quod querit, nempe eum etiam esse distinctum a Patre divinitate suo modo. Nam qui persona humana est, is non potest non distingui certo respectu a Deo Patre divinitate. Negat deinde *Christum hinc considerari quantus quantus est*. Quia aliud nihil de eo dicatur, quam quod sit *Iesus Christus a Patre missus, in primo distinctam personam innui, in secundo humanam ejus naturam*, &c. Sed iterum imponit sibi & aliis Smiglecius. Fit enim mentio, præter ea, quæ hinc Smiglecius citat, ejus, quod est maximum, nempe quod in cognitione ejus sita sit vita æterna. Hoc verò non nisi de Christo, quantus quantus est, dici potest, secundum ipsos adversarios. Nec enim necessariam ad vitam æternam Christi cognitionem esse credunt, nisi esset Deus ille unus. Negat tertio, particulam *solum*, distinguere Christum a Patre in divinitate, quia sequeretur, *Christum nullo modo esse verum Deum, quia solus Pater dicatur verus Deus*. Sed in hoc nihil est absurdi, si duo considerentur. 1. Patrem non simpliciter dici verum Deum, sed cum articulo, illum verum Deum. Christus enim, licet sit verus Deus, non est tamen ille verus Deus, qui sic appellatur κατ' ἐξοχὴν. 2. Vocabulum *verus*, non tantum eum significare, qui falsis Diis opponitur, verum etiā, qui excellentissimo modo Deus est, quod in nostra ad Monstra, & ad Verbum Caro factum, responsione fusè demonstravimus. Negat quarto, Christum dicere solum Patrem esse verum Deum, sed Patrem esse solum verum Deum. Sed & hoc commentum elumbe est. Vis enim, si aliqua est, nititur eo, quod alius præter Patrem, sit ille verus Deus, quod nunc controversum est: Si verò nemo sit ille verus Deus, præter Patrem, nulla erit differentia inter has locutiones: Solus Pater est ille verus Deus: & Pater est solus ille verus Deus. Adde, quod si vox *solus*, cum Deo non cum Patre jungitur, sensus ex Christi verbis manaturus sit absurdus. Nempe in eo esse vitam æternam, si quis cognoscat, Patrem esse solum verum Deum, quod quàm sit absurdum, nemo non videt. Posset enim aliquis id cognoscere, nec tamen Deo obedire, sine quo salus nulla speranda est. Sed de hoc copiosè diximus in loco citato.

Negat quintò, etiam si vox *solus*, ad Patrem referatur, cā excludi Christum, quippe qui non sit alius Deus, sed idem cum Patre. Cū enim quis dicitur *Solus*, non excludi ea, quæ sunt idem cum ipso. Vt cū dicitur *solus Deus creasse mundum*, nō excluditur sapientia & virtus ejus a creatione. Sed hīc nihil probat Smiglecus. Falsum autem est, Christum ita esse in Deo, ut est ipsius sapientia & virtus naturalis, de quo aliās. Christus enim persona est: At sapientia & virtus Dei persona esse nō potest, nisi tot in Deo statuamus personas, quot sunt qualitates vel attributa naturalia. Affirmat deniq; hinc colligi, Christum esse unum Deum cum Patre. Si enim *solus is dicitur verus Deus, qui est Pater, sequi, Christum nisi sit idem Deus cum Patre, non esse verum Deum. Quod si non sit verus Deus, futurum Deum improprie, propter similitudinem cum vero Deo, ex quo tota Christi dignitas concidat.* Sed & hoc aculeo caret. Tantū enim concludit, Christum non fore illum verum Deum, qui Pater est. quod ipsissima est veritas: Interim tamen Deus erit verus, quia vera divinitate præditus. Quod non nisi captiosè Deum improprie esse, appellat Smiglecus. Non opponitur enim verum improprio, cū tam verum esse possit improprium, quā proprium. Sed minus excellenti modo verus Deus erit Christus, quā est Pater, licet uterque verus sit Deus: Pater a se ipso, Christus dono Patris. In quo tota Christi dignitas consistit, de quo plura infrā, præsertim verò cap: ultimo lib: 2. De quarto loco, 2. Ioan: 3. repetit Smiglecus, quod jam ter dixerat, Christum & Patrem tantū esse diversas personas, non autem diversos divinitate. Ad quod quia jam ter respondimus, silentio nunc illud involvimus.

Ex quinto loco Apoc: 5. 15. ait, *potius evinci, Agnum & sedentem in throno eundem esse Deum, quia utrique idem honor deferatur.* Sed ex attributione honoris, suo modo ejusdem, agno, qui sedenti in throno tribuitur, non rectè concludi, agnum & sedentem esse eundem Deum, vel hinc constat, quòd is, qui agnus est, non possit coli, ut omnium rerum primus autor, nec ut omnium rerum ultimus finis. Talis enim nemo est, nisi solus Pater. Tribuitur igitur agno idem honor, qui sedenti in throno: sed tamen non prorsus & absolutè idem. Quemadmodum honor, qui præfecto regis tribuitur, ejusdem est generis, cujus is est, qui regi tribuitur. alioquin enim præfectus regis eum non reciperet, nec se, ut regem, tractatum agnosceret: nec tamen prorsus idem. Præfecto enim propter regem, a quo dependet ejus autoritas, tribuitur: At regi per se.

Negat autem iterū Smiglecus se principiū petere, dum ad argumenta nostra respondens, ad distinctionem naturarum confugit: sed tantū

Christi dignitas
tota in eo consistit,
quòd Deus
est, patris dono.

tantum se ostendere ait nihil esse, quod ad eam expositionem scripturarum, quam nos urgemus, cogat, *cum alia via, secundum doctrinam Catholicam, & multo melius Scripturæ explicari possint.* Vide candidè lector, in quas se angustias cōiectum fateatur Smiglecus. Principium petere negat esse, si secundum doctrinam Catholicam distinctionem afferat ad argumenta nostra solvenda. At si istam distinctionem ego argumento isto meo petam, quid, quæso, aliud est, quam rem incertam ad rem incertam comprobendam vel obtinendam afferre? Hoc verò si non est petitio principii, certè aliquid est multò intolerabilius. Pro principiis scilicet in religione obtrudere, quod est commentum Ecclesiæ Romano Catholicæ, & nullo sacrarum literarum nititur fundamento. Quo vix nulla major potest esse audacia & iniquitas.

Smiglecus principium petere dicitur.

Pudeat igitur Smiglecus, qui cum alia ratione non posset nostram sententiam exorsam reddere, hoc ei objicit tantum, quod discursu solum nitatur & consequentiis. Nam quia id, de quo sermo nobis est, non est per se & absolute ad salutem necessarium, non necesse est id alio modo probari. Quanquam consequentiæ ita sunt evidentes, ut pro ipsis scripturæ verbis haberi possint. Dum enim Christus homo appellatur, negatur omnino, eum esse naturam Deum, & ita constat, eum, licet Deus sit, non esse tamen eundem Deum cum Patre. Hic enim nec homo est, nec esse potest. Pudeat autem eum multò magis dicere, quod ideo nostram deductionem rejiciat, quia cum doctrina & traditione Apostolica non consentiat. Cum doctrina enim Apostolica ita consentit, ut ex ea sit prorsus petita: cum traditione autem, quam vocat, Apostolica ut consentiat, opus non est: imò si cum ea consentiret, jam erroris facile convinci posset. Acquiescendum igitur est in scripturis & deductionibus ex illis depromptis in rebus ad religionem pertinentibus: & cavendum sedulò, ne sub specie traditionis Apostolicæ, patiamur nobis ipsam eripi doctrinam Apostolicam, quod ecclesia Pontificia jam pridem effectum dedit, & hodie effectum dare maximopere satagit. Hæc enim imposturarum ferè maxima est, non acquiescere in sola doctrina Apostolica, sed ad eam traditiones, (si Deo placet) Apostolicas adjicere, & ita homines dementare.

Caput IV.

Omnibus Scripturis, quæ de uno vero Deo testantur, admisis, tamen Christum unum cum Patre Deum non esse, ostenditur.

RE PETIT hic primùm Smiglecus argumentum suum, quod & antea & nunc aliquoties prostratum est: Argumentum est: Quia unus tantùm secundùm scripturam est verus Deus, sequitur aut Christum Deum verum non esse, aut esse eundem illum Deum qui Pater. Responsio est. Neutrum horum sequi. Nam eadem scriptura dicit etiam, quòd solus Deus sit beatus & immortalis, nec tamen sequitur, aut angelos & homines fideles beatos & immortales non esse vel futuros, aut esse eundem illum Deum. Vt enim Deus unus vel solus beatus & immortalis dicitur, non absolutè, vel non quòd talis sit solus, sed quòd solus & unus tali modo sit beatus & immortalis, quo nemo vel angelorum vel hominum beatus & immortalis est aut futurus est. Deus enim a se ipso talis est; reliqui verò a Deo: ita etiam Deus solus vel unus verus Deus dicitur, non absolutè, vel quòd sit talis solus. sunt enim omnes veri Dii, quos Deus Deos constituit: sed quòd tali modo sit verus Deus, quo nemo, nec ipse Christus, Deus verus est. Deus enim ex se ipso Deus est: Christus Deus est ex Deo, idque ex gratia.

Hanc nostram responsionem directam & solidam variè tentat Smiglecus. Sed frustra. Primùm ait, nos non sine summa temeritate Deos veros appellare eos, qui a Deo tales sunt constituti. 1. Quia scriptura nusquam eos veros appellet. 2. Quia soli uni Deo, veri Dei nomen in scriptura tribuatur. Ego verò contra ad prius: Eo né deventum est Smigleci, ut ideo aliquid rejicias, quia id scriptura expressè non dicat, qui tamen unâ cum tuis talia non pauca esse gloriaris, quæ credenda sunt, etiamsi in scripturis expressa non sint, modò ex illis deduci possint? Dicimus igitur, etiamsi in scriptura vox ista *verus* de aliis præter unum Deum, tam cœlestibus quàm terrestribus non prædicetur, tamen hinc non sequi, eos non esse & appellari non posse veros Deos. Prædicantur enim ea de illis, quæ omnino evincunt, eos esse veros Deos, quod antea copiosè a nobis demonstratum est. Deus enim in medio illorum stetit, Deus illos filios altissimi appellavit, Deus ipsorum Deus est. Quomodo igitur non sint veri Dei?

Quod verò soli uni Deo, veri Dei nomē in scriptura tribuitur, in promptu causa est, quòd excellentissimo modo uni soli Deo competit, esse

Quo sensu Deus
sic unus.

Vera etiam sunt,
quæ ex sacra scri-
ptura deduci
possunt.

Curalii extra u-
num Deum veri
sunt Dii.

Cur Deus unus,
verus dicatur.

tat, esse verum Deum. Nam quæ alicui potissimum competunt, ea ipsi soli competere jure dici potest. Præterea jam antea docuimus, vocem *verio*poni non tantum rebus fallis, sed etiam imperfectis. Quo sensu tabernaculum cæleste verum; ii, qui in Christi sermone manent, verè discipuli, Evangelium, veritas: caro & sanguis Christi, verè cibus & potus appellantur, respectu non falsarum sed minùs perfectarum rerum, nempe tabernaculi terrestris, discipulorum, qui tantum doctrinam assentiuntur, legis vel cultus illius externi & Cærem onialis, aliarum denique confirmationum, quæ Christi mortem antecesserunt, & causa sunt fidei, licet non ita potens.

Hoc dum ita explicamus, Smiglecus ait, *nos tenebris rem involvere*. Cur verò? *Quia*, inquit, *scriptura, cum ait Deum verum esse unum, nullam tunc mentionem faciat summi Dei, sed tantum veri Dei, & ita non tantum summum Deum, sed etiam verum Deum esse unum*. At quis non videt, nostram explicationem esse veritatis e tenebris educationem? Cum scilicet quod dicimus, tale sit, ut a nemine repudiari possit, ut pote quod similibus sacrarum literarum loquendi formulis nitatur. Neque verò sequitur, per verum Deum non intelligi si mnum, quia scriptura tunc, cum de Deo vero loquitur, summi Dei mentionem non faciat, eo modo, quo vult Smiglecus, ut scilicet dicat simul & semel de vero & summo Deo. Satis enim est ad id, ut constet, scripturam, cum de vero Deo loquitur, de summo Deo loqui, tum quod voci *vero* additus est in græco articulus. hic enim excellentiæ nota est; tum quod vox *verus* perfectum & excellens aliquid, significare, & rebus imperfectioribus vel minùs excellentibus opponi soleat. Itaque jam frustra me interrogat amplius Smiglecus, unde colligam, scripturam, cum Deum verum esse unum docet, de summo id Deo intelligere. Iam enim habet alia a me ipso expressa, unde id colligam. Quanquam & illud, quod pro me affert Smiglecus, firmum est, ad veritatem hanc ostendendam. Quia enim alibi idem Deus Pater, qui semel solus verus Deus appellatur, *unus* Deus, ex quo omnia, & nos in illum esse dicitur, parumné liquet, Deum illum verum esse, illum Deum, ex quo omnia, & proinde summum? Quod verò hæc diversa esse ait Smiglecus, id falsa vocis *veri* explicatione totum nititur. Verum enim, & perfectum vel summum esse, idem sunt, ut modò docuimus. Et sic etiam id expedivimus, quod a me postulat Smiglecus, ut doceam, quomodo summus in vero concludatur, apparetq; hinc, non per accidens Deum verum esse summum, sed tacitè in verbis veri Dei contineri Deum summum, si scilicet significatio vocis *veri* admitatur, quam ego ostendo, & quæ non potest non esse verissima.

Heb: 8. 2.
Ioan: 8. 31.
Ioan: 1. 17.
Ioan: 6. 55.

Per verum Deum
intelligi summum.

Sed nunc illud remove etiam conatur Smiglecus, quod ab initio capitis dixi, & in responsione mea crebrò dixeram, ea ratione Deum solum esse verum, quo Deus solus est beatus & immortalis, & quo Christus solus est Magister, etiam si alii etiam beati immortales, & magistri nostri sint. Deus scilicet modo excellentissimo: reliqui modo minùs excellenti. Removet autem id ita miserè, ut victum se esse agnoscere possit, si vinci vellet. Ait enim, *Deum non dici solum verum Deum propter excellentiam majorem, sed propter veritatem. Deum enim verum appellari respectu idolorum, quæ sunt omnino falsi Dii, & nullo modo Dii.* Hoc verò quid aliud est, quàm nugatio? Quali scilicet aliud sit veritas, quàm excellentia, cùm dicitur, Deum solum esse verum; & quasi non docuerimus, verum opponi etiam minùs excellentibus. Deum autem propter idola præcipuè verum appellari, nonnè causam Smiglecii prodiit? Non tantum enim præcipuè propter idola, sed propter idola tantum necesse, esset Deum appellari verum Deum, si alicujus momenti esse deberet ratio Smiglecii. Iam si præcipuè propter idola Deus ita appelletur, tacitè conceditur, quod ipsa etiam res est, propter alia etiam Deum appellari verum Deum, nempe qui minùs excellenti modo Dii sunt, quàm Deus ille unus. Instantia verò de creatore cœli & terræ quàm inepta est? Cùm enim non detur alius cœli & terræ creator, præter unum Deum Patrem, ipsa ratio docet, Deum ita appellari non posse propter excellentiam, quâ alios creatores superet: Quia verò alii veri Dii dantur, eadem ratio suadet, unum Deum Patrem, verum appellari propter excellentiam, quâ alios veros Deos superat. Et est hæc argumentatio nostra fortior, quàm ut a Smiglecio infringi queat: Aut negandum est, omnes, qui Dii dicuntur in sacris literis, esse veros Deos: aut confitendum, Deum unum Deum verum appellari propter excellentiam. Quia verò prius fallum est, posterius verum esse relinquitur.

Firmum etiam & hoc manet, Deum lusisse, si Dii veri non essent, quos ipsemet Deos appellavit. Nec per id, quod Smiglecus cavillatur, everti potest, *Christum etiam Apostolos lucem mundi, sal terræ, & civitatem supra montem positam, & Paulum Christum petram & lapidem angularem nuncupasse, cùm nec Apostoli sint vera lux, sed metaphorice, neque Christus petra, nisi figuratè.* Eadem enim hîc fallaciâ vel potius ignorantia utitur Smiglecus, quâ in priori suo scripto. Qui scilicet opponat verum figurato vel metaphorico, cùm nemo nesciat, tam verum esse metaphorice quàm propriè de scriptum. Et certè lusisset Christus & Paulus, si ille Apostolos lucem mundi, sal terræ, & civitatem supra montem positam, hic verò Christum petram & lapidem

Veritas & excellentia idem sunt in sacris literis.

Figuratè dicta, sunt etiam vera.

lapidem angularem nuncupasset, & Apostoli non essent vera lux mundi, verum sal terræ, vera civitas in monte posita, & Christus non esset vera petra, & verus lapis angularis. Videat, qui velit, quæ mihi molestia devoranda sit in hac responsione. Nihil enim in toto hoc capite dictum est a Smiglecio, quod antea non sit copiose a me capite secundo responsionis prioris refutatum.

Sed persequor reliqua. Rationem iterum affert, ut ait, evidētem Smiglecium, quæ talis est: *Qui dicuntur Dii solum propter similitudinem & participationem non sunt veri Dii, sed solum is, qui naturam Dei habet, dicitur verus Deus.* Sed quis hoc Smiglecio concesserit, præsertim si significatio vocis *veri*, jam non semel indicata & comprobata attendatur? Sed ratio subsequitur: *Similitudo enim, quæ est in aliquibus tantum proprietatibus, non in essentia, non facit rem esse veram, sed similem rei veræ.* At hæc ratio tanti prorsus est ponderis, cujus præcedentia verba erant. Falsum enim est participationem in aliquibus proprietatibus, non in essentia, non facere rem esse veram, sed similem rei veræ. Tam enim vera res est, in qua participatio vel simile alterius est, quàm ea, cujus participatio vel similitudo in alia est, licet modo minus perfectio. Ut, exempli gratia: tam est vis illustrandi mundum in sole vera, quàm in Deo, licet in Deo sit modo longè excellentiori, quàm est in sole, vel, ut ex S. literis petito utar exemplo: tam verè redemit populum Israël ex Ægypto Moses, quàm Deus. Tam verè servat is, qui alios docet, quàm Christus: licet modo excellentiori Deus id fecerit & faciat Christus, quàm vel Moses fecit, vel is, qui alios docet, faciat.

Porrò quod additur, unamquamque rem veram dici a sua natura & essentia, & illustratur exemplis veri hominis & veri auri, id nihil ad rem facit. Non enim eo sensu accipi potest vox *verus*, quando de homine vel auro usurpatur, quo accipi potest, cùm de Deo dicitur, hoc est, non potest vox *verus*, perfectionem vel excellentiam denotare, ut eam denotat, cùm de Deo prædicatur, nec ullum datur inter aurum & aurum analogia, qualis datur inter Deum unum & alios Deos.

Quod ipse tandem Smiglecio agnoscit, sed parùm rectè & constanter. Cùm enim Christus lux vera dicitur, id ideò fieri sentit Smiglecio, quia id præstet spiritualiter, quod lux corporea corporaliter. Sed hæc explicatio tantum vocē lucis explicat, non autē vocē *vera*. Sic enim alibi etiam, ubi Christus simpliciter lux appellatur, id accipiendū est. Vox autem *vera*, Ioan: 1. 9. eodem modo accipitur, quo Ioan: 17. 3. quando de Deo prædicatur: Christus enim vel Sermo ap-

In simili quomodo
insit etiam
veritas.

Quomodo Christus
sit lux vera,

pellatur

Ioan: 5. 35.

pellatur lux illa vera, respectu Ioannis Baptistæ, de quo Christus ipsemet dixit, eum fuisse lucernam lucentem & ardentem, Christus verò respectu illius fuit vera, hoc est, secundum excellentiam lux, quia scilicet omnem hominem, quando in mundum venit, illuminavit, quod de Ioanne Baptista dici non poterat. Vnde etiam ista analogia egregiè confirmatur, quam nimis ineptè paulò inferiùs restringit Smiglecus.

Pergit autem intricare veritatem Smiglecus, dum ait, *metaphoricam veritatem ad rem nihil facere*. Nec enim ideo veritas est metaphorica, quia metaphoricè describitur: Sed tam est vera, quàm quæ propriis verbis describitur. Ratio verò quam addit, infirma iterum prorsus est: Si, ait, *nomen vericum vocibus propriis non metaphoricè acceptis jungatur, non nisi ipsam rei naturam significat, & quia vox Deus, non sit metaphorica, sed propria, particulam verus illi additam, ipsam Dei naturam significare necesse est*. Sive enim vocibus propriis, sive metaphoricè acceptis jungatur vox *verus*, si constet, per eam designari excellentiam sæpenumero, jam apparet, non necesse esse ipsam rei naturam per eam significari. Ut cum jungitur vocibus tabernaculi, discipulorum, & adoratorum, certè vocibus non metaphoricè acceptis sed propriis jungitur: & tamen non naturam rei, sed excellentiam ejus significat. Quanquam etiam parùm rectè dicitur, vocem Deus esse propriam. Est enim appellativa, ut loquuntur, & non naturam sed potestatem ejus, de quo prædicatur, per se & vi suâ, significat, de quo in capite sequenti.

Objectum meum impertinens appellat, quòd dico, *verum* interdum opponi non falso sed imperfecto, & proinde Deum unum solum verum appellari, quia solus sit perfectissimus, licet etiam alii sint veri Dii, modo minùs excellenti, & ait: *Hoc modo angeli non poterunt dici veri Dii, cum imperfectè sint Dii, & Christus, qui secundum nos non sit perfectè Deus, non erit verus Deus*. Sed primùm ineptè objectum meum appellat, quod ego docendi causâ dico, & pro responsione afferro. Deinde non valdè ad rem pertinens ipsius est responsio. Id enim pro re absurda assert, quo nihil est verius, nempe nec angelos nec Christum esse verum illum Deum, qui sic appellatur secundum excellentiam, licet veri sint Dii modo minùs excellenti.

Rursus mihi puerile & stultum objectum affingit, quasi scilicet dicam, si angeli sint metaphoricè Dii, sicut homo pictus ob exteriorum formæ similitudinem homo dicitur, consequi, angelos dici Deos pictos. Quod nunquam mihi in mentem venit. Nam nihil ego hîc objicio, sed responsiones Smiglecii futiles esse ostendo, qui dicit, tam esse

esse Deum, qui propter similitudinem Deus est, ut homo pictus, homo est. Hujus assertionis futilitatem ego sic repello: consecuturum etiam, angelos esse Deos pictos. nam & illi non sunt Dii ob naturam, & tamen Dii appellantur. Videat igitur, an non sophistam & calumniatorem strenuum agat, Smiglecus, ut alibi plarumque, sic etiam hoc in loco.

Denique id, quod de analogia dixi, petit, dum ait: *Analogiam in illis esse, quæ non sunt verè talia, dicuntur tamen talia, quia referuntur ad id, quod est tale, quodque est causa aliis, ut dicantur talia*, idque exemplo, quando animal dicitur sanum, & alia sana, quæ ad sanitatem animalis referuntur, declarat. Sed quàm insufficiens de analogis sit discursus, judicent Logici. Opponam autem hîc scholasticorum regulam unam atque alteram de analogis, quarum una est: Analogum quod dicitur ab uno, non significat naturam aliquam diversam ab analogatis, sed proximè significat omnia analogata, unum tamen principaliter, alterum prout pendet ab alio. Altera. Analogum per se positum, stat pro suo significato famosiori, hoc est, *κατ' ἐξολω* sic dicto. Vnde constat, quàm frivole de analogis differat Smiglecus, & quàm ea, quæ nos dicimus, sint vero consentanea. Satis est enim, nunc id dicere, quod viri artis Logicæ peritissimi & hac in re minimè suspecti pro exemplo analogiæ afferant, quando vox Deus tribuitur jam Deo, jam magistratibus. Vt enim Deus se habet ad universum mundum, ita quodammodo magistratus ad suam ditionem aut subditos, per quod sententia nostra mirum in modum confirmatur.

Caput V.

Dei nomen non proprium sed commune, & potestatis non naturæ esse docetur.

TUMULTUATUR hîc Smiglecus, & Theologorum cum Augustino promit definitiones de Deo, adeoq; ipsius Moysis & Ethnicorum Philosophorum, qui scilicet in illis definitionibus non potestatis duntaxat, sed præcipuè essentiæ & naturæ divinæ meminerint. Sed frustra prorsus. Nemo enim nostrum est, qui neget, eum, qui voce Dei describitur, esse Deum essentiâ & naturâ; et tacitè nos calumniatur Smiglecus, dum id nos negantes facit: Sed dicimus, vocem *Deus*, in Latîno & Græco sermone, quâ supremum illud numen describitur, non significare vi sua, istius numinis essentiâ, sed ejus potestatem. Eadem enim vox *Deus*, aliis etiam, qui non

Cur vox *Deus*,
pro communi cen-
senda.

Cur tãquam propria usurpetur.

sunt illud supremum numen, competit. Hæc impugnet Smiglecus, si sententiam nostram evertere velit. Vnde etiam constat, frustra porro a Smiglecio negari, vocem *Deus* esse nomen commune. Nam si aliis etiam competit, jam proprium Dei esse nullo modo potest. Multis enim competere, & uni proprium esse, contraria sunt. Deo autem summo tanquam proprium tribuitur, & Deus is unus esse dicitur, quia soli Deo perfectissimo modo competat. Quod alii etiam Theologi Trinitarii sponte sua agnoscunt. Quæ de analogia iterum scribit Smiglecus, ad ea jam antea responsum est. Nunc hoc repeto, quod aliquoties in priori responsione annotaram: nimis captiosè dici, ita competere vocem Dei illis, qui sunt extra Deum unum, ut nomen hominis competit homini picto vel ficto. Nulla enim est inter hominem pictum vel fictum analogia, qualem omnes eruditi agnoscunt inter Deum unum & Deos alios cœlestes & terrestres.

Sed ratione etiam ostendere vult idem Smiglecus. Sic enim ait: *Cum nomen aliquod alicui per se competit, aliis verò propter relationem & respectum ad ipsum, est censendum proprium illius nomen.* At hanc propositionem cur non comprobavit Smiglecus? Hinc enim tantum elicitur, quod ipsemet Smiglecus in rationis suæ distinctione aliquoties infert, nomen Dei primariò Deo uni competere, reliquis secundariò. Quod longè est aliud ab eo, de quo nunc sermo est. Potest enim alicui aliquid competere primariò, & tamen non propriè: Imò ex eo ipso, quòd aliis secundariò nomen aliquod competit, necessariò sequitur, nomen illud non esse proprium alicujus. Possè autem id, quod primariò alicui competit, haberi pro proprio, licet revera non sit, facilè concedimus.

Vox *Deus*, tantum potestatem divinam significat, non summam.

Sed adhuc Smiglecus urget suum conatum. Dicit enim, *dato eo, quòd nomen Dei potestatem significet, necesse tamen esse, ut nomen Dei proprium sit solius Dei. Quia non quæcunque potestas Deum faciat, sed summa, & superiori potestati non subiecta. Sicut non quæcunque potestas regem facit, sed regia, hoc est summa, & quæ potestati superiori in regno non subjaceat.* Sed non probat Smiglecus, nomen Dei significare vi sua summam potestatem. Tantum enim potestatem divinam significat. In hac verò, quia dantur gradus; & quia perfectissima ea est, quæ in Deo uno relucet, ideo illi tanquam proprium tribuitur nomen Dei. Vox Regis huc non ita quadrat. Nec enim istiusmodi analogia est inter Regem & proregem, qualis est inter Deum unum & alios Deos, quod etiam ipsa verba indicant. Nemo enim a rege præfectus, rex appellatur, ut dii a Deo constituti dii appellantur. Explodendum igitur illud prorsus est, quod aliquoties iterat Smiglecus, omnes alios, qui

os, qui extra Deum unum sunt, improprie Deos appellari: & statuentium, omnes, quos S. scriptura Deos appellat, licet sint participatione dii, tamen Deos esse veros, & ita suo modo proprios. Deum autem illum summum & unum, Deum appellari absolute, quia illud, quod aliis proprie quidem, sed modo minus excellenti competit, modo illi omnium perfectissimo competat, adeoque proprium hujus nomen censeri, non tamen esse.

Caput VI.

Christum, etiamsi sit Deus, suo modo dependens & subordinatus, esse tamen verum Deum ostenditur.

Cùm Smiglecus diceret, Deum dependentem non esse Deum verum, & proinde nec Christum, responderam ego dupliciter. 1. esse dependentem etiam Deum verum Deum, quia Deus sit Deorum dependentium Deus. Deum autem non esse Deum, nisi verorum Deorum. 2. Christum non esse absolute dependentem, quia scilicet in usu potestatis a nemine dependeat. Smiglecus primum argumentum suum repetit, ut verbositate lectorem detineat, & novum se aliquid scribere ei persuadeat. Ad quod quia responsionem nostram jam modò repetimus, non est quod respondeamus amplius. Videamus autem quomodo utramque nostram impetrat. Et priorem quidem ita aggreditur, ut iterum neget, eos esse veros Deos, qui extra unum Deum dii sunt in scripturis appellati. Quia tales sint participatione, & nos solos Racovienles ait id audere affirmare, quòd Angeli & homines, quos Scriptura Deos appellat, sint veri Dii. Ego verò cur repetitione unius & ejusdem rei me ipsum & alios morer, causam nullam video. Itaque lectori prudenti judicandum relinquo, an non victus sit a veritate Smiglecus, dum nihil præter ea, quæ semel dixerat antea, dicere potuit. Dico brevissimè: Malè opponi absolute vero Deo eos, qui participatione sunt dii. Tam enim hi veri sunt dii, quàm ille est: Participatio enim non veritatem divinitatis tollit, sed imparitatem divinitatis tantùm denotat. Veritas autem divinitatis in vera potestate divina consistit.

Annoto autem Smiglecii dictorum repugnantiam. Semel ait, nos audere omnia, quia dicamus, eos, quos scriptura Deos appellat, veros Deos esse: iterum dicit, me, ubi respondendum erat, murum esse. Id verò, ad quod respondendum mihi erat, aliud nihil est, quàm non veros esse Deos, qui sint dependentes, teste ipso Smiglecio. Ad

Participatione
Dii, sunt etiã veri
Dii.

hoc porrò quomodo non respondeo, dum, teste eodem Smiglecio audeo dicere, omnem Deum dependentem esse verum Deum, licet tandem falsa dicerem? Sic scilicet alium insequens, sui oblitus, est Smiglecus.

Dependentia
Christi à Patre
quatenus conce-
denda.

Alteram verò responsionem meam prolixè etiam petit Smiglecus, dum probat, Christum & olim, cum in terris degeret, a Patre suo dependisse, & nunc dependere etiam absolutè. De priori non est quod controvertamus. Hoc enim nos sponte nostra concedimus, & hinc invictum adversus Smiglecium argumentum petimus, quia Christus a Patre suo dependerit, eum non esse illum Deum, qui Pater est. Nam si idem Deus, qui Pater, fuisset, a Patre dependere nullo modo potuisset, quippe qui, quoad personam suam divinam, eadem pol-leret divinitate, quâ Pater. Sed de hoc aliàs. Christum verò nunc a Patre dependere in uivum etiam potestatis, probat eo, quòd vultui Dei pro nobis appareat, pro nobis interpellat, & ad vocatum nostrum apud Patrem agat, & pro nobis offerat. Sed quàm sit jejuna ista responsio, dici vix potest. Nam si Christus ad dexteram Dei sedet, hoc est, si supremam post Deum potestatem habet, imò si loco Dei ita regnat super populum suum, ut pater neminem iudicet, quis non videt, omnia ea, quæ hîc recenset Smiglecus, de Christo dici impro-priè? Nam orare propriè, & omnia facere posse propria potestate, prorsus sunt contraria. Quæ nunc prolixius non persequor, quia id iam præstitum est a me in mea priori responsione, & infra iterum ali-quoties dicendum erit. Tantum hoc iterum indico. Cessit non quidem perpetuò, sed ad tempus, Deus ille summus imperium, non omne, sed supra populum suum Iesu Christo, ad testificandam suam divinam potentiam & bonitatem, ac proinde ad amplificandam suam gloriam, & ad perfectissimo modo stabiliendam humani generis spem & fidem.

Quomodo, quale,
& cur imperium
cesserit Deus
Christo.

Quæ Smiglecus hîc interferit de potentia Christi creata & in-creata, ea dici ab illo non debuisse, ipsemet rectius intelligit, quàm ego exponere queam. Ea enim affirmat, quæ nos nec recipimus, nec recipere tenemur, quamdiu ab eo non comprobantur, quod nun-quam facere poterit, nempe Christum esse naturam Deum & hominè.

Iudicare, est re-
gere.

Dignus est autem reprehensione Smiglecus, qui, ut locum Io-an: 5, 22, eleve, ait, aliud esse Iudicem, aliud Dominum esse. Quis verò nescit vocem iudicandi apud Hebræos æquipollere voci re-gnandi & dominandi? Hinc iudices illi dicebantur populi Iudaici, qui cum regebant & ei dominabantur. Hinc Christus qui semel ju-dex mortuorum & vivorum dicitur, alibi dominari illis dicitur.

Að: 10, 42.
Rom: 14, 9.

In loco

In loco porrò I. Cor. 15. ubi Christus dicitur subiectus futurus ei, qui ei omnia subiecit, unde constat, eum nunc suo modo non esse subiectum, & ita non dependentem, explicando, quantumvis prolixus sit Smiglecus, nihil tamen dixit, quod vel cum veritate conveniat, vel saltem ad rem faciat. Semper enim, admissa etiam explicati-
 one Smiglecii, firmum stat & immotum, Christum nunc quodammodo non esse subiectum, adeoque non dependentem, si olim subiectus futurus esset. Explicatio autem ideo indigna est, quæ recipiatur, quia sine petitione principii, vel affirmatione ejus, quod est in controversia, nihil dicere potest Smiglecus. Iam si constaret, de Christo quædam dici, quâ Deus, quædam, quâ homo est, quid opus esset hac controversia? Et tamen ægrè fert Smiglecus, hoc ipsi a me objici. Quod si demas ex ipsius libro, nihil supererit, præter sonum. Et certè præstat nostra causa Smiglecii causæ, ut aliis rebus omnibus, sic etiam hac, quòd nihil unquam dicamus, vel saltem dicere conemur, in explicandis locis vel argumentis nostris formandis, quod non apud ipsum etiam adversarium sit loco principii. Quantum autem tribuendum sit explanationi Smiglecii, vel hinc etiam constare potest, quòd, contra expressa Apostoli verba, dicat, Christum tunc etiam regnaturum, cum regnum suum tradiderit, & subiectus futurus est, idque isto modo, quòd, *ut Deus clara sui visione homines felices beatosque redditurus sit.* Quæ, præterquam quòd in sacra scriptura nusquam extant scripta, nihil etiam cum regno propriè accepto, commune habent. Christus enim suos fideles beatos reddet tunc, cum eos, ex mortuis resuscitados, ad Patrem suum deducet: clara autem ipsius visione, etiam si hoc tandem concedamus, istam beatitatem tantum augebit. Regnum autem, propriè loquendo, requirit, ut is, qui regnat, aliis dominetur. Quod quomodo, quæso, fieri poterit, si quidem unâ cum Christo fideles ejus regnaturi, & in throno illius sessuri sunt? Vt enim nunc Christus Patri subiectus non est suo modo, quia in solio Patris sedet, & unâ cum Patre regnat: ita etiam tunc fideles suo modo subiecti Christo non erunt, adeoque non regnabit super illos Christus, quia in ipsius solio sessuri sunt, & unâ cum eo regnaturi.

Carpteram ego, quòd Smiglecus, probaturus, Christum nunc esse ministrum Dei, locum adduxerat Heb 8. in quo Christus sancto-
 rum tantum minister dicitur. Hunc errorem cum agnoscere deberet, dicit, me vim hujus testimonii evadere voluisse, & affirmat denuò, *Paulum per modum summi Pontificis Christum vocare ministrum, summum verò Pontificem Dei ministrum esse, neminem dubitare.* At verè evadere voluit Smiglecus hac sua phisificatione, non tamen evasit.

Cur Christus nō
 sit dependens a
 Patre.

2 Tim. 2. 12.
 Rom. 8.
 Apo: 3. 21.

Christū Dei mi-
 nistrū non appel-
 lari, Heb. 8. &
 cur?

Nec enim probavit, quod altutulo incumberebat, Christum Dei ministrum appellari ab autore illo. Aliud enim est, cum fuisse ministrum Dei, qui olim sub lege fuit summus Pontifex, & minister sanctorum: & aliud, Christum, cuius ille fuit typus, appellari Dei ministrum: Imò necesse est, Christum non esse ministrum Dei suo modo, si sanctorum talis minister esse debet, qualem cum esse credimus, hoc est, qui possit nos potestate sua divina, quæ jam ipsius propria facta sit, ex morte liberatos, in vitam æternam transferre. Hoc enim non ministri, sed Domini sanctorum est. Minister autem appellatur improprie, ut etiam sacerdos, quatenus scilicet potestas illa, quæ nunc in eo residet, non ab æterno in eo resedit, sed certo tempore certa de causa donata illi est a Deo. Eatenus enim tantum Christus & minister est sanctorum, & Sacerdos, & eatenus omnia sacerdotis legalis munia obire dicitur. Quod jam aliquoties demonstratum est, & infra fusiùs demonstrabitur.

Caput VII.

Christum pro vero Deo colendum esse, etiam si non sit idem Deus cum Patre.

Cur Christus colendus, etiam si non sit idem Deus, qui pater est.

HOc ex apertissimis s. literarum testimoniis constare, docuimus in responsione nostra. Nam Deus vult filium ita coli, ut se ipsum. Ergo pro Deo vero. Deus enim aliter coli non potest. Vult autem coli filium, cui dedit, & dedit certo tempore omne iudicium. Ergo vult coli eum, qui non sit idem Deus qui ipse est. Deus enim non colitur ob datum sibi omne iudicium. Deus vult omne genu flecti in nomine Iesu, quod est, Iesum pro vero Deo colere, idque in nomine ejus, cui nomen, quod est super omne nomen, donavit. Ergo in nomine diversi a se. Nam Deo nihil donari potest. Et horum sunt permulta in S. literis. Smiglecus quid ad hæc? Absurdissimum hoc & omnibus scripturis contrarium esse ait. Quomodo verò id probat? Adducit loca ex V. Testamento, in quibus dicitur, quòd unus Deus sit, isque colendus, eiq; serviendum, & ex N. Fœdere quedam, in quibus unius Dei sit mentio. Sed hæc loca non sunt omnes scripturæ, ut ait Smiglecus. sunt enim particula earum minima. Non pauciora verò loca ex N. Fœdere adduci possunt, in quibus Christi etiam distincti a Patre, ita ut ei cultus divinus debeat, sit mentio. Nam ea ipsa loca, ubi dicitur, Deum esse unum, dicunt etiam, quod suo more, non sine dolo omisit Smiglecus, Vnum esse Dominum, ut in

1. Cor. 8. & Ephes. 4. videre est: & præter ea infinita sunt alia, in quibus tum expressè dicitur, tum evidenter ex illis colligitur, Christo etiam esse serviendum, illum adorandum & colendum, quæ antea recensui. Deinde in primis notandum est, nullum locum ex N. Fœdere adductum testari, unum tantum Deum colendum esse, sed tantum testantur, Deum unum colendum. Iam verò siue immediatè Deus colatur, siue mediatè, semper tamen unus Deus colitur; nec mutat modus colendi Deum cultum illius.

Nullus N. F. locus affirmat, unum tantum Deum colendum esse.

At ait Smiglecus: *Lex nova primum & maximum mandatum non potest evertere. Christus enim non venit, ut Legem solveret, sed adimpleret.* Ad hæc jam antea responsum fuerat, quod nunc repetere cogor ob importunum Smiglecium. Non evertit Christus præceptum de uno Deo colendo. Nam idem etiam hodiè durat: Imò hoc nos urgemus perpetuò, eundem Deum hodie colendum esse, quem olim fideles coluerunt. Sed modus tantum id exequendi immutatus est. Hoc autem licuisse & decuisse, quis non videt? Antea Deus colebatur immediatè: nunc mediatè, nempe per Christum, qui modus modo illo longè est augustior. Exemplo rem illustro: Tempus erat, cum solus Pharaon pro gubernatore regni Ægypti agnosceretur: Successit deinde aliud tempus, quando unâ cum Pharaone Iosephus etiam pro gubernatore regni istius agnitus fuit. Iam quæro, num tempore Iosephi everfus fuit honor regis Pharaonis? Certè id nemo dicere audebit. Mutatus enim tantum fuit modus vel ratio honoris, qui Pharaoni tribuebatur. Et ut nunc nemo quicquam ea in re absurdi vidit: sic etiam in hoc Christi regno, quod a Patre habet & nunc administrat, nihil absurdi esse, quivis non pertinax videre potest. Imò hoc exemplū, & alia, quæ dari possent prophana etiam, totū hoc de Christi exaltatione negotium ita illustrare possunt, ut, quicquid vel a Smiglecio, vel ab alio quovis afferri potest ad hoc elevandum, per illud dilui & rectissime intelligi possit. Tempus erat, cum solus Deus regnaret in cœlis: Visum est huic Deo, admittere ad regni sui participationem Iesum Christum, qui salutis populi divini præfectus esset, usque ad instaurationem omnium rerum, ut D. Petrus loquitur. Quid hîc absurdi? quid vel S. literis vel rationi contrarium? vel potius, quid Deo dignius, & hominibus utilius, & ad consolationem eorum magis pertinens, fieri unquam potuit?

Præceptum legale de uno colendo non eversum.

Ad: 3. 27.

Non dissimulandum est autem, quàm frigidè Smiglecus concludat, hodie etiam Deum unum tantum colendum esse, ex eo, quòd Christus de eo, qui præcepta legis, quorum unum est de Deo uno colendo, se servasse dixerat, prædicat, eum non procul abesse a regno cælorum.

Smigl. error: ingens castigatur.

cælorum. Hæc enim Christi oratio contrarium ejus, quod vult Smiglecus, continet. Nam qui nō procul abest a regno cælorum, is nondum est in regno cælorum. Quapropter etiam hunc suum lapsum dolo suffulsi, dum pro eo, quod Christus dixit, *Non procul abes a regno cælorum*, ipse dicit, *eum proximum regno Dei fuisse*. In regno autem cælorum hodie is demum est, qui unum Deum colit eo modo, quo hodie vult coli, nempe & immediatè, ut olim sub V. Fœdere, & mediatè per Christum. Et quemadmodum pro rebellis habitus fuisset, qui, cum Sigismundum regem antea solum regio honore affecisset, postea unâ cum Sigismundo Augustum regio honore afficere noluisse: sic etiam hodie is non verus Dei cultor est, qui unâ cum Deo uno nollet Christum etiam a Deo exaltatum divino honore afficere. Et si Trinitarii non agnoscerent, Christum hominem divino honore afficiendum esse, indigni essent, qui Christianorum titulo gauderent: Quia verò id faciunt, licet alio modo, quàm veritas divina requirit, ideo Christianorum titulo ob hanc opinionem privari non possunt, sed ut errantes moneri debent. Et hæc causa est, cur prætet esse Trinitarium, quàm Arianum, si tales fuerunt Ariani, qui divinum Christo honorem negârunt, vel semijudaizantem.

Sed concedit Smiglecus tandem, Christum cum Patre esse colendum: negat autem hoc nunc agi, sed *an colendus sit Christus ut unus Deus, vel an ut alter Deus. Hoc nos, illud Pontificios affirmare*. Ego verò accuso Smiglec: otiosæ ejusdem rei repetitionis. Nonné enim idem re ipsa supra ad nauseam usque cap:3. egerat, & me ineptè id probare dixerat, quod nemo neget, nempe Christum esse quidem alium, sed non alium Deum vel in Deitate? Hoc enim dato, sequitur etiam, Christum etiam colendum ut alium, sed non ut alium in Deitate. Deinde respondeo iterum, si quidem certum est, Christum esse personâ diversum a Deo Patre, ita ut Christus sit persona humana, Pater divina, jam certum etiam est, Christum non ut unum Deum cum Patre, sed ut alterum suo modo colendum esse. Persona enim humana & divina ut unus Deus esse non possunt, sic nec ut unus Deus coli possunt.

Quod verò inexpugnabile contra nos argumentum esse gloriatur Smiglecus, quod scilicet scriptura tantum unum Deum nobis colendum proponat, unde infert, aut Christum non esse pro Deo colendum, aut pro uno eodemque Deo colendum, istud & in priori responsione & supra cap:1. ita prostravimus, ut sese attollere amplius nequeat, & nunc iterum ita profligamus: Scriptura N. F. nunquam dicit, unum tantum Deum colendum esse: & etiamsi id diceret, non

ret, non tamen eum excluderet, cujus cultus necessariò ad cultum Dei pertinet, qualis est Christus Iesus. De hoc enim dictum est, quòd, qui non honorat filium, nec patrem honoret. Si ergo hodie sub N. F. Pater non potest honorari, nisi filius honoretur, parumné liquet, cultum Dei hodie nullum esse sine cultu Christi; & proinde verba de uno Deo colendo, si alicubi extarent, hodie etiam immota manere? Nam etiamsi modus colendi Deum immutatus sit, cultus tamen Dei idem est. Sive enim Pater colatur, sive Christus, semper Deus ille unus colitur. Videat igitur lector cordatus, an crepandum nobis sit, ut hujus argementi vim evadamus: nec tamen omnia repetimus, quæ antea ad dissolvendum illud dixeramus. Smiglecus potiùs, licet nescio quid faciat, nemini sensato persuadebit, & plures esse illos, qui pro Deo colendi sunt, & illos plures esse unum Deum, & pro uno Deo colendos. In alio quidem plures, nempe in personis, in alio verò, hoc est, in essentia divina unum. Hoc enim nec in scriptura usquam extat, ut id, quod nos de colendo Filio ut Patre dicimus: nec ex ea colligi potest. Nec enim doceri potest, Spiritum S. esse personam. Quomodo igitur pro Deo colendus? nec Christum esse personam divinam. Est enim persona humana, quia homo. Duæ autem personæ in unum subjectum coire nequeunt, nisi duo Filii Dei constituentur. Personam autem humanam pro Deo uno coli non posse, omnes confitentur. Affirmat quidem Smiglecus, hoc esse proprium Christianæ religionis mysterium: sed quia falsum esse jam docuimus, non Christianæ religionis mysterium, sed corruptæ Christi religionis a spiritu Antichristi intallibile *τηκμήριον* esse jure dici potest. In hunc autem tam crassum & pudendum errorem nunquam incidissent homines alioquin docti & sagaces, si ex Evangelio solo sapere voluissent, & vanas Ethnicorum Philosophorum sophisticationes, ex quibus tandem crassum hoc Trinitatis dogma natum est, ut alibi a nostris demonstratum est, & brevi iterum demonstrabitur, ad Christi Evangelium pervertendum attulissent.

Fucum alterum meum appellat, quòd dico, si alter ille Deus, sit uni Deo subordinatus, verè dici posse, unum Deum coli. Causam videamus. Etenim, (ait) si alter quoque Deus, etiamsi subordinatus, præter unum Deum summum colatur, non solum verum erit, summum Deum in Deo subordinato coli, sed & ipsum Deum subordinatum, tanquam diversum Deum, & diverso honore, atque ob diversam divinitatem coli in se ipso. Quare simpliciter verum non esset, unum Deum coli, cum revera plures colerentur. Ad hoc dupliciter respondeo. 1. Etiamsi Christus ut subordinatus consideretur, & ita colatur: tamen jure dici posse, quando

Cultus Christo
sub N. F. ad cul-
tum Dei compen-
dum pertinet.

Christus colitur, Deum unum coli. Dici posse ajo, Quia semper Deus colitur, sive ipse directè colatur, sive indirectè per Christum. 2. Christum dico coli non tantùm ut subordinatum absolutè, sed ut æqualem, certo respectu, Deo effectum. Itaque nihil absurdi est, si duo colantur, modò constet, hanc esse Dei voluntatem. Quemadmodum regnante Sigismundo & Augusto, uterq; regio honore afficiebatur: Et si fingamus, Sigismundum hæredem Regni Poloniae fuisse, & filium Augustum ad regnum admisisse, vix aliquid ad hanc rem illustrandam aptius cogitari potest. Suo enim modo duo colebantur tanquam diversi: & tamen suo modo honor unius in alterius honorem cedebat, quatenus, qui Augustum honore afficiebat, hoc ipso Sigismundum, qui ad tantam dignitatem filium exexerat, honore afficiebat.

Porro cùm ait Smiglecus, *ex hac subordinatione non sequi unitatem simpliciter, sed secundùm quid, neque unitatem essentialem sed accidentalem, scripturam verò docere, Deum esse unum unitate essentia, ita ut velit, non esse plures Deos essentiâ diversos, sententiam tantùm dicit.* Iam enim millies ostensum est, Deum unum dici eo sensu, quo unus vel solus beatus & immortalis dicitur. Non quòd talis sit solus, sed quia certo modo unus sit, qui nemini alii competat; ideoque posse esse plures Deos essentiâ diversos ab illo uno.

Contradictio, quam in eo esse affirmat Smiglecus, Deum dici, & esse subordinatum, tollitur per id, quòd, qui Deus est subordinatus, non sit absolutè Deus. Hic enim subordinatus esse nequit. Qui verò extra illum unum Deum Deus est, is non potest non esse subordinatus, aded ut, quod antea non semel diximus, aut Christum Deum esse negandum sit, aut confitendum, eum esse Deum subordinatum suo modo, quatenus scilicet divinitatem a Patre concessam & donatam habet. Aliàs enim, quoad usum potestatis, non subordinatus Deo est, sed vices ipsius in Ecclesia gerit, idque ita, ut Pater neminem iudicet, & filius Patri subiectus quodammodo non sit. Vnde iterum atque iterum constat, quàm insufficiens hic sit exemplum vice regis vel vicarii regis. Is enim nunquam ita regnat, ut Rex non regnet, & ut vicerex Regi subiectus non sit sed ut potestatem a rege accipit, sic etiam in usu ejus semper a Rege dependet: Christus autem ita considerandus est in divinitate sua, ut filius, quem pater in regno hæreditario unâ secum vel potiùs sui loco ad tempus vult regnare. Christus enim, licet a Patre potestatem illam habeat, habet tamen talem & tantam in nobis servandis potestatem, qualem & quantam habet ipse Pater.

Christus aliter
regnat, quàm vice
regis.

Negat

Negat porro Smiglecus, Christum subordinatum Deo esse, quia non minorem, sed æqualem & eandem cum potestate Patris potestatem acceperit, & eum tantum esse subordinatum, qui minorem potestatem accipiat. Sed nec ostendit, nec ostendere potest unquam, Christum potestatem æqualem prorsus & absolutè cum Patris potestate accepisse. Æqualis est potestas Christi Dei potestati, non absolutè, sed suo modo: quatenus postquam data est, ita ipsius propria effecta est, ut a nemine in ea dependeat, & tales effectus producere potest, quales sola Dei potestas producit. Inæqualis autem, quia ei data, quia ad salutem humani generis tantum ordinariè spectat: quia non perpetuò talis futura est.

Cur Chr. si potestas æqualis sit Dei potestati inæqualis.

Adde quòd tacita contradictio in eo est, si dicatur, Christum accepisse potestatem prorsus & absolutè æqualem potestati Patris. Ut enim essentia Dei numero una cum nemine communicari potest, alioquin una numero non futura: sic nec potestas Dei naturalis, quæ naturalis, cum quoquam cõmunicari potest prorsus & absolutè. Iam enim Deus ipse eâ careret, & in alium ea transferretur, & Deus Deus esse desineret. Nam sine potestate Deus nullus est.

Tertiam meam responsionem, quam talem esse ait Smiglecus, quòd scripturæ, cùm de uno Deo colendo loquuntur, de summo Deo intelligendæ sint, ideoq; tantum excludi plures summos Deos, non verò subordinatos, ita refellit: *scripturas, cùm unum Deum prædicant, nullam mentionem facere summi Dei, sed tantum Dei absolutè.* At tu, lector cordate, vide, quomodo Smiglecus chorda eadem semper oberret, & solum hoc nunc memento, quod suprâ diximus creberrimè, cùm de uno Deo sermo est, semper tale quid addi, unde constet, eum esse summum Deum. Adde & illud, quod ex Scholasticis adduxi: Analogum absolutè positum accipi in suo significato famosiori, vel κατ' ἐξοχήν accepto.

Caput IIX.

Locus 1. Cor: 8. a cavillationibus & ineptiis Smiglecii vindicatur.

SCRIPTURA N. Fœderis non solum docet, unum Deum colendum esse, sed etiam Iesum Christum, idq; ita disertè, ut ipsemet Smiglecus capite præcedente negare id ausus non fuerit. De modo enim, quo colendus sit, nobiscum contendit, an ut idem Deus cum Patre, an ut alius. Impossibile igitur est, Christianos

Christiani colūt
Deum unum, non
absolutē.

per hoc distingui ab Ethnicis, quòd Christiani unum tantum Deum colant absolutē: Sed necesse est statuere, eos talem unum Deum colere, qui sit talis ex se ipso, qualis est Pater, ex quo omnia & nos in ipsum. Neque contrarium hujus ex loco Pauli 1. Cor. 8. vel patet vel deduci potest. Paulus enim disertissimè & expressissimè, nobis Christianis colendos proponit duos, ita distinctos, ut nullo modo unus & idem quo ad essentiam esse possint. Nam qui prima salutis causa & ultimus finis est, quod est Paulo, ex quo omnia & nos in ipsum, is nullo modo causa salutis media esse potest, quod est Paulo, per quem omnia & nos per ipsum: Et vicissim, qui media salutis causa est, is nullo modo ejusdem salutis causa prima & ultimus finis esse potest. Hinc Smiglecius, cū disputandum illi esset, & docendum, Paulum unum tantum Deum colendum proponere, sensum verborum Pauli ascribit, quod artificium Smiglecianum esse, jam antea non semel etiam indicavi. Nam si sensum illum non approbet adversarius, quomodo controversia dirimetur? Est autem sensus ille talis, qui prodit Smiglecii in sacris literis explicandis, si non inertiam, saltem negligentiam. Paulus ait: *Etiamsi sunt, qui dicuntur Dii sive in cælo sive in terra (sicut sunt multi Dii & multi Domini,) nobis tamen unus est Deus &c.* Sensus Smiglecii est: *Alii, qui Christiani non sunt, multos Deos & Dominos colunt: nobis autem Christianis, non licet nisi unum Deum & unum Dominum colere.* Vbi verò mentio aliorum, qui Christianis opponantur apud Paulum? Vbi mentio licentiæ colendi unum Deum? De quo paulo antè etiam plura dixi, & iterum statim dicturus sum. Sensus igitur verborum Pauli est: quòd non debeant ii, qui Deum verum cognoverunt, & ab idolorum cultu liberi sunt, istâ scientiâ ad offendendos alios abuti. Licet enim constet inter Christianos, idolum nihil esse, & non esse Deum nisi unum: tamen istam scientiam, (idolum scilicet nihil esse,) non esse in omnibus, ut v. 7. expressè additur. Non esse autem Deum nisi unum, qui sit colendus Christianis, ita per prolepsin quandam explicat Apostolus: *Etiamsi sint, qui Dii vocantur tam in cælo quàm in terra*, quod, quia ab aliquo etiâ Christianorum objici poterat, concedit id Paulus, dum ait: *Ut sunt dii multi. Quia* verò si hic substituisset, Christianam religionem commendandi occasionem non habuisset, autionem, quæ in Christi religione accessit, additurus, ait, *Et domini multi;* & deinde, concessio eo, quòd sint Dii multi & Domini multi, ex illis multis Diis unum Deum, & ex illis multis Dominis unum Dominum eligit, qui uterq; nobis colendus sit, alter qui est Pater, tanquam prima causa & ultimus finis salutis, alter qui est Iesus Christus, tanquam causa ejusdem salutis medi-

a, quate-

Artificium Smi-
glecii, sensum lo-
ci ascribere.

Explicatio Smi-
glecii sana.

Sensus loci
1. Cor. 8.

a, quatenus per eum salus annunciata & confirmata est, & per eundem administratur, & tandem ad exitum perducetur. Dico igitur iterum, Iudaicum aliquid esse, & tantum non abnegationem Christi religionis, tantum unum Deum colere sub N. F. Colendus est enim unus Deus & unus Dominus. Vnus autem Deus non est Iesus Christus, sed Pater ille, ex quo omnia & nos in ipsum. Vnus etiam Dominus non est Pater ille, sed Iesus Christus, per quem omnia & nos per ipsum. Quam Christianæ religionis naturam & proprietatem, etiam si in mille formas se vertat Smiglecus, nunquam tamen ita obscurabit, ut non semper verissima appareat, nedum ut eam eversurus sit.

Sed nunc iterum videndum est, tum quomodo mentem suam de loco i. Corin. 8. exponat & comprobet, tum quomodo ad nostram interpretationem respondeat. Mentem suam sic exponit: Paulum ostendere, Christianos non multos Deos ac Dominos colere, sed unum Deum ac unum Dominum. In hac Smigleci oratione duplex dolus latet, quem etiam in priori responsione nostra detexeramus. Primum enim, dum ait, Christianos colere unum Deum ac unum Dominum, hæc verba ita accipit, quasi Christiani unum colant, qui sit ille Deus & Dominus, ut in V. Fœdere legimus, de uno dictum, Domino Deo, quod & antea dicere, & nunc ad marginem ascribere non dubitavit, his verbis: *Unus Deus & Dominus Christianis colendus*. Quis verò non videt, aliud esse, unum Deum & unum Dominum colere, quàm unum Deum & unum Dominum? Nam qui dicit, colendum esse unum Deum & unum Dominum, præsertim cum tali utriusq; descriptione, quæ apertè docet, alterum ab altero ita differre, ut alter sit Pater ille, alter Iesus Christus, alter ex quo omnia, alter per quem omnia, alter denique in quem nos, alter verò per quem nos, is disertè dicit, duos esse colendos, eosque ita distinctos personis & essentiis, ut nullo modo idem Deus esse possint. Hunc dolum si non agnoscit Smiglecus, equidem valdè miror, & aut malitiæ aut cœcitatæ eum reum agere jure possum. Alter dolus est, quòd, dum nos dicimus, duos colendos a Paulo proponi, unum Deum & unum Dominum, captiosè id ita traducit Smiglecus, non proponi multos Deos ac Dominos. Nam si ille unus Deus non sit ille unus Dominus, & vicissim unus ille Dominus non sit unus ille Deus, nullo jure dici potest, duos etiam Deos vel Dominos, colendos proponi, nedum multos. Nam si duo Dii vel duo Domini proponerentur colendi, necesse esset, utrumque illorum esse eadem ratione & Deum & Dominum. Quod quia secus se habet, ut jam docuimus, non dicendum est, duos Deos & duos Dominos proponi colendos, sed tantum dicen-

*Smigleci dolus
deseguntur,*

dum est, duos, vel duas personas proponi colendas, quorum unus seu una persona sit unus Deus, nempe ille summus, alter vel altera persona, sit unus Dominus, a Deo illo summo constitutus.

Rationes Smigleccii refelluntur

Rationes verò, quibus hanc mentem Apostoli esse ostendere vult Smigleccius, jam antè refutata fuere. Etsi enim 1. dicat Paulus, tantum unum esse Deum, tamen id isto in loco nullo argumento probat, quod vult satis ineptè Smigleccius. 2. Etiam si Paulus de Deo absolute loquatur, tamen eum de summo loqui, ex eo constat, quòd, quæ in suo genere perfectissima sunt, absolute & sola talia esse dicuntur in s. literis, & ab iis qui sana ratione utuntur. 3. Etiam si uni Deo opponat Apostolus eos, qui in cælo & in terra Dii dicuntur, tamen falsum est, istos multos Deos ab iis agnitos non fuisse, qui Christiani erant. Addit enim Paulus de suo: *sicut sunt dii multi;*) & possunt opponi omnes dii veri, Deo illi uni, quatenus huic soli debetur cultus divinus, reliquis verò non, exempto eo, quem Paulus unum excipit, Iesu Christo. 4. Etiam si denique dicatur, tantum unum esse Deum, & alium nullum præter eum: tamen id non absolute accipiendum esse, sed de eo, qui ex se talis est, jam abundè demonstratum est per id, quod eodem modo Deus solus etiam beatus & immortalis appellatur, quo unus.

Ad nostram interpretationem, quæ est, Paulum non de gentiliis, sed de veris diis subordinatis loqui, & quæ confirmata à me fuerat tribus rationibus, quarum 1. est, quòd Paulus indefinite de omnibus diis, qui sunt extra unum Deum, loquatur: quæ verò indefinite dicuntur, ad certos restringenda non esse, nisi aliqua cogat necessitas. 2. Quòd de diis qui in vero cælo erant, agat: Tales autem non fuisse Deos gentilium. Illi enim verum cælum esse nesciebant. 3. Quòd Paulus suo calculo confirmet id, quòd de diis in cælo & terra dixerat, dum ait: *Sicut sunt multi dii & Domini multi.* Paulum autem Deos gentilium pro diis aut dominis non agnovisse, ad hanc, inquam, nostram interpretationem parat responsionem duplici modo Smigleccius. Nam primum meam interpretationem & falsam esse & mentem Pauli evertere ait, deinde ad argumenta mea respondet. Videamus utrumque.

Falsam esse, ait, indicare duas particulas: Vna est, Nobis autem est unus Deus; quibus verbis illos multos Deos in cælo & terra a nobis Christianis rejicit, & solum unum Deum nobis attribuit. At falsum est, Paulum his verbis, *nobis est unus Deus*, simpliciter rejicere multos Deos in cælo & in terra, nec id ulla ratione comprobavit Smigleccius. Non rejicere autem eum simpliciter istos multos Deos in cælo

Paulus quatenus respicit deos multos in cælo & in terra.

& in

& in terra, hinc constat, quod ait, (*sicut sunt dii multi.*) Rejicit autem secundum quid, quatenus scilicet colendi nobis Christianis non sunt, ut colendus est Deus Pater & Iesus Christus.

Est autem hic iterum detegendus dolus Smiglecii. Nam in priori suo scripto dixerat disertè, Paulum per multos Deos & multos Dominos, de diis gentilium loqui: nunc dicit, illos deos fuisse & falsos deos, & deos subordinatos. Dolo hoc detecto, falsitas etiam ejus, quod nunc assuit de diis subordinatis, ex iis, quæ jam disputamus, constabit.

Particulam alteram, quæ indicet, falsam esse meam interpretationem, Paulum hic de veris diis subordinatis tamen agere, ait esse, quod *dicantur* dii, hoc est, nomine sint dii, non re, ut S. patres explicant. Sed istam Patrû considerationē vanā esse mox sequentia verba docent: *sicut sunt dii multi.* Hic enim Paulus idem esse docet, dici Deū & esse Deū: & adhuc clariùs ea, & *Domini multi.* Nec enim dominos idola sua gentiles appellare solebant: sed Paulus est, qui, causæ suæ gratificaturus, ut scilicet cum uno Deo, unum etiam Dominū Iesum cōjungeret in cultu divino, ista duo distinguit, & tum Deos, tum dominos multos dari concedit. Non est autem novum, ea, quæ revera aliquid sunt, dici *vocari* ita, ut scilicet hac ratione indicetur, eos, qui revera aliquid sunt, id quod sunt, aliunde habere. Hoc modo Christus ait, eos filios Dei vocatum iri, qui sunt pacifici, cū docere vellet, eos revera filios Dei futuros. De promissione enim salutis æternæ ibi sermo est. Qui verò salvabuntur, re ipsa erunt Dei filii. Unde etiam D. Ioannes promiscuè his phrasibus utitur. Ait enim semel: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur: & iterum addit: Dilecti, nunc Dei filii sumus.* Hoc etiam modo de ipso Iesu Christo Angelus dicebat: *Sanctum quod ex te nascetur, vocabitur Filius Dei,* hoc est, erit.

Mentem Pauli nostra interpretatione everti, sic docet Smiglecus, quod Paulus duo velit probare. 1. *Idola nihil esse seu non esse veros Deos.* 2. *Alterum est, nobis esse unum Deum.* Vtrumq; hoc argumentum ruere, si plures veri dii admittantur. Ego verò nec ista esse argumenta Pauli; nec etiamsi ea essent, quicquam nobis ea adversari, contendendo. Argumenta Pauli ea non esse, quæ fingit Smiglecus, jam antè indicatum est. Non constat enim, Paulum quicquam argumentari, sed tantum rem per se manifestam, & Corinthiis optimè notam, utpote cujus notitiâ freti libertate sua abutebantur, declarare. Et quomodo quæso Paulus probasse illud dici potest, idolum nihil esse: per ea, quod, etiamsi sint dii in cælo & in terra, tamen nobis sit unus Deus.

Nam ex

Dolus Smiglecii

Dici quid significet apud Paulum.

Matth. 5. 9.

1. Ioan. 3. 1. 2.

Luc. 1. 32. 35.

Paulus 1. Cor. 8. nō argueretur, sed tantum rem, quam tractat, declarat.

Num ex eo, quòd tantum unus est Deus, sequitur, idolum nihil esse? Certè nihil minùs. Et sanè nimis obscura & longè petita esset ista argumentatio, adeoq; non ad captum hominum vulgare, quibus ista scribebantur. Non probat igitur Paulus quicquam: sed postquam dixisset: *Scimus idolum nihil esse, & non esse alium Deum præter unum*, cui oppositurus erat, ignorantiam quorundam inter Christianos circa hanc rem v. 7., qui scilicet nondum rectè didicerant, idolum nihil esse. adhuc enim cum conscientia idoli (ut Paulus loquitur) idolothyta comedebant, illud, quod de scientia plerorumq; dixerat, declarat, ita ut verba ista omnia, quæ v. 5 & 6. habentur, in parenthesi collocata esse censerì possint. Declarat autem ita, quòd ita sciant Christiani, non esse Deum alium nisi unum, præsertim ex Ethnicis ad Christum aggregati, quòd etiam multi sint dii & domini veri, tamen ex illis diis & dominis multis unus tantum Deus, nempe Pater, & unus Dominus Iesus Christus colendus sit. Quam declarationem Paulus studio & datâ operâ addidisse videtur, ut hac occasione augustum illud Christianæ religionis mysterium, quibusnam cultus debeatur divinus, panderet. alioquin enim ad rem, quæ tunc agebatur, non propriè id pertinebat. Sed esto Paulum argumentari, & docere idola nihil esse, & tantum unum Deum esse Christianis, num hinc sequitur, alios, qui sunt in cælo & in terra, Deos, nō esse Deos veros? Sanè quàm hoc sit infirmum argumentum jam centies in responsione mea priorì demonstratum fuerat: & in hac ipsa repetitum est aliquoties. Summa est: unus Deus dicitur Pater, quia solus per excellentiam Deus est. Nam quæ in suo genere perfectissima sunt, ea sola talia esse jure cuntur.

Nunc, quomodo rationes meas refutet Smiglecius, audiamus.

Ad: 1. respondet: *voces quidem indefinitas esse: at ex circumstantiis loci, ad eos tantum, qui nomine sunt Dii, determinari.* At hoc est nugari, vel saltem nudam, eamq; incertam assertionem adversario obtrudere, quod is, qui aliorum argumenta ratiunculas appellat, committere nunquam deberet. Cur verò non docuit Smiglecius, quomodo voces istæ ex circumstantiis determinentur? Porro dum ait, *si propter indefinitam locutionem sibi non liceat determinatè de falsis Diis verba Pauli accipere, pari ratione mihi etiam non licere eadem determinatè de Diis subordinatis interpretari*, iterum valdè pueriliter se gerit, & prorsus non habere videtur quod respondeat. Ego enim verba Apostoli nego esse determinanda, sed dico, indefinitè esse accipienda de omnibus, qui Dii dici possint. Tales autem dico disertè, non solum gentilium Deos dici potuisse, sed etiam alios veros Deos, qui tales sint

les sint appellati ab ipso Deo, ut tacite concedere videar, posse etiam Deos gentilium suo modo contineri in verbis Pauli, quantumvis minus proprie. Licuit igitur mihi in definitè de omnibus, qui Dii dici possunt sive falsò sive verè, verba Pauli accipere: at Smiglecio non licuit ea determinare ad falsos Deos. Quod verò hic iterum dicit, se non repugnare, si quis Pauli verba de omnibus, qui dicuntur Dii, revera autem non sunt veri Dii, interpretetur, & in his non veris Diis etiam Angelos & homines, qui Dii sunt appellati in sacris literis, includat, id primùm repugnat ei, quod antea dixerat, de Diis gentilium Paulum loqui. Deinde etiam falsum est. Quicumque enim sunt Dii in cœlo & in terra & Domini, ex mente Pauli, illi non possunt non esse veri Dii & veri Domini, licet non sint ita excellenti modo, ut est Deus Pater: Smiglecio autem, istos appellari posse veros Deos, pernegat.

Ad secundam rationem meam respondet, non sine scommate, dum me Rabinum appellat, & tamen ignorantiam mihi rei claræ & cuique obviæ objicit. Dicit autem gentiles solem, lunam, sydera & omnem militiam cœli pro diis a doravisse, ipsiq; sacrificasse 2. Reg: 23, 5. Ego contra sophistam & cavillatorem magnum esse ajo Smiglecium. Primùm enim locus allatus non de gentilibus loquitur, sed de iis, qui in terra Iudæ adolebant incensum Baal, qui procul dubio Iudæi fuere. Deinde non constat in loco citato sermonem esse de cœlo vero, in quo ipse Deus est, de quo sermonem esse apud Paulum certum est, si de veris Diis loquatur. Non enim in aëre vel cœlo hoc, cujus creationem describit Moses, angeli sunt, sed in illo superiori, in quo Deus est, & quod tertium cœlum Paulus alibi appellat. Videat igitur lector, quàm facile fuerit Smiglecio ratiunculas dissolvere.

Inertia Smiglecii.

Sed tandem quomodo tertiam refutet, operæ pretium est videre. Respondendum esse ait, cum Paulus dicit, *sicut sunt dii multi & Domini multi*, illos qui dicuntur Dii, seu qui nomine tenus Dii sunt, asseri a Paulo esse Deos & Dominos, quòd re ipsa ab hominibus pro Diis haberentur. Ita quidem respondendum est, si veritatis vim declinare velit Smiglecio: sed an verè respondeatur, id cogitandum relinquitur. Quid verò falsius esse potest, quàm Paulum ideo dixisse, (sicut sunt Dii multi,) ut assereret, Deos istos re ipsa ab hominibus pro Diis habitos? Num ideo Paulus falsum confirmare debuit, quia homines re ipsa Deos illos multos pro Diis haberent, & dicere id esse, quod non erat? Nonné satis erat ad hominum opinionem exprimendam, dicere, etiamsi sint qui dicantur Dii. Hoc enim de aliis intelligi poterat? At dum ait, *sicut sunt dii multi*, jam non, quid alii senserint, sed quid

Paulus non ex alieno sed ex suo sensu multos Deos verose constituit.

quid ipsemet sentiat, eum exprimere voluisse, ipsa verborum complexio satis superque indicat. Quanquam etiam falsum censi potest, Paulum in illis verbis: *Etiamsi sunt qui dicantur Dii*, sententiam gentilium recitare, ut suprà ostendimus. Possunt enim hæc verba haberi pro prolepsî, quam Paulus nomine aliorum verorum Dei cultorum fecerit, contra id, quod dictum ab eo fuerat, non esse alium Deum, nisi unum. Quam prolepsin Paulus concedit quidem veram esse: interim tamen verum etiam esse ait, quod dixerat, non esse Deum nisi unum, nempe talem, qui omnium rerum ad salutem pertinentiū prima causa est & ultimus finis, qui est Pater, nempe Christi.

Quæ deinceps scribit Smiglecus, quod Pauli verba depravem, dum dico, Paulum in illis verbis, *nobis est unus Deus*, non quemcunque verum Deum sed summum intelligere, ea sunt otiosa repetitio unius & ejusdem rei; & præterea ita frigida, ut nihil ad causam Smiglecii juvandam faciant. Esto enim Paulum docere duo. 1. Deum verum absolutè non esse nisi unum. 2. hunc unum Deum esse Patrè ex quo omnia, quod Smiglecus contendit, num hinc sequetur, Deum illum unum, non esse illum summum, de quo Paulus ait, Pater ille, ex quo omnia? Nonnè de Deo dici potuit semel, quod non sit alter nisi unus, & deinde explicari quis sit ille unus Deus, nempe Pater, quem summum esse Deum ex eo constat, quia ex ipso omnia & nos in ipsum. Itaque etiamsi sub ratione (ut Smiglecus obscure loquitur) veri Dei, dixerit Deum esse unum, & ita potentissimè urgeat, Deum verum non esse nisi unum, si constet, Deum verum dici posse tum eum, qui ex se & naturâ talis est, tum eum, qui divino beneficio talis est, an non in summum abiit responsio Smiglecii? Quanquam prorsus falsa sunt omnia, quæ hic dicit Smiglecus. Nam Paulus Deum unum esse ait, tam sub ratione veri Dei, ut nunc ita cum Smiglecio loquar, quam sub ratione summi Dei. Idem enim sunt, unum Deum esse verum, & esse summum. Vnus enim ille Deus est & verus & summus: & idem prorsus est: Vnus est Deus, vel non est Deus nisi unus, ac si dixisset Apostolus: Non est Deus alter nisi summus: & unus tantum est Deus summus. Verba verò, quæ adduntur v. 6. tantum docent, tum quis sit ille unus verus & summus Deus, nempe Pater, tum cur Pater sit ille unus verus & summus Deus, quia scilicet ex eo omnia & nos in illum.

Sed nondum finis est verborum & iterationis Smiglecianæ. Etiamsi enim, ut ipsemet fatetur, hac de re suprà disseruerit c. 3.: tamen absque ulla necessitate probare conatur, Paulum docere, Deum absolutè & omni respectu esse unum, quod tamdiu falsum erit, donec

Smiglecus eadem repetit, eaq; vana.

Idem sunt: Vnum Deum esse verum, & esse summum,

donec vocabulum Deus non commune sed proprium esse docebitur, quod nunquam fiet. Rationes tamen expendamus. 1. est. *si de certo respectu agatur, sicut Paulus dixit, nobis esse unum Deum Patrem ex quo omnia: ita potuisset æquè dicere, nobis esse unum Deum Iesum Christum, per quem omnia.* Cum talis Deus, per quem omnia, secundum nos, non sit, nisi unus: sicut Deus ex quo omnia, non est, nisi unus. Repello eam. Dico Paulū id dicere non potuisse. Nam aliam thesin formaverat v. 5. his verbis: *Sicut sunt Dii multi & Domini multi.* Necesse igitur fuit, dicere & de Deo uno, & de Domino uno distinctè. Præterea licet Christus sit etiam Deus, quatenus est unus Dominus, quia tamen nō est Deus ex quo omnia & nos in illum, unus Deus respectu aliorum Deorum, qui sunt in cælo & in terra, dici non potuit. Ut enim illi Dii subordinati a Deo sunt, sic etiam ipse Iesus Christus: licet rursus a Deo ita exaltatus sit, ut omnium illorum Deorum, qui sunt extra unum Deum Patrem, Deus ipse sit.

Cur Paulus & de uno Deo & de uno Domino loquatur,

Cur Christus non dicatur unus Deus

2. Ratio est. *Ad hæc non minus verè dici posset: nobis non esse unum Deum sed duos: quorum alter sit Deus ex quo omnia, alter Deus per quem omnia.* Et sicut dixit, nobis esse unum Deum ex quo omnia, ita debuisset dicere, non solum, nobis esse unum Deum, ex quo omnia, sed & alterum Deum per quem omnia. Repello hanc etiā, & dico, Smglecius id pro absurdo adducere, quod tale est minimè. Vnde enim constat ei, Paulum ita loqui non potuisse suo modo, etiamsi ita locutus non sit? Imò nonnè constat, Paulum, re ipsa & quoad sensum, ita locutum esse? Nam qui dicit, esse unum Deum, & addit, esse etiam unum Dominū, si Dominū ille Deus sit, re ipsa dicit esse duos Deos, sed non pares. Qui item dicit, nobis esse unum Deum ex quo omnia, & unum Dominum per quem omnia, is re ipsa dicit, non tantum nobis esse unum Deum ex quo omnia, sed etiam alterum Deum, per quem omnia. Quod verò Paulus iisdem verbis usus non est, quibus utitur Smglecius, hoc prudentiæ illius ascribendum est. Prævidit scilicet Spiritus S., tales locutiones obnoxias fore cavillis, ut hodie nos experimur, qui, sensum Apostoli exprimētes, tale quid interdum dicere cogimur. Itaq; absolute loqui maluit, unum esse Deum, etiamsi tantum dicere vellet, unum esse Deum summum, & præter eum esse etiam Deum ipsum Iesum Christum. Quia scilicet Christus non est tali modo Deus prorsus, quo Deus ille summus est. Quod præstitit, dum non simpliciter dixit, unum esse Deum, sed eum ita describit, ut nemo sanæ mentis de Christo id intelligere possit, dum scilicet addit, *Pater ille, ex quo omnia, & nos in illum.* Iesus Christus enim nec Pater est, nec ex eo omnia, nec nos in ipsum sumus. Rursus etiamsi Christus sit Deus etiam,

Cur Paulus patrē unum Deum & Christum unum Dominum appellaret,

am, ob id ipsum quia est unus Dominus: tamen dicere maluit Spiritus S., eum non esse unum Deum, sed unum Dominum, & eum ita descripsit, ut nemo sanæ mentis non intelligat, eum, licet sit unus Dominus, tamen non esse unum Deum, dum ait, *Per quem omnia & nos per illum*. Hæc enim de Deo uno, eo sensu quo de Christo, nullo modo dici possunt.

3. Ratio est. *Apud gentiles & idolatras simili modo dici posset unus Deus, quia talis Deus, qualis est Saturnus aut Iupiter, unus tantum erat. Sicut igitur negamus absolute, gentiles unum Deum colere, quia etiamsi unum Deum colant talem, quales non sunt alii, cum eo tamen alios Deos ab ipso diversos colunt. Ita etiam dicendum esset absolute, Christianos non unum Deum colere, quia cum Deo, ex quo omnia, colerent alium Deum, per quem omnia. Neq; id Paulus dissimulare potuisset aut debuisset, cum quaestione de uno Deo tractaret. Repello & hanc tertiam, & dico, ineptissimè huc accommodari gentiles. Illi enim talem Deum, qualem Christiani credunt, nunquam crediderunt, nec credere potuerunt. Et etiamsi aliquid tale de Diis suis dixissent, quale hic fingit Smiglecus, tamen totum illud repudiari potuit eo, quod commenta essent hominum. Iure autem dici potuisse unum Deum colere Christianos, etiamsi cum Deo, ex quo omnia, colant alium etiam, per quem omnia, imò dictum esse ab Apostolo, jam modò ostendimus. Vnde constat, valde rudem esse Pontificiorum Doctorum deductionem, cujus hic Smiglecus meminit, qui ex eo, quod dicitur, nobis unus est Deus, Christum unum illum Deum esse asstruunt. Non simpliciter enim dicitur, Deum nobis esse unum, sed cū additione tali, quæ nullo modo permittit, ut Christus sit ille Deus, quæ est: unus Deus est, Pater ille, ex quo omnia, & nos in illum. Quæ ita repetere me oportet, quia cum repetente tantum semel dicta Smiglecio res mihi est. Ut & illud sequens, quod jam aliquoties iisdem verbis suprà a Smiglecio dictum fuerat: Distingui quidem Christum a Patre distinctione personæ, non deitate. Iam enim dictum est, non necesse esse docere, Christum esse distinctum a Patre deitate, cū eadem sit divinitas Christi quæ Patris, suo modo. Nec enim aliunde habet aut habere potest Christus deitatem, quàm a Patre: sed satis esse, si constet, Christum esse distinctum a Patre personâ vel essentiâ. Nam si personâ vel essentiâ distinctus est, jam non potest esse idem Deus qui Pater. Cū necesse sit, ut sit persona humana, quia homo appellatur disertè. Humana autem persona non potest esse idem Deus, qui Pater est. Quod etiamsi negent Pontificii Doctores, tamen evertere nullo modo possunt. Duæ sunt agnoscendæ in Christiana religione personæ: Altera divina ex se i-*

psa &

Comparatio genti-
lilium cum Chri-
stianis inepta.

psa & naturâ: Pater^{us}, Altera divina ex Deo, certo tempore, certa de causa talis effecta: Christus. Harum duarum personarum una est suo modo Deitas, quia quicquid habet divinitatis Christus, id totum ex Patre habet: sed non simpliciter una. Nam Deitatem ex se habet Pater: Christus a Patre. Deitas Patris ad omnia in universum extenditur: Christi ad salutem tantum humani generis. Patris Deitas nemini tradi potest: Christi Deitas vel regnum tandem Patri reddetur.

At interrogat me Smiglecius, unde colligam, Christum hîc distinguî Deitate a Patre? Respondeo me ex eo id colligere, quod Paulus & illum unum Deum, & unum Dominum ita describit; ut nec unus Deus, unus Dominus, nec unus Dominus unus Deus esse possit. Describit enim unum Deum. 1. quod sit Pater ille. 2. quod sit, ex quo omnia, 3. quod sit in quem nos. Rursus unum Dominum describit. 1. quod sit Iesus Christus, hoc est, homo ille natus ex virgine Maria, & idem filius Dei. 2. quod sit, per quem omnia. 3. quod nos per illum. Ad hæc quid Smiglecius. *Primum negat, titulos, unum Deum, unum Dominum ita esse diversos, ut unus alterum non contineat. Nam & unus, ait, Deus est quoq; unus Dominus, & unus Dominus est etiam unus Deus. At ego ex illis solis titulis nihil colligo: Imò fateor, eum, qui est unus Deus, esse etiam unum Dominum, absolute his verbis acceptis, hoc est, sine additione eorum, quæ addidit Paulus, per quem omnia & nos per illum. Quomodo enim, qui omnem habet divinitatem, non haberet etiam omnem dominatum? Quanquam, si verba Pauli accipiuntur ita ut posita sunt, falsum est, unum Deum esse unum Dominum: Dominum verò unum esse unum Deum, si unus Deus pro Deo summo, ut res est, accipiatur, ita ab omni verisimilitudine alienum est, ut nihil sit alienius. Perinde enim est, ac si quis præfectum Regis ipsum Regem esse diceret. Nec quicquam valet, quod addit Smiglecius: nisi ambo sint unus Deus & unus Dominus, consequens futurum, esse plures Deos & plures Dominos. Tantum enim sequetur, esse unum Deum & unum Dominum, quod non tantum non est absurdum, sed ipsissima veritas. Unus autem Deus & unus Dominus, non nisi Sophisticè plures Dii & plures Domini appellari possunt, ut antea etiam docuimus.*

Porrò negat Smiglecius distinctionem Christi a Patre, quoad deitatem ex eo constare, quod de Deo uno dicatur, ex quo omnia, de uno Domino, per quem omnia, *quia tituli hi non ita sint diversi, quin unus in altero contineatur. Cum idem Deus, ex quo omnia, sit etiam per quem omnia.* Ad hoc licet abundè responsum sit tum in scripto priorî, tum in responsione ad libellum, cui titulus est, *Verbum caro factum*, iterum

Duz in Christiana religione personæ agnoscendæ: & quales.

Cui Christus distinguatur Deitate a Patre.

Quærens unus Deus sit unus Dominus.

Quomodo de Patre dicatur, per eum omnia & cur.

De Christo nusquam dicitur, ex eo esse omnia.

respondet. Et quo ad Patrem dico: Alio sensu de Deo Patre dici, per quem omnia, quàm de Christo. De Christo enim dicitur, quòd aliquis alius per eum omnia fecerit & faciat: At de Patre id nusquam dicitur. Dicitur autem de Patre, per quem omnia, quia non tantùm causa sit principalis, sed etiam causa mediarum causarum, & quòd ad causas medias non ita sit alligatus, ac si sine illis non possit, quicquid velit, operari. Quoad Filium autem nego uspiam dici, ex eo esse omnia, & Smiglecium audaciæ magnæ accuso, qui id jam bis asseverare non dubitaverit. Nam quod pro ratione hic addit, *illa ratione qua ex aliquo sunt omnia, etiam per illum esse omnia dici posse, & e converso, quæ ratione per aliquem omnia esse dicuntur, etiam ex ipso omnia dici posse*, hoc aliud nihil est, quàm rei incertæ pertinax tantùm asseveratio. Nec enim verum est, per eum esse omnia, ex quo sunt omnia. Quamquam interdum id fieri possit. Ex eo autem esse omnia, per quem sunt omnia, prorsus sunt contraria. Nam qui causa media rei alicujus statuitur, is causa principalis esse hoc ipso negatur. Locus Rom: 11. tantùm docet, dici posse de uno & eodẽ, quòd ex eo & per eum omnia: sed nõ docet, vel eum, ex quo omnia, ita esse, per quem omnia, ut sit causa instrumentalis, quâ aliquis alius utatur. hoc enim esset contrarium ei, quòd semel dicitur, ex quo omnia. Causa enim principalis non potest esse causa instrumentalis; vel eum, per quem omnia aliquis alius agit, esse eum, ex quo omnia. Tam enim hoc est impossibile, ut illud pruis.

Non omittam autem hîc, quod omittere se ait Smiglecîus, *Paulum non de uno Deo proximè dicere, ex quo omnia. sed de Patre: similiter non de uno Domino, per quem omnia, sed de Christo, ita ut his attributis Patrem & Christum describere voluisse Paulus videatur*. Hoc enim est, quod rem totam illustrat egregiè, ut antea indicavimus. Cùm hinc constet, Paulum, cum de Deo uno loqueretur, parum habuisse dicere, eum esse ex quo omnia, sed voluisse etiam indicare, quis ille Deus unus sit, nempe Pater. Iam verò cùm nullo modo Christus Pater sit, nullo etiam modo Deus idem, qui Pater est, dici potest.

Hoc annotato, redeo ad illud, quod Smiglecîus ex epistola ad Coloss. c. 1. 16, 20. assert, quòd per eum omnia sunt creata & reconciliata. Sed non probat Smiglecîus, hoc in loco Christum considerari aliter, quàm ut causam instrumentalem. Nam quod addit, condita per eum tanquam per verbum Patris, de quo Ioannes dicat, *Deus erat verbum, & omnia per ipsum facta sunt*, quàm sint futilia, tum in responsione ad *Verbum caro factum* ostendimus abundè, tum per se patet. Nã ut Pauli sic etiam Ioannis verba, de causa instrumentali accipiendæ esse,

esse, nemo non videt. Et quia in creatione veteri nullius causæ instrumentalis scriptura meminit, de creatione nova sermonem esse, tum apud Ioannem, tum apud Paulum, per se pariter constat. Nihil etiam & illud Smiglecium iuvat, quod eadem omnia dicantur per Christum, quæ sunt ex Patre. Nec enim probari potest, Paulum, cum dicit, ex Deo Patre esse omnia, omnia universè intelligere. Imò contrarium suadet, tum articulus vocis græcæ *πάντα* additus, tum voces *nobis Pater*. Illa enim ad solos Christianos pertinet: hæc verò Deum, quatenus se sub N. Fœdere revelavit, describit.

Distinctionem meam alteram ex ipsis S. literis desumptam, quam inter Patrem & Filium ex eo ostendo, quod Filius olim Patri subiectus futurus sit, Pater verò nemini subiectus esse possit, tollere conatur Smiglecus distinctione fictitia duarum naturarum in Christo & autoritate omnium Patrum. Sed præterquam quod nullum esse potest pondus distinctionis rei controversæ, & Patrum autoritas infirmisimum est argumentum, dico, de Christo, quantus quantus est dici, cum subiectum futurum Patri. Hoc enim requirunt verba, & *ipse Filius*, quippe quibus persona filii indicetur, non natura aliqua. Vnde apparet, vel Deum Deo subiectum futurum, quod est absurdum, vel Christum non esse talem Deum, qui divinam naturam habeat. Ineptè autem Smiglecus hic ex suo sensu interseruit, Christum nunc non esse subiectum Patri secundum divinitatem. Quia Deo sit æqualis. Nam nos idem dicimus, dum affirmamus, Christum subiectum futurum. Hinc enim inferitur, Christum nunc non esse subiectum suo modo. Nec minùs ineptè, vel potiùs falsò docere nititur, quomodo Christus homo etiam nunc Patri subiectus sit. Nam si nulla sit in Christo natura divina, qualem fingit Smiglecus, sed sola humana, & tamen dicitur, cum patri subiectum futurum, Apostolo is contradicìt, qui Iesum hominem hodie subiectum esse dicit. Nam si subiectus nunc esset, subiectum cum futurum dici nullo modo posset. Vnde apparet, quomodo religioni Pontificæ cum Apostolica doctrina conveniat: & quomodo hic locus, in quo affirmatur, Christum vel filium olim subiectum futurum Patri, nullo modo rectè ab illis intelligi possit, qui divinam in Filio Dei naturam comminiscuntur. Nec immeritò. Nam si Christus naturam illam haberet, nulla ratione, nullo respectu de eo dici id posset. Qui enim semel cum Deo personaliter unitus est, quomodo iterum aliquando ista unionem privari posset, absque insigni imò turpi mutatione, quam in Dei naturam & personam non cadere, omnes unà nobiscum consentientur. At si nostra de Christo recipiatur sententia, omnia sunt plana. Quis enim non

Cur vox omnia
1. Cur: s. refuta-
genda.

Responsio Smi-
gleci infirma

Christum patri
subiectum futurum
intelligi nequit,
si divina in Chri-
sto natura agnos-
catur.

nim non intelligit, potuisse Deum, qui ad certum tempus, certa de causa, Christo absolutum in homines dominium concesserat, hoc cavere vel decernere, ut tandem istud dominium totum ad se rediret, & ita cognosceretur, Iesum divino beneficio talem extitisse, qualem nunc eum esse fatemur & gaudemus. Quod mysterium longè altissimum, in his tantum verbis Pauli contentum, nonnullis etiam ex aliis cœtibus ad nostros accedendi, & unâ nobiscum eam confessionem, quam de Christo sequimur, amplectendi & constanter retinendi occasionem præbuisse, jam non semel me audire memini.

Tertiam meam distinctionem, quæ est, quòd Paulus de Patre ait, *nos in ipsum*, de Christo autem, *nos per illum*, unde constat, Patrem considerari tanquam ultimum finem salutis nostræ, Christum verò ut medium quoddam, per quod ad Deum adducendi simus, nullam itidem esse ait Smiglecius eò, *quod sicut Patri hoc loco tribuitur, quòd simus in illum: ita ad Coloss. 1. 16. ab eodem Paulo de Christo dicatur, omnia per illum & in ipsum creata esse, & quæ ego diversa putem, Paulum in unum conjungere, eidemque Christo tribuere, quod per ipsum & in ipso sint omnia*. Sed ego nego, Paulum Col. 1. dicere, *Nos in Christum esse*, quod hîc de Patre dicitur. Aliud enim est dicere, omnia in Christum esse, & nos, scilicet homines fideles, in Christum esse. Si dicas, sub voce *omnia*, homines etiam comprehendi, negabo illud iterum. Verba enim Pauli, *omnia per ipsum & in ipsum creata sunt*, ad omnia quæ in cælis sunt, & invisibilia, quæ ibidem etiam commemorat, nempe thronos, dominationes, principatus & potestates referenda esse; & omnibus aliis, quæ in terra sunt, visibilibus opponi, quivis confitebitur, qui locum semel tantum inspexerit. Quomodo autem intelligendum sit, omnia, quæ in cælis sunt, invisibilia in Christum creata esse, non est nunc necesse explicare. Satis est docuisse, Paulum non dicere, nos, scilicet Christi populum, esse in illum. Adde quod aliud etiam esse dici possit, in Christum creata esse omnia, adeoque etiam fideles, & aliud, fideles esse in Deum. Nam priori phrasi tantum significaretur, reformationem populi Christi spiritualem, quam per creationem illam indicari concedi potest, in Christi etiam gloriam cedere, quamdiu scilicet reformatio ista spiritualis durat. Cum verò certum sit, istam reformationem populi Christi spiritualem, ob quâ per Christum creatus esse dici potest, aliquando cessaturam. nam qui nunc Christo paret, is olim cum eo regnabit, populum Christi in Christum esse nullo modo absolute dici potest. Solus enim Deus Pater est, qui in omnem æternitatem in Christi populum dominium obtinebit, ut sit omnia in omnibus perpetuò, quemadmodum Christus ad

Nusquam dicitur
nos in Christum
susc.

In Christum esse
creata omnia, &
nos esse in Chri-
stum, differunt.

stus ad tempus fuit omnia in omnibus, vel omnia in omnibus implens. Quod ipsum fortasse animadvertens Smiglecus, ait Paulum eidem Christo tribuere, quod per ipsum & in ipso sint omnia. Cum tamen Paulus non simpliciter, quod sint in Christo omnia, sed quod creata sint omnia, disertè dicat. Libet autem hic uno verbo ostendere vitiositatem versionis vulgatæ. Hæc enim, etiamsi, ut ipsemet Smiglecus fatetur, in Græco habeatur *ἐν αὐτῷ*, tamen in ipso, verba ista convertit. Quanta verò sit differentia inter, in ipso, & in ipsum, nemo non videt. Imò inter per ipsum & in ipso nulla ferè est differentia. Et tamen Smiglecus vulgatam sequens, ait, Paulum dicere, per ipsum & in ipso esse omnia. Ita scilicet imperium Ecclesiæ Romanæ homines contra rationem & veritatem sentire in rebus divinis cogit. Quæ omnia cum nimis manifestam Christi & Patris differentiam, non quidem in deitate simpliciter, sed in persona & natura arguant, videat Smiglecus, qua fronte impium me & blasphemum appellet, qui id asseram, quod Paulus ipsemet nos in loco ad Corinthios disertissimè docet.

Caput IX.

Cultum divinum ei soli, qui naturâ Deus est, competere sub novo Federe, ex Scripturis ostendi non posse, docetur.

PRIMUM hic me iterum Smiglecii accusare oportet ingenium. Nam & ad nauseam usq; ea, quæ in monstis suis non semel dixerat, repetit, & quæ antea ab ipso ineptè dicta & a me refutata fuerant, quæque defendi non faciliè possunt, quæ deniq; a me ad veritatem commendandam dicta fuere, artificiosè omittit. Quæ ostendunt, non id propositum fuisse Smiglecio, ut veritatem erueret, sed ut victoriâ gauderet. Sed quia cum talibus nobis adversariis res est, qui omnia pro libitu agunt, & nullis legibus altringi se patiuntur, devoranda nobis ista est molestia. Non possum etiam non accusare verborum Smiglecii, quâ interdum non disputantis sed concionantis personam gerere videtur, & rem tantum obscurare conatur. Sed & hoc ferendum est, donec Deus tandem efficiat, ut sine illius modi phaleris simpliciter & directè, quod affirmant, probare etiam teneantur Iesuitæ. Tunc enim statim fucus appareret omnibus cordatis & piis, qui nunc latet. Sed ad rem.

Tertium argumentum affert, vide quærso, quale & quomodo conceptum. Verba Smiglecii sunt. *Tertium argumentum, quo unus tan-*

Smiglecii respondendi modus ostenditur.

tum Deus colendus probatur, est, quod divinus cultus soli ei, qui naturâ Deus est, & divinæ tantum naturæ respectu, deferri possit ac debeat. Cum ergo is, qui naturâ Deus est, sit unus, sequitur unum tantum Deum coli posse. Si ergo Christo divinus cultus deferendus est, necesse est Christum naturâ Deum esse, ac ex consequenti unum cum Patre Deum. Argumentum ait esse, idque tertium, quo obscuritatem in re satis manifesta affectat Smiglecus. Nam nec satis apparet, quid probare & quomodo velit. Novimus autem, quid illi probandum sit, nempe Christum esse naturâ Deum. Hoc vult ex eo docere, quod ei soli, qui naturâ Deus est, cultus divinus debeat. Hoc nos falsissimum esse sub N. Fœdere affirmamus. Disertissimè enim legitur (ut alia multa, quæ in refutatione monstrorum ascripsi, omittam) sedenti in throno & Agno cultum divinum exhibitum fuisse ab omni creatura. Qui verò Agnus est, is Deus naturâ esse nequit. Est enim naturâ homo. Smiglecus ad hæc quid? *Clarissimis*, ait, *primùm scripturæ testimonio*, deinde *ratione manifesta demonstramus*, soli ei, qui naturâ Deus est, cultum impendi posse. At hæc eadem antea iisdem verbis dicta fuisse in monstris. Quid igitur tempus terit, & hominibus fucum facit? Sed ecce iterum cum Smiglecio in hanc arenam descendam, & semel fugatum fugabo iterum. Cedò clarissima ista scripturæ testimonia Smiglecio. Et enim, ait, cum in scriptura unus Deus colendus præcipitur, non solum is, qui naturâ Deus est, intelligitur, sed etiam, qui talis est, cultum divinum mereri indicatur. Sed hoc non est clarissima scripturæ testimonia asserere, sed explicationem scripturæ, eamque nescio qualem, ad rem certè nihil facientem. Vides né, benevole lector, quomodo se torqueat Smiglecus? Non quid intelligatur aut indicetur in scriptura nunc quæritur, sed clarissima scripturæ testimonia secundum promissum illius postulantur, quibus doceatur, soli ei, qui naturâ Deus est, cultum divinum sub N. Fœdere conferendum. Tandem igitur ait: Idcirco soli illi serviendum præcipitur. *Matth: 4. 10. Idcirco gloriam suam se alteri non daturum protestatur*. Primùm nullum assertur ex N. Fœdere testimonium. Nos verò sponte nostra confitemur, in V. Fœdere soli ei, qui naturâ Deus est, cultum divinum tributum fuisse & tribui debuisse: Nunc autem alia est ratio cultus divini, quam olim erat sub V. Fœdere. Hinc nova cantio ea, quæ hodiè canitur, appellatur, qua de re prolixè differuimus in refutatione Monstrorum. Hoc fortasse præsentificens Smiglecus ait, *Idcirco soli illi serviendum præcipitur Matth: 4. 10.* Cum tamen Matth: 4. nihil præcipiatur, sed, quod olim præceptum est, tantum repetatur. Disertè enim Christus ait: *scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies.* Nec tunc,

cum

Obscurus Smiglecus.

Sub N. F. præter Deum Christo etiam cultus divinus debetur.

De uno tantum Deo colendo, nullum ex N. T. testimonium asserri potest.

62. pag. 14.

cum Christus ista diceret, præcepto opus erat novo, sed præcepti tantum repetitione. Quodnam verò præceptum sit sub N. F. de cultu divino, non ex isto loco Matth: 4, sed aliunde discendum est. Cum scilicet docemur, ut omnes honoremus Filium, sicut honorant Patrem, & cum alia huic similia proponuntur. Libet autem hic Smiglec: aliquid interrogare. Allegaverat hunc locum in monstis Smiglec: in hunc modum: *Unum solum Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies* Ego istam allegationem carpseram, quòd scilicet nec unum nec solum in priori membro haberentur. Cur igitur allegationem suam vel non defendit, vel vitium ejus non agnovit Smiglec: Certè qui sic agunt, conscientia rationem non admodum habere videntur.

Lapsus Smiglecio exprobratur.

Ad locum Esaia 42. 8. *Gloriam meam alteri non dabo* &c. prolixè etiam responsum erat antea, & nunc iterum dico: Non ex Propheta V. F. discendum nobis esse, quomodo hodie Deus colendus sit, sed ex scriptis N. Fœderis. Ut enim vetera transierunt, & facta sunt nova omnia, sic in primis etiam novus Deum colendi modus revelatus est. Itaque quamdiu ex sacris literis N. Fœderis non demonstrabit Smiglec:us, soli ei, qui naturâ Deus est, cultum divinum deberi, non tantum nihil agit, sed etiam rei, quam probandam suscepit, summam vitiositatem prodit. Cùm enim non ex N. Fœderis scriptis potius, quid populo N. Fœderis sequendum sit, docetur, quàm ex veteris? An non extat descriptio modi cultus divini in N. Fœdere, ut necesse sit ad V. Fœdus recurrere? vel potius, num tacitè fatetur Smiglec:us, se, si id ex N. Fœdere probare velit, causâ casurum? Sed ne credat Smiglec:us, se aliquid, attulisse, quod veritati, quam nos profitemur, obsit, videam, quid ad explicationes istius loci nostras, quas duas commemorat, respondeat. Iterum autem prius castigandus est Smiglec:us, ut antea in refutatione monstrorum. Antea in monstis unam tantum explicationem nostram loci istius adduxerat, & ad eam aliquid responderat: Ego triplicem afferri a nostris & a Socino solitam dixeram. Nunc monitus etiam a me, tamen duplicem tantum explicationem, vel duo tantum refutare conatur, quæ nos ad istum locum explicandum afferre solemus. Vnde aut negligens esse aut impatiens admonitionis esse videtur, quâ tamè valdè eget. Omisit autem nunc hanc explicationem, quæ non minimè est momenti, quòd dicimus, verba *non dabo* apud Prophetam significare posse, *non permittam*. Vnde constat Deum non de eo loqui, quòd ipse met non sit factururus, sed quòd alios facere nolit. Qui sensus, si verus sit, quis non videt, quàm sit infirmum, quòd in his verbis collocant adversarii, præsi-

Cultus Dei hodie, ex N. T. discendus est.

Tergiversatio Smiglecii desingitur.

um. Hoc indicato, audiamus quomodo duas alias explicationes nostras impugnet Smiglecus. Prior est, quòd dicimus, per vocem *alteri* significari, non omnem alterum, nempe Deo subordinatum, sed eum tantum, qui Deo est contrarius, qualia sunt idola. Id ita se habere docemus eo, quòd mox additur, *neq; laudem meam sculptilibus*, statuentes, hæc verba priorum esse explicationem, ut plarumq; sit apud Prophetas, quòd una eademque res duobus unius versiculi membris explicatur. Addideram ego in refutatione monstrorum c. 2. p. 25. locum huic simillimum ex cap: 48. ejusdem Prophetæ, ubi vox *alteri* de solis idolis accipitur, idque testimoniis virorum insignium Vatabli & Tosarii comprobaveram. Ad hæc quid Smiglecus? Ad locum Esaiæ alterum, ex quo hujus prioris peti potest explicatio, connivet, ut mox ostendamus: testimonia virorum, quos allegaveram, flocci pendit, ut undequaque appareat, eum, quomodo ista elevaret, non habuisse, & ita eum vel victum esse, vel saltem vincere tantum quavis ratione, hoc est, etiam si nihil ad ea, quæ objiciuntur, respondeat, velle. Quod ego in homine, tam docto alioquin & nimis arrogante, non possum non subinde reprehendere, ut, si non ipsemet Smiglecus, saltem alii discant, quid de eo sentiendum, & quantum ei tribueudum sit. Sed hoc iterum indicato, jam id, quod restat, aggrediamur.

Interrogat Smiglecus, quis mihi revelarit, verba posteriora, *Et laudem meam sculptilibus*, esse explicationem priorum, *Gloriam meam alteri non dabo*. Respondi antea, hoc inde patere, quòd is sit mos Prophetarum, unam eandemque rem in eodem versiculo paulò diversis verbis repetere. Quòd verò plerumque fieri solet, id hic etiam factum esse verisimile est admodum. Quod si in dubium vocatum iri credidissem, alia etiam ratione facillè confirmare potuissem, ut mox patebit. Interrogabo enim & ego Smiglecum, quis ei revelarit, quòd hîc de duabus distinctis rebus agatur, & quòd duo tacitè (ut ait Smiglecus) Deus insinuaverit, nempe se & esse solum Iehovam & verum Iehovam? Certè verba id nullo modo suadent: *Ego Iehova, hoc est nomen meum*. Sensus enim simpliciter est. Ego sum Iehova, hoc est, ego sum ille, qui semper sui est similis, & hoc est nomen meum, hoc est, hæc est summa mea dignitas. Nomen enim pro dignitate sumi, nemo Theologiæ peritus nescit. Conjecturam autem & explicationem (si modo eo nomine digna est) Smiglecii falsam esse vel hinc patet, quòd, si voce *alteri* omnes alios excludat, frustra deinceps adderetur, *nec laudem meam sculptilibus*. Nam quis non intelligit, eum, qui nemini prorsus, etiam sibi subordinato, gloriam suam dare velit, nolle etiam idolis eam dari. At eandem rem bis dici,

nec

Sensus verborum
Esaiæ.

Smiglecii respo-
dendi modus.

Per vocem *alteri*
idola significari
docetur.

nec inusitatum est, nec absurdum. Vnde etiam constat, quare vox *alteri*, non simpliciter accipienda sit, sed tantum de tali, qui similis sit sculptilibus: imò quia prior pars versiculi nimis erat latè dicta, his sequentibus eam Deum quodammodo correxisse, statuendum est.

Sed habet præter hanc suam meram conjecturam Smiglecus argumentum. *Tota, ait, ratio, ob quam se gloriam suam alteri non daturum obstringit Deus, est: quia ego Iehova. At hæc ratio non solum falsos Deos excludit, sed etiam subordinatos. Quia nullus ex illis sit Iehova, quare nec Iehova gloria dignus. Sed hoc argumentum prorsus est elumbe.* Nec enim constat, verba, *ego Iehova*, rationem esse ejus, quòd Deus gloriam suam alteri dare nolit. Simpliciter enim prolata sunt, *Ego Dominus*. Smiglecus autem, qui nihil non audet, de suo addidit vocem *Quia*. Et possunt illa verba simpliciter haberi pro narratione, quòd Deus scilicet de se dicat, se esse illum, qui semper sui sit similis, hoc esse nomen illius, & se gloriam suam alteri nò daturum. Nec etiam si ratio essent ejus, quare Deus gloriam suam alteri dare nolit, statim consequeretur, voce *alteri* excludi omnes etiam Deo subordinatos, & præsertim Iesum Christum. Quantumvis enim nemo re ipsa Iehova esse possit, potest tamè Iehovæ personam gerere, & ita eatenus gloriâ divinâ dignus esse, quod in Christo Iesu perfectissimè contigit.

Porrò cùm ego dico, Apostolum Petrum testari, quòd Deus Christo gloriam & honorem dederit, ad ostendendum vocem *alteri* apud Prophetam non simpliciter de quovis, qui Deo subordinatus sit, intelligendam esse, respondet Smiglecus, *negandum esse, Apostolos illo sensu, quem ego urgeo, interpretatos esse Esaiam*. At nunc non de sensu, sed de verbis tantum sermo est; & si legatur alicubi, præsertim apud Apostolos, quòd Deus Christo gloriam dederit, jam necessarium esse videtur, verbum *alteri* apud Prophetam restringendum esse. Sed cur tandem non eo sensu, quem ego urgeo, interpretati sunt Esaiam Apostoli? *Quia Apostoli nunquam docuerunt, Christum esse alterum Deum, nec patri in divinitate subordinatum, sed ei æqualem*. At æqualem Deo esse, & eidem subordinatum non sunt contraria. Imò qui docet, aliquem Deo esse æqualè, hoc ipso docet, eum esse Deo subordinatū, & ita suo modo alterū Deum. Æqualis enim Deo absolutè nemo esse potest, cùm essentia Dei sit numero una. Numerica verò unitas, omnimodam æqualitatem nullam patitur. Et quandocunq; Christus æqualis Deo dicitur, semper id restringendum esse, prolixè à nobis jam antea demonstratū est.

Addit deinde Smigl: aliquid, quomodo Deus Christo gloriam suam dederit, nempe *tanquam ei, qui unius & ejusdem nature cum Deo sit*. Quod est illud artificium Smigle-

Quid in loco
facta dicatur.

Iehova alius præ-
ter Deum appel-
lari potest.

Ex Apostolis Pro-
phetarum verba
restringenda.

cii, cum non habet quod dicat amplius, sententiam scilicet dicere, & ita adversarium non argumentis refutare, sed autoritate reprimere. Quæ tamen ipsius sententia vel ex hoc ipso falsitatis arguitur, quod Deus Christo gloriam dedit, quem ex mortuis resuscitavit, ut ibidem Apostolus addit. At qui ex mortuis resuscitatur, is ejusdem cum Deo naturæ esse nequit. Mortalis enim ut fuerit necesse est: Natura autem Dei immortalis est. Nec quicquam hic juvare potest Smiglecium distinctio naturarum in Christo. Nec enim Christus, quoad naturam humanam, mori potuit. Cum mori sit suppositorum. Natura autem humana suppositum vel persona non fuit. Ex quo sequitur, aut personam Christi mortuam fuisse, aut Christum non esse mortuum. Si Christus non est mortuus, falsi accusantur s. literæ: Si persona Christi mortua est, Deus ipse mortuus est, quod & blasphemum est, & contrarium ei, quod Christus ejusdem naturæ cum Deo fuerit.

Iam ex his tandem videre potest Smiglecium, quanti æstimandum sit, quod hic de loco Esa. 48, 11. in quo vox *alteri* de idolis accipitur, asserit, nempe eodem sensu illum accipiendum esse, quo hunc Esa. 42. Nam si vox *alteri*, Esa. 48. significat sola idola, ut textus ipse comprobatur & testimonia virorum doctorum, quæ etiam antea attuli, hic verò Esa. 42. vox *alteri* aliud quid significat, & idolis opponitur, quomodo eodem sensu verba utraq; accipi possunt: vel quomodo ex eo quod Deus Christo gloriam dedit, intelligi ea verba possunt, quibus dicitur, Deum non daturum gloriam suam alteri, hoc est, nemini ex sensu Smiglecii. Ita interdum turpiter claudicat Smiglecium, & quid affirmet, ipsemet vel non intelligit, vel non considerat. Videat etiam lector cordatus, an gloriatio, quæ affirmo, omnia, quæ de loco isto Esa. 42, ab adversariis allata fuisse antea, ita a nostris esse prostrata, ut consiliter nullo modo possint, stulta sit, & an ea omnia, quæ nos dicimus, nugæ sint & naniæ, ut ait protervus Smiglecium.

Porro rudem me appellat Smiglecium, cum illum reprehendo, qui dicit, nomen Iehova esse incommunicabile, & doceo, id cum eis communicari, qui personam Dei sustinent. In quo verò est ista mea ruditas, & ineptia, ut ad marginem addit? Aliud est, ait, communicari nomen alicui verè, aliud figuratè. *Iis enim qui Dei personam representant, nomen Iehova posse communicari, figuratè & repræsentativè, quis inficiatur? At verè communicari, Deus ipse disertè hoc loco negat.* Hæc cinè est ista alta sapientia, cujus opinione in status Smiglecium ruditatem mihi obicit & ineptias? At ego sanè nullam hic perspicio. Nam si nomen Iehovæ communicabile est, qualicunq; modo, ut ipsemet Smiglecium fatetur, quomodo is jure non reprehenditur, qui absolutè dicit,

Smiglecium sententia dicit loco responsionis.

Christi non esse unius naturæ cum Patre.

Inelegantia Smiglecii.

tē dicit, nomen istud esse incommunicabile? Quomodo porrò is non rudis est, qui verè & figuratè communicari invicem opponit. Cū, quicquid communicatur figuratè, verè communicari necesse sit, aliquem communicatio nulla esset. Nam quod non verè communicatur, id etiam non communicatur. Iam si per vocem *verè* aliud quid intelligat Smiglecus, videat iterum intelligens lector, quanta hic lateat sapientia. Fortasse nobis inter verum & falsum tertium quid constituere iterū voluit Smiglecus, ut in monstris suis fecerat. Quod tamen in hoc altero scripto nusquam meminit. nimis enim fabulosum est.

Verè & figuratè
non opponuntur.

Sed adhuc habet, quo se tueatur Smiglecus, nempe quod sap: 14, 21, dicantur, *homines errore deceptos nomen incommunicabile linguis & lapidibus imposuisse*. Ad librum Apocryphum confugit, ut appareat, eum non habere aliunde præsidium in hac causa. Nec tamen hoc etiam quicquam prodest. Iam enim concessit Smiglecus, nomen Iehovæ esse certo modo communicabile. Vnde constat, non simpliciter id dictum esse in libro sapientiae, sed certo loquendi modo Dei nomen ita describi & extolli. Vnde etiam Vatablus pro incommunicabile habet, *cum nulla re communicandum*, nempe ab hominibus. Adde quòd vox græca aliter converti potest, ut ex Vatablo opparet, nempe nomen nulla cum re communicandum, ut hinc appareat, non esse nomen istud per se incommunicabile, sed communicari cum nemine debere scilicet ab hominibus & modo perfectissimo. Nemo enim alius Iehova esse potest, præter unum Deum illum summum.

Quatenus nomen
Iehovæ sic incommu-
nicabile.

Repetat igitur, quantum voluit Smiglecus, istam suam illationem, quòd, si alteri cuipiam Deo, Dei Iehovæ gloria communicari diceretur, Deus ille futurus sit, sculptile & falsus Deus, propterea tamen non cessabit ea esse, id quod ego dixeram, nempe contradictio spiritui sancto, & blasphemia ejusdem. Cū enim Christus Deus sit, & alius Deus a Iehova. nam a Iehova Dominus & Christus (adeoque Deus, ut quidam Patres legunt,) factus, & talis Deus est, qui apud illum Deum, summum scilicet, fuit, qui ex Patribus natus, qui deniq; ex mortuis resuscitatus, vestigia clavorum in manibus & latere ostendit, parumné constat, eum, qui sculptile illum & falsum Deum appellat, quia non sit Iehova, spiritui S. contradicere, & eundem blasphemare? Appellet etiam in credibilem temeritatem & impudentiam meam Smiglecus, quòd Christum alium Deum esse dicam ab illo uno Deo, qui est Iehova, nihil tamen proficiet, quamdiu non docet, eum, qui naturā homo est, Deum naturā esse posse, quod fieri nunquam poterit. Nam qui naturā homo est, is etiam persona humana ut sit.

ut sit necesse est, ideoque persona divina & naturâ Deus esse nequit. Negare autem Christum esse naturâ hominem vel personam humanam, est negare, quodammodo, ipsum Christum, de quo alibi plura.

Sed nunc alteram nostram explicationem loci El: 42 aggreditur Smiglecus. Gloriam Dei dicimus esse tum eam, quæ solius Dei propria, tum eam, quæ gloriæ Dei similis est. Illam Deum nemini, nec Christo ipsi dedisse, concedimus. Smiglecus gloriam similem gloriæ Dei non dari, vel non esse gloriam Iehovæ, triplici ratione ostendere conatur. Prima est. *Quemadmodum, scriptura teste, uni vero Deo nullus est similis Deus, ita etiam gloria unius veri Dei nulli alterius gloriæ similis esse potest.* Inverto ego. *Quemadmodum, scriptura teste, uni vero Deo similis est Deus Christus ita etiam gloria unius: veri Dei, Christi gloriæ similis esse potest.* Adducit scripturam V. Fœderis Smiglecus, in qua dicitur, *Domine quis similis tibi?* Adduco ego scripturam N. Fœderis, quæ disertè testatur, Christum esse æqualem Deo, & ea de illo affirmat, ex quibus necessariò colligitur, eum esse similem, & Deum similem vel æqualem Deo. Distinguat tempora Smiglecus, & concordabit scripturas. David jure dicere potuit, *Domine quis similis tibi?* nesciebat enim tunc alium Deum esse Deo similem: At nos Christiani, edocti ab Apostolis, dicere possumus, Deus noster, similis tibi est Iesus Christus. Vis enim ut ita eum honoremus, sicut te ipsum.

Secunda ratio est. *Non quævis similitudo cum Deo, sed solum similitudo in Deitatis essentia divinum cultum meretur.* Cum igitur nulla res creata similitudinem cum Deo in Deitatis essentia habeat aut habere possit, non poterit etiam similem Deo gloriam habere. Agnoscimus, non quamvis similitudinem cum Deo, cultum divinum mereri, nec opus erat, ut ita verbosè istud, quod nemo negat, prosequeretur Smiglecus. Hoc docendum erat, solum similitudinem in Deitatis essentia (ut loquitur Smiglecus) cultum divinum mereri. Hoc quia non facit Smiglecus in hoc suo verboso discursu, ratio hæc secunda prorsus nulla est. Falsum autem esse quod ait Smiglecus hinc constat, quod ei, qui essentia Deus esse non potest (est enim homo essentia) scriptura N. Fœderis cultum divinum tribuendum esse asserit.

Tertiam rationem, ut habet marginalis additio, ascripturus Smigl: a voce *Deinde* incipit, novo scribendi genere. Vox enim *deinde*, secundæ rationis indicium esse solet. Hæc qualis sit, expende lector. *Proprius, ait, Dei cultus est ille quo colitur, ut primum rerum omnium principium.* Ergo cum nulla res creata in ratione primi principii similis esse possit, cum non solum non omnium, sed ne unius quidem rei possit esse

primum

Christus similis
Deo.

Præter similitu-
dinem in deitatis
essentia, alia est
digna cultu.

primum principium, nulla quoque res creata similem Deo cultum & gloriam habere poterit. At probandum erat Smiglecio, præter illum cultum, quo Deus colitur, ut primum omnium rerum principium, non dari alium cultum divinum. Hoc verò quia nunquam probabit, nullius prorsus valoris est ista ratio. Debetur quidem cultus ei, qui est primum principium omnium rerum, & is cultus est omnium abso-
lutissimus: sed & ei, qui non est principium primum, sed secundarium in divinis rebus, divinus cultus debetur. Ut enim unus Deus, ex quo omnia & nos in illum, colendus est Christianis: sic etiam est unus Dominus, per quem omnia & nos per illum. Dum verò talem cultum non similem cultui divino, sed ei dissimilem appellat, qui tribuitur principio secundario, verbis ludere videtur. Potest enim is cultus & similis & dissimilis cultui divino appellari, diverso respectu. Dissimilis est, quatenus non est prorsus idem, qui Deo tribuitur. Is enim est, ut quis agnoscatur primum rerum omnium & ipsius salutis principium, quod de nemine præter Deum Patrem prædicari potest. Similis est, quatenus non est cultus humanus aut civilis qualicunque modo religiosus, sed verè divinus. Nam & animum hominis requirit, qui solus Deo debetur: & circa ea versatur, quæ a solo Deo proficisci possunt.

Cultus debetur
etiam secundario
salutis principio.

Cultus qui Chri-
sto debetur, qua-
tenus divino simi-
lis & dissimilis.

Addidit hic aliquid de suis Catholicis Smiglecus, quòd illi credunt, Christum esse Deum non *ὁμοιόσιον* (*ομοιωσιον* habet Smiglecus) sed *ὁμοῦσιον*, non similem sed consubstantialem: sed nunc, non quid credant Catholici, sed quid credere debeant Christiani, docendum erat. Præterea nescio quo fine addatur, Catholicos non credere, Christum esse Deum *ὁμοιόσιον*, cùm hac de re nemo nunc illis licet moveat: nec nos talem Deum esse Christum credamus. Aliud enim est, credere Christum esse similem Deo, vel Deum similem Deo; & aliud, credere eum esse Deum *ὁμοιόσιον*. *ὁμοιόσιον* enim non similem (ut Smiglecus ineptè hanc vocem convertit) significat, sed substantiâ similem. Quæ sententia certè non est nostra. Qui verò Christum Deum *ὁμοιόσιον* esse credit, is quomodo eundem etiam Deum *ὁμοιόσιον* esse non cogatur credere, non facilè exponet Smiglecus. Ita scilicet sepe Smigleciū quidvis effutire nescio quid cogit.

Impertinentia
adducit Smigh.

Iam cùm docet Smiglecus, parum esse ad id, ut quis divino cultu afficiatur, quòd sit secundarium principium, nempe salutis nostræ, ut nos semper addimus, cùm etiam homines & Angeli sint secundarium principium salutis nostræ, nec tamen divino cultu coli possint, respondemus: Satis id omnino esse in Christi persona, si duo con-
derentur.

Christus divino
modo salutem
administret.

derentur. Vnum est, quòd non qualicumq; modo, quo etiam homines & Angeli salutē nostram administrare possint & administrant, Christus salutem administret, sed eo modo, quo ipse Deus: Imò quod majus est, loco Dei. Pater enim neminem judicat, sed omne judicium dedit filio. Quod de nullo nec hominum nec Angelorum vel cogitari quidem potest. Alterum est, quòd divina autoritas nos ad cultum Christo exhibendum adigat. Nam si praeceptum est Angelis, ut cum, postquam in mundum introductus est, adorent, quantò magis hominibus? Et ideo datum sibi esse ait Christus omne judicium, ut omnes honorent filium, sicut honorant Patrem. Quod iterum nec de Angelis nec de hominibus usquam dictum reperitur. Et mirum sanè est, Smiglecium ita esse errore excecatum, ut non videat, quātum intersit inter Christum & Apostolos vel Angelos in administratione salutis nostrae, & proinde Christo cultum deberi, Apostolis verò & angelis minimè, non agnoscat. Quid enim annuntiatio salutis & medicorum ad eam consequendam, remissio item peccatorum, qualis in Apostolos cadit, & Sacramentorum administratio, commune habet cum eo, quod Christus in salute nostra procuranda nunc agit? Christus enim omnia ad salutem pertinentia verbo virtutis suae portat: Christus per se ipsum expiationem peccatorum nostrorum facit, perpetuò sedens ad dextram Dei: Christus nos ab ira futura eruit: Christus nobis omnibus, qui ipsi confidimus, vitam æternam potestate sua divina in ipso residente, daturus est: a Christo reguntur omnes Angeli: a Christo ex mortuis resuscitabuntur & saluabuntur ipsi etiā Apostoli. Illud nunc non examino, quòd, aliud agens Smiglec, ait, per Sacramenta (& procul dubio septem) salutem obtineri. Falsissimum autem esse & idolatriæ non minimam partem, constanter assero, & demonstrare paratus sum, si id probare, quod asserit, unquā volet Smiglecus. Quanquam id antea etiam a nobis prælitum est.

Porro cùm nos ex Scriptura docemus, Christo propter communicatam potestatem cultum divinum deberi, ut jam non semel ex loco isto insigni, *Pater neminem judicat, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem*, ostendimus, magnam parat Smiglecus, sed valdè otiosam, & prorsus vanam responsionem. Primùm enim ait, *Christum nullo modo ratione potestatis creatum, sed solum increatum, quam unā cum natura divina sibi communicatam habet, & Deum esse & divinum cultum mereri*. Et duplicem in Scripturis potestatem Christo homini communicatam commemorat. *alteram, quā est æqualis Deo, & omnia quæ Pater facit, & ipse similiter facit: alteram ministerialem, secundum quam subjectus est Patri, & Patre mi-*

nor, &

Web: 1. 4.

Joan: 5. 28.

Differentia administrationis salutis inter Christum & angelos vel Apostolos.

nor. ejusque nomine ac virtute omnia facit. Audimus, quid dicat Smiglecius, sed, quomodo id, quod dicit, probet, non videmus. Dico autem, considerationem istam potestatis divinæ in Christo increatæ & creatæ prorsus nullam esse. Nam, etiamsi tandem concederetur, potestatem Christi divinam creatam esse, nullo tamen modo consequeretur, Christum propter illam & Deum non esse, & cultum divinum non mereri. cum nihil impediat, quominus talis & tanta a Deo creari possit potestas, ob quam quis & Deus sit & divino cultu dignus. Nam nec ratio repugnat, nec contrarium quid sacræ testantur literæ. Sed præterea non est necesse statuere, Christo creatam potestatem esse a Deo communicatam. Dici enim potest, & fortasse debet, increatam potestatem divinam cum Christo communicatam, vel saltim de increata potestate potestatem in Christum emanasse, & derivatam esse. Quo sensu dicitur, Deum ex Spiritu suo, qui proculdubio increatus est, ut ipse Deus, dare fidentibus; & eodem naturæ divinæ, quæ proculdubio increata est, fore participes affirmatur: imò de Christo dicitur, quod ei pater vitam in semetipso habere, quæ certè non est creata, dederit, sicut ipsemet Pater eam in semetipso habet. Itaque non tam investigandum relinquitur, num creatam vel increatam sit potestas Christi divina, sed simpliciter & firmiter id tenendum est, potestatem illam divinam cum Christo a Deo communicatam, idque Dei beneficio certa de causa & certo tempore fuisse. Hoc enim firmo stante, semper apparebit, quanto in errore versetur Smiglecius, qui credit, cum Christo potestatem divinam unam cum natura divina ab æterno, idque necessariò fuisse communicatam. Deinde dico, distinctionem etiam duplicis in Christo potestatis, non minus esse futilem. Non duplicis enim potestatis Christi fit mentio in s. literis, sed una eademque; potestas Christi duplici respectu consideratur. Quod ad causam efficientem istius potestatis attinet, non habet eam Christus a se ipso, sed a Deo, ex gratia, certo tempore & certa de causa; & ita Christus Patre minor est, & ejus virtute omnia agit. (nam Christum nunc subjectum esse Patri ut ait Smiglecius falsum est. cum diserte legatur, cum subjectum futurum cum regnum suum tradet Patri) Quo ad perfectionem verò potestatis & usum illius, Patri æqualis esse, imò loco Patris regnare dicitur. Nam ut Pater, sic etiam Christus potest mortuos vivificare, hoc est, immortales reddere. Nihil autem huc faciunt verba illa, *quæ Pater facit, ea similiter & Filius facit.* Hæc enim de potestate Christi non ea, quam nunc nos regit & olim servabit, sed de ea, quam in terris miracula faciebat, dicta esse, ipse contextus ostendit. Explicatio etiam potestatis Christi ministerialis, saltem

Christi potestas
quomodo creata
& increata dici
queat.

In Christo non
duplex potestas,
sed unius pote-
statis duplex re-
spectus conside-
randus.

ex parte admodum frigida est & insulsa, dum ait: *Hac potestate Christus est sacerdos & servator, potestq; nos salvare, sed accedens ad Deum, pro nobis orando, interpellando, sanguinem fundendo, sacrificando.* Primum enim Smiglecus accessionem Christi ad Deum & pro nobis interpellationem propriè accipit, quo nihil ineptius dici potest. Hoc enim admissio, Christus non est re ipsa servator noster. Negatur enim hoc ipso, eum potestatem habere absolutam nos servandi. Cùm absolutæ potestatis possessio & interpellatio ex diametro invicem pugnent, & alterum alterum tollat necessariò. Deinde ita Smiglecus loquitur, ac si Christus sanguinem nunc fundendo nos servet, cùm dicendum esset, si modo ita etiam dici potest, eum nos servare sanguine fuso. Quòd si Smiglecus aliter intelligit, multò fœdus errat.

Sed his omissis, expendamus, quomodo doceat Smiglecus, Christo datam esse potestatem increatam cum natura scilicet vel essentia divina conjunctâ. Sic ergo ait: *Neq; enim aliquid creatum, potest esse æquale Deo. Ut enim Deus est quid summum: ita potestas ejus est summa, & id, quod est illi æquale, debet esse summum, ac proinde Deus. Solus enim Deus est summus: & quicquid est extra Deum, est infra Deum, ac proinde infra summum, & ex consequenti non æquale Deo.* Verboseitatem Smiglecii non curo. Rem ipsam expedito breviter. Absolutè accipit Smiglecus æqualitatē cum Deo, cùm de Christo sermo est, quæ secundum quid necessariò accipienda est. Non datur enim ulla persona, Deo per omnia æqualis. Daretur enim alia substantia Deo per omnia æqualis, præter divinam, (cùm nulla sit persona, quæ non sit substantia) atq; ita essent duo Dii summi, quod falsissimum est. Quando verò de Christo dicitur, eum esse æqualem Deo, nempe quoad potentiam, tunc illud non simpliciter accipiendum est, sed certo respectu & certa ratione, nempe quòd Christi potestas sit ejus generis, cujus ea est, quæ in Deo inest naturaliter, atq; ita, quod æquale Deo est, creatum vel, ut nos loquendum censemus, datū vel communicatum esse potest: imò ut sit, prorsus necesse est, nisi duos Deos summos inducere velimus.

Quæ deinceps de judiciaria Christi potestate differit Smiglecus, ea iterum produunt, quantum in vera Theologia profecerit. Primum id, quod Christus de judicio sibi tradito ait, refert ad illud tempus, cùm Christus omnes in corpore & anima vivificabit ut ille ait. Cùm tamē certum sit, per omne judicium intelligi omne imperium, quod Christus ab eo tempore exercet, quo ad dexteram Dei sedere cœpit. Additur enim, hoc ideo factum esse, ut omnes honorent filium, sicut honorant Patrem. Atqui jam ab eo tempore voluit Deus, ut fili-

us ho-

Inepti dicit Smiglecus.

Æqualitas cum Deo nulla est absolute.

Locus Ioan. 5. explicatur.

us honoraretur ut Pater, quo Christus in cœlis regnare cœpit. Ergo etiam ab eo tempore illi iudicium omne datum fuit, & Christus illud exercet. Nunquam enim effectus prior est suâ causâ. Deinde id, quod Pater ipse non iudicet quenquam, sed per Christum, ineptè explicat per id, quod Ioh. 5. dicitur, filium nō posse facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem, hoc est, simul secum operantem. Nam hæc verba Christi non pertinent ullo modo ad iudicium illud, de quo v. 22. sermo est: sed ad id, de quo v. 17. dictum fuerat, nempe de operibus miraculosis, quæ Christus, dum mortalis esset, edebat, quæ oratio durat usq; ad illa verba, *Pater diligit filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit*, ut pote quæ causam, cur Christus tunc miracula tanta facere potuerit, continent. Postea verò nova res incipit, dum Christus ait: *Et majora his demonstrabit ei opera ut vos miremini*. Quæ verò ista sunt majora opera? Hæc: *Sicut enim Pater suscitavit mortuos & vivificat, sic & Filius quos vult vivificat*. Et iterum: *Neq; enim Pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit Filio*. Vnde constat, filium non posse facere quicquam a se ipso, longè aliud esse ab eo, quod Pater neminem iudicat, sed omne iudicium dedit Filio. In illis enim verbis prioribus de eo est sermo, quod Christus tunc, cùm in terris degeret, potestate a Patre sibi tradita operari poterat: in his verò de eo, quod postea demum Pater ei demonstraturus erat.

Iudicium Christi
& eius in terris
operatio differunt.

Iam quæ de perfectione potestatis (ut ille loquitur) iudiciariæ Christi differit Smiglecius, ea prorsus sunt vana. Cùm non id nunc agatur, quàm perfectâ sit Christi potestas, sed an naturalis iuncta cum natura vel essentia divîna ista potestas fuerit, quam increatam appellare libet Smiglecio, quod, dum ita, nescio qua de causa, discursui indulget Smiglecius, obscurare velle videtur. Quanquam & hîc ipsius apparet inscitia, ut alibi semper, cùm aliquid de loco sacrarum literarum differit. Ait enim, his verbis Christi: *Filius quos vult vivificat, Pater dedit Filio vitam habere in semet ipso, & potestatem dedit iudicium facere, quia filius hominis est*, describi potestatem Christi absolutam vivificandi omnes in corpore & anima, quâ Christus in iudicio suo usus est. Cùm tamen ipsa verba & res aliud suadeant. Nam dum dicit Christus, *quos vult*, de omnibus se loqui disertè negat. Dum verò ait infra, *pater dedit filio vitam habere in se ipso, & potestatem dedit iudicium facere, quia filius hominis est*, pariter non de omnibus agit. Ratio enim redditur, quare ii, qui vocem Filii Dei audierit, victuri sint, hoc est, æternam vitam consecuturi. Ea autem duplex est. 1. quod Christus sit futurus immortalis, ut ipse Deus est v. 26. 2. Quod potestatem consecuturus sit omnibus dandi immortalitatem v. 27. Et cer-

Ioh. 5. non de omnibus hominibus agit.

tè verba, *quia filius hominis est*, poterant monere Smiglecium, hic non de vivificatione omnium sermonem esse. Quid enim hoc ad impios, quòd Christus filius hominis est. Soli fideles insignem ex eo consolationem & salutis certitudinem habent, quòd is nunc salutem administret & olim perfecturus sit, qui filius hominis est. Hinc enim salutem non tantum promissam, sed ad oculum expressam vident.

Error Smiglecii.

Mitto nunc illud, quod ait, *Christum vivificaturum omnes in corpore & anima*. Viderit tamen ipse, quomodo hoc cum dogmate Pontificiorum, quo tradunt, animas post mortem hominis vivere, conveniat, & cur me impietatis accuset, de quo infrà ait, quod negem hominem cum anima & corpore interire, quod tamen non sine calumnia dicitur, ut infrà docebimus. Nam si Christus in corpore & anima omnes vivificabit, certè anima & corpus interit. Nam quæ non intereunt, ea vivificari non est necesse.

Sed nondum est finis discursus Smigleciani. Fingit enim me opponentem sibi aliquid, & ad marginem ascripsit: *oppositio Smalcii prima*, & iterum: *Altera solvitur*, cum tamen non ascripserit, ubi ego istam opponam. Sed quid facies? Ita pro libitu suo me tractat Smiglecus. Videamus quid nam illud sit, & quid occasione hujus fictæ objectionis prolixè disserat Smiglecus, diligenter examinemus, ut quàm in fœdo & multiplici errore immersus sit Smiglecus, hîc etiam copiosè appareat. Ait igitur, *quod si opponat Smalcus, additum esse, quia filius hominis est*, respondeo, non ideo esse additum, ut creata potestas intelligatur, sed quia divina illa & increata potestas eo sine homini illi communicata est, ut per actus illius hominis, & in forma hominis exerceatur. Placuit enim Deo judicare orbem terræ in viro in quo statuit, Act. 17. 31. Vide, benevole lector, quàm me frigide opponentem fingat Smiglecus, ut habeat, quem vincat. Vide etiam, quomodo opponenti respondeat. Certè enim ego, si opponendum mihi esset, paulò aliter opponerem ista verba Christi Smiglecio, & alio modo argumentum adversus ipsum ex illis cruerem, quod non tam facile solveret Smigl: quod etiam sæpe antea indicatum fuit. Smiglec: autem quid respondet? Sententiam, ut solet, dicit, eamq; talem, quæ nihil in se roboris habet. Non enim quæritur, cur vel quo sine divina potestas homini Christo cõmunicata sit: sed, quomodo cum filio hominis cõmunicari increata, quâ vocat, hoc est, cum essentia divina cõjuncta potestas potuerit, nunc investigatur. Infiniti enim ad finitum nulla est proportio. Allegatio loci Act. 17. digna etiam est Smiglecio. Verba vitiosè conversa, sine omni sensu perfectò ita ascripsit, ac si Paulus ita

Negligentia Smiglecii.

Ius ita locutus fuisset. Cùm Paulus non dicat, placuisse Deo judicare orbem terræ, sed statuisse (Deum) diem, in quo judicaturus est orbem terræ in æquitate. Post verba verò, *in viro*, addit, *quem statuit, fidem præbens omnihus, suscitato eo ex mortuis*. Sed hoc in Smiglecio indicasse lectori, satis est, ut ejus negligentiam saltem agnoscat.

Pergo ad alia, quæ sic habent: Cùm rursus opponit Smalcus, eam potestatem, quæ in Deo est, esse innatam, in Christo verò homine esse donatam, non innatam, ac ex consequenti esse diversam ab ea potestate, quæ in Deo est. Primum non intelligit, eandem rem, quæ uni innata est, alteri posse esse donatam. Vt si fructus, qui arbori innati sunt, donantur alteri una cum arbore, erunt simul innati & donati diverso respectu: ita & potestas, divinæ quidem personæ Christi innata est, tamen naturæ humanæ Christi, una cum persona, donata est per unionem hypostaticam, illa, inquam, innata Dei potestas. Nusquam me ita opponere memini: ipsam tamen rem nunc admitto. Responsio autem Smiglecii nugacissima est. Nititur enim fundamento falsissimo, nempe pluralitate personarum in divina essentia, de qua nunc inter nos controvertitur, dum nos docemus, unam tantum esse, naturam personam divinam, Patrem. Iesum verò humanam personam esse contendimus, & ex hoc ipso loco, in quo Filius hominis disertè appellatur, id evincimus. Vnde etiam apparet, quàm appositum sit exemplum de arbore & fructibus. Hic enim conceditur, esse eum, qui alteri det utrumq;: At in potestate illa innata non est locus ulli dationi. Quia natura rei increata, ut eam Smiglecus appellat, hoc est, quæ in Deo una cum natura necessariò inest, talis est, ut dari nemini possit. Præterea contra manifesta s. literarum testimonia affirmatur, datam esse Christo potestatem divinam, eamq; increatam per unionem hypostaticam. Sacra enim literæ docent, Christum postquam Deo obediens fuisset, datam esse potestatem in cælo & in terra, & nomen quod est super omne nomen. Et in hoc loco Ioannis 5. disertè affirmatur, quod Pater filio, cui opera, quæ ipse faciebat, demonstrabat, majora opera esset deinceps demonstraturus, quod unionis istius hypostaticæ, quam tunc, cùm Christus natus fuit, factam fuisse credit Smiglecus, figmentum prorsus destruit.

Descendit deniq; Smiglecus ad id, ut neget, scriptum esse, Christo esse donatam potestatem. Tantum enim, ait, legi, datam esse. Dari autem etiam ea, quæ per generationem & naturalem originem dantur, & ita Christo per generationem datam esse omnem potestatem concludit. Ergo verò disertè scriptum esse affirmo, Deum donasse, & ut fert vox græca, gratis donasse (sic enim alibi eadem vox ab interpretibus Pontificiis conversa est,) Christo nomen, quod est super omne nomen.

Quod

*Smiglecus
principium pat
itur.*

*Potestas Christi
certo tempore dat
ta est.*

*Christo donata
est divina potes
tas.
Phil: 2. 9.
Luc: 7. 42.*

Quod nomen super omne nomen aliud nihil esse, quàm Christi divinitatem vel divinam potestatem, quæ scilicet causa est adorationis illius, quæ ab omni genu Christo debetur validis argumentis demonstrare in promptu esset: Sed quia hoc alio loco refellendum ait Smiglecus, differamus ampliorem hujus rei demonstrationem in illum locum. Deinde dico, siquidem is, qui donat, dat etiam, non posse per id, quod alicui datur aliquid, excludi donationem; & non ita differre dare & donare, ut alterum alterum tollat. Dationem autem pro donatione, non verò pro datione per generationem in loco Ioan: 5. accipiendam esse, ex iis, quæ antea diximus, ad oculum videre est. Christus enim disertè ait: Patrem sibi, posteaquam in mundo fuisset, maiora opera demonstraturum, & horum operum unum, idq; præcipuum, recenset, quòd Pater sibi sit daturus omne iudicium, hoc est, omnem potestatem in populum suum. At posteaquam Christus in mundo fuit, non fuit ei datum aliquid nec dari potuit per istam generationem vel unionem hypostaticam. Apparet igitur, dationem illam idem esse quod donationem. Adde quòd ibidem dationis istius causa exprimitur, non generatio aut unio hypostatica, sed dilectio Patris, *Pater*, ait Christus, *diligit Filium* &c. Totum igitur id irritum est, quòd hic de ista fictitia generatione Christi, nempe ex essentia Patris, disserit Smiglecus. In quod si etiam animadvertere voluissem, multò apertius fœditas istius opinionis Smiglecianæ apparuisset. Sed satis est in præsentia dixisse, ingens monstrum esse religionis Christianæ, dum docetur, personam divinam hominem esse natum; nec tamen personam humanam fuisse aut esse eum, qui homo natus dicitur: Sed Christum, (ut hic ineptissimè loquitur Smiglecus) & naturam humanam & personam divinam per suam generationem humanam affectum esse. Nam ubi nulla nascitur humana persona, ibi nec homo nasci dici potest. Cùm nullū hominis individuum detur, quod personā non sit. Adde quòd, si Christus per suam generationem humanam affectus est aliquid, jam Christus ante extitit, quàm illud assequeretur, quæ est mera contradictio. Assequi enim est suppositi. Deniq; istud naturam humanam tantum appellare, quod anima & corpore constat, quòd concipitur, nascitur, crescit, patitur, moritur, non verò personam vel suppositum humanum, est hominem ratione privare, & brutam religionem introducere. Quanto verò rectius est, sapere cum s. literis, & credere, Iesum ante mundi constitutionem præcognitum, post conditum verò mundum & promissum & variè adumbratum: tandem verò ex Spiritu S. conceptum &, ex virgine natum, verum & perfectum hominem fuisse, qui, postquam salutis no-

In datione includi potest donatio.

Cur Christo data divina potestas.

Errores Smiglecii ingentes.

Non est homo, sine persona humana.

Christum esse personam humanam.

Veritatis de Christi personæ confessio.

lutis nostræ causa afflictiones & mortem perpeſſus eſſet, Dei Patris virtute ex mortuis reſuſcitatus, & ad dexteram ejus collocatus eſt, ut populum ipſius nunc regat, & tandem æternum ſervet. Quo abſoluto, iſta Chriſti poteſtas iterum ad Deum illum unum redibit tanquam ad fontem ſuum. Hæc enim ſunt ex iſſiſſimis ſ. literarum penetralibus deprompta oracula, veram ſummamq; Dei & ipſius Chriſti gloriam aſtruentia, & ſolidam univerſi humani generis conſolationem ob oculos perpetuò ponentia.

Caput X.

Ratione oſtendi non poſſe, ei, qui divinam naturam non habet, cultum divinum non deberi ſub N. Fædere docetur.

Hic iterum accuſo Smiglecium, qui, quod antea in Moniſtris a ſe conſectis dixerat, otioſè iſdem planè verbis repetit. Quæ licentia Smiglecii quidnam ſapiat, cordatis iudicandum relinquo. Sequor autem hominem. Dicit iterum, propriam rationem divini cultus, eſſe naturam divinam: quia verò Chriſtum eam habere nos negamus, hinc concludit, Chriſto etiam cultum divinum non deberi. Ad hanc rationem, nihil nunc reſpondeo, ne Smiglecii ingenium imitari videar, qui unam eandemq; rem ſine omni juſta cauſa in uno eodemque libello, paucis chartis interpoſitis, tractat. Quod an hominem doctum, & qui tantum ſibi tribuit & alios ita ſugillat, deceat, judicent iterum eruditi. Tractabitur autem hac de re in initio capitis ſequentis, ubi ea etiam, quæ hîc dicuntur, examinabimus. Nunc verò iterum conqueror coram lectore pio & prudente de Smiglecii in verbis meis recitandis negligentia, ſi non aſtutia. Sic enim me facit reſpondentem: *Non eſſe omnino certum, cultum divinum deberi Deo propter ejus eſſentiam: & quamvis id certum eſſet, tamen præter divinam eſſentiam eſſe aliam quoque rationem divini cultus, nempe divinam poteſtatem: non quamcunque, ſed quæ par ſit divinæ poteſtati, qualis eſt poteſtas Chriſti communicata.* Vnde conſtat, me de poteſtate, quæ cum Chriſto eſt communicata, loqui, & eam cauſam eſſe dicere cultus divini. Smiglecio autem, dum ad hoc reſpondet, ita loquitur: *Deinde & illud, quomodo verum eſt, quod ſecundo loco Smiglecio aſſerit, Deum ratione ſuæ poteſtatis divinæ, divinum cultum mereri?* Ipſemet antea falſus eſt, me de Chriſto loqui: nunc verba mea ad ipſum Deum trahit. An hoc ſtudio fiat, an lapſu, equidem nescio. Indignum ſanè eſt eo, qui palmam aliis in nobis duriffimè & irreligioſiſſimè

Modus reſponſionis Smigleciana reprehendiſſur.

Cur Christus
vultus honor de-
beatur.

filium tractandis perripuit. Iam de Christo intellectum, verissimum id esse constanter affirmo. Nam sacrae literæ N. Fœderis discretissimè docent, Christi, qui naturâ homo est, & proinde Deus naturâ esse non potest, potestatem tantam esse, ut ei honor divinus debeat. Filius enim, cui Pater omne iudicium post id tempus, quo in terris docere cœpit, dedit, qui filius non potest esse naturâ Deus. Deus enim naturâ omnia simul & semel habet a seipso, ita est honorandus, ut Pater. Ratiuncula autem Smiglecii vix digna est, quæ audiat, ut pote quæ sacris literis N. Fœderis adversa fronte repugnet, imò nihil aliud est, quam pertinax rei falsissimæ, absque omni probatione assertio, dum ait: *Etenim nihil meretur divinum cultum, quod Deus* (subintellige, *naturâ*) *non est.* Hoc enim nec iis verbis in N. Fœdere habetur: nec ex universo N. Fœderis codice probari potest. Sed de hoc etiam plura in sequenti capite.

Christus autem Deus
est.

Fateatur Smiglecus, potestatem omnem esse honore dignam. Vnde sequitur, aut potestatem Christi non esse divinam, aut si divina est, divinum etiam ei cultum deberi. At falsum est, Christi potestatem non esse divinam. Ergo verum est, illi cultum divinum deberi. Sed addit, *ut honore quis divino dignus sit, Deus quoque esse debet.* Fateor. Sed & is Deus est, qui potestatem divinam habet, etiam si essentia divinâ careat, ut millies antea ostensum est. Iam si ob limitatam & circa res terrestres versantem potestatem Deus aliquis esse potest: quanto magis Christus ob absolutissimam (in Christi populum) & circa res cælestes versantem potestatem Deus dici debet? Et si Deus talis & tantus est, quomodo ei divinus cultus non debeat?

Accusat me, quòd ad argumentum non respondeam, dum dico, non propter qualemcunque potestatem divinum cultum deberi, sed solum propter eam, quæ par est potestati divinæ. Sed ego dum illud dicebam, non ad argumentum ullum respondebam: sed tantum docebam, contrà quàm Smiglecus sentit, deberi etiam ob aliam causam cultum alicui, nempe propter potestatem divinam; &, ut ab eo excluderem alios, qui divinam etiam potestatem habent, non qualemcunque ad id, sed talem, quæ par sit potestati divinæ, requiri ostenderam. Omisit autem Smiglecus in his meis verbis recitandis, Christum. Nam aliàs verba mea nullum sensum haberent verum: omisit etiam limitationem additam a me voci *par*, nempe *suo modo*. Nam prorsus & absolutè par Dei potestati potestas nulla datur. Cùm ut essentia, sic etiam potestas Dei propria numero una sit, & cum nemine communicari possit.

Argumentum denique quod hinc format Smiglecus, ne audire-

ram quidem antea. Nunc illud videamus. Si divina potestas, ait, est per se ratio cultus divini, omnis divina potestas erit ratio alienius cultus divini: par verò potestas esset solum ratio paris cultus, non absolute omnis cultus. Id enim requirit perfectio, quæ esse debet, potestatis & cultus: ista enim sibi mutuò respondere debent proportionem quadam. Dico iterum, antequam ad hoc argumentum respondeam, Smiglecium hoc argumentum antea nunquam proposuisse hoc modo. Quomodo igitur me jure carpit, qui ad illud non responderim? Nunc regeo. Argumentum istud a Smiglecio formatum partim fallax esse, partim nihil directè concludere adversus nos. Fallax est, dum ludit in verbis divini cultus. Nam si per ea intelligit honorem aliquem & reverentiam, qualem hominibus vulgaribus non exhibemus, concedi potest, omnem divinam potestatem rationem esse talis honoris. At si honorem, qualis Deo debetur, intelligit, falsum est, alii præter solum Christum, talem honorem deberi. Ratio est, quia divina potestas aliorum omnium Angelorum & hominum tantum eatenus divina dici potest, quatenus & a Deo profecta est, & quatenus divinos quidem suo modo effectus producit, sed tamen tales, qui vel circa res versantur merè terrestres, vel si etiam tales, qui circa res cœlestes versantur, producat: non tamen Dei proprii sunt aut Deo competentes, sed servorum Dei proprii sunt, & illis tantum competunt. At Christi potestas non tantum eatenus divina est, quatenus a Deo profecta est: sed etiam, idq; potissimum, quatenus tales effectus producere potest & producit, quales nulla omnium creaturarum producere potest, sed tantum solus Deus. quales sunt; judicare, hoc est, regere spirituali modo homines, & eos tandem vivificare, hoc est, ex mortuis resuscitatos vitam æternam donare. Nihil etiam concludit adversus nos. Nec enim nos dicimus, parem potestatem absolute rationem esse omnis cultus: Sed potestatem quæ par est, suo modo, divinæ potestati, dicimus rationem esse cultus etiam verè divini, licet non isto perfectissimo modo, quo divinus appellatur is, qui Deo uni, primo omnium rerum auctori, competit.

Quæ deinceps addit, quod ne in Deo quidem ejus potestas sit ratio divini cultus, nisi quatenus idem est, quod ejus essentia, & quod potestas quæ in Deo est, & a nobis divina ratione colitur, est potestas primi principii, ea jam antea, (ut ipsemet fatetur) semel dicta ab illo fuerant, a nobis verò refutata, & causam Smiglecii non promovent. Falsum enim est, potestatem, quæ in Deo est, non esse rationem cultus divini. Quod verò idem est potestas illa Dei, quod ejus essentia (ut nunc ita loquar) hoc est, quod in Deo est naturalis & ad essentiam ejus pertinet, id

Differentia potestatis Angelorum vel hominum & Christi.

net, id per accidens est, quo ad cultum, quem ejus causâ Deo tribuimus. Et etiamsi potestas divina sit primi principii potestas, ob quam ei cultus tribuitur: tamen non sequitur, ob aliam potestatem, quæ scilicet non sit primi principii (ut Smiglecus loquitur) hoc est, quæ sit a Deo collata alicui, non deberi ei cultum, si nempe par sit suo modo divinæ potestati, & præterea ipsius Dei voluntas, quæ summa lex est, accedat.

Sed quærit ex me Smiglecus, *quammâ potestatem in Christo existimem esse parem divinæ potestati, creatamne an in creatam? Si dicam in creatam, jam me agnoscere debere in Christo naturam quoq; increatam: hæc enim ab in creatâ potestate dividi non potest. Si creatam, eam longè esse inferiorem, quippe dependentem ab increata, ac proinde parem divinæ potestati esse non posse. Quæstio ista Smigleci valdè puerilis est. Iam enim antea docuim⁹, creatam dici posse Christi potestatem, nec tamen longè inferiorē increatâ simpliciter & absolutè dici necesse esse. Potest enim Deus, cujus potestas infinita est, conferre alicui potestatem, quæ non longè inferior sit ipsius increata potestate, sed ei, si non prorsus, tamen aliquo modo par, imò prorsus par ei, quæ increata est, in certis rebus & ad certum tempus. Nam si hoc Deus præstare non posset, increata ista potestas ipsius hac ipsa ratione blasphemaretur. Nec necesse est, potestatem creatam dependentem esse necessariò & absolutè. Potest enim is, qui potestatem habet increatam dare alteri tantam potestatem quæ, postquam semel data est, & catenus dependens appellari potest, jam propria sit ipsius, cui data est, præsertim ad certum tempus & in certis rebus, & ita dependens dici nullo modo potest. Vt si Rex aliquis, qui regnum habet hæreditarium, filio suo partem regni traderet regendam ad aliquod tempus vel ad vitæ filii finem, ejus potestas dependere catenus dici posset, quatenus a Patre profecta est: Quatenus verò Pater sese imperio super istam regni partem sponte sua ad tempus exiit, & totam filii arbitratui permisit, ita ut nunquam ad Patrem appellare teneatur, certè non independens ista potestas dici posset, sed absoluta, & ita suo modo, in suo genere, par potestati patris ipsius esset. Præterea falsum esse docuimus antea, si Christi pietas increata sit, in eo etiam agnoscendam esse naturam divinam, eo sensu quo Smiglecus id intelligit, hoc est, essentiam divinam. Potest enim ei, qui essentia a Deo diversus est, increata potestas dari, vel de increata potestate dari, ut immortalitatem divinam datam, vel de immortalitate ejus datum, vel dandum esse fidelibus dicitur.*

Sed iterum ratione probare nititur Smiglecus, creatam, quam

vocat,

Creata potestas
increata par esse
potest suo modo.

vocat, hoc est, datam potestatem esse dependentem. Ait igitur. Nam si de ea potestate sit sermo, quæ est in homine Christo ad nos salvandos & vitâ æternâ donandos, eâ Christus utitur, cum dependentia, & subiectissimè pro nobis orando, interpellando, sacrificando, sanguinem fundendo, qui non sunt actus absolutæ potestatis, sed ab altero dependentis: talisque potestas nullo modo est par potestati divinæ, siquidem Deus non orando nec sacrificando nos salvat, sed sua absoluta & independenti ab alio potestate & voluntate. Si verò de ea potestate agatur, quam Christus per passionem suam ac mortem acquisivit, quâ potest sibi subicere omnes & omnibus imperare, ab iisque obedientiam exigere ac leges ad salutem pertinentes illis imponere, de quo plerique intelligunt illud Matth: 28, data est mihi omnis potestas in calo & in terra, ea potestas in primis tam in sua essentia est dependens a Deo in fieri & conservari, quàm in omni suo usu, ac proinde impar potestati divinæ independenti. Appello te, lector cordate, an non idem antea aliquoties dixerit Smiglecus iisdem ferè verbis. Quid igitur de illo sentiendum sit, tute iudica. Equidem, an animi an corporis morbum accusare debeam, nescio. Sed videamus pondus rationis. Primum ineptissimam potestatis Christi facit oppositionem, præsertim ex nostro sensu. Opponit enim Christi potestatem, quæ in ipso est ad nos salvandos & vitâ æternâ donandos, ei potestati, quam Christus per passionem suam & mortem acquisivit, quâ potest sibi subicere omnes & omnibus imperare, ab iisque obedientiam exigere, ac leges ad salutem pertinentes imponere. Quis verò non intelligit, hanc utramque potestatem esse eandem, & eosdem ejus effectus? Nam qui me salvat, is etiam mihi potest imperare, & obedientiam a me exigere, & leges ad salutem pertinentes imponere. Et certè mirum est, Smiglecium ita distinguere Christi potestatem, cum neque ipsius Theologia id ferat, nec nostra id postulet. Deinde verò non minus ineptè illud dicitur, Christum potestate illa, qua utitur ad nos salvandos & vitâ æternâ donandos uti sanguinem fundendo. Cum Christus per fusionem sanguinis potestatem illam consecutus sit, & ante fusionem sanguinis, potestatem illam nos vitâ æternâ donandi nec habuerit nec habere potuerit. Quomodo enim is, qui ipsemet mortalis est, alium immortalem efficere potest? Porro quid in eo est mysterii, quòd Christus utitur potestate sua sanguinem fundendo, ut ea utitur pro nobis orando, interpellando, sacrificando? Num ita durat sanguinis fusio, ut oratio, interpellatio, sacrificium, ut ea Smiglecus conjungere non dubitet & hîc & alibi? Certè sanguinis fusio res est præterita: at oratio, interpellatio & sacrificium Christi, res sunt præsentis. Ita scilicet nugari eos oportet, qui veritatis

*Opponit Smigle-
cius quæ idè sunt
reipsa.*

*Christus potesta-
tem nos servandi
quando habuerit.*

*Fusio sanguinis
Christi & ejus in-
terpellatio differe-
runt.*

Per Christi inter-
pellationē inde-
pendens potestas
describitur.

expertes. Præterea unde scit Smiglecus, Christi pro nobis interpellationem & sacrificium esse actus potestatis ab altero dependentis? Si voces istæ propriè accipiantur, verum est, per eas indicari potestatem ab alio dependentem: Sed si figuratè accipiantur, (ut accipi eas necesse est) ad exprimendam tantum causam istius absolutæ potestatis Christi, nihil impedit, quo minùs independens certo modo potestas per ea describatnr. Qua de re infra suo loco fusiùs dicemus, in refutatione secundi libri. Deniq; falsissimum est, Christi potestatem, quam per passionem suam & mortem acquisivit, in omni suo usu esse a Deo dependentem, ut antea ostendimus. Taceo nunc illam loci Matth: 28. explicationem. Miror autem, qui nãm sint illi plerique, qui eum ita intelligant, ut ait Smiglecus Prodiderunt sanè isti, quàm sint inopes Spiritûs divini, qui tam puerilem sensum istis divinis Christi verbis affinxêre. Quid enim? Num in cælo etiam sunt, quibus Christus leges ad salutem pertinentes imponere potest? Num salute opus habent, qui in cælo sunt? Istam ego intelligentiam aliis non invideo: Smiglecus verò cogitet, an jure me infra reprehendat, qui talium Theologorum libros (ut ille ait) non evolvam. Miror etiam Smiglecium, qui ea ascribere non dubitaverit, quæ exhibitione sunt dignissima. Agnosco tamen ejus prudentiam, qui, an cum illis plerisq; sentiat, non exposuerit, & ita alienum tergum ad censuram, quam a nobis spera potuit excipiendam, obverterit.

Post hanc reputationem aliam etiam subjungit Smiglecus, dum sic ait: *Deinde ea potestas non est omnino absoluta, cum sit solo meritum respectu, ideoq; par esse divinæ potestati non potest. Et enim divina potestas non aliqua merita respicit, neque in eis fundatur, sed in absoluto jure ac Dominio, Deus enim non propter aliqua sua merita habet in nos jus & potestatem imperandi, sed absolute quia Deus est.* Otiosam repetitionem unius & ejusdem rei vel orationis non acculo amplius. Hoc enim vitium Smiglecus affectare quodammodo videtur, ut nunquam contentus sit logica argumenti explicatione, sed semper verborum copia & rei unius iteratione obtundit lectorem. Rationem impugno. Dicit Smiglecus, *eam potestatem* (quam scilicet nos Christo tribuimus) *non esse omnino absolutam.* Sed & nos idem dicimus. Nam omnino absoluta potestas tantum una est numero in una numero Dei essentia. Cur igitur nugatur Smiglecus? Absolutam autem Christi potestatem dum negat esse, quia fundetur in meritis, hoc est, quia eam Christus per merita acquisierit, & opponit eam absoluto juri & dominio, jam antea dictum fuit, Christi potestatem absolutam isto modo non esse, quo est Dei. Potestas enim Dei in Deo naturalis est: at in Christo

Christi potestas
non est omnino
absoluta,

Christo acquisita. Quod verò ad usum potestatis istius attinet, tam absolutus is esse potest, in certis rebus, ad certum tempus, ac est ipsius Dei jus & dominium, nisi Dei potestati multum detrudere velimus. Illud etiam nunc non exagito, quòd Smiglecus de acquisitione Christi potestatis per merita affirmat. Hoc enim quàm sit falsum, alio loco fuscè demonstrabitur, ubi nullum prorsus merito, propriè accepto, apud Deum locum esse docebitur.

Itaque falsum prorsus est, quod deinceps addit Smiglecus his verbis: *Ad hæc quam vis ea potestate absolutè nobis imperare possit, salutem tamen & vitam æternam nobis non confert ex absoluto dominio (hoc enim facit ut Deus) sed ut dictum est, pro nobis interpellando & sacrificando.* Christus enim ex absoluto dominio, dato sibi certo tempore a Patre, confert nobis salutem & vitam æternam, quod absolutum dominium vel effectus illius per verba interpellandi & sacrificandi describitur, ad exprimendum, dominium illud absolutum non esse in Christo naturale, ut est in Deo, sed illi a Deo concessum, ac perinde se habere, ac si Christus illud subinde orando efficiat. Ineptissimè autem iterum distinguit Smiglecus, potestatem Christi, quàm nobis absolutè imperare potest, ab ea, qua nobis salutem & vitam æternam confert. cùm hæc ex sensu, sacrarum literarum & nostro, prorsus sit eadem. Quod verò illud alterum, Christum facere ait Smiglecus, ut Deum, in eo non disputat, sed sententiam dicit, idque pro solutione objectionum affert, quod ipsum in controversia est, adeoque principium petit. De quo ipsius vitio infra agemus fusiùs, ubi id sibi obijci ægrè se ferre prodidit Smiglecus.

Nihil autem est, quod ait: *Idem etiam in potestate miraculorum cernere licet, quàm Christus invocato Patris nomine uti solitus erat, ut ostenderet, eam sibi, quàm homo erat, & dependenter a Deo conacquirere.* Alia enim est ratio ejus, quod Christus fecit, dum in terris mortalis degerebat: alia ejus, quod fecit & facit ab eo tempore, quo ad dexteram Dei collocatus est. Tunc Christus potestatem omnem in cælo & in terra nondum erat consecutus, nondum ei omne iudicium datum fuerat, nondum potestatem vivificandi, quos vellet, habebat, nondum glorificatus erat: At nunc ista omnia habet. Quanquam falsum etiam est, *Christum invocato Patris nomine, potestate sua ad miracula patranda usum fuisse.* Manente enim in se potestate semel data, omnia miracula fecit, nec opus habuit, ut Patrem super ea re invocaret unquam. Nam quòd semel legitur, illum, cùm miraculum esset editurus, gratias egisse Patri, quòd se exaudierit, id primum aliud est, quàm invocato Dei nomine aliquid agere, ut ipse sensus communis testatur. Potest enim gratiarum actio esse sine ulla invo-

Car absolutum
Christi dominium
per interpellati-
onem describitur

Alia ratio Chri-
sti potestatis nūc
est, ab ea quæ in
terris degens hæ-
buit.

Christus miracu-
la non fecit in-
vocato nomine
Patris.

catione. Deinde, improprie etiam accipi potest & debet illa gratiarum actio, pro eo quod potestatem illam in se manentem, ideoque quoad usum non dependentem, ista gratiarum actione datam sibi fuisse significare voluerit, de quo alibi scripsimus.

In monstris suis dixerat idem Smiglecus, Christum sepe invocato Dei nomine miracula fecisse: monueram eum erroris. Sed ille hoc gnaviter reticet, & ita credit se evasisse. Ego verò id annotavi.

Sed adhuc una ratio superest, cum ait: *Denique cum Smalcus per Christum ait facta omnia, tanquam per causam mediam & instrumentalem, an non eo ipso potestatem Christi longè imparem potestati divinæ agnoscit. Dei enim potestas est potestas primi principii, nec est instrumentalis sed præcipua.* At hæc ratio nihil contra me valet. Nec enim ego dico, Christi potestatem esse absolutè parem divinæ potestati. Cum absoluta paritas divinæ potestatis nulla sit nec esse possit. Potest autem tam is, qui est causa prima efficiens, quàm is, qui est causa instrumentalis media, parem suo modo habere potestatem. Is ex se ipso & naturalem: hic ab illo, qui eam ex se ipso habet, datam. Quent admodum Pharaon & Iosephus pari potestate Ægypti regnum administrabant, licet non absolutè pari. Nec enim ita Pharaon a Iosepho potestatem habebat ut Iosephus a Pharaone: & filius Regis, qui partem regni a Patre sibi ad tempus concessam administraret, pari potestate id faceret, licet non absolutè pari. Tam enim esset absoluta filii potestas, in illa regni parte, sibi concessa a patre, administranda, quàm absoluta antea erat Regis patris potestas in eam, dum illam possidebat, & quàm absoluta esset ejusdem potestas in eam regni partem, quam sibi præ filio reservavit.

Hanc nostram de Christi potestate sententiam, quæ & verissima est, & salutarem Christi cognitionem succinctè continet, quod scilicet & æqualis Deo & inæqualis dici possit, inæqualis, ratione causæ, quia a Deo profecta sit: æqualis, ratione formæ vel usus, qui est independens, Smiglecus fortiter aggreditur, & eam refutaturus, ait, quod neque sufficiat, nec omnino vera sit. Videamus accuratè, quomodo id effectum velit. Nam si hic Smiglecio aquam hære ostendero, constabit sanctissima nostra de Christo confessio. Sic igitur prius probat: *Nam regum omnis potestas, quam Paulus Rom: 13. (14. habet Smiglecus) a Deo esse testatur, quoad omnem usum suum absoluta est. Reges siquidem absolutè imperant suis subditis & leges imponunt: neque tamen idcirco quis dixerit, regum potestatem divinæ potestati in ratione regie potestatis esse parem. siquidem non solum a Deo per se dependet, sed etiam ab eodem in omni suo usu (si Deus absoluta sua potestate uti velit) impediri*

Absoluta paritas
divinæ potestatis
nulla datur.

Veritas de æqua-
litate potentie
Christi divinæ
non absoluta de-
scenditur.

impediri potest &c. Pari ergo ratione neq; Christi potestas creata, quæ eodem modo Deo subiecta est, tam secundum se quàm secundum omnem suum usum, etsi suo modo & certo respectu absoluta sit, par tamen divinæ potestati simpliciter dici non potest, sed illi omni ratione subiecta. Pugnat enim subiectio cum æqualitate. At ego dupliciter errare dico Smiglecium. Errat primum, cùm dicit, potestatem Regum, qui absolutè regnant, non posse dici suo modo parem divinæ potestati. Quæ enim potest esse maior potestas, & ad divinam magis accedens, quàm habere imperium vitæ & necis in homines? Nec refert, quòd Deus illam potestatem in manu sua habeat, & eam impedire vel etiam abrogare possit. Nam nunc de eo tantum tempore sermo est, quo Deus non impedit nec abrogat. Non potest autè efficere contingens vel certò etiam futura rei abolitio, quominus antea sit suo modo par divinæ potestati, quàm aboletur. Errat iterum, dum eodem modo censet Christi potestatem, quo regum terrenorum, & non considerat, de nullo regum dici posse, quòd ita regnet super populum suum, ut Deus super illum non regnet, quod de Iesu Christo dicitur: nec de ullo regum dici potest, eum subiectum Deo non esse, quòd de Christo dicitur, dum affirmatur, eum subiectum olim futurum. Delenda igitur prorsus ista parum religiosa & tantum nò blasphema verba sunt Smiglecii, dum ait, eodem modo subiectum esse Christi potestatem, quo regum potestas Deo subiecta est, ut pote quæ Christum de solio ipsius regio deturbent, & in numerum regum terrenorum referant, qui tamen est princeps regum terræ.

Regum potestas par suo modo divinæ potestati.

Christus alio modo regnat, quàm reges.

Error Smiglecii crassus.

Posterius sic probat Smiglecus: *Verè etiam dici non posse, Christum ex suæ potestatis usu non dependere a Deo, ex paulo ante dictis manifestum est: cùm constet ea potestate Christum usum, atq; etiam num uti cum relatione ad Deum a subiectione, interpellando, sacrificando, ut dictum est. At hæc omnia jam antea nescio quoties profligata sunt. Quomodo igitur ea denuo assert Smiglecus ad aliquid probandum? Summa est: Christus ante mortem potestate ista præditus non fuit, de qua nunc nobis sermo est. Quæ verò tunc in eo erat potestas, ea etiam independens ratione usus erat: Quantò magis igitur ea, quæ nunc post mortem suam & ascensionem in cælos præditus est? Hæc enim verba, Pater neminem iudicat, sed omne iudicium dedit filio, ut dependentiam eatenus significant, quatenus Christo datum est omne iudicium. Deo enim nihil dari potest: sic rursus dependentiam eatenus excludunt, quatenus omne iudicium ita datum est Christo, ut pater neminem iudicet, hoc est, gubernet ex sua persona, sed per Iesum Christum. Quæ verò de interpellando & sacrificando dicuntur, ea omnia*

Christi potestas semper independens fuit, ratione usus.

Quid per gratia-
rum actionem &
interpellationem
Christi signifi-
cetur.

figuratè accipienda esse, tum ipsa res loquitur. nam perfecta potestas cum interpellatione propriè accepta pugnat, tum infra suo loco docebitur. Nunc iterum uno verbo rem explico: Per istas phrasas, quòd Christus miraculum editurus, Deo gratias egerit, & quòd nunc salute in æternam administrans, interpellare & sacrificare dicitur, non potestatis Christi usus & forma, sed origo & causa efficiens describitur.

Quæ deinceps de ratione potestatis divinæ, ob quam quis colitur, quæ scilicet sit summa, differit, ea repetere toties, nimis indignum est homine docto; multò verò indignius eo, qui tantum sibi arroga t, quantum Smiglecus. Credimus Deo tribui gloriam propter potestatem ejus summam, sed negamus, gloriam vel cultum divinum propter solam potestatem summam tribuendam. Testantur enim sacræ literæ N. Fœderis, propter potestatem etiam non summam, ut potestatem datam & datam certo tempore certa de causa, deberi Christo cultum divinum.

Quæ verò de Christi potestate increata, ut eam intelligit Smiglecus, hoc est, de naturali iterum addit, ob quam ipse cum suis Christum colat, ea magno animo contemnimus, ut pote quæ in S. literis non tantum non contineantur, sed etiam ex diametro cum illis adeoq; cum sana ratione pugnent. In f. literis non contineri incretam istam vel naturalem Christi potestatem, manifestum est ex eo, quòd per meras consequentias id deducere conetur Smiglecus. Iam verò, si id ad salutem esset necessarium, ut credit Smiglecus (nam, quia propter datam vel participatâ certotempore potestatem, Christo cultum divinum tribuimus, idolatras non esse affirmare non veretur,) necesse omnino esset, ut id in f. literis disertè, & ut loquuntur, *ῥητῶς* contineretur. Cùm f. literis pugnat. Hæ enim potestatem divinam Christo certo tempore & certa de causa datam & donatam esse pronunciant. Ratio deniq; id non permittit. Nam, ut una numero est essentia, sic una numero ut sint omnia, quæ illam essentiam constituunt, necesse est. Quod verò cum alio communicari potest, id numero unum hoc ipso esse definit. Rationem Smiglecii, quam iterum verbosè ascripsit, quòd nihil sit Deo æquale nisi summum, non curo amplius. Iam enim paulò ante sufficienter displosa fuit.

Cūr non debeat
agnosci in Chri-
sto potestas natu-
ralis.

Non omnis divi-
nus honor est
summus.

Illud etiam falsissimum esse ut antea docui, sic nunc affirmo iterum, omnem divinum honorem esse summum. Datur enim honor in Iesu Christo verè divinus. Nam & fides ei & adoratio & invocatio, quæ verè divini cultus forma sunt, debetur: nec tamen summus. Non enim agnoscendus est pro ultimo fine fidei, adorationis & invocati-

onis.

onis. Cum qui in Christum credit, non in ipsum credat, sed in Deum, quod idem etiam, de adoratione & invocatione dici posse, omnibus constat. omnium enim horum par est ratio. Sed quia, plura se dicturum ea de re in sequenti capite, promittit Smiglecus, nos etiam plura nos responsuros ibidem pollicemur, non necessitati rei, sed genio Smigleciano, qui in repetitione unius & ejusdem rei potissimum apparet in hoc scripro, indulgentes.

Nunc distinctionem, quam nos in cultu Christi divino adhibemus, refutandam sumit. Distinctionem nostram facit, quod dicamus, *Christo divinum quidem cultum deberi, qui sit ejusdem generis cum eo cultu, quo Deus unus colitur: non tamen esse illi æqualem.* Parum fideliter. Nam si dicimus, cultum Christo debitum esse ejus generis, cujus is est, qui Deo debetur, quomodo negare possumus, esse illi æqualem? Addimus igitur semper, vel saltem sic nostra verba intelligi volumus, esse quidem cultum illum æqualem ei, qui Deo tribuitur, sed non absolute. Deo enim tribuitur, ut causæ primæ omnium rerum & salutis: Christo, ut causæ secundæ salutis. Refutatio Smiglecii est. *Quis hoc absurde dici non intelligat? Nam si Christus non sit ejusdem generis Deus cum illo uno Deo, quomodo potest ejusdem generis honore coli? Eiusdem enim generis cultus ob ejusdem generis divinitatem debetur.* Reliqua omitto, quibus probat, Christum non esse Deum ejusdem generis cum Deo. hoc enim in confesso est. Rationis autem hujus primæ consequentiam negamus. Quam quia nullo confirmavit argumento Smiglecus, videat ipsemet, quomodo se gesserit. Nego ad cultum ejusdem generis alicui tribuendum, requiri ejusdem generis divinitatem, ut sic nunc ex mente Smiglecii loquar; & in hoc sequor novi F. auctoritatem. Hæ enim ei, qui non potest non esse creatura, tribuunt honorem ejusdem generis, cujus is est, qui Deo uni debetur, dum dicunt: *Sedenti in throno & Agno honor & benedictio.* Nec repugnat huic ratio sana. Quicquid enim contradictionem non implicat, id omne ei, qui potestatem habet a se ipso, eamque infinitam, possibile factu censendum est. Quanquam concedi etiam potest, Christum habere divinitatem ejus generis, cujus ea est, quæ in Deo est naturaliter. Eiusdem enim generis effectus producere potest potestas Christi, quos ipsa Dei potestas: Imò suo modo dici potest & debet, unam & eandem esse divinitatem Patris & Filii, quatenus scilicet ab uno fonte profisciscitur, licet diversimodè sit in utroque; Nec enim aliam potestatem, quæ antea nunquam exiit, Deus cum Christo communicavit, sed de sua naturalipotentia illi tantum concessit, quantum ad nos nunc regendos & olim servandos opus est. Quemadmodum etiam dici potest, Deum

Cultus ejusdem generis debetur Deo & Christo.

Quatenus Christi divinitas eadem cum patris divinitate.

cum aliis, qui attributorum ejus participes sunt, de eo, quod in ipso est naturaliter, communicasse & communicaturum.

Rationem addit alteram Smiglecus. *ad hæc, ait, Christi divinitas secundum adversarios est participatio divinæ potestatis. Dei autem veri divinitas est essentia ejus divina. Sicut igitur Deus per participationem non est ejusdem generis Deus cum Deo per essentiam, ita nec cultus illius erit ejusdem generis cum honore veri Dei.* Hæc ratio idem fermè est cum prima. Nego autem divinitatem veri Dei, esse potissimum essentiam ejus divinam. Divinitas enim veri Dei in potestate illius potissimum consistit. aliàs enim nemo præter Deum unum Deus appellari posset, cum nemo essentiæ ejus particeps sit: et tamen alii multi præter unum Deum, Dei sunt, lique veri; nec contrarium probavit Smiglecus. Falsitas autem utriusq; quod hic affirmatur, suprà & per modò dicta, ostensa est.

Textia ratio est. *Accedit quòd cultus veri Dei est cultus ob rationem primi principii, Christi verò cultus, secundum illos non est ejus generis, non igitur is cultus dici potest ejusdem generis cum cultu Dei.* Hoc creberrimè repetitum & a nobis prostratum iterum prosterno. Cultum divinum dico non eum solum esse, qui Deo debetur ob rationem primi principii; et hoc nusquam probavit Smiglecus, quod tamen ad argumentum ipsius necessariò requiritur. Itaq; etiam li eo respectu non sit cultus, qui Christo tribuitur, ejusdem generis cum cultu unius Dei: potest tamen esse & est ejusdem generis alio respectu, quatenus scilicet in iis rebus colitur, quæ soli Deo propriæ sunt, & nemini creaturarum debentur.

Quarta ratio est. *Denique cultus ob divinitatem participatam non est verè cultus divinus, ut patet in hominibus & angelis, in quibus est divinitas participata, qui tamen divino cultu propterea non coluntur.* &c. At consequentiæ ratio nulla est. Diversitas enim divinitatis, quæ Christo data est, a divinitate, quæ data est angelis, facit, ut angelis & hominibus non debeatur cultus divinus, Christo verò debeatur. Conveniunt enim tantum in eo divinitas Christi, & angelorum hominumq; quòd tam illa quàm hæc a Deo est: at in ipsa quantitate & qualitate tantum differt Christi ab angelorum & hominum potestate, ut respectu Christi potestatis hæc vix divina appellari mereatur. De quo enim non hominum sed angelorum dixit Deus? Et adorent eum omnes angeli Dei. Cui non hominum sed angelorum dixit Deus? sede a dextris meis. Servi sunt Christi homines & Angeli. Quid igitur mirum est, Dominum coli, servos verò non item? Medium est quiddam inter omnes, qui divinitate a Deo donati fuere, & Deum ipsum,

Divinitas in potestate divina consistit potissimum.

Christi potestas qualis & quanta.

psum, Iesus Christus. Et licet essentiâ sit homo, potestate tamen proprius ad Deum accedit, quàm ad ullam aliam creaturam. Quanquam ipsa etiâ natura nunc prorsus divina censenda est, de quo alibi infra. Itaq; id ei debetur quòd Deo. Et annumerare Iesum Christum aliis Diis, est, Christum non cognovisse, & gloriam tam ipsi quàm Deo invidere. Sed præter hæc omnia voluntas Dei attendenda est, quæ suprema lex est. De hac quia constat nobis, Deum scilicet velle, ut homines honorent Filium, sicut Patrem honorant, & eum in finem Christum super exaltasse, & donasse nomen (quod est) supra omne nomen, ut omne Iesu flectatur in nomine Iesu, simpliciter illi obsecundandum est, & plûs ei tribuendum, quàm nostris nescio quibus subtilitatibus, vel potius sophisticè compilatis argumentationibus.

Absurdum deniq; in hoc capite id ait esse, quòd negemus Christum æquali cum Deo cultu coli posse. Nam si credunt, ait, Christum esse æqualem Deo, quomodo illum nõ æquali cultu honorandum censent? Sed & paulò ante docui, injuriâ nobis id affingi, quòd negem, Christum æquali cum Deo cultu coli posse. Imò, ut credimus, Christum esse æqualem Deo, sed non simpliciter & absolutè prorsus. nemo enim datur Deo æqualis absolutè. essent enim duo Dii summi, quod est absurdissimum ex mente ipsius etiam Smiglecii: sic etiam credimus, æquali cum Deo cultu eum colendum esse, sed non simpliciter & absolutè prorsus. Colendus enim est Deus ille unus, ut omnium rerum prima causa: Christus verò Deus subordinatus, tanquàm causa rerum omnium, quæ ad salutem quoquo modo pertinent, media. Hoc enim est mysterium Christianæ religionis potissimum & augustissimum, ut unus Deus naturâ, & alter Deo subordinatus Deus colatur.

Cultus inter Deum & Christum differentia.

Caput XI.

Quæ de divino cultu sentimus, defenduntur a cavillatombus Smiglecii.

DE cultu divino partim falsa, partim impia afferre me ait Smiglecus. Quenâm verò illa sunt? Primum asserit, quòd dicam, non esse certum, propter divinam essentiam Deo cultum divinum deberi. Ego verò aliter me loqui dico. Sic enim habent mea verba: Vt ut enim certum est, divinum honorem ei deberi, qui divinam habet essentiam: incertum tamen est, ideo eum, & quidem præsi, ei deberi, qui divinam essentiam habeat. Quæ mea verba tacite

Modus agendi Smiglecianus reprehenditur.

videntur concedere, Deo etiam ob essentiam cultum deberi, tantum abest, ut id negent. Opposita autem sunt verbis Smiglecii, qui sic argumentabatur: Divinus honor Deo debetur præcisè propter divinam ejus naturam & essentiam. Impossibile igitur est, aliquem divino honore dignum esse, qui divinam essentiam non habeat. Hic ego antecedens negabam & nunc nego. Nego, inquam, Deo cultum divinum, propter essentiam illius præcisè deberi, hoc est, solam ejus essentiam efficere, ut talis cultus Deo tribuatur, qualem ei tribuere tenemur secundum sacras literas, ut suprà docui. Smiglecii igitur non impium hoc appellet, quod petam probationem illius, quod affirmat ipse; & insuper, quia non victoriam sed veritatem quæro, rationem explicem, quare probationem ejus petam: sed agnoscat, probandum sibi antea fuisse quod affirmarat, vel, quia tunc id neglexit, nunc probandum id sibi incumbere consideret, & probeat quod asserit. Sic igitur rem probat, & quidem demum cap: præcedenti 10. quæ verba huc reservavi: *Propria ratio divini cultus est natura divina: ratione cujus & Deus est Deus, & summum bonum & omnium rerum principium. Deus enim propter id à nobis colitur, propter quod est Deus. Atqui propter solam naturam suam divinam est Deus. Ergo propter solam naturam divinam colitur. Dei autem natura est illa, per quam Deus est, & in se ipso summum bonum, & respectu nostri primum principium bonorum nostrorum.* Prolixitatem affectatam non possum non digito ubique ostendere. Cur non succinctè loquitur Smiglecii, rem asserendo & confirmando, omiſsa ista molesta repetitione tum eorum, quæ semel dicta sunt, tum quæ nihil ad rem pertinent. Quod pluribus prosequeretur, nisi id omnibus constare jam arbitraret, & ab aliis etiam id ei objectum non esset. Dico, Smiglecium non probare, quod probandum erat, sed tantum iterum affirmare aliis verbis id, quod antea affirmarat. Antea dixerat, cultum divinum Deo propter naturam divinam præcisè deberi: nunc ait, propriam esse rationem cultus divini, naturam divinam: Sed ego & illud & hoc nego. Nihil enim video asferri a Smiglecio, quod probabilem istam assertionem efficiat. Agnosco, Deum ratione essentia esse Deum & summum bonum, & omnium rerum principium; concedo Deum, ob id à nobis coli, propter quod Deus est: At Deum propter solam naturam divinam Deum esse tam nego, quàm Deum ob solam naturam esse colendum.

Quid dicet Smiglecii? Hoccinè, *me dubitare de eo, quod nullus ne dum Christianorum sed ne gentilium quidem in dubium revocare ausus fuerit?* Sed respondentem ita repellere, non est probare id quod impugnâ-

Smiglecii non probat, quod probandum erat.

pugnatur. Probat quidem Smiglecus cap: 10. Deum quā Deus est colendum esse, me verò semel dubitantem facit, sitne Deo propter divinam ejus essentiam cultus deferendus, iterum verò me sic interrogat: *An si Deus propter potentiam suam cultum divinum meretur, propter essentiam non merebitur? Num essentia divina ita Smalcio res vilis & abjecta esse videtur, ut nullum cultum mereatur, aut potentia in Deo majus quiddam sit, quàm ejus essentia, ut illa sola cultu divino afficienda sit, hæc non item?* Addit & illud: *Denique cum essentia in Deo sit veluti fons ipsius potestatis, qui fieri potest, ut ipsa excludatur a cultu, cum potestas non excludatur.* Sed ista omnia quā sint calumniosa, malo cordatum lectorem judicare, quā verbis prosequi. Si sic apud vulgus & summum Magilstratum nos traducant Iesuitæ, quid mirum est, nos ab illis, pro hominibus blasphemis & omnis generis suppliciis dignis, haberi? Sed vivit Deus defensor innocentium. Non dixi unquam aut dubitavi, an Deo propter essentiam ejus divinus cultus sit deferendus, sed quòd propter essentiam præcipue aut solam sit cultus deferendus, jussi probare Smiglecium: Non dixi, quæ gravior est calumnia, nec cogitavi unquam, essentiam divinam nullum cultum mereri, vel excludendam esse a cultu. Nam credo, dum Deus colitur ob potestatem divinam, summo honore affici divinam illius essentiam & naturam. Et sanè mirum est, Smiglecium ita hîc tumultuari, qui ipsemet fateatur, *Divinam potestatem esse causam sufficientem divini cultus.* Nam quòd postea addit, divinam potestatem esse rationem cultus propter essentiam, cum qua idem sit, & proinde divinam essentiam fore rationem divini cultus, id secundum ipsum tantum Theologiam verū est. Potestas enim Dei vel de potestate Dei communicari cum aliis potest: at de essentia Dei nihil. Regula autem illa, qua hanc suam assertionem fulcit Smiglecio. Quicquid in Deo est, Deus est, nec Theologica est nec Philosophica. Ratio enim docet, aliud esse id quod inest, ab eo, in quo inest. Theologia verò, præterquā quòd rationi nihil habet contrarium, non tantum id nuspiam docet, sed etiam, contrariū ex ea colligi potest. Spiritus enim Dei in Deo est, nec tamen Deus ipse est, revera & accuratè loquendo. Sic enim in Deo est Spiritus Dei, ut spiritus hominis est in homine, teste Paulo & ipso Smiglecio non diffidente: At spiritus hominis non ita est in homine, ut sit homo. Ergo nec Dei Spiritus ita est in Deo, ut sit Deus. Sed hæc alibi etiam & a me & ab aliis viris doctis dicta sunt.

Iam ad ea transeo, quæ cap: 11. dicit Smiglecus ad probandum illud, de quo quæstio est. *Vnicuique* ait, *honor debetur propter ipsius excellentiam. Summa autem Dei excellentia est, natura ipsa divina, quæ sancta est,*

Smiglecii calumnia dicta.

Axioma Scholasticorum Theologorum examinatur.

C. 1. lib. de beatissimo aqua.

ta est, ut omnem perfectionem comprehendat, & eâ nil majus & melius cogitari possit. Quare certum esse omnino oportet, Deo propter excellentissimam ejus naturam cultum divinum deberi. Respondeo, iterum Smiglecium non probare quod probandum erat. Probat enim Deo propter essentiam cultum deberi: probandum autem erat, Deo propter essentiam præcisè vel solam, ut cap: 10. loquitur, cultum deberi. Hoc ego negaram, illud verò minimè. Cur igitur tantopere debachatur in me Smiglecium, siquidem id, de quo me dubitantem facit, nulla ratione probavit?

Sed mavult me exagitare, quàm sua probare. Producit enim mea verba, nisi constaret, eum, qui divinam habet essentiam, divinam etiam habere potentiam in nos omnes, & simul voluntatem nos juvandi, non sequeretur, præcisè ei deberi divinum cultum, & ad ea sic respondet: O bovis non hominis vocem! Verba sanè nec morata nec religiosa. Sed ita licet Smiglecio quod libet. Itane, ait, porrò, tibi Smalci videtur Deus in se vilis, ut, si tibi bene non faciat, & voluntatem te juvandi non habeat, ipse in se non sit Deus, nec honore divino, ob suam ipsius infinitam excellentiam, dignus? Disce, Smalci, Dei honorem non ex tuis commodis metiri, sed ex immensa ipsius in se ipso præstantia. Ad quæ ego. Dupliciter me calumniaris Smigleci. Nam primùm ego non ex sola Dei beneficiæ vel voluntate nos juvandi, sed etiam ex potestate, quam in nos omnes habet, perfectissima, cultum divinum pendere dixi, quam tu studio, in tota hac tua responsione, omittis nescio quâ cōscientiâ. Similis est hic dolus tuus ei, quo Socino in Monstris affingebas, eum Christum Dei filium non nominare ob sanctitatem, cum tamen ejus & a Socino, & a te ipso, Socini verba repetente, esset facta mentio. Quod quomodo excusaturus esses expectabâ: sed tuo more id præteriisti. Ego verò illud aliis notandum ascribo. Deinde non dico, Deum ob suam ipsius infinitam excellentiam non esse dignum honore, ut me traducis Smigleci: sed dico, non deberi cultum divinum Deo præcisè & propter essentiam. Tacitè scilicet concedens, deberi etiam propter essentiam, sed non ob solam; nec loco essentiæ dico propter ejus infinitam excellentiam. Nam divîna potestas potissima pars est istius infinitæ excellentiæ ipsius. Disce igitur, Smigleci, adversus proximum tuum falsum testimonium non perhibere.

Sed ait. Nam & scriptura, cum Dei majestatem, quâ omni honore dignus est, extollit, non solum commemorat profusam in nos benevolentiam, sed præcipue ea, quæ naturam illam in se præstantissimam & omnibus perfectionibus admirabilem indicant, ut quod sit immortalis, invisibilis, æternus, immensus, magnitudinis non habeat finem, nec sapientiæ numerum, quod sit primus & novissimus &c. uti ex innumeris scripturæ locis mani-

Smiglecium nec probat nec probare potest, quod est probandum.

Smiglecium calumniatur.

cap: 20.

festum est. Sed hîc iterum idem est dolus Smiglecii, quem, modo indicavi, isq; , ut apparet, studio & datâ operâ committus. Nam ego non solum benevolentiam Dei commemoro, sed etiam potestatem, eamq; potissimum, ut verba mea a Smiglecio citata docent. Meminerit igitur Smiglecus, se, dum me impietatis arguit falso, aliquid certè non admodum pium commisisse. Præterea ineptissimè id ascripsit, quid scriptura de Dei majestate commemoret, quâ omni honore dignus est. Nemo enim hoc inficiatur. Probandum erat, ob hæc, quæ ascribuntur, *præcisè & sola*, honorem & cultum Deo tribui. Licet enim ista omnia de Deo dicantur, quæ Smiglecus commemorat: tamen, nisi nobis constaret, eum, qui est immortalis, invisibilis, æternus, immensus &c. potestate esse infinita præditum, & ad nos juvandos prout, propter ista commemorata præcisè cultum divinum ei deberi, dici jure non posset. Adde quòd ego de sola loquor essentia: Smiglecus autem ea commemorat, quæ de Dei essentia esse dici possunt. An verò ipsa Dei sint essentia, non planè constare videtur, cum certum sit, ista nonnulla saltem cum aliis etiam communicari posse: essentia verò Dei cum nemine communicari possit.

Pergit Smiglecus in hoc dolo sibi placere, dum ait: *Et verò si Deus neminem juvaret, nemini beneficeret, neminem servare vellet (ut re ipsa demones damnatos servare non vult) non desineret proculdubio esse Deus, neq; ante mundum conditum, cum nulla res extaret cui Deus beneficeret, dici potest Deum non fuisse Deum, aut si mundum totum, omnes homines & angelos in nihilum verteret, aliquid ei de divinitate decederet: & sicut non minus tunc esset Deus, quam modo cum nobis benefacit, ita non minori honore ex se dignus esset. Non pendet igitur a nobis Deus, sicut in divinitate, ita nec in honore &c.* Adverte, benevole lector, quàm me gravi Smiglecus injuria afficiat, dum, tertium me refutaturus, tertium omittit, quod ipsemet me dicere dixerat, de potestate scilicet Dei. Adverte & hoc, quàm otiose & extra propositum ista omnia differantur, quæ differuntur. Quis enim negat, Deum fuisse Deum ante mundum conditum, & futurum Deum, etiam si neminem servare vellet, & etiam si mundum & omnes creaturas in nihilum verteret, ut ista tam verbosè obtrudat Smiglecus? Probandum erat ob essentiam *præcisè* Deo deberi cultum. Hoc quia difficile erat Smiglecio, aliud agendo tempus terit, & invidiam etiam fortasse nobis creare conatur apud incautum lectorem, quasi ista negemus, quæ ipse tam copiosè enumerat. Quanquam valde ridiculus est etiam Smiglecus, dum ait, Deum honore dignum ex se futurum, si mundum totum, omnes homines & Angelos in nihilum verteret. Nunc enim

Smiglecus iterum omittit, quæ causa sua obsunt.

Smiglecus tertio omittit, quæ causa sua obsunt.

Non de eo sermo est, qualis Deus futurus esset, etiam si nulla esset creatura, sed quid in hominibus efficiat, ut cultum divinum Deo tribuant, an sola essentia præcise, an verò unâ cum illa ipsius potestas & benignitas? Quod verò addit amplius Smiglecus, divinam beneficentiam, non propter nos, sed propter ejus divinam excellentiam & naturam esse divino & summo honore dignam, non futuram, nisi ab illa infinita natura procederet, hoc & ad rem nihil facit. omittitur enim iterum potestas divina, cujus ego mentionem feceram disertissimè; & præterea falsum tam diu censendum est, donec a Smiglecio probetur, quod quia nunc non fecit, negligentia eum saltem accusare jure possum.

Expediâ unâ, ut ait Smiglecus, instantiâ, secundam affert & tertiam & quartam. Sed revera nihil est in hac prolixa oratione, præter conatum multa otiosa dicendi, & studium semel dicta ad nauseam usque repetendi. Quod ut verum esse constet, non gravabor examinare omnia, & ostendam, nihil habuisse nec habiturum Smiglecium, quo nostram de Christi divinitate sententiam denigrare possit. Dicimus, divinam potestatem divinum honorem mereri, sicut Regia potestas regium. Smiglecus ait: *At quis non videt, Regiam potestatem, si ab ipso Rege exerceatur, regium honorem mereri: si verò aliis officialibus vel etiam proregi communicetur, non mereri honorem regium, sed regio minorem. Regius enim honor est ille, quo quis pro Rege colitur. Atqui nudi officiales regii aut proreges pro regibus habendi non sunt, eò quod potestate regiâ sibi communicata gubernant: pari igitur ratione de divina potestate sentiendum est &c.* Hic dupliciter errat Smiglecus. Nam primò falsum est, proregi vel vicario regis non deberi regium honorem. Regius enim honor non est (ut ait Smiglecus) coli pro rege, sed coli, ut Rex colitur, etiam si Rex quis non sit. Sic etiam Christus non colitur a nobis pro Deo, (nempe illo uno) quod scilicet is sit, sed colitur tamen ut Deus ille unus, hoc est, ejusdem honoris genere, quo Deus colitur. Deinde quod jam non semel dictum est, non est Christus in potestate sua comparandus cum officiali regis aut prorege simpliciter: sed vel ei, qui unâ cum absoluto rege regnat, vel qui absolutè in certa quadam regni parte regnat, ut rex antea in universo regno regnabat, vel ut postea in parte regni reliqua regnat, ut de imperatoribus quibusdam Romanis scriptum legimus, & ex parte etiam in nostra patria factum esse, parentum nostrorum memoriâ, regnante Augusto jam patre Sigismundo, augustæ memoriæ, experti sumus. Vnde nemo non videt, divinum cultum jure Christo deberi. Itaque verba esse censenda sunt, quæ postea absque ulla probatione addit Smiglecus, *potestatem tantum divinam junctam excellentissimæ naturæ*

Christus non colitur pro Deo ipso, sed tamen ut Deus.

Christus non regnat ut prorex.

honorem divinum mereri: si verò communicata sit reicreata, longè inferiorē. Non enim id attendendum est, an sit avulsa ab essentia Dei (ut Smiglecus loquitur) hoc est, cum quo sit juncta: sed quàm propè potestas, quæ juncta est creaturæ, ad eam, quæ excellentissimæ naturæ juncta est, accedat. Quod in Christo Deus conspici voluit. Huic enim potestatem certo tempore & certa de causa dedit & donavit, & tamen tantam, ut ipsemet Deus neminem judicet, sed omne judiciū filio tradiderit, quæ non potest non esse verè divina potestas, ut ipsemet etiam Smiglecus fatetur, qui dicit, eandem numero potestatem esse datam Christo homini. Verba non minus & illa sunt: *Divinum honorem ei tantum, qui verè & propriè Deus est, deberi, si voces verè & propriè pro eo, qui naturâ Deus est, accipiantur.* Repugnant enim manifestis & clarissimis s. literarum N. F. testimoniis, quæ, ut modò diximus, docent, potestati divinæ participatæ etiam cultum divinum deberi.

Potestas divina,
cum quacunque
natura juncta sit,
divinum honorem
meretur.

Tertiam assertionem meam facit, Christo hominī cum divina potestate, divinum quoq; honorem communicatum esse, eamq; ex sensu Catholicorum verissimam, ex nostro falsissimam esse ait. Sed & ineptè se gerit in nostris sententiis referendis, & pueriliter ad illas respondet. Quid enim nunc, ubi docendum erat, nos & falsa & impia de Christi divinitate docere, opus erat id afferre, quod ipsemet fateatur esse verissimum, quoad verba saltem? Et quid est aliud quàm ludificare homines, cū disputandum est, sensum suum Catholicum ascribere? Sensus enim iste Catholicus, Catholicus error est, nisi testimoniis aut rationibus comprobetur. Videat autem iterum cordatus lector, an non jure accusem verbositatem & unius ejusdemq; rei iterationem Smiglecii. Nam sensum nostrum explicans, & quare non sequatur, cum potestate Christo communicata communicatum esse cultum divinum, hanc rationem iterum affert: *Divinæ enim potestati non nisi, quatenus idem est quod Deus, debetur cultus divinus,* & iterum: *participatæ enim potestati non deberi eundem cultum, qui ipsi principi potestati debetur, omnino ratio suadet.* Nonnè enim illud idem in proximè antecedente periodo dictum fuerat? Falsum autem & fallax esse ibidem demonstratum fuit.

Ineptæ Smigle-
cii responsio.

Porro cum potestatem Christi ejusdem generis cum principe potestate esse dicimus, ait Smiglecus. *At ut concedatur esse ejusdem generis in ratione potestatis respectu ejusdem generis effectorum, quæ utraque respicit* (quæ verba obscuritate non carent) *non tamen idcirco sunt* (hoc quomodo cum adversativa, *At ut concedatur esse, &c. conveniat, videat Smiglecus) ejusdem generis in ordine ad cultum* (verba

iterum perplexa) Cur verò? Nam potestas, ait, quæ in Deo est ideo meretur cultum divinum, quia est potestas primi principii, & idem est cum Deo, quod cum potestate creata non conveniat, sequitur, eum non esse in hoc ejusdem generis cum divina potestate. Sed quid dixit Smiglecus? Nihil. Nam etiam si non sit Christi potestas in hoc ejusdem generis cum divina potestate, quòd Dei potestas sit primi principii, Christi verò non: certum tamen est, eam esse ejusdè generis, quoad effectus, quos producere potest, ideoque cultu divino verè dignam. Cùm, teste scriptura, ea etiam potestas digna sit isto cultu, quæ participata est, si tanta sit, ut effectus verè divinos, quales nulla creatura præstare potest, producat. Quod in sola Christi persona Deus exeri voluit. Videat igitur lector, an oppugnare hanc Smiglecii sententiam & rationem & antea sciverim & nunc sciam, adversus quam testimonium sacræ scripturæ clarissimum, idque non unum, tanquam arietes invictas produxi.

Ad ista Smiglecii verba: *si Christus solam haberet potestatem divinam absq; naturæ divinæ communicatione, omnino nec Deus verus esset, nec vero divino honore dignus*, videat lector, an non jure regerere illud possem, o bovis non hominis vocem! Hoc enim & ipsi rationi & sacris literis N. F. ita contrarium est, ut vix aliquid magis, ut ex suprà dictis apparet. Christus enim omnino est verus Deus, quia vera est divinitate & potestate præditus, & omne habet judicium; et vero honore divino dignus, quia ita honorandus, ut ipse Pater: nec tamen istam divinitatem & potestatem, vel omne judicium adeoq; divinum cultum habere potest cum divinæ naturæ communicatione, tum quia natura divina numero una sit. communicari autem & numero unum esse contraria sunt, tum quia Christus naturâ homo sit, adeoq; persona humana. Qui verò persona est humana, is divinæ naturæ, qualem credit Smiglecus, particeps esse nullo modo potest.

Quartam meam assertionem facit Smiglecus, quòd dicam, potestatem divinam participatam mereri cultum divinum, idque probem tum ratione tum s. literis. Rationē enim docere, ob potestatem deberi alicui honorem, eumq; tantò majorem, quantò major est potestas; literas verò sacras, cùm dicunt, patrem dedisse filio, ut omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem, nihil aliud dicere, quàm ipsam Christi potestatem suadere, ut ei cultus divinus tribuatur. Sed hæc quarta assertiō dadem est re ipsa cum secunda. Nam nos in Christo divinam potestatem nullam agnoscimus præter participatam, eamq; divino cultu afficiendam dicimus. Itaque verbosus iterum esse cupit potiùs Smiglecus, quàm veritatis studiosus. Quia ta-

men

Christi potestas
divina est, etiam
si non sit primi
principii.

Christus Deus
est, & dignus ho-
nore divino, abs-
que naturæ divi-
næ communica-
tione.

men in hoc cardo rei vertitur, videndum est, quid ad hæc nostra a se allegata respondeat. Ait igitur: *ut verum est cuiq; potestati convenientem honorem deberi: ita potestati, quæ verè & intrinsecè divina est & in Deo residens, verus divinus cultus debetur.* Hoc verò ut nemo negat, sic non opus erat dicere, nisi obstudium verborum. Semper enim id in quæstione est, an ob solam talem potestatem divinam, qualem per vocès *verè & intrinsecè* Smiglecus intelligit, cultus alicui debeatur. Nam si ex sensu verborum loqui velimus, Christi potestas verè & intrinsecè divina est. Nam effectus verè divinos producit, & postquam ei data est, intrinsecè ita in eo residet, ut in ipso Deo. Probet igitur Smiglecus, potestati divinæ participatæ, ita ut in eo, cui participata est, in hæreat, cultum divinum non competere, nisi tergiversari videri velit. Ait igitur: *Quod vel ex eo patet, quia in hominibus & Angelis est etiam potestas divina participata, tum ad judicandum, tum ad miracula patranda, ob eamq; potestatem in scriptura Dii vocantur, neq; tamen quispiam dixerit, propter eam potestatem illos vero divino cultu afficiendos.* At hæc probatio antea in monstris & in hoc libello Smiglecii toties iterata & profligata, adeoq; miserabilis est & infirma, ut non nisi desperatio eam reassumere jubeat. Quid enim commune habet potestas omnium angelorum & hominum cum potestate Christi, ut ex eo, quia illorum potestati cultus non debeatur, hujus etiam, nempe Christi, potestati cultum divinum non deberi colligatur? Parumné constat, Smiglecium non intelligere vel saltem non considerare, quanta sit Christi divina & participata potestas, dum ita in eam involat? Audet ipsemet affirmare, ut ex sequentibus verbis constat, divinum honorem angelis etiam & hominibus, ob potestatem in ipsorum divinam: deberi, & tamen ei, qui omnium illorum Rex & Deus est, Christo, divinum honorem deberi negat, quod nos solum affirmamus. Iam quod addit, cultum, qui angelis & hominibus debetur, nullo modo dici posse verè & quoad essentiam divinum, nec nos de Christo dicimus, nec dici volumus, quod cultus, qui ei debetur divinus, sit quoad essentiam divinus. Nam ut Christus non est essentia Deus: sic nec quoad essentiam, (ut Smiglecus captiosè vel ineptè loquitur) divinus ei cultus tribuendus est. Interim tamen firmiter adversus Smiglecium ex ipsius sententia concludi potest: Si ob potestatem qualemcunque divinam, debetur alicui divinus cultus, multò magis divinum cultum deberi ei, qui perfectissima & absolutissima suo modo divina potestate donatus est, qualis est Christi potestas. Nam & potestas ipsius divina in ipso ita residet, ut a nemine dependere dici possit, & tales effectus producere potest,

Christi potestas
verè & intrinsecè
divina est.

Cur Christo præ
Angelis & homi-
nibus cultus di-
vinus debeatur

quales nulla nec angelorum nec hominum divina potestas produxit unquam aut producere potest. Videat igitur lector benevolus, an jure gloriatur Smiglecus, me premi hac sua instantia, quâ nihil levius dici in hoc argumento potest.

Porro cum dico, non propter qualemcunque potestatem divinum honorem Christo deberi, sed propter talem & tantam, quæ divinæ potestati par sit suo modo, in nobis regendis & servandis, qualem potestatem, cum non habeant angeli & homines, idcirco divinum eis cultum non competere, *responsionem hanc nimis frivolam esse & meam doctrinam evertere*, ait Smiglecus. Videamus & ista. Et enim, ait, paulò ante probabat Smalcus universè divinæ potestati divinum honorem deberi, hic verò concedit in hominibus divinam potestatem, cui tamen negat cultum divinum deberi. Se ipsum igitur evertit Smalcus. Et si enim potestas divina in hominibus & angelis sit diversi generis ab ea potestate, quæ in Christo, quòd hæc ad nos regendos & salvandos pertineat, illa verò aliò spectet: tamen utraque eodem modo divina est, nempe participatione divinæ potestatis. Vel igitur utraq; quia divina est, merebitur cultum divinum, & sic homines & angeli cultu divino colendi erunt, vel neutra divinum honorem merebitur, & sic sequetur, potestatem divinam participatam cultum divinum non mereri. At tota hæc machinatio Smiglecii, quæ his & sequentibus verbis satis proluxa continetur, declaratione sola sensus nostri & distinctione refutatur solidissimè. Divinus cultus duplici modo considerari potest. Nam & cultus, qualis Deo debetur, divinus est, isque propriè: & cultus, qui humano superior est, divinus appellari potest, licet minùs propriè. Cum igitur dicimus, divinæ potestati divinum cultum deberi, indensitè loquimur & implicite. Cum verò potestatem in hominibus & angelis concedimus, cui negamus divinum cultum deberi, talem cultum divinum intelligimus, de quali nobis sermo est, nempe qualis Deo debetur. Is autem est, cujus comes est fides collocata in eo, quem colimus, & adoratio simul & invocatio. Talem cultum divinum non deberi hominibus vel hinc constat, quòd nec angelis comperat. Propterea enim Ioannes, cum angelum esset adoraturus, prohibitus ab eo fuit, ne id faceret. Iam si angelis adoratio sub N. F. non debetur, quomodo hominibus? cum nemo non videat, multò esse majorem potestatem angelorum, quàm omnium hominum divinatorum. Cultum verò (ut sic loquar) alium, qui sit humano superior, & ideò suo modo, licet impropriè, divinus appellari possit, deberi & angelis & hominibus non diffitemur. Pluris enim faciendi & reverendi sunt angeli, quàm

Cultus divinus
dupliciter consideratur
divina potest.

Qualis cultus,
si propriè divi-
nus.

quàm omnes homines: pluris etiam faciendi & reverendi omnes Principes & Reges, quàm alii omnes homines vulgares.

Insignem autem commisit fallaciam Smiglecus, dum ait, *eodem modo* divinam esse Christi potestatem, quo angelorum & hominum. Nam quod secundum quid tantum verum est, id ille simpliciter accipit. Eodem modo divina est, quia tam Christi, quàm angelorum & hominum potestas participata est, & ut sit, necesse est: at rursus non eodem modo divina est, duplici de causa. Nam & non ita dependet a Dei potestate Christi potestas, ut omnium angelorum & hominum potestas dependet, non tantum a Dei sed etiam a Christi potestate; & longè diviniore effectus producere potest, quàm omnis omnium angelorum & hominum potestas. Vnde apparet, licet utraq; sit divina, tamen non eundem cultum deberi utrique: imò dici posse, divinum cultum, de quali nobis nunc sermo est, nullo modo eis deberi. Ridiculus proinde visus mihi est Smiglecus, qui me hoc ipso vehementer premi & in explicabiliter innodari dicere ausus sit. Observato enim hoc, quod modò dixi, apparebit, me nec cogitare de evasione, nec ut cogitem, necesse esse.

Frustra etiam illud addit Smiglecus. *Sicut potestas regendi nos & salvandi a divina potestate derivata in Christo meretur divinum cultum, angelorum quoq; & hominum potestatem a divina potestate derivatam mereri cultum divinum.* Nec enim ob derivationem potestatis cultus alicui divinus tribuitur, sed ob derivatæ potestatis qualitatem vel quantitatem. Quia igitur Christi a Dei potestate derivatæ potestatis ea est qualitas & quantitas, quæ non est potestatis angelorum & hominum derivatæ, hinc fit, ut illa cultum divinum, hoc est, qualis Deo debetur, mereatur, hæc verò non item.

Iam cum dico amplius, Angelorum & hominum potestatem non esse verè divinam. quia non sit ejus generis, cujus ea est, quæ in Deo in est, cum non possint angeli potestate, quam habent, nos a morte liberare & vitæ æternæ donare, nedum homines, tria mihi objicit Smiglecus, quæ ordine examinabimus. Primum dicit, me mihi contradicere. *Hactenus enim, ait, docuit, homines & angelos dici in scriptura veros Deos a divina potestate quam habent. Hoc autem quomodo stare potest, si potestas eorum non sit verè divina? an verus Deus dici poterit, absque vera potestate divina?* Hanc contradictionis speciem tollo distinctione eadem, quâ modò sum usus in cultu divino explicando. Potestas divina duplici modo expendi potest. Nam & divina est, quæ naturaliter Deo inest, & quæ ab eo participata est. Participata potestas rursus duplici modo considerari potest. Nam & ea divina est, quæ

Cur Christi potestas non eadem prioris modo divina, quo Angelorum & hominum

Non ob derivationem potestatis, sed ob derivatæ potestatis qualitatem, debetur Christo cultus.

Potestas divina quàm variè consideranda sit.

est, quæ effectus tales, quales Deus solus producere potest, producit, eaq; propriè, & divina etiam potestas participata ea appellari potest, quæ sublimiores effectus producere potest, quàm humana potestas. Hoc modo considerata hominum, hoc est, regum ac principum, & angelorum potestas, divina verè est: isto verò modo non verè divina est nec angelorum nec hominum potestas, sed solius Christi potestas ita appellari meretur.

Secundò ait Smiglecus: *Nimis ineptè probat, non esse verè divinam, ex eo, quòd est alterius generis ab ea potestate, quæ est in Deo ad nos salvandos. Cur verò? Etsi enim, ait, sit alterius generis a potestate nos salvandi, non tamen est alterius generis a potestate miracula faciendi, quæ in Deo est.* Imò est alterius generis. Nam potestas miracula faciendi aliis etiam participata fuit olim: at potestas nos regendi & salvandi nemini unquam præter solum Christum. Sed addit Smiglecus. *Nam sicut potestas salvandi in Christo dicitur esse ejusdem generis cum potestate divina, quia est ejus participatio: ita potestas hominum & angelorum ad miracula patranda, dici debet divina in suo genere, quia est ejus potestatis, quæ in Deo est, participatio.* At fallum est, ut modò docui, Christi potestatem dici ejusdem generis esse, cujus ea est, quæ in Deo in est, quia potestatis divinæ sit participatio. Non enim participatio, sed modus & perfectio participationis facit, ut Christi potestas sit ejusdem generis, cujus ea est, quæ in Deo est. Qui modus & perfectio participationis potestatis, quia nunquam in angelis & hominibus fuit, potestas illorum ejusdem generis cum Christi potestate & verè divina absolutè dici nequit. Quod ipsemet etiam Smiglecus tandem fatetur, dum dicit, potestatem angelorum & hominum *in suo genere* dici debere divinam. Hoc autem genus quale sit vel esse debeat, jam explicuim⁹ diserte.

Tertiò ait: *Quemadmodum Deus non unius tantum generis potestatem in se habet ita nec potestas a divina derivata debet esse unius generis, sed licet sit diversi generis ab altera, a qua non derivatur, cum ea tamen, a qua derivatur, est ejusdem generis: ac proinde propter talem derivationem divina dicenda erit.* Nam etiam potestas creandi est diversi generis a potestate salvandi: utraq; tamen æquè divina. Fateor, omnem potestatem a Deo derivatam esse divinam, & eatenus omnem etiam esse ejusdem generis: sed quia non omnis potestas derivata par est. alia enim ita derivatur, ut sit & propria ejus, in quem derivatur, ita ut a nemine dependeat, & tales effectus producere possit, quales solus Deus producere potest: alia verò ita derivatur, ut & semper a Deo pendeat, & effectus producat longè illis inferiores, quales Deus producere solet, hinc fit, ut illa potestas divina appelletur

Non participatio
sed modus parti-
cipationis pote-
statis facit, ut
Christi potestas
sit divina.

Non omnis deri-
vata divina po-
testas, par est.

pelletur magis propriè, hæc verò non ita propriè. Non erat autem dicendum a Smiglecio, potestatem creandi & salvandi in Deo esse æquè divinam. Nam procul omni dubio effectus potestatis divinæ, quâ hominem mortalem sibi similem efficere potest, est magis divinus & Deo propria, quàm effectus, aliquid mortale & corruptibile creandi. Iam si in ipso Deo, ob diversitatem effectus, alia potestas aliâ præstantior considerari potest, & divina omnis quidem dici meretur, non tamen æquè, quis non videt, de aliis etiam, quibus potestas divina data est, dici posse, potestatem illorum esse quidem omnem divinam, sed non omnem æquè divinam?

Sequitur paragraphus Smiglecii, in quo se omnino me capturū credidit. Ad marginem enim ascripsit, me in eo vel obliviosum esse, vel mihi contradicere, vel me ipsum corrigere. Est autem, quod dico, angelis & hominibus deberi cultum nec humanum nec divinum, sed religiosum. Hinc enim ita infert Smiglecus, *agnoscat igitur ex hac doctrina Smalcus dari honorem medium inter civilem & divinam, quo sanctos colit oportet ob dona divina illis concessa, cujus tamen doctrinæ non meminerat fol: 43, in cultu sanctorum oppugnando*. Ego verò miror, ibi ita dormitasse Smiglecium ubi tam accuratus esse videri voluit. Is enim sub nomine hominum sanctos intelligere videtur, eosq; mortuos; vel saltem idem de sanctis mortuis dici posse credit, quod ego de hominibus affirmo: At ego per homines nec sanctos intelligo, nedum mortuos. nec enim sanctis ob solam sanctitatem cultus debetur. Homines autem, quibus cultus quodammodo religiosus debetur, sunt Reges & principes, qui interdum etiam possunt esse non sancti, & tamen ob potestatem divinitus sibi concessam honore & cultu, qui honorem, quem vulgaribus hominibus deferimus, superet, digni sunt, dum scilicet eos reveremur, & licet interdum injusti sint, eos tamen non blasphemamus (quod vitium in falsis Prophetis & doctoribus notat D. Petrus & Iudas) sed ipsorum legibus, quatenus cum Christi legibus non pugnant, & interdum, non sine gravamine nostro, morem gerimus, & omni ratione externa etiam significamus, nos eos, tanquam Dei in terra vicarios, honorare. Iam si Smiglecus docuerit, sanctos nunc vivere, & potestatem habere divinam, vel dona etiam illis a Deo concessa esse, nos cultum illis, qualem requirit Smigl:, tribuere parati sumus: Sed hoc nunquam præstiturum Smiglecium, jam ex eo, quod alij ante eum tentarunt, quivis perspicere potest. Et hæcenus de ratione, qua docueramus, participatam Christi potestatem divinum cultum mereri: nunc ad locum sacrarum litterarum, quo idem probaveramus, veniendum est.

In Deo ipso non
omnipotestas est
æquè divina.

*Lapsus ingens
Smiglecii.*

Quibus homini-
bus cultus aliquis
debeatur.

2. Pet: 1. 10.
Jud: v: 9,

Cum igitur dicimus, Christo ob potestatem participatum cultum divinum deberi, quia omne iudicium datum sit illi eo fine, ut omnes honorent filium, sicut honorant Patrem, respondet Smiglecii, me ea in re vel principium petere, vel nihil concludere. Nam, ait, nos etiam fateamur, potestatem illam iudicandi Christo homini datam esse a Patre. At non ilico concedere nos oportet, eam potestatem esse participatam & derivatam à divina, sed dicimur esse eandem numero potestatem, quæ in Patre est. Dari autem illam dicimus non per productionem de novo, sed per unionem naturæ divinæ hypostaticam. Aut igitur pro concessio accipit Smalcus, quod probandum erat, potestatem illam iudicandi in Christo esse diversam a divina, aut ex hoc solo, quod ea data sit, ineptè concludit datam esse diversam. Potuit enim eadem numero unâ cum natura illi uniri, ut omnes Catholici semper crediderunt. Quomodo verò principium petere is dici potest, qui rationem ejus, quod affirmat, assert talem, quæ nullo modo ab adversario tollitur, qualis est hæc, quod inter ea opera, quæ Pater Christo, postquam in terris miracula fecerat, ostendit, id numeratur, quod omne iudicium ei dedit? Hinc enim constat, istam omnis iudicii dationem nec eadem numero cum ea, quam Deus habet, propriè esse, nec per istam unionem, quam fingit Smiglecii, hypostaticam contigisse. Nam quod idem est numero, nemini dari potest. Vnio autem ista hypostatica longè antea facta erat, ex mente Smiglecii, nempe cum Christus naturam humanam in utero virginis assumpsit. Itaque firmissimè concludo, potestatem Christi participatam & a divina derivatam esse, eamque mereri cultum divinum.

Cur Christi potestas nec eadē numero sit cum Dei potestate, nec per unionē hypostaticam data.

Christi potestas suo modo non est diversa a Dei potestate.

Cavillus est autem Smiglecii, dum ait, me non probare Christi potestatem esse diversam a divina. Nec enim hoc mihi probandum fuit: sed satis est, eam esse participatā. Quod ita se habere, jã constare potest omnibus. Potest autem participata potestas suo modo dici eadem cum ea, quæ in Deo est. Nec enim necesse est, dicere, Deum aliam creasse, quam Christo donaret, sed de sua potestate, cum ipso ita eam communicasset, quemadmodum de immortalitate sua cum Christo homine & angelis communicavit, & olim cum omnibus fidelibus communicaturus est. Illud verò, quod omnes Catholici semper crediderint, datam esse Christo eandem numero cum divina potestatem unâ cum natura, an non sit crassa principii petitio, vel quid multò turpius, iudicet æquus & benevolus lector. Quidenim prodest omnes Catholicos id credidisse, quod Apostoli non crediderunt?

Ad Pōtēstatis pro-
vocare vanū est.

Iam iis, quæ dixeram ad probandum, participatam potestatem cultum.

cultum divinum mereri, omissis, probare contra me nititur Smiglecus, eam non mereri cultum divinum. Sic igitur ait: *Id enim quod divinum honorem meretur, debet esse verus Deus.* Nefas enim est præter unum verum Deum alicui cultum divinum deferre. Cum igitur omnis potestas rebus creatis à Deo communicata quantumcunque divina dicatur, sit a Deo diversa, nec idem quod Deus verus, consequens est, divinum cultum non mereri. Sola potestas quæ in Deo est, sicut verè & per essentiam est divina & idem cum Deo: ita divinum cultum verum meretur. At istud ego argumentum repudio. Nego enim, id, quod divinum honorem meretur, debere esse verum Deum, si (ut necesse est) verba hæc pro eo, qui est naturâ Deus, accipiantur. Nego etiam probationem hujus affirmationis, nefas scilicet esse, præter unum verum Deum, alicui cultum divinum deferre sub N.F. Nego denique, solam potestatem, quæ in Deo est per essentiam divinum cultum mereri. Nec nescivit Smiglecus me ista negaturum. Cur igitur probationes non addidit? Quia scilicet nullas addere potuit, nec unquam poterit. Hæc enim omnia quæ modò recensui, adversa fronte pugnant cum clarissimis iisque per plurimis sacrarum literarum N. Fœderis testimoniis, quæ docent, divinum honorem deberi etiam ei, cui Pater, certo tempore & certa de causa, largitus est omne iudicium. Hic autem verus, hoc est, naturâ Deus esse non potest. Consulat etiam seipsum Smiglecus, & quàm turpis sit consequentis fallacia in hac argumentatione illius, ipsemet fatebitur.

Nō sola potestas,
quæ in Deo est,
meretur cultum
divinum.

Sed adhuc unum meum dictum trutinatur a Smiglecio, quod dixi, Christo communicatam esse potestatem parem divinæ potestati, ideoq; eam mereri cultū divinum. Hoc autem falsum esse verborum ostendere conatur Smiglecus. Docet enim, Christi potestatem & essentia & quantitate & qualitate minorem esse divina potestate, adeoque non parem. Sed ne Smiglecii verbositatem imitari videar, uno me verbo expediam. Dico Smiglecium mecum parum candidè agere. Nam, potestatem Christi parem divinæ potestati absolutè esse, nunquam dico, sed semper addo, *suo modo*. Absoluta enim paritas potestatis cum Deo, est introductio alterius Dei paris, & Dei quædam abnegatio. Quanquam falsum etiam est, Christi potestatem merè & absolutè dependentem esse. Quantumvis enim a Deo profecta, & ad Deum etiam reversura sit: nunc tamen, quamdiu Christus regnum suum non tradit Patri, ita penes ipsum est, ut Pater neminem iudicet, & filius olim Patri subiectus futurus sit. Quæ dependentiam omnem, quamdiu durat Christi hoc regnum, excludunt. Ineptè etiam Christi sacrificium & interpellatio pro nobis, absolu-

Christi potestas
divinæ par est,
suo modo,

nec dependens.

ta, suo modo, divinæ potestati opponitur. Nam, ut suprâ docuimus, ista de Christo impropriè dici, potestas ipsius absoluta arguit. Hæc enim cum interpellatione & sacrificio propriè acceptis, pugnat ex diametro; et tam Christus nos salvat potestate sua absoluta, quàm ipse Deus. De^o naturali, Christus donata: vel potiùs, salvat nos non Deus Pater, sed Christus loco Patris, vel Pater in persona Filii.

Quid sit, quod hic addit Smiglecus, Christum nos salvare redimendo, expendat lector: ego verò id nugatorium aliquid esse censeo. Nam perinde est acsi diceret: Christum nos salvare salvando, cum nimis obvium sit, voces redimendi & salvandi esse *ισοδυναμους*. Iam si id de satisfactione intelligit Smiglecus, graviùs adhuc in Theologiam eum impingere affirmo. De quo infrâ suo loco.

Sed, his ita otiosè peroratis, tandem ipsemet Smiglecus agnoscit & ascribit, nos dicere, non esse parem absolutè, sed in suo genere, nempe in nobis regendis & servandis: nec tamen id etiam rectè dici contendit. Cur verò antea ita nobiscum egit, ac si diceremus, Christi potestatem esse parem absolutè divinæ potestati? Nisi forte, ut ingenium ostentaret in exagitando eo, quod exagitari verè potest, & ita incauto lectori imponeret, quasi scilicet nos etiam jure reprehendisset, qui tamen id non affirmamus, quod ille tantopere reprehendit. Et hoc inter artes Smiglecii numerandum est. Sed nunc audiamus, quomodo probet, id, quod dicimus, non rectè dici. Nam hac ratione, ait, *omnes res creatæ dici possunt habere in quodam genere parem potestatem ei, quæ in Deo est potestati, & quidem tantam, ut in illo genere tantum possint, quantum Deus in eodem genere*. At hoc totum per ea, quæ suprâ in hoc capite de varia potestatis divinæ consideratione dicta sunt, facillimè solvitur. Vt ut enim omnis res creata, quæ divinam habet potestatem, dici possit habere potestatem divinæ suo modo parem: tanta tamen est inter effectus, quos Christi, & inter eos, quos aliarum rerum creatarum potestas producere potest, differentia, ut illa præ hac meritò par divinæ suo modo dici possit. Quid enim magis accedit ad potestatem divinam, quam salutem hominû æternam administrare? Quod quia nulli rei creatæ, præter unum Iesum Dominum nostrum, concessum est, de hoc per excellentiam dici potest, quòd ejus potestas sit par suo modo divinæ potestati. Quæ verò alicui per excellentiam competunt, ea ita de illo prædicari posse, ac si solus ea possideret, licet aliis etiam per quandam analogiam competant, antea a nobis demonstratum fuit in ipso etiam Deo. Nant quod Deus est, respectu omnium omninò aliorum Deorû, hoc Christus est, respectu omnium Deorum, qui dono Dei tales sunt. Quod

verò

*Ars Smiglecia-
na.*

*Christi potestas
præ omni aliarû
rerum creatarum
potestate divina.*

verò, dum ista dicimus, nihil dicere videmur Smiglecio, dolendum quidem est: sed tamen, id dicendo, dicere nos persuasum habemus, quod omnium myſteriorum Chriſtianæ religionis præcipuum est & auguſtiſſimum.

Sed ecce quid amplius dicat audaculus Smiglecus? Non vult nobis fidem adhiberi in eo, quòd poteſtatem divinæ ſuo modo parem Chriſto tribuamus. Cur verò? *Quia, inquit, ante aſcenſum in cælum non concedunt ei tantam poteſtatem.* Sed ex eo non ſequitur, nos eam Chriſto non tribuere, quia ante aſcenſum in cælum non tribuamus. Satis enim eſt ad id, ut ei a nobis tribuatur tanta poteſtas, ſi poſt aſcenſionem tribuatur. Sed dilemmate nos vincere vult Smiglecus, quod tale eſt. *Tunc vel erat Chriſtus honore dignus vel non.* Reſpondeo ſtatim, fuiſſe tunc dignum honore. Smiglecus quid ad hæc? *ſi affirmant, ait, ſe ipſos condemnant, cum docent, non propter quamcunq; poteſtatem Chriſto deberi divinum honorem, ſed ſolùm propter talem & tantam, quæ ſit par Dei poteſtati. Cum igitur totâ ſuâ vitâ dicant eum caruiſſe iſta poteſtate, quomodo affirmare poterunt, Chriſtum tunc fuiſſe honore dignum?* Dico, nuſquam nos affirmare, Chriſto ſolùm propter talem & tantam, quæ ſit par Dei poteſtati, cultum tribuendum. Novimus enim, eum antea etiam, quàm iſtam tantam poteſtatem conſequeretur, fuiſſe adoratum & invocatum: Sed eum cultum, qui nunc Chriſto debetur, poſtquam in cœlis eſſe cœpit, qui eſt, ut ipſi tanquam Deo conſidamus, & omnia ab illo ſperemus & petamus, quæ ad ſalutem æternam pertinent, adeoq; ipſam æternam ſalutem, dicimus, ei deberi, nō propter qualemcunq;, ſed talem & tantam poteſtatem, quæ par ſit Dei poteſtati. Iam verò quia certum eſt, in Chriſtum non iſto modo fiduciam collocari, & ea ab illo peti potuiſſe, quæ ad ſalutem ſpectât, ipſamq; ſalutem, cum in terris verſaretur. ad fidem enim in Chriſtum perfectè collocandam mors ipſius & glorificatio requirebatur, teſte Chriſto: *sicut Moſes in deſerto ſerpentem exaltavit, ita oportet Filium hominis exaltari, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam;* Spiritus verò ſanctus, qui eſt unum ex præcipuis, quæ ad ſalutem pertinent, quomodo petia Chriſto potuit, cum nondum eſſet glorificatus? ipſa deniq; ſalus æterna quomodo ab eo peti potuit, qui ipſe erat mortalis? hinc manifeſtè conſtat, Chriſtum, tunc iſſo cultu, qui nunc ei debetur, affectum non fuiſſe, nec porrò affici potuiſſe; Et ita, ut Chriſtus indies ſe ipſo perfectior factus eſt, ſic etiam cultum & honorem divinum, qui ei tributus fuit, indies perfectiorem fuiſſe.

Valdè autem jejunum eſt, quod Smiglecus ait, *Magos & Thomã Chriſtum adoraviſſe.* Magorum enim adoratio merè fuit civilis & politi-

*Ineptia Smigle-
cii audacia.*

*Chriſto ſemper
debeatur divin⁹
honor: ſed non
ſemper idem.*

Ioan: 3. 14, 15.

Ioan: 7. 39.

*Ineptè a Smigle-
cio dicta.*

tica: Thomas verò nec adorasse Christum dicitur post resurrectionem. Nam si id adorationem appellat Smiglecus, quòd cum Dominum & Deum suum agnovit, jam hoc omnibus Apostolis ascribi debet, non soli Thomæ. omnes enim Christum pro tali agnoverunt.

Quod verò nos nunc etiam, cum Christus in cælis regnat, parem illi suo modo cum Deo potestatem nos salvandi non concedere ait, in eo nos, suo more, calumniatur graviter, vel saltem magnâ nos afficit injuriâ. Sed verba Smiglecii ascribamus, quibus id probat. *Etenim, ait, Deus sine sanguine Christi & sine ea redemptione, quæ est per Iesum Christum, salvare nos potest absoluta sua & independente potestate: isti verò non aliam Christo potestatem nos salvandi tribuunt, nisi per sanguinem ipsius, & morte interveniente in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento.* Vereor, ne ludat Smiglecus, qui tam inepta effutiat: sed quia ludo nunc nullus est locus, dico, turpiter illum causam potestatis Christi cum ipsa ejus potestate confundere: & ita potestatem Christi Dei potestati opponere. Licet enim Christus morte interveniente potestatem suam consecutus sit: est tamen nunc ista Christi potestas & absoluta & independens suo modo, quatenus non Pater sed Christus nos regit & salvat vel salvaturus est. Itaque nec fallimur hac in re, nec fallimus, ut concludit Smiglecus. nam ea in re sequimur expressa sacrarum literarum testimonia: sed falsum & fallentem Smiglecium unâ cum aliis, docere annitimur, ut in Christo Iesu absolutam Dei potestatem, quatenus ea salutem nostram spectat, agnoscant, & unâ nobiscum Deum illum unum, qui Pater est, & Iesum Christum, agnum illius ex animo colant, omiſſis illis commentis, quæ nec cum ratione, nec cum sacris literis N. Fæderis conveniunt, Christo scilicet parem, sine omni exceptione, potestatem, per unionem hypostaticam, datam esse.

Argumentum denique in hoc capite aliud adhuc apponit Smiglecus. *Potestas dependens & independens, pares esse nequeunt.* Cum igitur Dei potestas ad nos salvandos sit independens: Christi verò potestas cum sit diversa à divina, necessariò sit dependens, non potest ullo modo dici par divine potestati. Sed quis tandem erit finis repetitionum? Nonne enim hoc idem antea dictum est in hoc libro & in hoc capite? Respondere nos novit Smiglecus, falsum esse, Christi potestatem esse nunc dependentem, & hanc responsionem etiam hoc in loco meminit. Quomodo verò probat contrarium? Idem occinit, quod in præterita periodo dixerat, nos statuere in Christo potestatem non aliam quàm dependentem a morte & sanguine, quod ille vocat intrinsecè

Smiglecus causam potestatis Christi, cum ipsi potestate confundit.

Smiglecus repetit eadem.

insecè dependentem. Sed jam responsionem audivisti lector. Nempe Smiglecium crasse & turpiter confundere causam potestatis Christi, sine qua eam non est consecutus, cum ipsa potestate. Quatenus eam Christus non sine morte consecutus est, dependens prorsus est, sed quatenus eam nunc uti potest & utitur, independens prorsus est, adeo ut nunc Pater non regat sed filius; nec filius subiectus sit Patri, sed olim futurus sit.

Vna restat in hoc capite perìodus, quam ascribam, ut lector còsideret, an Smiglecium sciat, quid dicat. Sic autè habet. *Iam verò Smalcus, cum ex pari cum Deo potestate, infert divinum cultum, & in eo arguendus est.* Ita loquitur, ac si hæc in eo me non arguerit, dum & in eo arguendum me esse ait, quod Smiglecio inflato cavendum erat. Sed quomodo me arguit: Nam si, ait, *ex pari cum Deo potestate inferre licet, parè cum Deo cultum, etiam ex potestate absolūtè accepta inferre licebit divinum cultum absolūtè.* Non inficior. Quid amplius nectit Smiglecus? Sic pergit. *Cum igitur Smalcus neget, potestatem divinam absolūtè pòscere divinum cultum, non potest etiam pari potestati concedere parè cultum, aut si hoc concedat, illud quoq; concedere debet.* Servanda enim est proportio inter potestatem & cultum &c. Sed non nego potestatem divinam absolūtè pòscere divinum cultum: & si hoc concedam, quid in eo inest erroris aut vitii? Equidem, quid dicat Smiglecus, non percipio: nisi autem vehementer fallor, vel ipsemet Smiglecus lapsus est, vel lapsus ab alio commissus. Quod penes Smiglecium sit & lectorem.

Caput XII.

Nihil peccari, imò gloriam Dei Patris asseri, cum negatur Christum naturâ Deum esse, ostenditur.

HOc quidem nos tali argumento probaveramus. Scripturæ N. Fœderis jubent eum colere, cui Pater dedit omne iudicium, & donavit nomen (quod est) super omne nomen, quia ei obediens usque ad mortem fuit. Ergo jubent eum, qui naturâ non est Deus, colere. Is enim, cui aliquid datur & donatur, Deus naturâ esse nequit, quippe qui omnia ex se ipso habeat. Smiglecus, scripturis N. Testamenti nihil magis repugnare, ait, quàm alium Deum coli, præter unum verum Deum, idque suprà a se demonstratum esse. Ergo & nos ad quæ supra responsa sunt, lectorem remittimus. Scias

Cur Christ⁹, qui
naturâ Deus non
est, colendus sit.

Cap: 7.

autem.

Ex novo F. doceri nequit, unum tantum Deum colendum esse absolute.

Quatenus etiam sub N. F. unus tantum Deus colendus.

autem iterum, pie lector, nullum ibi ex N. Fœdere locum allatum esse, qui vel hoc disertè affirmet, vel ex quo colligi possit, in N. Fœdere solum verum unum naturâ Deum colendum: sed loca afferri ex V. Fœdere, quibus, non quid nunc faciendum sit, sed quid olim factum sit, docetur. Præterea & illud notandum est, jure dici posse, nunc etiam illud præceptum durare. quia scilicet, quando Christus colitur, Deus ille unus colatur, diverso tantum modo, ab eo quo olim sub V. F. colebatur. Tunc immediatè, nunc etiam mediatè. Quod verò concedit Smiglecus, præcipere sacras literas N. Fœderis, ut alius præter Patrem colatur, nempe homo ille Christus: nunquam tamen, eum alium Deum esse, docere, nec diversum ab eo, qui naturâ est Deus, jam ipsemet veritatem confessus est, & suam sentiam evertit. Nam eo ipso, quod ait, scripturas N. Fœderis præcipere, pro Deo colit hominem illum Christum, jam concessit, eum, qui non est naturâ Deus, colendum. Nam, qui homo est, is persona humana ut sit, necesse est. Qui verò humana persona est, is divina persona, adeoq; Deus naturâ, esse non potest ullo modo. Cum duæ personæ in uno subjecto consistere nequeant.

Rationem nostram, quæ est, quod ei, qui naturâ Deus est, dari vel donari nihil possit, infirmissimam esse ait. Quia scilicet ei, qui ita naturâ Deus est, ut etiam sit naturâ homo, donari aliquid possit respectu naturæ humanæ. Sed hæc cantilena est fabulosa Smiglecii, quam jam refutatam toties refuto iterum. Dico, Smiglecium crasse principium petere. Nunc enim inter nos de eo controversia est, an Christus naturâ Deus sit, & in hunc ipsum finem argumenta a nobis afferuntur, ut probetur, eum talem Deum non esse. Quomodo igitur argumenta nostra distinctione naturarum jure tolli possunt? Dico iterum, concessa etiam ista naturarum distinctione, nihil Smiglecium proficere. Docemus enim, non tantum Christo data esse omnia, sed etiam donata, & non tantum donata simpliciter, sed certo tempore & certam ob causam, nempe propter obedientiam usque ad mortem. Qui verò natura Deus est, ei omnia per unionem istam hypostaticam, quæ in Christi conceptione initium habuit, data esse necesse est. Dico tertium, Smiglecium astutè omittere argumentum aliud nostrum, quod scilicet is naturâ Deus esse nequeat, qui mori possit & mortuus sit. Hic enim ad istas fictitias duas naturas nullum datur refugium. Mori enim ut passio est, ita non nisi personæ competit. At persona divina vel is, qui naturâ Deus est, mori non potest. Idem enim sunt naturâ Deum & naturâ immortalem esse. Cum verò Christus mortuus sit, necesse est dicere, eum personam talem fuisse,

quæ

Christo omnia donata certo tempore.

Christi mors arguit, eum divinam naturam non habuisse.

quæ mori potuerit. Hæc autem alia esse non potuit, quàm humana. Natura enim humana absq; persona mori non potest. Si persona humana mortua est, quomodo Christus persona divina vel Deus naturâ esse potuit? Unde constat, an stramineo nostra sententia nitatur fundamento, quâ asserimus, Christum naturâ Deum non esse, & tamen cultum illi divinum deberi. Totum orbem Christianum credidisse semper, possibile esse, quod in una Christi persona sint duæ naturæ, pro falsa gloriatione Smiglecii habendum est. Nam si id ex s. literis probari nequeat, etiamsi tandem ab ipso Christiani cœtus exordio quidam, vel etiam non pauci, ita senserint, pro antiquo errore, quem spiritus Antichristi, qui tempore Apostolorum cœpit, ipsis vero mortuis incrementa sumsit, habendum est. Nec enim quid orbis Christianus credat, hæc curandum: sed, quid ab Apostolis traditum sit, diligenter investigandum est. Sed hoc premens magis quàm pungens argumentum Smiglecii in priori meo scripto, & in hac etiam responsione mea superius, refutatum est.

Iniquus autem est disputator Smiglecus, qui a nobis argumenta requirat, cur negemus, Christum esse naturâ Deum: cum ipsi, qui affirmet, probatio incumbat; & si nos argumenta adversariorum solvamus, jam nos, quod volumus, obtinuisse, nemo prudentium non intelligit. Hoc verò, Dei beneficio, hæcenus ita præstitum est, ut, quod amplius afferant adversarii, reliquum habeant nihil. Quanquã nos sponte nostra argumenta etiam asserimus, cur id, quod hodie Pontificii & alii ipsos hac in re imitantes, affirmant, negemus, ut scilicet tantò clariùs, penes quos divina veritas sit, appareat.

Smiglecus iniquum postulat.

Iam quod non claras scripturas, sed consequentias tantùm nos producere ait Smiglecus, & in hoc nos peccare primùm contendit, dupliciter respondemus. Primùm rem aliter se habere dicimus. Plus enim quàm consequentia est, dum docemus, Christum esse naturâ hominem, Christum nihil a se ipso facere potuisse, Christo omnia esse donata propter obedientiam illius, Christum esse a Patre exaltatum. Quis enim non videt, hoc ipso disertè negari, cum esse naturâ Deum? Deinde non necesse esse dicimus, ut omnia, quæ verissima etiam sunt, clavis scripturis comprobentur. Hoc enim tantùm de illis Christianæ religionis particulis verum esse, & exigi posse credimus, quæ ad salutem necessariò pertinent. Qualem cum non esse hanc de Christi persona sententiam nobis persuasissimum sit, licet ad eandem salutem longè utilissimam esse pariter credamus, sufficit, nos consequentias firmas & evidentes asserre. Et sanè mirum est, Smiglecium id a nobis exigere, qui sponte nostra confitemur, hanc senten-

Quando sufficiant consequentis.

Pontificiorum
quorundam de
divina Christi na-
tura sententia.

tiam de Christi persona ad salutem necessariam non esse, cum ipsi-
met Smiglecii affecte olim confessi sint, sententiam ipsorum de Chri-
sti natura, quam necessariam ad salutem prorsus esse credunt, si ve-
rum est symbolum Athanasii, ex solis scripturis demonstrari non
posse, & credi ab illis, non quia scriptura dicat, sed quia non contra-
dicat. Vnde porro, siquidem verum est, quod isti dixerunt, pariter
concludi potest & debet, sententiam etiam adversariorum, quantum-
vis vera esset, non esse ad salutem necessariam; & ita, non sine gravi
peccato, Smiglecium, nos indignos esse, qui Christiani appellemur,
pronunciare, & tam acriter insectari. Qua in re ut tandem & ipse
Smiglecus, & omnes alii magis sobriè sapiant, Deum ex animo pre-
camur.

Sed nunc iterum locus scripturæ affert ad probandum, eas non
negare, Christum esse naturâ Deum. De quibus licet antea ea dicta
sint, quæ sufficere possunt ad demonstrandum, quàm ineptè eos Smi-
glecius ad propositum suum ac commodet, & quàm rudis sit Ponti-
ficiorum Theologia in sensu sacrarum literarum investigando, co-
gor tamen iterum id dicere, quod multiplicis erroris Smiglecium
convincat.

Locus I. est Gal: 4, 8. ubi Paulus reprehendit Galatas, quod eis,
qui naturâ Dii non essent, servierint. Vnde colligit Smiglecus, quod
hic etiam repetit, Christum etiam non esse colendum, nisi Deus na-
turâ sit: aut quia colendus sit, eum esse naturâ Deum. Responderam
ego primùm, Paulum eos reprehendere simpliciter, qui, cum Deum
ignorarent, nullum verum Deum colebant, sed idola, quæ non erant
naturâ Dii. Hoc verò nihil ad Christianos pertinere. Hi enim unum
Deum verum, & qui naturâ Deus est, colunt, & unâ cum illo, secun-
dum ejus expressissimam voluntatem, eum, quem is, qui naturâ De-
us est, coli præcepit. Smiglecus primùm responsionem imperfectè
recitat, dum ait. *Nam quod Smalcus ait, reprehendi gentiles, qui idola
colerent, quæ non erant naturâ dii. Rectè quidem.* Aliter enim ego lo-
quor, & aliter me loqui locus citatus cogit. Non gentiles, ut ait Smi-
glecius, sed Galatæ reprehenduntur, quod olim, dum essent genti-
les, eos coluerint, qui non essent naturâ dii. ergo hoc culpandum
est, quod quis eos colit, qui non sunt naturâ dii: sed nos & alii Chri-
stiani non colimus eos, qui non sunt naturâ Dii. Colimus enim, si
accuratè loqui velimus, unum tantum Deum, qui naturâ Deus est.
Quod verò colimus etiam Iesum, qui non est naturâ Deus, hoc ad
perfectiorem cultûs illius unius & naturâ Dei ita pertinet, ut hodie
is, qui naturâ Deus est, coli nequeat, nisi colatur etiam Christus, qui
naturâ

Locus Gal: 4, ex-
plicatur.

Cultus Christi
hominis ad per-
fectionem cultus
divini pertinet.

naturâ Deus non est. Nam qui non honorat filium, cui Pater certo tempore & certa de causa iudicium omne dedit, is Patrem non honorat. Liberum autem Deo, imò Deo dignum & nobis utilissimum fuisse, talem cultus sui modum nobis præscribere, nemo sanæ mentis dubitat.

Deinde manca hac responsione allata & concessa, ait: *At in idolorum cultu hunc defectum notat scriptura, quòd non essent naturâ dii, & idcirco divino cultu essent indigni. Quod etiam in Christo proculdubio conveniret, si Deus naturâ non esset. Quod quàm sit otiosum, & etiam impium, ex jam dictis constat. Nam si Christiani colant eum, qui naturâ Deus est, & eum, sine cuius cultu Deus naturâ coli non potest, liberi sunt ab ista Pauli reprehensione. Nec enim in cultu idolorum, cultus Dei, qui naturâ talis est, continetur, & cum eo, necessariò connexus est. Quod quamdiu intelligere non vult Smiglecus, non mirum quidem, sed tamen dolendum est, & fortasse etiam perniciosum esse potest, ipsum ita in Christi divinitatem involare.*

Ad id, quod dixeram, nos in colendo Christo expressissimam Dei voluntatem, qui velit in Christo se coli, respondet. *Fateor, sed idcirco præcepit, quia ille homo Deus quoque naturâ est, & nisi Deus naturâ esset, nullo modo id Deus posset præcipere. Sibi enim ipsi repugnaret, cum solùm unum Deum, qui est naturâ Deus, coli præcipiat.* Sed hic suo more sententiam dicit Smiglecus, vel principium petit, & in ipsum etiam Deum injurius est. Nonné enim nunc id controvertitur, an Christus Deus sit natura? Quomodo igitur asserendo, Christum esse Deum naturâ, argumentum meum dilui potest? Quis porrò, nisi parum pius dicere audeat, Deum non posse præcipere, ut alius quis, qui naturâ Deus non sit, colatur? cum hoc nullam prorsus contradictionem implicet, imò ad summam Dei gloriam & hominum consolationem vergere possit. Dici autem jure potest & debet contrarium ejus, quod dicit Smiglecus, Deum præcipere non potuisse, nec præceptum fuisse, vel saltem non opus futurum, ut præciperet, ut Christus coleretur, si Deus naturâ esset. Hoc enim ipse Christus efficere potuisset: imo id non potuisset non fieri, etiamsi Pater nunquam id præcepisset. Ratio quæ affertur nulla est. Nam vel nunquam Deus sub N. F. præcepit tantùm eum, qui natura Deus sit, colere: vel certè non eo sensu, ut aliquem alium præter ipsum colere non liceat. Nā si cultus, qui alicui alii tribuitur, extra Deum, in Deum tendat, & ad Dei cultum pertineat; & modus tantùm sit colendi Deum alius ab eo, qui olim sub V. F. exabat, perpetuò jure dici potest, unum tantùm Deum coli. Et hoc unum est eorum, quæ de loco Gal: 4. dixeram.

Deum posse præcipere, ut is, qui natura Deus non est, colatur.

Naturâ Deum non
esse, quid sit.

Beza.
Piscator.

Locus Ephes: 2. ab
explicatione Smi-
glecii vana vin-
dicatur.

Paulum non loqui
de peccato origi-
nis.

Aliterum est, quod nego, apud Paulum, naturâ Deos esse, signi-
ficare, essentiâ Deos esse. Ratio est, quod ea de re nulla fuisset causa
differendi, quasi scilicet aliquis credidisset, eos esse essentiâ Deos: Sed
sensum esse, quod non fuerint propriè & re ipsa Dii, ita ut vox natu-
ræ opponatur opinationi hominum, quam de idolis conceperant.
Qua in re nobis astipulantur alii etiam, iique doctissimi, & quod ma-
ximum est, idem cum Smiglecio in hac re sentientes interpretes.
Quia verò Christus verè & re ipsa Deus est, hinc constare, nihil hunc
locum contra nos facere. Smiglecus quid ad hæc? *Stultum est*, ait, quod
addit Smalcus, idola eo sensu non esse naturâ Deos, non ut natura signifi-
cat essentiâ sed ut natura significat idem quod propriè & re ipsa est. Si-
cut Ephes: 2. dicuntur Iudei & Gentes naturâ filii iræ, hoc est propriè &
re ipsa. Hinc queror, Smiglecium parum candidè mecum agere. Omit-
tit enim rationem, quam sententiæ meæ attuleram. Quæ si penitiùs
consideretur, firmior etiam apparebit. Nam quid Paulo opus erat
differere de idolis, quod non essent essentiâ Dii? quasi scilicet plures
uno dentur, qui sint naturâ vel essentiâ Dii, cum tamen tantum unus
talis sit & esse possit. Sed tamen, quid ad hoc, quod attuli ex Epistola
ad Ephesios, respondeat, attendamus. Dicendum enim est, inquit, quod
& si, qui naturâ sunt filii iræ, sint etiam propriè & re ipsa filii iræ: tamen
non idèò dicuntur propriè & re ipsa filii iræ, quia ex ipsa natura sint filii
iræ. Nascentur enim filii iræ, & unâ cum sua natura secum ferunt, quod
sint obnoxii divinæ iræ propter originis peccatum, quod cum naturâ con-
trahunt. At unde constat Smiglecio, eos qui propriè & re ipsa sunt fi-
lii iræ, esse filios iræ, quia tales nati sint? Num oracula sunt ista divi-
na, quæ de peccato originis narrat, & non potiùs commenta homi-
num absurdissima? Agnosce hinc iterum, quisquis es, Pontificiam
Theologiam, quæ, nisi tales nãias pertinaciter obtruderet, in s. lite-
ris explicandis prorsus caligaret. Nihil autem Paulum, isto in loco,
cogitasse de isto peccato originis, vel hinc constat, quod de re loqui-
tur, quæ tunc, cum ista scriberet, in Ephesiis transierat, dum ait: *Era-
mus filii iræ*. unde etiam isti, quod antea fuerant, opponit statim in
sequentibus verbis id, quod facti fuerant, nempe quod Deus eos ex
mortuis cum Christo resuscitaverit, in cœlestibus collocaverit &c.
At peccatum istud originis semper durat in hominibus, ex mente
Smiglecii. Adde quod Paulus istud, *et eramus filii iræ naturâ, sicut &
ceteri*, affert, pro consequenti & effectu eorum, quæ antea dicta fu-
erant, hoc est, vitæ ante actæ Ephesiorum, dum adhuc essent Ethnici,
& Iudæorū, antequam Christū cognovissent. Dicit enim primum: *Et*

vos qui

vos, qui eratis mortui delictis & peccatis, in quibus aliquando ambulastis secundum seculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris, spiritus, qui nunc operatur in filiis inobedientiæ, in quibus & nos omnes conversati sumus aliquando in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum. Quibus verbis & Ephesiorum tanquam Ethnecorum, & suam suæque similem tanquam Iudæorum vitam, in qua ante Christi cognitionem degebant, describit. Deinde verò, cum addit, *et eramus filii naturæ iræ, sicut & ceteri*, conditionem, quæ ob istam antea vitam, tam Iudæi quam gentes digni erant, peregre-
gè expressit. Ea autem, est, quod non secus, propriè & re ipsa, digni erant suppliciiis æternis Iudæi atq; reliquæ gentes. At secundum mentem Smiglecii priùs de peccato isto originis, tanquam de causa peccatorum dicendum fuisset, deinde verò de effectis illi, nempe delictis & peccatis. Sed tandem ipsa etiam phrasis mentem Pauli pro-
dit. Filium enim esse alicujus rei, per Hebraismum satis frequentem significat, ad rem aliquam pertinere, ad aliquam rem aptum, re aliqua dignum esse, ea delectari, vel quid huic simile, nunquam verò, quod ego sciam, cum re aliqua natum esse : hoc sensu dicitur de Iudæis etiam in credulis, eos esse filios Prophetarum & fœderis, quia scilicet ad eos Prophetæ & Fœdus pertinebant : hoc sensu filius pa-
cis vel lucis vel regni is dicitur, qui pace vel luce vel regno dignus est, vel ad pacem aut lucem aut regnum aptus est : hoc sensu in eodem loco dicitur de iis, qui noluerunt Christo obedire, eos esse filios inobedientiæ, & huic opponitur, filium esse iræ. Nam qui in inobedientia perdurant & eâ delectantur, ii re ipsa & verè digni sunt di-
vinâ irâ vel pœnâ.

Porrò, cum ita Smiglecus concluderet, aut Christo cultum di-
vinum negandum, aut essentiam divinam concedendam, ego dix-
eram, prius illud scripturas sacras disertissimè exigere, dum volunt, ut
filius honoretur sicut pater : hoc verò easdem prohibere, dum u-
num Deum, adeoq; unam numero essentiam divinam esse docent.
hoc enim constituto, jam neminem ad participationem illius ad-
mitti posse, cum jam non sit futura numero una, si participetur alte-
ri, Smiglecus hoc sic refutat. *Quid tum? Neq; enim nos aliam numero
essentiam inducimus, sed eandem numero, quæ est in Patre, Christo quoque
homini communicari per unionem hypostaticam asserimus.* Egregia sanè
respondendi ratio, quam unam ex artificiis Smiglecianis esse, in præ-
fatione ad lectorem, antea etiam docueram : argumentis nostris su-
am opponere sententiam, eamq; ita absurdam, ut absurdus vix ali-
quis tam in Theologia, tum in Philosophia cogitari possit. Contra-

Quid sit Filium
esse alicujus rei.

Act: 3. 25.
Math. 8. 12.
Luc: 10. 6.
& 16. 15.

Ephes: 2. 3.

Absurditas sententiae Smigleccii de communicatione unius numero essentiae diuinae, cum Christo homine.

ditionem implicari, si dicatur, unam numero essentiam tribus personis, quas Smiglecus credit, competere, jam satis superque a nostris ostensum est, & infra cap: 18. uberius ostendetur: Eandem verò numero essentiam, tribus personis communem, Chaillo homini communicatam esse, non tantum contradictio est, sed ipsissima absurditas. Nonne enim turpissima Deo hac ratione affingetur mutatio, si ad eam essentialiter admittatur homo? Sed quomodo prae terea essentia Dei numero una cum eo communicari potest, quod per se non subsistit? Communicatio enim subsistentiam ejus, cui debet communicari, necessario requirit: At Christus homo non subsistit, ex mente Smigleccii, per se. Iam enim esset substantia & persona humana. Datâ autem personâ humanâ, quâ sit Christus, jam actum est de persona divina, quâ Christus esse dicitur, adeoque de universa Trinitatis, qualem statuit Smiglecus, structura. Sed, hoc nunc ita attigisse, sufficiat.

Locus Rom: 1. explicatur.

Alter locus est Rom: 1. 15. Vbi Paulus reprehendit eos, qui commutârunt illam veritatem Dei in mendacio, ac servierunt creaturæ præter eum qui creavit, qui est benedictus in secula. Accusaveram ego primùm ignorantia Smigleccium, qui, commutare veritatem in mendacium, & servire creaturæ præter creatorem, pro eodem accipiat. cum tamen re ipsa differant. idque, tum ex voce *Et*, colligi posse dixeram, quæ semper copulans est, nisi aliud ipsa res fuadeat, tum ex ipsa oratione. Posse enim aliquem mutare veritatem in mendacium, nec tamen esse idolatram. cum ex genere non inferatur affirmatè species. Ad hoc nihil respōdet Smiglecus, qui tamen, nescio quid non, de nobis convertendis somniat.

Smiglecus ad objecta non respondet.

Objeceram secundò, non dici de illis, de quibus ibi sermo est, quod mutârint veritatem in mendacium, ut habet vulgata, sed in mendacio, & hæc verba idem valere posse, quod per mendacium. Mutare autem veritatem Dei per mendacium is dici potest, qui mavult sequi mendaces doctrinas Ethnicorum, quàm verum Iesu Christi Evangelium. Ad hoc pariter nihil respondet Smiglecus, sed tantum explicationem meam falsam esse dicit. At ego non tantum verba explico, verum etiam verborum interpretationem urgeo. Cur igitur, hoc omisso, illud solum tractat Smiglecus? Sed quomodo falsam esse explicationem meam probat? Nam Paulus, ait, idem v: 25. *reperit, quod aliis verbis v: 23. Ethnicis objecerat: Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis. Per veritatem ergo Dei & mendacium veri Dei & falsorum cultum intelligit. Frequentes enim est in scriptura, idola dici mendacium, quia non sunt id, quod esse cre-*

*se creduntur. Vnde & Paulus ait 1. Cor. 8. 4. Scimus, quia idolum nihil est. At hoc infirmum est admodum. Potuit enim idem dici v: 25. quod 23., nec tamen in illis verbis, de quibus controversia est, sed in sequentibus: Et servierunt creaturæ potius quam creatori. Hæc enim respondent illis, Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudine imaginis corruptibilis. Verba verò priora v: 25. mutaverunt veritatem Dei in mendacio, tanquam aliquid diversum ab hoc considerari possunt & debent, nempe tanquam causa quædam istius turpis idolatriæ. Vnde constat, mutare veritatem Dei in mendacium vel mendacio, aliud nihil esse, quàm malle mendaces doctrinas sequi, quàm Christi Evangelium. Porro si frequēs est in scriptura, idola dici mendacium, cur non adduxit exemplum aliquod Smiglecus? Nam quod affertur ex loco 1. Cor. 8. 4. id nihil ad rem facit prorsus. Docendum enim fuit, idola dici mendacium in scripturis, idque frequens esse. Aliud autem est docere, idola esse mendacium, & aliud, idola in scriptura dici mendacium. Præterea aliud est, docere, idolum nihil esse, & aliud, docere, idem mendacium esse. Nec enim necessariò idem valent Mendacium & Nihil: sed ex accidēte hoc fit, quòd, quia mendacium est aliquid, nihil etiam est. Adde, quòd non simpliciter docendum erat, idolum dici mendacium, sed cum tali oppositione, qualis est apud Paulum, ubi scilicet Mendacio opponitur Veritas Dei. Ut enim veritas Dei non est ipse Deus, sed id, quod de Deo dicitur: Sic nec mendacium oppositum ei, est ipsum idolum, sed id, quod de idolis dici potest vel solet. Et sanè ipsa sana ratio dicat, mendacium esse accidens & actionem quandam, ut etiam veritas. Quomodo igitur per ea res per se subsistentes, quales sunt Deus & idolum describi possunt? Quod ego etiam dixeram, & pro una ratione attuleram in priori responsione. Sed & hoc gnaviter omisit Smigle:.. Sed addit Smiglecus aliquid, *Quòd si veritas Dei, vera Dei cognitio intelligatur, proculdubio non ea accipienda est, quæ ex Evangelio habetur, quæ nondum ad omnes gentes pervenerat, sed quæ naturæ lumine de Deo habetur, ut ex antecedentibus patet.* Extra disputationem docere, scilicet hæc voluit. Sed probationes addere, vel, quomodo id ex antecedentibus pateat, docere, prorsus oblitus est, vel neglexit. Ego verò dico, Smiglecium, ut aliàs, sic etiam hîc prodere suam Theologiam pontificiam. Dum quæstiones & controversiam tractantur, multum juvatur, ut video, Smiglecus a sua Theologia scholastica. Hæc enim tota in eo est, ut veritatem divinam, subtilitatibus quibusdam speciem veri habentibus, involvat, & nihil non intricet. Qua de causa etiam*

sedulo

*Idola mendacium
nisi quæ appellari*

Paulum Rom: 1.
de iis, ad quos E-
vangelium per-
venerat, loqui.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

sedulo cavendum est ab illa omnibus, qui verè cupiunt *θεολογῆν*: At cum loci sacrarum literarum explicandi sunt, mirum est, quàm frigide procedant omnia. Quod etiam sententia de loco præsentis suffi-
cienter indicat. quam falsam esse quia res non minimi est momenti, non gravabor demonstrare, tum ex antecedentibus tum ex conse-
quentibus. In præcedentibus sermo est de iis, qui veritatem (& ut ha-
bent quædam exemplaria, *Dei*) detinent in injustitia: Sed id, quod
gentes ex lumine naturæ cognitum habuerunt, nusquam veritas, id-
quæ cum articulo, nedum Dei veritas appellatur, nec porro appellari
potest. Quomodo enim ei, qui Deum ignorat, Dei veritas tribui po-
test? Deinde non de omnibus gentibus dici potest, quòd ea impietas
& injustitia in illis fuerit, ut in injustitia detinerent illam Dei verita-
tem. Ad hoc enim enormis quædam impietas requiritur. Vnde Apo-
stolus iram de cælo revelari ait super illam impietatem & injustiti-
am. Multi verò ex gentibus virtutum multarum fuere studiosi. Por-
rò sermo est in præcedentibus de istis gentibus, vel hominibus, in
quibus manifestum est *ὅτι γινώσκοντες Θεόν*, hoc est, quod de Deo sciri
potest, vel quod de Deo sciendum est. At illud, quod ex lumine natu-
ræ habetur, non esse dignum tanto encomio, quis non videt? Nedum
enim, ut, quod de Deo sciri potest vel sciendum est, sciverint gentes
ex lumine naturæ, sed nec Deum esse, ex lumine naturæ scire potue-
runt, de quo aliàs. Præterea sermo est in præcedentibus de iis, quibus se
Deus manifestavit: Id verò, quod ex lumine naturæ homines sciunt,
non revelatio appellatur, nec appellari potest. Nam scientiæ natu-
rali revelatio opponitur, & id tantum revelatum esse dicitur, quod sa-
cris literis continetur. Adde, sermo est de iis, qui ex factis sempiter-
nam Dei virtutem & divinitatem conspexerant: At in nulla prorsus
re, extra Evangelium Christi, adeoquæ nec in ipsa Lege, quæ Philoso-
phiâ multò est excellentior, virtus & Divinitas Dei sempiterna cons-
pici potest. Porrò sermo est in subsequentibus de iis, qui Deum co-
gnoverant: At ex lumine naturæ Deum cognosci posse falsum est, si
scilicet attendatur, quid sit, Deum cognoscere. Nempe non id, scire
quòd Deus sit, (quanquam nec hoc ex lumine naturæ cognosci po-
test) sed scire, quæ sit ejus voluntas. Hanc enim Deus non nisi in ver-
bo suo revelavit. Sermo est, ut me in pauca contraham, de illis, quos
Deus tradidit in desideria cordium eorum, in immunditiam, vel, ut
v. 26 ait, quos tradidit in passionem ignominiae, vel ut v. 28. iterum di-
cit, quos tradidit in sensum reprobū: At ii, qui ex lumine solo naturæ
Dei cognitionē habent, nullo modo a Deo propriè puniuntur. Nam
ubi non

ubi non est lex, ibi nec transgressio imputatur. Nedum ut tali modo puniantur, quo nullus horribilior cogitari potest. Hos enim Deus tantum tradit, hoc est, protrudit, & vi quodammodo ipsis facta, ita constringit, ut non possint non peccare, & ita turpiter, ac si essent omnino privati, qui spreta ipsius voluntate, quam eis clementer revelarat, malunt idolatriam sectari, quam verum Deum colere. Sermo denique est de iis, qui maluerunt servire creaturæ quam creatori. Vnde constat, eos cognovisse creatorem, vel eum qui creavit: At gentes, quæ ante Christum fuerant, ex lumine naturæ creatorem cognoscere non potuisse, vel ipse Aristoteles testis est, de quo plerique credunt, quod mundum æternum esse statuerit. Sed nunc, omisso illo, pergamus ad alia, quæ circa hunc locum a Smiglecio dicuntur.

Dixeram etiam, Paulum hoc in loco eos tantum, qui creaturæ serviunt potius quam creatori, reprehendere: nos verò illud non facere. Is enim servit creaturæ potius quam creatori, qui, repudiato creatore, servit creaturæ: nos autem servire creatori, & servire ei illo modo, quem ipsemet nobis præscripsit, qui est sub N. Fœdere, ut serviamus etiam Christo. Smiglecius ad hoc sic respondet: *Atqui per se manifestum est, in utroque gentiles errasse, & quod non coluerint creatorem ut debebant, & quod eum honorem, quem creatori debebant, darent creaturæ: in utroque etiam reprehendi a Paulo, & quod servirent creaturæ, quod potius quam creatori, hoc est, relicto creatore. Vtrumque etiam paulo ante v. 23. reprehenderat in gentilibus &c. Alibi etiam passim in scriptura ob utrumque arguuntur Idolatra, & quod reliquerint Deum fontem aquæ vivæ, & quod effoderint sibi cisternas dissipatas, quæ non valeant continere aquas, nomenque incommunicabile, lignis & lapidibus imposuerint. Sap: 14, 21. Sed ego primum falsum esse dico, Paulum in hoc loco utrumque reprehendere in gentilibus, etiam si gentiles utrumque fecerint. Verba enim servierunt creaturæ potius quam creatori, nullum aliud sensum habent, quam, maluerunt creaturæ servire quam creatori. Deinde dico, eatenus hoc utrumque reprehendi, quatenus alterum, quod rectum est, omittitur, hoc est, cum creator non colitur, alterum verò, quod pravum est, committitur, hoc est quando colitur creatura. hoc enim verè est Idololatricum & Ethnicum: At si creator colatur & creatura, quam creator coll præcepit, nihil omittitur, quod faciendum est, nec quicquam committitur, quod culpandum est sub N. Fœdere. Dico denique, id reprehendi hic a Paulo & alibi in scriptura, quod gentiles ex cerebri sui commento, relicto Deo, cultum*

4.

Quatenus creaturam colere non liceat.

Christi hominis
cultus Dei verbo
necitur.

cultum ejus, in imagines corruptibilis hominis & aliarum bestiarum, in ligna deniq; & lapides transtulerint: At nos, non ex cerebri nostri figmento, sed secundum expressam Dei voluntatem & Christi Evangelium, non relicto Deo, sed firmissimè Deo vero adhaerentes, non in imagines rerum corruptibilium vel ligna & lapides cultum divinum transtulimus, sed Iesu Nazareno Domino nostro cultum unâ cum illo Deo uno tribuimus. Ostendet igitur se, quantum velit, Smiglecus, quòd Christum hominem ideo colat, quia simul Deus sit creator cœli & terræ, quamdiu non ostenderit, Christum hominem esse creatorem cœli & terræ, tamdiu in crassissimo illum errore versari, & præcipuum Christianæ religionis mylterium ignorare, asserere non dubitabimus.

Cur Christo ho-
mini cultus de-
beatur.

Dixeram porrò, Paulum hîc de creatura, per se considerata, loqui: Christum autem esse creaturam divina potestate præditam, adeo ut omne judicium datum illi sit a Deo Patre, isq; sit omnis creaturæ primogenitus, & primus a Deo. Hoc & mutilè recitat & frigide refutat Smiglecus. Nam sic ait: *Nil verò juvat Smalcium, cum ait, Paulum loqui de creatura per se considerata: Christo verò est creatura potestate divinâ prædita.* At ego longè aliter Christum descripseram, ut modò docui. Quæ descriptio cogit quodammodo hominem, ut Christo serviat. Quæ enim ei servire noller, cui datum est omne judicium a Patre, is proinde peccaret, ac si ipsimet Patri servire noller. Refutat autem hoc modò: *constat enim Paulum creaturam opponere Creatori, & de omni creatura loqui, quæ non est creator.* Nego, Paulum de omni creatura loqui, nec id constare concedo. Cur igitur non probavit hanc assertionem Smiglecus? Concedo iterum, Paulum de omni creatura loqui dici posse, quæ scilicet colitur potius quam creator: sed nego, talem creaturam esse Christum. Is enim colitur non potius quàm creator, sed colitur unâ cum creatore, nec ei in cultu opponitur, sed subordinatus est. Accuso etiam Smiglecium ineptæ assertionis, dum dicit, Paulum de omni creatura loqui, quæ non sit creator. Tacitè ergo concedit, creaturæ etiam deberi cultum divinum. Creaturam autem creatorem esse posse, qui dicere pergit, ei medicamentis non argumentis opus est. Nam si hîc contradictio non est, nulla unquam futura est, præsertim si ita nudè dicatur, ut hîc dicitur.

Smiglecus, quæ
refutare nesciit
omissit.

Iam ad tertium locum accedit Smiglecus. Sed prius monendus est lector, quàm negligens sit disputator Smiglecus, cum videt, se premi autoritate s. literarum. Addideram ego, verba Græca apud Paulum, *καὶ τὸν κτίσαντα*, converti etiam posse, præterito creatore & plus quàm creatorem. Quia verò nos, dum Christo servimus, neu-

trum

trum horum facinus. nam nec creatorem præterimus, nec plūs Christum colimus quàm Deum, non nisi per summam aut ignorantiam aut malevolentiam id de nobis dici, quod Paulus de Ethnicis dicit. Hoc etiam silentio involvit Smiglecus, quo sine, prudentibus iudicandum relinquo. Nunc ad tertium locū unà cum Smiglecio accedo.

Locus est Hier: 10, 12. *Dii qui cælum & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his quæ sub cælo sunt.* Hunc locum adduci ab adversariis ad probandum, quòd Christus colendus non sit, nisi sit creator cœli & terræ vel Deus naturâ, dolendum sanè est. Sed quid non jubet desperatio? Dixeram primùm, distinguenda esse tempora, & conciliatum iri scripturas. Hæc enim verba tum dicta fuisse, cùm nondum esset natus Christus: nunc verò, quia docemur ab Apostolis, qui sunt optimi Prophetarum interpretes, quòd homo etiam Iesus, cui Pater omne iudicium dedit, colendus sit, parum curandum esse, quid de cultu Dei Propheta V. Fœderis dicat; nec discendum esse cultum divinum hodie ex Prophetis, sed ex Evangelio Iesu Christi & doctrina Apostolorum. Hæc quomodo exagitare conetur Smiglecus, operæ pretium est videre diligenter. Sic igitur rem aggreditur. *Quid in hac responsione non est reprehensione dignum? Primùm enim non advertit Smalcus rationē, ob quam Dii illi exterminandi sunt, illam poni, quia non fecerint cælum & terram. Si igitur hæc ratio valet, aliquid, non minùs in N. quam in V. Testamento valebit, & ob eam sequetur, etiam in Evangelio eos Deos exterminandos, qui non fecerunt cælum & terram. Ea si quidem causa iusta censetur Dei decreto ad Deos exterminandos. Quod si hæc ratio in Evangelio non concluditur, nec est sufficiens ad Deos exterminandos, pari ratione neque in vetere concludere debuit, quod sine blasphemia dici non potest. Et sanè non aliud peccatum illorum Deorum, qui exterminari jubentur, commemoratur, quàm quod non fecerint cælum & terram. Ergo si hoc idem peccatum habeant Dii Novi Testamenti, pari ratione erunt exterminandi.* Hactenus Smiglecus, qui vix ullam responsionem sine repetitione otiosa & molesta afferre potest, ut hæc etiam periculosus argumento est. Sed hoc lectori iudicandum relinquo. Dico autem, non constare, nec id Smiglecium probasse, rationem hinc reddi, quare Dii gentium sint exterminandi. Tantùm enim indicatur, quinnam Dii sint exterminandi: causa verò, cur id faciendum sit, hoc in loco reticetur. Dico iterum, etiam si constet, rationem hinc reddi, cur Dii sint exterminandi, non consequi tamen, eam hodie etiam valere. Nam si is, qui semel dixit, Deos esse exterminandos, quia cælum & terram non fecerint, dicat iterum, Deum aliquem esse colendum,

Propheticorum
scriptorum opti-
mi interpretes A-
postoli.

Deus potest di-
versis temporibus
diversa præcipe-
re.

quem ipsemet a dextris suis collocavit, etiam si cœlum & terram non creavit, quis non videt, non minùs in hoc quàm in illo fidem ei adhibendam, cum nulla sit in eo contradictio? Semper enim præceptum speciale derogat generali. Causas scilicet Deus habuit, quare, semel aliquid præciperet, & deinde aliquid aliud. Quod in multis præceptis legis, quæ Deus olim ita facta testis esse voluit, ut mori cum oporteret, qui ea violasset, nunc autem nos ab eorum observatione liberos fecit, videre est. Nec quicquam absurdi in eo est, nedum ut blasphemum dici possit, ut satis ineptè affirmat Smiglecus, si ratio, quæ olim in V. Fœdere valebat, hodie non valeat in Novo. Imò hoc ipsum, quod Vetus est & Novum Fœdus, docet in V. aliquid valere potuisse, quod in N. non valeat. Alioquin enim novum & vetus idem essent, quod voces ipsæ negant. Istum loquendi modum, quo peccatum Deorum, qui exterminari jubentur, appellat, quod non fecerint cœlum & terram, & idem etiam peccatum ad Deos N. Fœderis accommodat, non exagito: nimis tamen figuratum esse, unumquemque agniturum confido.

Pergit Smiglecus & ait, *Deinde quàm frigide illud apponitur, quòd nondum Christus Dominus esset natus. An non enim satis est, quòd crederetur nasciturus, & Deus ac Dominus futurus, ut toties in Psalmis & Prophetis predictum erat? Certè saltem Hieremias non ignorabat, Christum Deum futurum. Quomodo igitur in illum tam graviter pronunciare ausus fuisset, & illum communi maledictio aliorum Deorum involvere, si cum Arianis credidisset, illum cœli & terræ conditorem non esse? Fuisse enim illud Dei apud Hieremiam decretum sufficiens Iudæis ad Christum quoque exterminandum, & non credendum esse verum Deum. Ego verò rectissimè id apponi dico, quòd Christus tunc, cum ista dicerentur, nondum natus esset. Poterat enim tunc aliquid valere, quod postea mutandum erat, ut in aliis non paucis videmus, quæ Veteri F. durante, rata erant, postea verò abolita sunt. Deinde ineptè aliorum præter prophetam fit mentio. Nec enim doceri potest, Iudæos promiscuè credidisse, quod hîc de illis affirmat Smiglecus, ut alibi adversus ipsum Smiglecum docebimus? Adde, quòd, qui crediderunt, Christum nasciturum, & Deum ac Dominum futurum, credere etiam potuerunt, vel potius non potuerunt non credere, illum, qui nasciturus erat, non posse esse creatorem cœli & terræ. Nasci enim est initium sumere: at creatorem esse, est, omni initio carere, & sic alio modo verba Prophetæ (si modò de illis audiverunt) intellexerunt, & ad eos solos retulerunt, qui Deo uni essent contrarii. Quod*

idem

In lege dictum,
postea mutari po-
tuit.

idem etiam de Propheta ipso intelligendum est. Nec enim tantum permittendum est Smiglecio, ut unâ secum tam fœdi erroris complices faciat viros istos divinos, quod is, qui nasci debuit, creator cœli & terræ fuerit. Hoc enim, non nisi per modum quendam loquendi, ex mente etiam Smiglecii, verum est. certè enim humana natura in Christo cœlum & terram non creavit: sed ob unionem istam, si Deo placet, hypostaticam, quæ in utero virginis facta est, humana natura itemum creator colli & terræ appellari cœpit. Hos verò loquendi modos qui divinis illis Prophetis affingere velit, eum non tantum irridere, sed parum piè se gerere, jure dici potest. Pronunciavit igitur Hieremias ista idola exterminanda esse, quæ tunc jactabant Ethnici: at de Christo nascituro optimè ei persuasum fuit, quodd, quia cum illo Deo, qui cœlum & terram fecit, futurus erat particeps potestatis illius, particeps etiam futurus esset gloriæ & cultus divini, ut pote qui ad complementum gloriæ & cultus divini pertineat.

Sed nunc me graviter adoritur Smiglecus hisce verbis: *tam cum tam absurdè de Prophetarum scriptis loquitur, ut parum curandum esse dicat, quid Propheta de cultu veri Dei dixerint, quis os tam impudens & absurdum ferat? Ergone Prophetarum scripta fabulæ Æsopi smalcio videntur, ut parum curanda homini Christiano videri debeant? Annè alio spiritu Dei locuti sunt Propheta quàm Evangelistæ, ut minorem auctoritatè mereâtur.* Et hac occasione deinceps alia in eundem sensum addit, de quibus mox dicemus. Speciosa sanè criminatio: sed quàm injusta & calumniola, en ad oculus demonstro. Si quis, Iudaico spiritu inflatus nunc urgeret observationem Sabbathi & circumcisionis, ut alia taceam, idque ideo, quod Deus sub jactura vitæ ista præceperit in lege per Moysen, & per Prophetas repetierit, nonnè jure dici posset ab homine Christiano, parum hodie curandum esse, quid de cultu Dei dicant lex & Propheta, vel Prophetarum maximus Moyses, & cultum Dei verum addiscendum esse ex Apostolo, qui dicit: *Nemo vos judicet in parte Sabbathorum; & iterum: Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* Num os illud impudens vel absurdum dici posset, quod sic loqueretur? Num legem & Prophetas pro fabula Æsopi is haberet, ut me calumniatur Smiglecus? Pudeat potius Smiglecium, qui ista vel ignoret, vel ita exagitet, quæ ipsissima sunt veritas? Novimus Prophetas V. & Apostolos novi Fœderis eodem spiritu esse locutos: sed non parâ mensura. Hinc enim D. Petrus sermonem Propheticum lucernæ in caliginoso loco lucenti, Evangelium verò lucifero comparat. Quanto igitur præstat luciferi splendor candelæ in loco caligi-

Cur Jeremias nō
de Christo verba
sua dixerit.

Cultus divinus
ab Apostolis hodie
discendus.

Col: 2. 6.

Gal: 5. 2.

2. Pet: 1. 19.
Præstantia: Evan-
gelii præ lege.

nolo lucenti, tantum præstare Evangelium sermoni prophetico censendum est. Novimus, quæ deinceps persequitur Smiglecus, Christum magnificè de scriptis prophetarum semper sensisse & locutum esse; novimus, illum veritatem Evangelii testimoniis illorum comprobasse; novimus, eum persæpe docere, ideo multa in Evangelio fieri debuisse, ut prophetarum prædictiones implerentur; novimus, Prophetias non esse Evangelio contrarias, & Christum venisse ad legem implempam non solvendam. et dum ista recenset Smiglecus, tacitè nos traducit apud imperitos, quasi ea de prophetarum scriptis non credamus: sed non hoc in quæstione est, Smigleci. Quæritur enim, an id hodie curandum sit, quod de cultu Dei dicunt propheta. Possunt autem ista omnia, quæ recensentur, vera esse suo modo & respectu, etiamsi in cultu divino non habeatur ratio scriptorum prophetorum per omnia, ut jam a nobis dictum, & ex Apostolo demonstratum est. Quanquam ista, quæ recensentur a Smiglecio, plaræque cum grano, ut ajunt, salis accipienda sunt. Quòd enim Christus magnificè de Prophetarum scriptis semper senserit & locutus sit, id ideo factum esse censendum est, quòd tunc, cùm Christus in terra degeret, nondum tempus erat, quicquam eorum, quæ deinceps sunt abolita, abolendi. Hoc enim ad id tempus, alto Dei consilio, reservatum fuit, cùm Christus ad dextram Dei confedit, & tanquam novus Rex novam legem populo suo fixit. Comprobavit etiam Christus veritatem Evangelii testimoniis Prophetarum: sed non primariò. Alias enim habuit multò fortiores sui confirmationes Christi Evangelium, quàm scripta Prophetarum. Et quomodo scripta Prophetarum confirmatio præcipua Evangelii esse potuerunt, si quidem multò obscuriores sunt Prophetæ & scripta illorum, quàm Christi Evangelium, & non, nisi Christi Evangelio duce, intelligi possunt? Cùm certum sit, id, per quod aliquid confirmatur, debere esse clarius & manifestius eo, quod confirmatur. Verum porrò est, ideo multa in Evangelio fieri debuisse, ut prædictiones Prophetarum & prædictiones V. Testamenti implerentur: sed nisi sensus plarumq; mysticus, quem Christus ostendit in Prophetis admittatur, vix aliquid illorum quæ in Christo apparuerunt, in Prophetis, prædictum fuisse dici potest. Vnde factum est, ut & olim & nunc Iudæi tantopere abhorreant ab Evangelio. quia scilicet aliud quid Prophetas prædixisse, aliud in Domino Iesu servatore nostro evenisse putant; sensum verò, quem is, qui aliis divinis modis a Deo commendatus erat, nempe Christus, ex Prophetarum scriptis eruit, admittere nolunt. Nō sunt etiam Prophetiæ Evangelio contrariæ: Sed non omnia, quæ scripta sunt a Prophetis

Observanda ad
Prophetarum &
Evangelii dis-
ferentiam cogno-
scendam.

phetis, sunt Prophetiæ. Nam non in omnibus eorum scriptis futura prædicantur, ex quorum numero & ille locus est, de quo nunc controvertimus. Nec contrarium in eo quicquam est, si Deus idem, nempe creator cœli & terræ, perpetuò colatur, modus autem eum colendi immutetur. Nam, & ante legem latam & Prophetarum scripta, Deus idem creator cœli & terræ colebatur, licet non eodem modo, quo post legem colebatur. Venit deniq; Christus ad legem implendam non solvendam: sed non simpliciter & absolute. Legem enim Cere- monialem & Iuridicialem universam solvit: Moralem verò in plarisq; multò perfectiorem reddidit, quod est apud Matthæum legem implere vel perficere. Sed de tota hac materiâ, quæ per se latissime patet, & cujus cognitio longè est ad salutem utilissima, plura differen- di nunc nec tempus est nec necessitas. Pergo ad alia.

Dico amplius, verba Hieremiæ ut non de omni tempore, sic nec absolute sed secundum quid esse accipienda, idque hinc constare, quòd dentur Dii, qui non fecerunt cœlum & terram, nec tamen sine blasphemia dici posse, quòd sint exterminandi, quales sunt angeli & homines, quos ipsemet Deus Deos appellat, & medium esse inter exterminationem & cultum. Hoc sic excipit Smiglecus. *Iam cum op- ponit Smalcus, Deos subordinatos non esse exterminandos, quales Dii sunt in scriptura tam homines quàm angeli: Respondendum est, sermonem esse de iis Diis, qui pro veris Diis coluntur, quales erant Dii gentium. Hi enim, cum non fecerint calum & terram, cultu veri Dei non sunt digni. Cum verò homines & angeli in scriptura tam veteri quàm Nova dicuntur Dii, non dicuntur Dii veri, sed solum ob similitudinem aliquam cum vero Deo, neq; sunt Dii tales, qui pro Diis colendi proponantur, sed tantum ad divinam similitudinem representandam. Quàm rectè objectionem meam conceperit, alii iudicent: Ego responsionem Smiglecii, ut frigidam, ita prorsus ad rem ineptam esse, dico. Nec enim nunc queritur, de qualibus Diis sit sermo apud Prophetam: sed an verba Prophetæ sint accipienda simpliciter de omnibus Diis, qui sunt extra illum creatorem cœli & terræ. Ad hoc directè quia non respondet Smigle- cius, latebras quærere videtur. Interim verò id affirmat de homini- bus & Angelis, quod falsum esse suprà non uno in loco demonstra- tum fuit, & ipsa res loquitur: Homines scilicet & angelos, qui Dii ap- pellantur, non esse veros Deos, cum tamen Paulus ipsemet dicat: *Sicut sunt multi Dii & Domini multi*: idq; quod falsum est, re non mi- nus falsa comprobare nititur, quòd scilicet sint Dii ob similitudinem cum Deo, quasi scilicet, qui Deo similes sunt Dii, non possint esse ve- ri Dii,*

*Frigida Smigle-
cii responsio.*

*Angeli & homi-
nes dii appellati
sunt veri Dii.*

ri Dii, & sint ob hoc ipsum veri, quòd similitudinem cum Deo habeant, eamque talem, quæ ex analogia pendet.

Restat unus paragraphus, qui diligenter examinandus est. Probaturus Smiglecus, nullum Deum subordinatum vel dependentem dari, hæc verba surripserat in Monstris. *Quocirca nullus unquam in tota antiquitate pro Deo habitus est, qui esset alteri subordinatus & dependens, sed omnes tales Deos coluerunt, quos summos & independentes in aliquo eorum genere putaverunt.* Hic ego docueram, antiquitatis nullam esse habendam in religione rationem. Docueram etiam, antiquitatem, quæ ab initio mundi ad Christi usque tempora duravit, summos Deos non somniasse, quid verò alii, nempe qui a Deo vero defecerant, fecerint, non esse Christianis curandum. Non coluisse autem istos Dei cultores Deum subordinatum, non esse mirum, cum id nemini liceat, nisi Deus id præcipiat. Antiquitatem quæ a Christo & Apostolis cœpit, docueram, semper coluisse Deum subordinatum: Quod verò talem non colant ii, qui post tempora Apostolorum in vivis fuerunt, hoc dixeram Antichristi spiritui acceptum referendum esse. Is enim defectionem (a fide) in orbem Christianum introducere, & tales excitare debuit, qui negarent Iesum Christum qui in carne venit, & eum qui illos redemit &c. Smiglecus ad hæc sic respondet: *Non possum hinc impudentiam Smalcii non accusare, qui me in eo carpit, quod scripserim nullum in tota antiquitate pro Deo habitum esse, qui esset alteri subordinatus & dependens. Id ita oppugnat, ac si de antiquitate eorum, qui veri Dei cultores essent ageretur, vel a me scriptum esset. Cum tamen id universe dixerim de iis omnibus, qui quoscunq; Deos sibi sinxerunt unquam. Nunquam enim tam stulti fuerunt, ut eos Dei nomine & honore dignarentur, quos esse summos non crederent, ita ut intulerim, Arianos, cum Deum subordinatum fingunt, cum omnium sensu & ratione pugnare.* Appello tuum, lector, iudicium. Primum quæ impudentia in eo est, quod mihi Smiglecus objicit? An non licet dicta adversarii examinare, & quis in eis sensus latere possit, inquirere? Sed hoc levius est. Deinde cum id, quod de tota antiquitate dicit Smiglecus, ego de antiquitate etiam eorum, qui Deum unquam coluerunt, accipio, num & hinc impudentia aliqua est? Certè nulla. Parum rectè me verba sua intellexisse tantum causari posset Smiglecus. Sed nec in eo reprehensionem meritus sum. Nam qui dicit, *in tota antiquitate nullum unquam habitum pro Deo, qui esset alteri subordinatus*, nulla addita ratione vel limitatione, unde constet, eum de solis Ethnicis loqui, nonné causam præbet suspicandi, se etiam de aliis, qui ad antiquitatem istam totam pertinere possunt, loqui? Præterea nonné hoc ipsum etiam in responsione mea

Indignatio Smiglecii vana.

mea consideravi, dum dico disertè: Reliquos verò qui hoc fecerunt, nempe Ethnicos, quid moretur populus Christianus? Indignum scilicet, quod nobis de Ethnicis obiceretur, judicari, & nunc indignum esse, cuius vel mentio fiat, pronuncio. Nam si ita insanierunt illi, qui Deos sibi unquam finxerunt, quòd omnes summos finxerunt, quid nos, cum illis insanire, jubet Smiglecus? Vel si ratione assequi non potuerunt Ethnici, Deum unum esse summum, alterum subordinatum, num ideo rejiciendæ sunt s. literæ N.F. quæ id, quod ratio per se capere non potuit, nobis patefecerunt? Videat igitur Smiglecus, quomodo se gerat, dum nos ab Ethnicis, qui Deum non norant, quid de Deo statuendum sit, discere, & illorum brutam rationem sectari jubet. Nihil enim est rationi magis contrarium, quàm multos Deos summos colere, quod Ethnicos fecisse asserit Smiglecus. Itaq; cum tali ratione nos pugnare, gaudemus & gratulamur nobis: Smiglecio autem in ista cum Ethnicis ratione, quæ s. literis contraria est, convenire, quàm Christiano doctore dignum, & salutis etiam æternæ utile sit, ipsimet & aliis judicandum relinquimus.

Porro, suo more, rem non semel tantum dictam, sed aliquoties tum in monstris, tum in hoc libello (ut ipsemet Smiglecus aliquoties etiam in hoc ipso loco fatetur) iteratam, ad nauseam usq; lectori obtrudit, quæ est, quòd vera divinitas non sit, ubi non est essentia divina, & quia nos essentiam in Christo divinam non agnoscimus, eadem operâ etiam divinitate cum privare. De qua nolo nunc aliquid dicere, ne unâ cum Smiglecio delirare quodammodo videar. Error autem in eo est, quòd vocem Dei naturæ esse asserit, & quid sit ex mente s. literarum, verum Deum esse, non intelligit. Cum tamen certum sit, vocem Dei non propriam esse, sed communem, ut in scholis loquuntur, quæ omnibus illis competit, quicumque divina potestate præditi sunt. Quod dum refellere conatur Smiglecus, mirum est, quàm ineptè se gerat. Ita enim nos traducit, ac si negemus, eum, qui Deus appellatur, nempe illum unum & summum, Deum esse essentiam, quia negamus, vocem Dei significare essentiam Dei, & ea se re ita oblectat, ac si singulare aliquid dicat, cum tamen mera sit sophistica. Credimus numen illud, quod Deus appellatur, essentiam habere prorsus diversam ab essentia aliorum, qui Dii appellantur & sunt, & eum essentiam esse excellentissimam, quâ nil majus, nil melius cogitari possit: Sed negamus, numen illud supremum, quod talem essentiam habet, Deum appellari in s. literis ob illam essentiam. Essentia enim Dei in communicabilis est: At id, quod vox Deus significat, cum aliis etiam communicatum legimus.

Smiglecus eadem iterat.

Deum non ob essentiam Deum appellari.

*Smiglecus nu-
de sententiam
dicit.*

Verum Deum dici, Deum illum unum *κατ' ἑξῆς*, negat Smiglecus, quia scilicet inter alios, qui sunt veri Dii, sit omnium excellentissimus, quo sensu etiam appellatur solus beatus, solus immortalitatem habens, solus sapiens: sed nullam prorsus rationem idoneam affert. Tantum enim hoc repetit, quod ista aliis communicari possint, at naturam Dei nemini. Sed quis non videt, illum nimis liberaliter sumere pro concessio, quod maxime controversatur, nempe vocem Dei naturam significare? Quod falsissimum esse jam antea sapientius demonstratum est.

Caput XIII.

Summā injuriā Ethnicis annumerari eos, qui Deum unum summum & alterum subordinatum, sub N. Federe colunt.

*Quatenus duorum
Deorum cultus
sit falsus.*

Hic ante omnia dolus Smiglecii vel fallacia detegenda est, & id dicendum, quod ad totam hanc rem bene intelligendam pertinet. Duos Deos introducere, ambiguum est, & dupliciter accipi potest. Nam & is id facere dici potest, qui duos Deos summos, & is qui unum summum, alterum illi summo subordinatum introducit. Qui priori sensu id facit, hic Ethnicis annumerari potest. A quo errore non procul abesse videntur, qui plures unam personas in divinitate fingunt, quarum unaquæque sit Deus summus: imò, si quis rigide cum illis agere velit, nullo modo se ab ista infamia liberare possent. Quia verò illis persuasum est, contra sacram scripturam & sanam rationem, Deum, licet trinus sit in personis, esse tamen unum essentiam; & ita firmum manet, ipsorum etiam sententiam, Deum unum esse, nos, isto contenti, propterea neminem Ethnicis annumeramus, sed, ut errantes graviter Christianos, quantum in nobis est, monemus, & in viam veritatis reducere conamur. Qui verò posteriori sensu duos Deos colendos esse dicit, is id dicit, quod eum & ab Ethnicis & a Iudæis discriminat. Nam qui unum verum Deum, qui talis est naturam, colendum dicit, jam Ethnicus non est: illi enim Deum naturam ignorant. Quia verò Iudæus, unum cum illo uno vero Deo, eum etiam colendum dicit, qui natura Deus non est, est autem Deus Dei dono, super omnes celos exaltatus, nempe Iesum Christum, jam hoc ipso Iudæus non est, sed verus, quoad confessionem, Christianus. Sic enim præcipiunt sacre literæ N. Fæderis, ut honoretur Filius, cui certo tempore (nempe post ipsius in terris habitationem)

*Quis sit verus pro-
fessione Christi-
anus.*

nem) & certa de causa (quia scilicet eum dilexerit tunc) omne iudicium dedit, qui non potest non esse Deus, & Deus subordinatus, ut honoratur Pater, qui est naturâ Deus: Eadem ostendunt, unum esse nobis Deum, Patrem, ex quo omnia & nos in illum, qui est Deus naturâ; & alterum, unum Dominum Iesum Christum, per quem omnia, & nos per illum, qui Deus est subordinatus. Et hoc abundè sufficit ad nos ab infamia, quam nobis inurere molitur Smiglecus, vindicandos. Libet tamen quâdam alia ad defensionem nostri addere, & cavillationes Smiglecii, cominus cum illo certando, detegere.

Ait, *me fucum facere, dum dico, nos cum Paulo unum Deum, qui est Pater, & unum Dominum, qui est Christus, colere, quia non id nobis obijciat, sed quòd duos diversos Deos credamus & duos diversos Dominos. Nam Christum alium Deum credimus, & Patrem alium Dominum.* At hoc est Paulum Apostolum exagitare. Is enim vel id dicit, quod nos dicentes facit Smiglecus, vel saltem ex quo illud necessariò sequitur. Nâ qui nominat unum, & iterum unum, duos nominat: qui alterum appellat Patrem, alterum Iesum Christum, is duos diversos nominat: qui deniq; alterum, eum ex quo omnia, & nos in illum; alterum verò, eum per quem omnia, & nos per illum, esse dicit, is duos diversos Deos credit eo sensu, quem suprà indicavi, alterum naturâ talem, alterum subordinatum, adeoq; etiam duos diversos Dominos.

Verè autem frivolum, imò parum pium est, dicere, Ethnicos etiam eo modo unum Deum talem, qualis est Saturnus, & unum talem, qualis est Iuppiter aut Mercurius, credidisse. Quid enim præter malevolentiam, id, quod in sacris literis expressè scriptum extat, comparare jubet cum putidissimis hominum figmentis? Nec minùs illud audacter & per cavillum dicitur, nullos alios Dei cultores, præter Ethnicos, plures Deos coluisse, sive ii essent summi & non subordinati, sive subordinati. Nam si per plures Deos intelligatur Pater tantùm & Christus, quorum ille Deus naturâ, hic Dei beneficio sit, Paulus tales coluit, & nos eosdè colere docuit. Ethnicissimus in eo erat, quòd idola pro veris Diis colerentur: At Christianismus in eo est, quod & Pater & Christus pro vero Deo habentur, ille naturâ & ex se ipso, hic gratiâ. Falsum enim est, omnem verum Deum esse summum, ut antea creberrimè fuit demonstratum.

Sed novum quid habet Smiglecus. *Gentes, ait, non solùm tunc errasse, cum Deos non subordinatos colerent, sed etiam cum subordinatos, idq; exemplis illorum, qui Paulum & Barnabam Act. 14, & iterum Paulum Act. 28, colere volebant.* Sed quis non videt ineptias Smiglecii & fallaciam manifestam? Deos enim subordinatos colere eosq; solos, quod

Paulus duos div-
versos sic modo
Deos & duos di-
versos Dominos
docet.

Incepta Smigle-
cio dicta.

Christianus cul-
tus quis sit.

gentiles illos facere voluisse asserit Smiglecus, nemo affirmat esse cultum Christianum: sed Christianus cultus est, unum naturâ Deum, & unum subordinatum unâ colere. Præterea isti Dii subordinati, ex mente Smiglecii, a Paulo excluduntur a cultu divino, dum ait: *etiam si sint, qui dicantur Dii in cælo & in terra, tamen nobis tantum unus est Deus, & unus Dominus*. Cur igitur non reprehendantur, qui eos colere velint? Sed unde tandem scit Smiglecus, Paulum & Barnabam fuisse Deos subordinatos? Ita scilicet nihil non licet Smiglecio affirmare, ut nos exagitet. Quod porro de Mose & prophetis addit, ab errore scilicet gentilium non abfuturos fuisse, qui eos pro veris diis colere voluissent, id nunc dici nullo modo debuit. Præterquam enim quod prophetæ dii disertè & absolutè non sunt appellati uspiam, extabat tunc præceptum Dei expressum, de solo Deo colendo: nunc verò sub N. Fædere præceptum est, ut Filius honoretur sicut Pater, & ita conjunctus est honor Filii cum honore Patris, ut is Patrem non honoret, qui Filium non honocat. Vnde constat, tunc deum errari circa cultum divinum, si vel plures dii summi, vel plures subordinati absque summo coluntur, vel subordinatus etiam unus qualiscunque, sine expresso Dei præcepto colatur. Hoc verò quia nos non facimus, sed unum verum Deum, & unum Deum subordinatum colimus, & ita hunc colimus, ut omnis ejus cultus in illius veri Dei cultum tendat, adeò ut unum Deum colere, suo modo, dici possimus, in eoque divinam sequimur voluntatem, non Ethnicis annumerari possumus, sed pro Christianis, quoad confessionem, aliis, Dei gratia & beneficio, longè rectiùs illustratis, haberi debemus.

Quis cultus divi-
tus erroneus sit.

Repetit Smiglecus, si Deus subordinatus pro vero Deo colatur, cum pro summo Deo coli. Ergo & ego repeto, id ab omni veritate esse alienissimum. Tam enim verus est Deus, quem Deus talem constituit, atque Deus ipse, licet hic modo perfectissimo, is verò per analogiam.

Smiglecus eadem
dem repetit.

Negat iterum, ut in Monstris, & suprà in hoc eodem libro, Deum unum ab Apostolo dici, quia summus sit; & aliud esse dicit, Deum verum unum esse, & Deum summum esse. Sed nihil proficit, nisi ostendat, tunc, cum dicitur, Deum esse unum, semper tacitè non dici, esse unum summum. Id autem ostendi nequit, cum eadem scriptura, quæ Deum unum esse dicit, alios etiam Deos appellet & veros Deos. Datis autem Diis aliis, unus non potest dici Deus, nisi eo sensu, quod unus est a se ipso, ideoq; summus.

Interrogat, ubi scriptura vel levissimè indicet, Christum esse alium vel diversum Deum? Sed ad hoc suprà abundè responsum, est ubi mul-

bimulò prolixius hoc urget Smigleci⁹, quem, non pudere istius re-
petitionis, valdè mirum est. Iam enim tertium in hoc capite dicit, se
antea de iis disputasse, quæ hîc recenset. Summa est: satis est ostendisse,
Christum esse diversam personam a Patre. Hoc enim obtento, jam
non potest non esse alius suo modo Deus a Patre, cùm Deus ex se ip-
so unus tantùm sit. Alium autem esse Christum in Deitate a Patre ca-
ptiosè dicitur. Nam eadem est Patris & Christi divinitas: Patris, natu-
râ; Christi, Dei Patris beneficio. Quemadmodum immortalitas, quam
Deus aliis concessit, & concessurus est, eadem cum illa, quam ipse-
met habet, suo modo, dici potest.

Dum dico distinctionem personæ & essentiæ esse controver-
sam, ideoque nihil eâ doceri, nihil refutari posse, Smiglecius auto-
ritate virorum doctorum & Academiarum me premit, quas ait *rem
hanc subtilissimè expendisse, & apud eos minimè eam esse controversam.*
Sed ista gloriatio valdè turpis est, & indigna Christiano doctore. Qua-
si scilicet soli Pontificii & Homousiani docti & olim fuerint & nunc
sint. Cùm tamen ex ipsis adversariorum testimoniis constet, eos, qui
diversum olim ab illis sentiebant, viros fuisse longè doctissimos, &
sermonè tam græco quàm Latino non pauca edidisse volumina.
Quæ quia refutare non potuerunt Pontificii, sustulerunt, quæ si exta-
rent, procul dubio appareret, non magis firma olim etiam fuisse ar-
gumenta adversariorum, ut sunt hodie. Testantur etiam iidem ad-
versarii, non potuisse eos, qui olim diversum sentiebant, s. literis
solis convinci, sed auctoritatem Ecclesiæ adhibendam fuisse. Quod
non nescit Smiglecius. Vbi verò auctoritas regnat, ibi veritas exulet
necesse est. Hæc enim aut sola vincere debet adversarium, aut nihil.
Iam si ego Smiglecium affirmantem, missam esse sacrificium pro pec-
catis mortuorum & vivorum, sanctos colendos, Mariæ hyperduli-
am deberi, Papam esse caput Ecclesiæ &c. ita repellerem, doctos vi-
ros & Academias Evangelicorum id subtilissimè expendent, pro
rebus habere anilibus & Idololatricis, quàm ægrè id ei futurum esset?
Et tamen docti inter Evangelicos vii, qui hoc unico seculo elapso
vixerunt, nulla re superantur ab illis, quos jactat Smiglecius: Imò eos
superare multiplici artium & linguarum, ad Theologiam tractandâ
necessarium, scientiâ, dici potest. Quibus quia isti docti, quos Smigle-
cius jactat, caruere, plerique, nihil solidum præstare in sacris literis
intelligendis, & mysteriis illarum eruendis, potuerunt: Imò nec in
Philosophia quicquam laudabile præstitere. Talibus enim nituntur
ipsorum dogmata principiis, de quibus veri Philosophi ne somniâ-
runt unquam. Qua de re aliàs plura dici possunt. De nostrarum Ec-

Frustra ad homi-
nes in religione
provocatur.

Doctorem virorum
elapsi seculi præ-
stantia.

Veritas eruditioni præstat.

Necessaria ad salutem non debent esse subtilissima.

Duo veritatis firmamenta defenduntur.

Anima non est tota in omnibus membris.

Absurdè a Smigleccio dicta.

clesiarum viris doctis nihil nunc dico. Nec enim nostrum est, nostras laudes canere. Simus impares aliis doctrina & subtilitate, dummodo simus omnibus pares & superiores cognitione veritatis salutaris: subtilitates subtilissimas illis donamus, qui extra verbū Dei sapere, si errores suos tueri velint, coguntur. Superavit proculdubio Smiglecium & ejus doctos, Aristoteles & alii: nec tamen ab eo doceri nunc veller cum sua Ecclesia. Sed poenitet me verborum, quæ in chartam fudi hac de re. Iactet suorum eruditionem Smiglecus: interim tamen probent illi docti, quod affirmant, & probent non subtilissimè. Non omnes enim tenentur intelligere & credere subtilissima, sed ita, ut & rationi sint conformia & s. literis: aut, si non nisi subtilissimè probari possint ea, de quibus sermo est, agnoscat, ista non esse ex numero eorum, quæ ad salutem sunt necessaria, ideoq; neminem etiam, quod facit Smiglecus, contemnant & condemnent, qui ista subtilissimè dicta vel ficta potius, non intelligit vel non recipit.

Sophismata mea duo appellat, quæ immota, ut ex responsionibus Smiglecii apparet, firmamenta sunt, cum dico. 1. Vnam numero essentiam duabus personis non posse competere, &, 2. ei, qui idem essentiâ est cum Patre, a Patre nihil dari posse, & ea apud rudes fidem fortasse aliquam inventura ait, sed apud doctos nullam. Hæc gloria quàm sit fordida & vana, nolo iterum dicere. Valent ista apud nos omnes, qui, ut non sumus doctissimi, rudes tamen a Smiglecio dici non meremur. Iam enim cognovit universus mundus Christianus, quàm dura sit Iesuitis nobiscum tum ore tum calamo concertatio. Sed rem videamus. Exemplis, ait, ostendi posse contrarium ejus; quod a me obijcitur. *Quænam illa sunt? Anima rationalis. Hanc enim numero unam informare diversa numero membra. Sed nec probatur nec probabitur unquam, eandem numero animam esse totam in singulis membris, ut dicitur, eandem numero essentiam divinam totam, quæ est in Patre, esse in Filio. Alioquin, membro uno resecto, tota anima refecaretur, quod falsum est. Audiamus alia. Theologi idem ostendunt, cum docent, eundem numero Deum esse in cælo & in terra, idem numero corpus, Dei virtute posse esse simul in duobus numero locis, idem numero accidens posse esse simul in distinctis numero subjectis.* Sed ista omnia sunt falsa. Nam Deus in cælis esse dicitur in s. scriptura, quoad essentiam: in terrâ gratiâ & potentiâ suâ. Idem verò corpus numero in duobus numero locis simul esse posse, & idem accidens numero in distinctis numero subjectis, dicere, non est probare, unam numero essentiam duabus personis competere: sed est, iterum asserere, unam numero essentiam duabus personis competere, hoc est crasse nugari.

nugari. Iam dum aliam esse dicit unitatem numericam naturæ, aliam personæ, quid iterum aliud facit, quàm quòd rem a me nunc impugnatam pertinaciter tantùm asserit? Nunc enim ipsemet Smiglecus id refutare conatur, quod a me obijci dicit. Ego autem obijcio, distinctionem personæ & naturæ in Deo non esse admittendam. Quomodo igitur responderi mihi potest, aliam esse unitatem numericam naturæ, aliam personæ, nisi per summam nugationem?

Sed, ut ad alterum accedamus, quomodo, a Patre dari omnia Christo potuisse, probat, si quidem Christus idem est essentiâ cum Patre? Hic se torquet mirum in modum, nec tamen evadet. Primum ait, *datam esse Filio per generationem a Patre, ut idem esset essentiâ cum Patre.* At hæc & nugæ sunt. nusquam enim generationis ex Patre, qualem credit Smiglecus, in sacris literis ulla fit mentio: et doctrinam Smiglecii destruunt. Nam si id quod est, habet ex Patre, Filius, non habebit eandem essentiam, quam Pater. Deinde ait, *dari & donari multa potuisse Filio, quatenus in alia quoque natura subsistit.* Sed idcùm declinat, & terminos turpiter mutat. Docendum enim erat, quomodo a Patre dari potuerint multa Filio, si Filius idem est essentiâ quod Pater. Iam enim essentia Filii omnia Filio dare potuisset, imò non potuisset, non dare. Vides Smigleci, te, quantûvis tibi, nescio quid non, arroges, tamen non invenire potuisse, quomodo nobis, quos tu rudes appellas, ad obiectiones respondeas? Et ut scias, nòs quid controvertatur, considerare & jure vobis ignorantiam oblicere, ascribo hoc iterum, & tibi omnibusq; Pontificiis obijcio, nihil curans tuum istud saltuosum scomma, Sus minervam: Si Christus idem est essentiâ Deus cum Patre, nihil Christo, respectu etiam humanæ naturæ, a Patre dari opus fuit, vel dari potuit. Iam enim omnia essentia illa Christi vel natura divina communicasset, & non potuisset non communicare cum natura humana. Quia verò a Patre omnia sunt cū Filio communicata, hinc sequitur invictè, Christum essentiâ divinâ prorsus caruisse. Ad hoc nihil directè vel rectè unquam respondere poteritis omnes Pontificii, nisi Pontificii esse desinatis, & ex solis sacris literis sapere velitis.

Ed iterum, nos Ethnicis deteriores esse, dicere non erubescit Smiglecus, & planè idem canit, quod antea in monstris dixerat, & a me refutatum est. Qui agendi modus omnibus piis oculos tandem aperiet, ut agnoscant, quid Smiglecus quarat, nempe non ut veritatem nos doceat, sed exosos reddat. Cui enim homo impudens persuadebit tam protervam nostri criminationem? Deum unum colimus & Iesum Christum, & tamen Ethnicis sumus deteriores? Ea scilicet est

Christo a Patre nihil dari potuisse, si Christus sit idem Deus quod pater.

Argumentum invictum iteratur.

Audacia summa Smiglecii,

licet est natura eorum, qui, cum vincere alio modo non possunt, mētiendo & calumniando eos opprimere volunt. Silentio ista rectius refutarentur quā responsione. nam & Christus talia, silendo refutavit: Sed quia nunc ita sunt tempora, ut penes Iesuitas sit dicendi libido & potestas, patienter ista ferenda sunt, donec Deus istud os Smiglecii compescat. Profer igitur denuo Smiglecii tuas istius criminis probationes. *Gentiles, ait, quos pro veris Deus habebant summos esse credebant. Ariani verò pro vero Deo eum habent, quem summum esse negant.* Num ergò deteriores sumus gentilibus? Quæ ratio? *Nam apud omnes, ait, ea erat Dei notio, ut primum & summum rerum principium esse credatur.* Sed dico, gentiles ea in re errasse, & omnes qui ita senserunt: nos verò, literas s. sequentes, novimus, eam esse notionem vocis Dei, ut cum significet, qui divina potestate est præditus, sive eam a se ipso, sive ab alio habeat; & hoc posteriori modo, Christo eam competere, abundè docuimus antea. Quod dum Smiglecii per id evertere conatur, quòd Christus dicatur Patri æqualis, ac super omnia Deus, nimis frigide rem tractat. Potest enim esse æqualis Deo Christus, sed non absolutè: Potest etiam esse super omnia Deus, Christus, sed a Patre constitutus, & super omnia non absolutè. Nec enim supra ipsum Deum Christus est, ut supra Christum Deus est. Sed quid prodest ita tempus terere repetendo ea, quæ antea prolixè sunt disputata, ut hæc jam quintum fatetur Smiglecii?

Excusat autem quod objeceram, si summos Deos constituere contradictionem implicat, ut ait ipse Smiglecii, non debere id pro ratione consentaneo in Ethnicis haberi, & ait, *id non absolutè sed respectu nostri à se dictum esse.* Sed quānam ratio in re rationi contraria observari potest? & quomodo is contradictionem etiam non approbat, qui eum, qui istam committit, approbat, & sapienter vel sapientius alio, in ea illum se gerere affirmat? Ratio verò, quare sapientiùs agant gentiles, quā nos, jam paulò ante excussa est. Itaque actum nolo agere. Iam enim sextum Smiglecii fatetur, idem a se ante abundè esse declaratum.

Sed tandem virus suum iterum evomit Smiglecii, dum nos falsum Deum colere affirmat, quia alium, præter unum illum verum, qui Pater est, colimus. Sed hoc est protervè quod libet dicere. Rationes enim, quibus tanta nititur protervia, nullæ prorsus sunt. Iam enim millies ostensum est, etiam si dicatur, quòd tantum, unus sit verus Deus, id non eo sensu dici, quod unus sit tantum qui sit verus Deus, sed quòd unus tantum sit, qui ex seipso & naturā talis sit. Sicut etiam

Smiglecii sextus idem in eodē cap: repetit.

Calumnia Smiglecii enormis.

etiam unus tantum dicitur esse beatus, immortalis & sapiens, de quo paulò antè diximus. Convitia igitur ista, quòd *simus Ethnicis peiores, imò athei*, hominum piorum iusto & Christi ipsius tremendo iudicio committimus. Quàm verè autem ista in Smiglecium & asseclas illius retorqueri possint, nemo non intelligit. Eum enim, qui ore Deum Patrem & Filium constitetur, & externis factis præceptis illius obedire conatur, nemo, nisi mentis & rationis inops, atheum esse pronunciare potest: At eum, qui, quantumvis Deum & Christum ore profiteatur, interim tamen multa facit, quæ Christi religioni contraria sunt, Christi religio Deum abnegare graviter pronunciat.

Constituta Smiglecii turpia.

Quis verè Deum abnegat.

Sed scripturam affert Smiglecus: *Qui negat Filium, nec Patrem Concedo*. Proba verò, Smigleci, nos Filium negare? Hoc quia præstare non poteris unquam, agnosce tuam in pronunciando protervi-
am, & quantà nos injurià afficias, expende. Nam quod addis, nos idèd negare Filium, *quia negemus, eum esse verum Deum*, id omnino falsum est, & gtavis calumnia. Corde enim credimus, & ore cum Ioanne, Thoma, & Paulo Apostolis confitemur, Iesum Nazarenum esse Deum, esse Dominum & Deum nostrum, esse Deum super omnia benedictum in secula, qui certè verus Deus ut sit necesse est. Si verò per voces *veri Dei* Smiglecus eum intelligit, qui naturà sit Deus, ipsemet reprehensionem iterum jure incurrit, qui non intelligit, quid sit, ex sensu s. literarum, *verum Deum esse*, de quo antea dictum est abundè. Præterea aliud est, patrem non habere, & atheum esse. Patrem enim non habere, est, non habere spem gratiæ divinæ. hoc enim pro incommodo ejus, quòd quis filium negat, Ioannes recenset: ita Iudæi omnes patrem non habent, nec tamen athei sunt, imò atheis opponuntur ab Apostolo. At atheum esse, est, vel prorsus Deum nescire, vel nihil eundem curare. Priori modo athei erant, teste Paulo gentes extraneæ, antequam ad Christum accessissent; & hodie sunt ii, qui, in remotioribus mundi partibus & insulis degentes, nullam Dei notiti-
am habere dicuntur: posteriori modo athei sunt, qui, valedictio pietati, semetipsum omnis generis flagitiis de voverunt. Quia verò nec illud nec hoc de nobis dici potest, sine summa calumnia, videat bene-
volus lector, qua fronte nos atheos proclamare ausus sit Smiglecus.

*Christus est verus Deus.
Ion: 4. 1. & 20. 28.
Rom: 9. 5.*

Patrem non habere, & atheum esse, differunt.

Sub finem hujus capitis iterum probare nititur, Ethnicorum errorem in eo fuisse, quòd non unum tantum Deum, colerent, contra nos, qui dicimus, errorem illorum in eo præcipuè fuisse, quòd curam humanarum rerum in plures distribuere, qui nequaquam ab uno solo Deo penderent, a quo videlicet curam istam demandatam habuissent, cuique essent subordinati. Probat autem eodem modo,

Repetit dicta Smiglecus.

quo antea sæpissimè usus, & qui a nobis falsus esse pariter ostensus fuit, nempe quòd scriptura, unum Deum esse, urget, & quòd non possit esse alius ab illo uno Deo, verus Deus. Iam verò quo sensu scriptura Deum unum esse urgeat, & quòd alius ab illo uno Deo, nempe Iesus Christus, sit verus Deus noster, ita a nobis demonstratum est, ut nec Smiglecus nec quivis alius unquam id refutaturus sit, quippe quòd nitatur expressissimis & multiplicibus s. literarum testimoniis. Quare dum Smiglecus nudè tantum iterum asserit, Gentiles in eo non errasse, imò sapienter fecisse, quòd eos, quos pro Diis veris habebant, pro summis etiam haberent, si quidem in eo est contradictio manifestata, ego denuo dico, me istam sapientiam gentilibus non invidere. Nihil enim stultius est, quàm plures summos Deos constituere. Dum verò addit Smiglecus, *Ethnicorum in hoc opinionem, esse omnium rectè sentientium opinionem*, & falsum dicit, & sibi ipsi etiam contradicit. Falsum dicit. Nam scriptura sacra Deos veros nominat, qui tamen summi esse non possunt, cum tantum sit unus Deus sumus. Sibi etiam contradicit. Nam suprà, cum de tota antiquitate, quæ Deum subordinatū non coluerit, sermo esset, negavit, hoc universè a se dictū esse de omnibus, nempe etiam de Dei cultoribus, sed tantum universè de illis omnibus, qui sibi Deos finxerunt: nunc verò ait, hanc Ethnicorum opinionem, esse omnium rectè sentientium opinionem.

Caput XIV.

Sanctorum cultum defendi non posse, & falso nobis sententiam de interitu animarum affingi, ostenditur.

IN primis ait Smiglecus, me calumniari Pontificios, quòd sanctos divino cultu colant. Hoc quam verum sit, ex eo constare potest, quòd ipsemet Smiglecus contendit in hoc capite, sanctis deberi cultum, divino minorem, civili maiorem. Is verò honor, quæ civili maiorem esse dicit, non potest non esse divinus, eo sensu, quo ego vocabulum *Divino* accipio, cum dico, Pontificios sanctis cultum divinum tribuere. Volò enim dicere, Pontificios talem cultum sanctis tribuere, qui sit ejus generis, cujus is est, qui Deo tribuitur. Quod ita esse res ipsa loquitur. Nam sanctos invocant. Qui honor verè divinus est. Deinde cum ego dico, necesse esse, ut cultus, quem Pontificii sanctis tribuunt, sit divinus, cum non sit civilis vel humanus, mirè se torquet iterum Smiglecus, ut solent Pontificii omnes, cum super ea re urgentur. Quod divini iudicii argumentum est. Pudet scilicet eos id latere vel defendere, quòd palàm faciunt, quia animus illorum ab ea re abhorreat: & nisi nimia esset Papæ Romani & asse-

Pontificios divinum sanctis cultum tribuere.

Smiglecus & Pontificiorum circa cultum sanctorum tergesserat.

clarum ejus potentia & crudelitas adversus eos, qui diversum sentiunt, adeoq; spes omnis promotionis cujusdam & adeptionis bonorū & comodorum humanorum, quæ homines pleriq; magis quam salutem æternam appetunt, illis præcisa, per plurimos repertum iri non tantum verisimile, sed etiam verissimum est, qui istam idololatricam sententiam sint prorsus execraturi. Vnde, sic etiam stantibus rebus, non pauci reperiuntur inter ipsos Pontificios saniores, qui liberi ab isto sanctorum cultu prorsus esse volunt, & permissu ipsorum etiam Iesuitarum, sunt re ipsa. Sed Smiglecium teneamus, frigidum Idololatriæ Pontificiæ defensorem. Is cultum quidem divinum esse negat, quem sanctis tribuit, sed non candidè. Sic enim ait: *Si propriè loqui velimus, & eo sensu, quo his vocabulis ecclesia in hac materia nititur.* Agnoscit igitur esse divinum, licet impropriè. Ineptissimè autem ecclesiæ nempe Pontificiæ, mentionem facit, quasi scilicet curandum sit, quo sensu Ecclesia corruptissima, & nominetenus tantum Christiana, vocabulis utatur, & non spectandum potius, quomodo illis re ipsa utendum sit. Hæc verò tantum annoto, ut lector & Smiglecus videat, quam crebram, ipsum jure reprehendendi, occasionem sponte mea præterierim. Porro, cum cultum, qui sanctis debetur, humano majorem, divino minorem esse asserit, duo ab illo insidiosè fieri affirmo. Nam & tacitè sumit, sanctos nunc re ipsa existerè, adeoque in cælo esse, quod tamen falsissimum est, & a nobis præcisè negatur: & cultum sanctorum verè divinum, hoc est, ejus generis esse, cujus is, qui Deo debetur, hoc ipso ponitur. Nec enim negat Smiglecus, sanctos invocari posse, invocatio autem omnis verè divinus cultus est. Nam nec sine adoratione, nec sine fide fieri potest, teste Paulo, qui ait: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* Vnde etiam fidè in omnes sanctos alibi concedit Smiglecus. Qui verò aliquem invocat, quomodo non divinum honorem ei tribuit? & quomodo non est idolatra? præsertim cum nulla ea de re extet expressa Dei voluntas, nec constet, eum vel me juvare, vel denique exaudire posse. Quorum nullum Smiglecus de sanctis probare potest. Vel quomodo is potest alium reprehendere, qui Iesum Christum divino, hoc est, ejus generis, qui Deo debetur, honore colit, de cujus cultu expressa extat Dei voluntas; & de quo constat, eum summa ad nos juvandum potestate præditiū esse, & omnes nostras necessitates exploratas habere?

Argumentum porro meum prolixè & Syllogisticè affert, quo probo, quis sit Idolatra: sed non sine dolo. Nam cum ego dico, si quis rei, quæ Deus non est, hoc est, quæ potestatem divinam non habeat, & de qua adoranda aut invocanda præceptum vel exemplum nullum

*Smiglecii circa
cultum sanctorum
ritu*

Rom: 10. 14.

*Sanctorum cultus
cur sit illicitus.*

extet, divinum honorem, licet non summum, tribuat, omittit Smiglecus ista verba: hoc est, quæ potestatem divinam non habeat. Quibus positis, nunquam se ab idololatria liberum faciet Smiglecus. Nulla enim res prorsus est, quæ divino honore coli mereatur, quæ non habeat divinam potestatem. Quamquam in argumenti etiam a se formati solutione frigide nimis procedit. Negat iterum, se sanctos divino cultu colere: & tamen dicit, se sanctis cultum, qui eis debetur propter sanctitatem, reddere. Dicitur scilicet, quod dicere non audeat, ut antea docui. Cur enim non expressit istum cultum, quem sanctis competere ait?

At addit, *Christus jubet, ut, quæ Cæsaris sunt, Cæsari, quæ Dei, Deo reddamus: & Paulus monet, ut omnibus debita reddamus, cui honorem, honorem.* Hoc verò quid ad rem? Nam sancti nec Cæsar sunt nec Deus, teste ipso Smiglecio; et sanctos ad Deum, qui Cæsari opponitur, referre, quis permisit Smiglecio? Paulum de honore tali, qui magistratui civili debetur, & quem magistratui deberi sciebant illi, ad quos scribebat, loqui, per se manifestum est: tali verò honore non vult coli Smiglecus sanctos. Unde constat, neque ad hunc a Paulo, nec ad illum a Christo præscriptum honorem sanctos pertinere.

Sed iterum ait timidè Smiglecus: *sanctos mereri honorem plusquam civilem, nemo nisi insanus negare potest.* Imò nemo nisi supersticiosus & idolatra honorem eis talem, qualem tribuit Smiglecus, tribuere potest, quem astutè ille plusquam civilem appellat: interim preces ad eos fundi, & beneficia ab illis sperari posse credit, qui non potest non esse divinus.

Iam dum pergit, & cultum, qui alicui tribuitur ob sanctitatem, non facere idolatras, probat eo, quòd & Moses locum, in quo stabat, & Iudæi arcam religiosè venerati sint; & adoraverint, nec tamen idolatræ fuerint, non advertit, se valde inconvenientia dicere. Nec enim id, quod de Mose & Iudæis legitur, cultus divinus, qualis est is, qui sanctis tribuitur a pontificis, censeretur, ut ipsemet Smiglecus paulò infra facetur, dum eam simplicem venerationem appellat. Et præterea divina voluntas ad id efficiendum accessit. Cujus tanta vis est, ut, etiam si non constet, quare aliquid faciendum sit, tacere illud teneantur homines, præsertim sub V. Fædere, in quo Deus, pro libitu suo, multa hominibus præcipiebat, quorum rationem nullam ipsi reddere poterant. Nec nos dicimus, cultum esse idolatricum, si res, aliquo honore afficiatur: sed dicimus, tunc eum committi, cum res quæ Deus non est, hoc est, quæ potestatem divinam non habet, & de qua adoranda vel honore afficienda nullum exrat præceptum

Inepta dicit Smiglecus.

Inconvenientia obijcit Smiglecus.

ceptum aut exemplum, divino honore colatur. Nam si constat, eam habere potestatem divinam, jam jure possumus; si verò præceptum etiam de ea adoranda extet, jam tenemur ei honorem divinum.

Quæ de veneratione nominis Iesu, & sanctorum quatuor Evangeliorum atque adeo scripturarum omnium hic inseruit, ea, ut ferri possunt per se, sic quia per ejusmodi venerationem via ad superstitionem æternitatur, non valde urgenda sunt, nec ita populo Christiano proponenda, tanquam articuli Christianæ fidei.

Docet etiam, quid sit cultus superstitiosus & idololatricus, & superstitiosum quidem appellat, cum id, quod sanctum non est, pro sancto colitur; idololatricum verò, cum falsus Deus colitur. Sed frustra. Nunc enim non de superstitione sermo erat institutus, sed de idololatria. Interrogo autem Smiglecium, quomodo is appellandus sit, qui eis honorem ejus generis, cujus is est, qui Deo debetur, hoc est, invocationem tribuit, de quibus non constat, an nunc re ipsa extent, nedum ut nos vel audire possint vel juvare: vel qui, imagines mortuas adorandas & cultu religioso afficiendas esse contendit? Ego quidem, teste scilicet Scriptura, eum & superstitiosum & idololatricum esse affirmo nec ipse Smiglecus diffitebitur, quamdiu contrarium ejus, quod de sanctis dico, de sanctis non probabit, quod nunquam faciet.

Porrò examinat aliquod meum dictum: ad verum religionis cultum, mandatum Dei singulare requiri vel exemplum; & insultat mihi hac ratione: *Vnde obsecro hoc commentum hausit? num ex scriptura, num ex ratione?* Sed paulò ante, dolo mecum agere Smiglecium, docui. Ego enim, dum explico, quid sit idololatria, dico, eam tunc committi, quando is divino honore colitur, qui neque divinam potestatem habet, nec de eo adorando extat præceptum vel exemplum. Novimus Dei beneficio, cultum divinum alicui deberi, etiamsi nec præceptum nec exemplum extet; imò id alibi disertè a nostris scriptum est, invocationem & adorationem esse ex genere earum rerum, quæ non a præcepto pendent aut exemplo: sed cultum deberi alicui rei, de qua colenda nec præceptum aut exemplum extet, & quæ divinam potestatem non habeat, hoc falsum esse, constanter asserimus. Itaque non est, quod fucum faciat lectori Smiglecus, dum illud prius docet verbosè: Alterum hoc potius de sanctis probet, & res confecta erit.

Quamquam valde ridiculus est Smiglecus, dum nostro nomine objectionem format ex loco Col: 2. 23. de cultu voluntario ab Apostolo repudiato. Tales enim prolepses tunc demum facere licet, cum constat, adversarium ita objicere solere, etiamsi re ipsa tunc non ob-

Veneratio nominis Iesu & Evangeliorum quatenus admittenda.

Discursus Smiglecii ineptus.

Quando idololatria committatur.

Smiglecus ineptus præ asserit nobis.

Quando prolepses facere liceat.

jiciat: At tali nos objectione uti, nunquam, ut puto, vel auditur vel legit Smiglecus? Vnde iterum, quomodo se gerat, judicet lector.

Iam verò Smiglecii artem iterum audiamus. Dicit libere sibi refellere exempla a me posita idolatrici cultus, de vitulo quem adorabant Iudæi in deserto, de cultu, quem poscebat a Christo Satanas, & quem Ioannes angelo tribuere volebat. Hoc autem facturus, docet, duo priora fuisse vera exempla idololatriæ, tertium verò excusat. Quomodo igitur exempla a me posita refellere dici potest? Num concedere & refellere idem sunt? Sic interdum dormitat acutus Smiglecus. Iam quæ de pugna Ioannis & angeli scribit, ea prorsus sunt anilia. Vnde enim constat Smiglecio de ista humilitate angeli? Tacite verò sumit, Angelo jure tribui potuisse istam adorationem: non tamen permissam ab eo fuisse, quod nunc sub N. Fædere falsissimum censendum est. Ab eo enim tempore, quo Christus caput, ut nostri omnium, sic etiam omnis potestatis & dominationis cælestis, factus est, cessasse illud, quod olim, cùm Christus nondum ad dexteram Dei sederet, angelis a cultoribus Dei tribuebatur, plusquam verisimile est. Ioannem verò semel & iterum id facere voluisse, quod non decebat, quia sacræ literæ disertè testantur, credendum potius est, quàm explicationes tam frivolæ fingendæ. Nec absurdum censendum est, Ioannem hoc ab angelo quasi didicisse post datum ex cælo spiritum sanctum. Nam & Apostolus Petrus post effusionem spiritus sancti ab angelo procul dubio edoctus fuit, ne aliquid immundum haberet ex iis, quæ lex immunda pronuntiabat.

Dixeram, me mirari, cur Smiglecus de sanctis loquens, Mariæ virginis mentionem non fecerit, idque eo fine dixeram, ut hominem in eas angustias conjicerem, ex quibus se non facile extricaturus esset. Nam etiamsi de sanctis neget, se cultum eis divinū tribuere, negare tamen illud de virgine Mariæ non poterit. Nam cum cultum illi deberi credit, qui Christi humanitati. Cultus verò, qui Christi humanitati debetur, quæro qualis sit? Si neget esse divinum, blasphemus erit. Nam ista Christi humanitas in personam Dei coaluit, & cum ea unita est hypostatica unione. Si affirmet, quomodo non divinus honor tribuitur ab illo Mariæ Virgini, & ita quomodo non est idololatria cum suis, Smiglecus? Adde quòd Iesuitæ universum Psalmorum Davidis librum ad Mariam converti posse, dicere non erubescant. Quis verò nescit, tunc Deum divino honore coli, cùm Psalmi isti in gloriam ejus canuntur aut dicuntur? Iam cùm non haberet Smiglecus, quod rectè responderet, ait, *Cùm in communi de sanctorum cultu disseruerim, quid oportuit singularem Matris Dei mentionem facere, nisi for-*

Smiglecus se ipsum refutat.

Cur hodie Angelis cultus divinus non competat.

Apostoli post effusionem spiritus sancti aliquid didicerunt.

Pontificios divinum cultum Mariæ tribuere.

te ut nova præberetur occasio Arianis impurissimâ & spurcissimâ eorum linguâ dignitatem Matris ipsius Dei contaminandi? & frena laxans linguæ suæ, religiosæ scilicet, hoc insuper addit: Hoc enim eorum est ingenium, ut, cum sanctos nominari audiunt, linguas suas acuant, ut serpentes, & quos Deus in cælo honorat, eos isti omni ignominia afficiendos putant, ad marginem etiam ascriptis: odium Arianorum in Mariam. Ad quæ respondeo: Cur oportuerit Smiglecium, etiamsi de sanctis in communi disseruerit, speciatim Mariæ virginis mentionem facere, jam exposui. Quia scilicet alium cultum ei tribuant, quàm sanctis, qui nō potest non esse divinus, cum par sit ei honori, qui debetur Christi humanitati, ut ipsi loquuntur. Ex quo consequitur eos, esse idololâtras. Frivola igitur & verè idololâtrico homine digna est ista, non dicam conjectura, sed calumnia, quam tot verbis in chartam effudit. Vnde enim novit Iesuita Smiglecus, nos dignitatem Mariæ contaminare, idq; impurissimâ & spurcissimâ linguâ? Quæ verba quid ei extorserit, iudicet lector pius? Mariam virginem, matrem Domini nostri Iesu Christi esse credimus: Beatam illam ob id etiam esse statuimus, quod talem & tantum Dei filium, qui Dominus & Deus noster est, pepererit: virtutes ipsius nobis & omnibus fidelibus imitandas proponimus: Beatam etiam esse in spe & futuram re ipsa in Christi adventu, persuasum habemus. Num hoc est eam contaminare? Iam si dicat Smiglecus, plus ei tribuendum esse, id primùm negatur, nec a Smiglecio probabitur unquam. Deinde etiamsi plus ei tribuendum esset, non tamen id est contaminare aliquem linguâ impurissimâ & spurcissimâ, ut de nobis asserit Smiglecus. Gravem istam, & verè Iesuita dignam, calumniam, quod dum sanctos nominari audimus, linguas nostras acuiamus, ut serpentes; & quod eos omni ignominia afficiendos putemus, iudicabit Deus, & lector etiam benevolus. Interim hoc dico: Quoties sanctorum verorum mentio fit, admiramur illos, & eorum rectè facta, non secus atque ipsius Christi vitam, imitanda nobis proponimus; & aliud nihil perpetuò cogitamus, quàm ut unâ cum illis olim æternùm vivamus. Non in sanctos, Smigleci, qui verè tales fuerunt, linguas, ut serpentes acuiamus, nec eos ullâ unquam ignominia afficiendos putamus: sed in vestras, quas de sanctis extra & contra verbum Dei concepistis idololâtricas opiniones, & calamūstrin- gimus, & cum decenti modestia istas refutantes, extirpatas cupimus. Quales sunt, dum ais: Deum sanctos in calis honorare. Hoc enim nec sacræ literæ testantur, nec ulla iusta ratione probari potest. Distertè enim scriptum est: Sicut in Adamo omnes moriuntur: ita in Christo

Sententia de vir-
gine Maria.

Gravissimæ Smigle-
cii calumnia.

De sanctis sen-
tentia.

Erroneæ Smi-
glecii de sanctis
sententia.

omnes.

1. Cor. 15. 22, 23.

*omnes vivificabuntur. Vnus quisque in suo ordine: Primitia Christus: deinde ii, qui sunt Christi, in adventu ejus. Si in adventu Christi demum omnes vivificabuntur, qui Christi sunt, quomodo, nunc vivificati esse, dici possunt? Si vivificati nondum sunt, quomodo Deus eos honorare potest? Quæ verò de Maria virgine differit amplius Smiglecus, quòd post Deum nihil sit majus matre illius, & quòd nulla dignitas major cogitari possit, quàm eum genuisse hominem, quem Pater ab æterno genuit Deum, illa speciosè quidem dicuntur: sed quia, Christum Deum illum unum & ex Patre ab æterno genitum esse, hæcenus a nemine probari potest, nonné fundamento falso nititur cultus Mariæ virginis? Et certè dolendum est, tales voces inter Christianos audiri, quæ jure omnibus infidelibus Judæis & Turcis ridendum propinant sanctissimam Christi religionem, siquidem persuasum habet, illam talia dogmata continere. Mater est, non Dei, nempe illius altissimi, sed filii Dei altissimi, Maria virgo; & eum, quem ante mundi conditionem Deus prænovat, & variis deinde modis adumbratū promiserat, ipsa tandem sub Cæsare Augusto ante annos 1615. peperit. Hanc dignitatem, licet sit insignis, non esse tamen summam post Deum, parumné hinc constat, quòd Christus, cùm ei nuntiaretur, adesse matrem & fratres, qui vellent eum alloqui, respondit: *Quæ est mater mea & qui sunt fratres mei? & extensa manu in discipulos suos dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicumq; enim fecerit voluntatem Patris mei, qui est in cælis, ipse meus frater, & soror, & mater est;* & iterum, cùm mulier ei quædam acclamaret ex turba: *Beatus venter, qui te portavit, & ubera quæ suxisti,* dixit illi. *Quin imò beati, qui audiunt sermonem Dei & custodiunt illum?* Et certè, si fieri potuisset, ut Maria virgo in Christum non credidisset, vel ipsum Smiglecium confessurum puto, ad salutem æternam profuturum illi non fuisse, quòd Christum pepere- rat. Cùm sola fides in Christum illud sit, per quod sub N. Fœdere justificantur omnes. Adde quòd Apostoli fundamentum fuisse Ecclesiæ Iesu Christi, quod de virginæ Mariæ nec dicitur nec dici potest. Deniq; nonné caput Ecclesiæ Petrum fuisse credit Smiglecus? Si Ecclesiæ, ergo etiam virginis Mariæ. Quomodo igitur nulla dignitas major eâ, quàm Maria virgo fuit ornata, cogitari potest?*

Pergit autem Idololatricæ ineptæ admodum patrocinari, dum ait, *ad id faciendum non præcepto aliquo singulari, sed sola fide Catholica opus esse, quàm credit, eam esse Dei matrem.* Imperiosa sanè oratio. Cui similis est, quæ in Postilla, quam vocant, Scargæ Iesuitæ, in enarratione de ascensione mariæ habetur: Sed tamen vi contra verbum Dei & conscien-

Sententia Smiglecii de Maria erronea & pernitiosa.

Præstantia virginis Mariæ magna, sed non summa post Deum. Matth: 12. 47.

Luc: 11. 27.

Maria virgo solum fidè maximè Deo accepta fuit.

Apostoli virginem Mariam præstantiores.

Pontificiorum in defendendo cultu Maria ignorantia.

conscientiam nemini ista obrudent Iesuitæ. Ergo fides Pontificia, quæ nihil in religione corruptius, norma esse debet cultus divini? Apage istam audaciam. Esto, non esse opus singulari præcepto: saltem opus esse scientiâ, quod nunc vivat Maria virgo, & in cœlis sit, si ei honor, isque talis, qualis Christi humanitati debetur, tribuendus est, & ad eam dirigi possint omnes psalmi, mecum confitebitur Smiglecus. At hoc nec probavit unquam, nec probabit; nec probari potest. Vnde Scarga in loco nominato sine fronte affirmat, non esse necesse, ut mater Dei literas habeat, per quas ipsi ad cœlum aditus pateat, in jocum scilicet rem tam seriam convertens, & per vim, quod ratione effici nequit, effectum volens. Quam licentiam, ut jam, cum summa Pontificiorum ignominia, compefcuit Christus Iesus, dum multas hominum myriades excitavit, qui istas assanias excelsio animo spernant: sic idem facere non cessabit, donec tandem omnes pudefiant, qui, extra verbum Dei, colunt honore ejus generis, cujus is est, quo Deus colitur, hoc est, qui adorant & invocant, alium quempiam præter Deum unum & Iesum Filium ejus, & superstitiosissimi idolatræ esse ab omnibus agnoscantur. Excuset igitur, quantum velit Smiglecus Bellarminum & alios Iesuitas, quorum ille, loco Christi vel Agni, ut Apostoli loquuntur, virginem Mariam unâ cum Deo collocat, & laudem illi ascribit, hi verò, uni secûdam Deo, Mariam pronunciare non dubitant, si constet, virginem Mariam nunc non vivere, nedum in cœlis esse & nostras preces exaudire, & quod petimus, præstare posse, simul etiam constabit, in summo errore & turpi Idololatria versari Pontificios. Convitietur etiam, quantum velit, nos, quod, si eam dignitatem, quam scilicet Iesuitæ virgini Mariæ tribuunt, in ea non agnoscamus, infideles simus, nisi probet, virginem Mariam nunc ita vivere, ut nostras preces audire possit, ipsemet, ut puto, agnoscat, non nos infideles esse, qui istam dignitatem fictitiam non agnoscamus, sed ipsum Smiglecium credulum & seductum esse, qui ista credat. Descendat in hac arenam Smiglecus, & doceat, sanctos nunc vivere, nostra omnia nosse, potestatem nos juvandi habere, & statim eis honor a nobis tribuetur: At exigere a nobis honorem ei, de quo non nostat, an nunc re ipsa vivat, nonné est, secum ad Idololatriam alium pertrahere? Addo nunc illud, verè dictum esse, malos homines & seductores proficere in pejus. Nuper enim legimus in fine libelli, de excellentiis virginis Mariæ, additum, Laus Deo, Beatæ Virgini, & B. Ignatio. En tibi *εὐεργετῶν* erroris, eamq; in ipsis Iesuitis.

Bellarminus & alii Iesuita Idololatria asserunt.

Recens Iesuitarum audacia.

Iam dum postulo, ut doceatur, sanctos nunc vivere, mirum, quomodo ringatur Smiglecus. Nam *εὖ malum id nefandum, et virus pestilens impi-*

lens impietatis nominat, me verò impium, qui negem sanctos nunc re ipsa extare. Convitiando nihil proficitur, Smigleci. Proba, quod asseris, si velis fidem tibi adhiberi, & aliquid aliquem docere. Ista verò convitia animum Smiglecii produnt nec religiosum nec modestum, & vix eum decerent, qui errare nulla in re posset, nedum Smiglecium, què tot centenis erroribus, quos ille mihi objicit, implicatum esse, dies magis magisque docebit. Homines sumus, humano more agamus, non fingamus, nos esse Christum vel Apostolos, adversarios verò Phariseos vel hostes religionis, & proinde ita nobis licere in eos invehi, ut olim Christum & Apostolos fecisse legimus. Hanc modestiam ut tandem addiscamus omnes, summo opere annitendum est, si laboribus hisce nostris aliquid apud homines effectum velimus. Quod cum ante biennium ex ore collegæ Smiglecii domi meæ audirem, mirum est, quàm vehementer mihi illud placuerit, & virum istum, què invidiæ vitandæ causa non nomino, tum mihi tum aliis commendârit.

Sed, unde sint istæ lachrymæ Smiglecii, detegendum est. Sensit procul dubio pro acumine suo, magnam religionis suæ Pontificiæ partem ruituram, si ea obtineant, quæ nos circa hoc negotium affirmamus. Nam, si sanctos nunc re ipsa non extare, sed in die ultimo demum exituros, & loco corporum, quæ nunc habemus, alia longè præstantiora fideles habituros, constet, nonné totum illud, quod de cultu sanctorum & purgatorio hætenus plenis buccis prædicant Pontificii, evanescet? Hoc autem sublato, quid quæso esset religio Pontificia? Sed frustra est. Pereant omnia & vincat veritas. Atheismos has nostras sententias appellat Smiglecus. Sed injustè. Nec enim ista hominem Dei cognitione carentem arguunt, nec efficiunt, quo minus Deus & Christus rectè agnoscatur & vera pietate colatur: imò ad cognoscendam Dei singularem sapientiam, potentiam, & benignitatem tantum momenti asserunt, quantum vix alia non pauca Christianæ religionis mysteria. Unde constat, quàm rectè etiam, omnem religionem Christianam everti per eos, dicatur. Ita scilicet tumultuari eos necesse est, qui inter necessaria & utilia ad salutem dogmata discrimen agnoscere nolunt. Sed videamus tandem istud malum, & expendamus primum ipsam quæstionem, deinde confirmationes utriusque partis. Quæstio non est ea, quam hic ascripsit Smiglecus: An homines, beluarum instar, intereant tum in corpore quàm in anima. hoc enim nos nunquam diximus: Quin imò contrarium ex scriptura probamus: Nempe pulverem redire ad terram, unde suntus est: spiritum autem ad Deum redire, qui ipsum dedit. Quæstio autem est: An homines post mortem sint re ipsa, & an aliqua vo-

luptate.

Monetur Smiglecus.

Refuta cuiusdam moderatio.

Ubi sit atheismus.

Quæstio de statu hominis post mortem quæstio.

luptate plivēl ipsorū animę fruuntur ante Christi advētū. Hoc ego negans, attulerā pauca quādā ad confirmandā meam negationē, non quōd ita facere tenebar, sed quia veritati eruendā studebam. Nempe quōd conditio mortuorum describatur per id, quod nō sunt, & quōd; fideles omnes in adventu demum Christi resurrectionis participes futuros legatur. Smiglecus, hęc vana, ridicula, homine Christiano prorsus indigna esse, quemlibet vel stultissimum animadvertere posse, ait. Sed quę dixi, verba expressa sunt sacrarum literarum, vel saltem evidentissimę ex illis deductiones. Quo jure igitur, vana, ridicula & homine Christiano indigna appellantur? Probat igitur id in hunc modum Smiglecus. *Mortuos enim, cū scriptura dicit non esse, quoad hanc in carne vitam, quā per mortem privati sunt intelligit: at & corpora eorum esse & animas vivere, eadem scriptura testatur. Non enim eam solam vitam anima nostra habet, quę est illi cum brutis communis, sed & aliam, quę est illis communis cum angelis, qui vivunt, ut spiritus, vitā intellectuāli. Et si igitur sancti mortui non sint, quoad eam vivendi rationem, quam habent communem cum animalibus, sunt tamen quoad eam vivendi rationem, quam habent communem cum angelis, qui extra carnem vivunt felicissimē. At hoc modo respondendi nihil proficitur. Nam sententiam tantū suam dicit Smiglecus, quę s. literis contraria est & sanę rationi. Nam si sancti essent, quoad aliquem vivendi modum, nullo modo dici de illis posset, eos non esse. Nam quod de parte, eaque potiori alicujus, nempe de anima verum est, id de toto simpliciter negari nullo modo potest. Corpora verō mortuorum esse, & animas vivere post mortem, quid huc pertinebat asserere? Nec enim negatur a nobis, corpora & animas, mortuorum extare post mortem: Sed, sanctos ipsos extare, negatur. Anima verō etiā si tandem viveret, non constituit sanctos, sed anima cum corpore conjuncta, sanctos demum facit. Vivere autem animam ambigūe dicitur. Eatenus enim tantū vivere dici potest, quatenus est aliquid incorruptibile naturā suā; vel quōd olim reddenda sit fidelibus in adventu Christi: Rursus verō, quia actiones nullas sine corpore exercere, nec ulla voluptate frui potest, non isto modo vivere dici potest, quod ea vivunt, quę per se subsistunt, ut Angeli. Angeli enim substantiæ sunt spirituales integrę & perfectę: anima verō integripars est, ut ipsamet Smiglecus alibi fatetur. Et si ea vivendi ratione animę mortuorum viverent post mortem, certē mortui non haberent, quod valdē cuperent ex mortuis resuscitari. Nam, ut angeli in corpore suo spirituali fruuntur perfectissimis voluptatibus: sic & animę fruerentur. Sed audiamus alia.*

Rationes sententiarū verę de illa questione.

Corpora & animas sanctorum, & sanctos extare, differunt.

Certè Christum & verè mortuum esse credimus, & post mortem descendisse ad inferos, & ibi spiritibus prædicasse, & in Paradiso fuisse, sicut illo ipso die, latroni secum pendenti promisit in cruce. Quæ procul dubio dici non possent, nisi Christus aliqua ratione verè viveret, nec solum ipse, sed ii, cum quibus post mortem agebat. Et si enim non vivebat hîc vitâ carnalis, at vitæ animæ & spiritus vivere non desiit. Expende, lector cordate, quid Smiglecus mihi, cui vana, ridicula & homine Christiano indigna objicit, proponat. nempe magnas & verè meras nugas. Christum verè mortuum esse, nemo Christianorum negat; nec erat, cur hoc nunc assereret Smiglecus: Christum ad inferos vel infernum potiùs descendisse post mortem, licet nusquam extet iisdem verbis scriptum, tolerari tamen & concedi potest, si duo observentur. Prius est, infernum, non locum aliquem, in quo sint mortui, sed conditionem & statum, in quem omnes mortui necessariò perveniunt, significare. Quo sensu accipitur, cum dicitur, portas inferni non prævaliturus adversus ecclesiam, Christum habere claves mortis & inferni, mortem & infernum redditurum suos mortuos, mortem & infernum conjectum iri in stagnum ignis. Hinc enim constat, pios etiam ab inferni potestate liberandos esse. Pios autem in loco aliquo, qui infernus sit, esse non posse, ipsemet etiam Smiglecus confitetur, & ipsa est veritas. Posterius est, vocem descendere figuratè accipi debere, pro eo, quòd Christus post mortem inciderit in illum statum, in quem omnes mortui incidunt. Nam qui propriè descendit, eum esse necesse est. Actiones enim non sunt nisi suppositorum. Qui verò mortui sunt, non sunt. Christum porrò in inferno spiritibus prædicasse, prorsus falsum & fabulosum est. Nam locus, unde illa verba sumta sunt, sic habet: *Christus semel pro peccatis passus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus* (sic habet textus græcus. Vulgata enim versio hîc variat) *quidem carne, vivificatus autem spiritu. In quo & illis* (qui) *in carcere* (erant) *spiritibus profectus, prædicavit, in credulis aliquando.* Hîc apertè dicitur, Christum vivificatum spiritu, scilicet Dei, (ut alibi dicitur, eum vivere ex Dei virtute) in illo spiritu profectum, prædicasse spiritibus, qui in carcere erant, & increduli aliquando fuerant. Quomodo igitur hoc ad tempus, quod inter mortem & resurrectionem Christi intercessit, referri potest? Præterea etiamsi dicatur, eum spiritibus prædicasse, qui erant in carcere, tamen hinc non sequitur, eum etiam fuisse in isto carcere vel custodia. Potest enim aliquis, qui est extra carcerem, illis, qui sunt in carcere, prædicare. Longè igitur alius sensus est istorum verborum Petri atque

Quid sit descensus Christi ad infernum.

Math: 16. 18.
Apocal: 1. 18.
& 20. 13, 14.

1. Pet: 3. 19.

Christus post resurrectionem spiritibus prædicavit.

2. Cor: 13. 4.

Non necesse est, eum esse in carcere, qui illis, qui sunt in carcere, prædicat.

tri atq; is, quem illis Smiglecus affingit, quem nunc tribus tantum verbis expono. Effecturus Petrus, ut perfecte simus patientes rerum adversarum, adducit patientiam Christi, exponit etiam patientiae finem, nempe Christi vivificationem, describit denique perfectionem patientiae, quod Christus tunc, cum jam ex mortuis esset resuscitatus, & potestate summa donatus, tamen patienter tractavit hostes suos. Nam Apostolos ad eosdem milit denuo, qui ipsum antea occiderant, tali patientia utens, quali olim ipse Deus tempore diluvii usus fuerat. De quo nunc non est tempus dicendi plura. Christum denique post mortem, statim scilicet, in Paradiso fuisse, non minus ridiculum censi debet. Nam si in inferno fuit, quomodo in Paradiso? At dicet Smiglecus. Promisisse id Christum latroni etiam pendenti secum in cruce. Ego vero, ut alia nunc taceam, nego Christum id promisisse latroni. Verba enim Christi, *Amen dico tibi hodie mecum eris in Paradiso*, ita distinguere possunt, *Dico tibi hodie, mecum eris in Paradiso*, ita ut Christus non tempus indicet, quando futurus sit secum in Paradiso latro, sed veritate ejus, quod promittebat, exprimat. Hoc enim loquendi modo *Dico tibi hodie*, rei, de qua sermo est, veritatem & gravitatem indicari, loca s. literarum, in quibus iste vel certe prorsus similis modus invenitur, comprobant. Sic Deut. 30. 11. Moses ait: *Mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, non super te est, &c.* & 15. *Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum &c.* & 17, 18. *Si aversum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atq; errore deceptus adoraveris Deos alienos & servieris eis, praedico tibi hodie, quod percas, & parvo tempore moreris in terra, ad quam Iordanem transmissio ingredieris possidendam.* & c. 32. 46. ait: *Ponite corda vestra, in omnia verba, quae ego testificor vobis hodie &c.* Et certe de tempore, quando cum Christo futurus esset latro, non opus erat dicere. Hoc enim ipsemet latro expresserat, dum ait: *Memento mei Domine, cum veneris in regno tuo* (ut habet textus graecus) hoc est, cum venies iudicatum vivos & mortuos. Tunc enim in regno suo veniet Iesus Christus. Ut vero in spe sua confirmaretur, Christus modo loquendi, ad confirmandum aliquem accommodato, usus est: *Amen dico tibi hodie, quod illud futurum sit, quod a me petis*, explicans, quomodo memor illius esse velit. quod scilicet cum Christo in paradiso futurus esset. Videat igitur Smiglecus, an ex his omnibus vel per speciem colligi possit, Christum aliqua ratione post mortem vixisse, vel alios post mortem vivere.

Restant alia. Paulus cupivit dissolvi & esse cum Christo. Ergo post mortem

Christus statim post mortem non fuit in paradiso.

Quid sit, *Dico tibi hodie*.

Dico tibi hodie, mecum eris in Paradiso, ita ut Christus non tempus indicet, quando futurus sit secum in Paradiso latro, sed veritate ejus, quod promittebat, exprimat.

Christus gratiam tantum latroni promissit, tempore non expresso.

Paulus in adven-
tu Christi demum
se cum illo futu-
rum credidit.

2. Cor: 5. 4.

1. Thess: 2. 2.

1. Tim: 4. 7, 8.

1. Heb: 12. 23.

mortem se cum Christo victurum intellexit. Alioquin non dissolutionem sed resurrectionem desiderare debuisset. At hinc, non quid futurum sit mortuis, sed tantum quid Paulus post mortem cupiverit, colligitur. Potuit autem Paulus id etiam cupere, quod tamen sciebat, sibi non posse post mortem statim contingere. Quemadmodum etiam alibi de se ipso ait, se existentem in hoc tabernaculo, ingemiscere gravatum, eò quod nolit expoliari, hoc est, mori ante Christi adventum, sed supervestiri, hoc est tamdiu vivere, donec Christus veniat, ut absorbeatur mortale a vita. Cum tamen id sibi non eventurum optime sciret. Alibi enim graviter monet, ne credatur, diem Domini venturum, antequam veniat defectio per Antichristum. Et certè ita de Paulo sentiendum esse, docent verba illius: *Certamen bonum certavi, cursum consummavi, fidem servavi. Reliquum (est,) reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex. Non solè autem mihi, sed & omnibus, qui dilexerunt apparitionem illius. Crediderim tamen, alium etiam sensum posse in verbis Pauli subesse, ut scilicet is cum Christo esse dicatur, qui jam in eo statu est, ut non possit perire ulla ratione, sed certo certius reservatur ad Christi consortiū. Quod de mortuis sanctis dicere debemus. Vnde etiam alibi perfecti appellantur. Quo sensu alia etiam loca, si quæ sunt, quæ testari videntur, quod statim post mortem fideles vitam æternam sint consecuturi, accipienda sunt. Is enim analogiæ fidei quàm maximè conformis est, firmis interim manentibus illis locis & testimoniis, quæ partim disertè affirmant, & ex quibus partim evidenter colligitur, in ultimo demum iudicio omnes fideles & sanctos iterum exituros, & unà cū Christo æternum regnatos. De hoc loco nuper etiam plura scripsimus adversus D. Frantzium.*

Sed restat adhuc Christi argumentatio, ut ait Smiglecus, nempe, quia in scriptura dicatur Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, consequens esse, Abrahamum, Isaacum & Iacobum vivere. Sed hoc, præterquam quod ad certas tantum personas pertinet, non evincit, eos verè vivere. Vivere enim hoc in loco idem significat, quod ex mortuis resurgere. quod constat ex thesi, quam Christus probandam susceperat, his verbis: *Quod autem resurgant mortui, & Moses ostendit secus rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraham & Deum Isaac & Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum sed viventium. Omnes enim ei vivunt.* Adde quod quæ Christus secundum quid dixit, ea simpliciter accipit fallax & dolosus Smiglecus. Nonnè enim Christus tantum ait: omnes istos Deo vivere? Smiglecus verò ait, eos simpliciter vivere. Hæc verò quantum differant, quilibet per se perspicere potest.

Vivere dici potest, qui ex mortuis resurrexerunt.

Luc. 20. 37, 38.

Aliud est vivere, & aliud Deo vivere.

test. Nam & is, qui nunc re ipsa non vivit, Deo vivere dici potest, quatenus scilicet iterum victurus est: imò ex eo ipso, quòd Deo quis vivit, rectè colligitur, eum nunc re ipsa non vivere. Quis enim dubitat, eum, qui nunc vivit, fidelem, Deo etiam vivere? Ad id verò, ut quis verè & re ipsa vivere dici possit, parum est eum resurrecturum, sed necesse prorsus est, eum existere, & sensu præditum esse, & omnia facere posse, quæ homines viventes faciunt. Quod de mortuis dicere, nemo nisi superstitiosus & idololatriæ studiosus, ausit.

Vidimus, quid responderit ad id Smiglecus, quòd de mortuis dicitur, quòd non sint: videamus quomodo respondeat ad id, quòd legitur cos in ultimo die resuscitandos. Ait igitur: *resuscitationem ad vitam in carne recuperandam spectare, quæ sicut per mortem ablata fuit, ita in resurrectione Dei virtute restaurabitur, nec resurrectionem illam animarum sed corporum in scriptura appellari.* Ad marginem autem addit: *Carnis resurrectionem credimus, non animarum.* Sed & hîc quàm imperitus rerum divinarum, & audax sit Smiglecus, nimis evidenter apparet. Sententiam suam denuò dicit, eamque talem, quæ nec cum sacris literis, nec cum sana ratione convenit. Vnde enim constat, vitam in carne recuperandam? Cùm ea sit quasi Maxima Apostoli: *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio*, hoc est, id quod corruptibile est, *in corruptionem*. Vbi & hoc dicitur, *nos portaturos imaginem cælestis, nempe Christi*. At Christus qualis nunc est? Cerrè non caro. Ait enim Apostolus, novissimum Adamum, qui est Christus, factum esse in spiritum vivificantem, hoc est spiritum vivificantem. Si Spiritus Christus factus est, dum in cælos elevatus est, (antea enim semper fuit caro non spiritus) quomodo caro esse potest? Hæc enim ita contraria sunt, ut alterum ab altero tollatur necessariò. Totus homo erit Spiritus in Christi adventu, & spiritus vivificans. Quia ut anima res est spiritualis, sic etiam corpus, quod Deus parat suis, spirituale erit. Iuncta igitur anima cum corpore futuro glorioso efficiet spiritum vel essentiam merè spiritualement, eamq; tale, quæ, virtute in se manente, vitam perpetuare poterit. Adde quòd, ut antea dixi, nimis leve esset beneficium Dei resurrectio, si per eum id tantum accederet nobis, ut in carne iterum viveremus. Cùm tamen Paulus tanti resurrectionem fecerit, ut omnia se sprevisse, & nihil non facere paratum fuisse testetur, si quomodo occurrat ad resurrectionem mortuorum.

Iam quòd ait, illam resurrectionem non animarum sed corporum appellari, in eo & fallit & fallitur. Fallit, dum dicit, resurrectionem

1. Cor: 15: 52.

¶ 49.

¶ 45.

Quomodo vita recuperanda sit in resurrectione.

Phil: 3: 11.

Fallacia Smigleci.

ncm

Aliud est corporis, aliud carnis resurrectio.

1. Cor: 15, 4.

Quomodo carnis resurrectio in Symbolo accipi possit.

nem istam non appellari animarum. Quis enim unquam hoc dixit ex nostris? Si credimus animas vel spiritus ad Deum redire, qui eos dedit, quomodo de resurrectione illorum vel somnare possumus? Fallitur etiam, dum corporum resurrectionem idem esse credit, quod carnis resurrectionem. Cum tamen certum sit corpus dari, quod non sit caro. Vox enim corporis pro substantia tota rei alicujus interdum sumitur. Quo sensu etiam de angelis dici potest, eos esse corpora, nempe spiritualia. Hinc Paulus, qui præcisè negat, carnem & sanguinem regnum Dei possidere posse, ait, resurrecturum corpus gloriosum & spirituale, & tam spirituale quàm animale corpus esse asserit. Vnde constat, verbis, quæ habentur in symbolo Apostolico, sobriam adhibendam esse interpretationem, ut scilicet carnis resurrectio ideo credi dicatur, quia credimus id resurrecturum, quod olim caro fuit, ita ut per vocem carnis substantia hominis, quam nunc habet, significetur.

Sed restat adhuc unum, quo rem concludit, exemplum Christi, cujus resurrectionem, nostræ resurrectionis exemplar esse, ait Smiglecus, dum hæc verba addit: *Quemadmodum igitur is carne mortuus vixit post mortem, spirituum vitam, nec totus esse desiit, sed solum quoad corporis vitam, suscitatus autem ad vitam in carne rediit, ita & de nostra morte ac resurrectione cogitandum est.* Sed in ista conclusione duo sunt vitia magna. Vnum est, quod asserit, Christum post mortem vixisse. Quæ manifesta est contradictionis implicatio, ut antea dictum fuit. Alterum est, quod ex eo, quod Christus post mortem ad vitam in carne rediit, colligit, nos etiam post mortem ad vitam in carne redituros. Cur enim Christus ad vitam in carne rediret, magna fuit causa, nempe ut ab Apostolis conspiceretur, & resurrectionis sue fidem indubitatam iisdem faceret: At cur alii fideles ad vitam in carne redeant, causa prorsus nulla est: imò Apostolus disertè ait, in ultimo judicio mortuos resurrecturos incorruptibiles: reliquos autem qui vivi supererunt, mutatum iri. Addo his duobus vitiis tertium etiam. Etiam si ad hanc vitam in carne post mortem omnes fideles redituros constaret; hinc tamen nullo modo sequi, eos in vita, quæ in carnesit, perpetuò mansuros. Nam, ut certum est, Christum, qui ad vitam in carne redierat ad aliquod tempus, vitam in carne deposuisse, cum spiritus est factus vivificans, & eum locum ingressus est, quem caro & sanguis hæreditare non potest: sic etiam idem eventurum fidelibus, & per se evidens est, & ipsa scriptura sacra cōprobat.

Hactenus de uno atheismo ex mente Smiglecii egimus: Agam⁹

& de

Cur non sit necesse, fideles in carne resurgere.

1. Cor: 15, 52.

& de altero, qui est: quòd non hæc corpora in futuro seculo sint habituri fideles, sed alia longè præstantiora. Hoc primum comprobabo, deinde ad argumenta Smiglecii respondebo. Probatur autem id quòd asserimus, ex eo, quòd caro & sanguis regnum Dei possidere non possint: at nostra corpora, quæ nunc circum ferimus, aliud nihil sunt, quàm caro & sanguis. Adde, quòd imaginem cœlestis portaturi sumus. Imago autem cœlestis id est, Christi in eo consistit, quòd est factus, nempe per ascensionem & ingressum in cœlum, spiritus vivificans. Nam, nec cùm nasceretur ex Maria, nec dum in terris degeret, tam ante quàm post mortem, spiritus appellari potuit: imò spiritum se esse Christus, post resurrectionem ante ascensionem, expressè negavit: *Videte, ait, manus meas & pedes meos, palpate me, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habentem.* Spiritum autem factum esse, & corpus mortale habere, contraria sunt. Imago etiam cœlestis in eo est, quòd, ut Dominus e cœlo est, vel corpus suum habet, vel cœlestis est, quemadmodum primus homo e terra erat & terrenus: sic etiam fideles cœlestes futuri sint. Et hæc pauca ex plurimis nunc sufficiant.

Ad rationes Smiglecii, contrarium probantes, quas etiam ad marginem compendiosè ascripsit, respondeo breviter & directè. Ratio prima est, quòd *Paulus expressè doceat, corruptibile hoc induturum incorruptionem, & mortale hoc induturum immortalitatem. Etenim si aliud corpus vice istius futurum est, non erit hoc, neque induet incorruptionem, neque omnino induet* (ita habet Smiglecus) *quia non assequetur incorruptionem, sed in sua corruptione perpetuò manebit.* Solvitur. Quòd locutionem Apostolicam, quæ figurata est, propriè accipit Smiglecus, quasi scilicet, manente hac carne nostra, sit accessura ad eam incorruptio & immortalitas. Quòd quàm falsum sit, dici vix potest. Nec enim per naturam rei fieri ullo modo potest, ut id, quòd naturâ mortale est, immortale naturâ fiat: quemadmodum nec id, quòd naturâ immortale est, mortale fieri potest. Sensus autem est. Hoc mortale & corruptibile absorbebitur ab immortalitate & incorruptione. Sic enim Paulus ipsemet se declarat, dum ait: *Cùm autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo ille qui est scriptus: Absorpta est mors in victoria.* Iam si mortale re ipsa maneret, quomodo mutatio ista absorptio nominari posset? Induet igitur hoc mortale immortalitatem, quatenus in locum mortalis succedet immortale, quemadmodum veteri veste deposita, alia nova induitur.

Fideles alia in futuro seculo corpora habituros.

Luc: 24. 39.

1. Cor: 15. 47, 48.

Mortale induturum immortalitatem, figuratè dicitur.

Indutio immortalitatis est absorptio mortalitatis.

Y 14.

Secunda ratio Smiglecii est: Resurrectionis ratio quomodo constabit, si corpus non quod per mortem cecidit, sed quod nunquam cecidit, resurgere dicatur: quomodo igitur corpora nostra reformabuntur configurata corpori claritatis Christi, si eadem non sunt futura? Non enim reformari dicitur, cum aliunde eius loco substituitur, sed cum ipsum per se ipsum reformationi subiicitur. Hæc ratio duplex esse videtur. Solvitur autem utraque. Et prior quidem, quod non expendat Smiglecus significationem vocis resuscitandi vel resurgendi, ex sensu s. literarū. Hæ enim voces istas non ita sumunt, ut alii autores. De eo enim tantum, qui vera est, licet jaceat vel dormiat, dicitur, eum resurgere vel resuscitari. verò, qui non est, quomodo resurgere vel resuscitari propriè dici potest? Mortuos autem nō esse, jam ante comprobatum fuit. Resurgere igitur dicuntur fideles, quatenus non secus iterum futuri sunt, ac si ad tempus dormi vissent. Vnde etiam ipsorum mors per obdormitionem describitur. Posterior ita etiam diluitur, quod paulò aliter Paulus loquatur, quàm Smiglecus. Paulus enim ait, Christum corpora nostra transfiguraturum, ut sint configurata corpori suo glorioso. Iam quomodo ista transfiguratio futura sit, quia hîc non exprimitur, aliunde colligendum est, ubi scilicet Paulus ex professo, ut ajunt, de modo resurrectionis disputat, de quo suprà egim⁹. Potest autem peregregiè dici, corpus transfigurari vel reformari, si, loco corporis mortalis & humilis, detur nobis corpus gloriosum, quale nunc habet Christus. Nam non tantum ea reformatio est, cum, eadem manente substantia, varia accedunt accidentia, sed & ea, cum loco unius rei altera substituitur. Quemadmodum etiam cælum & terra mutanda dicuntur, quæ tamen igne exurentur & prorsus destruentur, ut testatur Apostolus.

Tertia ratio Smiglecii est, quod hæc non tam resurrectio mortuorū, quàm transmigratio Pythagorica animarū de uno corpore in aliud esset nuncupanda. Hanc rationem ego non intelligo, nec eam explicavit Smiglecus. Falsum est autem id, quod nobis affingere cogitat. Nos enim animas vel spiritus fidelium redditum illis iri credimus, quos morientes Deo commendârunt, & eandem singulorum animam vel spiritum corpus suum, quod ei Deus olim dabit, vivificaturum. Fortasse tale quid hîc asseripsit Smiglecus, ut occasionem haberet nos cum Pythagoricis conferendi, & quidvis de nobis suo more pronuntiandi: Sed quàm hoc sit frivolum, judicet æquus lector. Nonné enim in opinione quadam, que ad salutem non pertinet, idem sentire possent Christiani cum Ethnicis, nec tamen Ethnicis anumerari?

Quarta

Resurgere, est i-
berum existere.

1. Thes: 4. 14.

Reformatio etiā
est, cum in locum
unius aliud sub-
stituitur.

Heb: 1. 12.

Ps. 102.

Spiritus fidelium
reddetur illis in
resurrectione.

Quarta ratio est (ut ad marginem addidit. Iam enim in tertia ratione afferenda voce *deniq;* usus fuerat, post quam non datur continuatio numeri) exemplum Christi, de quo sic ait: *Certe quemadmodum Christus exemplum nostræ resurrectionis non aliud corpus resuscitatus à mortuis assumpsit, sed illud ipsum, quod in cruce clavis & lancea confixum fuit: Cujus rei gratiâ vulnerum notas post resurrectionem extare in corpore suo voluit: ita & nostra corpora in resurrectione gloriam quidem consequentur majorem, attamen eadem, quæ nunc, sunt futura.* Hæc bona ex parte antea dissoluta sunt. Repeto autem nunc breviter quod huc pertinet. Nego, nostræ resurrectionis modum ex modo resurrectionis Christi petendum esse. De Christo enim legitur, quod in eodem corpore resurrexerit, in quo mortuus fuerat, quod corpus erat sanguis & caro, & nondum naturâ suâ immortale & incorruptibile: At de fidelibus legitur, quod sint resurrecturi incorruptibiles. Ratio diverlitatis hujus in modo resurrectionis manifesta est. Necessè enim fuit, ut Christus ab Apostolis humano more agnosceretur. quod per exhibitionem corporis ejus, comestionem item & bibitionem cum Apostolis commodissimè fieri posse, Deus prævidit: At in fidelibus nulla talis est necessitas. Quod verò Christus exemplar est nostræ resurrectionis, id non simpliciter prorsus & absolutè accipiendum, & proinde etiam ad modum resurrectionis pertrahendum, sed ad certitudinem vel possibilitatem tantum resurrectionis referendum est, ut ex 1. Cor. 15. ad oculum videre est, ubi Paulus in 1. capituli parte prolixè ea de re differit, certitudinem resurrectionis exemplo Christi ostendens. Quomodo autem & in quali corpore simus resuscitandi, id Paulus in eodem capite, non ex Christo, quatenus resurrexit, sed quatenus spiritus vivificans & cælestis factus est, cognoscere vult. Quibus ita expeditis, appello omnium piorum judicium, an jure atheismos mihi Smiglecus objiciat, & an impiè de resurrectione sentiam, & sacrilego ore sanctis cultum denegem. Equidem persuasum habeo, nihil rectius, nihil Deo dignius de resurrectione dici posse eo, quod nunc exposui: sententiam verò Smiglecii de modo resurrectionis valdè crassam, Deo indignam & ad spiritum Machometanum accedentem potius; de sanctis autem opinionem, superstitionis & idololatriæ causam & olim extitisse & nunc esse, tam est evidens, ut res probatione ulteriori non egeat.

Iterum sub finem capituli redit Smiglecus, nescio quo ordine, ad id, de quo in initio capituli egerat, & cur ipse, qui sanctos colit, non sit habendus pro idololatra; nos verò qui Christum colimus, pro idololatriis habendi simus, docere conatur: Sed irritus est & impius iste co-

Modus resurrectionis nostræ non est petendus ex modo resurrectionis Christi.
1. Cor. 15, 52.

Quatenus Christus exemplar nostræ resurrectionis & modi illius.

natus. Irritus. Nam, cùm dicit Smiglecus, se sanctos pro Diis non habere, nec iis honorem tanquam Diis exhibere, nec deniq; talem illis honorem exhibere, qui Dei solius proprius sit, partim fallit, partim malè concludit. Fallit, dum errorem suum tegit. Dùm enim sanctos invocari posse ait, & invocari in talibus rebus, quæ a solo Deo petuntur, parumné constat, eum sanctis honorem divinum talem exhibere? Et certè mira est Smiglecii tergiversatio in hoc negotio. Nunc negat a se divinum honorem sanctis tribui: aliàs autem in confesso est, omnia petere a sanctis & præsertim a virgine Maria Pontificios, quæ a Deo peti possunt. Interrogo autem Smiglecium: si quis Psalmos recitet coram Deo, & eum per illos alloquatur, an non divinum honorem Deo exhibebat hoc ipso? Non negabit puto. Pontificii ergo, cùm Psalmos omnes ad Mariæ personam converti posse dicunt, ut suprà etiam dixi, an non ei divinum honorem nimis irreligiosè tribuant, iudicet cujus iudicium excœcatum a Deo non est. Malè etiam concludit. Nā etiamsi divinum prorsus honorem non tribueret sanctis, dummodo honorem eis talem, qualem ipsemet fatetur, tribuat, idololatra tamen censendus est, quamdiu non probat, istos sanctos re ipsa nunc vivere, & nostras preces audire & nos juvare posse. Hoc autem nunquam efficit.

Impius etiam est conatus iste Smiglecii. Nemo enim hodie cultor Dei Patris est, qui non honorat Filium, hoc est, qui non honorat alium, præter illum unum Deum. Eum autem, qui alium colit, præter unum Deum, falsum Deum colere, jam antea millies prostratum fuit, & ostensum contrarium ex apertissimis s. literarum N. F. testimoniis. Itaq; tam audacè nostri & religionis nostræ censuram, omnibus piis, imprimis verò iusto iudici Iesu Christo iudicandam relinquimus. Smiglecus, qui eos colit, de quibus probare nequit, quòd vivant, nedum ut potentiam divinam habeant, verus Dei cultor vult vult haberi: nos verò, qui Iesum hominem, ad dexteram Dei sedentem, colimus, idololatra sumus. O tempora, o mores!

Sed nondum finis est istius unius verbi, quod se adjecturum dixerat Smiglecus. Vult enim docere, alios esse honores, quos sanctis pontificii exhibent ab eo, quem nos Christo exhibemus. Quasi scilicet id nos nunc curemus. Argumentum meum est: Injuriam habent pro idololatriæ pontificii nos, qui Christo honorem exhibemus, cùm ipsimet sanctis honorem exhibeant, nec tamen idololatræ haberi velint. Dum verò evadere vult Smiglecus, distinguendo honorem eum, quem illi tribuunt sanctis, ab honore, quem nos tribuimus Christo, iterum se ipsum magis intricat. Ut enim antea ostendimus, honorem

*Tergiversatio
Smiglecii in de-
fendendo cultum
sanctorum.*

*Cur is, qui Chri-
stum unà cū Deo
colit, non sit ha-
bendus pro ido-
latra.*

*Smiglecus i-
psemet idolola-
tra, idololatria
alios accusat in-
iuriā.*

honorem ejusdem generis, cuius is est, qui Deo debetur, & quem nos Christo tribuimus, exhibet sanctis, dum eos invocare non erubescit, & ita se illis, præsertim verò virgini Mariæ, commendat, atque ipsi Deo Vnde constat, quemadmodum ipsemet non vult haberi pro idololatra, qui hunc honorem exhibeat sanctis, quem nos Christo: sic nec posse illum jure habere pro idololatriis nos, qui idem facimus, quod ipsi. Hoc verò dicitur a nobis per concessionem, si scilicet constet, eam habere potestatem sanctos, quam eis tribuit Smiglecus, & qualem nos tribuimus Christo. Iam cum constet, sanctos nec potestatem ullam habere, imò nec existere re ipsa. non sunt enim sancti, ubi non est animæ illorum & corporis conjunctio: & tamen honorem eundem tribuit illis Smiglecus, qualem nos Christo, qui divinus est, eo sensu, ut jam diximus, restat, gravissimo idololatriæ peccato cum cum sua Ecclesia implicatum esse, a quo ut eos liberet servator noster Iesus Christus, ex animo illum precamur.

Caput XV.

Commune Pontificiorum argumentum, quo probare nituntur, Christum esse unum Deum cum Patre, refellitur.

Hic jure iterum de molestia mihi creata a Smiglecio conqueror. Nam quicquid in hoc capite dicitur, id ante in hoc ipso libello a Smiglecio dictum non semel & a me refutatum est. Quo fine ita nobiscum agat Smiglecus, nolo decernere, ut habeat lector quod cogiter & judicet. Ego verò molestiam, ut cœpi, devoro.

Argumentum est Pontificiorum. Scriptura unum tantum verum Deum proponit. Ergo Christus aut non est verus Deus, aut ille unus Deus est. Apparentiam dixeram esse in hoc argumento. Omnes enim fallaciæ tum Diabolicæ tum humanæ apparentiâ imponunt hominibus. Sed detexi eam ita, ut nihil prorsus adversus nos mutire possit Smiglecus. Sic enim dico: Scriptura unum tantum beatum, immortalem & sapientem Deum proponit. Ergo angeli aut non sunt beati, immortales & sapientes, aut sunt unus Deus. Addideram etiam alterum, quod hîc omisit Smiglecus. Scriptura unum tantum Dominum proponit. Ergo angeli aut non sunt Domini, aut sunt unus ille Dominus. Et hæc de aliis etiam dici possunt, quibus scilicet per excellentiam aliquid convenit. Ad hoc tantum id respondet Smiglecus, quod etiam antea ab eo dictum & a me refutatum fuit. *Dici quidem*

*Argumentum
Smiglecii refellitur.*

Excellentia & veritas quandoque coincidunt.

De Deo, quod sit solus beatus, immortalis & sapiens, propter excellentiam, ideòq; etiam aliis id competere, ut sint beati, immortales & sapientes. At de Deo, quod sit unus, dici propter veritatem. Quasi scilicet non eodem modo Deus verus dicatur propter excellentiam, ut dicitur beatus propter excellentiam. Nam dum Deus verus dicitur, abunde a nobis demonstratum est, tunc vocem verus idem valere, quod perfectus. Vox enim verus, non tantum falso sed etiam imperfecto opponitur. Ut cum Evangelium, respectu legis, veritas dicitur; discipuli Christi, qui in sermone ejus manent, veri, respectu eorum, qui tantum ei assentiuntur; tabernaculum futuri seculi, verum, respectu ejus, quod olim Moysi exhibitum fuerat; caro & sanguis Christi, cibus & potus verè, respectu aliorum, quæ ad fidem in Christo excitandam faciunt, appellantur. Ita ut nimis imperitè veritatem excellentiæ opponat Smiglecus. Cum veritas etiam excellentiam significare possit. Oblectet se igitur his tenebris vel apparentiâ lucis Smiglecus, dum lucem istam, quam ei præferimus, non agnoscit vel respuit: ignoscat autem lector huic repetitioni meæ. A Smiglecio enim ad illam adactus sum.

Christus ita est Deus, ut etiam sit Dei.

Spiritus hominis non est homo.

Non omne, quod in Deo est, Deus est.

sic prostrato & funditus everso isto communi argumento, alia etiam dixeram, quæ Smiglecus carpit, sed injuriâ. Primum est, quod eadem scriptura, quæ Deum unum esse testatur, Christum Deum etiam appellet, & talem Deum, qui sit Dei. Vnde constat, eum esse alium a Deo. Nemo enim sui ipsius est. Respondet Smiglecus, *futilem hanc esse conjecturam. quia & Spiritus, qui in homine est, & hominis sit, & idem quod homo. Sapientia etiam bonitas, charitas & aliæ perfectiones divinæ & Dei sint & Deus sint, juxta Theologorum axiomata: Quicquid est in Deo, est Deus.* At ego futilissimam hanc esse responsionem & antea docui, & nunc iterum dico. Quis enim unquam audivit, spiritum, qui est in homine, esse hominem? Hoc enim perinde est, ac si quis partem dicat esse totum. Divinas etiam perfectiones esse Deum ipsum, quæ scriptura docet! Nam si Deus sint, erunt etiam personæ. Omne enim, quod Deus est, persona est. At quicquid est in Deo, est Deus. Ergo quicquid est in Deo, erit persona. Vnde constat, axioma Theologorum falsissimum esse, ut pote, quod, ut cum sacris literis, ita etiam cum sana ratione non conveniat. Ratio enim docet, aliud esse contentum & aliud continens. Eat igitur Smiglecus, & coram iis gloriatur de axiomatibus suis Theologicis, qui in verba scholasticorum Theologorum, non verò Prophetarum & Apostolorum jurârunt. Apud hos enim non valent ista Pontificiorum

rum Theologorum oracula, quæ citra ipsorum doctrinam, & Philosophorum etiam antiquorum & saniorum mentem, ipsi excogitarunt. Quod verò Ioannes ait semel, Deum esse charitatem, & iterum charitatem Dei nominat, id non demonstrat, Deum esse charitatem propriè & essentialiter. Nam si Deus essentialiter esset charitas, nihil unquam contra charitatem agere posset, quod tamen facit, dum iram in homines impios, & interdum non expectatâ illorum poenitentiam, effundit. Quemadmodum Deus contra sapientiam & iustitiam, quia sunt in Deo essentielles proprietates, nihil unquam facit. Potest autem charitas Deus appellari, quia sit charitatis autor, ut & Lux appellatur, quia sit lucis similis. Qua de re alibi plura scripsimus.

Alterum est, quod docueram, Christum esse talem Deum, qui ex partibus oriundus & mortuus fuerit, hoc est, Deum dignitate, essentialitè verò hominem. Qui verò homo est essentialiter, cum Deum naturâ vel unum illum esse non posse, nisi velimus duo contraria de uno subiecto essentialiter prædicari posse. Respondet Smiglecus, non sequi, si Christus secundum carnem sit essentialiter homo, non posse secundum aliam naturam esse essentialiter Deum. At nunc naturæ in Christo impugnantur, dum docetur, eum Deum naturâ non esse. Quomodo igitur distinctione naturarum tolli potest argumentum, & quomodo non manifestè principium petitur, vel potius quid gravius & intolerabilius comittitur, dum per id, quod impugnatur, argumenta nostra solvuntur? Videtur hoc esse declinare disputationem, deponere personam partis, & sumere sibi per vim partem iudicis iniquissimi, & autoritate sua, præiudicatâq; opinionis larvâ, adversarium perterrefacere & opprimere velle. Quod, si quid aliud, equidem spero, omnibus candidis tandem oculos aperturum, ut agnoscant, iam arenâ pullos esse adversarios, & ita eis omnia adempta arma, ut nulla re legi timè ampliùs se tueri queant.

Quod verò assertur ad istas naturas tacitè comprobandas ex c. 1. Rom: ubi dicitur de Filio Dei, quod factus sit secundum carnem ex semine Davidis, & definitus vel constitutus Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis, id nihil prorsus ad rem facit. Nam per carnem & spiritum naturas significari nec probatur, nec probari potest. Nonnè enim de aliis etiam hominibus prædicatur aliquid secundum carnem, unde sequitur, secundum spiritum etiam de iisdem aliquid prædicari posse, de quibus tamen constat, eos duas naturas nullo modo habere. Diversum quidem aliquid in illis, de quibus dicitur aliquid secundum carnem & secundum spiritum, considerari posse, concedendum est: at diversitatem illam in naturis consistere,

Deum non esse
charitatem essen-
tialiter.

Christus essentiali-
ter homo: Deus di-
gnitate.

Smiglecus eam
quod impugna-
tur, argumenta
solvit.

Caro & spiritus
naturas non si-
gnificant.
Rom: 4. 1.
Eph: 6. 5.

consistere, frivolum est & falsissimum. Vt enim in una numero essentia plures personę non dantur: ita etiam, in una eademq; persona duas naturas dari, contradictionem pariter implicat.

*Adversariorum
in acceptione
Vox Naturę,
mira inconstancia.*

Addam autem hic illud, quàm mira sit adversariorum, in vocabulis fingendis & interpretandis, audacia, mira astutia, ut scilicet undequaque appareat, eam, quam tuentur sententiam, non posse nisi fraude & imposturis defendi. Est autem hoc: Vox naturę semel apud adversarios significat essentiam, ut cùm dicitur, Deum esse unum naturā: Rursus verò, cùm de Christo affirmant, quòd ex duabus naturis constet, nolunt, naturam significare essentiam, (aliàs enim sequeretur, eum habere duas essentias) sed, nescio quid aliud fictitium, per vocem naturę intelligunt. In eoque porrò ita sibi non constant, ut, cùm dicitur, Christum habere naturam divinam, per naturam divinam persona etiam divina intelligatur, cùm verò de natura humana sermo est, tunc illa natura persona non est, sed tale quid, quod nunquam in mundo auditum fuit. Quis enim unquam legit, dari naturam humanam absque persona humana. Religio Pontificia talia nobis monstra peperit, cujus tamen professores, monstra aliis in religione objicere, non pudet aut pœnitet.

*Quatenus Deus &
homo sint con-
traria.*

Iam quòd negat Smiglecus Deum & hominem contraria esse, in eo certè fallere cogitat. Licet enim contraria non sint, quoad substantiam: sunt tamen cōtraria, quoad qualitates. Dum verò duo contraria in eodem subjecto concurrere posse docet, multò magis fallit. Nec enim id nos unquam negavimus, cùm, ut partes ea concurrere posse, constet: Sed dicimus, essentialiter non posse prædicari de uno subjecto duo contraria. Cùm verò una essentia integra sit Deus, altera homo, parumné liquet, ista duo in unum concurrere minime posse?

*Homo nullus da-
tur absq; persona
humana.*

Dixeram tertio, eum, qui homo est, personam etiam esse humanam. Nullus enim in natura rerum datur homo, qui non sit idem persona & ὅψις & ὁμοῖον humanum: imò monstrum hominis & adhuc pejus aliquid, censendum esset id, quod, homo cùm sit, non esset persona humana. Dato, autem quòd Christus persona sit humana, sequi, eum non esse divinam. In una enim persona duas dari personas, contradictio est. Respondet Smiglecus, *me falsum assumere, & omnium sapientum doctorumque virorum sensum oppugnare, qui uti personam a natura distinguunt, ita consequi urgent, eum, qui naturā homo sit, personam quoq; humanam non posse non habere, neque repugnare a juri, personam divinam in humana natura consistere.* En quo me tandem modo tractet

Atet Smiglecus, cum non est, quod confugiat amplius. Viros omnes doctos opponit mihi: & contra eos mutire me non vult. Quinam verò sunt illi docti? Certè nec Prophetæ nec Apostoli. Hi verò soli in rebus ad religionem pertinentibus audiendi sunt. Fortasse Philosophi? At hi tales nãnas ne somniarunt quidem. Restat igitur, doctos istos omnes, esse Pseudophilosophos Christianos, scholasticos scilicet, quos vocant, doctores. Sed si Pontificii omnes fuerunt. Quæ igitur insania est vel præsumptio, me a Pontificio autoritate premi Pontificiorum? Pudeat Smiglecium istius agendi modi in hac, quam Deus concessit, conscientiarum libertate, ubi omnia ad solam verbi divini trutinam examinantur. Agnoscant etiam, quibus veritas & salus æterna cordi est, jam victum esse Smiglecium, cum non ad principia, quæ utraq; pars pro talibus agnoscit, sed ad consensum suorum provocat. Notetur denique, quod vera esse non possit sententia Pontificiorum, & aliorum, de persona Christi, nisi falsum sit, quod ipsa ratio & sacræ literæ verum esse testantur. Nempe hominem esse posse absque sua persona. Quod, si quid aliud, absurditatem & falsitatem illius manifestam facit. Fundata est igitur nostra de Christo sententia, quod non sit idem Deus qui Pater est, tum s. literis tum sana ratione, ut hæcenus docuimus; & corruere istud argumentum Catholico pontificium necesse est, dum ex unitate Dei colligunt, Christum esse illum unum.

*Indicia & argu-
Smiglecii.*

*Quinam docti in
religione audi-
endi.*

Caput XVI. & XVII.

*Verba illa: Ego & Pater unum sumus, non posse de
unitate naturæ intelligi.*

Hic iterum repeto meam de Smiglecio querimoniam. Nam in hoc & sequenti capite nihil prorsus aliud ab illis dicit, quæ in cap: 5. & 6. Monstrorum dicta fuerant, sed eadem otiose tantum, cum summa lectoris nausea, repetit: Imò multò plura in istis capitibus dicta a Smiglecio & acuratiùs deducta fuere, quàm in his. Quæ verò a me ipsi varia objecta fuerunt, ea sicco pede transit: & tamen talia esse, quæ refutari nequeant, hoc ipsum silentium Smiglecii convincit. Itaq; nolo actum agere. Sed lectorem ad ista capita remitto. Quod si cui molestum videbitur, is, vel propter hoc ipsum, molestiam illam ut devoret, rogamus, ut agnoscat, an jure tali respondendi modo utamur. Vix enim aliàs fidem hæc mea oratio a-

*Cur ad quædam
non respondeat-
tur.*

pud quenquam inveniet, cum eam de se persuasionem esse velit Smiglecus, se disputatorem esse & acutum & methodicum. Summa est: Ex eo, quod Christ^{us} unum esse dicitur cum patre, non sequi, cum esse unum naturâ quod vult Smiglecus: sed unum esse vel voluntate, vel etiam potestate in nobis servandis.

Caput XVIII.

Repugnare rationi, unam numero essentiam esse in pluribus personis, ostenditur.

Asferit Smiglecus, non repugnare rationi, unam numero essentiam esse in pluribus personis. Ad quod probandum usus est tali argumento: *Id quod nullam involvit contradictionem, rationi non repugnat. Atqui, unam numero essentiam esse in pluribus personis, nullam involvit contradictionem. non igitur hoc rationi repugnat.* Assumptionem hujus argumenti, ait se probare ex definitione personæ, quam definit, *subsistentiam*, (in priori disputatione dixit *substantiam*) *incommunicabilem naturæ intellectuales.* unde talem Minoris comprobationem facit; *non implicat contradictionem, naturam intellectualem subsistere pluribus subsistentiis. ergo pari ratione, contradictionem non implicat, subsistere pluribus personis.* Ad hanc rationem, in priori disputatione ita responsum est, ut nihil dubitemus, cuius veritatis studiose abundè satisfactum esse. Quare, quæ contra Smiglecum affert, mera sunt ejus sophismata. id quod ex iis, quæ sequuntur, patet.

Cum responderemus ad prædictam minoris comprobationem, dixeramus, primum, Smiglecum pro concessio sumpsisse, unam numero essentiam, posse plures habere subsistentias; deinde, hanc ipsam ratiocinationem, nihil aliud esse, quàm principii petitionem. Ad utrumque videtur Smiglecus respondere velle. Ad posterius quidem ad hunc modum: *Hic primum Smalcus ait, esse petitionem principii. Si quidè idem esse ait, unâ numero naturam plures habere subsistentias, quod plures personas.* Vbi, cum Smiglecus inquit, me statuere, idem esse, unâ numero naturâ, plures habere subsistentias, quod plures habere personas, videtur mihi tribuere, me sentire, idem esse personam & subsistentiam. cum tamen longè aliter locutus fuerim, in hunc modum videlicet: *Quid enim? An non omnis persona est subsistentia? Quare qui contendit, non implicare contradictionem, unâ numero essentiam plures habere.*

Argumentum Smiglecii principale.

Smiglecus definitionem personæ mutat.

Refutatio argumenti duplex.

Smiglecus fingere videtur aliquid nobis.

bere subsistentias, idem contendit, unam numero essentiam, plures habere personas, non implicare contradictionem. Hoc autem quid aliud est, quam id petere, de quo controversitur? Ex quibus meis verbis, non illud sequitur, personam & subsistentiam simpliciter idem esse, quod me dixisse, ex relatione responsionis meæ a Smiglecio facta, posset quis existimare: sed cum subsistentia personam, tanquam genus, suam speciem comprehendat, non posse esse, quin, qui assumit subsistentiam ad ostendendum personam, idem personam assumat; & sic illud ipsum est, quod disputatur.

Ad quam meam rationem Smiglecus nihil respondet, sed existimat, satis esse, si mihi argumentum opponat: *Si hoc non est magna imperitia, inscitiaq; Smalcii, consequitur semper fore petitionem principii, cum per definitionem de definito aliquid probatur: & consequenter potissima demonstratio, in qua pro medio ad demonstrandum assumitur definitio subjecti, semper petitionem principii continebit.* Sed quis non videt ex particulari, inferri universale? Numquid semper erit petitio principii, quoties definitum per definitionem probabitur, si in prædicta Smiglecii argumentatione id eveniat? Atqui istud vitium non tribuimus definitioni. Novimus a definitione firmissima sumi argumenta; idq; noster Theophilus urfit adversus Miedzybosium & Borcovium. Accidit error aliunde, nempe amittit definitio vim probandi, si, cum quispiam dubitat de definito, dicat, se non minùs de definitione dubitare: ut in hac nostra disputatione. Etenim æquè in hac nostra disputatione dubitamus, utrum, in unica numero essentia, queant esse plures, sive substantiæ, sive subsistentiæ individua intelligentes, atq; cum quæritur, utrum in eadem numero essentia possint esse plures personæ? Imò prius illud ipsum est, quod ad hoc posterius demolendum afferre solemus, definitio, inquam, personæ. Ostendimus enim, in unica numero essentia non posse esse plures substantias individuas intelligentes, ergo neque plures personas.

Sed inquit: *Definitione rei cujusque essentiam illustrari, unde, cum persona per subsistentiam definiatur, non fore petitionem principii, plures personas ex pluribus subsistentiis probare, sed rei, de qua agitur, illustrationem, cum quod minùs notum est, ex eo, quod est notius, comprobatur.* Hæc ille. Quæ quidem nullum pondus habent. Siquidem definitio notior est suo definito, quatenus rei essentiam explicat. Nihil autem impedit, quominùs in argumentatione de ea æquè dubitetur, atque de ipso definito. Exempli causâ, cum ad ostendendum, hoc individuum esse hominem, hominis definitio affertur, quid vetat, æ-

Ex definitione
argumentū duci.

Quatenus argu-
mentum a defini-
tione ductum,
non valeat.

Æquè dubitari
posse de defini-
tione, ut de defi-
nito.

què dubitare, utrùm hoc individuum sit animal rationale, atque dubitatur, utrùm sit homo? Non est igitur necesse, definitionem ita esse notio-rem suo definito, ut non liceat pari ratione de definitione dubitare, ac dubitatur de ipso definito: Quin eùm de definito dubitatur, tacitè saltem dubitatur de definitione.

Alteram responsionem nostram, quæ erat prior, hisce verbis refellere conatur: *Cùm aliqua duo ratione aut definitione à se distinguuntur, nullam involvunt contradictionem, si multiplicato uno, aliud non multiplicetur, &c. Essentia & substantia, omnium sapientum sententiâ, ratione & definitione distinguuntur, veluti res & modus, &c. Fit igitur, ut nullam contradictionem implicet, multiplicari substantias, non multiplicatâ naturâ, & è converso. Vbi respondeo, non satis esse, ratione aut definitione distingui, quò minus contradictio implicetur, si uno multiplicato, aliud non multiplicetur. Sunt enim quædam tam arctè connexa, ut omnino necesse sit, uno multiplicato, aliud multiplicari, licet ratione & definitione differant. Hujus generis sunt, quæcunque sunt de ratione alterius. Verbi gratiâ, multiplicatis hominibus, multiplicantur animalia: & animalibus multiplicatis, multiplicantur corpora: corporibus, substantiis: substantiis, essentiis. Neque hæc duntaxat talia sunt, sed & ea, quæ alio vinculo copulata sunt. Atque ea sunt, materia & forma: locus & corpus. Multiplicatis enim formis, exempli causâ, hominis, multiplicantur ejus materiæ: & multiplicatis corporibus, multiplicantur loci, eò, quòd nec plures essentielles formæ, in unica numero materia consistant: nec plura corpora, in uno & eodè loco. Atque hinc patet, ut non alterũ multiplicetur, altero multiplicato, non sufficere, ratione seu definitione distingui. Nisi ita distinguantur, ut nihil cogat, uno multiplicato, alterum multiplicari. Quod in hac nostra quæstione nequit ostendi. Etenim essentia est de ratione personæ, ut ex definitione personæ liquet: Substantia verò ab essentia distincta, etsi ita diversa est, ut altera nō sit de ratione alterius: tamen, cùm substantia formæ cujusdam vices obtineat, substantiam constituentis, quis non videt, in substantia qualibet constituenta, non nisi unicam esse?*

Hinc planum perspicuumq; est, quàm frustra Smiglecus conatus sit declinare eam contradictionem, quam ursumus, quacunq; tandem ratione substantiam accipiat. Sive, inquam, pro ratione substantiendi, cùm distinctè sumitur ab essentia: sive pro essentia substantente, qua significatione visus est eam accepisse, definiens personam, substantiam incommunicabilem, &c. Et sanè nisi persuasi fuissetus, substantiam, pro essentia substantente acceptam in definitione perso-

næ fu-

Quidnam efficiat, ut uno multiplicato, alterum multiplicetur.

Smiglecus autem ea obscurus fu-

næ fuisse, subsistentiam verò pro ejusmodi individua substantia, alterum pro altero Smiglecium commutante, haud unquam concessissemus definitio nem personæ, aliâq; longè ratione solvissemus argumentum: Verùm, cùm existimaremus, Smiglecium vulgò receptam personæ definitionem attulisse, nec dolum ullum suspicaremur, non dubitavimus affirmare, eum pro concessio accepisse, in unica numero essentia plures posse esse substantias, quodque longè majus est, principium petisse. Evidens enim est contradictio, multiplicari substantias, non multiplicatâ essentiâ, si nulla datur substantia, quæ non sit essentia simul. Quid enim aliud hoc esset, quàm statuere plures numero essentias, in unica numero essentiâ?

Hac de causa pronuncia vi, vocem *naturæ* redundare in definitione personæ. Quod Smiglecium adeò malè habet, ut non dubitet dicere, me meam prodere ruditatem. Inquit enim: *Nomen substantiæ pro natura accipi quidem posse, in definitione tamen personæ, pro subsistentia naturæ accipi, non ut illi respondet vox ὁμοία, sed ut illi responderet vox hypostasis.* Verùm neque ego nomen substantiæ pro natura accepi, sed pro natura subsistente; nec cùm dicerem, substantiam esse naturam, aliud intellexi, quàm naturam esse de ratione substantiæ: non ablimili modo, quàm cùm dicimus, hominem esse animal. ubi non significamus, hominem simpliciter esse animal, ac si nimirum idem essent, sed intelligimus animal esse de ratione hominis. Accepi igitur substantiæ nomen in definitione Smiglecii, pro natura subsistente individua. In qua significatione substantiæ acceptæ, vox Græca hypostasis responderet, dum modo hîc quoque Smiglecium nolit ambiguitate vocis fallere. Etenim hypostasis est natura seu essentia per se subsistens, quæ totam substantiam, quam primam vocamus, constituit. In hac significatione Theologi veteres hypostasim usurparunt, definientes eam, *essentiam cum suis proprietatibus quibusdam, ab iis, quæ ejusdem sunt speciei, numero differentem.* Anastasius & Cyrillus in compendiarîa fidei expositione. Athanasius in Dialog: de Trinitate. Basilii Magnus de differentia essentia & hypostasis. Proinde rectè dictum a me fuit, vocem *naturæ* redundare in definitione personæ. Nec hîc mea ulla ruditas est, sed Smiglecii fraus, substantiam pro ratione subsistendi accipientis. Cujus erroris eum admonere poterat, vox *Incommunicabilis* in definitione posita, quæ non nisi rem completam denotat, ut pote quam sic Smiglecium describat, *quod ita per se subsistat, ut alteri ad subsistendum communicari non possit, nec alterius subsistentiâ subsistere.* Hanc ob causam, animam rati-

Quare vox *naturæ* in definitione personæ redundare dicatur.

Quomodo Theologi hypostasim definierint.

onalem excludit ab hac incommunicabilitate. Atqui subsistētia, pro ratione subsistendi sumpta, talis non est, cū concurrat ad constituendam substantiam cum essentia: nec usquem per se consistat, sed semper in natura: Contrā, subsistentia essentiam subsistentem denotans, ita per se subsistit, ut ad subsistendum alteri communicari non possit. Quamobrem hæc sola est incommunicabilis. Ex quo sequitur, in definitione personæ, substantiam pro essentia subsistente accipiendam esse. Et hæc dicta sint de argumento Smiglecii, ejusque defensionibus.

Sequitur altera hujus disputationis pars. In qua agitur de argumentis, quæ Smiglecus tribuit nostris hominibus. De quibus antiquam quicquam dicamus, tenendum est, Smiglecium ad pleraque ita respondere, ac si a nobis allata fuissent primū in priori disputatione. Interim non argumentorum solutiones illi quærendæ fuerunt: sed a se in priori disputatione allatæ solutiones, a nostris responsionibus defendendæ, ne sic ordo disputationis perturbaretur.

Responsio ad argumenta nostra Smiglecii quæ sunt in genere.

a. Argumentum

Argumenta sex sunt, quæ Smiglecus dixerat, se ex scriptis nostrorum protulisse. Primum locum tenet illud, quod in priori disputatione hisce verbis conceperat: *Ait Socinus, Aristotelem duplicem solum substantiam statuisse, primam & secundam. Persona igitur cū sit prima non secunda substantia, nihil aliud erit, quàm substantia individua. Hoc enim voluit Aristoteles esse primam substantiam. Quod si persona sit substantia individua, non possunt esse plures persone, existente una substantia individua.* Quod argumentum solvens Smiglecus, visus est tum antecedens, tum consequens convellere voluisse. Antecedens in ea parte, ubi dictum fuit, Personam esse substantiam primam. Dixerat enim, etsi persona pertineat ad substantiam primam: tamen primam substantiam, quatenus subsistit incommunicabiliter, dici personam, quatenus verò est hæc numero natura, in plures naturas indivisibilis, dici substantiam individua. Contrā nos, Smiglecium, frustra ejusmodi distinctionem adhibuisse, ut pote quoddam persona nequeat esse substantia prima, nisi quoque sit natura individua. Substantia enim prima nihil est aliud, quàm natura individua subsistens. Hanc responsionem nostram non attigit Smiglecus, sed quidpiam aliud protulit, videlicet, *salsum esse, personam idē esse formaliter, quod est prima substantia: ac proinde etiam totam argumenti consecutionem esse falsam.* Verū si particula *idem*, voci *formaliter* addita, non redundat, sed posita est ad hoc, ut significet, nos sentire, personam & substantiam primam, formaliter esse idem, id quod verba Smiglecii præse-

Responsio Smiglecii.

Refutatio responsionis.

Insidiosa Smiglecii oratio.

præferunt, respondemus, istud, nulla ratione, ex eo, cum dicimus, personam esse substantiam primam, elici posse. Quod si verò redundat, nec plus significat, quàm simpliciter prolata vox *formaliter*, nihil verius est, quàm personam formaliter esse substantiam primam. Formaliter autem pro essentialiter sumimus. ut, exempli causâ: homo formaliter est animal, quia essentialiter est animal. est enim animal de ratione hominis, adeò ut sublato animali, tollatur homo. Eadē ratione persona est essentialiter substantia prima: quia est de ratione personæ, ita, ut sublata substantiâ primâ, sit necesse tolli personam. Aut igitur Smiglecus simpliciter neget, personam esse substantiam primam: aut si non audet negare, concedat, personam esse substantiam primam. Siquidem substantia prima dicitur de persona, non tanquam quoddam accidens, sed tanquam ejus genus. Hinc videre est, cum Smiglecus ad hunc modum ad argumentum nostrum respondet: *Si persona idem esset formaliter, quod prima substantia, bene concluderetur, non posse multiplicari personas, manente una numero natura.* Alioquin idem secundum idem multiplicaretur & non multiplicaretur. At cum falsum sit, personam esse idem formaliter, quod prima substantia, tota etiam consecutio argumenti est falsa, id quod assumit esse falsum, si vox idem, addita voci formaliter, expungatur, & ita accipiat, ac si dictum fuisset, Personam formaliter non esse substantiam primam. Contra in majore, ut ita dicam, si eadem vox retineatur, verum quidem dici, non tamen falsum est contrarium: nempe si manente unâ numero naturâ, nequeant multiplicari personæ, necesse esse, personam idem formaliter esse, quod est prima substantia. Itaq; hæc responsio constat fallacia consequentis. Ad hoc enim, ut manente una numero natura, non possint multiplicari personæ, sufficit, personam esse formaliter substantiam primam: quæ substantia prima similiter formaliter est, una numero natura; nec necesse est, personam formaliter idem esse, quod est primâ substantiâ, licet verum sit, si sit, manente una numero natura, non posse multiplicari personas. ut homo, non est idem formaliter, quod animal: & tamen, quia formaliter est animal, multiplicatis hominibus multiplicantur animalia: & manente unico animali individuo, non multiplicantur homines.

Assumptionis suæ, id est, quamobrem persona formaliter non sit prima substantia, hanc rationem affert. *Prima, inquit, substantia, est natura individua: persona verò formaliter, est natura individua subsistentia.* Concesserat Smiglecus in priori sua disputatione personam esse substantiam primam: jam verò ait esse subsistentiam, distinctam a natura; hancq; ob causam vult personam non esse substantiam primam,

Quid vox *formaliter* significare possit.

Tergiversatio Smiglecii.

nam, quæ est natura individua. Quanquam mox addit, personam, materialiter acceptam, esse substantiam primam. Vbi dubitatur, quid per vocem *materialiter* intelligat. Nam si intelligit, materiam, quæ est altera pars essentia ejusq; rei, oppositam formæ, verum quidem dicit: attamen non rectè vocem *materialiter*, hoc loco, voci *formaliter* opponit, cum istud materialiter sit ipsum formaliter, ut in exemplo hominis vidimus, quem diximus formaliter esse animal. Partes enim definitionis, quæ est ratio seu quidditas rei, partes formales dicuntur. Sic cum dixit Smiglecus, primam substantiam esse naturam individua, proculdubio intellexit, formaliter esse talem, non materialiter. Quod si verò Smiglecus, formaliter accipiat strictius, pro altera parte compositi, quæ materiam informat; nec vult hac voce materiam includere, concedam quidem, personam eo modo formaliter, non esse substantiam primam: verum neq; cum eadem persona dicitur a Smiglecio esse subsistentia, etiam si addat, incommunicabilis naturæ individua, formaliter erit talis. Vt enim demus, personam esse subsistentiam incommunicabilem naturæ intellectualis: tamè materialiter talis erit, non formaliter. Subsistentia enim incommunicabilis naturæ individua, materia est personæ, non formæ. Quia forma consistit in intellectu, quo distinguitur, tanquam specifica differentia a supposito: commune autem habet persona cum supposito, quòd sit subsistentia incommunicabilis naturæ individua. cum istud totum sit ratio suppositi. Ex quo sequitur, quacunq; ex prædictis significationibus vox *materialiter* accipiat, non minus, si persona materialiter fuerit substantia prima, manente una numero natura, non multiplicari personas, quàm si fuerit formaliter talis. Sed vereor, ne Smiglecus substantiam primam subjectum personæ statuat: eoq; nomine dicat personam materialiter esse substantiam primam. Quæ mens si illius esset, nihil alienius a veritate dici posset. Primum enim persona nullum potest habere subjectum. cum sit suppositum, quod ultimum omnium est subjectum. Deinde non posset in recto casu de persona prædicari. At si dicimus personam esse suppositum, necesse est, ut quoq; dicamus, esse substantiam primam. Quid quod non possumus non dicere, personam esse substantiam. Necesse enim est, ut sub genere aliquo sit. At sub quo potius erit, quàm primum sub substantiâ? Quæ cum duplex sit, sub substantia prima erit, quia non est secunda. At genera omnia de suis inferioribus in recto casu dicuntur. Non talia sunt subjecta, quæ in definitionib; accidentium ponuntur. Proinde substantia prima non est subjectum personæ, sed genus.

Distinctione substantiæ: quàm autor argumenti ex Aristotele attulerat,

tulerat, visus fuit Smiglecus approbasse: iam displicet illi prior sententia, ideo inquit, Aristotelem non substantiæ, sed essentiæ divisionem tradidisse, idq; ex græco verbo *ὑπόστασις* patere. Quanquam autem non est diffitendum, vocem græcam propriè essentiæ denotare: tamen negari & illud non potest, Aristotelem, non alia voce uti ad significandam substantiam, quàm hoc eodem verbo *ὑπόστασις*, id quod omnes interpretes observârunt. Vnde quoq; factum est, ut in Categoriis, de quo loco nunc disputamus, vocem *ὑπόστασις*, omnes, quod sciam, latine, substantiam reddiderint, substantiæ nomine, essentiæ subsistentem intelligentes.

Arist. per vocem *ὑπόστασις*, substantiam intelligit.

Verum enim verò, quorsum istud effugium? Numquid non eodem res redit? An non, si persona est essentia prima, sequitur, multiplicatis personis, multiplicari primas essentias? Ex quo sequitur, in unica Dei essentia, haud esse plures numero essentias.

In tantas fuit Smiglecus redactus angustias, ut nec affirmare, nec negare auderet, personam esse substantiam primam. Itaque eò confûgit, ut diceret, primam substantiam, quatenus subsistit in communicabiliter, dici personam, quatenus verò est hæc numero natura, in plures naturas indivisibilis, dici individuum. Quo loco, cùm dicerem, non hoc quæri, cur, aut quatenus prima substantia, esset persona, verùm, an persona sit substantia prima, addidi in super, a Smiglecio distingui ea, quæ nequeunt distingui: subsistere verò in communicabiliter, non esse id, quod constituat personam. Volens autem demonstrare prius, in hanc prorupi interrogationem. *Nam quæ est hæc numero natura, quæ non subsistat? contra quod est subsistens, quod non sit hæc numero natura? Quæ est substantia in plures numero naturas indivisibilis, quæ non sit incommunicabilis?* Hic ait Smiglecus, totam hanc argumentationem fundari in ignorance metaphysices, quod clarè metaphysici doceant, aliud esse naturam individuum, aliud subsistentem incommunicabiliter. Vt autem de incommunicabilitate primùm dicam, fateor, aliter me incommunicabile sumpsisse, quàm quidam scholastici solent, cùm de supposito disputant. Incommunicabile enim interpretatus sum, pro individuo & singulari, respiciens ad definitionem Boëtii, in qua individuum habetur.

Smiglecus in angustias redactus.

Porro ubi disputat, utrùm natura individua idem sit, quodd natura subsistens, respondeo, me, si in diversis subjectis, & secundùm intellectus operationem, ista considerentur, non inficiari, distincta esse: at si in eodem subjecto accipiantur, eadem sunt. Etsi enim subsistentia a natura intellectu distingui potest: non tamen re ipsa, si fuerit subsistens. Quod ad eo verum est, ut illud idem ipse Smiglecus

Quatenus natura individua idem sit, quod natura subsistens.

coactus fuerit pagina sequenti confiteri, dicens, oppositum non nisi per solam Dei potentiam fieri posse.

Dixeram, Smiglecium rationem personæ constituisse, in subsistendo incommunicabiliter. Ad hæc respondet, *me rem frustra involvere, cum satis ex definitione personæ a se allata constet, non quancumque subsistentiam incommunicabilem personam constituere, sed eam tantum, quæ est naturæ intellectualis.* Atqui non ego, sed Smiglecus rem frustra involvit. Nam quid est aliud, cum dicit, *substantia prima, quatenus subsistit incommunicabiliter, dicitur persona*, quam rationem personæ in subsistendo incommunicabiliter constituere?

In deductione consequentis argumenti, dictum a me fuit, nihil aliud esse, in unica individua essentia, plures esse personas, quam esse plures individuas essentias, eò, quòd Persona esset essentia individua intelligens. Quod ultimè arrodit Smiglecus, inquit, definitionem hanc personæ vitiosam esse. Primùm dico, me tunc nihil cogitasse de persona definienda, qui satis habui, ostendere, cur ab iis contradictio involvatur, qui asserunt, in unica numero essentia plures esse personas. Deinde ajo, me personam rectè definivisse: rationes verò Smiglecii tanti momenti non sunt, ut contrarium ostendere possint. Etenim quid obstat, quòd minùs definitio personæ sit, essentia individua intelligens? Num quia anima rationalis, est essentia individua intelligens? Atqui non eodem modo est intelligens. Nam persona est intelligens, ut illud, quod intelligit: anima verò, ut illud, quo intelligimus. Quis enim est, qui nesciat, intellectum esse vim illam intelligendi, quâ intelligimus, non secus, quam animam sensitivâ & vegetativam, facultatis sentiendi & vegetandi? Quare cum dicimus, personam esse intelligentem, seu essentiam individua intelligentem, intelligimus, intellectu esse præditam, quod de anima rationali, quæ est ipse intellectus dici non potest. Est enim anima rationalis facultas intelligendi. Pergit, *me pro substantia essentiâ, contra omnem Doctorum auctoritatem substituere.* Verùm non est inusitatum, essentiam sumere pro substantia. Cujus rei exempla plurima apud Aristotelem habemus, sumentem essentiam pro substantia, idq; ex græco verbo *σώας* liquidò constat. Longè autem usitatius, quam substantiam, pro subsistentia ab essentia distincta, id est, ratione subsistendi. Quid quid non de quavis essentia locutus sim, sed de intellectu prædita, qualis essentia non est, nisi subsistens.

Amplius inquit, *omitti a me id, in quo præcipuè ratio personæ posita est, nempe incommunicabilem naturæ intelligentis subsistentiam.* Si hoc totum intelligit Smiglecus a me omitti, falsum est. Etenim quid est clarius, quam me dixisse, personam esse naturam intelligentem? Quòd

Definitio personæ descenditur.

Anima & persona, diverſo modo intelligens.

Essentiam sumi pro substantia.

si de substantia quaestio est, an non jam dixi, me non quamvis essentiam, sed substantiam intellexisse? quia intelligentem asserui, quæ non nisi subsistens esse potest, præsertim si sit, quemadmodum a me additum est, individua. At dicet, me incommunicabile omisisse. Sed ne hoc quidem concedam adversario, quippe quod individui vocabulo incommunicabile expressi, quod solum est de ratione personæ. Nam non communicari alteri ad subsistendum, potius consequens videtur esse suppositi, quam de ratione ejus. Est enim quidpiam aliud in supposito positivum, quod incommunicabile suppositum red- dicit. Ipsum incommunicabile cum nihil ponat, de ratione suppositi esse nequit. Si quæras, cur suppositum sit incommunicabile, an non necesse est, ut in eo aliquid ejusmodi ponas, unde ista incommunica- bilitas profluat? nempe quod per se subsistat, id quod dixi a me non esse omissum in definitione. Non habuit igitur Smiglecus ullam ju- stam causam, cur me vel arrogantia vel temeritatis redargueret? Si quidem definitionem personæ, a doctis & sapientibus viris usurpa- tam, non rejeci. Vbi enim potius id fecissem, quam in eo loco, in quo Smiglecus personæ definitionem recitat? cum tamen habuerim ju- stissimam causam, vel ob id, quod substantia a natura in definitione superaretur. Tantum vero abest, ut hoc fecerim, ut eam rectissimam esse judicaverim, eo excepto, quod de natura monui, dicens eam redun- dare in definitione. Desinat ergo Smiglecus me traducere, & quod ipse facit, mihi affingere.

Scripteram, Smiglecium debuisse ostendere, qua ratione ex eo, quod non repugnet, existente unica substantia individua, multipli- cari substantias, sequatur, non repugnare, multiplicari quoque per- sonas, cum pueris in scholis notum sit, aliud esse substantiam, aliud personam. Hic Smiglecus inquit, *nimis acutos pueros esse oportere, qui, priusquam Grammaticam norint, quid inter personam & subsi- stentiam intersit, dignoscant. Quasi nequeant ii, qui in scholis dant operam literis, pueri vocari, licet paullo sint adultiores, & graviori- bus studiis occupentur: cum etiam olim apud Romanos pueri ad de- cimum septimum annum vocarentur, ut ex bonis autoribus constat. Illud certe ridiculum est, si a pueris didicit, aliud esse substantiam, aliud personam, merito hanc doctrinam, tanquam puerilem, a viris doctis esse reiiciendam: quippe communi & declamata definitioni personæ contrari- am, ridiculum, inquam, istud est. Nunquid enim Smiglecus censet, personam idem esse quod substantiam, ut, qui contrarium docet, puerilem doctrinam proponere censeatur? Cur igitur substantia ge- neris locum tenet in definitione personæ, si non aliud est substanti-*

Quinam pueri ap-
pellari possint.

Ridiculum di-
cit Smiglecus.

a, aliud persona? Num idem per idem definit? Cur mox addit, personam esse subsistentiam, non quamvis, sed incommunicabilem, eamque naturā intellectualis? An hæc non declarant, aliud esse personam, aliud subsistentiam? Sed & hic proculdubio Smiglecus, in vocabulo *aliud* sophisticatur, ita illud intelligens, ac si a me dictum fuisset, prorsus aliud esse, nec ullam inter se cognationē habere, id quod ne somniavi quidem. Aliud enim illud intellexi, quod non est prorsus idem, id est, quorum alterum altero latius patet. Significant hoc verba mea, quæ illico ibi subijcio: *est subsistentia, quæ non est persona, etsi non contra: ideoq; a personis ad subsistentias: non vice versa procedit argumentum.*

Miror autem, Smiglecium audere dicere, eam doctrinam, quæ discrimen inter subsistentiam, & personam statuit, declamata & communi definitioni personæ repugnare, quasi constet ex declamata personæ definitione eadem esse? Atqui declamata definitio subsistentiæ non subsistentiæ nomen retinet: utq; retineret, latius tamen subsistentia patet, ac proinde idē esse simpliciter cū persona nequit.

Restat contradictio, quam Smiglecio opposueramus, quæ est, fore eodem tempore unicam individuum substantiam, & plures individas substantias. Adhanc respondet Smiglecus sic: non contradictionem hanc esse, sed ignorantiam. *Et enim, inquit, lex contradictionis est, ut secundum eandem rationem res esse, & non esse dicatur. At si multiplicentur personæ, una numero natura existente, secundum aliud naturā dicetur una, secundum aliud multiplex. Una secundum essentiam indivisibilem in plures naturas: non una secundum naturā subsistentiam, in quo propria ratio personæ posita est.* Offundit Smiglecus veritati tenebras, fingens quicquid ipsi libet. Nam cū ait, secundum naturā subsistentiam, in quo propria ratio personæ posita sit, non fore unam, quis non videt, pro concessio Smiglecium sumere, personam esse distinctam ab essentia, ita ut hæc non sit de ratione personæ? Atqui hoc est falsissimum. quippe quod nulla persona sit, quæ non simul sit essentia, estq; de ratione personæ essentia, unde ista contradictio manat. Subsistentiam porro, non aliam Smiglecus significat, quàm quæ essentiæ opponitur: utque falleret lectorem, loco personæ, subsistentiam substituit. Quid nobis cum subsistentia? Reponat loco subsistentiæ personam. Subsistentia, distincta ab essentia, non est persona: audacterque affirmat, rationem personæ positam esse in subsistentia. Subsistentia propriè est ratio substantiæ, quæ si fuerit individua, propria est suppositi seu substantiæ primæ. Personæ verò ratio et si nequit esse absque subsistentia, quatenus nequit esse absque substantia: tamen præcipue posita est in intellectu, qua de re monuimus in

Smiglecus loco personæ subsistentiam assue ponit.

priori disputatione Smiglecium. Ac ex his videre est, quàm frustra glorietur, se palmam obtinuisse, me iudice, qui affirmaveram, bellam ejus responsionem fore, si constet, subsistentiam esse quid a natura distinctum. Ludit enim fallaciâ æquî vocationis, cùm ab ea subsistentia, quam in definitione personæ substantiæ nomine appellaverat, æque incommunicabilis, recurrit ad eam subsistentiam, quæ ratio subsistendi dicitur. Prior enim nequit esse alia, quàm essentia individua subsistens. Hanc subsistentiam, pro essentia individua subsistente sumptam, diximus, non esse a natura seu essentia distinctam: non illam, quam pro ratione subsistendi in hac disputatione Smiglecus sumit. Talis subsistentia non est incommunicabilis, pars substantiæ existens.

*Æquîvocatio
Smiglecii in vo-
ce subsistentia.*

SECUNDUM ARGUMENTUM effert Smiglecus ad hunc modum: *Substantia prima non est in subjecto, neque dicitur de subjecto, teste Aristotele in prædicamento substantiæ. At si una numero essentia esset communis multis personis, inesset multis subjectis, & diceretur de multis subjectis.* Vbi primùm in antecedente propositionis commutat substantiam primam, cum una numero essentia: cùm nos de sola substantia prima verba faciamus. quæ, etsi est una numero essentia, non tamen omnis: sed quæ per se subsistit. Deinde consequens conjunctim sumit, quod erat disjunctim efferendum. Vis enim argumenti, pro parte nostra allati, hæc est: Si substantia prima pluribus esset communis, aut esset communis, quòd in illis pluribus inesset, per modum accidentis, aut, quòd de illis pluribus, tanquam inferioribus diceretur. Atqui neutro modo inest, cùm substantia prima, neque in subjecto per modum accidentis inest; neque de subjecto dicatur. Ergo substantia prima pluribus communis non est; ac consequenter, nec pluribus personis.

2. Argumentum.

*Smiglecus ar-
gumentum ex
parte commutat.*

Ad hoc argumentum respondet Smiglecus, concedens, primam substantiam neq; inesse in subjecto, per modum accidentis scilicet, neq; eandem dici de subjecto: nihilominus tamen ait, substantiam primam (quanquam de natura individua loquitur) prædicari posse de seipsa. Et hoc modo sentiendũ esse inquit, de natura individua seu substantia prima, quòd nõ dicatur de persona, ut de subjecto, sed ut de seipsa. cùm persona sit natura ipsa individua, quatenus est subsistens incommunicabiliter; foreq; hanc prædicationem naturæ individua, de seipsa, ut subsistente, non verò de alia natura, sibi subjecta. Ait præterea idem Smiglecus, substantiæ primæ non omnem in-existentiam repugnare, sed eam duntaxat, quæ est in subjecto per modum inhesionis. Hæc Smiglecus. Quibus verbis videtur Major-

*Responsio Smi-
glecii.*

Refutatio respō-
sonis.

rem argumenti impetere. Nam cū ait, substantiam primam, sive naturam individuum, non dici de subiecto: nihilominus tamen prædicari de seipsa, ut subsistente, ostendit tertium modum prædicationis, qui diversus sit ab eo, quo accidentia de subiectis, quibus inhærent, aut superiora de inferioribus, prædicantur, nimirum de seipso prædicari: & hunc modum primis substantiis tribuit. Atqui nos non agimus de ista prædicatione, quæ identica appellatur, etque impropria, & a logicis neglecta, sed de prædicatione superiorum de inferioribus. id quod satis liquet ex eo, cū dicimus, substantiam primam non esse communem pluribus. Illud enim, quod de seipso prædicatur, non est pluribus commune, sed est ipsum. Ergo ostendat Smiglecus, primam substantiam posse, sive simpliciter de pluribus, sive de pluribus personis prædicari: nec tamen de ea verè dici, quòd de subiecto non dicatur. Errat porro & hîc Smiglecus, cū inquit, naturam individuum, dum prædicatur de persona, de seipsa prædicari: eò, quòd de seipsa natura individua, ut subsistente, prædicetur. Etenim nō simpliciter de seipsa prædicatur, sed ut de re alia sibi subiecta, & inferiori, quod ipsum dicit Smiglecus esse, dici de subiecto. Et rectè quidē. Natura enim individua, prædicatur de subsistente, natura individua de alia igitur natura sibi subiecta, & inferiori prædicatur. Quoties enim aliquid de seipso per differentiam limitato prædicatur, de alia natura, sibi subiecta & inferiori prædicatur. Iam inferior est natura subsistens, quàm natura individua: nec idem est natura individua subsistens, quod natura individua, sed alterum altero latius patet. Ita se habent omnia superiora, quæ dicuntur de subiecto dici. *Animal*, cum dicitur de homine, prædicatur de seipso, non simpliciter, sed de seipso rationali. *Homo* prædicatur de Petro seipso inquam: verum ut individuo & singulari. Prædicatur igitur substantia prima de persona, sed tanquam de subiecto, id est, de alia natura sibi subiecta, & inferiori. *Quis* enim non intelligit, aliam esse substantiæ primæ: aliam personæ rationem, ac proinde naturam?

Quod attinet verò illud, ubi ait Smiglecus, non omnem inexistentiam, primæ substantiæ repugnare: dico, ne nos quidem id velle. Neque enim illud est in questione, utrū prima substantia, si prædictis duobus modis non insit, per modum nimirum, accidentium, aut superiorum in inferioribus, omnino non insit? Verum quæstio est, si, illis duobus modis non insit, quomodo possit ita esse communis pluribus, ut de illis prædicari valeat? Quicquid enim prædicatur de alio, aut inest illi, ut accidens commune, vel proprium: aut illius est genus, species, vel differentia. Cæterum nihil dubitamus, primas substantias inesse

in esse secundis, ut ait Philosophus in Categoriis: non tamen ita in-
sunt, ut queant de pluribus predicari.

TERTIUM ARGUMENTUM fuit. *Demonstratâ hâc numero es-
sentiâ hominis, demonstratur persona hominis.* Quod argumentum nunc
Smiglecus repetens, omittit vocem *hominis*. Statuit enim nos invo-
cabulo *demonstrata* vim argumenti collocare. Hoc consilio procul-
dubio vocem hominis præterit, quod, cum in priori disputatione
concederet, rem ita se habere, quod nusquam hæc numero essentia,
nisi subsistens ipso teste inveniretur, pessimè causæ suæ consuluisse,
visus est sibi. Itaque cum ait, se negare consequentiam, nec sequi, si de-
monstrato uno, demonstraretur & aliud, fore duo illa unum, non est,
quod ad hæc respondeamus, cum argumenti nostri vim Smiglecus
non infringat. Etenim non ex eo, quod, demonstrato uno, demon-
straretur & aliud, concludimus, illa duo esse unum: sed quod hæc nu-
mero essentia hominis, sit illa ipsa persona hominis.

QUARTUM ARGUMENTUM fuit. *Cum dicimus hoc numero, ex-
cludimus plura: ergo & cum dicimus hanc numero essentiam, plures per-
sonas excludimus.* Cum autem diceret in priori disputatione Smigle-
cius, hoc numero, excludere plura, non plures subsistentias, respon-
di, plures subsistentias, esse plura numero. nunc igitur Smiglecus sic
recitat argumentum. *Ergo cum dicimus hanc numero essentiam, excludi-
mus plura numero, ac proinde plures personas: quia personæ sunt plura
numero.* Quod argumentum ita solvit, ut dicat, *totum æquivocatione
vitiosum esse. Numerum enim & unitatem posse spectari, tum in essentia,
tum in subsistentiis: & sicut subsistentia & essentia non sunt idem: ita nec
unitatem, aut numerum essentiarum, esse idem cum unitate, & numero sub-
sistentiarum.* Sed potius Smiglecii responsio æquivocatione laborat.
Quis enim non videt subsistentiam a smiglecio non eam intelligi,
quæ dicitur de persona, id est, essentiam subsistentem individuum,
sed rationem subsistendi distinctam ratione ab essentia? Verum per-
sona non est talis subsistentia, sed est essentia individua subsistens. id
quod in responsione ad secundum argumentum, ipse passus est Smiglecus,
dum ait, personam esse naturam ipsam individuum, quatenus est sub-
sistens incommunicabiliter. Hæc igitur una numero essentia exclu-
dit plures personas, quia excludit plures numero essentias. Nam ex-
cludere plures numero essentias, & non excludere plures personas,
est, non excludere plures numero essentias, eo posito, quod jam di-
ximus, ipsum Smiglecium fateri, personam esse naturam ipsam indi-
viduum, incommunicabiliter subsistentem. Smiglecus igitur, ut di-
ximus, æquivocatione ludit, dum subsistentiam, loquens de persona,

1. Argumentum.

Smiglecus
ter argumentum
format.

4. Argumentum.

a Smiglecio re-
formatum.Responsio Smi-
glecii.Refutatio respon-
sionis.

non ita sumit, prout sumenda est. Quid enim stultius & ineptius est, quàm dicere, personam esse rationem subsistendi? cùm ratio subsistendi non sit ens completum, quale ens debet esse persona. Cetera, quæ hoc loco otiosè Smigl^o: differit, brevitati consulens, missa facio.

3. Argumentum.

*Smiglecus non-
tam solutionem
affert.*

*Refutatio ejus-
dem.*

QUINTUM ARGUMENTUM est, *non potest fieri, ut hic homo, nempe Socrates, sit alius a Socrate distinctus. Ergo non potest fieri, ut in una numero essentia sint plures persone.* Hic quoque Smiglecus, more suo, nudam solutionem affert, eamque novam, ne uno quidem verbo attingens, quæ ad solutionem ejus cõvellendam attuleram. Ad finem solutionis argumenti scribit, tam futile esse, quæ scripsi, ut non solum refellere, sed referre quoque eum ea pudeat. Quod quàm verè dictum sit, relinquo æquo lectori judicandum. Iam oracula Smiglecii audiamus. Si vox, inquit, *alius referatur ad hominem, sic verum est, non posse fieri hunc hominem, ut hic homo est, nempe Socrates, sit alius homo.* Id enim contradictionem implicat: Si verò referatur vox alius ad subsistentiam vel personam, sensus erit, *hunc hominem esse quoque aliud subsistens, & aliam personam.* Concedit Smiglecus, hunc hominem, nempe Socratem, non posse esse alium hominem, quàm Socratem; attamen ait, posse esse hunc hominem aliud quoque subsistens, & aliam personam. Sed quid hoc est aliud, quàm dicere, hunc hominem non esse hunc hominem, huncq; Socratem, non esse hunc Socratem? Et enim si hic homo est, Socrates, rursus hic homo est aliud quoque subsistens & alia persona, quàm Socrates, quis non intelligit, dum hoc aliud subsistens, & hæc alia persona non est Socrates, hunc hominem non esse hunc hominem, huncq; Socratem, non esse hunc Socratem? Quod ita verum est, ut Smiglecus habeat necesse ad absolutam Dei potentiam recurrere, per quam, ait, posse fieri, ut Socrates sit alia persona, & aliud subsistens. Cùm tamen in priori disputatione Smiglecus afferuerit, ea, quæ contradictione involvunt, a Deo fieri non posse.

6. Argumentum.

*Responsio Smi-
glecii.*

Refutatio illius.

ULTIMUM ARGUMENTUM sic proponit: *Si filius sit unus Deus cum Patre, consequitur, Filium esse Patrem.* Ad hoc argumentum Smiglecus respondens dixerat, Filium cum Patre esse unum essentiã, non autem subsistentiã. Contrà nos negavimus, essentiã distinctam esse a subsistentia, ad quod probandum usi sumus hoc argumento: Subsistentia ad prædicamentum substantiæ refertur. ergo aut ad primam substantiam, aut ad secundam. Non ad secundam: ergo ad primam. Rursum, prima substantia est essentia individua. Quare quoque subsistentia est essentia individua. Hic Smiglecus inquit, me meam ignorantiam prodere. Verùm quid ita? Ea enim, ait, *quæ per se ponuntur in prædicamentis, sunt naturæ & essentiæ genericæ, specificæ, numeri-
mericæ*

*Defensio Smi-
glecii.*

mericæ: modi verò, differentiæ, partes, non per se ponuntur in prædicamentis, sed reductivè, ut omnes nòrunt, qui Logicam vel primis labris degustarunt. Cùm igitur subsistentia non sit essentia, sed modus quidam essentia individua, quo essentia individua subsistere dicitur, non est necesse, ut sit vel prima, vel secunda essentia, sed satis est, quòd sit prima essentia modus. Adscripsi integra verba Smiglecii, ex quibus cognosci possit, quàm æquivocationibus & sophisticis responsionibus delectetur, a deo, ut studio eas confectari videatur. Negat, subsistentiam directè ad prædicamentum substantiæ pertinere. Sed quid ego audio? subsistentia, quam Smiglecii in hac disputatione, loco personæ reponit ubique, directè ad prædicamentum substantiæ non pertinet? Ergo neq; persona directè ad prædicamentum substantiæ pertinet. Si vero persona ad prædicamentum substantiæ directè non pertinet, certè neque suppositum. Quod si suppositum a substantia exclusas, quid illud est, quod directè in prædicamento substantiæ collocari poterit? Itanè suppositum non est ens completum? At est omnium completissimum. Cur igitur indirectè in prædicamento substantiæ? Cur reductivè? An verò suppositum est directè in prædicamento substantiæ? Quid enim non esset, cùm sit illa ipsa prima substantia? Quamobrem igitur personam excludemus à prima substantia, ita ut illam dicamus, non esse directè in prædicamento substantiæ? An verò dicemus, esse non minùs, quàm suppositum, cùm sit ipsum suppositum, intellectu præditum? R: Etè quidem, Quidnè ergo & subsistentiam, personam denotantem, directè in prædicamento substantiæ, & quidem primæ, reponemus? Nonnè hoc est contradictionem implicare? Sed ait, subsistentiam esse essentia modum; ideoque non esse directè in prædicamento substantiæ: At est quidè subsistentia, modus ab essentia distinctus: sed non illa subsistentia, quæ de persona dicitur, vel quæ personæ loco a Smigl: reponitur, in tota hac disputatione. Multis enim modis subsistentia dicitur, nunc in abstracto, nunc in vim concreti. Priori modo accepta, est, ratio subsistendi: posteriori, est, essentia ipsa individua subsistens. Sic scholastici docent. Quapropter concedim⁹, personā esse subsistentiā, pro essentia individua subsistenti sumptam, qua significatione nihil aliud est, quàm prima substantia seu individua: Verùm insciamur, altera significatione subsistentiā sumptam, esse personam. Quid enim potest alienius esse a ratione, quàm personam esse rationem subsistendi, id est, modum illum, quo subsistimus. Modus enim hic per se non subsistit: imò necesse habet, ut in natura subsistat, quam subsistentem reddit. At persona est quiddam per se subsistens, quia est suppositum, de quo

Subsistentiam ad prædicamentum substantiæ pertinere.

Obiectio Smiglecii dicitur.

Subsistentiam pluribus modis dici,

Personam non esse rationem subsistendi.

dicatur, quod sit ultimum subjectum, unde etiam nomen accepit. Significare enim, huius nominis impositores, voluerunt suppositi vocabulo ultimum quidpiam, quod cæteris supponatur, fundamentumque ac fulcrum sit. Abstineat igitur Smiglecus ab ejusmodi puerilibus responsionibus, quæ vix exercitii causâ liceret proferre, nedum in re tam seria: desinat amplius ad vocabulum subsistentiæ recurrere. Neque enim patiemur, subsistentiam, sumptam pro ratione subsistendi, usurpari pro persona, quæ subsistentia nihil agit, nihil intelligit, nisi Smiglecus putet, personam esse rem talem, quæ nec intelligat, nec prorsus quicquam agat, contra quam hætenus viri omnes eruditi senserunt, dicentes, suppositorum esse actiones. Talem enim personam esse necesse esset, si ratio & modus subsistendi esset. Cum hic modus subsistendi non sit intellectu præditus, sed natura, cui ille modus inest. Ex quo consequitur, si credimus Smiglecio, personam esse subsistendi modum, personas divinas, Patrem & Filium nihil agere, nihil intelligere posse: ac proinde nec gubernare, nec preces nostras exaudire; nec nobis providere. Quo quid absurdius, magisque impium cogitari, nedicam dici potest?

Ex his, quæ hætenus disputavimus, videre est, frustra Smiglecium asserere, nos hucusque nullam contradictionem ostendere potuisse, in eo, quod adversarii dicunt, unam numero essentiam in multis personis esse. Ita enim certum & manifestum est, in hoc pronuntiato contradictionem implicari, ut Smiglecus, qui ad contrarium ostendendum omnes ingenii sui vires contulerat, necesse habuerit, se in mille vertere formas; eoq; tandem progressus fuerit, ut auderet personam fingere, rem quampiam per se minime subsistentem, rationem scilicet, seu modum quandam subsistendi, qui per se non subsistit; multò verò minùs quicquam agit aut intelligit. Quare fallitur, dum ait, debile hoc esse fundamentum fidei nostræ. Etsi non huic potissimum fundamento, quanquam sit verissimum, in hac controversia innitimur, sed illi, quod scriptura sacra nullibi nos doceat, tres personas in unica numero divina essentiâ consistere: imò verò, quod eadem ea dicat, unde apertè & necessario colligitur, rem aliter se habere. Itaque neque temerarii, neque in Christum blasphemii sumus; nec vim ullam sacris litteris facimus, aut eas ad sensus improprios & violentos torquemus, licet filium Dei in unica Divina natura existere negemus, quem aliàs verum Deum nostrum libenter agnoscimus, & ingenuè confitemur: adversarius est, qui & sacras literas ad sensus improprios & violentos torquet; & nihil non agit, ut veritatem, luce meridiana clariorem, obscureret & tenebris involvat.

Absurda sententia Smiglecii consequentia.

Fundamentum sententiæ nostræ validissimum quoddam.

R E F U T A T I O

Secundi libri Martini Smiglecii Jesuitæ, quem de erroribus novorum Arianorum inscripsit.

PURGABO hîc crimina a Smiglecio in præfatiuncula nobis objecta, quæ duo sunt: Nos scilicet in eo totos esse, ut Christo divinitatem partim auferamus, partim mutilam & imperfectam reddamus. Primùm dico, ineptè ista opponi. Nam, si prius faceremus, jam alterum facere non possemus. Non est enim locus mutilationi, ubi sit ablatio: & si alterum facimus, prius facere pariter non possumus. Nam qui mutilat aliquid, is hoc ipso illud agnoscit, & proinde non tollit. Deinde, utrumq; falso nobis affingi, cõtendo. Veram enim Christo divinitatem tribuimus, qualis scilicet ei, salvâ sacrâ scripturâ & sana ratione, tribui potest. Nempe quia naturalis divinitas, ut numero una est, sic alteri dari non potest, participata ut tribuatur, necessarium omninò est. Quòd verò mutilam nos ei tribuere ait Smiglecus, in eo non tam nobis, quàm sacris literis injuriam facit. Illæ enim nos docent, Christum nò fuisse talem semper, dum mortalis esset, qualis nunc est, postquam immortalis ipse & Dominus immortalitatis factus est. Oblectet igitur se, quantum velit, Smiglecus, scommatis suis puerilibus, ne dicam scurrilibus, de Semideo & Semidomino, equidem hinc ingeniũ hominis indices rectius agnosco, qui malit malè a se semel dicta pertinaciter & pessimè defendere, quàm moderationē aliquã sibi imponere. Addo autem nunc ad id, quod antea de istis vocibus Semideus & Semidominus, per cavillum nobis affectis, dixi, imperitè admodum, nostram de Christo sententiã, his vocibus describi. Nam id, quod in Christo mortali apparuit Deitatis & Dominiũ, non dimidium ejus, quod nunc habet, sed vix centesima pars censendum est. Habeat igitur, in quo suum ampliùs oblectet genium Smiglecus, dummodo nos vera dicamus.

Smiglecus ineptè loquitur.

Est falsa nobis affingitur.

Voces semidei & semidominica villis plenæ.

Caput I

Rectissime Christi divinitatem potestate illius definiri, docetur.

NEque hîc prolixam a me ad caput hoc responsionem expectes, benevole lector, ob eam potissimùm causam, quòd ea, quæ hîc dicuntur, antea in hoc ipso libello dicta sunt &

Causa brevitatis in respondendo.

repetita fero omnia. Quod ad oculum prolixè demonstrarem, nisi ipsemet Smiglecus id fateretur in hoc ipso capite. Demonstrabo tamen aliquid, ne injuriam ipsi fecisse videar. Primum instituit interrogationem satis ridiculè, quænam sit præcipuè potestas illa, in qua Christi divinitatem collocamus? & pro nobis respondet, eam esse potestatem regendi nos & salvandi: Rursus hoc expendit ita, ut, si potestas Christi, quia est Deo propria, verum eum Deum efficiat, alia etiam supernaturalis potestas omnis verum Deum effectura sit: id verò falsum esse, exemplo angelorum & hominum vel judicum, ostendit. Deinde, diverso nos Deum & Christum modo regere & servare, docet, Christum prædicatione, sanguinem fundendo, sacrificando, interpellando: Deum autem absoluta potestate. Deum item nos servare, ut causam primâ: Christum verò, ut secundariam. Secundò quærit, sitne Christi potestas absolutè tanta, quanta est in Deo, an verò minor & limitata; &, quia, certo modo, minor esse a nobis dicitur, hinc concludit, eum non fore perfectè Deum, nec patri æqualem in divinitate: Rursus repetit, Deum habere potestatem independentem nos servandî, Christum autem dependentem. Hæc verò omnia in capp: superioribus, & præsertim II. habentur, non tantum quoad sensum, sed iisdem ferè verbis. Vnam hîc interseruit calumniam & errorem Smiglecus. Calumniâ est, dum ait, nos negare, Christum nos verè redemisse: Error, dum ipsemet ait, Christum nobis vitam æternam promeruisse. Hæc nunc non tango. Nam in partis quartæ defensione id abundè fiet. Addidit etiam aliquid valdè stultum, dum, proposita nostra objectione vel affirmatione, nempe Christum nunc nos alio modo regere & salvare, quàm cum in terris esset, sic ait: *At si sententiam à nobis Catholicam rogent, dicimus &c.* Quasi sententiâ Pontificiorum solvantur objectiones.

Tertiò a nobis quærit, an Dei, regis & redemptoris nomina confundamus, ac pro eodem habeamus? Respondemus, nomina ista, per se considerata, distincta esse: at in Christi persona quodammodo pro eodem haberi. Nam quia Deus est noster, ideo etiam Rex est, & quia Rex noster est, nempe cælestis, Deus etiam noster est: & quia Deus vel Rex noster cælestis est, redemptor etiam noster est; & quia redemptor est noster, Rex noster & Deus noster est. Quod ad verba Thomæ attinet, is Christum, Dominum suum & Deum suum appellavit, non ut indicaret, aliquid aliud voce Dei comprehendî, quàm Domini: sed ut qualitatem dominiî Christi, quod in eo agnoscebat, exprimeret, quòd scilicet Christus non esset Dominus, qui mundano, sed qui divino modo esset dominaturus. De quo divino Christi dominio

alibi

*Calumniâ error
& ineptia Smiglecii.*

*Cur Christus Dominus & Deus a
Thoma appellatus,*

alibi a nobis explicatum est. Potissima illius pars hæc est: Quòd non tantum in corpora, sed etiam in animas imperium habet absolutissimum. Restat igitur firmum, Christum ob potestatem sibi traditam Deum nostrum appellari.

In quo divinum
Christi dominium
consistat.

Caput II.

*Potestatem Christi, dum mortalis esset, non perfectam fuisse,
ostenditur.*

Nos unà cum sacra scriptura asserimus, Christum, antequam exaltationem, perfecta potestate præditum non fuisse: argumēta etiā huius rei asserimus clarissima, eaq; non pauca. 1. Mortalis enim fuit, qui verò mortalis est, is mori potest: qui mori potest, is esse desinere potest: qui esse desinere potest, quomodo perfectam potestatem habere potest? 2. Spiritum S., qui est arrhabo hereditatis fidei, dare non potuit. Nam nondum erat Spiritus S. ait D. Ioannes, quia Christus nondum erat glorificatus. 3. Immortalem neminem efficere potuit. Nam, quòd quis non habet, id alteri dare nequit. 4. Nec in omnes homines potestatem habuit. Nondum enim evaserat Rex gentium; nec in eos, in quos potestatem habuit, absolutam potestatem habuit. Nam vitam eis immortalem dare non potuit, ut modò dictum est. 5. Nec in dæmones. Nam per mortem demum Diabolum abolevit, & per mortem eum ejiciendum esse, Christus ipse dixit. 6. Nec in angelos. His enim minor fuit, & ab eis confortatus: Quæ omnia sunt sacræ scripturæ testimonia, & ex illis petita rationes evidentissimæ.

Rationes, enī
Christus dū mor-
talis, perfectam
potestatem non
habuerit.

Smiglecus, qui contrarium sentit, primum ex scripturis id probare contendit, deinde ad nostra respondet. Et quod ad scripturas attinet, in hoc cap: sex loca examinat. Videamus iterum, quo successu. Nam & antea in responsione ad Monstra id dictum a nobis fuerat, quod ad refutandum Smiglecium abundè sufficere potest.

Locus. I. est: *Omnia, quæ pater habet mea sunt, propterea dixi, quid de meo accipiet.* Hic nos, vocem *omnia* restringendam esse, dicimus, ut alibi fere ubique. Rationes addimus, quia Christus tunc, ex mente Smiglecii, non habuerit personam Patris, vel non fuerit persona Patris, ac proinde potestatem etiam generandi non habuerit: ex mente autem veritatis & nostra, immortalitatem, quam Pater, tum non habuerit. Quæ per se sunt manifestissima. Quænam verò ista omnia sint, explicamus etiam in Catechesi nostra, nempe ea, quæ Spiritus S., ad Christi regnum pertinentia, esset revelaturus Apostolis, vel quæ

Locus Ioan: 16
explicatur.

Cur vox *Omnia*,
in hoc loco
restringenda.

ad Christi regnum pertinent. Sciat autem obiter Smiglecus, Catechesin nostram non esse Socini, ut eam appellat Smiglecus. Nam, ipso jam defuncto, conscripta demum fuit : quanquam nos, illum virum nobis, ad multa sacrarum literarum mysteria rectius intelligenda, facem prætulisse, non diffitemur. Sed jam responsionem Smiglecii audiamus. Primum ait, *hic sermonem esse de omnibus rebus ad Evangelium spectantibus, quas Spiritus S. accepturus erat a Patre ad revelandum Apostolis*. Sed dum hoc dicit, nobiscum facit, & seipsum destruit. Deinde ait, *agi, ex quoniam fonte hanc omnem veritatem sit accepturus, hoc est, ex fonte filii & patris*. Concedamus & hoc. Tertio ait, *fontem illum aliud nihil esse, quam Dei sapientiam, hanc esse fontem omnium veritatum*. Largiamur & illud. Miramur autem, Smiglecium ita eminus nobiscum agere & non statim ad rem accedere: sed iteramus hanc morā. Quarto ait: *Fontem hunc suum quoque appellare Christum, & probare eo argumento: omnia, quæ Pater habet, mea sunt, ubi particulare ex universali deducit*. Demus & hoc quartum. Quid tandem concludit adversus nos Smiglecus? *sicut fons, ait, hic sapientiæ est meus, quia est Patris, ita & cetera omnia mea sunt, quia sunt Patris, nempe & potestas & bonitas & æternitas*. Hic jam subsistere jubemus Smiglecium. Nec enim concedimus, Christum, dum loquitur de omnibus, quæ Pater habet, de universali absolutè accepto loqui. Nam ad demonstrandum, Spiritum S. accepturum tam de Christi quam de Patris fonte, satis est, ea omnia, quæ, ad salutem pertinentia, habet Pater, Christi esse, non verò omnia absolutè. Et non minùs universale id dici potest, quod omnia sui generis, quàm quod omnia absolutè comprehendit, licet hoc illo latius pateat. Itaque, etiamsi potestatis & bonitatis etiam possessio hinc inferri possit: tamen non aliter id fieri dicendum est, quàm quatenus illa bonitas ad regnum Christi vel Evangelium vel salutem æternam pertinet. Ad hoc autem, non illa naturalis Dei potestas & bonitas requiritur: sed participata sufficit, si tanta sit, quanta est in Christo Iesu. Æternitas autem, nempe a parte ante, ut loquuntur, ut prorsus huc non facit, ita nec nominari debuit. Nec enim ista ad regnum Christi vel salutem æternam administrandam opus est. Cum Deus per id, quod initium habuit, efficere omnia, quæ velit, possit. Itaque concedere etiam possumus, quod vult Smiglecus, hunc sermonem esse de omnibus divinis perfectionibus, quas Pater habet: sed iterum, istas omnes divinas perfectiones eatenus considerandas esse, dicimus, quatenus ad res, quæ ad Evangelium spectant, (ut ipse Smiglecus antea falsus est) referuntur. Et sic nihil

ista

Responsio Smiglecii examinatur.

Smiglecus amplius agitur.

Universale dupliciter considerari potest.

Per id, quod initium habet, salutem administrare Deum posse.

ista deductione effecit Smiglecus. Firma enim manet Christi argumentatio, si per vocem *omnia* omnes divinæ perfectiones, quæ ad Evangelium vel regnum Christi pertinent, intelligantur.

Vnde similiter constat, quanti sint facienda ista tria, quæ, ex hoc Christi argumento inferre se adversus nos, ait Smiglecus. Nam quod primum ait, *eodem modo posse concludi, potestatem Patris esse Christi, quia omnia, quæ Pater habet, Christi sint*, id verum esse concedi potest: sed ea cum conditione, quatenus ista potestas ad Evangelium & ad regnum Christi pertinet, ut antea diximus. Alterum verò, *quod omnes divinas perfectiones Christum habere, ait, quas habet Pater*, falsa vocis *omnia* acceptione, & nimis lata ei attributa universalitatis significatione, nititur. Universale autem & illud dici potest, quod respectu omnium, quæ ad illud pertinent, & ejusdem sunt generis, tale est. Tertium verò, *quod omnia, quæ Pater habet, eadem numero habeat omnia Christus*, prorsus ineptum est. Nam etiam si, qui de bonis filii accipit, de Patris bonis accipit: tamen acceptio ista, aliter ratione Patris, & aliter ratione filii, intelligi potest. Quemadmodum etiam bona eadem duplici modo possideri possunt. Potest enim unus habere bona, naturâ & ex seipso: alter ex gratia. Vnde etiam Christus, quod hîc apprimè observandum est, non dicit: Omnia, quæ Pater habet, mea sunt, *eodem prorsus modo*, quo sunt Patris: sed tantum sua esse omnia ait, quæ Pater habet, modum hîc non explicans, quo omnia sint sua. Hîc verò alibi satis superq; explicatus est tum à Christo tum ab Apostolis, nempe beneficio Patris, quod certo tempore & certa de causa in Christum contulit.

Ita Smiglecus, absoluta hujus loci explicatione, quæ qualis sit, consideret lector, rationes etiam nostras, quibus, verba Christi non prorsus universaliter accipienda esse, docueramus, refellere annititur. Et ad primam respondet, *sermonem esse de iis, quæ habet Pater, seu de bonis Patris, non dici autem Patrem habere seipsum & suam personam, sed esse suam personam*. Sed verborum ambiguitate rem obscurat. Quis enim non videt, dici etiam posse, Deum habere ea, quæ in essentia illius considerari possunt. ut cum dicitur, Deum habere suam substantiam, Deum habere suam essentiam, etiam si Deus sit substantia & essentia. Et mirum est, Smiglecium, distinguendo has loquendi formas, declinare velle vim rationis nostræ, qui tamen ipsemet confiteri necesse habet, ex suo etiam sensu, idem esse, cum de Deo dicitur, eum habere sapientiam vel potentiam, & Deum esse sapientiam & potentiam.

*Tres Smiglecius
illationes per-
stringuntur.*

*Christus omnia
habet, quæ Pater
sed alio modo.*

*Deus ea etiam ha-
bere dicitur, quæ
in ipso essentia
considerantur.*

Ad alte-

Ad alterum verò responsurus, doctrinam Theologorum ascribit, nempe Pontificiorum. Quod istud est asylum Smiglecii ultimum, sed quàm parum tutum, jam antea demonstratum est non semel. Sed audiamus tamen istam doctrinam, ut quales isti sint Theologi, indices rectius perspiciamus, & a fermento illorum tantò accuratius nobis caveamus. *Omnis, ajunt, potentia, quæ est in Patre, est in filio, secundum omnem suam perfectionem: sed illa potentia, ut est in Patre, est generativa, & prodit in actum generandi, in filio verò non est generativa, nec prodit in actum generandi, non ex defectu virtutis, sed quia ut est in Patre, est actuata ad æquatè: & per eam re ipsa genitum est totum, quod generari potuit, ita ut amplius per illam nil generari possit. Quare sicut per eam non potest generare alium filium, præter eum, quem ab æterno genuit: ita nec filius per eam potest generare vel seipsum vel aliquid aliud.* Attendite Theologiam insulsam & prorsus brutam, quæ & quidvis dicere de Deo non erubescit, & illud hominibus absq; ulla probatione credendum obtrudit. Quomodo enim verum est, potentiam omnem, quæ est in Patre, esse in filio secundum omnem perfectionem, si potentia Patris generare potest, filii non potest? An non sunt ista contraria, imò contradictoria: omnem potestatem habere, quam alius habet; & tamen non omnia posse, quæ idem alius potest? Quomodo etiam verum est, Patris potestatem esse perfectam, quæ non possit quicquam præter unum filium generare? Aliquid enim non posse, quod nullam contradictionem implicat, & potestatem perfectam habere, iterum sunt contraria & contradicentia: At, contradictionem implicari, si Deus dicatur alium etiam generare, nemo intelligens dicturus est. Præterea, cur filius, qui potest spirare alium, qui sit persona, nempe Spiritum S., non potest alium generare, qui sit persona? Cur est cõmunis filio cum Patre spiratio, & non generatio? Porro Spiritus sancti quænam erit potentia divina? Certè eadè secundum omnem perfectionem, quæ Patris & filii. Cur verò is nec generare alium nec spirare potest, qualè generat Pater, & qualem cum Patre filius spirare potest? Sed pudet me istis nugis examinandis incumbere.

Hastamen exemplo illustrare, cum ratione demonstrare non posset, voluit Smig: Videamus & illud: *sic dicimus etiam, ait, Deum postquam creavit mundum, non posse illum ipsum mundum creare, quandiu est; non quòd virtute creandi careat, sed quia jam creatus est, non potest autem creari, quod est, sed quod non est.* Sed hoc exemplum & ad rem non facit. nunc enim disputatur, an omnis potentia Patris sit in Filio, quæ in Patre est, si quidem Pater generare potest alium, filius non potest,

Potentiam non omnem esse in Filio, quæ est in Patre.

Smiglecii non agnoscit perfectam in Deo potestatem.

Absurda sententia Smiglecii.

potest; & per se valdè ineptum est. Mundus enim alius creari posset, hoc destructo: at filius, nullus alius generari potest, quia nondum unus revera generatus est, sed adhuc generatur, & in æternum generabitur, ut ipse Smiglecus fatetur in suo de Baptismo libro. Hanc Theologiam sibi habeat Smiglecus: nobis verò concedat, Apostolicâ gaudere, in qua omnia sunt plana & ad singulorum captum accommodatissima, præsertim ea, quæ ad salutem prorsus sunt necessaria.

Cap: 9.

Tertium denique refutaturus, pro autoritate sua, solum id innuit, Christum habuisse immortalitatem in divina natura; & verba illa Ioh: 16., non secundum humanam naturam esse accipienda. Sed quis tandem futurus est, finis huiusmodi descriptionibus ineptis & imperiosis? Nihil nunc aliud a me docetur in toto hoc libro, quam Christum divinam naturam non habuisse: et tamen mea argumenta solvit distinctione naturarum, & proinde positione divinæ naturæ, Smiglecus. Nos quidem, dum ista audimus dici a viris tam eruditis, confirmamur vehementer in eo, quod nihil adversus nostram confessionem afferri possit amplius, quo refutetur. Faxit Deus, ut & alii idem agnoscant. Nā quæ hæc est religio, quæ defendi non potest, nisi perpetuò sumat pro concessio, quæ sunt in controversia? Hoc enim perinde est, ac si idem pars & iudex esse velit, quo nihil absurdius cogitari potest aut iniquius. Et hæcenus de primo loco.

*Sumendo id,
quod est in qua-
stione, argumē-
ta non solvit.*

Secundus locus est Ioh: 17. 2: *sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut, quos dedisti illi, det eis vitam æternam.* Hic dicim⁹, non necesse esse, ut vox *dedisti* pro datione reali accipiat. Solet enim, de rebus certò & brevi futuris, ita loqui scriptura, ac si præterita essent, ut ex loco Pauli videre est; idq; ad refellendum Smiglecium satis est. Nisi enim probet certis rationibus, hîc de reali datione sermonem esse, nihil proficit. Sed præterea rationem addimus, obquam putamus, ita se rem habere, ut nos sentimus, quæ est, quod Christus tunc temporis, potestatem omnium hominum re ipsa habere non potuerit, & porro non habuerit, quia ad solos Iudæos missus erat; gentes verò, non nisi post exaltationem Christi, ad eum vocatæ fuerint. Smiglecus respondet, in loco ad Timorh: additum esse, *ante tempora secularia*, unde colligatur, non re ipsa sed per prædestinationem datam esse gratiam: at hîc simpliciter dici, quod dederit Pater. Sed primum nō advertit Smiglecus, se unâ cum aliis, qui hîc sæpissimè & gravissimè impingunt, ex me, qui nunc respondentis partes tueor, tacitè argumentantem facere. Nec enim ego ex eo, quia alibi vox *data* accipitur pro prædestinata, concludo, hîc etiam eam ita accipi: sed

Locus Ioan: 17.
explicatur.

Dari, pro præde-
stinari accipitur.

2. Tim: 1. 9.

*Error insignis
Smiglecii.*

*Depravatio
nisi forte ad
viam.*

tantum excipio, non necesse esse, ut, quia aliquid datum sit alicui, concludatur, id reipsa ei datum esse; & quia mera vis argumenti est in voce *dandi*, satis factum est a me Smiglecio, dum locum attuli, in quo, vocē *dandi* significacionem prædestinandi habere, ipsemet Smiglecio fatetur. Quod verò ait, verba, *ante tempora secularia*, indicare, ibi vocem *dandi* prædestinationem significare; id ad rem non facit. Nec enim nunc quæritur, cur vox aliqua hanc vel illam significacionem habere possit, sed simpliciter an habeat: imò pro me id facit, quòd locum talem attulerim, ubi statim verba, addita ad vocem *dandi*, indicant, eam pro prædestinatione accipi posse. Quod idem etiam in altero a me, adducto exemplo (quod nescio quo fine Smiglecio omiserit) apparet. Ibi enim nemo non videt, vocem *elegit* prædestinationē eligendi significare, idq; constare ex verbis additis, *ante constitutionem mundi*. Iam, etiam si causa in loco Ioannis nō sit ita expressa, ut in locis citatis, cur possit vox *dandi* accipi pro prædestinatione: eam tamen reipsa suppeditari, docueram. Quomodo enim is omnis carnis potestatem reipsa habere potuit, cujus potestati nondum erant subjectæ gentes extraneæ, & qui ad solos Iudeos tumpertinebat.

Respondet smiglecio, non esse necesse, ut Christus habeat in omnē carnem potestatem, ut actu illam exerceat, & ut omnis caro actu sit illi subjecta, sed satis esse, si ius & potestatem ad subiiciendum sibi omnes reipsa habeat. Alioquin ne nunc quidem Christum potestatem habere omnis carnis, quia non omnia ei sint subjecta: nec ipsum etiam Deum, ut pote cui non omnis caro sit actu subjecta. Sed fallit Smiglecio. Non hoc enim a me dicitur, Christum, quia actu non exercuerit potestatem, illam potestatem non habuisse. hoc enim & ipse, suo loco, doceo & urgeo adversus ipsum Smiglecium & alios: sed negatur, Christum tunc potestatem exercere potuisse in omnem carnem, etiam si voluisset. Quod nunc nec de Christo, nec de Deo dici potest. Nunc enim Christus posset exercere actu potestatem in omnem carnem: at non vult hætenus, tunc etiam si voluisset, exercere eam tamen non potuisset: quia scilicet nondum illi erat data illa potestas, sed tantum prædestinata.

Quæ verò hic addit Smiglecio de verbis Christi Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in celo & in terra*, ea nihil juvant Smiglecium, imò adversus eum pignant. Nam & ibi vox *data* prædestinationem significare potest. Nam cum in mundum iterum introduxit Deus primogenitum, dixit demum: & adorent eum omnes angeli Dei, & dexterā Dei exaltatus, demum effudit Spiritum S. Christus, ut alia taceam. Christum verò potestate sibi reipsa data uti tunc cepisse, dicens,

Ephe. 1. 4.

Christus ante mortem potestatem in omnē carnem non tantum non exercuit, sed nec exercere potuit.

Cur Mat. 28. vox *Data*, prædestinationem significet.

cens, *Euntes docete omnes gentes, legesque vitæ & mortis æternæ stauitisse: qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur*, valde frivolum est. Verè enim Christus aliquid præcipere potuit & decernere, respectu potestatis propediem sibi dandæ, ut legimus illum ab initio muneris sui talia dixisse, cum tamen nimis constaret, eum omni potestate non fuisse præditum. Nam si tunc fuisset ea præditus, quomodo paulò ante ascensionem dicere potuisset, data est mihi? Nihil nunc dico, quòd Smiglecus ita verba Christi allegavit, ac si in uno loco apud eundem Evangelistam haberentur, quod tamen secus se habere manifestum est, & proinde, si nullius alterius gravioris vitii, negligentia saltem reum cum agere potest.

*Negligentia
Smiglecii ma-
gna.*

Dum porrò dico, Christum, ut non in omnes homines ante resurrectionem potestatem habebat, sic etiam non absolutam in eos, in quos potestatem habuit, potestatem habuisse, contrarium ostendere conatur Smiglecus ex iisdem verbis, quando additur, *ut quos dedisti ei, det illis æternam vitam. Sûma enim, ait, Christi potestas est, dare æternam vitam. Quod quidem nos concedimus: sed negamus, istam potestatem tunc Christo reipsa datam fuisse, cum ista diceret. Quomodo enim is, qui ipsemet mortalis est, vitam æternam alteri dare potest? Et ipsa sanè verba de re futura loqui, manifestum est: Vt det eis, quos dedisti illi, vitam æternam*; & alibi legimus, Christum daturum æternam vitam in die novissimo. Smiglecus, hoc sentiens, addit, Deum cum hac potestate filium suum in mundum misisse, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam, qui autem non credit, iam iudicatus est, Ioh.: 3, 16, 18. Sed primum falsò istud, cum quo Christus missus, & quod cum munere ejus conjunctum est, potestas appellatur. Est enim tantum Dei decretum, quòd Christus unà cum fide in se collocanda proposuit. Deinde, etiamsi potestas etiam appellari posset, non hîc tamen de potestate simpliciter, sed de potestate Christi sermo est. Potuit autem Christus annunciare vitam æternam vel condemnationem, nomine non suo sed Dei, conferendam vel irrogandam hominibus. Denique etiamsi & de potestate & Christi potestate verba ista intelligi posse concedatur: restat tamen considerandum, an tunc ea Christo data fuerit re ipsa nec né? Potuit enim Christus ita loqui ob potestatem sibi dandam. Sed adhuc aliquid dicit Smiglecus, Christum, etiamsi reipsa vitam æternam tunc non conferebat Iudæis & gentibus, jus tamen dedisse vitam æternam consequendi, propter fidem in ipsum: At hoc parum est ad evincendum, Christum potestatem reipsa in omnes homines habuisse. potest

*Quando Christus
vitam æternam
dandi potestatem
habuerit.*

Ioh.: 6. 39, 40.

*Id, cum quo quis
mittitur, non est
potestas propriæ.*

*Vita æterna pro-
mitti potest, ob
potestatem dan-
dam.*

Ius dare alicui
vitam æternam
consequendi, &
potestatem habe-
re dandicandem,
differunt.

enim is etiam jus dare vitam æternam consequendi, qui eam aliis annunciat, etiam si potestatem eam dandi reipsa non habeat. Vnde tandem videre est, quomodo frustra blasphemare me dicat Smiglecus, siquidem docere non potest, Christum vel in omnes homines, vel summam in eos, in quos habuit, potestatem habuisse, quamdiu in terris degit.

Locus Ioan: 17. al-
ter explicatur.

Locus tertius est Ioan: 17. 10. *Omnia mea tua sunt, & tua mea sunt.* Hic itidem negamus, vocem *omnia* universè accipiendam esse absolute. Cum multa Christi fuerint, quæ Patris dici non potuerint. Dicuntur autem omnia, quæ Patris sunt, Christi esse, quatenus in ea omnia, quæ, ad Christi regnum pertinentia, Pater habet, jus habet etiam, sed datum a Patre Christus, ex quorum numero erant Christi discipuli. Smiglecus ad hæc quid? Dicit, *ex propositione universali deducere Christum, discipulos suos esse quoque Patris, & idcirco hoc particulare verum esse de discipulis, quia illud universale est verum de omnibus absolute.* Sed non animadvertit, hic non agi potissimum de prioribus verbis, *omnia mea tua sunt*, quæ, occasione discipulorum prolata fuisse, certum est, sed de posterioribus: *Omnia tua mea sunt.* Nam ex eo, quod omnia, quæ sunt Patris, Christi esse dicuntur, colligitur, Christum in omnes & omnia potestatem habuisse, cum Pater in omnia potestatem tunc habuerit. Præterea nemo est, qui neget, Christum ex universali deducere particulare: sed universale, ut antea etiam diximus, non uno in loco, id etiam est, quod in suo genere tale est, licet non sit tale absolute, quale est omne illud, quod ad Christi regnum pertinet, cujus species vel pars sunt discipuli Christi.

Addit Smiglecus adversus id, quod dixeram, vel ex eo constare, verba Christi non esse absolute prorsus accipienda, quod Christus non tantum dicat, omnia Patris sua esse, verum etiam omnia sua esse Patris, cum tamen multa eorum, quæ Christus habebat, patris non essent, addit, inquam, *Si hæc accipiantur, uti accipi debent, secundum divinam utriusque naturam, sic verissimum est, nullam rem esse propriam & in potestate unius, quæ non sit simili ratione propria & in potestate alterius. Agitur enim hic de iis rebus, in quas tanquam in suas æquæ Pater ac Filius jus habet & potestatem.* Sed hic iterum, suo more, id, quod est in controversia, & de quo potissimum nunc disputatur, sumendo, respondet. Vnde constat, eum rationibus legitimis nihil amplius posse efficere. Præterea nonné possunt duo æquæ habere jus & potestatem in res aliquas: sed tamen impari ratione? Quo sensu, omnia, quæ maritus habet, uxoris esse dici possunt: vel quo sensu dicebat Pater filii perdit

Duo possunt ha-
bere potestatem
in aliqua, impari
ratione.

perditi ad fratrem illius: *omnia mea tua sunt*, nec tamen pari ratione omnia, quæ sunt mariti, sunt uxoris; nec pari ratione omnia, quæ Patris illius erant, erant & filii. Porro nonné, ut antea dictum fuit, id respectu non omnium absolutè, sed eorum omnium, quæ ad Christi regnum quoquomodo pertinent, jure dici potuit, quorum pars erant discipuli Christi? Et sanè ea, quæ de Christo dicuntur, latius extendere, quàm ad ea, quæ ad Christum, hoc est, Regem populi divini cœlestem constituendum, faciunt, est, Christum ignorare & ejus sanctissimam religionem. Denique nonné Christus ideo dicere potuit, omnia, quæ Patris erant, sua esse, quia illi omnia essent destinata? Quo sensu dicitur, Regnum cœlorum esse modò horum modò illorum, qui piè vivant, cùm tamen tantùm illis destinatum sit? Hic verò eo sensu verba accipienda esse, parumné liquet ex eo, quòd Christus in hac sua oratione ita commendat Apostolos Patri, ut significet, se paulò post, nempe dum moriendum sibi erat, non habiturum potestatem eos servandi? Ait enim: *Cùm essem in mundo, servabam eos in nomine tuo*, &c. *Nunc autem ad te venio*, &c. hoc est, nunc non poterò curam illorum gerere, quando moriar. Qui verò curam alicujus gerere non potest ampliùs ad certum tempus, quomodo æquè prorsus & absolutè potestatem ejusdem habere potest, quam Deus habet? imò ut is, qui moritur, nullus est, sic nullam ullius rei potestatem habere potest. Atq; ita constat, quàm injustè Smiglecus ea verba protrahat ad potestatem Christi & Patris, quam re ipsa uterque habuerit, & quàm nihil proficiat, cùm ait: *hic non agi de prædestinatione, sed de potestate re ipsa habita & exercita tam à Christo quàm à Patre. Verè enim discipulos re ipsa tunc fuisse & Christi & Patris*. Ut enim, suo modo, dici poterant Christi esse, discipuli illius: longè tamem alia ratione erant Patris. Christi enim erant, quatenus ipsi operam suam in Evangelio annunciando præstabant, & ei erant commendati atq; charissimi: at non ita, ut eos perfectè defendere & servare, nedùm in æternum, sed ne ad exiguum quidem tempus posset. Cur enim Patri eos commendasset, si id ipsemet præstare per id tempus potuisset? Quod alibi etiam Christus innuit, cùm ait Petro, Sathanam expetivisse Apostolos, ut cribraret tanquam triticum, se verò rogavisse pro illo, ne deficeret fides illius. Et ita, si eodem modo discipulos Christi fuisse dicere velimus, quo erant Patris, prorsus dicendum esset, ista verba de prædestinatione accipienda esse. Nam post exaltationem demum Christo tanta est data potestas, ut non minùs quàm ipse Deus, curam perfectam gerere, idque in æternum possit discipulorum suorum.

Luc:15,11.

Quam omnia
sint Christi ut
Patris.

Christi ea etiam
fuerunt, quæ illi
erant destinata.

Christum tunc po-
testatem absolu-
tam non habuisse,
docetur.

Apostoli alio
modo Patris, alio
Christi erant.

Luc:22,31,32.

Locus Matth. 11. explicatur.

Ad quid vox Omnia in hoc loco restringenda & cur.

Cur Christus refocillationem promittere potuerit.

Qualis Christi fuerit scientia.

Christus non semper crevisse in sapientia.

Ioan. 1. 8.

Quartus locus est Matth. 11. 27.: *Omnia tradita mihi sunt a Patre.* Hic dicimus, tam ex antecedentibus quàm ex consequentibus constare, vocem *omnia*, ad scientiam tantùm rerum ad salutem necessariarum, referendam esse. In præcedentibus enim gratias Christus egerat Patri, quòd veritatem Evangelicam celârit coram sapientibus, & revelârit infantibus. In subsequenibus verò ait: *Et nemo cognoscit filium nisi Pater; & nemo cognoscit Patrem nisi filius, & cui filius voluerit revelare*, jungens verba ista, *omnia mihi tradita sunt a Patre meo*, cum sequentibus per vocem *Et*, disertamq; revelationis mentionem faciens, ut constet, verum esse, quod de isto loco diximus. Smiglecus tamen, nos vehementer errare, & omnia universè hic intelligenda esse, affirmat. Cur verò? *Quia*, inquit, *mox hoc, quod sibi traditum est, explicans, ostendit se esse eum, qui et omnem cognitionem rerum ad salutem necessariarum revelare possit, & omnes laborantes & oneratos peccatis, gratia sua rescire.* At Smiglecus in prioribus verbis pro nobis sententiam dicit: in posterioribus verò, omnia universè contineri, quæ Christo data sunt a Patre, ne uno quidem verbo ostendit. Nonne enim is etiam dicere potuit, ego vos refocillabo, qui laborantibus & oneratis remissionem peccatorum annunciare tum poterat, eamq; talem, qualem nemo ante Christum annuntiaverat, conjunctam scilicet: cum vita æterna & gloriosa? & qui ad id destinatus erat immutabiliter, ut aliquando eandem remissionem peccatorum omnibus reipsa daret?

Sed aliud etiam obiter dicit Smiglecus, quo nos pungit. Ait enim, *nos nosmetipsos erroris condemnare, dum semel ex hoc loco omnem rerum cognitionem Christo concedimus, iterum verò multa illum ignorasse, reipsa, & verè in sapientia crevisse, impudenter affirmamus.* At Smiglecus parum candidè nostra dicta refert. Nam nec omnem rerum cognitionem, sed omnem rerum ad salutem necessariarum cognitionem, Christo concedimus; nec Christum tunc, cum omnia ad salutem necessaria tradita illi essent, *multa ignorasse* dicimus: imò ista phrasi nunquam utimur. Credimus enim, Christum omnia semper scivisse, quæ, ut sciret, necesse erat, & scire per ætatem poterat: Phrasis autem ista sic accipi potest, quasi etiam tunc, cum ad scientiam aptus esset, & scienda multa erant, multa tamen ignorârit, quod sine ignominia Christi dici non potest. Nec deniq; Christum in sapientia verè tunc crevisse, cum munus suum Propheticum aggressus erat, unquam asserimus. Omnia enim ad salutem pertinentia perfectissimè scivit, & ut Ioannes nervosè loquitur, enarravit. Quòd verò diem iudicii i-

gnora-

gnoraverit, hoc nullo modo ad salutem humani generis pertinebat, aut pertinet. Sed de hoc postea plura.

Quintus locus est: Ioan: 5. 19: *Quaecumq; Pater fecerit, hæc & filius similiter facit.* Hic dicimus tantum de operibus, non verò de omnibus rebus sermonem esse: dicimus iterum non de omnibus operibus, quæ unquam facta fuere, sed quæ tunc fiebant, ibidem agi. Quæ quidem vera esse infrà c. 6., ubi ex professo hunc locum tractat Smiglecus, ostendemus. Nunc, quid adversus hæc dicat, advertamus. Univerſe dicit esse verba accipienda, idq; ex duobus patere. Prius est, quòd sicut verba de filio dicta, non potest facere quicquam, de omnibus filii operibus intelligenda sunt: sic etiam verba de Patre prolata, quæ eumq; Pater fecerit, de omnibus operibus Patris intelligi debeant. Sed nulla est consequentiæ ratio addita huic argumento. Quis verò non intelligit, non consequi, si ejus, qui data sibi potestate operatur, opera omnia sunt ejus, cujus potestate operatur, omnia opera vicissim ejus, cujus quis potestate operatur, esse illius, qui data potestate operatur? nam cum, qui data potestate operatur, ab alio dependere suo modo, certum est: qui verò dependet ab alio, quomodo non omnia, quæ facit, alteri accepta referat? At is, cujus potestate alius operatur, multa sibi reservare potest, quæ ei non concessit, qui potestate data operatur. Præterea etiam si utrobique de omnibus operibus universæ sermo esset, investigandum tamen relinquitur, num de omnibus universæ prorsus. Iam enim aliquoties dictum est, universale id etiam dici posse, quod in suo genere tale est. Et per hoc altera ratio Smiglecii dissoluta etiam est. De qua tamen in cap: 6. plura. Piget enim me, Smiglecium otiosè reperentem imitari. Similitudo ista, quæ declaratur, quomodo Christus non possit quicquam sine Patre facere & Pater sine Christo, nempe ut artificis sapientia nihil potest facere, quod artifex ipse non faciat, risu digna est. Nec enim Christus ita in Deo est, ut sapientia in artifice, etiam si virtus & sapientia Dei dicatur. Hoc enim utrumq; de Christo dicitur, non propter essentia vel naturæ cum Deo communionem, sed ob modum exaltationis illius, nempe per crucem. In hoc modo, quia summa Dei virtus & sapientia appartuit, ideo Iesus crucifixus est virtus & sapientia Dei. Quo sensuetiam ipsum Evangelium virtus Dei appellatur. Reliqua, quæ hic dicuntur, reservo ad c. 6.

Sextus locus est Ioh: 3. 35: *Pater diligit filium, & omnia dedit in manu ejus.* Hic nihil dicit Smiglecus, quomodo nos locum hunc explicemus. Intelligimus autem vel omnia hoc in loco significare ea tantum omnia, quæ ad cognitionem rerum ad salutem necessaria sunt pertinent. Opponuntur enim hæc verba illis, quibus superius

Locus Ioan: 5. 19. explicatur.

Ejus, qui data potestate operatur, opera omnia eius esse, cujus potestate operatur: ac non contra.

Christus quomodo & cur sit Dei sapientia.

Locus Ioan: 3. 35. explicatur.

Quomodo vox Omnia, in hoc loco restringenda & cur.

dictum fuerat, Ioannem fuisse de terra & de terra loquutum fuisse, hoc est, imperfectam rerum divinarum & ad salutem pertinentium cognitionem habuisse: vel si de omnibus, quæ quocunque modo ad salutem humani generis spectant, accipere ea velimus, vocem *dandi* pro prædestinatione accipi posse & debere. Patet id ex eo, quod omnia, quæ ad salutem humani generis spectant, nullo modo in manu ejus, qui naturâ mortalis est, posita esse re ipsa possunt, cum potissimum eorum sit ipsa immortalitas. Immortalitatem autem in manu mortalis positam esse, contraria sunt prorsus. Atque ita, quod de loco hoc differit ipse Smiglecus & auctoritate Augustini munit vel ornat, totum dissolutum est. Tota enim ejus sermonis vis in vocibus *omnia* & *dandi* consistit. Si omnia, ait, ergo nihil erat, quod non esset in manu ejus datum: Si datum, ergo re ipsa datum. Hoc verò esse infirmum utrumque, jam ostensum est aliquoties.

Caput III.

Christum perfectè Dominum & Deum ante exaltationem suam, ex sacra scriptura probari non posse, ostenditur.

Hic refutare aggreditur Smiglecus ea, quæ adversus ipsius sententiam, quæ est, quod Christus ante mortem absolutam in omnia potestatem habuerit, scripsi: Sed ita omnia miscuit, & sine ordine protulit, ut hoc ipso exosa ea, quæ scripsi, reddere voluisse videatur. Quo ita præmisso, & lectore monito, sequor hominem. Primùm igitur producit locum, in quo de Christo dicitur, cum crevisse, ut Ioannes Baptista minuebatur. Ex quo deducimus: Si Christus crevit, perfectus non fuit. crescere enim & perfectum esse contraria sunt. Smiglecus stultam hanc objectionem appellat: ipse verò ita respondet, *Hic non de incremento divinitatis sed honoris & gloriæ agi, Christumq; crescere oportuisse, quia super Ioannem exaltari debuit.* At non advertit Smiglecus, se nihil proficere. Investigandum enim relinquitur, quare Christus crescere isto modo debuerit, vel creverit, quem Smiglecus nominat. Nemo autem non videt, jure dici posse, Christum crevisse honore & gloria, quia indices perfectior factus sit in iis rebus, quæ gloriæ & honoris caula esse solent. Hoc enim & ratio permittit & scriptura attestatur. Dicit autem crescere eum, qui omnia in se habeat, ob id, quod indices magis inclarescat, insolens aliquid prorsus est, & nec sanæ rationi nec sacris literis consentaneum. Unde constat, nec illud etiam hic valere, quod pro explicatione horum ver-

3. Ratio cur Christus perfectus ante mortem non fuerit,

Crescere in aliqua re, & eandem in se habere per eam, contraria sunt,

rum ver-

rum verborum attulit Smiglecus, quando legitur, Christum profecisse sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Tam enim certum est, hæc verba intelligenda esse de demonstratione, quàm illa: imò hæc multò minùs. Sic enim dicitur Christus profecisse sapientiâ, quo modo profecit ætate & gratia apud homines: At Christum non profecit ita ætate, ut semper ætatis virilis esset, in semet ipso: interim verò in dies major staturâ appareret; nec ita profecit gratiâ apud homines, quòd semper esset gratiâ istâ plenus, & deinde gratiofus apparuerit. nam, non nisi per egregia sua facinora Christum id impetrasse, certum est: sed ita profecit ætate, ut, qui tunc vir non erat prorsus, postea factus sit vir; &, qui gratiâ antea apud homines non pollebat, postea eam consecutus sit. Ergo nec ita profecit in sapientia, quòd antea perfectè sapiens fuerit, & deinde eam operibus magis demonstraverit: sed quòd antea ista sapientiæ specie caruerit, quâ postea tempore succedente donatus fuit. Quòd verò plenus sapientiâ antea fuisse dicitur, id de tali repletionem intelligendum est, qualis in Christum, puerum paucorum omnino annorum, cadere poterat. Sapientia Christi semper fuit perfectâ, sed in suo genere & pro capto Christi. Et ut Smiglecus ex eo colligit, Christum proficere non potuisse re ipsa in sapientia, quia antea de ipso dictum sit, cum plenum vel repletum fuisse sapientiâ: sic ego ex eo, quòd Christus postea profecisse dicitur in sapientia, quàm repletus fuerat sapientiâ, multò rectius colligere possum, antea illum non fuisse perfectè repletum Spiritu sancto. Vbi enim est perfectâ impletio, ibi nullus datur proprius profectus. De proprio autem profectu hîc sermonem esse, jam modò docuimus.

Alterum, quod objicio, est, Christum spiritu sancto unctum fuisse super omnes socios suos. Hinc colligo: si Christus est unctus super omnes socios suos, nempe certo tempore & certa de causa. ergo non semper fuit perfectus Dominus & Deus. Smiglecus, hanc uncti-
onem non certo tempore, sed ab ipsa Christi conceptione factam esse ait. quia semper plenus spiritu sancto, & semper Christus fuerit. At calva sunt ista, quæ dicit, omnia. Nonne enim ibi, ubi dicitur, Christum esse unctum supra omnes consortes suos, disertè additur: *Dilexisti iustitiam, odisti iniquitatem, propterea unxit te o Deus, Deus tuus oleo exultationis præ consortibus tuis.* Vnde constat, Christum propter obedientiam suam, quam Deo præstitit, unctum esse super omnes consortes suos. Obedientiam autem Christus non præstitit in ipsa conceptione, sed tunc demum, cùm ad mortem usque crucis Patri fuit obediens. Plenus autem quomodo fuerit nihilominus ab infan-

Christus ita cre-
vit sapientiâ, ut
ætate & gratia a-
pud homines.

Christus semper
plenus sapientiâ
fuit, sed pro rati-
one ætatis.

2. Ratio,

Christus quando
& cur unctus Spi-
rito sancto,

Christus enim sic
a nativitate ap-
pellatus.

tia sua spiritu sancto Christus, jam diximus. Christus etiam dici po-
tuit, partim propter miraculosam conceptionem & nativitatem, par-
tim propter futuram unctionem. Quemadmodum etiam Iesus di-
ctus fuit, quia liberaturus esset populum suum a peccatis illorum. De
verbis Ioan. 3. *Non dat enim Deus Spiritum ad mensuram*, alibi diximus,
& infra dicemus iterum, non constare, ea ad Christum referenda esse.
itaq; non debet sine argumentis ea ad Christum pertrahere Smigle-
cius.

3. Ratio.

Tertium, quod obijcio, est, Spiritum sanctum descendisse certo
tempore de cœlo, & super Christum mansisse. Vnde infero: Si Chri-
sto certo tempore datus fuit Spiritus sanctus. Ergo non semper fuit
perfectus Dominus & Deus. Respondet Smiglecus: *spiritum sanctū
descendisse, non ut Christum impleret, sed ut eum plenum esse, ista appari-
tione externa declararet.* At hoc non est disputare, sed nudè suum len-
sum aliis obtrudere, qui nulla ratione sustineri potest, imò valde ridi-
culus est. Quid enim opus erat ad declarandum, Christum spiritu san-
cto plenum fuisse, Spiritum sanctum descendere, & supra Christum
manere? Adde quòd ipsis verbis s. scripturæ sit contrarius. Nam si
tantum declarare debuit Spiritus sanctus, Christum plenum fuisse spi-
ritu sancto, quid opus fuit, eum super Christo manere? Ad declaran-
dum enim aliquid satis est, semel id fieri, nec opus est perpetua dura-
tione. Quia verò super eum mansit, hinc apparet, eum spiritu s., qui
tunc de cœlo descendit, antea non fuisse præditum. Quod verò ad-
ditur, Patrem etiam tunc illum filium suum esse, declarasse solum
voce de cœlo facta, æquè infirmum est atq; illud, ad quod declaran-
dum affertur. Licet enim Christus antea filius Dei fuerit ob modum
existendi, vel ob conceptionem & nativitatem: revera tamen tunc
factus est perfectioni ratione Dei filius, cum Spiritus sanctus de cœ-
lo descendit, & super eo requievit. Legat autem Smiglecus, quid de
hoc loco dicat collega illius Maldonatus, qui planè illi adversatur, ut
alibi a me etiam id expositum est.

Christum factum
esse perfectiori
ratione Dei filiū.

4. Ratio.

Quartum, quod obijcio, est, Christum fuisse ministrum circum-
cisionis. Vnde colligo, eum non fuisse Dominum perfectum homi-
num ante exaltationem. Dominum enim esse perfectum vel reipsa,
& ministrum alicujus contraria sunt. Respondet Smiglecus, *hac rati-
one ne nunc quidem Christum Dominum fore hominum absolutum. quia
nunc Pontifex sit & Pontificis munus obeat; Pontificem autem & mini-
strum esse idem sint.* Sed non intelligit Smiglecus, quid sit Pontificem
esse, cum de Christo sermo est. Impropiè enim vocè istam de Chri-
sto accipiendam esse, divina ipsius potestas prorsus exigit. Vnde eti-

am num-

am nunquam Pontifex Christus appellatur, respectu ejus temporis, quo in terris degens, humanam salutem procuravit. Sed de hoc plura infra. Dum verò non pugnare ait Smiglecus, esse Dominum & ministrum, suo more, fallaciam nectit. Nec enim ego absolutè dico, dominum & servum esse, inter se pugnare: sed hominum dominum & servum eorundem simul esse, pugnare ostendo.

Obijcio quintò, Christum fuisse mortalem. Hinc infero, eum immortalitatem aliis dare tunc non potuisse. Nemo enim dare id potest alteri, quod ipse non habet. porrò, si immortalitatem, dare Christus non potuit, non perfectum tunc fuit ejus imperium. Respondet prolixè Smiglecus: nos pondera argumentorum expendamus. *Sine insigni blasphemia*, ait, *id negari non posse, cum scriptura testentur eum omnem potestatem nos salvandi habuisse, cum in terris degeret.* At hoc ipsum est in controversia, & hætenus doceri non potuit. Addit ergo argumentum novum Smiglecus: *Is, qui non habet potestatem in rem aliquam, jus ad illam rem nemini dare potest. At Christus omnibus in se credentibus jus vitæ æternæ & immortalitatis futuræ donabat.* Respondeo majorem esse falsam: Smiglecium verò negligentem, qui de ea probanda non cogitaverit. Potest enim is etiam jus vitæ æternæ alicui donare, hoc est, vitam æternam promittere, & viam ad eam perveniendi ostendere, qui ipsemet nullam prorsus potestatem in eam habet, sed unà cum aliis, quibus jus illius dat, eandem expectat, ut in Apostolis videre est. Iam si de illis hoc dici potest, quantò magis de Christo, qui non tantum vitæ æternæ a Patre suo unà cum illis, ad quos dicebat, *Qui credit in me, habet vitam æternam*, expectabat, sed ipsemet etiam illius vitæ æternæ dator futurus erat?

Nec eo id fulciri potest, quòd Christus seipsum panem vitæ, & vitam nominat, & ei, qui carnem suam manducet, promittat, quòd sit victurus in æternum. Panis enim vitæ Christus dici potest, quia talem cibum nobis offerat, qui vitam, nempe æternam, in nobis pariat: vita etiam ob eandem causam Metonymicè, quemadmodum & veritas & resurrectio appellatur. Manducatio autem carnis & bibitio sanguinis Christi, quia ante mortem Christi fieri nullo modo potuit. Prius enim mortem, quàm ejus considerationem (quæ est illa manducatio) existere debuisset, ratio suadet, nemini etiam, ante mortem & exaltationem Christi, vitam æternam asserre potuit: sed post Christi demum exaltatione causa vitæ æternæ exitit. Quòd etiam pertinent alia testimonia à Smigl: allata, quòd Christus potestatem dederit iis, qui credunt in nomine illius, filios Dei fieri; quòd, si filii sumus,

Christus in terris degens nō appellatur Pontifex.

Dominum & servum esse, quomodo pugnent.

s. Ratio.

Potest is jus alicuj rei dare, qui nullam ejus potestatem habet.

Christus cur panis vitæ & vita ante mortem.

Manducatio carnis Christi nulla fuit ante mortem Christi.

hæredes etiam sumus, & quòd nunc filii Dei simus. Hæc enim omnia non de effectu ipso intelligenda esse, sed de spe tantum certa filiationis & hæreditatis, ipsa res loquitur, & fuscè a nobis in libro *de vero & naturali Dei filio*, demonstrabitur.

Lapsum hîc meum & ignorantiam Smiglecii accusat, qui inter potestatem & effectum potestatis non distinguam. Possè enim aliquem rei alicujus potestatem habere, & eam certas ob causas non exercere, idque exemplo Dei, qui potestatem creandi in se habuerit, antequam hunc mundum crearet, & hominum, qui vitio & malitiâ aliorum interdum non possident, ad quod jus integrum habent, declarat. Sed frustra fucum facit, quem nos in priori responsione fuscè detexeramus. Non enim hoc quæritur, quod omnes novimus: sed, an Christus potestatem habuerit summam in omnes & omnia ante mortem reipsa, docendum est. Hoc si probatum fuerit, postea disputetur, cur ad certum tempus illâ potuerit non uti: sed quamdiu non probatur, eum potestate illâ præditum fuisse reipsa ante mortem, frustra differitur, quare illâ usus non sit. Præterea & illud notandum est, quòd aliud sit, jus habere ad aliquid, & potestatem in illud habere. Ut enim aliquis potestatem in aliquid habere potest, ad quod jus non habet: sic vicissim jus ad aliquid habere quis potest, in quod potestatem non habet. Nos verò non de jure, sed de potestate nunc loquimur.

Iam porrò axioma illud, nemo alteri dat, quod ipse non habet, mille exemplis falsum esse convinci posse dicit. *Et enim, ait, si quis de manu in manum det aliquid per motum localem, debet illud prius apud se habere: tamen si det aliquid per veram actionem & productionem, non est necesse, ut illud habeat actu, sed satis est, si habeat virtute. Sic sol, etiam si non sit actu calidus, calorem in terra producit. Ossa Elisæi, & si non essent viva, suo contactu vivificârunt cadaver injectum in sepulchrum, propter quod corpus Elisæi mortuum dicitur Prophetæse, id est, Prophetarum virtutem exercuisse.* Sed hoc est confirmare id, quod à me affirmatur. Si enim de manu in manum dare aliquis id nequeat, quod prius non habet; si necesse est, ut ea in re, quæ aliquid agit, illud sit virtute, jam firmum stat axioma, nemo alteri dat, quod ipse non habet. Non est enim expressum in isto axioma, quomodo quid habeat is, qui id dare debet alteri: sed tantum dicitur, quòd habere eum id necesse sit, sive actu, ut Smiglecii terminis utar, sive virtute. Doceat ergo Smiglecii, Christum virtute, ut ille satis ineptè loquitur, potestatem habuisse immortalem aliquem reddendi, si axioma illud in Christo valere nolit. Quod ad exempla allata attinet, cum nemo ne-

gare

Eum Smiglecii

Potestatem & jus
in aliquid habere,
&c, diversa sunt.

4. Reg. 13. 27.
Ecclesiast: 49. 14

Axioma, nemo
dat, quod ipse non
habet, defenditur.

gare possit, nisi mentis inops, potestatem calefaciendi in sole esse, prius hoc ad rem nihil facere, per se manifestum est: Alterum verò huc referri minimè debuit. Non constat enim, nec probari potest, ossa suo contactu vivificasse cadaver injectum: imò vim istam ossibus tribuere, est aliquid idololatricum. Potuit autem Deus id facere, & certè fecit, ad commendandum post mortem etiam Elisæum, tamquam insignem Prophetam. Vnde etiam corpus illius mortuum prophetasse dici potest, non quòd ipsum Prophetarum virtutem re ipsa exercuerit, sed quòd Deus hoc miraculo testatum facere voluerit, in numero Prophetarum Elisæum collocandum esse. Sic etiam circa & post mortem Christi miracula facta sunt, non vi corporis Christi, sed Dei virtute & potentia, ut ita Christi mortis dignitas & præstantia, & mortui innocentia omnibus innotesceret.

Causam etiam exponit Smiglecius, quare Christus potestate illa, nempe immortales nos reddendi, non sit usus: Sed frustra. Nam si eam non habuit Christus, quomodo doceri potest, cur eam non sit usus? Quæ verò causa affertur, scilicet, *ut sic esset primus inter omnes, ad cuius exemplar resurgendo omnes immortales redderentur, propter quam causam vocat illum Paulus primogenitum ex mortuis, ut sit in omnibus primatum tenens, & primitiæ dormientium*, ea non docet, cur Christus neminem immortalem reddiderit. hoc enim fuit impossibile, sed cur Deus neminem ante Christum ex mortuis immortalē fecerit. Nempe ut Christus esset inter eos, qui obdormierunt unquam, primitiæ vel primogenitus. Quod non fuisset, si alium ante Christum Deus ex morte ad vitam immortalē revocasset.

Quod ad testimonia Ioan: 5. attinet: *Sicut Pater suscitavit mortuos & vivificat, sic & filius quos vult vivificat; neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio. &: Sicut enim Pater habet vitam in semet ipso, sic dedit & filio vitam habere in semet ipso*, continent quidem ea potestatem Christi amplissimam, & omnino talem, ut per eam possit nos immortales reddere: sed quæstio est, an ea potestas in Christo re ipsa fuerit, cum mortalis esset. Hoc autem falsum esse; & verba *vivificat, & dedit ei Pater*, de re tunc futura accipienda esse, abundè a nobis antea demonstratum fuit. Nam in priori loco, Christus de operibus majoribus agit, quæ Pater illi postea demonstraturus erat, quàm miracula in terris edidit. Vnde necessario infertur, istud opus majus antea ei demonstratum a Patre non fuisse. In altero verò res ipsa loquitur, ei, qui naturā mortalis est, non posse dari, vitam in semetipso habere, ut eam Deus habet in semetipso. Quod testum aliter excipere non potest Smiglecius, quàm distinctione natura-

Cur corpus Esai
sai prophetas-
se dici possit.

Quis sensus ver-
borum, Primitiæ
dormientium.

Ioan: 5. de potes-
tate destinata
sermonem esse,
docetur.

arum in Christo. Sic enim ait: *si id ad eandem naturam referat, verum est, si ad diversas, falsum.* Sed nunc hoc unum inter nos disputatur, an Christus diversas naturas habuerit. Quomodo igitur thesis in dubium vocata & impugnata, potest esse argumentorum solutio? Pergit: *habere enim vitam in semet ipso, est vitam habere independentem, & quæ ab alio non sustentetur, qualis vita proculdubio est immortalis & indeficiens, ac proinde contraria naturæ mortali.* At idem nos dicimus, Smigleci. Quorsum igitur ista dicuntur? Num ut ex eo, quia Christi vita est independens, colligatur, eam esse independentem, ut est in Patre? At hic error est. Potest enim vita esse independens duplici modo, naturâ & dono. Vitam in semetipso habere, est vita independens: Hanc habet Pater: hanc habet etiam filius, sed datam. Ergo duplex est modus habendi vitam in semetipso. Quod autem, duas vitas & naturas in Christo indicare scripturam, ait Smiglecus, id, si rectè accipiat, tolerari potest: sed Smiglecio nihil proderit. Christus enim, quamdiu in terris degit, vitam & naturam habuit mortalem, qualem nos omnes habemus: ac in cælum exaltatus, vitam & naturam habere cœpit immortalem, qualem ipse Deus Pater habet. At eundem fuisse simul & mortalem & immortalem, tamdiu manebit falsum, quam diu verum est, duo contraria integra non posse simul in uno subiecto convenire.

Iam, cum vitam in semetipso haberi posse, Dei beneficio & dono negat Smiglecus, nonné scripturis & sanæ rationi bellum indicit? Scriptura enim testatur, ei, qui naturâ mortalis & homo fuit, i. deoq; persona humana, datum esse, ut habeat vitâ in semetipso, ita ut Deus Pater habet. Nonné etiam omnes fideles expectant talem vitâ, quæ sit indepēdens? dum dicitur, eos gestaturos imaginem illius cœlestis. Hic autem est spiritus vivificans, ergo & illi spiritus evadent vivificantes. Quid verò aliud est, spiritum esse vivificantem, quàm talem vitam & naturam adipisci, quæ a nemine ampliùs sustentetur & dependeat? Error autem totus in eo est Smigleci, quod solum id independens esse credit, quod a seipso est qualis scilicet est natura vel essentia divina. Cum tamen aliud etiam independens, licet minus excellenti modo, dici possit, quod scilicet a Deo tale effectum est. Deum autem tale quid efficere non posse, est omnipotentiam illius in dubium vocare.

Sed nunc objectiones, meo nomine, format duas Smiglecus. Una est: *si Pater dedit filio vitam habere in semetipso, sequi, filium habere vitam dependentem à Patre.* Altera est, quod Christus dicat in eodem capite, *se vivere propter Patrem.* Et ad priorem respondet tripliciter.

Primum

Vita indepēdens dupliciter considerari potest.

In Christo duæ naturæ quomodo

Independens suo modo a Deo vita dari potest.

1. Cor. 15. 45, 49.

Primum ait, *Patrem eo ipso, quod dedit filio vitam habere in semetipso, dedisse habere vitam independentem. Vita enim in semetipso est vita independentis.* Sed & nos id ipsum affirmamus, admissa ista vocis independentis significatione altera, quam modò exposuimus. Vita Christi, quam nunc habet, dependens est, quatenus est data: independentis, quatenus ita data est, ut eam in semetipso habeat, ita ut Pater eam habet in semetipso. Deinde ait: *si Pater dedisset filio vitam creatam & à divina diversam, cum omnis res creata & à divina diversa, sit fragilis, & conservatione semper egeat, proculdubio dedisset vitam dependentem filio, qualem vitam dat rebus creatis. At cum dederit vitam suam divinam, quæ sola est vita in semetipso, dici non posse dedisse vitam independentem & filium accepisse à Patre vitam independentem.* Vides benevole lector, unum & idem dici à Smiglecio, quod nos jam pridem refutavimus, per istam, ex Christi verbis excerptam, independentiæ duplicem significationem. Valdè autem captiosè, vita, quam Deus Christo dedit, extra illam Smiglecii naturam vel essentiam, vita creata, adeoq; fragilis appellatur. Nam ut creati istam vitam opus non fuit. A divina enim vita ita emanare potuit, ut ex Dei proprietatibus in alios etiam homines aliquid emanare potest, & olim emanabit in omnes fideles; & sic non creata vita, sed participata ex divina vita erit: sic etiam fragilis esse non potest, nec sustentatione egere, quia ita ex Deo emanavit, ut non aliter nunc sit in Christo, quam in Deo.

Tertium ait: *Ea quæ dantur in hac vita, dari & accipi cum dependentia ab alio, idque verum esse tam de iis, quæ accipiuntur ex libertate, quam de iis, quæ accipiuntur naturaliter. At in iis, quæ accipiuntur ab æterno, nullam esse dependentiam, nec ex parte ejus, qui accipit, quia nunquam ea re caruit, neque carere unquam potuit, sed semper habuerit, & non potuerit non habere, neque ex parte ejus, qui dedit. Is enim dedit ab æterno, nec potuit non dare. quia ita dedit, ut nullum tempus ante fuerit, quo dare non potuerit.* Hoc scilicet est sacrum istud asyllum, ad quod tandem confugiendum erat Smiglecio, si causam suam salvam esse velit. Sed quia commentum hoc est humani cerebri, & tacitè in eo sumitur, Christum extitisse, antequam ex virgine nasceretur, de quo nunc est controversia, quo vix aliquid iniquius esse potest, nos excelso animo ista rejicimus, & vicissè jam veritatem, firmiter colligimus. Quamquam ea etiam, quæ hic dicuntur, per se falsa sunt. Nemo enim sanæ mentis, id, quod naturaliter fit, & non potest non fieri, per dationem vel acceptionem unquam expressit. Pugnant enim, necessariò aliquid fieri, & aliquid dari.

Christi vita dependens & independentis quomodo?

Vita Christi qualis.

Smiglecii principium petiti.

Necessariò aliquid fieri, & aliquid dari, pugnant.

Sed

Sed, nondum confectam rem esse, videbat Smiglecus. Itaque si quis opponat, non solum (ut ille ait) Filio Dei ab æterno patrem dedisse, habere vitam in semetipso, sed etiam homini illi in tempore, respondet ille, suo more, fabulas narrans, *datum esse illi homini habere vitam in semetipso, sed in persona filii Dei, quatenus homo ille etiam æternus Deus, idq; per unionem personæ istius divinæ cum natura humana.* Sed quia hæc omnia controversa sunt, imò falsa esse suprà non semel demonstravimus, vix digna sunt, quæ audiantur & legantur. Nam & illud commentum, Christum personam humanam non esse, tantum non tollit Christum: Homo autem tam Deus æternus esse potest, (ex parte antè, ut loquuntur) quàm tenebræ dies esse possunt. Ista denique unio personalis, quid aliud est, quàm arte sophistica excogitatum dogma, cujus nec sacrae literæ meminerunt, quod omnino, si dogma illud ad salutem est necessarium, ut censet Smiglecus, necesse esset, nec ex illis deduci hæctenus potuit, quod, si ad religionem tantummodo spectaret, & ad salutem utile aliquo modo esset, requireretur.

Prævidit Smiglecus nos ista omnia sic excepturos, ideoque, huic occurrens ait: *Potentissimè nos urgeri à se, quòd cum homini illi, humanæ naturæ respectu vita in semetipso dari non potuerit, consequens sit, ut ratione alterius naturæ, nempe divinæ, que in una persona est unita illi homini, id intelligi debeat.* Quia verò nos suprà ostendimus, non homini quidem, respectu humanæ naturæ (nulla enim alia in homine præter humanam naturam esse potest) sed ei, qui naturà homo est, & persona humana, ideoq; non divina, datum esse habere vitam in semetipso, consequens est, nullam causam esse, cur divina in Christo natura vel essentia fingatur.

Ad alteram, a se formatam, objectionem respondens, ait Smiglecus, *Christum vivere propter Patrem, quia vitam suam divinam habet à Patre, eamq; non diversam, sed eandem, quæ est in Patre.* Sed & hinc mera est intricatio, de qua modò diximus. Vita enim Christi, quam a Patre habet, & diversa a vita Patris, & eadem, quæ in Patre, dici potest. Diversa, quatenus eam a Patre Christus habet; Pater a nemine: eadem, quatenus ex vita Patris manavit illa vita Christi, ita ut in semetipso eam habeat Christus non secus ac Pater, postquam data est. Et hoc modo etiam sequentia diluenda sunt, cum ait; *Si enim vitam haberet diversam, haberet vitam dependentem & sustentatam à Deo, atque idcirco non haberet vitam in semetipso.* Potest enim id, quod diversum est suo modo & dependens, quatenus scilicet ab alio profectum est, ita alterius fieri, ut jam in semetipso illud habeat, si scilicet Deus ille summus

Responsio Smiglecii inepta,

Curnon sit necessesse, fingere in Christo divinam essentiam,

Vita Christi diversa a vita Patris; & eadem est, eodem modo,

summus ita velit. Et blasphemum censendum est, quod addit Smiglecus: *Neq; potest Deus per absolutam suam potestatem facere rem a se independentem, & quæ divina ope non egeat.* Hoc enim, ut certo respectu verum est, nempe non posse fieri, ut alter sit, præter Deum, qui a Deo non dependeat, quod nos urgemus adversus Smiglecium, dum contendit, esse plures personas, qui sint unus Deus: ita absolutè dictum, falsum est. Potest enim Deus eum, qui eatenus a se dependet, quatenus id, quod habet, ab ipso habet, talem efficere, qui amplius a Deo non dependeat in ipsa vita sua; & ut illud affirmare, est, omnipotentia Dei abuti: sic, hoc affirmare, est, omni potentiam in Deo agnoscere.

Quatenus Deus rem a se independentè facere possit.

Obijcio sextò, Christum, dum in terris viveret, quoad naturam suam, tantum differentem fuisse a Deo, quantum summum cælum ab infima terra; & hinc infero, Christum non fuisse perfectum Dominum & Deum ante suam exaltationem. Smiglecus ait, *hac ratione Christum & post resurrectionem non esse perfectum Dominum & Deum. Nam per resurrectionem non mutavit naturam, sed in eadem natura resurrexit, quam ante resurrectionem habuit. Idem, quod post resurrectionem illi accessit, naturam ejus non mutavit. alioquin non esset idem Christus, qui erat ante resurrectionem.* At hoc uno verbo dissolvitur, si scilicet per verba *post resurrectionem* intelligatur illud tempus, quando Christus in cælos exaltatus est, ut nos ea accipimus in hac materia. Vt enim Christus in eadem natura, in qua mortuus fuerat, resurrexit, & ut resurgeret, opus fuit; ita, in eadem natura eum nunc vivere, falsissimum esse & sacris literis contrarium, suprà docuimus. Nec sequitur, non fore eundem Christum. Nam si constet, spiritum eundem vel animam esse in Christo nunc, quæ olim fuit, jam etiam constat, eundem esse Christum nunc, qui fuit olim. Forma enim dat esse rei. Quòd verò aliud nunc corpus habet, quàm illud erat, in quo mortuus est, hoc singulari Dei sapientia simul & clementia tribuendū est.

6. Ratio.

Christum nunc aliam naturam habere, quàm cum in terris degeret. Lib: 1. cap: 14. Christus nunc idem qui ante fuit & cur?

Iam, cum porro ait Smiglecus, summam potestatem, quæ non absolutè talis sit, sed summa post Deum, in quamcunque naturam quamvis mortalem, Dei voluntate cadere posse, in eo iterum sibi & aliis imponit. Potest enim cadere talis potestas in naturam mortalem, at non quatenus mortalis est: sed potest is, qui mortalis est, mutari in immortalem, & postea tanta potestate donari. Nec quicquam huc facit, quod Apostolus ait, Deum per infirma potentia confundere &c. Hic enim non de summa, etiam post Deum, potestate sermo est, qualis ea est, quæ in Christo considerari debet. Nam hæc

Quatenus in naturam mortalem potestas post Deum summa cadere possit.

1. Cor: 1. 25.

non potest in eo esse, qui sit infirmus, vel qui non sit, ut Paulus ibidem loquitur: sed præpotentem eum & aliquid magnum esse oportet, in quo ista potestas insit. Illa verò, de quibus Paulus loquitur, possunt confundere vel abolere aliafortia & quæ sunt, non sua potestate. sunt enim per se infirma, sed potestate divina: At Christus potestate, in se manente & verè divina omnia potest efficere, & sibi subijcere, ut Paulus loquitur. Dormitavit autem Smiglecus, dum ait, Paulum dicere, *Et per ea, quæ non sunt, facit ea, quæ sunt.* Paulus enim dicit, Deum per ea, quæ non sunt, ea, quæ sunt, destruere.

Disputationi cavillis plene, inseruit iterum calumniam magnam Smiglecus. Ait enim, *nos frustra summam Christi potestatem memorare, qui toti in eo simus, ut eam tollamus & evacuemus.* idq; sic probat, quòd nullam aliam potestatem ad nos salvandos Christum habere velimus, præterquam annuntiandi voluntatem Dei de nostra salute. Nuncium autem afferre de salute, non esse salutem efficere, sed efficiendam à Deo declarare. Ad marginem etiam ascripsit: *Christus secundum Arianos salutis tantum nuncius, non dator.* Sed falsum esse, quod nobis objicere audet Smiglecus, jam omnibus piis, ad quorum aures nostra de Christo confessio unquam pervénit, notum est. Credimus enim corde & ore confitemur, Iesum Christum, qui viam salutis nobis annuntiavit, confirmavit & ostendit, ipsam salutem etiam sibi fidentibus tandem re ipsa daturum: imò contendim⁹, Deum ex persona sua nos, non salvaturum, sed Christum, loco Dei, id facturum. Ita ut nimis audax & impudens sit Smiglecus, qui dicat, secundum nos, Christum tantum esse nuncium salutis, non datorem. Quam ejus impudentiam possem pluribus exagitare: sed nolo omnia lectori eripere. Addidit autem ad calumniam suam tegendam dolam. Nam promiscuè accipit, datorem esse vitæ æternæ, & salutem verè operari vel eandem efficere, quæ tamen multum differunt; & ita imponit verborum ambiguitate. Nam salutem efficere duplici modo accipi potest, ut etiam duplices sunt causæ rerum efficientes. Licet igitur Christus salutem non efficiat, ut causa principalis, hoc est, non ex eo manat salus tanquam ex fonte primo: efficit eam tamen, ut causa efficiens instrumentalis vel media. Quicquid enim ad salutem consequendam necesse est, id totum ille nunc suppeditat, & ipsam salutem olim etiam omnibus, qui diligunt gloriosum adventum ejus, donabit.

Objicio septimò, Christum, cum mortalis esset, Spiritum S. largiendi potestatem non habuisse Ioh: 7. 39. Vnde constat, eum, dum in terris degeret, perfectè Dominum & Deum non fuisse. Respondet Smiglecus

Phil: 3. 21.

Negligentia Smiglecii.

Ingens Smigleci calumnia.

In quo sit Christi potestas.

Datorem esse vitæ æternæ, & salutem efficere differunt.

Duplici modo salus efficitur.

Ratio.

Smiglecius, locum hunc non de qualicunq; datione Spiritus S. intelligendum esse, sed cū illa duntaxat plenitudine, ut in die Pentecostes. Sed verba Ioānis verba Christi explicatis aliud docent, quæ sic habent: *Hoc dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Quod ita indefinitè prolatum est, ut non tantum ad eos, qui in die Pentecostes Spiritum acceperant, sed etiam ad omnes, quicunq; Christi fideles futuri sunt, referri debeat. Idque etiam verba Christi, quæ hîc explicantur a Ioanne, indicant, Christus enim dicit: *Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vitæ.* Quæ verba, *qui credit in me, sicut dicit scriptura*, non ad certum tempus vel ad certos homines referenda esse, sed omnibus hominibus & omnibus seculis post Christum futuris competere, clarius est, quàm ut probatione egebat. Itaq; non de modo dationis hîc agitur, sed de ipsa datione; & statuendum est, Spiritum S., de quo hîc sermo est, antea nec datum fuisse nec dari potuisse a Christo. Sed non intelligit Smiglecius, quid sit Spiritus ille sanctus, quem accepturi erant, & hodie accipiunt credentes in Christum. Quod tribus verbis exponam. Spiritus S. duo potissimum significat in sacris literis. Vnum est ipsum Evangelium. Hinc ministri Evangelii, ministri Spiritus appellantur; & quòd semel per Evangelium illustratum esse dicitur, alibi per Spiritum S. revelatum esse prædicatur. Hic Spiritus datur etiam nondum credentibus in Christum: imò per hunc Spiritum homines efficiuntur tales, qui credant in Christum. Alterum est, præmium Evangelii singularissimum in hoc seculo, nempe obsequium hominis talis, ut in animo suo sentiat, se salutis participem fore. Hoc non datur, nisi illis, qui jam in Christum crediderunt, & quodammodo digni sunt tanto præmio. Hunc Spiritum S. nos negamus, Christum potestatem habuisse largiendi, cum mortalis esset. Idq; ipse Christus alibi non semel attestatus est, dum ait: *Nisi abiero, Spiritus S. non veniet ad vos.* Sed hæc quasi obiter.

Iam, etiam si Smiglecius doceat, antea etiam fuisse Spiritum sanctum, sub veteri Fædere & Christo in terris degente, tam ante quàm post resurrectionem, tamen triplex in eo error est. Nam primum in loco Ioannis tantum de eo spiritu sermo est, qui ad novum Fædus pertinet, ideoq; non nisi imperitissimè Prophetarum veteris Fæderis hîc fit mentio. Non minus etiam imperitè fit mentio Simeonis, Annæ, Mariæ virginis & Zachariæ. Nam & hi nondum ad N.F. pertinebant, quatenus vel reliqui de Christo prophetarunt, vel etiam Maria Christum concepit. Deinde, non de spiritu a quovis accipiendo, sermo est, sed de spiritu, quem Iesus erat daturus. Spiritus autem ille;

De quali Spiritu
sancto Ioan: 7.
sermo fit,

Quid sit Spiritus
sanctus, quem ac-
cipiunt creden-
tes.

2. Cor: 3. 6.

2. Tim: 1. 10.

3. Cor: 2. 10.

Ministri spiritus
S. sicut dicitur
Act. 20, 28.

Ioan: 16. 7.

Verba Ioan: 7.
tantum ad N. F.
pertinent.

De Spiritu, quem
Christus ipse da-
turus erat loquū-
tur,

De Spiritu, quem credentibus in se daturus erat, loquuntur.

quo omnes isti præditi fuerunt, quos hic commemorat Smiglecus, quibus etiam ipse Ioannes Bapt. annumerandus est, non fuit eis datus a Christo sed a Deo. Denique non de quovis etiam spiritu sermo est, sed de tali, quæ essent accepturi credentes in Christum. Talis autem spiritus ad istos modo commemoratos non pertinebat omnes. Nam plerique illorum mortui fuerant. Qui verò spiritus a Christo dabatur, cum in terris degeret, non is erat, de quo hic sermo est. Credimus igitur, Christum dedisse Spiritum sanctum, antequam glorificaretur, sed non illum, qui est arrhabo & pignus nostræ hæreditatis, de quo verba Ioan. 7. loquuntur; & sic firmum stat, ipsum tunc nondum fuisse perfectum Dominum & Deum.

§. Ratiō

Obijcio octavo, Christum, dum in terris degeret, non habuisse potestatem reatum mortis auferendi ab hominibus. ipse enim erat mortalis; & hinc concludo, eum etiam dum in terris degeret, non fuisse perfectè Dominum & Deum. Respondet Smiglecus, *hanc esse miram temeritatem. An verò, ait, qui potestatem mortuos ad vitam revocandi habuit, eaq; non semel usus est, non habuisse dicendus est potestatem, reatum mortis auferendi?* At ego non de cuiusvis mortis reatu loquor, sed æternæ. Addo enim, & donandi immortalitatem. Itaque suo more, parum candidè necum agit Smiglecus. Quomodo enim negem, Christum reatum mortis temporalis ademisse, mortuos resuscitando ad hanc vitam, cum, idem etiam alios ante & post eum facere potuisse, libenter concedam? Sed addit: *An qui se vitam ipsam & resurrectionem non semel est confessus, mortem extinguere, si vellet, non potuit?* ad quid enim vita, nisi ut esset hominum vita, & vitæ hominum auctor? Quæ verò major potestas in mortem cogitari potest, quàm ea, cum diceret, vel solam fidem in seipsum esse tanti momenti, ut homines à morte liberaret? At vita quis dici potest, & hominum vita, & autor vel princeps vitæ, ob aliam causam, quàm quòd reipsa possit vitam æternam conferre. Nempe quia eam annunciandi primus potestatem accepit: & suo tempore eam reipsa daturus sit.

Iam, dum illa, non sine tadio lectoris, repetit, Christum ius ad vitam æternam habendum concessisse, ideoque etiam potestatem, & licet non dederit, potestatem tamen dandi habuisse, ad ea, quæ paulò antè dicta sunt, lectorem remittere jure posse videor. Cum porro ita concludit: *si, quia mortis reatum ante suam resurrectionem non sustulit Christus, negatur illi potestas reatum mortis tollendi, pari ratione, cum etiam ante diem iudicii hunc reatum non tollat, neganda est Christo perfecta potestas mortem abolendi, & sic ne nunc quidem perfectus Deus & Dominus esset*, responsum a me antea fuerat, ut ipse Smigl. testatur, constare

Christus tantum temporalem mortem auferre potuit, dum mortalis esset.

Cum Christus in terris degens vita & autor vitæ appellatur.

constare, Christum nunc potestatem habere: non adducere autem eam ad effectum, certis de causis. Cui cum ille opponit, scripturas etiam tellari, Christum, cum in terris viveret, potestatem plenam & perfectam habuisse, expendendum est lectori id, quod cap. præcedenti, de locis illis a Smiglecio citatis, diximus. Cum verò addit, *nos non alia ratione demonstrare, scripturas de reali potestate intelligendas non esse, nisi quòd tunc vitam æternam nemini dederit*, appello tuum, lector candide, iudicium. Alias enim semper rationes afferimus: hanc verò nunquam, ut ex præcedentibus constat. Quòd verò iterum ascribit, *satis esse, si actus aliquos suæ potestatis exhibuerit, in dando hominibus jure & potestate ad immortalitatem*, vide, quàm sit verbosus saltem Smiglecus. Hoc idem enim pag. præcedenti & prolixè & antea etiam aliquoties dixerat.

Sed nunc, blasphemare me, ait, qui negem, Christum non potuisse seipsum a morte liberare. Si hæc blasphemia est, blasphemus fuit autor Epistolæ ad Hebræos, qui ait, Christum in diebus carnis suæ preces & supplicationes, *ad eum, qui poterat illum servare à morte*, cum clamore valido & lachrymis obtulisse. Nam si seipsum a morte liberare potuit, quid opus fuit, preces & supplicationes cum clamore valido & lachrymis, alteri offerre, qui eum a morte liberare poterat? Num sibi ipsi preces & supplicationes istas Christus obtulit? Deinde num parum constat, Patrem esse, qui Christum ex mortuis resuscitavit, & Christum Patrem orasse, ut se glorificaret, quod non nisi per resurrectionem factum est? Si ipse se a mortuis resuscitare potuit, quid opus fuit Patrem rogare? Nam si Christus idem Deus qui Pater est, non potuit non accedere Pater ad istud opus, & nullo modo opus fuit, eum a Christo, ut id faceret, rogari. Sed quid ego huic rei probandæ immoror? Detestanda potiùs est hominum cecitas, qui rem tam absurdam, & sacris literis adeoq; sanæ rationi contrariam, affirmare audent. Summa in eo sita est gloria Dei Patris, summæ humani generis consolatio, non quòd Christus resurrexit, sed quòd a Deo resuscitatus est. Hanc gloriam Deo, & hanc consolationem hominibus adimunt, quantum in illis est, qui Christum affirmant seipsum ex morte liberalisse.

Sed habet testimonia duo Smiglecus, quibus hunc crassum & omnibus Christianis indignum errorem, comprobare nititur. Vnum est: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*. Alterum est: *Habeo potestatem ponendi animam, & iterum sumendi eam*. Primum dico, non deberi unum atque alterum locum, eumque obsecrum, op-
poni locis ferè infinitis, iisdemq; clarissimis. Smiglecus affert duo

Rationes, cur
Christus semetipsum
a morte liberare non potu-
erit.
Heb: 5. 7.

Cur credendum,
quòd Christus a
Deo resuscitatus.

Loca a Smigl: al-
lata explicantur

Vnde sententiæ
alicujus veritas
cognoscenda.

In resurrectione
tribuitur id ho-
minibus quod Dei
est.

Mat. 8. 35.
Luc. 17. 33.

Cur Christus sibi
excitacionem cor-
poris tribuerit.

Loca, nec plura afferre poterit, eaque obscura. nam figurata: nos verò
alterimus locos plurimos, in quibus non tantum simpliciter affirma-
tur, sed pro argumento summæ Dei Patris virtutis, potentia, sapien-
tiæ prædicatur, imò Deus hac periphrasi describitur, quod Iesum ex
mortuis resuscitaverit. Igitur cedere debet sententiæ Smigleciæ no-
stræ. Deinde dico, nihil in testimoniis citatis haberi, unde appareat,
Christum semet ipsum a morte liberasse. Nec enim novum est in sa-
cris literis, id tribui hominibus in hoc resurrectionis negotio, quod
non ipsis sed Deo competit. Hoc sensu dicitur, eam, qui animam su-
am perdit Christi causâ, illam servaturum vel vivificaturum. quod
multò plus est, quàm id, quod hic Christus de seipso testatur: & ta-
men nemo est, qui credat, fideles Christi animas suas vel semetipsos
servaturos aut vivificaturos. Iam si ita loquuntur sacræ literæ, ubi
nulla fere ita loquendi necessitas apparet: tantò minùs id ibi factum
esse mirari debemus, ubi necessitas quædam ita loquendi manifesta
esse videtur, quod in hoc loco Ioan. accidit. Cùm enim Christus in-
terrogaretur, quodnam signum ostenderet, quod ista faceret (nempe
cur ex templo eijceret ea, quæ seniores tunc ibi esse & exerceri per-
mittebant) si respondisset, solvite templum hoc, & in tribus diebus
excitabitur, vel Deus illud excitabit, rem quidem miraculosam præ-
dixisset: interim tamen non ad id, quod quærebatur, directè respon-
disset. Iudæi enim signum sibi a Christo ostendi volebant. Itaq; Chri-
stus, quia id per modum loquendi, non admodum inusitatum dici
poterat, dicere maluit, se excitaturum templum illud, quàm Deum
hoc facturum, ut tantò magis Iudæi miraculi istius, quod tantum tunc
non intelligebant proculdubio, magnitudine percellerentur.

Alter locus, eandem etiam ob causam rem non probat. Nam po-
test aliquis potestatem habere aliquid faciendi improprie, quia scili-
cet id, quod futurum prædicit, ita certum sit & indubitatum, ac si i-
psemet potestatem id faciendi haberet. Hoc eodem sensu dictum est
ab eodem Ioanne, iis, qui Christum receperunt, dedisse Christum po-
testatē, ut filii Dei fierent, hoc est, ut immortalitatē consequerentur:
cùm tamen certum sit, neminum fidelium, proprie loquendo, istam
potestatem habere. Deus enim est, qui per Christum illos excitatu-
rus est, & effecturus, ut filii Dei perfectissimo modo fiant. De ista au-
tem filiatione in loco citato sermonem esse, & alibi adversus ipsum
Smigleciū probavimus, & per se patet. Nam qui Christum recepe-
runt, & in nomen ejus credunt, jam sunt isto modo filii Dei, quo ho-
mines filii Dei esse possunt in hac mortalitate, nec alio modo filii
Dei fieri possunt, quàm ut immortales tandem evadant. Simili loque-
di modo

Ioan. 1. 12.

De quali filiatione
Ioan. 1. sermo
fit.

di modo Paulus ait, non solum creaturam omnem, hoc est, omnes fideles, sed etiam eos, qui primitias spiritus habebant, hoc est, Apostolos & eorum similes, expectare revelationem filiorum Dei vel adoptionem. Sed de hoc vide plura in lib. *de vero & naturali Dei filio*.

Rom: 8. 19, 23

Quæ porro addit Smiglecus, quod *Christus divina sua virtute, quæ illi cum Patre communis est, efficere illud debuit*, & iterum adducit verba, *Quæcunq; Pater fecerit, ea filius similiter facit*, ad id jam antea responsum est, & infra respondebitur iterum, & ostensum est ostendeturq; verba illa Christi nihil prorsus huc facere. Is enim, qui tunc dicebat, se eadem similiter facere, quæ Pater faciebat, affirmat, opera majora sibi Patrem demonstraturum. Vnde constat, eum non habuisse virtutem cum Patre prorsus communem, adeoq; talem, ut semetipsum a morte liberare posset.

Quamquam, ut hoc addam, ipsa etiam locutio, *Christus semetipsum a morte liberavit*, absurdissima est, & contradictionem implicat. Eodem enim tempore Christum & fuisse & non fuisse asseritur. Nam qui mortuus est, is non est: qui verò resuscitat, eum esse necesse est. Actiones enim non sunt nisi suppositorum. Nec est, quod ad distinctionem naturarum hinc confugiant. Mori enim actio est, & non potest nisi personæ competere: persona autem in Christo, ex mente Smiglecii, nulla est præter divinam. Iam si divina persona mortua est, quomodo ea agere aliquid, hoc est, resuscitare potuit. Si verò persona divina non est mortua, jam Christus non est mortuus, adeoq; nec resuscitatus. Et ita Christi religio in fumum abiit. Hic scilicet est fructus istorum monstrorum, quæ religio habet Pontificia, si quis paulò accuratius ea rimetur: et tamen, qui in tantis demersi sunt erroribus, alios blasphemix accusant, & monstra illis in religione obijciunt.

Ratio alia, cur Christus seipsum a morte non liberavit.

Causam etiam recenset Smiglecus, quare Christus mortuus sit, cum alioquin esset a natura illius alienum, mortalitati subiacere, charitatem Christi, eamq; verbis etiam Hebr: 2. 14., quibus affirmatur, Christum participasse carni & sanguini, contineri ait. Sed nimis hic est frigidus Smiglecus. Nam, quia Christus ex charitate erga nos mortuus est, hinc non sequitur, eum naturâ non fuisse mortalem. Cum & omnes alii fideles ex charitate erga Deum & Christum moriantur, quorum certè natura non est aliena a mortalitate. Verba verò Hebr: 2. non docent, cur Iesus mortuus sit, sed cur mortem tam truculentam oppetierit. Causa est, quia pueri etiam, hoc est, Dei fideles istiusmodi mortì obnoxii sunt. Quæ de re scripsimus plura in refutatione libelli Smigleciani, *verbum caro factum*.

Smiglecus frigidus.

Potest ex charitate mori, qui naturâ est mortalis.

Quid dicatur Hebr: 2.

Obijcio

9. Ratio.

Objicio nonò, Christum per mortem abolevisse diabolum, & paulò ante mortem Christi dictum esse: *tam princeps hujus mundi ejicietur foràs*. Vnde colligo, Christum, dum in terris degeret, perfectam in dæmones potestatem non habuisse, adeoque perfectè tunc Dominum non fuisse. Respondet Smiglecus cantilenam suam iterans, *Christum habuisse potestatem, etiamsi eam perfectè non exerceret. Ut rex potestatem habet in rebelles, antequam eos sibi subjiciat*. Sed, ut antea dixi, testimonium Heb: 2. negat, Christum potestatem habuisse. Nam si potestatem eamq; plenam habuisset, quid opus fuisset, in hunc finem carni & sanguini participare, ut per mortem aboleret diabolum? Dum verò Christus comparatur regi, qui in rebelles, potestatem habet, quam tamen actu exercere non potest, vel principium petitur tacitè, dum pro concessio sumitur, cum antea fuisse Dominum dæmonum, quod est in controversia, vel nihil dicitur. Potest enim is etiam potestatem in aliquem habere dici, qui eam habiturus est, vel cui ea jam destinata est.

Quod verò potestatem Christi in dæmones plenissimam iterum ex eo colligit Smiglecus, quòd ante mortem sæpe numero Christus homines tam a morte corporis, quàm animæ vindicârit, in eo iterum pro concessio sumit, Christum aliquem ante mortem suam a morte animæ reipsa liberasse. A morte enim animæ nemo liberatur reipsa, nisi fiat immortalis. Aliud autem est, promittere alicui liberationem a morte, aliud eum reipsa liberare. Illud Christo, quamdiu munus Propheticum obiit in terris: hoc nunc, quando munus regium in cœlis aggressus est, competit. In illo commune aliquid habent Apostoli etiam cum Christo: in hoc prorsus nihil. Solus enim Christus a morte verè & reipsa liberare potest. Iam quod hîc inserit, de virtute mortis Christi, quâ homines, etiam ante ipsam mortem, a potestate diaboli liberabantur, id alibi a nobis refutatum est; & iterum in refutatione eorum, quæ adversus quartam partem responsionis nostræ ad monstra, edidit Smiglecus, fuscè, Deo volente, refutabitur. Vno hîc verbo monebo Smiglecum, qui voces diaboli & dæmonis promiscuè accipit. Cum tamen diabolus tantum unus sit: dæmones verò multi; & non omnis dæmon, diabolus sit.

Christ⁹ ante mortem neminem a morte animæ liberavit.

Diabolus & dæmon differunt.

Caput IV.

*Christum ante mortem Angelorum Dominum non fuisse,
defenditur.*

Hic Smiglecus, leviter tantum indicatis meis rationibus, iisque non omnibus, probare iterum conatur, Christum ante mortem Dominum angelorum fuisse perfectum: deinde rationes meas refutandas sumit. Videamus, quo successu faciat utrumque. Probat id igitur eo primum, quod omnia, quæ Patris fuerunt, Christi fuerint. Vnde infert, si omnia, ergo & angeli. Sed, cum hoc de loco supra actum sit, & ostensum, non posse potestatem Christi perfectam ex eo demonstrari in omnia, quæ tunc in terris fuerunt, quomodo ex eo demonstrari poterit, eum plenam potestatem in omnia, quæ in cælis tunc erant, habuisse? Vocem *omnia* restringendam esse docuimus ad ea omnia, quæ Evangelium tunc concernebant.

Deinde probat id ipsum eo, quod Christus creator angelorum fuerit. Vnde infert, eum etiam fuisse Dominum. Christum verò creatorem angelorum fuisse, probat loco Col: 1. 16., ubi dicitur, in ipso creata esse omnia, quæ in cælis & in terra, visibilia & invisibilia &c. Sed quàm vanus sit conatus Smiglecii, fuisse docuimus in refutatione libelli illius, *verbum caro factum*, & in responsione ad monstra. Itaque actum agere nolumus. Benevolum lectorem ad ista remittimus: Reliquum differimus ad refutationem libelli alterius Smiglecii, *De Christo vero & naturali Dei filio*. Ibi enim ex professo iterum hunc locum tractat c. 14. Vnde verbosam magis quàm nervosam scribendi rationem, vel saltem nullo ordine nitentem, perspicere licet. Hæc nunc duo considerata propono Smiglecio & lectori, quæ, ad totum conatum Smiglecii evertendum, satis superque esse possunt. Primum est, non constare, Paulum ibi de re loqui, quæ a Christo in terris degente facta sit, aut ei in terris degenti competat, sed quæ ipso in cælos perfecto demum facta sit, ideoque Christo in cælis tantum degenti competat. Quod si verum est, jam videre potest Smiglecus, quàm alienum sit a proposito Pauli, docere, Christum esse creatorem angelorum. Hoc enim longè antea factum fuisse, & de Christo dici potuisse, manifestum est. Paulum verò loqui de re, quæ a Christo in cælis facta sit, adeoque Christo in cælis tantum degenti competat, vel hinc constat, quod his verbis docere vel declarare voluerit, cur vel quomodo Christus sit primogenitus omnis creaturæ. Id enim indicat

Cap: 18.
Cap: 26.

Quæ notanda in
loco ad Col: 1.

Pauli de re, quæ
Christo in cælis
facta sit, loqui, do-
ceatur.

particula causalis *quoniam*. Primogenitus autem omnis creaturæ, hoc est, potissima creaturarum, Christus non fuit, nec esse potuit, antequam in cœlos ascenderet. Antea enim, teste scriptura sacra, minor fuit creaturâ angelicâ. Alterum est, quòd hîc nulla mentio sit ipsorum angelorum, sed tantum thronorum, dominationum, principatum & potestatum. Ad creationem autem angelorum demonstrandam parum est, docere, thronos illorum esse creatos ab aliquo. Qui angelos creat, is etiam thronos illorum creat: At non vicissim, qui thronos creat, is etiam angelos. Nam in thronos, creatio cadere potest & vetus & nova: at in ipsas angelorum substantias tantum vetus cadit creatio, nova nullo modo.

Indicabo tamen & hîc breviter futilitatem eorum, quæ dicit Smiglecus. *Creatos*, ait, *dici angelos*. Ergo de vera creatione sermonem esse. Solvitur: creationem, absolutè positam, sæpenumero pro nova creatione sumi. Quod dum morem evadendi nostrum appellat Smiglecus, parum considerat, quid dicat. Quid enim in sacris literis usitatus, quàm impropria verborum usurpatio, præsertim si consideretur, Apostolorum scripta Hebraïsmis esse plenissima, quorum unus est, verbis simplicibus pro compolitis uti.

Ait, *Thronos fuisse ab ipso origine mundi*. Ergo non creatos esse a Christo. Solvitur, quòd creati dici possunt, quando fuerunt renovati, hoc est, quando Christus, ut ipsemet Apostolus loquitur, primum tenens inter illos factus est. Quam renovationem, dum Christum non decuisse introducere, & Angelos suis dignitatibus spoliare, eorumq; Rempub: perturbare, ait Smiglecus, valdè insultus est ipse, qui nobis fabulas hîc & somnia objiciat. Nonné enim Deo liberum fuit, subicere angelos ipsi etiam Christo, qui antea soli Deo erant subiecti? vel quid magis decebat, quàm ut is, qui verè Christus, hoc est, Rex populi divini & Servator futurus erat, ut omnia alia, quæ sunt in cœlo & in terra, sic etiam ipsos angelos, eosque potissimum, haberet suæ potestati subditos? Sic scilicet parum fuit Smiglecio, in nos id asserentes convitia jacere, nisi etiam in ipsum Christum quodammodo involasset, & quid non decuerit, suo iudicio docuisset. Ait, *omnia visibilia & invisibilia esse condita absolutè*. Sed quis nescit, vocem *omnia* esse restringendam, ut ipsemet Apostolus indicat, dum primum addit, *omnia, quæ sunt in celis & in terra*? Certè enim hæc non sunt omnia absolutè, cum præter ea, quæ sunt in cœlo & in terra, sint adhuc alia, nempe ipsum cœlum & terra, ut alia taceam. Deinde, hoc non contentus, iterum restringit ista etiam omnia, quæ sunt in cœlo, ne quis scilicet credat, ipsum de angelis ipsis loqui, dum

ait,

Parum non de angelorum essentia, sed dignitate loqui.

Creationem pro nova creatione accipi.

Hebraïsmus usus.

Creari est renovari.

Renovati angelis, cum Christo fuerunt subiecti.

Vox Omnia hîc restringenda & cur.

ait: Throni, dominationes, principatus, potestates &c. Quæ omnia prohibent, ne absolutè verba Pauli accipiantur.

Ait quartò. *Angelos ab ipsa Christi in terris origine iustos esse Christum adorare. Ergo tunc etiam subiectos fuisse*, adducto loco Heb: 1. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei.* Solvitur, verba illa non de hoc mundo sed de alio intelligi posse, de quo scilicet autor ille ait se loqui c: 2. nempe futuro. Verba enim illa, *de quo loquimur*, non ad illa, *non enim angelis subiecit orbem terræ futurum*, referenda. quis enim nescit, eum de mundo futuro loqui, qui mundum futurum nominat, ut id opus sit addere: sed ad id, quod autor ille tractat in ista sua Epistola pertinere, alibi a nobis abunde demonstratum est.

In refut: lib: Verbum caro factum, cap 14.

Nec ita repudiandum est, quod ex voce *iterum* colligitur, ut sentit Smiglecus. Nec enim frustra vocem istam collocavit auctor post vocem *cum*, hoc modo: & *cum iterum in orbem terræ introducit*, sed ut appareat, eum loqui de iterata in istum mundum introductione Christi, quod nihil est aliud, quam cum Christus ascendit in cælum, ubi antea etiam fuerat, priusquam munus suum obiit, de quo prolixè disputavimus in refutatione libelli, *verbo caro factum*, & infra iterum disputandum erit, ubi hunc locum denuò tractat Smiglecus, quo ordine expendant eruditi. Conjectura Smiglecii, quod vox introductionis primam introductionem significet, nimis etiam frivola est. Nonne enim, si addatur, istam iterum factam esse, ista significatio ei adimitur? Quod enim iterum sit, id primum fieri nequit. Quanquam ista vox introductionis primum aliquid significare potest, respectu scilicet modi, quo Christus tunc in cælum ingressus est, qui opponi potest alteri, quo antea in cælo fuerat. Procul enim omni dubio modus iste, quando Christus in cælum ita ascendit, ut ibi perpetuò tanquam rex maneret, magnificentior fuit eo, quando illuc ascendit, ut vel a Patre doceretur ea, quæ alios docturus erat, vel saltem ea videret, quæ aliis erat revelaturus. Hic enim & Paulo contigit: at ille nemini. Orbem autem terræ absolutè positum, hunc aspectabilem orbem terræ significare, Smiglecus non probavit unquam: nos vero contrarium in refutatione Monstrorum ab ipso confictorum docuimus, & in homiliis nostris super initium cap: 1. Ioannis.

Vis vocis *Iterum*, Heb: 1.

cap: 1.

cap: 9.

Quod iterum sit, non esse primum.

Cur vox Introductionis primum aliquid significare dici possit.

Porrò, cum ego Smiglecium doli accuso, quod voci *orbem terræ*, addiderit pronomen *hunc*, ille me maliciosum appellat, quod sacras literas torqueam, &, quæ de hoc orbe intelligi debent, de alio intelligam. Sed nec se purgat Smiglecus, imò dolum dolo auget. Ego e-

Smiglecium doli-
solum castigatur.

nim non id dolum appello, quòd velit verba ista de hoc orbe terræ aspectabili intelligi, sed quòd vocem *hunc* ita addat, ac si in textu scripta esset: nec jure me accusat. Quæ enim in eo malignitas vel malitia esse potest, quòd quis verba quæpam aliter, ac alii, intelligat, præsertim si nihil temere faciat, sed semper rationes afferat, quibus ductus, ita sentiat? Non habuit scilicet, quomodo se hic excusaret Smigleciius, ideoq; retorsione ista frivola uti maluit, quàm errorè agnoscere.

Sed nunc iterum insigni fallacia imponere vult nobis Smigleciius. Ex eo, quòd Christus vocatur primogenitus omnis creaturæ, colligit, eum, quia Patris est primogenitus, esse etiam Dominum omnis creaturæ, ut ipse Pater est. quare etiam angelorum: & sicut primogenitus patris fuit ante resurrectionem, sic etiam Dominus omnis creaturæ, adeoque angelorum. Sed Paulus hîc non loquitur de Christo, quatenus est Dei primogenitus: sed quatenus est primogenitus omnis creaturæ. Primogenitum autem esse aliquorum, est, ex numero illorum esse, quorum quis est primogenitus. Ut nunc taceam, quòd Christus nunquam in factis literis primogenitus Dei filius appelletur. Errores ex scriptis meis studiosè colligit Smigleciius: suos verò errores & temerarias assertiones nō animadvertit, & manticæ, quod in tergo est, videre non vult. Nam si Christus est primogenitus Dei filius, sequetur, alios etiam esse eodem prorsus modo, quo ipse est, filios Dei, quod falsissimum est.

Sed nunc fallaciam sequitur subtilitas. Cùm enim dico, posse esse ministros Patris, qui sint pares filio, respondet Smigleciius, *id de ministris voluntate non subjectione verum esse. Angelos autem esse Dei ministros naturâ & subjectione.* Quasi verò ministri, qui tales sunt natura & subjectione, non possint esse pares filio, saltem ad tempus, vivente Patre, vel antequam filius ipse regnet, si ita pater velit. Cùm enim Rex ipsemet institutionis filii curam non gerit, alios ex illis ipsis, qui natura & subjectione ministri sunt, quos isti rei præficiat, ut eligat, quid impedit? Hi verò non possunt non esse pares, vel etiam suo modo superiores, filio regis, & si isti filio regis serviât, non tanquam Domino suo reipsa, sed tanquâ futuro tantum serviunt. Quo modo etiâ angeli Christo servierunt, nempe jussu Dei, non ut Domino, sed ut illi, qui Dominus suus futurus esset.

Porro ad id, cùm dico, Christum post resurrectionem demum hæredem omnium constitutum a Deo, & proinde angelos tunc demum ei subiectos esse, responsionem Smiglecii, quæ est, quòd duplici titulo Christus sit Dei hæres, quorum alter sit filii, alter redemptoris, tantum hîc ascribere volui. Infrâ enim, ut ipsemet Smigleciius hic

Christus primogenitus non Dei sed omnis creaturæ appellatur.

Cur Christus non Dei primogenitus?

Ministros Patris pares esse posse filio.

hic ait, fufius hæc tractabuntur. Nunc breviter dico, confictam eam esse, & id sumere pro concessio, de quo controversia inter nos est. Nec enim filius Dei ullus fuit ante vel extra eum, qui est redemptor: sed is ipse, qui est redemptor, est ille Dei filius; & tunc filius Dei esse cœpit, cùm redemptor cœpit.

Filius Dei & Redemptor simul cœperunt.

Repetit etiam argumentum, quod in Monstris attulerat, *quid Christus ante mortem fuerit Dominus hominum, ergo & angelorum. Angeli enim sunt, qui mittuntur ad ministerium eorum, qui hæreditatem salutis capiunt.* Sed hoc ego sufficienter refutâram, docendo, Christum ante mortem nec omnium hominum, nec perfectum fuisse Dominum; negando etiam, angelos ante salutem a Christo annunciatam & confirmatam, nempe morte & exaltatione Christi, mitti potuisse; affirmando denique, si ante istam confirmationem missi fuerint, id non Christi, sed Dei præcepto factum esse. Quæ Smiglecus quidem impugnat, sed valdè ineptè. Denuo enim probare conatur, Christum ante mortem omnium hominum Dominum fuisse, quia omnes ad obedientiam obligare potuerit, & quoddam jus & potestatem gentibus etiam imperandi & obligandi eos habuerit. Sed pœnitet me repetitionis tam otiosæ & puerilis. Dicimus tamen, hoc ipsum a nobis negari, quod pro argumento affert Smiglecus. Nam si Deus, post Christi exaltationem demum, voluit eum Dominum omnium reipsa esse, fieri non potuit, ut Christus reipsa antè esset Dominus. Reipsa, inquam. nam, prædestinatione illum Dominum fuisse, constanter credimus, & ob istam prædestinationem dici etiam potuit, eum potestatem in illos habuisse. Et huc facit egregiè, quod ex Statorio affert Smiglecus, non fuisse obligatos omnes, ut tunc Christum pro Domino & Deo suo agnoscerent. Quemadmodum ab eo tempore, quo Christus exaltatus est, omnes sunt obligati, ut Christum pro Domino agnoscant. Pro præmio enim obedientiæ hoc Christus habet, quod omne genu terrestrium in nomine ejus flectere se debet, & lingua humana confiteri, quod Dominus (est) Iesus Christus ad gloriam Patris, ut Paulus testatur.

Christus perfectus Dominus post exaltationem.

Angelos ante salutem a Christo confirmatam missos fuisse, loco Matth: 18. 10. confirmare nititur: *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* Sed frustrâ. Non enim constat, angelos fidelium, de quibus Christus dicit, quod faciem Patris videant, ad salutem illorum procurandam missos tunc fuisse. Potest autem angelus mitti propter eum, qui salutem consequuturus est: nec tamen ideo mitti, ut salutem ejus procuret. Et firma est Christi ratio, etiamsi an-

Potest angelus mitti propter fideles, nec tamen salutem illorum procurare.

gelus salutem non procuret: modò constet, cum talem esse, qui semper videat faciem patris cœlestis.

Quæ occasione hujus testimonii dicit Smiglecus, *quemlibet habere angelum suum*, fabula sunt Pontificia, vel certè ex hoc loco demonstrari nequeunt. Non enim ratio Christi est, *ideonon esse scandalizandos minimos ex fidelibus*, quia quisque angelum suum habeat, eumque talis scandali vindicem futurum, ut audacter asserit Smiglecus: Sed in eo vis rationis est, quòd tanti sint apud Deum ponderis, & in eo gratiæ & dignitatis gradu, fideles minimi, ut angelorum præstantissimi (quales sunt ii, qui faciem Dei semper aspiciunt) sint angeli illorum. Iustum est autem, ut, qui a Deo tanti fiunt, ab hominibus non spernantur, quod est in Christi verbis, scandalizare illos. Et certè, si, ut scriptura loquitur, angeli spiritus sunt ministratorii, qui *mittuntur*, scilicet subinde, ad ministerium illorum, qui salutem consecuturi sunt, falsum esse constat, quemq; suum angelum habere. Nam illud aliquid iteratum necessario denotat, qua de re alibi scriptissimus.

Angelos deniq; Christi autoritate ante mortem ipsius missos fuisse, docere conatur illis verbis, *Pater meus usq; modo operatur, & ego operor: & quacumq; Pater fecerit, hæc & filius similiter facit*. Sed id irritum esse suprâ abunde docuimus. Absolutè accipit Smiglecus id, quod ad certas res tantum pertinere ipsa verba & ratio docent. Iam, *etiamsi veritas ipsissima sit Pontificiis*, ut ait Smiglecus, *Christum, cum adhuc mortalis esset, potuisse uno nutu, si voluisset, quotquot vellet angelos e calo evocare, & illis pro libitu ministerium præscribere*: quia tamen nullo sacre scripturæ testimonio vel ratione confirmari potest, Pontificios pro veritate id habere, statuendum est, quod error est non minimus, & indicium ejus, quòd non bene nôint Christû. Cum deniq; cõciliare studet, quomodo Christû summâ potestatè habuerit, & tamen verè oraverit, iterû, suo more, suâ nobis narrat opinionem tantum, nempe id respectu humanæ naturæ factum esse: interim verò non considerat, se rem dicere ridiculam & absurdam. Nam si Christus ratione divinæ naturæ omnia habuit, quæ Pater, quid opus fuit, eum Patrem orare, vel ei deferre? Oratio enim omnis vera necessitatem præsupponit. Itaq; nisi Christum rem ridiculam & absurdam fecisse dicere velimus, prorsus statuendum est, eum naturam divinam non habuisse. In hunc scopulum quoties impingit Smiglecus, toties naufragium patitur sententia illius. Et jure quidem. Nam insolubile prorsus hoc argumentum est: Christus in terris degens verè Patrem oravit. Ergo ea, quæ Pater, non habuit, nec summa potestate præditus fuit. Et

Vis rationis Christi in loco Mat: 23. eruitur.

lib: 2. cap: 14.

Christum, si Deus ipse fuit, orare non potuisse.

fuit. Et hætenus probare voluit Smiglecus, Christum in angelos potestatem ante mortem habuisse: nunc quomodo nostra dissolvat, videamus.

Vnum est: Christus fuit minor angelis. Ergo non Dominus. Pugnans enim, Dominum esse & minorem esse respectu ejusdem. Negat Smiglecus consecutionem. *Quia possit quis in aliquo minor esse altero, in alio verò major.* Sed rem non tangit. Non enim quæritur, an Christus major fuerit angelis, sed an Dominus ipsorum fuerit. Potuit autem major esse illis, quatenus in alia imperium habuit, in qua nullus angelorum potestatem habuit, etiamsi in angelos ipsos imperium non haberet, qualia sunt, quòd Christus in forma Dei, & Deo æqualis fuit, imperare potuit demonibus, adoratus fuit ab hominibus, quæ omnia angelis tunc non competeabant: Sic hodie majores nobis sunt angeli certa de causa, quia sunt omnes immortales & beati, & ea potestate præditi, quæ in nullum hominem cadit: nec tamen Domini nostri sunt. nam nobis serviunt.

Alterum est: Christus ab angelo fuit confortatus: Ergo potestatem summam in angelos tunc non habuit. Absurdum enim est, imò impossibile, eum confortari ab angelo, qui ipse summus sit omnium rerum & angelorum etiam Dominus. Respondet Smiglecus, *posse Dominum à servo consolationem capere, nec tamen desinere esse Dominum.* Sed terminos mutat. plus enim est confortari quàm consolationem capere. Confortare enim præsupponit quandam impotentiam vel deficientiam. Impotentia autem & summa potestas contraria sunt. Itaque aliam affert responsionem Smiglecus, *Christum non ex necessitate indigum fuisse consolationis, sed ex nimia charitate, & voluisse ratione tristitiæ, cui se sponte subjecerat, confortari ab angelo.* Sed hæc sententiæ tantum dictio est, eaque valdè audax & puerilis, quam jure nobis rejicere licere, nemo non videt, & contrariam ei ascripsisse, satis nunc est: nempe Christum indigum tunc fuisse confortationis ex necessitate, quia scilicet Deus eum tentabat per omnia juxta similitudinem nostri, & tristitiæ illi subjeci eum volebat, ut charitatem erga nos suam, non Christus sed Deus, declararet manifestissimè, & nobis etiam, simile quid olim passuris, animum exemplo Christi adderet. Quomodo autem verum est, quod ait Smiglecus, Christum se sponte isti tristitiæ subjecisse, cum disertè scriptum sit, illum Patrem orasse, ut calix iste a se transiret, hoc est, ut ab isto angore liberaretur? Num hæc conveniunt, sponte se subjecere, & statim orare, ut illud, cui me subjecio, auferatur?

Tertium est: Angeli Christum custodiverunt, nempe a feris,
Mar: I.

Rationes, cur
Christus ante
mortem non tueri
Dominus an-
gelorum.

1.

Christus major
fuit angelis, sed
non illorum Do-
minus ante mor-
tem.

2.

Confortari &
summam potesta-
tem habere, repug-
nant.

Christum indigu-
isse confortatio-
ne.

2.

Angelos Christū
defendisse dici
potest.

Mar: 1. 13. Ergo Christus non erat tunc reipsa Dominus angelorum. Smiglecus eodem modo id solvit, quo alterum jam a nobis examinatum, nempe Christum custodiā angelorum non eguisse, sed ministerium admisisse, ut Dominum. Ergo & nos, eodem hanc responsionem eius loco, ponere possumus, quo superiorē, & interim tutō affirmare, Christum ministerio angelorum indiguisse, quia cum feris erat in deserto. Hoc enim ibidem additur a Marco. Vnde constat, ministerium illud, quod tunc ei angeli præstabant, posse de custodia ab illis feris rectē intelligi. Quanquam ego aliis verbis meam mentem tunc explicavi, nempe Christum, licet ad salutem suam non egeret operā angelorum, potuisse tamen egere ad sui defensionem, & ad hæc locum Marci adduxeram: *Et erat cum feris, & angeli ministrabant illi*, hoc est, defendebant illum.

¶

Smiglecus vel
principium pe-
ccati,

Quantum est: Petrus ait, Christum profectum in cœlos subiecisse sibi angelos & potestates. Ergo antea non fuerunt subiecti, & ita Christus non fuit illorum Dominus. Respondit Smiglecus, *id non ita accipiendum esse, quasi tunc primū cœperit esse dominus angelorum, sed quod tum reipsa & in effectu clarissimè hoc dominium in eos exercuerit & declarārit, se esse dominum angelorum, & quamvis potestate semper eos habuerit sibi subiectos, post resurrectionem tamen etiam reipsa & usu potestatis amplissimo*. At quamdiu sententiam dicit Smiglecus, eamque talem, quæ verbis scripturæ repugnat, nos nihil moveri faciliè per se conijcere potest. Petrus ait, Christum in cœlos profectum, subiecisse sibi angelos, ergo dicere non potuit, eum declarasse se esse illorum Dominum. Nam qui declarat se esse aliquid, is jam illud antea fuit. Et sic tacitè principium petit Smiglecus. Sed tales Smiglecii responsiones alibi etiam à nobis refutatae sunt. Adverte autem, benevole lector, quā inconstanter & obscurè loqui incipiat Smiglecus, ut suam sententiam defendat. Ita enim loquitur, ut seipsum refutare vellet videri possit. Quid enim est, Christum ante mortem *potestate* habuisse subiectos angelos, post resurrectionem autem *reipsa*, quā dicere id, quod nos dicimus, Christum quidem prædestinatione habuisse angelos sibi subiectos: reipsa tamen non habuisse ante resurrectionem, & ita Dominum etiam prædestinatione angelorum fuisse ante mortem: post resurrectionem verò reipsa Dominum eorum factum esse?

Vel idem dicit
quod nos.

Caput V.

Ex æqualitate Christi cum Deo, non ostendi perfectam Christi ante mortem potestatem, docetur.

NON miraberis, cordate lector, me iterum, in refutando hoc capite, nolle tempus consumere. Causa in promptu est, quòd jam hic locus Phil: 2. a Smiglecio antea, non tantùm in Monstris, sed etiam in libello ipsius, *verbum caro factum*, multò fusiùs & accuratiùs tractatus sit, quàm hîc: (duo enim integra capita in libello nominato consumit in explicatione hujus loci) a nobis verò ea dicta sunt in responsione ad utrumq; librum, quæ non tantùm ad refutanda omnia, quæ de eo Smiglecio disputat, sufficiunt, sed omnia etiam fere continere videntur, quæcunq; de isto loco rectè intelligendo, dici possunt. Vnde apparet, Smiglecium jam cogi cedere veritati, vel non habere, quod amplius objiciat, & ita tempus esse permittendi hominum judicio, quid de hisce controversiis, in quibus non datur ulteriùs adversariis progredi, statuere debeant. Itaque rogamus, ne hunc agendi modum vitio nobis vertat lector, sed potiùs Smiglecium accuset, qui, ut respondisse dici posset, eadem tantùm, summa cum nausea & tædio, repetit. Inspiciat autem, qui volet, in Monstris Smiglecii, & in Responsione nostra ad ea cap: 12. Item in libello Smiglecii nominato & responsione nostra ad illum capita 19. & 20. in quibus etiam multa reperias accuratè dicta de locis Heb: 1. 6. & 10. 4., quos in præcedenti capite perfunctorè tantùm tractavit. Adde quòd infrà denuò cap: 8. prolixè de hoc eodem loco disputat, ubi, respondendi provinciam nobis incumbere, agnoscimus. Quæ tanta confusio & loquacitas non potest non esse homini sensato molestissima: ipsum autem Smiglecium prodit, quàm negligenter res divinas tractet.

Hoc ita indicato, possem jure ad cap: 6. pergere: dicam tamen aliquid, ad quasdam fallacias & ambiguitates Smiglecii detegendas, quibus, ut solet, lectori imponit, & causæ suæ vitiositatem prodit. Nam quid illud est, quòd, argumentum suum constituturus, per formam Dei, naturam ejus intelligi vult, *quia id omnes Catholici credant?* Catholici enim isti, hoc est, Papistæ a nobis erroris accusantur in hac ipsa re. Quomodo igitur pro se testimonium perhibere possunt? Deinde quorsum attinet, id, quod jam antea toties prostratum est, de novo in acie ponere? Christus Deo est æqualis. Ergo perfectam ante

E c

mortem

Smiglecio eadem otiosè repetens.

Pontificiorum auctoritas in religione, nulla est.

Christus fuit Deo æqualis, sed non absolute.

mortem habuit potestatem, nisi ostendatur, eum absolutè fuisse Deo æqualem. Quod non tantum falsum est, sed etiam contradictionem implicat, stante numerica essentia divina unitate. Præterea quid est, quod iterum, ut etiam in libello, *verbum caro factum*, sententiam futilem, nescio quorum (nam eos non nominat Smiglecus) de verbis, *non rapinam est arbitratus, esse Deo æqualem*, recenset, & eam verbo sè refutat? Hoc enim adversus nos, quibus cum nunc illi res est, nihil prorsus pertinet.

Iam cum dico, Christum non fuisse æqualem Deo absolutè, cum in terris degeret, sed secundum quid, quod parum rectè explicat Smiglecus, dum ait: *in nobis salvandis*. nam aliter æqualitatem Christi cum Deo, quam in terris habuit, explicamus: nempe, quòd is, qui ad nos servandos venerat, tali & tanta potestate præditus fuerit, qualis & quanta in Deum tantum cadere potest, & ita passim adoratus & cultus fuerit, ut ipse Deus, dum, inquam, ita limito Christi cum Patre æqualitatem, dum in terris degeret, minatur mihi Smiglecus, me non ita facilè evasurum, ut spero. Nam, ait, *etiam post resurrectionem negant isti Christo absolutam æqualitatem cum Patre: & tamen fatentur, esse potestatem perfectam & summam, quia est æqualis perfectæ & summæ divinæ potestati*. Ergo pari ratione negare non possunt, ante resurrectionem fuisse perfectam in Christo potestatem, cum fuerit æqualis divinæ, quantumvis ea æqualitas non esset absoluta. Respondeo, nos fateri, potestatem Christi post resurrectionem esse perfectam, sed non absolutè & prorsus. Ut enim non datur æqualitas in essentia divina, sic nec in potestate perfecta absolutè. Perfecta quidem est certo respectu, quatenus nihil ei deest ad producendum effectus eos, quos salus humani generis postulat. Pater enim neminem judicat, sed omne iudicium dedit filio: Non perfecta autem absolutè. Quia, ut Christus dono Patris istam potestatem habet, & ut causa secundaria, illà ad nos salvandos utitur: sic etiam ea extra negotium salutis non extenditur. Iam si post resurrectionem Christus ita est æqualis Deo, ut non habeat potestatem perfectam absolutè, quomodo ante resurrectionem ita Deo æqualis esse potuit, ut perfectam cum eo potestatem absolutè haberet? Notandumque hoc in primis est, Christi cum Patre æqualitatem adeoq; potestatem, nunquam fuisse nec esse posse perfectam absolutè, nisi duos naturâ Deos introducere velimus: Sed æqualis Deo Christus fuit & tunc, cum in terris degret; & nunc æqualis est Deo, ob causas longè excellentiores, quàm antea. Antea enim ob istam potestatem, in ipso manentem, quâ & miracula facere, & eandem aliis largiri poterat; & ob adorationem, quæ ipsi

passim

Quatenus Christus Deo æqualis fuerit, in terris degenet.

Christus nunc etiam Deo æqualis non est absolutè.

passim tribuebatur ab hominibus, Deo erat æqualis: nunc verò ob potestatem, quā potest nobis sufficienter largiri omnia ad salutem necessaria, & tandem ipsam etiam salutem; & ob cultum, qui ei debetur ab omni creatura, æqualis Deo censendus est.

Quo observato, omnia dilui possunt, quæ hīc ulterius differit Smiglecus, nempe *nos non posse ullo modo affirmare, Christum fuisse potestate æqualem Deo, neq; ante resurrectionem neque post, si in sententia nostra persistamus.* Iam enim dixi, & dico iterum, nos perfectam Christo in terris degenti tribuere potestatem in iis rebus, quarum tunc habebat potestatem, sed non perfectam absolutè. In quo verò perfecta absolutè non fuerit, explicamus etiam, nempe cum nec spiritum sanctum dare potuisset credentibus, nec peccata perfectè remittere, nec in omnes homines, in dæmones & angelos imperium habuisset. Quæ frustra hīc tantum perstringit Smiglecus, quomodo autem se habeant, cap: precedenti demonstravimus.

Iam dum ait Smiglecus, *hanc potestatem fore minorem, non æqualem*, in verbis ludit. Potest enim eadem Christi potestas & æqualis & minor appellari, diverso respectu. Æqualis fuit, quatenus non aliter Christus miracula faciebat, quàm ipse Deus. Nam potestate in se manēte ea faciebat, quam etiam cum aliis communicare poterat, quod de nemine illorum, qui vel antea vel post miracula fecerunt, dici potest. Omnes enim miracula potestate aliunde dependente faciebant, ideoque nomen Dei vel Christi ad ea perpetranda invocare tenebantur. Minor autem fuit, quatenus Christus miracula ista, potestate data sibi a Patre, edidit. Quod etiam de cultu & adoratione, qui Christo tribuebatur, dicendum est. In eo enim, quòd ab hominibus colebatur, æqualis Deo fuit, & honor divino æqualis: quòd verò colebatur, ut is, cui Deus dederat istam potestatem, ob quam adorabatur & colebatur, minor fuit Deo, & honor etiam divino honore minor. Post resurrectionem autem, longè perfectiorem Christo cum Patre æqualitatem tribuimus, ut antea indicavimus.

Quæ verò objicit Smiglecus, *quòd Christus nos servet, pro nobis interpellando, offerendo & Deo se subjiciendo*, diluta vel potius explicata sunt a nobis non semel in hac ipsa disputatione, nempe istas phrasas, interpellandi & offerendi pro nobis, non repugnare perfectæ potestati, sed tantum modum adeptionis illius potestatis innuere. Phrasi autem ista, *Deo se subjiciendo*, nec nos utimur, nec sacra scriptura: imò contrarium ex sacris literis excerpti posse docemus, quia scriptum sit, Filium olim subiectum fore ei, qui illi omnia subiecit. Quòd verò Deus nos salvat potestate sua absolutè, hoc illud i-

Christi potestas
& minor div. nā.
& æqualis illi di-
ei potest.

Idem de cultu sta-
tuendum.

Christus se Deo
nunc nō subiecit.

psum est, quod volumus, nempe Christi potestatem perfectam quidem esse suo modo: sed non absolutè & prorsus. Deus enim a nemine potestatem illam habet, quâ nos salvat, ut eam habet Christus. Sed nolo iteratione hac molesta lectorem fatigare.

Rationes porrò meas, quibus ex hoc ipso loco probo, Christum non fuisse æqualem Deo absolutè, refutare aggreditur: sed valdè frigidè & perfunctorie. Accuratiùs id ab eo tentatum fuit alibi: nec tamen effectum quicquam, ut ab initio capitis indicavi. Quid sit exinanitio Christi, & Christum formam Dei nunquam deposuisse, iterum docere nititur: sed non minùs ineptè atq; antea. Hoc unum verbum hîc addam, ineptè Smiglecium probare ex eo, quòd Christus, in cruce patiens, filius Dei dictus sit, eum etiâ in forma Dei fuisse. Nam Filium Dei esse, internas qualitates etiâ respicit: in forma autem Dei esse omninò ad externa facta pertinet. Potuit igitur Christus esse Dei filius, etiâ si in Dei forma ad tempus non esset. Illud hîc non tangam, mansisse Christum Deum, etiâ si Christus sit mortuus, & Deum illum, hominem excitasse ex mortuis, latronem in paradysum introduxisse, in infernum descendisse, & ibi spiritibus prædicasse. Hæc enim omnia fabulosa & falsissima esse, suprâ, non uno in loco, probavimus.

Aggreditur etiâ quod dico, Christum tunc fuisse genitum, cum eum Deus ex mortuis resuscitavit & glorificavit, adductis locis Actor: 13. 33. & Hebr: 5. 5., & ait, *negandum esse, scripturas uspiam dicere, Filium Dei esse per resurrectionem genitum. In Actis enim non dici, Deum resuscitando Christum, ipsum genuisse. Citari autem locum ad ostendendum, promissiones de mittendo salvatore implevisse Deum, cum Christum resuscitavit. Hoc verò quàm sit futile, dici vix potest. Non enim hîc sermo est de promissione mittendi Servatorem: sed de promissione dandi regem. Missus fuit Servator, quando docere cœpit: At rex non est factus reipsa, nisi Christo in cœlos exaltato. Potest enim Servator esse is, qui nondum Rex est. Deinde cum Paulus dicit, Deum hanc promissionem implevisse, cum Christum resuscitavit ex mortuis, & addit ad hanc rem comprobendam, sicut & in Psalmo secundo dicit: Filius meus es tu, ego hodie genui te, quis non videt, Paulum loco Psalmi, non tantum ostendere velle, Deum promissionem implevisse, sed etiâ implevisse tunc, cum Iesum ex mortuis resuscitavit, & multò magis hoc, quàm illud? Nemo enim non intelligit, ad resurrectionem probandam peregregiè generationem accommodari: ad impletionem autem promissionis non nisi coactè, vel potiùs nullo modo. Hinc etiâ factum est, ut multi*

Filium Dei esse,
& in forma Dei
esse, differunt.

Locus Act: 13. ex-
plicatur.

Datur Servator,
qui nondum sit rex.

multis ex ipsis adversariis hunc locum ex Psalmo adductum, de die resurrectionis intellexerint.

De loco Hebr. 5. ait, *ea non dicta esse ad Christum post resurrectionem, sed solum eundem esse, qui Christum constituit Pontificem, & qui ad eum multò antè, imò ab omni æternitate dixit: Filius meus es tu, & quem admodum in Psalmo 2. illis verbis declaravit, eum esse Filium suum: ita & in Psal: 106. declarasse, eum esse Pontificem.* Sed hoc totum nihil est, nisi assertio vel conjectura potius Smiglecii, eaq; ita audax, ut mirum sit, hominem ita arrogantem cum adversariis isto modo agere. Quid verò manifestius est, quàm autorem istum verba hæc afferre ad comprobandum, quòd Christus semetipsum non glorificaverit, ut fieret Pontifex, sed is, qui locutus est ad eum: *Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Nisi igitur aliud proposuisse, aliud confirmasse velimus istum divinum virum, statuendum est, tunc etiam Deum filium suum genuisse, cum eum glorificavit, ut fieret Pontifex. Nec sanè immeritò: Ut enim Christus, cum ex mortuis fuit resuscitatus, eatenus genitus a Deo fuisse dicitur, quatenus eum Deus ex mortuo vivum effecit: sic etiam, tunc eum genuisse nobiliori modo, dici potest, quando ex mortali immortalis effecit, quod antea factum non est, quàm cum Christus in mundum (illum futurum) ingrederetur, & quando ei corpus fuit aptatum vel perfectum redditum. Et sanè hoc, auctori propositum fuisse, docere, sequentia etiam verba ostendunt, dum addit: *Quemadmodum etiam in alio (loco) dicit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Alias enim ineptè, per vocem *quemadmodum*, hoc testimonium cum præcedente copularetur, si hoc posterius de re, quæ Christo in terris degente facta. nam Pontificem Christum in cruce saltem factum esse credit Smiglecus: prius verò de re, quæ ab omni æternitate facta sit, intelligatur.

Iam quæ hic otiosè, suo more, addit Smiglecus, Christum in cruce sacrificasse: in cælum autem ingressum hostias & oblationes secundum ordinem Melchisedech offerre, lubens prætereo. Nam de his aliàs a nobis disputatum est, & disputabitur infra ex professo. Annoto tamen hic salò & insidiosè dici, Christum nunc *hostias* offerre secundum ordinem Melchisedech. Nusquam enim hostiarum Christi mentio, sed una tantum in epistola ad Hebr. hostia Christi adversus legales frequentes argutè proponitur, & non in eo, quod sacrificat Christus, confertur cum Melchisedech: sed tantum in aliis sacrificii accidentibus, quæ etiam expressa sunt c. 7. ad Hebr. Quorum summa est: Quòd, ut Melchisedech, in Pontificatu nec decessorem nec successorem habuit, ita & Christus. Quid verò sacrificaverit

Hilarius,
Chrysostomus,
Franciscus Vatablus.

Loci Hebr. 5. sensus eruitur.

Christus genitus, cum immortalis factus est.

inepta Smiglecii oratio.

In quo Christus cum Melchisedech eo comparetur.

Nusquam Christus
nec Melchisedech
comparatur, in eo quid-
nam sacrificavit.

Melchisedech; & quod ex eo etiã conjectura fieri debeat, quid Christus nunc offerat, id nusquam exprimitur, nec ad rem quicquam facit: imò prorsus rejiciendum est. Christus enim ipsemet & sacerdos & sacrificium est, quod in Melchisedecho nullum locum habere potest. Miratus autem sum, Smiglecium hîc dicere, *Christum post resurrectionem in cælum tanquam in Pontificatus sui propriam sedem intrasse, ut in ea æternum resideret.* Si enim cælum Pontificatus sedes propria est, certè, quemadmodum Rex prius Rex esse non dicitur, nisi occupata sede Regiæ; quæcunq; verò antea sunt, pro præparatione ad regnum capessendum censeri debent: sic etiam Christus Pontifex prius reip̃a factus esse dici non potest, quàm sedem Pontificatus propriam occupavit, & quæcunq; antea ab eo facta sunt, pro præparatione ad istum in Pontificatum ingressum habenda sunt. Quemadmodum etiam Pontifex legalis prius sacrificare non potuit, quàm in sancta sanctorum ingressus esset; & quæcunq; ante ingressum in sancta sanctorum agebat, ea non sacrificium ipsum, sed ad illud præparatio quædam erant.

Smigleci' incau-
tus verum dicit.

Absolutè aliquē
Deo æqualem esse,
est, duos naturā
Deos statuere.

Deniq; ad id etiam respondet Smiglecus, quod dixeram, non posse Christum æqualem esse absolutè Deo, nisi duo naturæ Dii introducantur: sed valde insulsè. Nam stupiditatem & ignorantiam mihi obijcit absq; ulla ratione, & deinde nudè suam sententiam recitat, quomodo Christus sit æqualis Deo absolutè, nec tamen sint duo Dii. Quia verò, hæc contradictionem implicare, manifestum est nimis: Deum esse unum numero, & esse alium Deo absolutè æqualem, ut antea docuimus, non est opus, pluribus de illo agere. Falsum & illud esse, quod hîc asserit Smiglecus ad errorem suum stabiliendum, duo diversa corpora unam numero quantitatem habere, suprà non uno in loco diximus, nec id ratione legitima docebit unquam Smiglecus.

Caput VI.

Ex loco Ioan: s. absolutam Christi potestatem ostendi non posse, demonstratur.

CAVILLATIONEM & calumniam Smiglecio dignam: Si Paulo credere nolunt, Christi cum Deo æqualitatem tam perspicuè asserenti, credant saltem Christo eandem argumento efficacissimo comprobanti, non curamus. Credimus enim & Paulo & Christo in eo, quod Christus Deo æqualis fuerit: Sed Smiglecii explicatio-
ni, quam

pi, quam super hæc verba Pauli & Christi assert, non credimus, ut pote quæ tum sacris literis, tum ipsi sanæ rationi repugnet. Rem ipsam videamus.

Primum igitur errat Smiglecus in concipiendo Christi argumento. Nec enim verborum illorum, *Pater meus operatur, & ego operor*, sensus est: Si licet Patri in sabbatho operari, licet & mihi. nusquam enim Christus disertè docuit, antequam exaltaretur & Rex populi divini fieret, sibi licere aliquid in sabbatho facere, quod lex prohibebat: imò disertè docuit, sabbathum non violari, si aliquid tale fiat, quale tunc ille vel Apostoli faciebant. Et sanè nec ipsa verba talem sensum suadent, in quo de licentia vel de pari potestate agitur. Tantum enim de eo, quod tunc operabatur pater & filius, sermo est. Vnde Smiglecus, ut, quod semel dixerat, obtineret, ita Christum loquentem facit, *Pater operatur, ergo & ego operari possum*. quod quam longè absit a Christi verbis, nemo non intelligit. Et credibile est, verba Christi interrupta esse a Iudæis. Sensus autem est: Injuriam me reprehenditis, qui in sabbatho hominem ægrotum sanaverim. Hoc enim perinde est, ac si ipsum Deum patrem meum reprehenderetis. Nam hæcenus ab eo tempore, quo munere meo fungi cœpi, nihil sit a me, quod pater non operetur, & perinde censerī debet id, quod ego operor, ac si pater id operaretur. Vnde multa in sumum ire necesse est, quæ deinceps Smiglecus ipsemet sibi, meo nomine, adversus hoc argumentum Christi objicit, & refutare conatur.

Deinde & in eo errat Smiglecus, quod verbis Christi sequentibus, *Amen amen dico vobis, Non potest filius a se facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem*, sensum affingit planè alienum a Christi proposito, & iplis verbis contrarium. Ita enim illa accipit, quod neque filius operari possit sine patre, neque pater sine filio. Quo vix aliquid absurdius dici potest. Christus enim, cum audiret, Iudæos offendi eo, quod Deum patrem suum appellaret, & seipsum Deo æqualem faceret, verba sua, *Pater operatur hucusq; & ego operor*, explicavit, & quomodo intelligenda sint, disertè docuit, nempe, quod operationem eam, quam tunc operabatur, patri tribueret, id non ita accipiendum esse, ut jure eos offendere possit, quasi omnino & absolute se cum patre suo comparet, sed certo respectu. Filium enim nihil a seipso facere posse, & eum tantum ea facere, quæ videat patrem facientem, vel, ut paulò post Christus loquitur, quæ pater filio ostendat, idq; ita verum esse, ut, quæcunque pater faciat, ea similiter & filius faciat. Vnde constat, a proposito Christi alienum prorsus esse id, quod affirmat Smiglecus. Sed & ipsa verba nonnè contrarium ostendunt?

Sensus & vis verborum Christi Ioan: 5. investigatur.

Quid sit, Christus, nihil a seipso facere possit.

*Error crassus
Smigleci.*

dunt? Christus enim disertè dicit, se nihil a seipso facere posse, hoc est, se non esse parem Patri prorsus in operatione. De Deo enim, non nisi per summam blasphemiam, dici potest, quòd a seipso nihil possit facere, cùm, ut a seipso Deus est, sic omnia a seipso faciat: Smiglecus autem dicit, hinc colligi parem Christi cum Patre potestatem; imò, quod gravius erratum est, Patrem sine filio nihil operari posse. Sic scilicet eos tractare oportet sacras literas, qui præjudicatas opiniones ad eas afferunt, & ex illis præsidia conquirunt.

*Quatenus una Pa-
tris & filii opera-
tio.*

Porro summo opere Smiglecus evincere conatur, unam & eandem operationem Patris & Filii his verbis luculenter designari: sed frustrà. Potest enim dici una & eadem operatio Patris & Filii, quòd tam Pater quàm filius operetur: licet Pater a seipso operetur, filius potestate sibi a Patre concessa. Itaq; omnia, quæ deinceps dicit Smiglecus, hac ratione expediri possunt, nempe verum esse, quòd nihil potuerit facere Christus, nisi prius Patrem illud ipsum operantem viderit, si intelligatur, quid sit illud, *nisi Patrem viderit operantem*. Hoc autem intelligi debet ex verbis illis: *Non potest filius à seipso quicquam facere*. Horum enim illa sunt quasi quædam antithesis. Ergo ut hæc verba, *Filius a seipso nihil potest facere*, significant, Filium non habere potestatem a semetipso opera faciendi: sic verba, *nisi quod viderit Patrem facientem*, significant, eum potestatem habere a Patre ista opera faciendi. Perinde enim est, si quis omnia, quæ facit, data potestate faciat, ac si ea tantùm faciat, quæ alium viderit facientem.

*Vnde potendus
sensus verborum:
nisi patrem viderit
operantem.*

*Vox Quæcunque
quomodo restrin-
genda.*

Verum etiam est, quæcunq; Pater facit, filium etiam similiter facere: Sed vox *quæcunq;* non est pertrahenda ulterius, quàm ad ea omnia, quæ tunc ad confirmationem Evangelii pertinentia fiebant. Hæc enim omnia, ut Pater faciebat a seipso, sic Christus data sibi a Patre potestate, & proinde similiter faciebat. Vnde constat, quàm ineptè Smiglecus dicat, *Patrem divina virtute fecisse, ut stella nova Magos in Bethlehem duceret, & ut spiritus sanctus descenderet, sicut columba, quod tamen Christus non fecerit*. Hæc enim opera alius generis sunt, & non ad Evangelii confirmationem, sed ad Christum recens natum, extraneis, adultum verò & jam munus suum obeuntem, Ioanni Baptistæ commendandum, pertinent, ut ipsa res loquitur. Atq; ita videre est, quàm iustè dicat Smiglecus, *me difficultatis nodum vitare, & hoc refellere omittere, in quo pondus argumenti versetur*. Nam & antè & nunc docui, argumentum illud Smigleci nullum esse, & per summam vim ex Christi verbis extrui.

*Ineptè dicta a
Smigleco.*

Nunc quid ad ea, vel potius quædam eorum (nam & hîc multa, suo more, gnaviter omisit Smiglecus) quæ ego dixeram de isto Ioannis

annis loco, respondeat, videamus. Primum dico, me mirari hominum cœcitatē, qui, cū Christus, de quo semel dicitur, quod æqualem se Deo fecerit, disertè dicat, se nihil a se ipso facere posse, non animadvertant, illum non fuisse absolutè æqualem Deo. Deus enim omnia a se ipso facere potest & facit, & si, a se ipso omnia facere non posset, Deus non esset. Smiglecus *maiorē meā esse cœcitatē & pertinaciam ait, qui id non videam, quod totus mundus in Christi verbis videt, viditq; semper.* At hæc responsio nimis trivialis est, & homine docto indigna. Nam nec certum est, totum mundum semper id vidisse, quod ait Smiglecus. cū per omnia fere secula ii fuerint, qui diversum hac ipsa in re a Pontificia Ecclesia vel Homousianis sentirent, iiq; non pauci interdum numero; nec, etiamsi mundus totus (synecdochicè loquendo) id semper vidisset, sequitur, id veritati esse consentaneum. Quis enim nescit, corruptionem invasisse Christi Ecclesiam, ipsis Apostolorum temporibus, & postea ita auctam fuisse, ut defectio succederet, & a veritate averſas aures ad nugas converterint homines. Hoc autem fieri potuisse in hac de Christi essentia opinione, tantò est facilius creditu, quòd ista opinio, quantumvis erronea & monstrosa sit, & Dei gloriam obscuret, salutem tamen per se non adimat, atq; ita in ipsa vera aspectabili Christi Ecclesia reperiri potuerit.

Sed nunc rationem addit Smiglecus, dum ait, *evidens per se clarumq; esse, si Christi & Patris una sit eademq; operatio, ut nec ipse sine Patre, nec Pater sine ipso quicquam facere possit, Christum esse omnino æqualem Patri.* Hanc a nobis antea dissolutam esse, meminisse potest lector. Falsum enim est & Christi verbis ex diametro contrarium, ita eandem fuisse operationem Patris & filii, ut Pater sine filio nihil potuerit operari. Pater enim sine filio omnia operari potuit: at filius nihil sine Patre. Et nimis sophistica est hæc verborum Christi obscuratio. Talem enim sensum inducunt, ac si Deus Pater non secus ad Christum alligatus & ab eo dependens fuerit, ut Christus ad Patrem alligatus & ab eo dependens fuit. Quo nihil magis Christianæ religioni contrarium cogitari potest. Nam de Patre dicere, illum nihil a se ipso facere posse, esset, eum impudenter blasphemare: De filio autem id dicere, est, insigniter illum & Deum etiam commendare & extollere. Quomodo igitur ita sine filio Pater nihil facere potest, ut filius sine Patre? Ex qua locutione vitiosa vitiosè deinde infert Smiglecus, eandem esse numero unam virtutem ac naturam filii & Patris, ac proinde omnimodam æqualitatem. Vbi enim unius talis est operatio, ut nihil a se ipso facere possit, alterius verò talis, qui omnia

Totius mudi, præter Apostolos, auctoritas in religionē nulla est.

2. Theſſ: 2. 9.

2. Tim: 4. 4.

Blasphemum est dicere, Patrem sine filio nihil facere posse.

a seipso facere possit, licet per alium faciat, ibi eandem numero virtutem esse, nemo sanæ mentis dixerit.

Porro, dum me docet Smiglecus, quomodo filius, qui nihil a seipso agat, absolutè æqualis sit Deo, qui omnia ex seipso agit, oblitus est ejus, quod sine rationibus nec ego nec quicquam alius, qui ab ipso Ecclesia recessimus, ipsum audire teneamur. Hic verò ipse aliud nihil dicit, quàm quod jam antea dictum est, & a me, tanquam blasphemum, quid refutatum, nempe ita unam & eandem fuisse operationem Patris & filii, ut nulla fuerit dependentia a Patre, sed quod eodem prorsus modo operatus sit Pater & filius. Hoc enim falsissimum esse, Christi verba, *Filius a seipso nihil potest facere*, perpetuò evincunt. Et si verum est, quod ait Smiglecus, *tunc inæqualitatem inferri posse, cum quis non possit quicquam a seipso facere ob defectum vel dependentiam potestatis*, jam semetipsum in eo, quod me docere voluit, refutavit. Nihil enim certius est, quàm Christum in illis verbis, *Filius a se ipso nihil potest facere*, disertè docere voluisse, se nullo modo quicquam eorum, quæ tunc fiebant, facere potuisse propria & non accepta potestate, & proinde defectum eatenus & dependentiam indicasse, quatenus ea potestas, quæ tunc in ipso manebat, & propria ejus effecta fuerat, a Patre data sibi ex gratia fuerat. Per quod id etiam dilutum est, quod deinceps addit Smiglecus, ad conciliandum, quomodo quis sit summus Deus; & tamen nihil possit a seipso facere. Tunc enim non summum fore concedit, si ob defectum vel dependentiam non possit. Iam verò docuimus, Christum id ipsum dicere, cum dicit, se nihil a seipso facere posse.

Verſeram hoc etiam in priori responsione vehementiùs, nempe nullo modo dici de eo posse, qui naturam divinam habeat, vel summus Deus sit, quod nihil a seipso facere possit. Nam si omnia a seipso possit secundum alteram naturam, eamq; potiorē, negari non posse de toto subjecto, id nihil a seipso posse. Quemadmodum de homine negari non potest, eum aliquid non posse, quia corpus ejus id non possit. Satis enim est, hominem id posse secundum animam: Sed ad hoc connivet Smiglecus perpetuò. Nos verò ista observare lectore jubemus, ut, qua fide Smiglecus, disputet, hinc dignoscere queat.

Sed nunc iterum disertè ascribit Smiglecus, quod antea aliquoties etiam in hoc capite dixerat: *nempe hac ratione nec Patrem fore Deum summum. Quæ audacia & sophisticatio Smiglecii blasphemum, digna est iterum examine. Sic igitur ait: Is, qui sine alio nihil operari potest, non est summus Deus. Atqui pater sine filio nihil operari potest. Non est igitur Deus.* Animadvertite hîc, quisquis es, Smiglecii ingeniû. Primùm loco ejus quod concludere debebat, non est i-

Nihil a seipso facere posse, dependentiam, suo modo, potestatis significat.

Summum Deum esse, & nihil a seipso facere posse, repugnant.

Smigle omittit, quæ refutare sequitur.

Argumentum Smiglecii examinatur.

gitur summus Deus, concludit, *Non est igitur Deus*. Deinde maiorem impudenter aliter format, quàm nos, & quàm ipsemet paulò antè confessus fuerat. Nos enim non dicimus, eum, qui sine alio operari non potest, non esse summum Deum: sed dicimus, *eum, qui a seipso nihil potest facere*, non esse summum Deum. Ergo aut insigniter imperitus est Smiglecus, aut dolo tantum rem agit. Illud verò, quia de se dici nolet Smiglecus, nec ego dicere ausim, aut hoc dicendum mihi est, aut certè aliquid aliud cogitandum, nempe Deum ipsius animi excasse, ut, quia veritatem, quam, nostra refutando, non potest non videre, admittere ob causas parum iustas non vult, eandem admittere non possit, & interim quidvis scribat, ne in disputando succubuisse videatur. Sed deinde, quæ probatio minoris est? Quæcunq; enim Pater fecerit, hæc & filius similiter facit. Num hîc dicitur, quod est in minori, nempe Patrem sine filio nihil operari posse? Certè nihil minùs. Num verò hinc illud colligi potest? Minimè verò. Verba enim Christi tantum id in se continent, quòd, quæ Pater faciat, filius tunc etiam similiter fecerit, cùm in terris esset: at nullo modo indicant, quomodo vel pater vel filius faciat. Hoc verò antea indicatum fuerat a Christo, dum dixit, Filium nihil a se ipso facere posse, nisi Patrem viderit facientem; & iterum dicitur, cùm postea addit, Patrem diligere filium, & omnia ei monstrare, quæ ipse facit.

Iam Smiglecus iterum me docet, quid sit dependentia propriè: & quia Christus virtutem a Patre acceperit, non ex liberalitate & gratia, sed naturaliter & necessariò, idq; ab æterno, ideo eam accepisse sine dependentia asserit. Sed hoc totum antea non semel dictum ab eo fuerat: a me verò, tanquam sacris literis contrarium, rejectum. Christus enim in hoc ipso loco ait, Patrem diligere filium, & propterea ei opera monstrasse, quæ tunc faciebat; et ex eadem dilectione etiam opera maiora ei demonstraturum. Si ex dilectione Pater virtutem dedit filio, ergo non naturaliter & necessariò: Si semel dedit certa opera, & iterum maiora alio tempore, ergo non ab æterno. Immutum igitur manet, quia filius a seipso nihil potest facere, filium non esse summum Deum. Is enim omnia a seipso facere potest.

Sed nos iterum urget Smiglecus, ut iplemet ait, *dum querit, quanam sint illa opera, quæ filius non potest facere, nisi videat patrem facientem, num diversa sint, num eadem. Si diversa sint, consecuturum illud absurdum, quòd pater priùs opus suum facere debeat, tum filius aliud simile opus exemplo patris facturum: si eadem, unam eandemq; patris & filii operationem, & ex consequenti eandem virtutem & naturam esse*. Sed & hoc totum antea dictum fuerat, & a me refutatum in pagina præ-

Sine alio nihil operari posse, & nihil a seipso operari posse, diffectunt.

Patrem sine filio nihil operari posse, & quæ Pater facit, ea similiter filium facere, differunt.

Christus non necessariò, nec ab æterno, sed ex gratia & certo tempore virtutem operandi accepit.

Christus non est
respectu Patris id,
quod est, respectu
artificis, sapien-
tia illius.

cedenti. Prius ridiculè dicitur, ob non intellectum Christi verborum, *nisi quod viderit patrem facientem*, sensum: posterius captiosè. Potest enim esse una eademq; virtus in duobus, diversa ratione, in uno naturâ, in altero, beneficio alterius. Nugatur autem vehementer Smiglecus, dum sic considerat Christum respectu patris, ut considerari potest sapientia artificis in artifice. Nam hac ratione Christus Deus esse negatur, quod tamen nunc probandum suscepit Smiglecus. Nam ut sapientia artificis persona ab artifice distincta non est: sic nec distincta erit persona a Patre Christus. Quomodo igitur ejusdem erit naturæ Christus cum patre? Artifex solus operatur per suam sapientiam: At sapientia ipsius non potest dici similiter operari, ut ipse, nisi improprie. nam per se non subsistit: et si hac ratione etiam Christus dicatur operari, jam persona esse non poterit, adeoque nec Deus.

Nunc verò aliud agere incipit Smiglecus: carpit scilicet nostrâ explicationem verborum Christi, *nisi viderit Patrem facientem*, quæ est, nisi quod faciendi potestatem & iussum a patre habuerit, et eam, non sine contemptu nostri, sic excipit: *scilicet istis hominibus peracutis idem est facere, quod faciendi potestatem habere? O cæcas hominum mentes! si enim tam impudenter scripturas pervertere liceat, quid veri unquam ex scripturis elici poterit?* Ad marginem etiam addidit: *Arianorum in interpretando nequitia.* Tu verò, benevole lector, memento, quoties isto scribendi modo utitur Smiglecus, eum aut falli, aut fallere, aut simul utrumque concurrere. Nonne enim prorsus falsum est, quod de nobis affirmat, & tot verbis exagitat: *Non dicimus, facere & potestatem faciendi concedere, idem esse, ut nos traducit Smiglecus: sed dicimus, verba, nisi quod filius viderit Patrem facientem, idem esse, nisi quod filius faciendi potestatem aut iussum a patre habuerit.* Hoc verò quid convenientius? Perinde enim esse, si quis nihil possit a seipso facere, sed tantum quod alium videt facientem, ac si potestatem & iussum aliquid faciendi ab alio habeat, puto per se omnes intelligere. Sed & alio dolo hîc usus est Smiglecus. Ut enim explicationem nostram exosam redderet, non tantum falsò eam allegavit, verum etiam mutilè. Nam si verba illa, *nisi Patrem viderit facientem*, sola ponantur, non tam evidenter apparet, eum sensum illorum esse, quem nos indicamus: At si alia, quæ præcedunt, addantur, hoc modo: *Filius a seipso nihil potest facere, nisi quod viderit Patrem facientem*, tunc, aliud sensum posteriorum verborum esse non posse. præter eum, quem nos asserimus, evidentissimum est. Nam si de aliquo dicatur, eum a seipso, hoc est, potestate non accepta sed naturali, nihil facere posse

& tamen

Verborum: *nisi quod viderit Patrem facientem*, sensus eruitur.

& tamen iterum dicitur, eum aliquid facere, necesse est, eum ab alio potestatem & iussum faciendi accepisse. Tertius enim modus agendi inter hos duos non datur. Vnde apparet, Smiglecium a se confictam explicationem exagitare, & frustra indignari.

Denuo nos urgeri, ait Smiglecus, & argumentum efficacissimum pro absoluta Christi aequalitate sumi ex his verbis: *Quaecunq; pater fecerit, ea filius similiter facit.* Sed idem argumentum iisdem verbis eodem fere folio ascriptum fuerat. Quomodo igitur possumus denuo illo premi? Cogitet Smiglecus secum, quid ego & alii de ipso iure sentire possimus, dum ista legimus. Hac negligentia Smiglecii ita indicata, concludo iterum, & dico, summam esse audaciam Smiglecii, qui ex illis Christi verbis, *Quaecunq; pater fecerit, ea filius similiter facit,* inferre audeat, patrem nihil facere, nisi quod filius similiter facit. Christi enim verba tantum docent, quod Christus sine Patre nihil facere potuerit, sed quod ea fecerit, quæ pater tunc faciebat: & ita ostendunt, Christum nihil potestate, quam a seipso habeat, fecisse: Smiglecii autem illatio ita Patrem ad filium alligat, ut nos filium ad Patrem alligamus. Quæ magna est blasphemia. Pater enim multa & antea fecerat & postea fecit, quæ filius similiter nec fecit, nec facere potuit. Et ea propter Christus ad ista opera miraculosa, quæ tunc fiebant, & alia ad Christi Evangelium pertinentia, respiciens, vocibus, *fecerit, & facit* usus est, aliis proculdubio usus, si de omnibus aliis, quæcunq; Deus unquam fecerat, loqui voluisset. Appellat hic doctorum iudicium Smiglecus: appello & ego, si unum adhuc verbum addidero. Nimis ineptire Smiglecium, qui, argumentis hactenus a se coacervatis quasi non confidens, iterum argumentum subnectit omnium infirmissimum. *Omnia, ait, nominantur, ergo, nihil excipi, nemo diffiteri potest.* Vix enim alicubi vox *omnia* universè prorsus accipitur: & tamen, si crebrò generatim accipiat, argumentum ex eo ductum, nullum esse, luce meridiana clarius est. Hic verò eam restringendam esse, antea indicavimus. Nam de rebus, quæ tunc fiebant, sermo est, nempe de operibus, quæ pater filio demonstrabat minora illis, quæ postea erat ei demonstraturus. Hæc igitur omnia tantum, quæ tunc faciebat pater, similiter & filius faciebat. Sed & ipsa verba Smiglecii sequentia quid sapiant acuminis, iidem docti iudicent, dum ait: *Quod si nihil facit pater, quod non faciat filius: ergo nihil facit, nisi quod facit filius. Nam si aliquid faceret, quod non facit filius, non esset verum, quæcunq; pater facit, hæc & filius similiter facit.* Tantum enim non nugatio sunt ista omnia, & ad sensum exoticum detorsio verborum Christi, dum ita dependere dicitur pater a Christo, ut Christus a patre. Nō

Sensus verborum,
*Quaecunq; Pater
fecerit, & filius
similiter facit*
indicatur.

Pater multa fecit,
quæ Christus non
fecit, nec facere
potuit.

Nusquam dicitur, Patrem nihil facere, quod non faciat filius.

dicit Christus, patrem nihil facere, quod non faciat filius. Ergo etiam falsum est, patrem nihil facere, nisi quod faciat filius. Et tamē verum est, quæcunq; pater tunc faciebat, similiter etiam tunc fecisse Christum. Nam & Pater per Christum miracula faciebat, & Christus potestate sibi a patre data eadem opera edebat.

Futilem porro appellat hanc argumentationem, dū ex eo, quod filius non possit quicquam a seipso facere, colligo, patrem & filium non operari eadem numero potestate, quā tamen solidior vix ulla esse potest, ut ipsa res loquitur. Sed audiamus quid dicat adhuc Smiglecus? *Etiamsi enim, ait, una sit numero potestas: tamen in filio est a Patre: in Patre non est ab alio, sed a se: & idcirco eadem numero potestate & filius non a se dicitur operari & pater a se.* Hoc verò quid ineptius? Ita enim loquitur Smiglecus, ac si jam constet, unam numero potestatem esse in patre & Christo, & deinde, quomodo sit in patre & filio nudē asserit. cū hoc ipsum nunc probandum sit, an una numero potestas detur in patre & filio. Hoc enim impugnatur argumento nostro. Sic scilicet quasi fugiens sæpe pugnat Smiglecus.

Sed nunc alterum argumentum meum affert: Christo pater ex dilectione omnia ostendit, quæ facit. Ergo Christus non fuit absolute æqualis patri. Is enim naturali sua potestate omnia agit. Dicit autem Smiglecus, *hoc facile refutari, & addit: Nam quia filius eadem prorsus opera, & eadem, quā pater, virtute operatur, est unius virtutis & nature cum patre, ut dictum est, ac proinde verus Deus, & sic illi non ex dilectione, sed naturaliter opera patris, demonstrantur, eaque filius naturaliter videt. Quatenus verò ex dilectione demonstrantur eadem opera, indicatur in Christo alia quoq; natura, humana videlicet, cui ex gratia demonstrantur opera patris videnda.* En habes, lector, artificium responsionis Smiglecianæ. Cū non habet, quod se convertat, audacter id, quod est in questione, sumit. Nonne enim hoc ipso argumento meo impugnatur natura ista in Christo divina, quā hīc eludere me vult Smiglecus? Præterea nonne, concessis etiam istis fictitiis in Christo naturis, falsum esse constat, quod hīc dicit Smiglecus? Quid enim opus fuisset, ut Pater Christo demonstraret aliqua opera, siquidem Christus, quā Deus, ejusdem operationis prorsus & nature est, ut addit Smiglecus? Iam enim ista naturā divinā poterat demonstrare Christo omnia opera: imò non poterat non demonstrare omnia opera Christo, & proinde pater nullo modo, ea demonstrare, dici poterat. Sed porro falsum esse, quod filius eadem prorsus opera, & eadem, quā Pater, virtute, operatus fuerit, jam hoc capite decies probatum fuit. Christus enim se tantū facere, tunc scilicet, cū ista

dice-

Quia Pater omnia Christo demonstravit, nulla in Christo divina natura exitit,

diceret, ait, quæ pater faciebat, nempe tunc etiam, hoc est, de præsentibus tunc temporis tantum operibus agit, & se nihil a seipso facere posse affirmat. Vnde patet, eum nec eadem prorsus opera, nec eadem prorsus operatione operatum esse.

Tertium argumentum meum est: Quomodo is absolutè æqualis Deo esse potest, in quo incrementa operum locum habent, & cui præter ea, quæ habet, plura dari possunt? Certissimum enim est, Deum omnia simul & semel habere, quæ in natura ejus sita sunt. Smiglecus me interrogat, *an in Deo incrementa operum locum habeant?* Respondendo igitur, isto modo, quem ego in Christo ex verbis ipsius ostendo, & quem hic supprimit Smiglecus, nulla ratione locum in Deo habere, nempe, ut ei, præter ea, quæ facere semel potest, postea iterum alia faciendi detur potestas. Hoc enim est, quodd Pater demonstrabat filio opera, & iterum alia demonstraturus erat. Et per hæc verba, non operum a patre effectorum, sed virtutis operandi incrementa intelligi, ex eo constat, quodd Christus, declaraturus vel probaturus hanc operum majorum demonstrationem, addit hæc verba: *Sicut enim pater mortuos resuscitat & vivificat, ita & filius quos vult, vivificat.* Nec enim pater antea, cum Christus hæc diceret, neq; postea in hunc usque diem opus tale exhibuit, nec porro exhibebit, quodd mortuos sit vivificaturus, nempe per se. Hoc enim per Christum faciet. Relinquitur igitur, Christum dicere voluisse, sibi tantam virtutem deinceps dandam esse, quanta tunc in patre erat, ut scilicet possit etiam mortuos, quos vellet, vivificare. Quia verò ad cap: 2. relegat lectorem Smiglecus, ubi se demonstrasse ait, Christum omnem suam virtutem & potestatem semper habuisse, ego etiam eodem jure ad illud caput appello.

Argumentum præterea nostrorum est: Si Christus sit æqualis Deo, non fore eum æternum & summum Deum, cum nemo sibi ipsi sit æqualis. Hoc antea malè conceperat Smiglecus hoc modo: Nemo sibi ipsi æqualis esse potest. Si ergo Christus idem Deus sit cum patre, sequitur, Christum sibi ipsi æqualem esse. Monueram ego hujus vitii Smiglecium: Ille verò ad hoc connivet ita, ut nec errorem agnoscat, nec defendat, nec excuset. Quod an Theologiam tractantem deceat, judicet lector. Nunc, ad rectè conceptum, idem prorsus repetit, quod antea etiam dixerat: *Christum non sibi sed Patri esse æqualem, & , quamvis pater sit idem Deus cum Christo, non esse tamen eandem personam.* Qui respondendi modus quàm sit desperabundus, & tunc indicavi, & nunc iterum indico. Dico, principium peti ab adversario. Nam id, quod est in questione, ita sumit, ac si jam probatum vel

Incrementa operum quomodo in Deo locum non habeant.

Christus virtutis operandi incrementa accepit.

Smiglecus mortua contemnit.

a nobis concessum esset. Smiglecus ait: Respondentem non petere principium, cum ex suis principiis respondet: Ex sua autem & omnium sapientum sententia naturam & personam distingui, idq; ante a se probatum esse, & occasione huius sui responsi, me immerito imò stultè clamare, principium a Smigleco peti, & non solum me illum improbè calumniari, sed etiam, quid sit petitio principii, turpiter ignorare, satis prolixè perorat. Sed si expenderit Smiglecus, quod res est, animadvertet, se hinc latebras tantum quærere, nec tamen evadere posse. Nonne enim principium petit respondens, cum ex suis principiis tunc responderet, quando principia ista illius impugnantur? Hoc verò fieri in hac quæstione manifestum est. Principium est Smiglecii: Christum esse summum Deum, qui pater est, non tamen eandem personam. Nos argumentum opponimus tale: Christus est æqualis summo Deo. Ergo non est summus Deus. Nemo enim sibi ipsi æqualis esse potest. Quo argumento nostro impugnatur totum illud principium Smiglecii. Nam qui negat, Christum esse summum Deum, eo quod Deo æqualis est, is hac ipsa opera docet, illum non esse talem divinam personam, qualem eum esse credit Smiglecus. Iam cum ad hoc argumentum diluendum dicitur: aliud esse in Deo naturam, aliud personam; & Christum, licet sit æqualis Deo, non esse tamen idem cum Deo personam, sed naturam tantum, quid aliud quæso fit, quam quod petitur, quod est in principio? Quod ego quidem doctis iudicandum relinquo.

Addam autem hinc, quod ipsemet Smiglecus alibi scribit: *Stultum est, dare instantiam in iis rebus, quas adversarius non admittit. Lex instantiarum est, ut sint ex earum rerum genere, quæ ab adversario admittuntur: ita ut, iis admissis, non possit admittere id, de quo controversia instituta est.* Hoc autem ibi scribit, ubi Dn. Moscorovium ex eo, quod in Christi nomen baptizamus, colligere ait, baptizari in alicujus nomen, non soli Deo competere, quia Christo & nomen Iesu impostum legamus, & ipsum a Deo factum esse Christum & Dominum. Et hoc crassam Dn. Moscorovii petitionem principii appellat.

Præterea & hoc addo, Smiglecii ad hoc argumentum responsum, non carere alio etiam vitio. Nam pro eo, quod nos unà cum scriptura dicimus, Christum Deo esse æqualem, unde constat, eum non esse ipsum Deum, ille ait, Christum patri esse æqualem. Quanquam verò ex nostra sententia Deus is, cui æqualis est Christus, pater sit, & nemo alius: tamen ex mente Smiglecii, id non semper verum est. Is enim credit, per vocem *Deus*, ipsam etiam Trinitatem intelligi. Iam si id verum sit, quid hinc valebit ista Smiglecii responsio: Non sibi, sed

patri

Principium a Smigleco peti, docetur.

In lib. de Baptismo pag: 9.

Fallacia Smiglecii.

patri æqualis est? Certum enim est, si vox *Deus* omnes tres personas Trinitatis quandoq; significet, & una illarum sit Christus, Christum non patri sed sibi ipsi æqualem futurum. Quod falsissimum esse nemo non videt, & ipsum etiam Smiglecium non diffiteri, vel hinc constat, quòd, loco Dei, patrem substituat in sua responsione. Quæ de temeritate mea addit Smiglecium, quòd verba Christi, *nisi quod videris patrem facientem*, ita explicem, nisi quod pater ei concesserit, per ea, quæ suprà dicta sunt non semel, satis diluta esse unusquisq; per se perspiciet.

Addit adhuc duo alia, ex eodem capite Ioh: 5., pro Christi absoluta cum patre æqualitate, argumenta. 1. est: *quòd Christus habeat vitam in semet ipso, ut pater.* Vnde infert, *vitam Christi ita divinam esse, ut est patris, & proinde eandem naturam.* Sed ad hoc responsum est antea in hoc eodem capite. Vt mirari possis, quid illa repetitione sibi velit Smiglecium, si id datâ operâ facit: Si verò per incuriam ista sunt vel negligentia, certè non multum exultationi suæ cōsuluit. Repeto id, quod res est, uno verbo, Pater habet vitam in semet ipso: Christo data est vita a Patre. Ergo vita independens duplex, altera naturalis, altera beneficiaria. 2. Argumentum est, *Christo debetur par honor cum patre.* Ergo prorsus æqualis Deo. Sed hoc ad rem facit nihil. Nunc enim de absoluta Christi cum patre æqualitate ante mortem sermo est: Honor autem ille, de quo ibi sermo est, ad tempus futurum refertur; & tantum indicatur, Deum velle, ut Christus honoretur sicut pater, quod prius a Deo procuratum non est, quàm cùm Deus Christum ex mortuis resuscitavit, & super omnes cælos exaltavit. de quo suprà nimis multa dicta sunt, ita ut non opus sit ad ea quicquam respondere, quæ porrò sibi, nomine nostrorum, objicit & refutare nititur Smiglecium, nisi & lectoris benevolentiam abuti, & tempus inaniter perdere velimus. Agnoscimus nunc in Christo potestatem parem patris potestati: sed datam, sed tantum in salutis negotio, sed ad consummationem salutis tantum. Tunc enim regnum suum tradet Patri, & ipse filius subjectus ei erit. Ergo honorem suo modo parem honori divino ei tribuimus, non tamen prorsus parem, ob causas jam additas. Atq; ita hætenus firmiter demonstravimus, Christum, ante suam exaltationem, non fuisse prorsus & absolutè æqualem Deo.

Christi vita divina ut Patris, beneficium Patris.

Perfectus Christi honor post exaltationem illius cepit.

Quatenus par potestas Christi divina.

Caput VII.

*Christum post resurrectionem deum reipsa & perfectum
factum esse Dominum, ostenditur.*

VANAM Smiglecii assertionem, quod Scripturæ testentur, Christum ante mortem perfectè dominum fuisse, sinimus. Loquetur enim pro nobis id, quod hæcenus scripsimus: Quo- modo nunc idem docere conetur Smiglecus, videamus. Duo loca antea a se allata ineptissimè, nunc rectè allata esse pertinacissimè asserit. Alter locus est, Ioann. 3. 34. *Non enim ad mensuram, vel, ex mensura, Deus dat spiritum.* Dixeram ego, hunc locum de Christo accipiendum esse, non constare, rationibus additis satis evidentibus, id eoq; alium eorum sensum esse posse, quàm is est, quem Smiglecus illis affingit. Smiglecus primùm indignatur, & *hæreticorum me ingenium ostendere, quorum proprium sit, novas indies artes ad receptos ab omnibus scripturæ sensus everteudos excogitare*, morosè obijcit. Sed Smiglecus oblitus est, semetipsum esse hæreticum, vel saltem a me pro tali haberi; non attendit etiam, non esse eas artes ullas, quæ rationibus muniuntur, & sacris literis consentanea sunt; nec perpendit deniq; semper rationum potiore esse vim, quàm ejus, quod, ut ille ait, ab omnibus receptum est. Non enim omnes sunt illi, qui idem cum Smiglecio sentiunt, sed tantùm Pontificii omnes; præter quos, alios viros multos, & multa eorum scripta olim extitisse, ipsimet Pontificii confitentur. Sed hæc leviora sunt.

Videamus, quomodo probet Smiglecus, hæc verba ad Christum necessariò, ut ait, pertinere. Sicigitur scribit. Primò, *quia ad eum finem commemorantur, ut probent, Christum Dei verba loqui.* At consecutio nulla est. Potuerunt enim in eum finem commemorari, etiam si ad Christum nullo modo pertineant. Nonné enim ad probandum, Christum, quem Deus misit, verba Dei loqui, hoc est, perfectissimam Dei voluntatem exponere, egregiè illud quadrat, quia Deus non dat spiritum ex mensura? Hac enim ratione tacitæ objectioni occurratur, quâ quis dicere potuisset: Cur plus debeo tribuere Christo quàm aliis? cum alii etiam spiritum Dei habuerint, & responderetur, Deum quidem dedisse etiam aliis spiritum, sed non semper dare eum eodem modo & eadem mensurâ, sed, pro libitu suo, huic abundanter, alii verò abundantius.

Deinde ait Smiglecus, *id constare ex verbis sequentibus: Pater diligis*

Boens Ioan: 3. elu-
cidatur.

Smiglecus ca-
figatur.

Quomodo verba
Ioan: 3. superiorū
sint ratio,

diligit filium, & omnia dedit in manu ejus, quibus scilicet ratio reddatur, quare non ad mensuram Deus det spiritum Christo. Sed illud antea dictum fuerat a Smiglecio iisdem verbis in Monstris, & a me refutatum ita, quòd nulla sit rationis redditæ nota: sed quòd sequentia cum præcedentibus tantùm simpliciter nectantur & quasi continuantur. Cur igitur hoc ita pertinaciter obrudit Smiglecus, non refutato eo, quod illi responsum erat?

Tertium ait, nisi de Christo hæc verba intelligantur, de nullo alio intelligi posse. Aliis enim Deum dedisse spiritum ad mensuram: soli filio non ad mensuram. Quod enim datur ad mensuram, datur parè aut mediocriter, quòd verò datur non ad mensuram, datur largissimè & effusissimè. Sed hoc frustrà totum est. Nos enim nunc contendimus, de nulla persona id dici necessariò. Ergo nec de Christo. Iam si id, quod in hoc loco dici videtur, soli Christo competit, id ex accidente est, quatenus scilicet aliunde constat, Deum unxisse Christum oleo læticiæ super omnes consortes illius. Quanquam concessio eo, quòd de Christo hæc verba sint accipienda, nihil prorsus accedit præsidii Smiglecio. Potest enim quis sine mensura spiritum divinum habere, hoc est, perfectissimè nosse omnia divina secreta: nec tamen esse omnium absolutus Dominus. Et hætenus argumenta fuerunt Smiglecii, quibus docere voluit, verba Ioannis de Christo accipienda esse, quæ qualia & quanti sint momenti, expendet lector: nunc, quomodo nostras rationes refutat, videamus.

Dixeram primò, filium non nominari, nec aliquo modo, per relativum scilicet, indicari, de eo sermonem ibi esse. Smiglecus sat habuit nudè dicere, ex materia subjecta apparere, alteri quàm filio accommodari non posse. Ego autem, id verum esse, Smiglecium hætenus docuisse, nego: simplices porrò assertiones apud nos nihil valere, novit Smiglecus. Dixeram iterum, ex voce *dai* colligi posse, de Christo non esse sermonem. Hæc enim præsentis temporis est: Christo autem jam antè datus erat Spiritus sanctus. Smiglecus ait, *modum loquendi esse usitatum, quo præsens tum pro futuro, tum pro præterito solet accipi*. Ego verò, licet præsens pro futuro sæpe numero accipi fatear: nego tamen præsens pro præterito ita frequenter accipi, ut ea conjungere ita licuerit Smiglecio. Rarò enim hanc enallagen occurrere, hætenus persuasum habeo. Quæ verò rarò occurrunt, ad ea, in scripturis explicandis, non nisi tunc recurrendum esse, cùm nulla alia datur eas intelligendi ratio, omnes sani Theologi jure sentiunt. Itaque ridendus est Smiglecus, qui absq; omni necessitate docet, præ-

Smigl: ad solutiones vel objectiones non respondet.

Verba Ioan: 3. de nulla persona intelligenda necessariò.

Præsens pro præterito rarò usurpatur.

Ad ea, quæ rarò usurpantur, rarò recurrendum.

sens pro futuro interdum accipi, cum id nemo neget, & ad rem nihil prorsus faciat. Nunc enim, an præsens pro præterito accipiatur, quaestio est, idque ostendendum erat. Reprehensione autem dignus censendus est, qui, ad ostendendum, præsens pro futuro accipi, afferat locum Ioan: 5. *Quaecumque pater fecerit, hæc & filius similiter facit.* Quid enim vetat, quo minus hoc in loco vox *facit* de iis tantum rebus intelligatur, quæ tunc fiebant, & de nullis aliis, ut antea fuisse docuimus? Ad ostendendum porro præsens pro præterito accipi, satis habuit attulisse hæc verba: *Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.* Quis verò concedet Smiglecio, hic de præterita dilectione sermonem esse, cum, pereleganter id de præsentis dilectione intelligi posse, nemo non videat. Mirarer sanè Smiglecii in hac re probandâ negligentiam, nisi compertum haberem, id difficulter probari posse ex sacris literis, quod hic affirmat. Meminerit autem Smiglecus, præsens pro præterito accipi, hæctenus a se demonstratum non esse, & valde utilem esse eam grammaticam, quæ a propria verborum interpretatione non recedit, absque urgente aliqua necessitate. Quæ quia hic nulla ostendi potest, firmum stat, hæc verba de Christo non esse necessariò accipienda. Dum denique queritur Smiglecus, me manifestam vim scripturæ facere, quod verba *non ex mensura* (sic enim ex Græco sonant verba) dat Deus spiritum, ita explicem, non dat Deus spiritum unâ & eâdem mensurâ, pueriliter se gerit. Cum si non constet, de Christo ista verba accipienda esse, istum sensum admitti saltem posse, nemo sanæ mentis negaturus est.

Iam ad alterum locum Ioan: 1. *Verbum caro factum esse*, accedens Smiglecus, indignabunda utitur præfatione, quâ in nos ita invehitur, ac si scripturæ aliquam partem in dubium vocemus: Sed huiusmodi invecivis orationibus nihil nunc proficitur, Smigleci, apud eos, qui jugum vestrum excusserunt: rationibus nisi certaveris, victum te esse tu ipsemet fateberis. Nihil hic ecclesiæ veræ, nihil etiam aliis viris doctis detrahitur, dum dicitur, vocem, quæ antiquitus conversa fuerat, *factum est*, converti posse, *fuit*. Exigua enim admodum in eo est eruditio, & pueris id notum esse potest. Hoc verò ab Ecclesia Romana & aliis non fuisse observatum, non eruditionis defectu, sed alii rei tribuendum esse, nos sponte nostra confitemur, ita ut, etiam si nos omnes Augustinus unus superet, quem tamen tam superciliosè & non sine convicio (*Quæ malum, tanta arrogantia & superbia*) nobis opponi valde miramur, cum nulla ista dicendi occasio prorsus fuerit: tamen hic vel lapsum eum esse, vel vim vocis Græcæ parùm rectè considerasse aut intellexisse, dici possit. Sed, his indignationibus

Quid sit spiritum
non dari ex mensura.

Cum adversariis
non invecivis sermonibus
sed rationibus certandum.

tionibus omiſſis, quæ indicio ſunt, Smiglecium deficere rationes, quid ad noſtram verſionem dicat, expendamus.

Concedit igitur primùm, vocem Græcam ἐγένετο ita converti poſſe. Ex quo apparet, quàm otioſè autoritatem eccleſiæ & Auguſtini nobis hîc oppoſuerit. Quod enim ratio permittit, id nemo hominum, autoritate ſua ſola, infringere poteſt. Sed ait Smiglecîus, verti etiam poſſe, *factum eſt*. Non negamus. Videndum eſt igitur, utra verſio obtinere debeat. Quia verò id a nobis factum eſt nuper in refutatione libri Smigleciani, *Verbum caro factum*, ubi omnia, quæ Smiglecîus dicit, refutata & noſtra deſenſa extant, nolo tempus inaniter perdere. Videat benevolus lector, ſi velit, caput iſtius libri. 17. &, jure me hîc ſublitiſſe, conſitebitur.

*Smiglecîus ſe id
pſum refutat.*

Addenda tamen hîc ſunt quædam, quæ in loco citato non tractantur, quorum unum eſt: An plenitudo gratiæ & veritatis abſolutè ſit accipienda de omni gratia, an verò de ea tantùm, quæ doctrinâ continetur. Nos hanc exprimi affirmamus. opponitur enim hæc gratia legi per Moſen lata. Smiglecîus, cùm neſciret, quid hîc reſpondendum eſſet, iterum indignatur, &, *Chriſti nos dignitati & majeſtati detrabere*, aſſerit. Sed ad iſta nos convicia jam ſurdi ſumus, conſcii noſtræ nobis innocentia. Reſponſionem petimus. Totâ igitur me viâ errare, ait: *Sicut enim gloria ejus fuit gloria quaſi unigeniti a patre, hoc eſt talis & tanta, quanta unigenitum Dei filium decebat: ita & plenitudo gratiæ & veritatis tanta intelligenda eſt, quanta unigenitum Dei filium decuit.* Sed nihil dicit Smiglecîus. Nam, ut plenitudo gratiæ & veritatis ſecundùm quid accipi poteſt: ita etiam Chriſti gloria, tunc temporis gloria quaſi unigeniti a patre, ſecundùm quid conſiderari poteſt. Ut ut enim ſemper unigenitus Dei, filius Chriſtus fuerit: non ſemper tamen ob eaſdem cauſas unigenitus filius Dei fuit.

*Convicia a diſpu-
tationibus abeſſe
debent.*

*Gloria Chriſti
Ioan. I., ſecundùm
quid conſiderari
poteſt.*

Quæ deinceps diſſerit de differentia plenitudinis gratiæ inter alios ſanctos & Chriſtum, ea prorfus omitti poterant. Nemo enim neſcit, quantum diſſerat ab aliis omnibus Chriſtus: Ex eo verò, quòd Chriſti plenitudo excedat omnium aliorum plenitudinem, non ſequitur, eum tunc, cùm in terris eſſet, plenum fuiſſe abſolutè omnis gratiæ, quæcunq; dari ei poterat, quod nunc probandum erat.

Alterum eſt, quòd verba iſta, *plenus gratiæ & veritatis*, intelligi poſſint de tempore, cùm Ioannes iſta ſcriberet. Quod hac ratione comprobâram. Nam Ioannes mox addit: *& ex plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.* Ioannem autem & alios Apoſtolos non accepiffe gratiam pro gratia, cùm Chriſtus in terris dege-

*Verba Ioan: de
quo tempore ac-
cipienda.*

et, hoc est, præstantiorem gratiam eâ, quam lex offerebat, hinc constare dixeram, quòd unâ cum aliis Apostolis, ad Christi usq; ascensionem, gratiam tantùm carnalem, qualem lex offerebat, somniarent. Ad hanc rationem nihil prorsus responderet Smiglecus: sed iterum nos mordet, quòd *omnis nostra industria in eo desudet, ut Christi dignitas & gloria quàm maximè minuatur.* Quod silendo nos refutamus. Novit enim D. Iesus, hoc falsum esse. Notet autem cordatus lector, tunc valdè premi a veritate Smigle:, cùm ita calumniatur. Loco autè responsionis hoc addit: *Verbum fuisse plenum gratia & veritate, tunc cùm caro factum est, & habitavit in nobis, post resurrectionem autè, quando Ioannes id scripsit, non in nobis habitabat, sed in cælo.* Sed ista omnia a Smiglecio ne dici quidem merebantur. Nam, falsum esse, verbum factum esse carnem; & verbum, cùm caro factum est, ut sentit Smiglecus, plenum fuisse gratia & veritate; & habitare in nobis, de hominibus vulgaribus accipienda esse, hæcenus docemus.

Sed quia, dato etiam, quòd verba illa, *plenus gratia & veritate,* & de tempore, quo Christus in terris versatus est, & absolute de omni gratia & veritate accipienda sint; & etiamsi alia, *non ex mensura dat Deus spiritum,* ad Christum referantur, non tamen ex eo sequi dixeramus, & iterum dicimus, quòd Christus perfecte dominus fuerit. cùm gratia & veritas, vel spiritus, nihil cum potestate commune habeant, respondet Smiglecus, *licet expresse de Christi dominio non loquantur, tamen ea continere, ex quibus id necessariò inferri debeat.* Nam si, ait, *Christus gratiâ semper plenus fuit, cùm secundùm adversarios præcipua Christi gratia, & beneficium fuerit potestas illa & dominium in res omnes, ea quoque gratia plenum semper fuisse, consequens est.* Sed ludit in voce Gratia Smiglecus. Hæc enim aliquando præ omnibus, quæ in aliquem conferri possunt, beneficiis accipitur: aliquando pro singulari beneficio, quod liberalitatem & beneficentiam respicit, ut hoc in loco. Opponitur enim gratiæ, nempe legali. Quod de potentia intelligere valdè foret absurdum: de beneficentia verò si intelligatur, rectissimè habebunt omnia. Plenus ergo fuit gratiâ, hoc est, perfectissima promissa Dei nomine revelavit: sed non plenus omni eo, quod gratia & beneficiû appellari potest, ut sophisticatur Smiglecus.

Addit Smiglecus: *Similiter si Deus non ad mensuram dat spiritum Filio, & non ad mensuram diligit Filium, omnia absolute dedit in manus ejus.* At scriptura non dicit, Deum non ad mensuram tunc dilexisse filium, cùm in terris esset: sed audaculus Smiglecus ista addere non erubuit; & etiamsi diceret, Deum non ad mensuram dedisse spiritum filio,

Gratiæ duplex significatio.

filio, & non ad mensuram dilexisse filium: tamen hinc non sequetur, eum tunc omnia absolute dedisse filio. Poterat enim ei, cui non ad mensuram spiritum dederat, & quem non ad mensuram diligebat, jam hoc jam illud dare, donec omnia, quæ scilicet dari necesse erat, ei daret.

Iam porrò Smiglecus docere iterum conatur, cur Christus Dominus non sit factus post resurrectionem, dum ait, *hinc consecuturum, Christum antea nullo modo fuisse Dominum, cum scriptura absolute dicat, Christum esse factum Dominum*. Sed animadvertere debebat, ea etiam dici posse fieri, & jurè, quæ perfecte fiunt. Hoc sensu dicitur, eos, qui nunc sunt filii Dei, futuros olim Dei filios. & de Christo dicitur, quòd, cum filius Dei esset, constitutus sit Dei filius in potentia per Spiritum sanctificationis.

Ait iterum, non sine argutia sed valdè sophistica, *si propter alias scripturas, quæ testantur, Christum antea fuisse Dominum, dicere nolunt adversarii, eum absolute esse factum dominum, sed tantum secundum quid, id est, factum perfectum: pari ratione nos dicimus propter scripturas, quæ illum antea fuisse perfectè Dominum testantur, non eo sensu dici factum Dominum, quòd antè non esset perfectè Dominus, sed aliis modis, quibus is, qui est perfectè Dominus, dici potest factus Dominus*. Sed impar est ratio ejus, quod sentit Smiglecus, ab eo, quod nos sentimus. Eum enim, qui dominus dicitur & est certo respectu, Dominum fieri posse perfectum, & sana ratio & ipsa scriptura contestatur, ut modò docuimus: At de eo, qui est re ipsa perfectè dominus, dici, eum factum esse dominum, nulla sana ratio permittit. Contradictio enim in eo est, esse perfectè aliquid, & id ipsum fieri. Ergo etiam id ipsum sacra scriptura admittere non potest. Nihil enim in sacris literis esse contradictorium, Smiglecus nobiscum confitetur.

Modos denique exponit Smiglecus duos, quibus Christus post resurrectionem dicatur dominus factus. Vnus est: *quòd Dominus sit factus quoad actum dominandi*. Alter est, *quòd per mortem novum jus & titulum domini sibi acquisiverit*. Sed quia hi modi antea etiam allati fuerunt, & a nobis refutati sunt in priori responsione, & nunc nihil novi ad eos confirmandos affertur a Smiglecio, nolo tempus inaniter perdere, repetendo jam non semel dicta, & in re valdè culpabili Smiglecium imitando. Summa est responsionis nostræ. Crasse in utroque isto modo principium peti, vel id tacite sumi, de quo controversia est, nempe Christum potestatem perfectam antea habuisse, sed eà usum non esse, & novo eam titulo obtinuisse. Probetur enim pri-

Successivè Deus
omnia dedit
Christo,

Fieri dicuntur,
quæ perfectè fiunt.
1. Ioan. 3. 2.
Luc. 20. 36.
Rom. 1. 3, 4.

Cum nostra sententia de loco
A. 2. præter
Smigleciā,

Essè aliquid perfectè, & id ipsum fieri, repugnant.

Smiglecus in
sententia sua exponenda principium plerumq;
petit.

us, Christum dominum antea habuisse: & tunc dicatur, eum illo usum non fuisse, vel uti noluisse, & novo deinde titulo obtinuisse. Hoc non probato, quid aliud facit Smiglecus, quàm quòd sibi & aliis astutè imponit, & vafre confictis ratiunculis, divinæ veritatis clarissimam lucem obscurare nititur. Quanquam & illud prorsus ineptè dicitur, eum, qui Deus ille summus est, ad certum tempus potestate vel dominio carere voluisse. Deus enim, qui naturâ talis est, non potest carere suo dominio. Hoc ipso enim Deus etiam est. Præterea quid opus fuit Christum à Patre dominum fieri, vel quomodo a patre dominus fieri potuit, si ipsemet perfectum antea dominum habuit? Nonné ex religione ludus tandem jocusq; fiet, si istas nugas tueri amplius velimus? Quantò verò rectius est, statuere, eum, qui olim infirmus fuit & mortalis, nunc a Deo ita esse exaltatum, ut omnia, solo Deo excepto, illi sint subjecta? Hæc enim & planissima per se sunt, & ad summam Dei gloriam pertinent, consolationem deniq; humano generi in Christo propositam, ad oculum quasi demonstrant.

Christus a Patre
Dominus effici nō
potuit, si antea
Dominus fuit
perfectus.

Caput VIII.

Sententia, de Christi post resurrectionem exaltatione, ex loco ad Phil. 2. asseritur.

POSSEM hîc iterum, benevole lector, jure meo uti, & ad hoc caput nihil prorsus respondere. Nam quæ hîc a Smiglecio dicuntur, dicta ab ipso sunt tum in Monstris, tum maximè in libello, *verbum caro factum*, ad quod responsum jam extat, tum deniq; in hoc ipso libro suprâ cap: 5., quòd lectorem etiam remittimus: ne tamen deesse veritati, toties iisdem fallaciis oppugnata, videamur, breviter quasi digito monstrabimus, quàm vani sint Smiglecii, licet satis verbosi, conatus.

Cur Christus non
fuerit altissimus,
ratio 1.

Verè igitur ait Smiglecus, nos ex eo, quia Christus exaltatus post & propter mortem fuit, concludere, Christum non fuisse semper altissimum: nec contrarium unquam vel ex scripturis vel ex sana ratione demonstrabit Smiglecus, quod tamen utrumq; promittit. Ait, Paulum dicere, eum, qui in forma Dei fuit, ac proinde altissimus, tam humiliatum quàm exaltatum esse. Vt igitur non repugnat, altissimum humiliari: sic nec exaltari. Sed incido nervum. Paulus non dicit, Christum fuisse altissimum. ergo nec dicere potuit, eum fuisse humiliatum: imò, quia Christum humiliatum dicit, negat eum esse altissimū.

Christum

Christum verò fuisse in Dei forma & æqualem Deo, longè aliud esse, quàm esse altissimum, imò, hæc contraria esse, suprà prolixè demonstratum est. Et hoc, non dicam argumento, sed dolo Smiglecii, qui in forma Dei & Deo æqualem esse, ita explicat, esse altissimum, detecto, nonné prostratus jacet Sophista?

Reliqua, quæ hîc interseruntur, quomodo Christus se exinaniverit, an formam Dei ad tempus deponendo, an formam servi sumendo, nolo nunc examinare amplius. Præstitum enim id est a nobis in refutatione libelli, *Verbum caro factum*. Rem ipsam exponam & defendam breviter. Certum est, Christum seipsum exinanivisse. Ergo certum etiam est, Christum formam Dei & æqualitatem cum illo ad tempus deposuisse, hoc est, ita se gessisse, ac si non esset in forma Dei & Deo æqualis. Nam formam Dei & æqualitatem cum eo perpetuò exercere, & exinanire se, contraria sunt.

Iam quòd Christus tempore passionis se filium Dei esse confessus est; quòd à latrone in cruce pro Domino agnitus, & a centurione fuerit; & deniq; Dominus gloriæ in cruce pendens a Paulo appellatur, ad id etiam ibidem respondimus. Nunc addimus: Longè aliud esse, fateri, se esse filium Dei, & Deo æqualem vel in forma Dei esse. Nam filium Dei se esse fateri, verbis absolvi potest: At æqualè Deo & in forma Dei esse, actiones externas respicit, nec quicquam cum confessione commune habet. Filium Dei esse, est de natura Christi: at in forma vel Dei vel servi esse, accidentia sunt. Agnosci itidem ab uno & altero pro filio Dei & domino, cùm interim extrema quis omnia patiat, & universus mundus eundem conspuat & eidem insultet, quomodo, in forma Dei & Deo æqualem esse aliquem, ostendere potest? Potest quis agnosci ab aliquo pro tali, qui sit in forma Dei & Deo æqualis: nec tamen propterea dici potest, eum esse in forma Dei & Deo æqualem. Nam preculdubio istam Dei formam & cum Deo æqualitatem semper, suo saltem modo, in Christo omnes illi agnovèrè, qui ipsi adhærebant: & tamen Paulus dicit, Christum seipsum exinanivisse. An Paulus Christum in cruce pendentem pro domino gloriæ agnoverit, paulo pòst videbimus. Malchum sanatum fuisse a Christo (non in cruce pendente, ut antea in Monstris dixerat Smiglecus, sed capto, ut nunc, seipsum, sed tacitè corrigens, ait,) istius formæ divinx & æqualitatis cum Deo argumentum quidem erat: sed tamen, dum is, qui paulo antè auriculam Malchi sanaverat, statim eâ ipsâ horâ passus est se capi, ligari & affigi, nonné semetipsum exinanivit, & ita se gessit, ac si omni potentia vacuus esset? Nos enim, dum Christum semetipsum exinanivisse dicimus, non id de i-

Æqualem Deo,
vel in forma Dei,
& altissimum esse,
contraria sunt.

Ratio 2.

Filium Dei, & in
Dei forma esse,
differunt.

Exinanitio Christi
ad externam
ejus formam per-
tinet.

Ita interna amissione potestatis, sed de externa forma, quæ in Christo tunc apparuit, intelligimus: quemadmodum etiam reipsa forma illa Dei & æqualitas cum illo, non censetur aut censi debet ex ista interna potestate, quæ Christus erat præditus, sed ex actionibus externis, quas vel ipse operabatur, vel quæ ab aliis ipsi exhibebantur, ob quas Christus Deo æqualis esse jure censi poterat. Iam dum, ad istam formam servi, mortem etiam ipsam addendam, dico, eo sensu id dico, quo Paulus ait, eum formam servi et in eo sumsisse, dum usque ad mortem, mortem autem crucis obediens Deo fuit. alioqui certum est, propriè loquendo, in ipsa vita Christi ante mortem, formam illam servi potissimum conspectam fuisse. Sed tota hæc concertatio nihil omnino iuvat Smiglecium. Credit enim, si ostendi possit, Christum non deposuisse formam Dei, Christum etiam futurum fuisse altissimum: At ad hoc refutandum satis est ostendisse, eum, licet, ut vult Smiglecus, in seipso formam Dei retinuisset, externè ita se demississe & abjecisse, ut servus. Hoc enim nimis evidenter indicat, eum non fuisse altissimum. Altissimum enim esse & externè se demittere, contraria sunt.

Quo sensu mors
Christi etiam ad
formam servi
pertineat,

Cujus temporis
respectu Christus
a Paulo Dominus
gloriæ appellatus

Christum in cruce pendentem a Paulo appellari Dominum gloriæ, negaveram. Potuit enim ita appellari, respectu ejus temporis, quo Paulus ista scribebat, ut sensus sit: Si cognovissent principes mundi (nempe sapientiam illam, de qua Paulus ibi loquitur) nunquam eum, qui nunc est Dominus gloriæ, crucifixissent. Smiglecus nihil hîc primum aliud opponit, quàm mentem, ex suo sensu, Pauli aliam atque nostra est. Nempe si Iudæi cognovissent, quod tunc erat Christus, nempe Dominus gloriæ, non fuissent auli manus ei inferre. Sed hunc non esse necessarium verborum Pauli sensum, satis est ad eum refutandum. Affert deinde explicationem verborum, *Dominus gloriæ*, quæ est, *dignum esse gloriâ, & quia Christus gloriâ dignus fuerit, ideo eum gloriæ Dominum appellatum esse statuit.* Sed prorsus incertum est, eo sensu Christum a Paulo Dominum gloriæ appellatum esse. Potuit enim Dominus gloriæ appellari, quia gloriosus erat, ut vox gloriæ substantiva, sit loco adjectivi posita, Hebraismo admodum usitato. Gloriosus autem verè tunc fuit, cum ista a Paulo scriberentur. Quod autem latro & centurio eum pro Christo agnoverint, id non evincit, eum tunc reipsa Dominum gloriæ fuisse. Potest enim is etiam pro filio Dei agnosci, qui est contumelia affectus & probris obnoxius, si aliunde constet, illum esse Dei filium. Quod in latrone & centurione facile est conjicere. Potuit enim latro non ex aliqua Christi gloria, sed, vel antea quàm caperetur, & cum Christo ad mortem duceretur, ex Christi

& cur.

Potest etiam con-
tumelia affectus
pro filio Dei co-
gnosci,

ex Christi doctrina eum cognovisse: vel tunc, quando unà cum illo captus fuit, ex variis, quæ partim ipse Christus fecerat & locutus erat, partim ab ipso Deo fiebant ad demonstrandam Christi innocentiam, cognoscere, Iesum esse illum, quem se profitebatur, nempe promissum Messiam. Centurio autem non ex gloria Christi, sed ex miraculis stupendis, quæ, ab ipso Deo facta, horrorem illi incutiebant, agnovit, illum esse filium Dei. Inter quæ numerandum est id, quod hic recenset Smiglecus, nempe terræ motus. Illud enim, non nisi ineptè huc accommodatur, quòd Christus magna voce clamans expira verit. Hoc enim naturali modo fieri potuit, præsertim si consideretur, Christum integris viribus tunc fuisse, cum crucifigeretur: & si tamen aliquid præternaturale in eo fuisse, statuere quis velit, nihil certè ista cum magno clamore expiratio facit ad ostendendum, eum esse Dominum gloriæ. Id enim fieri potuit, Deo sic rem procurante, ut Christi vox ista homines non planè desperatos perterrefaceret.

Ineptia Smigle

Cur Christus voce magna expiraverit,

Attuleram locum huic similem, ubi dicitur, quòd Iudæi auctore vitæ interfecerint. Smiglecus ait, *Verè etiam Christum in cruce pendentem autorem fuisse vitæ*. At ego dixeram: Contraria esse, autorem vitæ esse propriè, & interfici, ut ipsa loquitur ratio. Hic ad suum principium confugit Smiglecus, & aliam in Christo vitam fuisse præter eam, quam tunc perdebat, antea se demonstrasse gloriatur. Quod quàm verum sit, jam puto constare omnibus. Citiùs enim doceret Smiglecus, nigrum esse album, & lucem tenebras, quàm Christum, præter naturam, & ita vitam humanam, aliam naturam & vitam aliam habuisse.

A. 3. 15.

Autorem vitæ esse propriè, & interfici, contraria sunt.

Non negàrim tamen, quod alibi etiam dixi, Christum, & Dominum gloriæ & autorem vitæ, respectu ejus temporis dici potuisse, idque duplici respectu, quia scilicet ex parte gloriosus tunc etiam fuerit re ipsa; & gloriæ illi, quam nunc habet, ita destinatus, ut nulla ratione id mutari potuerit: quemadmodum etiam autor vitæ dici potuit, tum quia quædam jam fecerat, ex quibus hominibus occasio data erat consequendi vitam æternam; tum quia ad id, ut esset causa salutis æternæ perfectæ, immutabili Dei decreto constitutus erat. Sed hæc non statim dicere volui, ut appareret argumenti Smigleciani ex his verbis petiti infirmitas.

Alius sensus, quo Christus ante mortem Dominus gloriæ & autor vitæ dici potuit.

Sed nunc audiamus, quomodo Smiglecus doceat, me ipsi rationi repugnare, dum dico, eum, qui est altissimus, exaltari non posse. *In altissimo*, ait, *duo necessario distinguenda esse, potestatem summam, ob quam dignus est, ut ab aliis summo honore colatur, et ipsum honorem summum, qui ei debetur. Et ut altissimus humiliari dicatur, non esse necesse, ut*

summam illam dignitatem amittat, sed satis esse, si non pro dignitate altissimi tractetur. Sed ista omnia vanissima sunt, & semetipsa destruunt. Nec enim reipsa tunc quis est altissimus, cum, non ut altissimus, ab hominibus tractatur vel tractari potest. Et contraria hæc prorsus sunt, posse tractari ut infimum & abjectum, & tamen esse altissimum reipsa. Hinc illud, quando homines impii flocci pendunt Deum altissimum, nusquam ita describitur aut describi potest, quod Deus humilietur. Ad humiliationem enim requiritur voluntas ejus, qui humiliatur. Quæ in Deo nunquam fuit, aut esse potest: at in Christo nobis omnibus imitanda proponitur. Potest quidem is, qui magnus est, admittere & experiri multa adversa suæ dignitati. nam ex magno parvum fieri nihil prohibet: at is, qui est altissimus, admittere nihil tale potest, nisi altissimus esse desinat ad tempus, quemadmodum is, qui magnus est & adversa admittit, magnus ad tempus: esse desinit. Iam si altissimus esse desinere posset, hoc ipso non esset altissimus. Firmissimum igitur argumentum nostrum est, nec ullam metuit Smiglecii Sophisticationem: Christus exaltatus fuit. Ergo altissimus non fuit. Cujus argumenti vim perspicies, captione illa sua iterum utitur, dum altissimum eum nominat, qui dignissimus fuerit summo honore. Sed & hac captione nihil efficiet. Nunc enim de eo, quod Christus reipsa fuerit, non verò de eo, quo dignus fuerit, quaestio est. Cæterum dum docet, quomodo altissimus, id quæ, ut hinc addit, uterque, nempe & Deus & Christus in humana natura assumpta affligi & mori potuerit, fabulam nobis narrat, quæ per se ita putida est, ut merito ejus, omnes Christiani nominis professores, pudere debeat. Et quia aliter sententia Smiglecii, quam de Christo habet, defendi nequit, quàm ista tam crasse absurda & blasphema pertinaciter asserendo, vel hinc constat, quàm crasse absurda & blasphema & ipsa sit.

Porrò dum doceo, Christi æqualitatem cum Deo, in eo etiam constituisse, quod passim antè adoratus & cultus fuerat; & quia tempore passionis cultus ille Christo tributus non fuit, Christi etiam æqualitatem cum Deo esse deliisse, responder Smiglecus tria in hoc argumento esse vitia, & eos ad marginem horrendos appellat lapsus? 1. facit. *Quòd adoratio & invocatio non sint æqualitas cum Deo, sed illius quid consequens.* Sed quid hinc est horrendi, etiamsi tandem error esset. Ita res exaggerare solent, qui eas parum considerant. Sed nullus etiam hinc error est. Non enim ex eo, quia adoratio & invocatio sit consequens quoddam potestatis, in qua æqualitas cum Deo consistit, sequitur, adorationem & invocationem ad æqualitatem cum Deo non pertinere etiam, quod nos dicimus. Vtrumque enim & potestas & ejus

Altissimum non
posse tractari ut
infimum,

Altissimum esse
& summo honore
dignissimum, dis-
ferunt.

In cogitatione Smiglecii.

Adoratio & invocatio
ad potestatem
divinam per-
tinet.

confe-

consequens potuit ab Apostolo commemorari, & certè commemoratur. Quanquam æqualitas Christi cum Deo non rectè a Smiglecio consideratur, dum eam in potestate interna sitam fuisse autumat. Non enim in ipsa potestate vel potestatis possessione, sed in potestatis exertione eam sitam vult esse Apostolus, quod per formam Dei, quæ nihil aliud est, quàm externa species, etiam satis superq; indicatur, & rursus per formam servi, quæ itidem nihil aliud significat, quàm externam servi speciem, declaratur & comprobatur.

Æqualitas Christi in externa forma consistit.

2. Vitium facit Smiglecus, quòd falsum sit, Christum in cruce nec invocatum fuisse, nec divino honore cultum. Exemplum iterum adducit latronis & centurionis: & rationem ait suadere, ei, qui in cruce filius Dei & Deus esse credebatur, divinos honores impendì potuisse. Ad exempla antea responsum est. Addo nunc, me non dicere, formam Dei in Christo, fuisse in eo, quòd unus atq; alter in animo suo eum adoraverit, sed quòd passim plurimi publicè eum antea adoraverint: postea verò ab omnibus ferè desertus & consputus fuerit. Ad id, quod rationem suadere ait Smiglecus, respondeo, verum id esse: sed vicissim dico, paucos admodum fuisse, qui credebant, eum filium Dei & Deum esse. Sperabant quidem antea, illum redempturum Israel, ut illi, quibus Christus obviam factus fuit Emaus euntibus, dicebant: sed hæc spes illorum quasi obmorta fuit, cum viderunt, Iesum in forma ista servi exinanitum & humiliatum. Hinc Petrus Deum collaudat, qui regenerarit se & alios in spem vivam, per resurrectionem ex mortuis Iesu Christi. Et præterea etiam si honor divinus Christo tributus a quibusdam fuisset: hinc tamen non constitisset, eum in forma Dei & Deo æqualem fuisse, sed tantum, eum ab illis pro tali habitum fuisse. Ad id verò, ut quis in Dei forma sit & Deo æqualis, requiritur necessariò, ut id publicè fiat, & ab aliis conspiciatur.

Quod pleriq; faciunt, indefinitè de omnibus dici potest.

1. Petr. 1. 8.

3. Vitium facit, quòd Christus non ob defectum adorationis actualis æqualis Deo fuerit, & quòd non externo honore coli, sed cultu divino dignum esse, ad æqualitatem cum Deo faciat. At hoc & verè idem est cum primo, & per se falsum censendum est respectu hujus loci. Iam enim docuimus, Paulum istam in Christo cum Deo æqualitatem ita considerare, ut formam Dei. Forma autem Dei est externa species divina. Hanc enim, & non aliam, deponere ad tempus vel exinanire potuit Christus.

Forma externam speciem significat apud Paulum

Iam, de nostra horum verborum Pauli explicatione, dicturus aliquid Smiglecus, suam simul explicationem verborum Pauli de exinanitione & humiliatione Christi exponit, usitatam illam & nobis non incognitam, sed nulla ratione suffultam, & per se falsam & ab-

Forma servi cur
non sit natura hu-
mana.

furdam, nunc verò controversam. Examinemus ea paululūm. Primū: per formam servi naturam humanam simpliciter intelligit: Sed ipsa verba aliud suadent. Non omnis enim homo, servus est: & natura humana ad plures pertinet, quā ad servos; et ineptum prorsus est, per speciem genus exprimi. Tam enim Christus Dominorum naturam habuit, quā servorum.

Exinanitio nou
est incarnatio.

In Monstris.

Deinde exinanitionem Christi & humiliationem, ad ejus incarnationem refert, & ad id obtinendum, disserit, quā parva & exigua res sit Deo, hominem esse. Sed exinanitio ista tribuitur Iesū Christo. Sic enim ait Apostolus? *Hoc sentiat in vobis, quod in Christo Iesu &c.* Christus Iesus autem is est, quem virgo Maria peperit. Huic enim nomen Iesus ab angelo datum: & hic a Deo postea unctus fuit. Vnde etiam alibi fatetur & contendit ipse Smiglecus, vocem Christi humanam naturam Christi significare, vocem verò Filii Dei, divinam. Vnde constat, exinanitionem aliquid aliud esse, quā istam ficticiam naturæ humanæ assumptionem. Nam Christus Iesus eam non assumpsit: sed Iesus Christus secundū Smiglecium, est illa natura humana, quæ a Filio Dei assumpta est. Adde quòd exinanitio ista & humiliatio nobis imitanda proponitur: Sed istam incarnationem quis imitari potest? De quo plura scripsimus in Refutatione libri, *verbum caro factum*. Nolo nunc tempus terere docendo, quā sit doctrina absurda & horrendus error, dum creditur, Deum illum summum, factum esse hominem. Hoc enim abundè fecimus in hominibus nostris super initium Evangelii D. Ioannis, ubi ostendimus, nihil tale in universo sacro codice reperiri: & etiamsi reperiretur, præstare, sanum ejusmodi locutioni sensum adhibere, quā ita, ut sonat, eam accipere, quia scilicet nimis absurdus esset is sensus, quem præferrent. Nunc hoc addo, Smiglecium nihil facere, dum istam incarnationem per exinanitionem explicat. Nam fieri, aliquid, non immutata priori natura, est, aliquid ad naturam assumere, quantumvis id sit exile: At exinanire se ipsum, est, aliquid vel etiam multum, perdere. Nemo regem se exinanire diceret, si, salvis omnibus ejus ditionibus, quas prius tenebat, nova ei accederet, quantumvis exigua, sed, auctum esse re exigua, jure diceretur: Sic etiam, si Deus homo factus esset, non exinanivisse sese, sed auxilisse dicendus esset.

Cur incarnatio
non deberet dici
in exinanitio.

Homil. 2.

Tertiò ait Smiglecus, *Paulum formam servi explicare per similitudinem non servorum sed hominum, & habitum non servi sed hominis*. At unde constat, Paulum per verba, in similitudine hominum factus, & habitu inventus ut homo, explicare præcedentia, formam servi sumpsi? Certè Smiglecus id nulla ratione comprobavit. Nos verò dici-

ro dicimus, hæc verba esse aliam oppositionem ejus, quodd Christus se exinanivit. Exinanivit se Christus, quia, cum antea Deo æqualis & in forma Dei esset, postea formam servi sumserit, & in similitudine hominum factus sit, & habitu inventus ut homo. Per homines autem, cum vel diis vel deorum similibus vel æqualibus opponuntur, homines vulgares intelligi, a nostris eleganter demonstratum fuerat, exemplis duobus illustribus, quæ a me repetita sunt in priori responsione. Prius est in Psalmo, ubi Deus dicit, eos, quos Deos ipse appellat, morituros ut homines. Alterum est in lib: Iudicum, ubi de Samfone, qui divina quadam præditus antea fuerat potentia, dicitur, eum futurum, ut unum hominem. Cum tamen nimis apertum sit, nec Deos illos terrenos, nec Samsonem aliud quid fuisse, quàm homines: dici autem, eos morituros vel futuros ut homines, quia scilicet vulgaribus hominibus similes futuri sint, etiamsi antea ad Deum quodammodo potentiâ suâ accesserint. Ad quæ exempla nihil in hoc suo, quantumvis verboso & repetitionum otiosarum plenissimo libro, respondet Smiglecus. Quo fine aut quo candore, lector judicet.

Quartò ait, *Christum non fuisse ullius hominis mancipium, nec ut servum tractatum, sed ut hominem nocentem*, & hoc satis prolixè persequitur. Sed prorsus frustra. Nec enim contraria sunt, forma hominis nocentis & servi: imò qui, cum sit innocens, tractatur ut nocens, is verè tractatur, ut servus. Solent enim servi plarumq; ea pati, quæ nocentes patiuntur, licet sint innocentes, ob id ipsum scilicet, quia servi sunt.

Quintò ait, *Formam servi naturam humanam significare, quia forma Dei significet naturam divinam*. Sed quia hoc falsum esse supra abunde docuimus. quia enim natura divina una tantum numero est, contradictio involvitur, si dicatur, aliquem alium in illa esse, falsum etiam esse sequitur, per formam servi, naturam humanam intelligi. Et sanè mirum est, Smiglecium post ista omnia commemorata, tandem hæc verba addidisse: *Paulum tam manifestè seipsum explicare, & ab omnibus bonis Christianis hætenus non aliter intellectum & expositum fuisse*. De Pauli explicatione jam vidimus: De omnibus Christianis quid dicamus? Illud tantum: Errantium multitudo non parit errori patrociniū. Rationi semper autoritas humana cedere debet. Illud quid sit, non satis intelligo, *de bonis Christianis*. Num tacitè fatetur Smiglecus, Christianos fuisse vel esse, qui locum hunc aliter intellexerint & intelligant? Si fuerunt, qui aliter hunc locum intellexerunt, quàm Smiglecus, jam ab omnibus eum ita intel-

Sensus verborum, in similitudine hominum, et habitum inventus ut homo.

Homines pro hominibus vulgaribus accipi.

Psal: 81. 7.
Iud: 16. 7, 11, 17.

Smiglecus res magni momenti omittit.

Tractari ut nocentem & ut servum, non sunt contraria.

Ad homines provocare in religione, desperandum est.

Etū fuisse, falsum est. An verò isti alii, boni fuerint vel mali Christiani, non cuiusvis est decernere. Nos sanè, etiam si auctoritate humana non nitamur unquam absq; scripturæ testimoniis: jure tamen Smiglecio opponere possumus præcipuos ex Evangelicis, qui, hunc locum ad incarnationem referri non debere, statuunt, & vehementer contendunt. Quid enim eos præter ipsam veritatem ad id faciendum impulisset, siquidem unà cum Smiglecio idem de incarnatione dogma sectantur, & nos non minùs, quàm Smiglecus, detestantur?

Joan: Calvinus.
Joan: Piscator.

CUR vox *μορφῆς*
externam formam
significet apud
Paulum.

Ad vocem denique *μορφῆς*, quæ exteriorem formam significat, respondet primùm Smiglecus, *constare apud doctos, non hanc solùm, sed etiam internam & essentialem sæpenumero significare.* At hanc ego significationem hîc locum non habere, ex eo ostenderam, quòd Paulus ad idiotas scripserit, qui de philosophica ista vocis *formæ* significatione nunquam fortassis audierant, nedum ut eam intelligerent. Quod idem etiam antea nominati a nobis viri Evangelici perspexerunt. Deinde verò ait, *etiam si externam tantùm formam significaret, tamen, cum de verâ & naturali, non de ficta forma agitur, eam sine natura assumi non posse, quippe quæ naturæ necessario adhæreat.* Taceo, quod Smiglecus loco *sumere*, quo Apostolus utitur, ubique scribit *Assumere.* Hoc enim utut errorem tegat, tamen levius est. Hoc dico, illum pro concessio sumere, naturam humanam sumi a Christo potuisse, hoc est, Christum antea extitisse, quàm naturam humanam haberet. cum potiùs, ut antea dictum fuit, de eo, qui jam naturam humanam habebat, dicatur, eum, ut antea in forma Dei fuerat, sic postea formâ servi summisce. *Quòd verò eas naturas in Christo duas, licet nos crepemus & rumpamur, statuere pergat,* id quàm modeltè dictam sit, judicent alii. Nos verò rursus nihil in eo veri esse dicimus, & docemus eo, quòd natura vel substantia una tantùm integra in uno subjecto esse possit, teste omni ratione & ipso Smiglecio, qui fatetur, duo tota vel integra non posse in unum subjectum concurrere; & propterea, licet naturam in Christo humanam agnoscat, hominem tamen perfectum vel personam humanam in Christo non agnoscit. Qui quantus sit error, dici vix potest. Dicat igitur, quicquid velit Smiglecus, per nos quidem licebit: sed veritas tamen divina semper eum erroris accusabit & vincet. Ut enim duas naturas, quarum quælibet per se sit aliquod *ὑπὸ σῶμα*, in Christo statuere absurdum est: ita duas externas formas in eodem subjecto, homine scilicet Christo Iesu, statui posse, alteram sublimem & domini propriam, alteram humilem & servilem, tam clarum est & ad omnium captum accommodatum, ut

Christus nullam
naturam assumpsit.

Duas naturas in
Christo statui nō
posse, duas autem
externas formas
statui posse.

tum, ut quisvis id per se intelligere possit. Et sanè dolendum est, loco hujus tam evidentis veritatis, tam intricatum errorem substitutum esse: mirandum etiam esset, nisi clarissima extarent sacrarum literarum testimonia, in quibus affirmatur, quia homines charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, propterea missurum fuisse Deum operationem erroris, ut credant mendacio.

2. Thess: 2. 10, 11,

Iterum sensum nostrum verborum Pauli, in similitudine hominū factus, qui est, quòd Christus sit factus in similitudine hominum vulgarium, reprehendit, quia Christus nunquam pro vulgari homine habitus sit, aut se pro vulgari homine gesserit, idque probat, quia tempore passionis filium se Dei professus sit, & miraculus id ostenderit, regem etiam se factus sit. Sed hæc antea refutata sunt, & detecta est fallacia. Christum fuisse habitū, hoc est, tractatum, dicimus, ut hominem vulgarem. Hoc an non sit verum, judicent omnes, qui sana sunt ratione præditi. Nonne enim is tractatur, non ut dominus, sed ut servus & vulgaris homo, qui contra jus capitur, ligatur, ad judicia trahitur, conspuitur, flagellatur? Christum verò se non pro vulgari homine gessisse tempore etiam passionis, captiosè dicitur. Aliud enim est, de se profiteri aliquid in signe, & aliud, ita se gerere, ut insignis aliquis. Illud Christus deponere nunquam potuit aut debuit: Hoc verò ut deponere potuit, sic etiam ad tempus nostri causā deposuit. Ut etiam inter Christianos, Rex aliquis non se pro homine vulgari gerere tenetur unquam: sed, dum se pro Rege gerit, & Regem esse profitetur, debet tamen interim non ita se gerere, ut Rex alius mundanus, urgente vel divina gloria vel proximi commodo, sed ita se debet gerere, ac si esset aliquis vulgaris inter Christianos, & membrū Ecclesiæ.

Quo sensu dicitur, Christum se pro vulgari homine gessisse.

Potest quis se insignem esse profiteri, & tamen se non gerere ut insignis.

Iam quod ait Smiglecus, Si Paulus de similitudine hominum vulgarium loqui voluisset, proculdubio non absolutè dixisset, in similitudine hominum factus, sed vel aliorum vel vulgarium hominum, id jam antea solutum est, per exempla ad hanc rem accommodatissima, a nobis allata, in quibus de iis, qui aliud nihil erant quàm homines naturā, dicitur, eos morituros vel futuros, ut homines. Ego verò oppono huic conjecturæ Smiglecii vanissimæ hanc argumentationem: Si Paulus de natura humana loqui voluisset, proculdubio non dixisset, in similitudine hominum factus, & habitu inventus ut homo. Nam qui, cum antea Deus erat, humanam naturam assumpsit, is non fit in similitudine hominum, nec invenitur ut homo, sed fit homo re ipsa. Diversa autem sunt, homini similem fieri, & hominem fieri; inveniri habitu ut hominem, & inveniri hominem. Breviter totam rem explicando, non dicit Paulus, Christum fuisse Deum naturā, & factum

Cur Paulus non de humana natura locutus sit.

Homini similem fieri, & hominem fieri, differunt.

Christus homo,
fuit ut Deus, &
factus est, ut homo.

esse hominem: sed ait, Christum hominem, fuisse ut Deum, & factum esse ut hominem, hoc est, fuisse magnum & illustrem, & factum esse humilem & afflictum.

Smigl: argumē-
ta per id solvit,
quod argumen-
tum oppugnatur.

Christus exalta-
tione eguit.

Smigl: idē dē-
clinat.

Smiglecus pre-
mitur gradibus
306.

Nunc, secundo loco, docere me vult Smiglecus, quomodo Christus altissimus exaltatione indiguerit. Narrat autem suam tantum de duabus in Christo naturis sententiam, & respectu humanæ eum exaltatione eguisse, suo more, asserit: Sed nos, eum principium crasse petere, iterum objectamus. Iam enim a nobis impugnatur natura in Christo divina, dum dicimus unā cum sacris literis, Christum exaltatione a patre eguisse. Nam si divina in Christo natura fuisset, non fuisset opus, ut Christus a Patre exaltaretur: et quod majus est, ut a patre id peteret. Quomodo igitur argumentum, quod impugnat naturam Christi divinam, simplici naturæ divinæ assertionem solvi potest? Deinde dicimus, nihil proficere Smiglecium, & hic semper hære. Nunquam enim hunc nucleum tangit, cur Christus patrem petierit, ut exaltaretur, sed astute hunc scopulum quasi declinat. Ait, Christum eguisse, ut & patris & sua virtute in humana natura exaltaretur: hominem illum in humana natura exaltatione eguisse, & illam sibi præstare ratione solius humanæ naturæ non potuisse, petere igitur debuisse, ut sibi divina virtute præstaretur. Sed quomodo ista cōvenit cum eo, quod de unione personali asserit Smiglecus, quā factum sit, ut omnia, quæ divina natura habebat, facta sint etiam communia naturæ humanæ? Si tunc facta sunt omnia communia, quid opus fuit petere, ut fierent postea per exaltationem? idq; per alium, nempe patrem. Ait Smiglecus, quia non Christi solum, sed & patris virtute, hoc est, quæ sibi erat cum patre communis, id præstari debuerit. Sed hoc nugari est. Res enim ipsa loquitur, si Christus ipsemet hoc præstare potuit, imò non præstare nō potuit propter istam unionem hypostaticam, frustra fuisse, quod a patre id petierit, etiamsi tandem communis fuisset prorsus virtus filii & patris. Vbi enim aliquid aliter fieri non potest, & ubi quis ipsemet aliquid facere potest, quid, quæso, opus est precibus, & precibus ad alium directis? Consideret ista diligenter, cui veritas divina cordi est.

Porro cū dico, contradictionem in eo esse, si dicatur, Christum a seipso exaltationem habuisse vel accepisse. Nam qui aliquid accipit, is id a semetipso non habet: qui habet, is accipere non potest, eundem me Smiglecus appellat, qui id ignorem, quod omnes norunt? Quam vana autem sint hæc ipsius verba, puto statim manifestum futurum. Sic enim ait: Aqua cū restituit se ad pristinum frigus, nonné confert

conferunt frigus sibi ipsi: Viventia cum crescunt & augentur, conferunt sibi ipsis augmentum, & producant seipsa ad maiorem quantitatem: fructus, cum maturescunt, seipsos ad maturitatem promonent, animalia verò, cum vel ira inflammantur vel alio affectu, alterationem illam in corpore in seipsis excitant &c. Et cum Paulus monet, ut spiritu facta carnis mortificemus, quo alio, ait, modo intelligi potest, nisi in nos ipsos agamus, & potenter nobis resistamus, nos lucta; in ipsos superemus. Et tandem concludit, ad id, ut quis det aliquid, satis esse, si id habeat virtute, licet non a se. Hæc ciné sunt ista, quæ omnes nōrunt? Appello tuum, lector, iudicium. Vix enim ex doctis aliqui ista nōrunt. Sed ego ista, quæ omnes nosse ait Smiglecus, dico, ad rem nihil facere. Nos enim, non de qualicunq; & improprie sic accepta, sed de propria datione, loquimur, in qua datione semper antecedit defectus & carentia ejus rei, quæ datur, in eo, cui datur, & quæ donationi similis est: Smiglecus verò tales affert instantias, in quibus id, quod dari in illis dicitur, re ipsa inest, ideoq; dari proprie nullo modo potest. Ut cum viventia crescunt & augentur, nihil illis dari, dici potest, quia ita sunt creata a Deo, ut vim crescendi in se habeant: vel cum animalia alterationem in seipsis excitant, non dari aliquid illis a semetipsis, dici potest, sed ita creata sunt, & datum naturaliter habent, ut hoc vel illo modo excitare semetipsa possint: vel deniq; cum homines jubentur seipsos mortificare, non jubentur, ut aliquid sibi dent, quo antea carebant, sed ut eo, quod illis datum est, rectè utantur. Istud de aqua, huc referri prorsus non meretur. Non enim aqua id facit, sed mutatio, quæ illi accidit externè, quæ nisi accideret, aqua semper eadem maneret vel calida. Vera igitur contradictio in eo est & erit, omnium iudicio, si dicatur aliquem sibi met dare aliquid, vel a seipso accipere: in iis autem, quæ hic affert Smiglecus, species & apparentia quidem scientiæ, interim verò mera sophisticatio est. Qualia sunt & illa, quòd sol calore impertiatur sublunaribus, cum ipse met actu non sit calidus: Et Deus dat omnibus rebus creatis motum & sensum, quæ tamen in se non habent, nisi virtute. Nec enim quæritur, an id, quod aliquid habet in se virtute, possit id cum altero communicare, ut astutè terminos mutat Smiglecus: sed quæritur, an aliquis sibi met ipsi aliquid dare, vel a semetipso accipere possit. Felix est in inveniendis talibus fallaciis Smiglecus, & ea propter credit, se veritatem etiam ipsam obscurare posse: Sed jam pridem nobis ingenium illius cognitum est. Quo fit, ut tantò minùs illi confidatur, quantò plùs istius modi genio suo indulget.

Quando aliquis
proprie al. cui
dari dicatur.

Terminos mu-
tas Smiglecus.

Cur Christus pa-
tri detulerit in
terris.

Iam cùm dicimus, absurdum esse, Christum patri deferre in eo, quod in sua potestate habet, Smiglecus id ita refutat, quòd *Christus etiam patri detulerit in suscitatione Lazari, licet in ejus potestate situm esset, eum resuscitare*. Sed hoc ipsum dixerat in priori scripto, & a nobis refutatum est cap: 12. Diversitas modi, quo Christus potestatem habuit resuscitandi Lazarum, ab eo, quo Deus eam habet, in causa fuit, ut Christus Deo gratias ageret resuscitaturus Lazarum. Nam quæ in Christo tunc erat potestas, data illi erat antea, idq; Christus jure significare debuit, ista gratiarum actione: Et nos, cùm opponimus inter se, deferre alicui & potestatem habere in semet ipso aliquid faciendo, non potestatem datam intelligimus, sed potestatem naturalem, qualis in Deo est, & qualem in Christo etiam fingit Smiglecus. Si Christus potestatem in se habuit naturalem, ut pater ipse, dicimus, impossibile fuisse, ut Christus patri suo deferret.

Addit & alteram rationem obscure admodum: *Quia, inquit, opera Christi non sola Christi virtute, sed etiam virtute patris effici debuerunt, merito itaq; patris auxilium invocandum fuerat*. Sed, quàm hoc sit futile, dici vix potest. Nam, si Christus eo modo prorsus facere ea poterat, quo pater, ineptissimè dicitur, cum debuisset invocare patrem. Aliàs enim sequeretur, Christum etiam sui ipsius auxilium implorare debuisset.

Sed tandem futile aliquid nostrum appellat Smiglecus, quod refutari non potest. Dico, si Christus sit idem Deus cum patre, curare eum minimè debuisset, ut omnia patri accepta referret. Smiglecus ad hæc: *Et si quæ Deus est, est idem cum Patre Deus: tamen cùm sit Deus de Deo, ratione originis & esse, & omnia accipit a patre, quæ verò est homo, sic multò majori ratione dependet a patre, ut meritissimo jure illi omnia accepta referre debeat tanquam Deo*. En profunditatem & fundum perspicis religionis pontificiæ, lector benevole. Verba sine auctoritate divina & sine ratione: Et tamen, cùm ista scriberet Smiglecus, ad marginem non tantum ascripserat, ut antea, de me, *idiotæ instruitur, sed Smalcus rudissimus homo eruditur*. Hoc cinè est rudissimum erudire, absurdissimam multis nominibus opinionem, ei obtrudere, eamq; talem, quæ seipsam destruit. Nam si Christus est Deus de Deo, ratione originis, & esse & omnia accipit a patre, quomodo talis prorsus Deus est, qualis pater est, si quidem pater non est Deus de Deo, ratione originis vel esse, nec omnia a quoquam accipit? Illud verò Athanasii quomodo constabit, qualis pater, talis filius? Si porro tanta est inter patrem & filium differentia, quòd omnia accipit a patre filius,

Christum non esse eundem Deum qui Pater est, ex ipsis Smiglecii verbis docetur.

filius, pater a filio nihil, quorsum istud dogma Trinitatis evadet, & quis tandem non cognoscet, verba ea tantum esse, Christum esse eundem Deum, qui pater est, & per omnia absolute ei æqualem? Sed Deo est gloria, qui nos ex istis triciis liberos fecerit: ut aliis idem beneficii in contingat, eundem ex animo supplices oramus.

Cum tertio loco dicimus, insulsum & nugatorium esse, affirmare, illum unum Deum, pro præmio suo demissionis id habuisse, ut agnosceretur qualis esset; & egregiam, scilicet, præmio afficiendi rationem esse affirmamus, id alicui dare, quod in ipsius manu & potestate est situm; et egregium scilicet illum unum Deum istos facere, contendimus, qui eum præmio affici, adeoque affectum fuisse docent, respondet Smiglecus aliquid. Quod priusquam examinemus, moneo lectorem iterum atque iterum, quam sit vanus Smiglecus, qui ea, quæ in priori scripto dicta erant, tantum otiose & multò imperfectius, quam antea repetat. Quæ res tantam mihi parat nauseam, ut de abjiciendo hoc asinino labore jam pridem cogitarem, nisi ob id ipsum, quod nihil ad tales ejus nœnias responsum sit, cristas Smiglecium erecturum, non pauci existimassent, & ut istam molestiam devorarent, rogassent. Videat autor, quid ipsemet cap: 12. Monstrorum hac de re scripserit, & ego eodem in cap: responderim, & me, summo jure ista præfatione usum esse, constabitur. Nunc iterum elumbes ipsius responsiones videamus, quantumvis inviti. Ait igitur, absurdè negari, quòd possit id in præmium dari alicui, ut agnoscat, qualis sit. Cum nego ignoret, laudem, præmium rectè factorum esse, atque cognosci divinitatem alicujus, esse cum magna ejus laude & honore conjunctum. Sed rem non tangit Smiglecus, vel studio ictum declinat. Nec enim objicitur, absurdum & nugatorium esse, id in præmium alicui dari, ut agnoscat, qualis sit: sed absurdum & nugatorium esse dicitur, affirmare, Deo illi uni pro præmio datum esse, ut agnoscat, qualis sit: Deus enim unus non potuit non agnosci pro Deo uno. Quod verò necessariò futurum erat, ob istam naturarum in Christo copulam, quid opus erat alicui dari ab alio, & effici ab alio, ut agnosceretur?

Pergit Smiglecus, & si absurdum reputemus, id in præmium assignari, quod in ejusdem situm est potestate, in eo etiam nos graviter errare, ait. Clarius enim luce esse, ea, quæ Deo pro beneficiis ejus offerimus, magis in Dei quam nostra potestate esse. Sed & hic hæret Smiglecus, & terminos turpissimè mutat. Nec enim de assignatione simplici nunc sermo est, sed de assignatione in præmium. Quæ verò Deo pro beneficiis offeruntur, non assignantur Deo in præmium. Deinde si magis

*Ad nauseam ea
additerat Smig-
lecus.*

*Smigl: ad rem
non respondet.*

*Smigl: terminos
mutat.*

Quæ in alienius
sunt potestate
quocumq; modo,
ea illi dari non
possunt.

Sunt in Dei potestate quàm nostra, quæ Deo pro beneficiis offerimus: sunt tamē in nostra potestate. Si in nostra etiam potestate sunt, quomodo huc adduci potuerunt, ubi sermo est de eo, an ea, quæ sunt in alicujus potestate merè & nudè, possint illi dari ab alio? Denique falsum est, omnia, quæ Deo pro beneficiis offerimus, in Dei esse potestate simpliciter, vel magis esse in potestate Dei quàm nostra. Cor enim nostrum, quod præcipuum est eorum, quæ Deo pro beneficiis offerimus, & ex corde manantia omnia, in nostra potestate Deus esse voluit, ut scilicet religioni locus esset. Sic scilicet me illuminavit Smiglecus, ut ad marginem gloriatur. Sed tandem fortasse per hoc illuminare me voluit, quòd vult me distinguere cum Paulo naturam humanam & divinam in Christo. Ego verò Paulum naturarum nullam mentionem facere dico, sed tantum duarum in homine Christo formarum, ut suprà explicavi; et etiam si naturæ istæ tandem concederentur, nego tamen, quicquam per eas Smiglecium juvari. Nam si Christus divinam naturam habuit, semetipsum exaltare potuit; nec opus erat, ut aliquis alius eum exaltaret, quod tamen cōstanter sacra litera testantur.

Cum quæ loco dicimus, Deum donavisse Christo nomen, quod est supra omne nomen, ob passionem crucis. Vnde constat, eum antea non fuisse altissimum. Altissimo enim nihil donari potest. Respondet Smiglecus, *se clarissimè docere, hoc loco Phil: non divinitatē donatā sed divinitatis honore ac nominis celebritatem; et simul docet, vocem Nominis interdum accipi pro nominis fama & celebritate: Paulū verò, quid sit nomen supra omne nomen, exponere cum addit, ut in nomine Iesu flectatur omne genu.* Hic iterum queror de Smiglecii vanitate. Nam idem prorsus in Monstris dixerat, & longè fusiùs. Quorsum igitur eadem transcribuntur toties, nisi ut fama sit, Smiglecium respondisse Arianis, ut nos vocant? Sed præterea insignitè hic ludit Smiglecus, dum vocem *Nominis* accipit pro eo quo quis nominatur: cum nemo nesciat, vocem nominis, cum de Christo prædicatur, quod et contigerit, in novo Fœdere, perpetuò significare dignitatē vel potestatem. Quo sensu Christus dicitur præstantius nomen præ angelis hereditasse, quia scilicet dignitatem & potestatem angelica superiorem consecutus sit: & exaltatus esse supra omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiā in futuro, hoc est, supra omnē dignitatē & potestatem. Per quod respondeo ad illud, quod infrà ait Smig:, me nulla ratione probare, hic de divinitate, quæ causa est celebritatis, nō de celebritate ipsa agi. Nā si vox ipsa nominis, cum de Christo sermo est, dignitatem & potestatem significat, nonnè id probatū est, quod affirmo?

Non omnia nostra esse in Dei potestate simpliciter.

Smiglecus eadem repetit.

Heb: 14.
Vox Nominis de Christo usurpata, dignitatem significat.
Ephe: 1. 21.

mo? Addo nunc illud, quòd de talis nominis donatione sermo sit in hoc loco, quam Deus absolutè & effectù ipso perficere potuit & perfectit. At celebritatem nominis Deus absolutè & effectù ipso Christo donare non potuit. Ad hanc enim requiritur etiam hominum voluntas & assensus, qui scilicet Christum talem agnoscant: Dignitas autem dari alicui potest, etiam si nemo hominum eam agnoscat. Vnde porro patet, quàm ineptè Smiglecus de nomine Iesu, Christo a natiuitate indito hîc disserat. Nec enim Paulus ait, Christo datum esse nomen Iesu, sed Domino Iesu ait datum esse nomen, quod est supra omne nomen, ut in nomine illius Iesu omne genu flectatur. Falsum etiam esse, datum esse hoc solum Christo in resurrectione, ut toti mundo esset celebre nomen illius, antea a nobis prolixè demonstratum est. Quæ nunc non repeto, ut verum me dixisse agnoscat lèctor, cum dico, id antea etiam scriptum a nobis utrumq; esse, si modò inspexerit cap: 12. Monitorum & nostræ ad ea responsionis, ubi ista omnia longè etiam prolixiùs & clariùs tractantur.

Verba Ioan. 3. *Qui de cælo venit, super omnes est*, quia restringenda puto, ostendere id ait Smiglecus, *Christi gloriæ hostem esse & detractorem*. Ergo, ne quis istas calumnias audiat, contra scripturas sacras & sanam rationem quidvis erit dicendum, & credendum, Christum in utero matris suæ talem & tantum fuisse, qualis & quantus nunc est: Sed has calumnias tibi, Domine Iesu, iudicâdas relinquo. Vocem omnes absolutè accipi debere, probat Smiglecus, quia v. 34. dicitur, *non ad mensuram a Deo spiritû accipit*. Sed & hæc verba de Christo necessariò intelligenda esse, nondum probavit Smiglecus; & de Christo accepta nihil eum iuvant. Negatur enim, ea respectu angelorum dicta esse, ut vult Smiglecus. Patet id ex eo, quòd angeli spiritum accipere non possint, nec acceperint. Sunt enim tales creati, quales sunt. Spiritus autem datio præsupponit defectum illius præteritum.

Addit, quòd *Christus dicatur fuisse super omnes non quocunque modo, sed ut filius Dei*. Quid tum postea? Non enim nunc quæritur, an Christus ob certas causas super angelos, hoc est, angelis præstantior esse potuerit: sed an Ioannes per vocem omnes angelos etiam intellexerit. Hoc verò quàm sit a veritate alienum, ipse contextus, ut antea docui, indicat. Sic enim Ioan: loquitur: *Qui de sursum venit, super omnes est: Qui de terra est, de terra est, & de terra loquitur, qui de cælo venit, super omnes est*. Vbi, ut manifestum est, per eum, qui de terra est, Ioannem Baptistam intelligi, & opponi Christo, per id, quòd is superne & ex cælo venerit: sic etiam manifestum est, per id, de terra

Celebritas nominis Christo a Deo donari absolute non potuit.

Smiglecus calumniatur.

Cur verba Ioan: non sint dicta respectu angelorum

Vox Omnes ad quos referenda

esse, &

esse, & de terra loqui, ejus muneris vilitatem describi, & opponi Christi muneri, per id, quod is sit super omnes.

Reliqua, quibus iterum docere nititur, quomodo opus fuerit, donari honorem summum in toto mundo Christo a Patre, siquidem Christo honor iste non potuerit necessariò contingere, nec repeto, nec refuto ampliùs. Ipsemet enim lector intelligit, omnia ista in hoc eodem capite toties dicta esse, ut meritò uterque accusari possimus, qui rem eandem toties iteremus: mihi tamen venia danda esse videtur, qui respondentis partes teneam. Hoc addo: in perfecta divinitate donationi locum non esse. *Id falsum esse multis modis convinci posse*, ait Smiglecus. Quæ sanè magna Smiglecii est audacia. Videamus rationem. *Nam & nos*, ait, *multa Deo dona offerimus, quos sanè illum perfectum Deum non negamus*. Non exagito nunc illud, quod multis modis ostendi id posse ait, & tamen uno tantùm ipse modo id comprobare nititur. Hoc iterum dico, nimis captiosè loqui Smiglecium, dum ea, quæ externè Deo offeruntur vel tribuuntur, comparat cum illis, quæ internè alicui accidunt, & ad talem eum contituendum, qualis esse debet naturâ suâ, requiruntur.

Offerre 'alicui' aliquid, & dari ei, quod ad naturam illius constitutendam pertineat, longe differunt.

Caput IX.

Nullum meritum, propriè loquendo, nec ex hoc loco Pauli, nec ex universa Scriptura sacra probari posse, ostenditur.

Smiglecii negligentia.

Hic accuso Smiglecium primùm, qui aliud in argumento capitis tractaturum se promittat, aliud verò in ipso capite tractet. Promittit enim se ostensurum, Christum meruisse suam exaltationem, & simul errores meos de eadem re confutaturum: Hoc verò tractando minimam partem capitis consumit, interim alia tractat, quæ non ad meritum exaltationis, sed ad ipsam exaltationem Christi pertinent, de qua in præcedenti capite satis multa dicta fuerant. Aut igitur ista hîc iterum tractanda non erant: aut aliter concipiendum erat argumentum capitis.

Deinde, probationem prioris rei, ex professo (ut sic loquar) institutam esse, miror. Non magnam enim causam habuisse videtur Smiglecis, cur ea de re quicquam scriberet: imò, si quis rem exactiùs expendat, facilè intelliget, hanc totam disputationem causæ Smiglecii plurimùm obesse. Nam, si Christus aliquid meritus est, quomodo Deus ille unus esse potuit? præsertim si id verum sit, quod as-

firmat

Meritum Christi adversari sententiæ Smiglecii de Christo,

firmat Smiglecus, nempe cum Christo homine omnia esse communicata, in ipso conceptionis puncto, divinitatis idiomata. Nam si ista communicatio idiomatum tunc facta est, nullus deinceps merito locus esse potuit. Itaq; nisi vehementer fallor, aliò fortasse collimavit Smiglecus, & aliud suæ religionis dogma tacitè stabilire voluit, quod est de merito bonorum operum. Quicquid sit, dico, in tota hac re vel ignorantiam Smiglecii apparere, vel Sophisticam. Nam si Christo *donavit* Deus nomen (quod est) super omne nomen, necesse est statuere, Christum non esse meritum suam exaltationem. Teste enim & sana ratione & sacra scriptura, si ex operibus, jam non est gratia. Per opera autem meritum intelligi nemo, non videt. Iamquòd Paulus dicit, Christum propter obedientiam suam fuisse exaltatum, id non docet, Christum esse illam meritum morte sua: sed tantum indicat, quòd intercedente morte eam consecutus sit, & aliter consequi nequiverit vel saltem non debuerit. Longè autem aliud esse, interveniente aliqua re, vel non sine illa aliquid consequi, & re illa aliquid mereri, vel hinc constat, quòd, qui in vineam conducti unam tantum horam in ea laboraverant, grossum quidem & illi, ut alii, acceperunt, interveniente isto labore suo, vel non sine labore isto: nec tamen grossum illum meriti ullo modo fuerant, ut apparet ex responso patris familias, quo eos, qui, cum per integrum diem laborassent, ægrè ferebant, alios ad æqualem mercedem admitti, allocutus est.

Porro dum ait, *si quis donationem in pactum deducit, eum non ex mera gratia, sed etiam ex iusticia & obligatione donare*, non animadvertit primùm, quòd semetipsum refutet. Nam si non ex mera gratia, sed etià ex iusticia quis aliquid det, dat tamen ex gratia. Si ex gratia dat, meritum nullum est. Nam ubi meritum, propriè sic dictum, est, ibi gratia nulla est. Deinde non perpendit etiam, id, quod ab eo, cui beneficium offertur sub conditione certa, exigitur & præstatur, haberi posse pro merito, cum tamen revera non sit. Ad meritum enim propriè constituendum requiritur non tantum, ut quis aliquid, vel etiam omnia, quæ præcepta illi sunt, faciat ad consequendum aliquid: verum etiam, ut id, quod facit, par sit ei, quod ei datur mercedis loco. Cum verò nemo unquam talis inventus sit, cuius obedientia digna per se esset mercede vitæ illius immortalis. nam nec quicquam præcipi potest, quod par sit isti tantæ mercedi; & imputatione a Deo profecta opus est, neminem etiam eam meruisse dici potest. Liberum quidem Deo est, homines dignos censere vitæ æternæ: sed nemo illà

Christum non esse meritum suam exaltationem.

Sine aliqua re aliquid non dari, & illam aliquid mereri, differunt. Matth. 20.

Meritum propriè dictum & gratia pugnans.

Quid propriè ad meritum requiratur.

Videtur æterna nemo
unquam per se
dignus fuit.

unquam per se dignus fuit. Quid enim est, per paucissimos vel saltem non multos annos, Deo obedientiam præstare, respectu ejus, quod Deus omnibus sibi obedientibus promisit? Finiti certè ad infinitum nulla est proportio. Vnde constat, Christum, etiamsi perfectissimè Deo obdixerit, non tamen meritum esse, propriè loquendo, suam exaltationem. cum dici nequeat, tanti ponderis fuisse Christi obedientiam, quæ ad æquaret præmiū, quod consecutus est, & quo nunc fruitur.

Non, ubi est de-
bitum, ibi est me-
ritum.

Verba autem Pauli, *Ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*, nihil ei, quod modò diximus, contrarium continent. Potest enim alicui deberi aliquid, vel secundum debitum dari, nec tamen esse meritum. Estq; hinc manifesta consequentis fallacia. Nam & illud debetur, quod promissum est: licet, quod promissum est, non sit meritum. Vt cum Deus sub lege iis, qui eam perfectè observarent, promisit vitam, justum fuit & debitum, ut, si eam observassent homines, daretur illis vita: nec tamen, etiamsi homines legem observassent, & ita vitam æternam ex debito consecuti essent, meruisse eam dici poterant. Quia nulla prorsus proportio inter illud, quod promissum erat, & quod præceptum, existit. Vt etiam hodie, cum Deus iis, qui fide sunt præditi, vel non secundum carnem sed secundum spiritum ambulant, vitam æternam promittit, si quis fide sit præditus, jam debetur ei vita æterna, & non potest Deus, salvâ suâ justiciâ, eam denegare: nec tamen per fidem mereri aliquid, homo Christianus dici potest. Quia scilicet multò minùs par sit fides mercedi vitæ æternæ, quàm opera. Hinc jubentur illi, qui omnia fecerint, quæ illis sunt præcepta, dicere, se servos esse inutiles, quia, quod debuerint, hoc fecerint. Quod quàm longè distet ab omni meriti specie, omnes intelligunt. Vnde apparet, nihil ad hanc rem facere exemplum Regis, qui tenetur duci belli reddere quod promisit, si provinciæ sibi demandatæ satis faciat. Is enim dux belli verè mereri potest, quod a Rege promissum est, cum interdum vel etiam semper, plus impendat, quàm ei promitti etiam possit. Impendit enim vitam, ut vel divitias vel honores assequatur. His ita breviter delibatis, credo, jam satis constare, quàm imprudenter Smiglecius in hanc nostram sententiam, quæ omne meritum in nostra vel Christi obedientia excludit, invehatur: & firmissimum stare, siquidem Deus Christo *donavit* nomen, quod est super omne nomen, etiamsi Christus usq; ad mortem crucis Deo obdixerit, Christi istam obedientiam non meruisse exaltationem eam, quam consecutus est.

Iam, Smiglecius præf. ap. imitantes, ad alia unà cum illo delabimur.

cogimur. Ait, nos dicere, Christum, nisi passus & mortuus fuisset, non potuisse, ullo alio titulo, gloriam in resurrectione obtentam sibi vindicare. Et verissimum est, quod dicimus, si id addatur, postquam decretum Dei accessit. Aliàs enim non negamus, potuisse Christum absq; passione & morte, gloriam illam, quam per mortem consecutus est, consequi. Smiglecus quid ad hæc? *Manifestè*, ait, *docere sacras literas, Christum toto vitæ suæ tempore, gloriam quasi unigeniti a patre in seipso habuisse: & gloriam istam conspectam fuisse tum in monte sacro, in transfiguratione, tum in miraculo, cum ex aqua vinum factum fuit, tum in cruce, quia Paulus Christum cruci affixum dominum gloriæ appelleret. Imò Christum eam ab æterno habuisse, & Apostolis, eam, dum in terris esset, dedisse.* Sed hæc omnia nihil valent ad probandum id, quod in questione est. Non enim ex eo, quod Christi gloria antea apparuit, sequitur, gloriam ei aliam dari non potuisse per resurrectionem. Fuit quidem ea gloria, gloria quasi unigeniti a patre, quam Apostoli in monte sacro viderunt: sed nullo modo comparanda cum ea, quæ olim videbunt in seculo futuro. Gloriæ verò, quæ in miraculo aquæ in vinum conversæ apparuit, mentio hîc fieri nulla certè debuit. Talis enim gloria, aliis etiam Christo multò inferioribus cōtingere potuit. De verbis Pauli, antè diximus aliquoties. Christum ab æterno gloriam habuisse, valdè futile esse vel hinc cōstat, quod ibidem, ubi, eam datam sibi esse, & se eam aliis dedisse, ait, dicatur, quod eam a patre petierit. Vnde constat, destinatam tantum illi ante mundum conditam, & proinde etiam in prædestinatione promissam Apostolis fuisse.

Sed ratione etiam idem explicare conatur Smiglecus. *Quia scilicet ut unigenito filio Dei gloria tunc data fuerit. Cum igitur unigenito filio Dei nihil sit majus, nihil etiam majus esse gloriâ unigeniti.* Sed facilis est responsio, quam in prioriscripto etiam non semel exposuimus. Unigenitum filium esse, maximum quidem aliquid est: sed unigenitus filius esse potest, non uno & eodem respectu. Alia enim de causa, vel aliis de causis, Christus unigenitus Dei filius fuit, cum in terris degeret, quàm nunc, cum in coelis degit, ut antea non semel diximus, & in re futatione libri Smiglecii *de verò & naturali filio Dei*, iterum fuscè ostendemus. Potuit igitur unigeniti filii gloriâ videri: nec tamen perfectissima unigeniti gloria.

Porro quod differit Smiglecus, *Christum potuisse gloriam suam consequi sine passione*, nihil huc facit prorsus. Nos enim id etiam concedimus: sed tamen constanter vicissim contendimus, etiam si

Quomodo dici possit, Christum gloriam suâ absque morte consequi non potuisse.

Christi gloria, quam nunc habet, præstantior est illa, quam antea habuit.

Christus unigenitus Dei filius fuit diversis de causis,

Christus sine morte, sed non sine beneficio Dei consequi potuisset suam exaltationem.

Ante Iesum ex virgine natum, nullus fuit Dei filius,

Christus gloriam sine passione & morte consequi potuisset: non tamen eam consecuturum fuisse, nisi Dei beneficio. Smiglecus verò eum illam non consecutum esse, sed habuisse somniat a seipso, vel natura sua divina, quia scilicet filius Dei ab æterno fuerit. *Quam sententiam suam dum ita otiosè & prolixè nobis obtrudit, gnaviter quidem principium petit: interim verò non animadvertit, se suæ existimationi parum consulere, & nos in sententia nostra vehementer confirmare.* Aut enim nullum Dei filiū fuisse vel esse potuisse, ante & præter eum, quem Maria peperit, statuendum est: aut omnes s. scripturæ rejiciendæ sunt. Hæ enim a conceptione & nativitate Filii Dei mentionem ejus facere incipiunt, antea verò nullam prorsus, nisi fortè, quatenus eum futurum prænunciant, idq; valdè obscure & aliis verbis. Itaq; Smiglecus, dum duorum titulorum in Christo meminit, propter quos gloriā suam acceperit, nempe & propter passionem, & propter filii Dei dignitatem, suum nobis commentum narrat: Sacræ verò literæ in unum ista duo redigunt, & docent nos, Filium Dei, qui est homo ille Iesus Christus, propter passionem suam, a Deo donatum esse gloriā divinā, vel nomine, quod est super omne nomen.

Pergo ad alia, quæ hîc otiosè inseruit Smiglecus. Per verba, *ut in nomine Iesu omne genu flectatur*, negamus, actum flectendi significari, sed, tantum obligationē flectendi denotari, statuimus, contrā quā in sentit Smigl: qui per hæc verba significari contēdit, *Christo tunc reipsa datam fuisse nominis celebritatē, quā antea sponte sua caruerit.* Iam si de obligatione tantum verba illa accipienda sint, quis non videt, vanam esse Smiglecii explicationem, de isto præmio Christo pro obedientia dato? De obligatione autem tantum sermonem esse, probamus, quod aliàs Deus homines cogeret, quod est, religionem evertere, quæ in libera Deo serviendi voluntate consistit. Quid hîc Smiglecus opponit? *Ineprissima, ait, hæc est ratiocinatio. Etenim sapientia divina, quæ disponit omnia suaviter & fortiter, facit, ut & omnino res eveniant, & suaviter, id est, nulla vi libero arbitrio facta.* Non enim vi, sed suavi gratiæ suæ influxu impellit hominum voluntates, ut non solum non contra inclinationem suam, sed etiam maxima inclinatione velint Christum & agnoscere, & eidem genua flectere. Deus enim est, qui in nobis operatur velle & perficere pro bona voluntate, alioqui non suaviter, sed acerbè duriusq; agere dicendus esset, si vim voluntati afferret. Hæc sunt ipsa Smiglecii verba, quæ ideo ascripsi, ut, quantum ponderis habeant, omnib; tantò constaret manifestius. Conciliare studet scilicet Smiglecus,

cuius, quæ naturâ sunt contraria. Nam, qui efficit, ut aliquid necessariò fiat, is liberam in alio agendi voluntatem coërceat, necesse habet. Nam ubi libera est agendi voluntas, ibi contingentia est. Contingentiâ autem & necessitatē adversa fronte invicem pugnare, omnes eruditi confitentur. Verba Proverb., ad quæ alludere Smiglecus videtur, huc non pertinere, qui semel locum inspexerit, sponte sua confitebitur. Aliud enim est, Dei sapientiam a fine usq; ad finem attingere fortiter, & omnia suaviter vel utiliter & commodè disponere: & aliud est, Dei sapientiam efficere, ut, generatim loquendo, quod naturâ suâ contingens est, & contingens Deus esse voluit, necessariò fiat. Hoc enim sapientiæ Dei contrarium esse, censendū est prorsus. Verba verò Pauli huc etiam non faciunt. Ibi enim sermo est non de operatione, quæ actu fiat, sed de tali, ad quam hominis præterea voluntas requiritur. Prius enim, quàm Paulus ista verba dixisset, *Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere pro beneplacito* (est enim in Græco *ἐνδ' οὐλίας*) præceperat, ut salutem nostram cum metu & tremore operaremur. Iam si Deus simpliciter operaretur velle & perficere, quorsum ista tam diligens adhortatio? Non diffitemur, posse Deum in rebus bonis vim facere hominibus, ut scilicet id fiat necessariò, quod vult Deus: Sed hoc rarissimum esse iterum contendimus, & vix aliquando evenisse legimus. Et si factum aliquando fuit, vel si fiat, tunc liberum hominis arbitrium cessare prorsus, & novum aliquid emergens existere, necesse est: nunc autem de eo sermo est, quod Deus, generatim loquendo, fecit in omnibus hominibus, quale est ista genuum flexio, quæ Christo debetur ab omnibus. Quod enim angelos attinet, in iis satis fuit, Dei præceptum eis innotuisse de Christo adorando.

Iam quòd dicitur alicubi, *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei*, de sola obligatione intelligendum esse, & contra Smiglecium pugnare, nonné res ipsa loquitur? Nam per aliquot secula, post Christi ascensionem, nullum prorsus Regem fuisse legimus, qui Christo genua flexerit: Smiglecus autem, statim post resurrectionem, omne genu terreltrium Christo flexum fuisse re ipsa, contendit. Succedentibus autem seculis, postquam a regibus quibusdam Christi religio recepta est, semper multò plures fuere, qui eam repudiârunt; & nunc, cum multo plures sunt reges, qui Christum adorant, quàm unquam antea fuere, decuplo tamen, si non centuplo, plures sunt, qui ejusdem nomen blasphemant, vel saltem non adorant? Nam præter gentem Iudaicam, quæ certè non est minima, universa Turcarum, & qui Turcicam sectantur impietatem, colluvies, longè superare

Necessitas & agendi libertas pugnant.

Sensus verborum Proverb.

Phil: 2. 13.

De quali operatione divina Paulus agit.

¶ 12.

Libertatem voluntatis hominum Deus raro mutare.

Regentium obligatos fuisse ac adorandum Christum, docetur.

videtur omnes Christianos cœtus, ut taceam eos, qui adhuc merè sunt ethnici & athei. Quod ipsemet etiam Smiglecius præsentiscens, non de singulis generum, sed de generibus singulorum id accipi oportere ait. Qua quidem in re paulò plùs sapere videtur, quàm antea: non tamen satisfacit. Investigandum enim porrò relinquitur, an ii, qui latissimè per orbem Christum adorant, id ideo faciant, quia Deus id necessariò effecerit. Quod prorsus falsum esse, præter rationem, quæ nunc agitur, ipsa docet experientia. Vt enim aliquot post Christum seculis factum est, per varia & non inusitata media, ut imperator unus Christi nomen profiteretur: sic etiam postea idem, per eadem media, factitatum esse & hodie fieri videmus.

Reges non coactè
sed liberè Christi-
um adorasse.

Christum post re-
surrectione perse-
cutè Deum factum
esse.

Iam, cum Smiglecius, ante resurrectionem etiam, omnes obligatos fuisse Christo genua flectere, ex eo docere iterum conatur, quod ante resurrectionem verus Deus & Dominus fuerit, & ita tandem concludit, *aut negandum esse, Christum ante resurrectionem verum Deum fuisse, aut concedendum, omnes obligatos fuisse, ut illi genua flecterent*, jam ad id responsum est antea, Christum non fuisse perfectè Deum ante resurrectionem. Factus est enim Dominus post resurrectionem: & post resurrectionem donatum est illi nomen, quod est supra omne nomen: & post resurrectionem datum est illi iudicium, & omnis potestas in cœlo & in terra. Dum verò rursus objicit, *Christum ante resurrectionem talem fuisse Deum, qui esset æqualis summo Deo, & omnia habuerit, quæ pater*, jam pariter antè non semel probatum est, Christum non absolutè Deo æqualem fuisse: & ob id ipsum, Deum perfectum esse non potuisse, quia Deo perfectò æqualis fuerit, cum unus tantum sit perfectus vel summus Deus; nec omnia, quæ Pater habet, universè tunc habuisse. quippe qui immortalis & minor Patre erat. Dum porrò ex eo, quod dignus honore divino erat Christus, colligit, omnes obligatos fuisse ad honorem illi exhibendum, non attendit, non dignitatem Christi, sed voluntatem Dei potissimum hic spectandam esse. Hic quia, post resurrectionem demum, voluit omnes obligatos esse ad genua Christo flectenda, & pro præmio obedientiæ istam omnium genuum flexionem Christi assignavit, nemo non videt, anteaquam obedientia a Christo præstaretur, præmium istud ei dari non debuisse, sic ferente Dei immutabili decreto. Dum denique iterum ex divinitate obligationem istam colligit, & nobis contradictionem objicit, ipsemet crassam æquivocationis fallaciam committit in voce divinitatis. Vt enim summo Deo summa debetur, ut sic loquar, divinitas: sic aliis a Deo dependentibus alia debetur, eaq; vera divinitas. Ipse enim Deus eos deos vocat.

In Christi adora-
tione Dei volun-
tas potissimum
spectanda.

Inter

Inter quos, quia primus est, Christus. (omnes enim alii dii ipsi subiecti sunt,) licet ob similitudinem Deus appellari possit, quatenus eam non naturā habet, sed Dei beneficio: non est tamen aliis simpliciter annumerandus, sed divinitas ipsius par divinæ potestati, licet non absolutè, censenda est. Non absolutè par. Nam a Deo profecta est, & ad salutem humani generis tantum se extendit ordinariè, & tandem in Deum recidet: Par tamen suo modo, quia tales ejus sunt effectus, quales nemo omnium, qui dii appellati sunt, edere unquam potest, quales sunt, omnium corda nosse, in animas & salutem hominum imperium habere, & alia. De quibus suprà abundè disseruimus.

Sed argumentum etiam his omnibus addit Smiglecus tale. *Regi omnes in suo regno tenentur subjectionem & honorem exhibere. Atqui ante resurrectionem Christus fuit verè Rex omnium hominum, non designatus duntaxat. Ergo omnes homines obligati erant illi honorem ut regi cœlesti exhibere.* Syllogismum hîc apposuit Smiglecus integrum: sed nimis, more suo, vitiosum. Major enim, nisi per regem intelligatur is, qui reipsa est rex coronatus, captiosa est: Si verè de rege perfectò intelligatur, Minor prorsus falsa est. Probat eam Smiglecus, dum ait, *Christum non semel regiam potestatem exercuisse imperando, & agnovisse se habere, cùm Pilato respondit, se esse regem non de hoc mundo.* At neutrum horum probat, Christum fuisse perfectum Regem, quod est in quæstione. Potest enim is, qui Rex designatus est, facere aliquid, & quidem non semel, regium vel rege dignum, si scilicet partem regis dignitatis vel potestatis habeat, quod nos de Christo ante resurrectionem fatemur: Ad perfectum autem regem constituendum, requiritur perfecta omnibus imperandi potestas. Ostendat autem Smiglecus, quidnam Christus ante resurrectionem angelis unquam vel minimum imperarit: quibus tamen nunc, ut ipse Deus, imperat. Christi verò confessio ante Pilatum nonnè seipsam explicat, & argumentum Smiglecii evertit? Regem enim esse, & tamen non de hoc mundo, est, non mundanum regem esse sed cœlestem. Cœlestis autem rex is etiam esse potest, cui non omnes sunt obligati, sed cui futuri erant obligati genua flectere: imò aliter cœlestis rex esse reipsa non poterat, nisi prius in sede sua regia, quæ est dextera Dei, collocatus esset, quod tunc Christo nondum contigerat.

Cùm dico, Christum fuisse minoratum ab angelis, ideoq; Deum illorum non fuisse, respondet Smiglecus primum, *me rursus contradictionem implicare. Nam si Christus sit verus Deus, summus etiam ut sit, necesse esse.* At hoc verò paulo antè responsum est, dum æquivocationem in vocibus *veri Dei* ostendi, quòd ex tam uni Deo, quàm aliis

Qualis Deus Christus
fuit.

Christus rex ante
re exaltationem
sed non perfectus
& cur.

Christus ante re-
surrectionem an-
gelis nihil im-
peravit.

Responsiones
Smiglecii refu-
tantur.

aliis dependentibus competât, licet his minùs excellenti modo, Deo autem uni, modo excellentissimo. Addit deinde, *Christum fuisse Deo absolutè æqualem. ergo etiam omnium Dominum.* Sed Christum, absolutè Deo æqualem fuisse, scriptura nusquam dicit, & dicere non potest. Iam enim essent duo æquales Dii, quod absurdissimum est. *Futilissimū* porrò *esse ait*, quòd ego Christum ideo Deo æqualem esse absolutè negē, quia potestas Christo data sit, *cū æqualis potestas filio regis à rege dari possit.* Sed nec propter hoc solum, æqualem Deo absolutè esse, nego Christum, quia ei potestas omnis data sit, sed ob alias causas, quas sapissimè antea & modò recensui; nec, etiamsi propter id solum Christum Deo æqualem esse, absolutè negassem, aliquid a vero dissentaneum dixissem. Quia enim divina potestas naturalis, ut ipsa Dei essentia, numero una est, nemini dari potest. Iam enim non esset numero una. Si potestas naturalis dari nemini potest, quomodo aliquis absolutè Deo æqualis dici potest? Vnde etiam apparet, nullum hìc locum habere exemplum regis, qui filio regiam potestatem absolutam concedat. Ea enim ita comparata est, ut alteri dari possit, si id fèrant rerum circumstantiæ, nempe regni consuetudo vel libertas & alia. Deniq; ex eo, quòd Christus sit paulò minoratus ab angelis, non sequi, eum non fuisse dominum angelorum, probat Smiglecus, *quòd Christus etiam præ hominibus minoratus fuerit, nec tamen inde inferri liceat, quòd non fuerit Dominus hominum.* Imò, hinc inferri illud posse, certissimum est; nec contrarium hactenus probavit Smiglecus. Certò enim sciat universus orbis Christianus, quòd Dominum & Christum Deus fecerit eum, quem Iudæi crucifixerunt. Quæ verò de Christo alicubi leguntur, quòd Dominus noster sit, id partim de parte, partim de prædestinatione domini intelligendū esse, tum verba Petri jam citata, tum ipsa ratio communis dicat. Murnurat adhuc aliquid de natura mortali, quā ab angelis minoratus fuerit: Sed quia, præter naturam mortalem vel humanam, nullam in Christo aliam probare potest Smiglecus; imò hoc ipso, quòd natura in eo mortalis apparuit, potenter evincitur, eum naturam divinam non habuisse, principium petere, vel pro concessio sumere Smiglecium, quod in quæstione est, nunquam desistam dicere.

Cur Christus dominus noster ante exaltationem dicitur.

Cū dico, Christum non fuisse Deum dæmonum ante resurrectionem, quia dæmones eum tentârint, & causa mortis illi fuerint, respondet Smiglecus, *me meipsum ridendum propinare.* Cur verò? quia inquit, *sequeretur, Deum etiam non esse Deum hominum, ut pote qui eum tentent.* Sed quis non videt fallaciam & lusum Smiglecii? Nos enim de

nim de tali tentatione loquimur, quâ quis ad peccandum aliquem provocat, qualis non est illâ, quâ homines Deum tentant. Ad peccatum autem aliquem provocate, qui ejusdem, qui provocat, Deus sit, prorsus absurdum est. Iam si dicat Smiglecus, Diabolum non cognovisse Christum, quod esset Deus ejus, videat sanè, an non ridendum se propinet omnibus, qui diabolum id nescivisse dicat, quod sciri non potuit. Etenim si diabolus scivit, Christum esse illum sanctum Dei, scire etiam potuit, illum esse ipsum Deum, suum conditorem, si is fuisset. Et si hoc scivit, quomodo eum tentare ad peccandum ausus fuit? Nec enim diabolus, quantumvis malus sit & ipsa malitia, Deum suum tentasse unquam legitur. cùm certum sit, tam astutum spiritum nihil propositurum, quod frustra futurum, antea persuasum habeat. Ex quo & illud alterum verum esse patet, dæmones, si Christus Deum ipsorum fuisset, nunquam causam mortis ipsius futuros, nec porro de ejus morte procuranda cogitatuos unquam fuisse. Nam, creaturam mortis creatoris sui causam esse posse, blasphemum est dicere: de re autem, quam diabolus impossibilem esse novit, eum vel cogitasse, valdè absurdum est. Hoc enim nemo sanæ mentis homo facere solet, nedum diabolus.

Sed nunc ultimam hujus capitis periodum videamus. Ait Smiglecus, se, præter hæcenus enumerata argumenta, duo præcepta attulisse, alterum hominibus, alterum angelis datum, unde constet, omnes homines & angelos ante resurrectionem obligatos fuisse, Christo genua flectere, & hominibus quidem illud de cælo prolatum: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsam audite: angelis vero illud, Et adorent eum omnes angeli Dei. Ad hæc ego sufficientillimè responderam in priori responsione, & vix aliquid præter illa dici potest. Docueram enim, prius, hominibus datum, non continere in se ullam adorationem & genuum flexionem: De altero angelis dato dixeram, illud quidem adorationem continere, non pertinere autem ad tempus, quod resurrectionem antecessit, & ejus rei argumenta non pauca attuleram, quæ hæcenus ita firma stant, ut nec moveri loco possint. Et possem certè, jure meo, hîc sinere Smiglecium: Sed quia, sola verbosa unius & ejusdem repetitione, speravit, se suam & ecclesiæ suæ auctoritatem, aliquo saltem modo, sartam tectam conservaturum, non est concedendum, ut sola verboritas hominem juvet: quin imò firmiter ostendendum est, præter vana verba nihil habere Smiglecium, quod ampliùs nobis opponat. Dixeram de primo, valdè dubium, imò falsum esse, an omnes, & quod majus est, an vi hujus præcepti (hunc audite) Christum audire tenerentur. cùm hæc vox

Alio modo diabolum tentasse Christum, quàm homines Deum tentant.

Diabolus nunquàm Deum tentavit.

Smiglecii semel dicta, & resutata.

non ad omnes delata sit, sed tantum a tribus Apostolis audita fuerit, neque, per Apostolos tunc statim eam aliis omnibus annunciatam esse, verisimile sit. Smiglecus quid? *Nodum, ait, me in scirpo quærere. Hac enim ratione dubitari posse, an quæ Apostolis præcepta sunt, in rebus ad salutem pertinentibus, omnes afficere debeant, quod, esset omnem vim præceptorum Christi tollere. Neq; enim Christum cum omnibus hominibus unquam locutum esse, sed cum solis Apostolis, in quibus omnes alios instruktos esse voluit, ut restantur verba: quod vobis dico, omnibus dico. Sed quis non videt imposturam vel saltem errorem Smigleci, eumque duplicem. Primum enim ea, quæ præcepta sunt Apostolis ab ipso Christo, confundit cum iis, quæ præcepta sunt Apostolis non a Christo sed a Deo, quale hoc est, de quo nunc differimus. Facile autem fieri potuit, ut id, quod, non a Christo sed a Deo, dicebatur tribus tantum Apostolis, ad tempus saltem premeretur, & incognitum lateret. Vnde etiam Christus prohibuisse legitur Apostolis, ne id, quod in sacro monte audierant, tunc patefacerent, idq; eos fecisse pliusquam verisimile est. Audierat etiam Ioannes Baptista tale quid in Christi baptismo: nec tamen id ab eo tunc fuisse aliis patefactum, necessarium statui potest. Deinde poterant quidem ea, quæ a Christo præcipiebantur Apostolis, ad omnes pertinere: sed tamen non tunc temporis, cum dicerentur, sed postea, cum scilicet exaltatus fuit. Nunc verò de eo sermo est, quod, ad omnes ante resurrectionem Christi pertinere, creditur. Taceo illud, quod nunquam cum omnibus hominibus sed cum solis Apostolis locutum esse Christum, ait Smiglecus. Hoc enim ita falsum est, ut merito ejus pudere debeat Smiglecium. Nonne enim sæpenuerò legimus, Christum multis turbis præcepta dedisse, eaque talia, quæ omnium sunt potissima, ut inter alia multa testatur cap: 5. 6. & 7. Matthæi. Iam quod turbis, quæ tunc aderant, Christus præcepit, id omnibus aliis eum præcepisse, qualescunq; tandem sint, tutò dici potest. Dum porro etiam dicit, licet ista vox aliis omnibus ante Christum annunciata non fuerit, omnes tamen obligatos fuisse ea lege, errat non minus. Vbi enim præceptum non est annunciatum, nulla esse potest obligatio illud observandi.*

Dixeram secundò, aliud esse, Christum audire, & Christo genua flectere. Audire enim homines tenebantur Prophetas & Apostolos, nec tamen quisquam eis genua flectit. Smiglecus quid? *Non advertit, ait, smalcus, magnum esse inter Prophetas & Christum discrimen. Prophetas enim tenebantur audire homines, ut servos a Deo missos: Christum*

Præceptum Dei
potuisse ad tem-
pus premi.

Christi præcepta
ad omnes ab ex-
altatione illius
pertinuerunt.

Christum non cum
solis Apostolis sed
cum omnibus in-
terdum locutum
esse.

Præceptum non
obligare, nisi an-
nunciatum.

sum verò ut filium, quare & alium honorem Prophetis habere tenebantur, quàm Christo. Sed quis iterum non videt fallaciam & dolum Smiglecii? Antea enim nudè ex phrasi ista, quòd Christum audire teneamur, concludebat, nos teneri etiam genua flectere: nunc verò ex eo, quòd Christum, ut filium Dei, audire teneamur, illud idem còcludit. Nū diversitas personę phrasis etiam significationem mutare potest? Certè, etiamsi de ipso Deo dictum ad nos esset, audite Deum, phrasis ista genuum flexionem in se naturâ suâ non contineret. Sed & hæc fallacia Smiglecium non tuetur. Potest enim aliquis audiri ut Dei filius, hoc est, potest cum debito honore & reverentia obedientia ei præstari, ut ipsemet Smiglecus hanc phrasin explicat, etiamsi ei genua non flectantur. Nam & Prophetæ & Apostoli ita audiebantur. Sed imponit sibi Smiglecus, qui, filium Dei & missum a Deo esse, ita disjungit, ac si utrumque de eodem dici non possit. Cùm tamen Christus ab initio prædicationis non aliter audiretur, quàm missus a Deo: filiationem autem ejus, quâ aliis præstabat, satis longo pòst tempore demum innotuisse, idq; non omnibus promiscuè, nec iis, quibus innotuit, perfectè statim, donec resurrectio & exaltatio accessit, ex sacris literis manifestissimum est.

Phrasin, Audire aliquem, non significare adorationem.

Hoc præcepto examinato, ad alterum accedendum erat: sed Smiglecus me detinet. Priùs enim commonefaciendus mihi est, quòd astutè omiserit defensionem istorum Christi verborum, *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum*, quæ in Monstris etiam attulerat: ego verò ad rem propositam nihil prorsus ea facere docueram. Deinde innuendum est, quomodo se nunc gerat. Dixerat paulò antè, se duo præcepta attulisse, de obligatione flexionis genuum, alterum hominibus, alterum angelis datum. Alterum, hominibus scilicet datum, jam absolutum est. Cùm verò antea in Monstris loci etiam Ioan: 17. *Hæc est vita æterna* &c. mentionem fecisset, ad docendum, quòd homines omnes obligati fuerint, ante resurrectionem Christo genua flectere, nunc, quasi aliud agens, illum denuo intrulit, dum sic ait: *Quo etiam modo exponendus est ille locus, quo sub amissione vite æternæ, omnes homines Christum etiam ante resurrectionem cognoscere & audire obstrictos fuisse declaratur Ioh: 17.* Si per hunc locum id, quod in quæstione est, tantum declaratur, quomodo is antea in Monstris pro argumento allatus fuit? Non enim quæ declarant, ea etiam probant aliquid: Si pro argumento antea allatus fuit, cur nunc tantum unum præceptum hominibus datum urgetur, *Hunc audite*? Non minùs enim hoc præceptum esset, licet indirectum, quàm illud. Sed, istas sive negligentias sive astutias Smiglecii, si omnes examinare

Smiglecus monetur & castigatur.

Non quæ declarant aliquid, probant id etiam.

minare vellem, tantus mihi liber conscribendus esset, quantum ipsa responsio ad ejus argumentationes & sophisticationes requirit. Ad rem accedo.

Verba Ioan: 17. ad
tempus exaltati-
onis Christi per-
tinere.

Responsio Smi-
glecii infirma.

Dixeram, hæc Christi verba potius ad tempus, quod resurrectionem consecutum est, pertinere, quàm ad illud, quod eam antecessit. Cognitio enim Christi potissimum in ejus exaltationis cognitione consistit, teste Paulo, qui, cum cognitionem Christi optaret, statim addit per quandam declarationem, & *vim resurrectionis illius*. Smiglecus nihil hîc affert refutatione vel responsione dignum. Agnoscit enim, Christum perfectius cognosci debuisse vel cognitum fuisse, cognita virtute resurrectionis ejus: nihilominus tamen in ejus cognitione antea etiam vitam æternam constitutam fuisse. Quod ferè idem est, cum eo quod ego dico. Non nego enim, Christi cognitionem, etiam ante resurrectionem, necessariam fuisse ad vitam æternam consequendam; imò id tacitè affirmo, dum dico, verba Christi, de quibus nunc agimus, potius ad tempus, quod resurrectionem est consecutum, quàm quod eam antecessit, pertinere. Non ex cognitione autem qualicunque, sed ex perfectissima tantum, nempe exaltationis Christi, dependet ista genuum flexio. Quia verò exaltatio Christi cognosci non potuit ante resurrectionem, manifestum est, nec, genuum flexionem ab omnibus hominibus ei deberi, cognosci potuisse.

Sed nunc alterum præceptum angelis datum videamus. Id autem sic habet: *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, & adorent eum omnes angeli Dei*. Hîc præceptum datum esse angelis de flexione genuum Christo debita, agnoscimus: at illud, ante Christi resurrectionem, factum esse negamus. Smiglecus ait, hoc inde constare, quia orbis terræ absolute positus, hunc orbem terræ designet, & verbum Introducendi, primam Christi in orbem terræ inductionem indicet. Hæc quàm sint infirma, dici vix potest. Attuleram enim in priori responsione exempla, ubi per voces æquipollentes absolute positas, futurus tamen orbis terræ intelligitur, ut cum

Matth: 5. 5.

Heb: 10. 5.

Christus dicit: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*. Et cum autor Epistolæ ad Hebræos ait: *Ingressi (nempe Christus) in mundum dicit, sacrificium & holocausta nolui, corpus autem aptasti mihi*. Smiglecus de priori fatetur, quòd per vocem Terræ futura terra significetur, quia ex omnibus circumstantiis manifestum sit, agi ibi de cœlesti mercede. Sed primum ad rem non respondet. Nunc enim quæstio est, an vox orbis terræ vel ei æquipollens, absolute posita, futurum orbem terræ vel futuram terram significet? Hoc verò fieri

in loco

in loco Matth: nimis clarum est. Absolutè enim tunc vox aliqua poni dicitur, cùm nulla alia vox ad illam adjicitur, quæ eam determinet. Iam si non absolutè vocem tunc poni dicat Smiglecus, quando ex circumstantiis colligi potest, eam esse ad aliquid restringendam, multò rectius id de loco Hebr. i. dici potest, quàm de loco Mat. 5. Plures enim sunt, non tantùm circumstantiæ, sed argumenta profus infallibilia, quæ non permittunt, ut vox *orbis terræ* Heb. i. de præfenti accipiatur, de quibus paulò post dicemus: At Matth. 5., licet verillimum sit, per vocem *Terræ* potissimùm futuram intelligi: tamen, suo etiam modo, hanc terram intelligi posse, vel hinc patet, quòd ferè omnes aliæ beatitudines, quæ ibi commemorantur, ita sint comparatæ, ut partim in hoc, quanquam imperfectè, partim in futurum seculum cadere dici possint. Vnde colligi potest, & hanc istius generis esse. Et certè verè terram hæreditant, vel eâ fruuntur, quatenus scilicet eâ frui licet Christianis, qui mites sunt, hoc est, injuriarum obliviscentes & de nulla vindicta cogitantes: cùm contrà ii, qui injurias ulcisci cogitant & ulciscuntur, nec vitam æternam consecuturi sint, nec hujus vitæ veris voluptatibus frui possint. Nunquam enim vindictæ cupidus animo est quieto, rarò etiam vitam diuturnam vivit: At quietè & diu vivere, est verè terram possidere.

Sed ecce iterum nævum Smiglecii non minimum, cùm dixisset Christi verba illa, *quoniam ipsi possidebunt terram*, de futura terra intelligenda esse, quia manifestum sit, ibi a Christo agi de mercede cœlesti, quam singulis beatitudinibus apponit, addit hæc verba: *Vnde & apud Marcum dicitur: Merces vestra copiosa est in cælo*. Quomodo verò addi possunt a Marco ista verba, cùm Marcus sermonem illum Christi nusquam describat? Si per errorem pro Luca Marcum positum dicat, nihil etiam dicet. Nam & Matthæus idem dicit cap. 5. quod hîc ex Luca citatur, ideoq; opus non fuisset dicere: *unde & apud Lucam dicitur*. Hac enim oratione indicatur, id ab eo omissum esse, cujus verba explicantur. Quanquam & hoc vitiosum est, quod ex istis verbis colligit Smigl.; verba scilicet, quæ de terra absolutè loquuntur, de futura terra intelligenda esse. Verba enim illa, *nam merces vestra copiosa est in cælo*, & apud Matthæum & apud Lucam tunc demùm inferiùs adduntur, cùm de tali officio Christiano sermo est, quod nulla re, quæ in hoc seculum cadat, compensari potest. nempe cùm quis Christi causâ persecutionē patitur, cujus pars esse potest & solet ipsa mortis truculentæ perpassio. His igitur merces ista copiosa in cælo promittitur: at iis, qui alia ibidem antea præcepta Christianæ pietatis

Quando vox absolutè ponatur.

Verba Heb: i. r. & is de futuro mundo accipi, quàm Matth: 5.

Quomodo mites hanc etiam terram possideant.

Smiglecii negligentia accusatur.

Quando merced' in cælo fiat mentio in verbis Christi, & cur.

officia præstant, ea promittuntur, quæ non tantum cælum, sed hanc etiam vitam terrenam suo modo respiciunt.

Cur Christi in
cælos exaltatio,
introductio ap-
petletur.

Ad alterum, quod pro sua sententia de loco Heb. i. assert Smiglecius, nunc hoc tantum dico, quia non probatur a Smiglecio, introductionem, primam in orbem terræ inductionem significare, tanquam nudam assertionem jure repudiandum esse. Quamquam rectissime, prima ista introductio Christi in orbem terræ appellari potest. Prægnans enim vox est introductionis, & non tantum ingressum in cælum, sed admodum magnificum & augustum denotat, conjunctum scilicet cum quadam regia majestate, qualis est, cum Rex in sede regia collocatur. Talē autem non fuisse istum priorem ascensum Christi in cælos, per se clarum est. Non enim ideo tunc in cælum ascendit, ut ibi maneret & regnaret, sed post istum ascensum omnia mala & ipsam mortem perpeffus est.

Cur Heb: i. de
orbe futuro ser-
mo sit.
ratio 1.

Nunc, quid ad argumenta nostra, quibus probamus locum Heb: i. 6. de futuro orbe terrarum intelligendum esse, respondeat Smiglecius, expenderemus diligenter: sed quia id a nobis præstitum est in refutatione libelli Smigleciani, *Verbum caro factum*, ubi etiam, se ea de re egisse, hic testatur Smiglecius, nolo, ad omnia prolixè respondendo, tempus inaniter perdere. Dico primum, autorem istius Epistolæ cap: 2. disertè orbis terræ futuræ mentionem facere, de quo se loqui ait: nusquam autem antea de orbe terræ locutus fuerat, præterquam in hoc v: 6. c. i. Necesse est igitur, eum hîc de orbe terræ futuro locutum esse. Quæ objicit Smiglecius, quod autor dicat, *de quo loquimur*, non, de quo locuti sumus, & quod v: 10. c. i. de terra præfenti locutus sit, ea in libello nominato refutavimus. Dico iterum, thesin autoris requirere, ut de re, quæ resurrectionem consecuta est, sermo sit. Agit enim de iis rebus, ob quas Christus angelis præstantior effectus est, ut v: 4. testatur. Christum autem, ante resurrectionem angelis præstantiorem effectum non fuisse, hinc constat, quod ante resurrectionem minoratus ab Angelis fuerit. Respondet Smiglecius suo more, *distinctionem naturarum in Christo obirudens*. Quo vix aliquid in tali disputatione dici potest ineptius. Verum est quidem, Christum hominem certo respectu superasse Angelos, quamdiu mortalis fuit: sed tamen, quia Angelis præstantior effectus est, præstantiorem eum Angelis semper fuisse, nimis falsum esse deprehenditur. Astutè autem Smiglecius ait, *non esse propositum Paulo, quomodo carnis immortalitate sit melior factus Angelis, sed quomodo divinitate sit longè præstantior omnibus Angelis*. Hoc enim falsum esse ipsa verba autoris evincunt, qui ait, Christum

tanto

tantò præstantiorem effectum esse Angelis, quantò præstantius præ illis nomen hereditavit. Christum verò angelis præstantiorem, absolute scilicet, effectum esse, cum nasceretur, quod Smiglecio est, cum verbum caro factum est, ingens est error. Verissimum autem est, omnia, quæ ibidem commemorantur, non nisi post Christi resurrectionem de Christo prædicari potuisse. Nam post resurrectionem demum Christus perfectus Dei filius & Deus effectus est: post resurrectionem demum tanta illi potestas concessa est, ut hunc mundum spectabilem delere possit, & ad dexteram Dei illi sedere donatum est. Christum enim ab initio terram fundasse, quàm falsum sit, in refutatione libelli, *Verbum caro factum est*, abundè demonstratum est. Et sanè mirum est, hoc in dubium vocari. Quid enim apertius, quàm autorem istius Epistolæ loqui de illo Dei filio, per quem Deus nobis in his novissimis temporibus locutus est, quem omnium hæredem constituit, qui purgationem peccatorum nostrorū per semet ipsum fecit, & in dextera Dei confedit; & de hoc dicere, quòd Angelis sit effectus præstantior: At is, quem isto modo describi diximus, nemo alijs esse potest, præter & ante eum, quem Maria peperit. Is verò quem somniat Smiglecus, angelis præstantior fieri non potuit, ut pote qui semper Deus & creator angelorum fuisset: imò nec cum angelis conferri debuit absq; magna absurditate.

Dico tertium, de tali orbe terræ sermonem esse, in quem Christum introduxit, scilicet Deus. Vnde constat, eum tunc extitisse. Nam qui non est, is nec introduci aliquid potest. Respondet Smiglecus, *levem esse instantiam. Ut enim homines, cum nascuntur, dicuntur in mundum venire. Ioan: 1. ita & Christum cum natus est, rectè dici posse & in mundum venisse, & in mundum introductum esse.* Sed Smiglecus instantiam meam appellat, quod argumentum novum est, camq; quam levem appellat, manifesto errore confutare voluit. Tam enim certum est, homines, cum nascuntur, in mundum venire, quàm certum est, Christum, cum natus fuit, in mundum esse introductum. Ioannis autem verba converti posse & debere, ut non ad hominem sed ad Christum pertineant, de quo dicitur, quòd omnem hominem illuminavit, tunc cum in mundum venit, fusè tum in refutatione libri, *Verbum caro factum*, tū in homiliis nostris super ea verba docuimus.

Eum porrò, qui introducitur, prius esse oportere, quàm introducatur, cum me hic nimis acutum videri velle dixisset, sic eludit Smiglecus: *id verum forte esse, si introductio fiat per motum localem, non verò si fiat per productionem. Tunc enim produci esse introduci, licet alio respectu produci, alio introduci dicatur.* Sed frustra ipsemet argutatur,

vel

Christus post resurrectionem præstantior angelis effectus,

ratio 3.

Nasci & in mundum introduci, differunt.

vel potius re ficta argumentum solvit. Vnde enim constat, vocabulum Introducendi hoc loco idem esse cum voce producendi. Introductio enim passionem rei jam existentis significat: At produci de re, quæ nondum generata est, dici etiam potest. Sed deniq; Christum etiam in mundum introductum esse, ait: *Quia antequam nasceretur, extiterit novem integris mensibus in utero Virginis, ex quo per nativitatem eductus, in mundum introductus sit.* Egregia sanè evadendi ratio. Ergo, ex sententia Smiglecii, tunc demum dictum fuit, ut adorarent omnes angeli Dei Christum, cum ex utero virginis eductus fuit, antea verò non? Nam cum in mundum introducit primogenitum, dixit: *Et adorent eum omnes angeli Dei.* Quomodo igitur ista consistent, quòd aliàs dicit Smiglecus, Christum ab initio conceptionis Deum vidisse, & omnia suæ divinitatis idiomata cum natura humana communicasse, & dignum fuisse, qui a dextris Dei sederet? Si ab initio conceptionis ista omnia Christo competeant, non verò ab ipso ex utero virginis educatione, cur adoratio angelorum ab introductione demum in mundum, hoc est, a nativitate ei competiit? Vel si tunc, cum verbum (ex mente Smiglecii) caro factum est, Christo competere cœpit adoratio ab angelis, quomodo a nativitate primum? cum tunc etiam, verbum carnem factum esse, Ecclesia Smiglecii canat, cum Christus conceptus fuit. Ita eos intricare sese oportet, qui extra verbum Dei sapere volunt.

ratio 4.

Dico quartum, hîc sermonem esse de orbe terræ, in quem Christus iterum introductus est. At in hunc semel tantum introductus est: in futurum autem semel ascendisse legitur, ut voluntatem Dei, quam nobis revelaturus erat, ibidem addisceret, iterum verò ascendit, ut eandem voluntatem Dei ad exitum perduceret, vel omnia impleret, ut Paulus loquitur. Respondet Smiglecus, *intolerandam esse nostram audaciam, in duplici Christi ascensu asserendo, cum in scriptura, non nisi semel, Christum ascendisse legamus, & in symbolo Apostolorum profiteamur.* Sed irrita est indignatio Smiglecii. Cum enim legitur, Filium hominis ascendisse, ubi erat antea, tantumdem valet, ac si scriptum esset, Filium hominis antea ascendisse in cœlum, in quod postea iterum ascendit. Filius enim hominis alio modo in cœlo esse non potuit, nisi per ascensionem. In Symbolo autem Apostolico id non contineri, quid mirum? Nec enim omnium mysteriorum de Christo credendorum, sed præcipuorum tantum ibi habetur compendium. Non profiteamur etiam in isto symbolo, Christi de cœlo pro filio Dei proclamationem, vel in sacro monte transfigurationem, & aliâ multa: nec tamen propterea ea falsa censenda sunt.

Iam

Introduci & produci differunt.

Smiglecii ineptia.

Ephesi: 4. 10.

Christum in cælum ascendisse antea etiam, quàm exaltatus fuit.

In symbolo non omnia contineri de Christo mysteria.

Iam quòd Smiglecus Christi in cœlis existentiam, unâ cum Papistis, secundum naturam divinam intelligit, id nos quidem non latet: sed quomodo & ipsis Christi verbis, & rectæ rationi contrarium sit, tum per se patet, tum a nobis prolixè demonstratum est in refutatione libri, *verbum caro factum*, ad quem etiam appellat hîc Smiglecus.

Sed præterea, non necesse esse, ait Smiglecus, hæc verba de futuro terræ orbe intelligere, cum Christus iterum in hunc mundum introductus sit, cum resurrexit, & tertio introducendus sit, cum veniet in mundum iudicaturus. Ego verò Smiglecium non habere regero, quod respondeat ampliùs, dum ita se gerit. Nam quis unquam, adivit, illud, Christi in mundum introductionem appellari, cum ad iudicium veniet? Cùm enim introduci Christus dicitur, nempe a Deo, præsupponitur tacitè, Christum ea re eguisse, & Dei beneficio eam consecutū esse, ut, in introductione illius in hunc mundum per resurrectionem, & in futurum per exaltationem, videre est: At, cùm Christus ad iudicium veniet, sponte sua veniet, a nemine introductus. Deinde quid opus erat hîc istius introductionis tertiæ (ut nunc cum Smiglecio ineptiam) meminisse, cùm de tali introductione in mundum sermo est, quâ consecutum sit Dei præceptum, de adoratione Christo ab omnibus angelis Dei præstanda, & a quo tempore Christus angelis præstantior est effectus? Hoc enim ad tertiam istam introductionem accommodari non posse, manifestum est. Iamquò minus de altera Christi in hunc mundum per resurrectionem introductione, hæc verba sint intelligenda, ipsa verba evincunt. Nec enim dictum fuit, angelis Dei omnibus, ut eum adorent, cùm resurrexit: sed cùm in dextera Dei consedit, ut disertè testatur Petrus, his verbis: (Christus) est in dextera Dei, subiectis sibi angelis, & dominationibus & principatibus. Adde, quòd Christus primogenitus dici non potuerit, antequam immortalis ipsemet & Dominus immortalitatis evaderet. Hoc autem priùs factum non est, quàm cum Christus in cœlos ascendit. Istam doctorum, quos citat Smiglecus, monitionem, vocem *iterum*, cum particula *et* non cum voce *introducitur* conjungendam esse, quia ratione destituitur, possumus jure contemnere, præsertim cùm nihil absurdū in eo sit, si cum voce *introducitur* conjungatur: imò egregium de Christo mysterium contineat. Quod Doctores istos ignorasse mirum non est. Prajudicio enim excecati, literas s. legerunt plæriquem.

Ineptia & absurda Smiglecii opinio.

Christus primogenitus ante exaltationem non fuit.

Dico quintò Sermonem hîc esse de orbe terræ, in quem *primogenitus* sit introductus. At Christus non respectu nativitatis suæ dicitur primogenitus, sed respectu earum rerum, quæ ipsi propriè post

ratio 9. Christus quo respectu sit primogenitus.

resurrectionem competunt, nempe primogenitus omnis creaturæ, vel ex mortuis, vel ex multis fratribus. Smiglecus *nugari me*, ait, more suo. Ipse verò quid respondet? *Christus*, ait, *in sua secundum carnem nativitate fuit primogenitus Dei absolute, quia fuit verus Dei filius, licet non secundum eam, quæ secundum carnem est, nativitatem, dicatur primogenitus*. Vide, quæso, lector benevole, quid agat Smiglecus, dum me *nugari* asserit. Christum *primogenitum Dei absolute* fuisse ait, in sua secundum carnem nativitate? Vnde hoc ei constat, cum scilicet ea de re nihil testentur, quod ego antea etiam ipsi obieceram, & paulò ante repetii. Nusquam Dei respectu Christus primogenitus appellatur: nativitatis autem Christi, *secundum carnem* mentionem facere, & Christum non secundum eam, quæ secundum carnem est, nativitatem, primogenitum appellari, quid, quæso, est aliud, quàm multipliciter *nugari*? Quasi scilicet alia sit Christi nativitas præter eam, quam ex virgine Maria habuit, & quasi aliquid de Filio Dei dici possit, ante ipsius ex Virgine nativitatem.

Christus non appellatur primogenitus Dei.

Ratio 6.

Dico sexto: de tali orbe terræ hîc sermonem esse, in quem postquam Christus introductus fuit, publicatum est, ut omnes angeli cum adorarent; hoc verò antea factum non esse, quàm Christus in cœlos ascendit: imò contraria legi, nempe quòd angelus eum confortârit, & quòd Christus, precibus se angelos a Patre obtinere potuisse, testetur. Respondet Smiglecus, *se non legisse istam publicationem post resurrectionem*. At hoc ipsum, quod nunc in manibus habemus, *Cum iterum in orbem terræ introducit primogenitum, dicit: Et adorent eum omnes angeli*, est ista publicatio. Quam quia, antè exaltationem Christi, factam non esse docuimus hætenus, jam intelligere potest Smiglecus, de orbe terræ futuro hîc sermonem esse. Quæ porrò ego contraria huic attuleram, ea Smiglecus audacter, fictitia ista sua naturarum in Christo distinctione, eludere conatur. Quem respondendi modum injustum esse antea docuimus, & nunc iterum asserimus. Quamquam etiam admissus nihil causam Smiglecii juvat. Nam si Christus Deus erat naturâ, cur non potius natura ejus divina eum confortavit, quàm angelus? vel quomodo sine blasphemia dici potest, eum, qui naturâ Deus est, licet etiam homo sit, confortatione a creatura indigere? Quomodo etiam Patrem rogare potuit Christus, si ipsemet Deus idem, qui Pater est, erat? cur non a natura sua divina petiit, si petendum erat, aut accepit istas angelorum legiones, si accipiendæ erant? Stultum enim est ab alio petere, quod quis ipsemet præstare potest, vel potius non potest non præstare. Sed hæc alibi tractata sunt prolixius. Constat igitur Heb. 1. non de orbe

Adoratio Christi post resurrectionem publicata.

Christum nec ab angelo confortari, nec a Patre petere quid debuisse, si divinam naturam habuisset.

orbe terræ præfenti, sed de futuro, & introductione in eum, loqui divinum illum autorem.

Caput X.

Potestatem judicandi ante resurrectionem, Christo re ipsa datam non fuisse, ostenditur.

CALUMNIAM, quâ me, suo more, premit in hac disputatione Smiglecus, Domino Iesu judicandam relinquo. Nulla ego Christum dignitate spoliare, cupio, testis est ipse Christus: Sed Smiglecus, dum ejus absurdæ & falsæ de Christi dignitate deteguntur sententiæ, ut causâ sit plausibilior, Christi dignitatem impeti, conqueritur. Sed frustra. Christus enim gloriam & dignitatem suam habet integram, eamq; talem & tantam, qualem & quantam ipsemet Smiglecus in hoc capite Christo tribui non vult, ut postea videbimus. Adde, quòd nunc non de dignitate, quæ Christo tribuenda est, sermo sit, sed de tempore, quo ea illi tribuenda est. Fatemur enim, Christum potestatem habere absolutissimam judicandi nos: sed eam illum, cùm adhuc mortalis esset, habuisse, confiteri non possumus. Christus enim probaturus rem futuram, quæ est: Pater majora (Filio) opera demonstrabit, dixit, nam Pater neminem judicat, sed omne judicium dedit Filio. Vnde constat, verba hæc, dedit omne judicium, ita accipienda esse, ac si dictum esset, Pater dabit omne judicium Filio. Alioquin ineptissima esset Christi argumentatio. Nam si tunc Christus re ipsa judicium omne datum habuisset, quid opus fuisset dicere, Patrem ipsi opera majora demonstraturum, cùm præter opus illud, quòd omne judicium esset habiturus, nullū detur majus? Hoc autem ita se habere, patebit, si quis locum paulò penitiùs inspexerit. Docuerat Christus, nihil a se peccatum esse, quòd sabbatho hominem egrotum curasset, quia ipsemet Deus facti istius autor sit, qui scilicet potestatem miracula faciendi Christo concesserit, & ita æqualem ipsum sibi effecerit. Hoc absoluto, Christus aliis etiam operibus: multò sublimioribus, quàm sunt miracula, æqualem se Deo futurum pronunciat, dum ait: Et majora his (nèpe miraculis) demonstrabit ei opera, ut vos miremini. Quæ verò sint ista majora opera, mox explicat duplici modo: Prior est, dum dicit: Sicut enim Pater mortuos suscitavit & vivificavit, ita & filius, quos vult, vivificat: Alter est: Pater enim neminem judicat, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem. Nec

Calumnia Smiglecis repellitur.

Non de dignitate Christi sed de tempore, quo eam habuerit, disputatio.

Verborum Ioannis sensus cruciatur.

Vocis *Nam*, u-
surpatio.

enim necesse est, verba hæc v. 22. habere pro declaratione vel probatione v. 21. Sed pro probatione vel declaratione secunda thesis, quæ est: Majora his opera demonstrabit Pater Filio, ut vos miremini, censenda sunt. Sic enim voces causales, in initio duorum vel plurium versiculorum repetitæ, diversas causas unius quæstionis vel thesis reddere solent. Exempla sunt obvia non pauca iis, qui diligenter s. literas evolvunt. Vide Rom. 1. 16, 17, 18. & 8. 1, 3, 5. & 14. 16, 17, 18. Quamquam ipsa res istum sensum exigit. Verba enim Christi de *operibus*, nempe pluribus, loquuntur. Iam si sola mortuorum resuscitatio & vivificatio commemoraretur, unum tantum id opus esset. Præterea, cum Christus de operibus *majoribus*, sibi demonstrandis agere voluit, nullo modo omitti potuit ipsius gubernatio, quam supra populum Dei consecuturus erat, absolutissima. Hæc enim omnium operum maximum est. Hæc autem non in v. 21, sed 22. continetur. Et ita opera illa majora sunt, quod Christus, quos vellent, vivificaturus esset, in extremo scilicet die, & quod universam potestatem in populum Dei ab eo tempore, quo in cælos ascendit, ad finem usq; mundi habiturus esset, quod brevissimè aliàs a nobis duobus verbis exprimitur, Christum nos nunc regendi & olim servandi potestatem habere.

Opera majora,
quæ Pater Chri-
sto demonstravit,
sunt, nos regere &
servare.

Hanc divinam veritatem obscurare conatur Smiglecius. Sed frustra. Quod enim ait, *demonstrationem operum majorum non esse dationem potestatis operandi majora*, id nudè tantum affirmat. Ego verò superiùs docui, cum Christus dicit, Patrem opera, quæ facit, demonstrare filio, aliud nihil esse posse, quàm Patrem, filio potestatem concedere faciendi ea, quæ ipsemet faciebat. Præterea nonnè ipsa verba Christi sequentia docent, per demonstrationem operum majorum, intelligi collationem potestatis faciendi opera majora? Opera enim majora Christus ait esse, vivificationem mortuorum & gubernationem absolutissimam populi divini. Hoc verò utrumq; quomodo Christus operandi potestatem habere potuit, cum adhuc mortalis ipsemet esset? Adde, quod quomodocunq; accipiantur Christi verba, manifestum est, Christum, tunc cum ista diceret, perfectam omnia operandi potestatem non habuisse. Nam quomodo de eo, qui omnia præstare potest, dici sine absurditate potest, ei aliquid demonstrandum esse? Certè de Deo summo nihil tale unquam scriptum reperimus.

Iam porrò, ut ineptè de hoc loco disserere semel cœpit Smiglecius, sic multa inepta dicere pergit. Dicit enim, *cum Christus ait, Patrem demonstraturum majora opera filio, non ea solum intelligi, quæ die judicii demonstraturus est, sed universæ, quæ in futurum de-*

monstra-

Demonstrationem
operum majorū,
esse collationem
potestatis facien-
di opera majora.

monstraturus erat. Quasi scilicet nos ea opera majora, quæ Pater Christo demonstraturus erat, ad diem iudicii tantum referamus, & non aperte contendamus, & ea, quæ in die iudicii futura sunt, nempe vivificationem mortuorum, & ea, quæ a Christi exaltatione cœperunt, & nunc etiam durant, & usque ad diem iudicii duratura sunt, nempe gubernationem populi divini, esse illa majora opera, quæ Pater filio post illud tempus, quo ista dixit, demonstraturus erat. Longè autem ineptior est Smiglecus, dum ait, *Christum tunc solum infernos curasse, nec ullum adhuc mortalem resuscitasse.* Vnde enim constat Smiglecio, Christum, ante illud tempus, mortuum nullum resuscitasse? Si constaret, quid hoc ad rem, dummodo constet, Christo tunc, cum ista diceret, datam fuisse potestatem mortuos resuscitandi. Iam enim hoc ipso pater illi opus istud demonstraverat. Christum verò tunc potestatem habuisse mortuos resuscitandi ad hanc vitam, vel hinc patet, quòd, ab initio prædicationis suæ, Ioanni Baptistæ renunciari iussit, non tantum claudos ambulare & leprosos mundari, verum etiam mortuos resuscitari: imò, Apostolis etiam a se missis eandem potestatem dedisse, legitur. Vnde patet, quàm profundè in ineptias se coniecit Smiglecus, dum pergit disserere, *Christum non solum iudicii generalis tempore, sed & ante resurrectionem mortuos vivificaturum fuisse.* Tres enim, ait, mortuos excitavit. O conatum res vanas pronuntiandi! Parumne enim liquet, Christum non de hac resurrectione mortuorum agere, quâ tres (ut ait Smiglecus) resuscitavit. Diserte enim loquitur de resurrectione simul & vivificatione. Quæ repetitione significare voluit talem ex mortuis resurrectionem, quàm vivificatio, hoc est, immortalitas consequatur. Sic enim vox *vivificatio* sola alibi accipitur: cum voce autem resurrectionis posita aliquid sublimius multò evidentius indicat. Quo sensu etiam Apostolus dixit, Christum in hoc mortuum esse, & resurrexisse, & revixisse, ut mortuis & vivis dominaretur. Et quia hæc duo differunt, & posterius priori præstantius est, Christus, de se ipso dicturus, quod de Patre suo dixerat, omittit resurrectionem ex mortuis, & solius vivificationis meminit, dum ait, *ita & filius, quos vult, vivificat*, satis indicans, se per resurrectionem ex mortuis non illam, quæ aliis etiam antea contigerat per Prophetas & Apostolos, significare, sed aliam longè excellentiorem, & proinde hanc solam posuisse. Nam in maiori semper includitur minus; &, qui vivificare potest, is etiam mortuos excitare potest.

Sed nondum finis est ineptiarum Smiglecii in hoc capite. Negat enim judicare esse gubernare, cum tamen nimis notum sit, ex usu

Inepre dicta a Smiglecio.

Christum ab initio prædicationis potestatem habuisse mortuos ad hanc vitam resuscitandi.

Matth. 11.

Matth. 10. 8.

Resurrectionem positam cum vivificatione, immortalitatem significare.

Rom. 14. 9.

Judicare, est regere.

Gen: 19. 25.

linguæ Hebræicæ judicium pro gubernatione accipi. Hinc de Deo ipso dicitur, quod omnem terram judicet, hoc est, gubernet, & illi, qui quilibet V. Fœdere populum Dei gubernabant, judices appellabantur; unde liber etiam Iudicum adhuc extat; & Christus denique iudex vivorum & mortuorum non alia de causa appellatur, quàm quod vis & mortuis, ut alibi dicitur, dominatur.

Act: 10. 42.

Rom: 14. 9.

*Examinatur di-
ctum Smiglecii de
judicio Patris.*

In eo porro sapere velle videtur Smiglecus, quod, dum dicitur, Patrem neminem judicare, nolit Patrem a judicio excludi. Quanquàm nec satis rectè modum, quo Pater judicare dici potest, explicat; nec satis idoneam causam, cur a judicio Pater excludendus non sit, assert. Nam quod ad modum attinet, ait, *Patrem judicium in forma illius hominis, nempe Christi, exercere.* Hunc verò modum nec sacræ literæ agnoscunt, nec sana permittit ratio. Nam si literæ, Deum Patrem per Filium hominis, non in forma hominis, judicare asserunt. Patrem verò in forma hominis judicium exercere, quis unquam audit? Causa porro quam assert, cur Pater a judicio non excludatur, quàm sit inepta, dici vix potest. Verba enim Christi, quæ huc adducit Smiglecus, *non potest Filius a semetipso facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* primùm ad miracula tantùm, quæ Christus, mortalibus existens, faciebat, pertinent. Deinde etiam si ad omnia alia pertinerent, quæ Christus facit, non significant, Deum ab illis, quæ Christus fecit, non excludi: sed tantùm indicant, Christum ea, quæ facit, non facere propria & a se propheta potestate, sed data sibi a Patre. Hoc enim est non a se ipso facere quicquam. Interim quemadmodum Christus potestate accepta semel miracula faciebat absq; auxilio Patris, quo scilicet subinde opus haberet, imò non secus atq; ipse Deus: sic etiam nunc, postquam omnis potestas in cœlo & in terra data illi est, omnia facere dici potest, non secus atque ipse Deus, absque ullo Patris auxilio, quod ipsi subinde suppeditetur; & proinde statuendum est, Patrem non judicare quenquam, sed omne judicium dedisse Filio, ita accipiendum esse, quod Pater non in sua persona populum suum gubernet, sed alium præferat, qui ipsius loco regnet, & quia præfectus a Patre regnet, Patrem regnare dici. Apparet scilicet, quàm graviter premat Pontificios vera Christi divinitas vel divina potentia, ut nullo modo eam rectè percipere possint, excæcati illa sua de ejus natura divina opinatione.

*Pater per Filium
hominis regnat.*

*Repetitiones
Smiglecii obiter
refutantur.*

*Cur pater regna-
re per filium di-
citur.*

Hoc jam absoluto, ad alia transit Smiglecus, & quomodo nos parem Christi divinitatem Patris divinitati non absolutè, sed secundum quid, statuamus, disserit, quia Pater eam a se ipso, filius a Patre habeat, & id, eodem prorsus modo, quo capite præcedenti, refuta-

re cona,

re conatur, quòd scilicet sola acceptio non minuat equalitatem. Addit etiam, ex eo, quòd filius honorari debeat, sicut Pater, omnimodam paritatem cultus designari. Duplicem nihilominus in Christo potestatem distinguere non negat, (verba hæc sunt Smiglecii) alteram increatam & divinam, alteram creatam, & tandem, ut hoc bene percipiunt & intelligunt fideles, ita infideles Arianos ista non capere, & abscondita esse hæc verba à cordibus eorum, peracutè, scilicet, perorat. Sed quia hæc omnia jam antea dicta & refutata sunt non semel, non opus est dicta repetere; quia verò suorum suffragiis se tuetur Smiglecus, & nos etiam convitiatur, quos refutare non potest, jam, victum eum esse, turò quivis concludere potest; an denique ista, quæ Smiglecus cum suis fidelibus percipit, capiamus nec ne, judicabit vel nostra vel futura ætas.

Ejusdem valoris & illud est, dum negat, si alicui puræ creaturæ Deus omnem suam potestatem judicandi communicet, illam hoc ipso fore honore divino dignam. Hoc enim, quàm falsum & blasphemum sit, tum per se patet, tum alibi suprà a nobis probatum est. Iam igitur constare putamus, cur, Christo judicium omne, cùm in terris mortalis degeret, vel potestatem judicium faciendi re ipsa datum esse, negemus.

Quæ porrò nobis affingit Smiglecus, quòd idè datum omne judicium Filio in terris degenti negemus, quòd tunc actus judicii, non exercuerit vel non impleverit, ea non opus est vel meminisse. Nusquam enim ita loquimur, sed rationibus evidentissimis docemus, cur Christus potestatem illam habere non potuerit, non autem exercere. Illud verò, quòd ait, nos Christum idè negare perfectè Christum fuisse, dum in terris degebat, quia partes muneris sui perfectè non exercuerit vel non impleverit, quomodo, quæso, erroris accusari potest? Tumultuatur quidem Smiglecus, & nos, si Christum ea nescivisse, quæ postea per Apostolos revelavit, dicamus, blasphemos esse pronunciat: sed frustra. Nam satis est ad id, quod nos affirmamus, obtinendum, Christum id, quod ad divinæ voluntatis revelationem pertinet, dum in terris degit, non implevisse, & partem muneris Prophetici per Apostolos impletam fuisse. Quæ in re nihil est prorsus absurdum: imò summa in eo Dei apparet sapientia, qui quædam per Christum revelari voluerit, dum Propheta erat; quædam verò cùm jam Rex etiam re ipsa populi Dei evasisset, per legatos illius. Sed jam, hoc omisso, videamus, quomodo Smiglecus, nostram de Christi sacerdotio & regno sententiam, aggrediatur.

Sapientia Dei in
revelata sua vo-
luntate.

Caput XI.

Christi sacrificium, nempe expiatorium, in calis demum peractum esse, demonstratur.

CONVITIA Smiglecii, qui nostram sententiam *voces impias* appellat, non moramur. Nec enim aliter causam suam tueri potest, quàm nobis detrahendo. Triviale etiam istam vocem, quòd, post sexdecim a Christo secula, nemo sententiam Smiglecii oppugnârit, spernimus jure, ob id potissimum, quòd nullo fundamento nitatur. Quanquam, rationem & sacram scripturam omni autoritate humana superiorem esse, nemo non intelligit. Convitia nova, quibus nos perfidos & stolidos homunciones appellat, genio ascribimus Iesuitico. Is enim, nisi omnes contemneret & damnaret, nullus esset. Rem videamus. Negamus igitur, Christum ante ingressum in cælos, sacrificium suum, cujus causa Pontifex noster appellatur, præsertim in Epistola ad Hebr. quod expiatorium vulgò vocant, perfecisse, & hoc nihil verius dici posse, persuasissimum habemus. Expendamus igitur, tum quomodo suam probet in hoc capite Smiglecus, tum quomodo nostram refutet in capite sequenti sententiam. Quinque igitur argumenta pro sua affert sententia. Primum est, Eph. 5. ubi sic ait Apostolus: *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis*. Vbi prius hoc præfabor, quàm aliquid respondeam. Ad ista omnia sufficientissimè tum a Socino in libro de Servatore, tum a me, in responsione ad Mostra a Smiglecio confecta, responsum esse, aded ut vix aliquid a Smiglecio objici & a me responderi possit, quod antea dictum non sit, & proinde posse me jure meo, ad ista scripta tam Smiglecium quàm lectorem remittere: non pigebit tamen, quia res magna est, iterum eadem scribere, & sicubi opus erit, aliquid ad ante dicta addere. Concedimus igitur, in loco Eph: 5. per verba *tradidit semetipsum*, Christi mortem intelligi, quod hîc affirmat Smiglecus. Aliàs enim libenter Doctores alii, istiusmodi locutiones, de Christi (quam vocant) incarnatione interpretantur: Sed negamus, verbis sequentibus, *oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis*, explicari modum, quomodo se Christus tradiderit, quod itidem affirmat Smiglecus tantum, & non probat ulla ratione. Tradere se ipsum, significare, in mortem se tradere, quod nos concedere ait, adductis aliquot testimoniis comprobavit: id verò, quod nos negare novit, & in quo cardo rei consistit, nudè

*Argumenta
Smiglecii refu-
tantur.*

1. Argum: Smigl.

Solvitur.

*Per tradere sei-
psum, mortem si-
gnificari.*

nudè affirmasse, sat habuit. Vnde constat, quàm aut negligens sit Smiglecus, vel potiùs a rationibus & veritate destitutus. Quid ergo dicam amplius, quàm Smiglecium, ubi probationes opus est afferre, subterfugere, & tamen insultare aliis & premere eos ita solere, ut nullus fastus sit finis. Desperata autem probatione suæ opinionis, nostram istius loci explicationem carpit, quæ est, quòd verba illa, *oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis*, per appositionem (ut in scholis loquuntur) sint addita præcedentibus, & proinde, traditionis istius Christi non modus sed commendatio, censeri debeant. Cùm enim Apostolus nos hortatus esset ad dilectionem mutuam, exemplo charitatis Christi id effectum dare voluit. Charitatè verò Christi explicaturus, tum quanta ista, tum quàm chara Deo fuerit, proponit, ut ita nos ad summam charitatem etiam extimulet, & simul, quantum nobis ex ea re commodum sperandum sit, tacitè innuat. Smiglecus ait, *bunc locum luce sua nimis oculos nostros perstringere, & fucum esse, quod de sensu verborum, oblationem & hostiam Deo, addidimus, cùm ista verba a voce tradidit, regantur, nec aliud verbum sit, cum quo conjungi possint, & nisi verbo Tradidit jungantur, nullum sensum per se factura*. Sicut enim dicit Paulus, *tradidit semetipsum, ita etiam dicit, tradidit oblationem & hostiam, utrumq; enim accusativum ab eodem verbo regi, eodemq; verbo subjici*. At enim verò quomodo oculos nostros perstringere potest locus iste? cùm id in eo non contineatur, quod asserit Smiglecus. Quomodo fucus id esse potest, quod, ut jam exposui, cum proposito Apostoli optimè convenit? Iam verò verba ista, *oblationem & hostiam Deo*, a verbo *tradidit* regi, non dicendum erat tantum, sed etiam comprobandum. Possunt enim, ut docui, per se stare, & rem illam, quæ præcessit, commendare. Falsum autem est, Paulum dicere, Christum tradidisse oblationem & hostiam, ut dicit, Christum seipsum tradidisse; (in mortem) & non sine ingenti id audacia a Smiglecio Paulo affingitur. Exemplum simile extat: Phil: 4: 18. ubi Paulus sic ait, *Accepi omnia & abunde, repletus sum acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam acceptam beneplacentem Deo*. Ibi enim similiter verba ultima, *odorem suavitatis, hostiam acceptam beneplacentem Deo*, præcedentibus junguntur, per appositionis figuram. Nec enim Paulus dicere vult, se accepisse a Philippen-sibus odorem suavitatis vel hostiam: sed, postquam dixisset, se omnia accepisse, quæ miserant, per Epaphroditum, factum istud illorum commendat eo modo, quo sacrificia plaràq; V. T. solebant commendari, quod nimirum odor suavitatis, hostia accepta & benepla-

Perv verba *Oblationem & hostiam Deo*, &c. mortem Christi commendari.

Sensus loci eph: 5, indicatur.

A Smiglecii falsa explicatione defenditur.

Exemplum similis locutionis.

Exod: 29.

Non rem tradi-
tam sed traditio-
nem commendat-
is h. h. s.

dens Deo futurū sit. Errat igitur Smiglecus, dum his verbis rem tradi-
tam commendari ait, non traditionem; nec id ulla ratione com-
probari ab eo potuit. Porro quod Christum, veram oblationem non
metaphoricam, in cruce fuisse asserit, id quā vanum sit, nemo
non videt, cū oblationem Christi in cruce non agnoscat scriptura.
Non est autem dissimulandam, priusquam ad alia progrediamur, nos
non negare, Christi mortem ad sacrificium ejus pertinere. Pertinet
enim ita ad sacrificium Christi, ut sub V. F. mactatio pecudis, ad sa-
crificium per pecudem istam vel sanguinis ejus perficiendam perti-
nebat, quatenus scilicet præparatio quædam sacrificii erat. Sed que-
madmodum ipsa mactatio pecudis non erat ipsum sacrificium. ma-
ctatio enim ante sancta sanctorum fiebat, sacrificium verò non nisi
in sanctis sanctorum perfici poterat: sic etiam ipsa Christi mors sacri-
ficiū cēsendum non est. hæc enim in terra facta est: sacrificium au-
tem Christi non nisi in cœlis fieri potuit. Nec enim terræ sed cœlo-
rum typus erant sancta sanctorum legalia.

Iam quod Smiglecus ait, huc spectare locum Ioan: 17. 19. ubi
Christus dicit: *Ego pro eis sanctifico me ipsum, ut & ipsi sint sanctifica-
ti*, mirum est, quomodo non statim ipsa Christi verba cum docue-
rint, quā viciosus sit sensus, quem verbo sanctificandi, cū id de se
Christus dicit, affingit. Nonne enim statim additur, *ut & illi sint san-
ctificati*. Vt autem discipuli non eo sensu dicuntur sanctificandi, quia
sacrificandi sint, sed quia singulari ratione illustrandi. additur enim,
in veritate: sic etiam statuendum est, non eo sensu dici, Christum se
pro discipulis sanctificasse, quia pro eis sacrificaverit, quantumvis
ut Smiglecus, suo more, ait, omnes interpretes ita exponant, sed sen-
sus est: Pater rogo te, ut sanctifices Apostolos meos in veritate tua,
hoc enim v 17: præciserat, hoc est, singulari modo illustra mentes.
horum discipulorum præ omnibus aliis. Nam tale munus subituri
sunt postea, quale ego nunc subeo, quod explicatur his verbis: *sicut
me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum*. Porro sicut Patrem o-
rabat, ut eos sanctificaret in veritate: sic ait, se etiam facere quicquid
possit, ut isto modo sanctificari possint, nempe se pro illis semet ip-
sum sanctificare, hoc est, se paratum esse mortem truculentam subi-
re, ut illud succedat quod rogabat. Quia igitur Christus rem tantam
pati non detractabat ad efficiendum, ut Apostoli in veritate sanctifi-
carentur, æquum esse ducebat, ut Pater etiam, votis suis annuens, id
largiretur, per quod Apostoli in veritate sanctificarentur. Potest igi-
tur, vi horum verborum, Christi mors considerari, ut sacrificium ali-
quod, quatenus nimirum res Deo accepta fuit: nec tamen necesse

est:

Apostoli quomo-
do sanctificati
suerint.

Quomodo se Chri-
stus pro Apo-
stolis sanctificet.

est dicere, Christi mortem esse illud sacrificium explorium, cuius typus erant, non quotidiana legis sacrificia, sed solum illud solenne & anniversarium, cum sacerdos semel quotannis in sancta sanctorum cum sanguine ingrediebatur.

Alterum argumentum Smigleci est locus Heb: 1. *Purgatione peccatorum facta sedit ad dextram majestatis in excelsis.* Vbi primum notat Smiglecus, in græco haberi, *per semet ipsum*, quod in Latino desideretur. Cur verò id notat Smiglecus, si quidem latina versio, ipsius sententiâ, superet textum græcum? Num tacitè vulgatam etiam reprehendit? Sed hoc levius est. Deinde ait, participium esse præteriti temporis *ποίησας*. Vnde colligit, *factam ante purgationem peccatorum quam Christus confedisit in dextera Dei*, idque aliis etiam verbis indicari, dum dicitur, Christum per proprium sanguinem introiisse semel in sancta, æterna redemptione inventa. Hanc rationem ego dilui in examinatione centum errorum, quos ex duabus prioris meæ responsionis partibus collegerat Smiglecus, ubi docui, istiusmodi aoristos, junctos cum verbis, non significare, duo successivè facta esse, sed unum & idem simul & semel factū exprimere, ita ut idem sit, facta purgatione peccatorū confedit, quod, confedendo ad dextrā Dei, fecit purgationē peccatorū. Exemplis ibi appositis nunc unum atq; alterum præterea addo. Act: 15. 9. *Nihil discrevit (Deus) inter nos & illos*, (hoc est, Iudæos & gentes) *fide purificatis cordibus eorum.* In græco est *καθαρίσας*, hoc est, non discrevit, dum purificavit. Simul enim & semel ista facta sunt. Heb: 10. 22. *Accedamus (ad Christum) aspersi (ἐξέστυντισμένους) corda a conscientia mala.* Hebr: 11. 24. 26. *Moses negavit dici filius filie Pharaonis: Majores divitias ratus (ἤνοσκεως) quam Egypti thesauros, improprium Christi.* Vnde etiam vulgatus interpretes, sensum potiùs quàm significationem verbi secutus, duos ex his locis per participium præsentis temporis convertit, purificans & æstimans. Et eodem modo etiam locus ille Heb: 9. 12. resovendus est, & alia his similia, qualis est c. 10. 12. *Hic postquam unam pro peccatis obtulit hostiam (προσέβηκας) in sempiternum sedit in dextera Dei*, ut scilicet firmum maneat, Christum priùs sacrificium suum non peregisse, quàm in cælos ingressus est. Tunc enim demum Sacerdos factus est, ut in sequenti capite demonstrabitur.

Ita re sua probata Smiglecus, satis quidem leviter, meam aggredditur responsionem, quæ est, quòd hic locus non exprimitur, in quo facta sit a Christo peccatorum purgatio. aliunde autem constare, istum locum esse ipsos cælos: hic verò dici, Christum tunc purga-

2. Arg: Smigl.

Vulgata a Smigleco deservitur.

Solvitur

Regula de Aoristis junctis cum aliis verbis.

Levinscula Smigleccii rationes repelluntur.

tionem peccatorum fecisse, cùm confedit ad dexteram Dei. Quia nunc nihil aliud agat Christus, quàm quòd peccata suorum expiet. Hanc verissimam responsionem nihil penitus veri continere, ait Smigleccius, & quatuor falsa in ea esse asserit, quæ brevissimè examin. 1. *Falsum esse ait, locum non exprimi. Quia dicatur ante ingressum in cælum id factum esse.* Sed hoc jam per ea quæ de natura vel significatione aoristorum diximus, refutatum est. 2. *Falsum esse ait, Christum se ipsum in cælo primùm obtulisse.* Sed hoc verum esse in capite sequenti demum docebimus. Ibi enim id tractat ex professo Smigleccius. Nunc uno verbo rem expedio: In sanctis sanctorum sacrificium demum peragebatur. Sancta sanctorum typus erant cælorum. Quamdiu igitur Christus in cælos non est ingressus, sacrificium peragere non potuit. 3. *Falsum esse, ait, tunc factam esse purificationem peccatorum, quando Christus confedit ad dexteram Dei. Quia facta purificatione sederit.* Sed hoc verissimum esse, resolutio aoristi, quam antea indicavi, comprobat. 4. *Falsum esse ait, Christum nunc nihil agere, quàm peccata nostra expiare. Quia in cruce expiaverit, & nunc ad eam nos admittat.* Sed hoc est nugari, & quidvis pro libitu dicere. Nec enim scriptura ullius alius expiationis meminit, præter eam, quæ Christo in cælos ingressu, facta est, & figmentum est Smigleccii prior illa aliqua expiatio, ut ex sequentibus constat.

1. Argum: Smigleccii.

Tertium argumentum petitur ex eo, quòd Christus semel tantum se sacrificarit. Semel Christum se ipsum sacrificasse, nos quidem concedimus: sed quomodo ex eo consequatur, sacrificium in terra perfectum esse, non perspicimus. imò, contrarium hinc apparere, credimus. Smigleccius ergo sic probat suam consequentiam, quòd loca illa, in quibus affirmatur, Christum semel se ipsum sacrificasse, non possint de cælesti oblatione intelligi, ac proinde sacrificio in terra factu intelligi debeant. Sed quomodo rursus probat, loca illa non posse de cælesti oblatione intelligi? Sic: *Quòd, quæ in cælis oblatio peragitur, non semel sit facta, sed fiat semper & in æternum. Semel autem fieri & semper fieri esse contraria.* En habes probationem Smigleccii ex ipsa falsitate conflata. Nam quis ei cōcedet, semel fieri & semper fieri, esse contraria? Nam si quid semel fieri cœperit, & pertuò duret, quis non videt, jure dici posse, id semel factum esse vel fieri? Est enim ista perpetuò durans actio instar unius, quatenus non cessat, & non succedit alia alii. Sed est quod hîc vel non intelligit Smigleccius, vel quod eum intelligere in vetetata nō permittit opinio. Agnoscit enim, eandem oblationem semel esse factam, & semper fieri in cælo, quod nos dicimus: nec tamen id esse ait, de quo nobis nunc res sit. quia scilicet oblationem antea fa-

Solvitur.

Quomodo id semel fieri dici possit, quod semper sit.

ctam

Etiam esse credit, quàm Christus in cælum ascendit: Sed hoc nunc probandum est, non asserendum. Deinde imperitè admodum docere conatur, non esse Christi oblationem actionem unam perpetuò durantem, quia scilicet tunc tantùm Christus pro nobis interpellet, quando peccamus & postquam peccatum remissum est, ista interpellatio cesset, abusus ad id testimonio Ioannis: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum.* Quæ talis assertio Smiglecii indicio est, & Smiglecium ejus Ecclesiam prorsus non intelligere, quid sit Christi sacrificium vel interpellatio. Nec enim censendum est sacrificium vel interpellatio Christi ex eo, quod accidentariò sit cum Christi populo, quale illud est, de quo Ioannes loquitur, sed ex eo, quod perpetuò sit & futurum fuisset, etiamsi nemo illorum, qui jam Christum cognoverant, peccet, hoc est, in peccato aliquo hæreat. Satis enim est, omnes esse peccati reos ob peccata præterita: & ut hæc deleantur, vel ne illorum causâ poena ulla fidelibus irrogetur, Christi pro illis intercessio, hoc est, potestas absoluta cum voluntate benefaciendi & conservandi eos, efficit. Imò præter hanc partem interpellationis longè est illa præstantior, quòd Christus apud Patrem suum perpetuò curam suorum gerit, & beneficiis eos spiritalibus continenter afficit. Non minùs etiam illud imperitè dicitur: *Postquam peccata nobis remissa sunt, non opus esse Christi intercessione.* Nemini enim peccata plenè & re ipsa remittuntur ante diem ultimum, in quo mors demum, quæ est peccati stipendium, & ultimus Christi hostis, abolebitur. Itaque necesse est, Christum ad illud usque tempus, potentia sibi a Patre data, tueri suos & eruere ab ira ventura. Non negatur tamen Christi intercessionem peccata etiam eorum expiare, qui ad Christum conversi, per imbecillitatè adhuc in illis hærent: sed causam, cur Christus advocatus noster sit, eam esse potissimam vel ordinariam, negatur de quo plura in libro *de satisfactiōe Christi*.

Pergo ad alia, in quibus non minus est imperitiæ atque in præcedentibus. Ait Smiglecus, *Paulum Heb. 9. 26. oblationem illam semel factam agnoscere esse cruentam.* Hoc sanè nihil dici potest magis erroneum. Audiamus ergo rationes Smiglecii. Quia si repeteretur, ait, *porteret Christum frequenter pati ab origine mundi.* Ergo loquitur de ea oblatione, quæ facta est in cruce non in cælo. Ego verò contrarium hinc colligi posse puto. Apertè enim distinguit Paulus oblationem a passionem; & tantùm docet, oblationem sine passione factam non fuisse, nec fieri potuisse, quod nos fatemur. Ait iterum Smiglecus, *Paulum dicere, quòd Christus per hostiã suam semel apparuerit.* Vnde colligit, eum antea hostiam in cruce perfecisse, & postea, perfectâ illâ hostiã,

Sacrificium Christi non tunc tantum, cum peccamus, sed perpetuò pro nobis durat.

Effecta sacrificii Christi.

Remissio peccatorum perfecta non datur ante diem ultimum.

Quænam peccata Christi sacrificiū expient.

Explicationes Smigleciæ loci Heb. 9. examinantur.

Quid sit per ho-
stiam apparuisse.

in cælo apparuisse: Sed non advertit Smiglecius, verba *ἡ τῆς θυσίας* idē valere posse, quod cum hostia, ut 1. *Joan.* 5. 6. semel dicitur, Christum venisse per aquam & sanguinem, & mox ibidem ita explicatur, quod in hoc est, cum aqua & sanguine venerit. Verba sunt: *Hic est qui venit de υἱο πατρὸς καὶ αἱματος, Iesus Christus.* Non in aqua & sanguine. In autem sæpissime cum significare notius est, quā ut probari opus sit. Ait tertium, *Paulum dicere, Christum semel debuisse offerri, ut hominibus statutum est semel mori, post hoc autem iudicium.* Quod verum est: sed explicatio Smiglecii falsissima est, dum oblationem Christi ad tollenda multorum peccata per mortem factam esse asserit: imò oblationem per mortem explicat, quod autor iste non facit. Is enim, ut mortem semel obeundam hominibus, & deinde iudicium commemorat: sic Christi hostiam pro peccatis, & adventum illius de cælo, istis duabus rebus opponit. Quod verò ista oblatio sit Christi mors, nec dicit, nec ex iis, quæ dicit, colligi potest: imò contrarium colligitur. Vt enim apparitio Christi, quam secundò futuram ait autor iste sine peccato expectantibus, ad salutem, de exitu e cælo intelligenda est: ita etiam oblatio Christi semel facta, ad multorum peccata tollenda, de introitu in cælum jure accipi potest & debet. Nulla enim inter mortem & reditum e cælo comparatio est, qualis est inter introitum in cælum & reditum e cælo. Et respexit proculdubio autor ille ad id, quod in lege fiebat per sacerdotē. Is enim non moriebatur, sed ingrediebatur in sancta sanctorum, ad expianda peccata, & deinde iterum ex illis redibat sine peccato ad populum.

Oblationē Chri-
sti pro ingressū
in cælum accipi.

Iam quæ porro narrat Smiglecius, *quomodo non sint contraria sed subalterna, offerre se ad mortem, & seipsum per mortem jam oblatum Deo representare & offerre*, ea admitti a nobis non posse, ipsemet Smiglecius, ut puto, confitebitur, quamdiu non docetur, Christum sacrificium suum peregisse, quando mortuus est. Quanquam verba Smiglecii nimis etiam sunt captiosa. Pro eo enim, quod dicere debebat, Christum moriendo vel in cruce sacrificium suum peregisse (hoc enim est, quod nos negamus) dicit, Christum se ad mortem obtulisse, ut ita subalterna ea facere posset, quæ revera sunt opposita. nempe in cruce sacrificium peregisse, & idem in cælo peragere. Aliud est, Christum se ad mortem obtulisse: aliud, cum moriendo sacrificium peregisse. Non nescio etiam, quod probationes vel media, quæ vocant, interdum ratione tantum differant a questione vel thesi, quod hic addit Smiglecius: sed, passionem & oblationem ratione tantum differre docendum erat, vel saltem notum fuisse, passionem & obla-

Fallacia Smigl.

Ad mortem se
offerre, & mori-
endo sacrificium
perficere, disse-
runt.

& oblationem re ipsa non differre. Quod quia hæcenus præstitum non est, nec præstari porro potest, firma stat exceptio nostra.

Sed nunc videamus, quid dicat Smiglecus, cum mortem Christi præparationem tantum ad sacrificium esse affirmamus, non ipsum sacrificium, quemadmodum etiam in lege mactatio pecudis, cujus deinde sanguis in sancta sanctorum inferendus erat, non erat ipsum sacrificium, sed tantum præparatio ad illud. Primum ait, *si essentia sacrificii non statuatur in mactatione, sed in interpellatione pro nobis, posse repeti illam caelestem oblationem non repetita oblatione, imò de facto toties repeti, quoties repetitur interpellatio pro nobis*. Sed jam antea ostentum est, quantus sit error Smiglecii, qui interpellationem Christi repeti posse sentiat, cum semel facta perpetuò duret; & rectissime argumentari autorem Epistolæ ad Hebræos, constabit, si consideretur, ad sacrificii iterationem necessariò etiam requiri passionis iterationem. Quia sine mactatione vel passione sacrificium existere nequeat. Deinde ait Smiglecus, *mortem Christi sacrificium fuisse & præparationem ad illam oblationem caelestem*, idque probat sacrificio legali, in quo vitulus & hircus, qui mactabatur ante sancta sanctorum & quorum sanguis in ferebatur in sancta sanctorum, verè fuerit sacrificium immolatum pro peccato, Levit: 16, 27. Sed fallitur Smiglecus vehementer, dum credit, vitulum illum & hircum emissarium sacrificium ipsum fuisse: fallit etiam impudenter, dum id Levit: 16, 27 haberi ait, cujus rei antea etiam Smiglecium monueram. Fortasse deceptus est versione vulgata. Hæc enim habet: *Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum sanguis illatus est in sanctuarium, ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra* &c. Sed vitiosam esse hanc versionem, vel saltem non eum esse verborum istorum, qui pro peccato fuerant immolati, sensum, quasi verè ante illationem sanguinis illorum sacrificium fuerint, poterant verba mox sequentia docere Smiglecium, ubi dicitur, *sanguinem illorum referendum fuisse in sanctuarium, ut expiatio compleretur*. Nam si sacrificium antea perfectum fuisset, quàm sanguis illatus fuit in sanctuarium, non fuisset opus, eo sine sanguinem illorum inferri, ut expiatio compleretur. Vbi enim est verum & perfectum sacrificium, ibi necessariò etiam est expiatio. Verba autem, quæ in vulgata leguntur. *Vitulum autem & hircum qui pro peccato fuerant immolati*, sic habent ex Hebræo textu: *Iuvencum autem, qui est peccato, & hircum, qui est pro peccato, quorum sanguis illatus est ad expiandum sanctuarium, efferat foras extra castra* &c. Vnde constat, iuvencum illum & hircum fuisse quidem pro peccatis, hoc est, ad sacrificium pro peccatis destinatos, sed nondum immola-

Error Smiglecii

*Locus Levit: 16
sensus errata*

Non vitulus vel hircus, sed sanguis illorum tantum ad sacrificiū pertinebat.

Differentia aliorum sacrificiorū legalium ab anniversario.

tos. Hoc enim factum non est prius, quàm sanguis illorum in sanctuarium inferretur. Et tantum abest, ut verum sacrificium fuerint iuvencus & hircus, ut ad sacrificiū non pertinuerint. Asportati enim foras extra castra & combusti fuerunt: Sanguis verò solus illorum ad sacrificium pertinebat. Cum hoc verò sanguine nihil Aaron fecit ante ingressum in sanctuarium, quod expiationis alicujus iudicium esset. Vnde constat, multum defuisse sanguini illi vel vitulo & hirco ad rationem sacrificii, ante ingressum in sanctuarium: imò id defuisse, quod sacrificium verè constituit, & tantum præparationem ad sacrificium fuisse istam pecudum mactationem & sanguinis illarum effusionem. Imponit autem Smiglecus sibi & aliis, dum ex eo, quod mactatio animalis in aliis sacrificiis legalibus, extra illud solenne & anniversarium, pro sacrificio habetur, colligit, mactationem etiam istius pecudis, quæ semel in anno fiebat, sacrificium esse. Nec enim necesse erat, in aliis vulgaribus & quotidianis sacrificiis id fieri, quod in isto solenni & anniversario fiebat. Poterant alia sacrificia esse vera sacrificia, propter istam mactationem pecudis, quanquam & hoc vix concedi potest: at hoc solenne & anniversarium nullo modo per ipsam mactationem pecudis confici poterat, sed necesse omnino erat, ut sanguis illius in sanctuarium inferretur, & expiatio ita perficeretur.

4. Argum: Smigl.

Quartum argumentum Smiglecus ex figura agni Paschalis petit, sed ita obscure & intricatè, ut vix intelligi queat. Summa est: *Agnus ille Paschalis tunc, cum occideretur, seu in ipsa occasione, immolatus & sacrificatus dicebatur. Ergo etiam Christus in ipsa occasione immolatus est & sacrificatus. Quia agnus ille fuit typus Christi.* At ego & in antecedente & in consequentia vitium esse dico. In antecedenti enim id affirmatur, quod ad rem nihil facit. Nunc enim sermo est de immolatione, quam peccatorum expiatio consequatur, & quæ ejus impetrandæ causâ instituta fuerat: At agnus Paschalis non in eum finem institutus erat; sed tantum immolabatur vel mactabatur potius, ad celebrandam divini numinis, in liberatione populi Israëliti ex Ægypto præstitam, beneficentiam. Consequentia verò ideo inepta est, quia non constat, Christum Agnum Dei appellari, respectu istius agni paschalis. Christus enim agnus Dei dicitur, quia peccata mundi tollat. At paschalis iste agnus, ut jam diximus, non in eum finem mactabatur, sed in longè alium. Iam quod Paulus ait. *Pascha nostrum immolatus est Christus*, nihil etiam huc facit. Nec enim Paulus dicit, Christum tunc fuisse immolatum, cum est mortuus, sed tantum immolatum.

Solvitur.

Mactatio agnilegalis differebat a sacrificio expiatorio.

Christus quo respectu Agnus Dei appellatur.

1. Cor. 5. 7.

molatum esse Christum ait, ut olim pascha legale, temporis, quando id factum sit, nullam mentionem faciens; imò ex loco Pauli firmiter colligi potest, eum, per immolationem Christi, intelligere ejus per mortem in cælum ingressum & ibidem habitationem. Argutans enim suo modo, colligit ex eo, quòd Christus immolatus est, nos non debere amplius dies profestos vivere, sed festos dies agere, & azymis etiam vesci non pane fermentato, hoc est, nos debere, ut implemet addit, abjecta vita priori impia, pietati nos dedere, quemadmodum olim sub lege, mactato isto agno Paschali, dies festi agendi, & azymis utendum erat. Ut igitur, durante isto festo, per septiduum cogebatur populus festos dies agere & azymis vesci: sic etiam nunc, quia cœpit Christi oblatio & durat perpetuò, necesse est nos, valedicto pristino vivendi generi, novum nobis perpetuò ducendum proponere. Atque ita verissimum est, solum sacrificium illud solenne & anniversarium legale, typum fuisse sacrificii Christi, de quo nobis res est, hoc est expiatorii.

Quid Paulus per immolationem Christi intelligat.

Quod dum Smiglecus non intelligit, quin imò alia etiam sacrificia legalia figuras sacrificii fuisse, ostendere conatur illis Apostoli verbis, *Omnia enim in figura contingebant illis*, non possum non mirari ejus, viri alioquin docti, ignorantiam simul & dolum. Quid enim, quæso, hæc verba valent ad probandum, alia etiam sacrificia typos sacrificii Christi fuisse? Paulus enim de iis rebus, quas ibi commemorat, dicit, ea omnia in figura contigisse patribus: Smiglecus verò omnia, nempe quæ nunc sunt, in figura illis olim contigisse affirmat; Et, ut dolus lateat, verba Pauli mutavit, omiſſa voce *Hæc*. Quæ verò sint ista omnia, ex initio capitis illius constat, nempe beneficia patribus olim a Deo exhibita, peccata item illorum, & pœnas a Deo illis irrogatas, ex quibus omnibus nos etiam, qui Christi populus sumus, vult addiscere, parum esse beneficiis a Deo nos affectos esse; quin imò nos etiam, si peccemus, punitum iri, ut mox sequentia verba docent: *Scripta sunt autem ad nostram correptionem, in quos fines seculorum devenerunt*. Non omnia igitur, quæ nunc sunt, olim in figura contigerunt patribus, ut audacter dicit Smiglecus: sed omnia, quæ illis acciderunt, in figura acciderunt, respectu scilicet nostri.

Ingens Smigle-
cis error.

Sensus loci 1. Cor.
10. indicatur.

Quod verò meminit præterea Smiglecus sacrificii Pontificis legalis, & typum sacrificii Christi fuisse asserit, id iterum nihil probat, Nam sacrificium Pontificis legale, cum sacrificio isto solenni, quod pro populo fiebat, ita conjunctum erat, ut divelli ab eo nullo modo posset. Nihil igitur mirum est, typum extitisse etiã suo modo sacrificii

Cur sacrificium Pontificis legale typus fuerit sacrificii Christi.

Christi, in quo ista duo, quæ in Lege diversa erant, concurrunt. Christus enim & sacerdos ipse est, & sacrificium, quia se ipsum offert Deo, quæ de re alibi diximus.

Iam dum Smiglecus opinionem suam iterum hic ascribit, *Christum sacrificium in cruce factum, intulisse in cælum, & illud tanquam factum in terra obtulisse & offerre Patri pro nobis, & cum auctione quadam, nempe, & a nobis*, hoc est, sacerdotibus Pontificiis, offerri velle in terris ritu Melchisedechiano, quomodo id affanias non appellem? cum nihil sutilius in omni Theologia esse possit hac opinione. Christum in terra sacrificium perfecisse quomodo falsum sit, vidimus hæcenus: sacrificium factum in terra Christum Patri obtulisse & ita bis, ut Smiglecus dicere non erubescit, *sanguinem suum obtulisse*, nonne opinio est ab omni verisimilitudine alienissima? Christus enim non sanguinem suum sed se ipsum Deo obtulit, & posteaquam cœpit sacrificium illius, sanguinem habere desiit. Offerri denique Christum in terris velle a sacerdotibus, & quanta est ignorantia & arrogantia. Solus enim Christus & sacerdos est & sacrificium, hoc est, absque allegoriis loquendo: Christus est, qui in cælos ascendit, ibi perpetuo cum Patre suo vivit, data sibi potestate curam populi sui gerit, geretque donec eum ad eandem secum beatitudinem perducet. Ad hoc Christi sacrificium quid pertineant miseri homunciones, peccatis etiam onusti? Non Christum offerre, Smiglecii vel aliorum ejus affectuum est partium: sed Christo, qui sese pro nobis offert, & nostræ salutis perpetuam curam gerit, cōfidere & per eum ad Deum accedere, hoc ejus & omnium est officium.

Sed terret me Smiglecus, dum ista affirmo, autoritate omnium sanctissimorum Patrum, & sapientissimorum Theologorum, totiusque orbis Christiani, & ait, *cum ratione insanire oportere eum, qui tales duces non sequatur*. Hoc ego unum esse ex modis scriptionis Smigleciæ, in responsione ad Monstra, in præfatione mea ad lectorem, dixeram, quod sciicet subinde, cum argumenta eum deficiunt, ad humanam nos: autoritatem releet. Quam dum detrectamus, agere id fert Smiglecus, nec tamen nos teneri illi nos submittere, nisi hominum mancipia qui Christi populus sumus, fieri velimus, ipsum Smiglecum intelligit. Dicam iterum tria verba: Patres Ecclesiæ Romanæ fuisse sanctissimos, auctor dicitur. Nemo enim id judicare potest aut debet ante Christi adventum, teste Paulo. Doctos eos & multiplici eruditione præclaros fuisse, dici debet: pios etiam fuisse dici potest, sed ita eos extollere, ut sanctissimos appellemus, de quorum navis ipsimet historici, qui laudes eorum canunt, meminerunt, hominum est aut parum res considerantium, aut ideo tanto opere alios extollentium, quia a su-

is sint

Erronea Smigleci de Sacrificio Christi opinati-ones.

Christus non sanguinem suum Deo obtulit, sed se ipsum.

Sacrificii Christi natura propriis verbis explicatur

Officium Smiglecii & omnium.

Smiglecus ad hominum auctoritatem provocat.

Obbitium de Patribus judicium.
1° Cor. 4. 5.

is sint partibus. Hos omnes ita sensisse, ut sentit Smigle:, dubium esse vel ex eo constat, quod Evangelici, qui diversum prorsus in multis a Pontificiis sentiunt, patres istos a se stare contendunt. Et certè, si quis rem paulò attentius còsideret, tam ab Evangelicis stare patres, quàm a Pontificiis intelliget. Vnde rursus is, cui Deus oculos mentis aperuit, perspicere potest, non esse tantum tribuendum patribus istis, quantum eis tribuit Smiglecus, ut pote ex quorum libris adversa invicem opiniones demonstrari possint. Patres Pontificii etiam non sunt omnes Patres Ecclesiastici, imò historici Pontificii testantur, extitisse non paucos præter Pontificios, qui non pauca volumina, eaq; talia, quæ rerum divinarum plenissima fuerunt, conscripserint. Quos, ut in aliis a Pontificiis (vel potiùs Homousianis) tunc dissidebant, sic etiam, in hoc dogmate monstruoso cum illis non conspirasse, dici posset, si auctoritatem humanam auctoritati humanæ opponere, aliquid valeret in rebus sacris. Idem etiam de Theologis sapientissimis dictum esto, idq; multò magis, quod Theologi a Smiglecio censeantur non illi, qui in omnibus controversiis ex sacris literis sapere voluerint aut velint, sed qui Pseudophilosophiâ intricati, ad ejus irrationalia axiomata universam Theologiam per vim revocare non dubitaverint, & quorû Theologia scholastica si examinaretur, nec Theologica appareret, nec Philosophica, ut pote quæ novis quasi principiis, quæ doctrina Apostolica & antiquior Philosophia nescivit, tota nititur. Orbis autem Christianus vix nominari debuit. Is enim mancipium est eorû, qui ipsi exemplar esse debebant: Et quia propitiis illis frui nequit, nisi ad nutum eorum omnia faciat, mavult cum pace simulare fidem, quàm cum perpetuo odio & periculo verè aliquid credere.

Sed nunc quintum argumentum Smiglecii expendamus, quod ratione concludit, *Christo in cruce morienti pro nobis nihil omnino de esse, quod ad rationem sacrificii spectet. Verè igitur in cruce sacrificium dici debere.* Antecedentis probationem affert talem: *Quia cum animalia in sacrificium Deo offerrentur per solam mactationem ea sacrificii ratio perficiebatur: Et abrahamus filium obtulisse dicitur, quando eum occidere volebat.* Sed ad prius jam ante responsum est, & demonstratum, falsum esse, quod mactatio sola pecudis ad sacrificium expiatorium suffecerit, sed præterea opus fuisse, ut sanguis mactatæ pecudis in sancta sanctorum inferretur. Vnde etiam ad posterius responsio jam patet. Diversitas enim sacrificii diversitatem etiam actionum infert. Sacrificium, quod Abrahamus, filium immolando, facturus erat, non est simile ejus, quod Christus nostri causâ facit: sed ad ea sacrificia, quæ nos sponte nostra Deo offerre tenemur, pertinet. Vt scilicet, quem-

Patrum inconstantia.

Extra Pontificios Patres, alios etiam fuisse.

Theologis scholasticis minus tribuendû, quàm Patribus.

Vulgi in divinis nullaratio.

s. Argumentum Smiglecii.

Solvitur.

Sacrificium Abrahami nõ cum Christi sacrificio, sed nostris sacrificiis comparandum.

inadmodum Abrahamus, Deo iubente, filiū etiam immolare paratus erat, nos etiam, Deo sic iubente, parati sumus omnia nostra, vel corpora nostra (ut Apostolus loquitur) sistere Deo hostiam, & illius causa impendere & prodigere. Et hactenus argumenta Smiglecii vidimus, de quibus dum iterum ait, *stupidum vel truncum esse oportere, qui ea vel non intelligat, vel non admittat*, iterum etiam, pauca a me dici adversus illa, ferat. Intelligi fortassis a quovis non prorsus bardo possunt: sed stupidum vel truncum eum oportere esse, qui ea non admittat, nescio, cur dicere ausit Smiglecus. Facile enim fieri posset, ut aliquis idcirco ea non admittat, quia optimè intelligat, ea vera esse nullo modo posse. Is autem nec stupidus esset, nec truncus.

Cur argumenta
Smiglecii nō ad-
mittamus,

Caput XII.

Defenduntur argumenta nostrorum, adversus sacrificium Christi in cruce, quod Smiglecus statuit.

ARGUMENTUM nostrum primum est: Sacerdos legalis, non nisi in sancta sanctorum ingressus, sacrificium illud annuariū perfecit. Ergo nec Christus, ante ingressum in cælum, sacrificium sui ipsius peregit. Equidem hoc unicum argumentum sufficere puto ad totam hanc controversiam decidendam: & nihil afferre Smiglecus, quod vel levissimè movere robur illius possit. Ait, quidem, animum sibi in re desperata addens, *nos hoc ipso gladio jugulandos esse*. Sed novimus istas fraudes. Quid ergo dicit? *Si quidem*, ait, *vitulus & hircus pro peccato immolati sint, antequam sanguis illorum in sancta sanctorum inferretur*, quod nos falsissimum esse dicimus. Sed qua tandem fretus ratione id dicit? Versiculum 27 ex Leviticis ascriptis. Sed quanta sit hæc ignorantia & audacia Smiglecii, in cap: præcedenti prolixè ostensum est. Pudeat igitur Smiglecium, quod me impudentè appellet, qui ea negem, quæ vulgata ipsius versio habet, in textu autem revera non habetur. En quomodo in fumum abierit ista gloriabunda Smiglecii responsio. Iam verò non est, quod ad sequentia non pauca Smiglecii quicquam respondeamus. Primum enim, quod contendit Smiglecus, *mastrationem pecudis ante sanctuarium plurimum pertinuisse ad oblationem in sancta sanctorum*, concedi potest sobrio sensu. cum certum sit, sine præcedente mastratione sacrificium in sanctis sanctorum fieri non potuisse ullo modo, & hoc etiam sensu a nobis conceditur, Christi mortem ad sacrificium ejus pertinere: Sed ad rem nihil facit. Non enim, an ad sacrificium

Ignorantia Smi-
glecii.

Ad rem nō per-
tinentia loqui-
tur Smiglecus.

Christi

Christi mors illius pertineat, sed an ipsa mors ipsum sit sacrificium, perpetuò quæritur. Deinde verò, quòd concessio eo, quòd pertineat mactatio ad oblationem vel sacrificium, colligit, pertinere eam non tantum ut præparationem, sed etiam ut sacrificium, id nimium esse jam antea ostensum est. Nusquam enim scriptura dicit, sacrificium illud annuarium peractum esse, cum pecus mactabatur, sed tunc peractum fuit, cum sanguis illius in sancta sanctorum inferebatur. Illud etiam prorsus nihil est, cum ait *verba Lev: 16, 27. ut expiatio compleretur, non ita accipienda esse, ac si ante sanctuarium non fuisset perfectum verum sacrificium, sed quòd perfectio quædam major & complementum illi additum sit in sanctuario, cum illud quòd jam erat factum, Deo præsentabatur & offerebatur ut factum.* Nam nihil sacrificio perfecto accedere posse, ipsa communis ratio testatur. Sunt enim contradictoria, perfectum esse & perfectum fieri. Vnde constat, verba illa ita omnino accipienda esse, quòd præparatio quædam per istam mactationem ad sacrificium facta sit, ipsum verò sacrificium tunc completum, quando sanguis in sancta sanctorum illatus fuit. Sed præterea sibi imponit Smiglecius versione sua vulgata. Pro eo enim, quòd illa habet, *ut expiatio compleretur*, habet textus Hæbraicus (ut etiam antea ex Vatablo docui) *luxencum autem, qui pro peccato, & hircum qui pro peccato, quorum sanguis illatus est ad expiandum sanctuarium, offerat foras extra castra & igne comburat.* Vbi nulla completionis sacrificii in sanctuario prorsus mentio habetur. Itaque prorsus explodenda est ista duplex oblationis consideratio. Quasi scilicet altera ante sanctuarium, altera in sanctuario sit facta: & firmiter tenendum, quemadmodum ad sacrificium præparatio facta est tantum ante sanctuarium, ipsum verò sacrificium in sanctis sanctorum perfectum: sic etiam in cruce præparationem tantum ad sacrificium Christi factam, ipsum verò ejus sacrificium in cælo perfectum fuisse.

An deniq; ulla sit in eo immodestia, quòd commentum Smigle-
cii, quod hic iterum, sine omni causa, iterat, in quo contendit, *Christum se ipsum reliquisse nobis in terra sub specie vini & panis*, blasphemam mataologiam appellari, omnibus cordatis judicandum relinquo. Nam quæ major blasphemia, quid a vera Theologia alienius vel cogitari potest, quam, homines mortales & peccatis onustos, Christum Deo quotidie offerre, dum vino & panis sonum verborum Christi nudum adhibent. Sed ecce rem istam monstruosam probare nititur Smiglecius loco Heb: 13, ubi dicitur: *Habemus altare, ex quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo ferriunt.* Vnde colligit Smigle-

Mors Christi ad sacrificium pertinet, sed non est ipsum sacrificiū.

Ante præsentationem in sanctuario, non erat sacrificium.

Blasphemia Smigleccii sententia detegitur.

Sententia Smigleccii de loco Heb: 13. examinatur.

gle; Christianos habere altare, ex quo edere non liceat illis, qui legi veteri serviunt, licere autem comedere Christianis, & proinde comedere eos in terra carnem & sanguinem Christi, sub specie panis & vini. An non hæc sit crassa in Theologo ignorantia, jam iudicent alii, quia me sententiam ferre non vult Smiglecus. Primum, unde constat, vocem altaris esse propriè accipiendam, quod exigit interpretatio Smiglecii? Cum nemo nesciat, totam hanc Epistolam esse allegoricam, & in ea, quæ sub lege olim fiebant, explicari. Vnde etiam apparet, per vocem altaris Synechdochicè simul & Metonymicè significari cultum universum Christianum: Deinde quod gravius est, quis docuit Smiglecium, per eos, qui tabernaculo deserviunt, significari eos, qui veteri legi deserviunt? Cum multò verisimilius imò necesse sit, per eos intelligi Christianos. Porro cum *autor* dicit, eos qui tabernaculo deserviunt, non habere potestatem comedendi ex altari, per quod probari vult, nobis, qui Christi sumus, & quorum figura erant ii, qui olim tabernaculo deserviebant, nunc non esse cultum divinum collocandum in *escis*, Smiglecus planè contrarium asserit, nobis qui Christiani sumus, licitum esse comedere de altari. Quæ ipsa oratio, licitum scilicet esse comedere de altari prodit causæ Smigleciæ vitiositatem. Nam quomodo de eo, quod Christus suis præcepit, qualis est ista comestio, quæ sit in cœna Domini, dici potest, nobis licere de eo comedere. Quod enim præcipitur, id facere tenemur prorsus. Tandem quomodo id, quod de sola comestione dictum est, pertrahi potest ad eam ceremoniam, in qua, ut ipsemet Smiglecus fatetur, comedendum est ac bibendum. Taceo nunc, quod ipsemet Smiglecus toties panis & vini, adeoque corporis & sanguinis mentionem faciat & facere cogatur, ut scilicet ritus sacrificandi Melchisedechianus ex illius mente, observari videatur: interim, cum ad ipsam cœnam Domini ventum est, solius tantum comestionis ommissa bibitione, quoad universam Ecclesiam, meminit. Sed de his omnibus tum Volkelius in utroque suo libello, Nudo Gordio & ejus defensionis opposito, tum nostri in libris, jam pridem & recens adversus ipsum etiam Smiglecium editis, prolixè tractant.

Quod ad locum attinet Heb. 13. non possum non ob rei præstantiam insignem, licet obscurè propositam, uno atque altero verbo denovo sensum ejus hîc ascribere. Dehortaturus divinus ille autor Hebræos, ne a Christo ad legis ceremonias deficerent, v. 8. constantem perennitatem Christi doctrinæ asserit, dum ait: *Iesus Christus heri & hodie idem, & in secula*. Deinde præstantiam cultus Evangelici, & inutilitatem istius cultus, qui in *escis* consistit, qualis magna ex parte erat le-

Per altare significari cultū Christianorum.
Per eos qui tabernaculo serviunt, Christianos intelligi.

De præcepto dici non posse, licere nobis id facere.

Sensus loci verus pruitur.

rat legalis, ostendit his verbis: *Donum enim est, gratiâ stabiliri cor, non escis, ex quibus nihil adjumenti retulerunt, qui* (in illis) *ambulârunt*. Tum istam totam rem exponit & probat iterum allegoricè, dum dicit: Perinde se habere cultum nostrum Christianum, ut olim se habebat ista tus illorum, qui tabernaculo deserviebant, cùm tale sacrificium immolabatur, in quo sanguis mactatæ pecudis in sancta sanctorum inferebatur. Tunc enim status illorum, qui tabernaculo deserviebant, erat talis, ut, etiamsi alioquin de altari & victimarum illarum carnibus, quæ offerebantur, vescerentur; inò ad sacrificium perfectum comestio illa victimarum pertinebat: tunc tamen non liceret quicquam illis comedere de oblatiis victimis, sed corpora istarum victimarum extra castra cremari oportuit: sic etiam nunc Christiani, quorum figura erant illi, qui tabernaculo olim deserviebant, in eo statu sunt, ut non liceat eis de altari vesci, hoc est, cultum externum in cibis positum sectari, quia tale sacrificium peragatur, in quo per sanguinem suum Pontifex, hoc est Christus, in sancta sanctorum ingressus sit. Denique hanc eandem rem nova quadam, non minus tamen figurata ratione, comprobat. Docet enim, sub ipsa lege adumbratum fuisse, cultum divinum perficiendum esse citra & extra ritus illos legales, qui per castra significabantur, siquidem extra castra perfici oportuit cremationem corporum istorum animalium, sine qua sacrificium perfectum esse non potuit. Docet etiam id ipsum per id adumbratum fuisse, quòd ea pars sacrificii nostri, sine qua id esse non potuit, nempe mors Christi, extra urbem facta sit, cùm tamen intra urbem (cui castra respondent) transigenda fuisset. Et hæc pii & cordati lectoris iudicio commissa sunt.

Quæ porro Smiglecius disserit, nescio adversus quos, de alio sensu verborum, Heb. 13. *Habemus altare*, &c. non opus est nec examinare nec refutare. Cùm non minùs falsa sint atque illa, quæ Smiglecius de isto loco sentit. Nusquam enim legitur, crucem altare appellari, ut nec altaris Eucharistiæ sit mentio.

Secundum locum, qui est Heb. 2, 17. ex quo probamus, Christum in cœlis demum factum esse sacerdotem, sic repellit Smiglecius, quòd Paulus non dicat, Christum debuisse per omnia fratribus assimilari, ut Pontifex fieret absolute, sed ut misericors fieret & fidelis pontifex. Aliud autem esse pontificem fieri absolute, aliud fieri misericordem. Sed ista repulsio infirma est. Verba enim autoris ita accipi possunt, quòd Christus ideo per omnia fratribus sit assimilatus, ut & Pontifex fieret, & Pontifex misericors & fidelis, non verò quòd antea Pontifex fuerit, antequam moretur, postea verò factus sit per passionem misericors.

Christus semel &
Pontifex, & misericors
Pontifex
factus est.

Nam.

*Smiglecium pre-
mitur.*

Nam pontificem esse, est, esse misericordem & fidelem in iis, quæ ad Deum, & ob id ipsum Christus pontifex noster appellatur, quia sit Rex non tantum potens sed etiam valde clemens & benignus. Miror autem, Smiglecium talem in verbis auctoris illius sensum admittere. Nam aliàs credit & docet, verba illa, quod Christus fratribus sit assimilatus, ut etiam omnia alia præcedentia, de ejus incarnatione esse accipienda. Vnde consequeretur, Christum vel tunc vel saltem ob id factum esse Pontificem misericordem & fidelem, quia carnem humanam assumeret, quæ rursus nimis putida esset fabula.

*Penetratio calo-
rum, essentiã Pon-
tificis designat,*

Ad tertium locum, qui est Heb:4.14. respondet Smiglecium, *tan-
tum in eo dici, Pontificem nostrum celos penetrasse, non autem, eum antea
Pontificem non fuisse, quam in celos penetraret.* Sed ipsa res loquitur, hæc verba ita dici ab autore, ut quæ ad essentiam Pontificis consti-
tuendam pertinent, indicent; adeoq; docent, Christum antea Ponti-
ficem non fuisse, quam celos penetraret. Quemadmodum etiam sa-
crificium perficere non poterat legalis Pontifex, antequam pene-
traret (ut sic loquar) illud velum, quo sanctum sanctorum tegebatur, Porro si, quod Smiglecium vult, ita verba accipienda sint, Christum in
cælis quoque munere Pontificio fungi, sequeretur, eum bis se ipsum
sacrificasse, cum tamen disertè dicatur, eum semel tantum seipsum
sacrificasse, idque in sanctis sanctorum. Alibi enim ista oblatio, cujus
figura erat ista anniversaria, fieri non poterat. Iam quæ Smiglecium i-
terat, quod scriptura dicat, Christum peracto in cruce sacrificio, pur-
gatione peccatorum ante facta & redemptione inventa, celos pene-
trasse, ea quam partim sint falsa, partim fallacia, copiose in capite
præcedenti dictum est. Cujus valoris & illud est, quod ait, *Pontificem
legalem ante sanctuarium peregrisse sacrificium, & postea in sancta san-
ctorum ingressum esse.* Hoc enim nusquam legitur, & ipsi naturæ sacri-
ficii repugnat.

Eodem ferè modo respondet etiam ad locum quartum, qui est
Heb:7.26. sed & eodem modo refutari debet, autorem scilicet non
dicere, quid ei, qui antea fuerit Pontifex, acciderit: sed docere, quid
ad Pontificem constituendum requiratur necessariò. Quod vel ex eo
patet, quod ibidem dicitur, *deciisse ut Pontifex noster esset sanctus, in-
nocens, impollutus, segregatus a peccatoribus,* quemadmodum dicitur,
deciisse, ut esset excelsior cælis factum. Iam ut Christus nullo modo
Pontifex esse potuit re ipsa, priusquam sanctus, innocens, impollu-
tus, hoc est, immortalis evaderet, & a peccatoribus segregaretur, hoc
est, ex hoc mundo commigraret: sic etiam pontifex re ipsa esse non
potuit, antequam cælis excelsior fieret. Tam enim hæc, quam illa,
quæ

*Heb.7. essentiam
etiam Pontificis
describi.*

quæ paulò ante in eodem versiculo autor ille commemorat, ad essentiam (ut sic loquar) Pontificis constituendam requiruntur. Quod verò pontifex legalis ante pontifex re ipsa fuerit, quàm in sancta sanctorum ingrederetur, id efficere non posse, ut Christus etiam antea fuerit Pontifex re ipsa, quàm in cælos ascenderet, & hîc similitudinem claudicare, vel ex eo constat, quòd in lege sacrificium & sacerdos diversa erant. Hîc autem sub N. T. Christus ipse & sacerdos est & sacrificium. Quia igitur simul se ponunt relata, necesse est, Christum Pontificem priùs non esse factum, quàm cum sacrificium suum peregit. Hoc autem eum non peregissee, nisi in cælis, quorum typus erant Sancta sanctorum, ipsa luce clarius est.

Quintus locus est ille Heb: 8. *Si super terram sacerdos esset, nec sacerdos esset.* Quo quid clarius, quid disertius? Smiglecus tamen audacter hoc etiam rete percurrere tentat, & dicit, verba sic accipienda esse: *Si tantum in terra esset sacerdos, non esset sacerdos.* Sed hæc additio temeraria est & illicita: nec ulla ratione probari potest, talem hitatum in verbis his inveniri. Videamus, quibus ductus rationibus nostram sententiam, quæ ipsis autoris illius verbis nritur, repudiet, & suâ supponat. Non asserit, ait, Paulus, eum qui super terram est sacerdos, non esse sacerdotem, cum hoc & contradictionem implicet, & contrarium mox asseratur a Paulo, nempe non defuisse legales sacerdotes, qui super terram offerrent munera, eosque fuisse verè sacerdotes. Sed verba & mentem autoris mutat Smiglecus. Nec enim dicit autor simpliciter, eum non fore sacerdotem, qui super terram sit sacerdos, quod si faceret, contradictio implicaretur, & contrarius sibi esset autor ille: sed negat, Christum verum fore sacerdotem, si super terram sit. Paulò ante enim docuerat v. 1. summam eorum, quæ c. 7. prolixè disse-rat, repetens, nos talem habere Pontificem, qui consedit in dextera throni maiestatis in cælis, qui sit sanctorum minister & tabernaculi veri, quod fixit Dominus & non homo, hoc est, ad sacerdotium Christi constituendum necessariò requiri, ut locum, in quo sacrificium peragi debuit, ingrederetur, quod est cælum. Et hoc iterum declaraturus addit: *Omnis enim Pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur.* Vnde & necesse (est) habere aliquid & hunc (Christum) quod offerat, & iterum hoc probaturus, ait, *si quidem enim esset super terram, nec utique esset sacerdos.* Vnde constat, nullam esse in verbis illis contradictionem, siquidem non de eo, qui est sacerdos, dicatur, eum non fore sacerdotem, si esset super terram, sed de eo, qui in cælis Pontifex esse debuit, dicitur, eum in terris non futurum Pontificem. Nec quicquam huic contrarium ibidem ab autore dicitur, cum ait,

Cur Christus nò fuerit ante Pontifex, quàm sacrificaret, ut legalis Pontifex.

Locus Heb 8. err. tinatur.

Verus sensus logi asseritur.

fuisse sacerdotes offerentes munera secundum legem. Hi enim alius generis vel ordinis erant, qui sacrificare non nisi in terris poterant.

*Smigleci sen-
sentia refutatur.*

Suam autem sententiam supponit Smiglecus, hac ratione fretus: *Quia talis sacerdos in legali Pontifice figurabatur, qui non solum ante sanctuarium, sed & in ipso sanctuario pontificis munere fungeretur.* Sed, hoc falsissimum esse, antea docuimus. Tantum enim in sanctuario legalis Pontifex, qui Christum adumbrabat, sacrificium peragere poterat: alibi verò, hoc est, ante sanctuarium, minimè. Ibi enim tantum ad sacrificium præparationem faciebat. Iudicet ergo cordatus lector, quomodo, dum nulla probabili ratione locum hunc evitare posset Smiglecus, audaci commento & additamento vocis, *Tantum*, e jus sensum corumpere non dubitaverit, & hinc, quid de toto hoc negotio statuendum sit, addiscat.

Sextus locus non minùs insignis est, Heb: 10. 5. *Ideo ingrediens in mundum dicit: sacrificium & holocausta nolui, corpus autem adaptasti mihi. Tunc dixi. Ecce venio. In capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus, voluntatem tuam.* Hunc locum pertinaciter de mundo præsentis intelligit Smigl.; nulla fretus ratione alia, quàm quòd vox *mundi* absolute ponatur. Hoc verò quàm sit vanum, cap: præcedenti docuimus. Noltras porrò rationes, quibus docemus, futurum mundum hîc denotari, partim omittit. tâtum enim duas refutat, cùm ego quatuor attulissem, quas videat lector, si velit, in priori nostra responsione cap: 12, fol: 120, partim ineptissimè solvit. Nam cùm ego dico, hic sermonem esse de tali mundo, in quem Christus ingrediens, sacrificia legis sultulerit, & suum sacrificium substituerit, & proinde non de hoc mundo præsentis. in hunc enim ingrediens nihil fecit Christus, sed in cælum ingrediens istud divinum opus aggressus est.

*Locus Heb: 10. 5.
commentis Smi-
glecii vindicatur.*

respondet Smiglecus, *Christum non dicere. Ecce venio ut statim me sacrificem, sed venio paratus ad sacrificandum juxta voluntatem tuam Deus, sive statim sive quando opus fuerit.* Sed non animadvertit, rem eodem recidere, & hæc ipsa verba: *Ecce venio*, exigere, ut Christus, in futurum mundum ingrediens, ista dixerit. Quomodo enim de eo, qui nascitur, tale quid prædicari potest, *Ecce venio*, cùm hæc non sint nisi jam nati, imò ad faciendum aliquid apti verba, qualem Christum fuisse, cùm nasceretur, nemo, nisi mentis inops, affirmare potest. Valdè autem ridiculus est Smiglecus, dum hanc suam istorum verborum sententiâ declarat aliis scripturæ locis, nempe quòd, *etiamsi dicatur, Christum ad hoc venisse in mundum, ut testimonium perhiberet veritati, vel ut peccatores servaret, non statim ac venit in hunc mundum, id fecisse.* Rem enim incertam per incertam probat, cùm certum sit, Chri-

*Quid sit In mun-
dum venire.*

sit, Christum statim ac in muddum venit, testimonium re ipsa veritati perhibuisse & peccatores servasse: Sed non intelligit Smiglecus, quid sit in mundum venire. Id autem non est nasci, (ut suprà etiam docuimus) sed munus aliquod obire, vel cum munere aliquo se se hominibus patefacere.

Iterum cum dico, sermonem esse hîc de tali mundo, in quem, cum Christus ingressus est, Deus illi corpus aptavit, vel perfectum reddidit, respondet, *non de alia perfectione sermonem esse, quàm de ea, quæ ad finem oblationis erat necessaria, nempe quòd Deus corpus verum & perfectum omnibus sensibus Christo dederit, in quo pati & mori, & ita per mortem illud Patri offerre potuerit.* At hoc quid futilius? Quæ enim in eo perfectio est, si homo corpus habeat mortale & perfectum omnibus sensibus? Talia corpora nascuntur quotidie infinita, nec erat, cur hoc Christus tantoperè prædicaret. Vox autem *κατηγετιω* singularem quandam corporis perfectionem significat, quæ nulla alia fuit, quàm ista Christi mortalis & humilis corporis in immortale & gloriosum commutatio, quæ tunc accidit, cum Christus in cælum ingressus fuit.

Quomodo & quæ
do Christi cor-
pus perfectum
fuerit.

Porrò cum dico, ad rationem primam tollendam de ista promptitudine Christi ad sacrificandum, in sacrificio Christi, nullum, propriè loquendo, locum esse voluntati ipsius, sed tantum Dei, qui Christum ad id salutis nostræ causâ extollere voluerit, ait Smiglecus, *se me non posse ferre*, et ea occasione, verbosè disserit de charitate Christi, quam in morte pro nobis obeunda exhibuit. Quæ omnia ne attingere quidem opus est. Non nescimus enim, Christum sponte sua se pro nobis in mortem tradidisse: sed istam in mortem traditionem, quæ sponte a Christo facta est, esse istud sacrificium Christi expiatorium, de quo in Epistola ad Hebr. disseritur, docendum erat Smiglecio. Aliàs cavillationis insignis reus erit: imò dici potest, eum vix id, quod ego dico, intellexisse, quod tamen & verissimum est, & dignum consideratione. Cætera dicta sunt in examinatione centum errorum.

Ascribam autem hîc denuò brevissimis verbis ea argumenta, quæ Smiglecus suo more omisit. Vnum est, quod hîc sermo sit de mundo, in quem Christus ingressus est. Vnde constat, eum tunc extitisse, cum in mundum ingrederetur. Actiones enim non sunt nisi suppositorum. Quia verò Christus cum nasceretur, in hunc mundum ingressus non est. nam in mundo nasci cœpit, jam liquet de alio mundo sermonem hîc esse. Alterum est, quòd hîc de tali mundo sermo sit, in quem, cum Christus ingressus est, corpus tantum (*σῶμα*)

Argumenta &
Smigl: omisa
repetuntur.

Deus illi aptavit: At cùm Christus, secundum Smiglecii sententiam, in hunc mundum venit vel natus est, nec Deus illi quicquam aptavit, sed ipse Christus carnem assumpsit; nec corpus, sed animam; & deniq; corpus, non tam aptavisset quàm creavisset Deus.

Locus Gen: ex-
plicatur,

Perfuctorie etiam meminit Smiglecus ritus sacrificii Melchisedeciani ex verbis Genesis: *Melchisedecus proferens panem & vinum (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit ei.* Vnde colligit, Christum etiam panem & vinum sacrificare, per sacerdotes Pontificios, scilicet. Sed quia hîc illud non tractat, sed ad refutationem dissolutionis Nodi Gordii lectorem remittit, videat sanè tum ipse, tum lector, quid ad ea Volkelius responderit. Ego verò dico, a viris linguæ Hebraicæ peritissimis ostensum esse, vocabulum, quod per vocem, protulit, conversum est, nunquam significare *offerre*. Deinde dico, verba, quæ, pro ratione afferri, ait Smiglecus, non necessarîo rationis vim habere. Tantum enim pro narratione, quis iste, qui rex semel appellatur, fuerit, haberi possunt, & ita converti, ut Vatablus etiam convertit: *Melchisedech rex Salem protulit vinum & panem, & hic sacerdos erat Dei altissimi.* Tam autem sacerdos panem & vinum proferre potuit, quàm Rex, quatenus tam illum quàm hunc munificum esse decuit.

Locum Heb: 9. ad
rem nihil facere,

Porro, ob ritum sacrificandi, Christum sacerdotem esse secundum ordinem Melchisedeci sic una ratione ostendit Smiglecus: *quod similitudo sacerdotis præcipua sit in ritu & ratione sacrificii, teste Paulo, qui ait, omnem Pontificem constitui, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis.* At, quæ Smiglecus ex c. 5. ad Heb: affert, ea, de solis pontificibus legalibus intelligenda esse, ipse textus & ratio suadet. Quomodo igitur ad eum etiam detorquentur, qui diverso a Pontificibus legalibus modo Pontifex erat? Deinde esto, Melchisedecum etiam dona & munera pro peccatis obtulisse, ratione muneris sui, num inde sequitur, eum panem & vinum sacrificasse vel obtulisse; & in eo ejus cum Christo vel Christi cum illo similitudinem constituisse aut consistere? Itaq; non est de nihilo, quod autor Epistolæ ad Hebr:, tam prolixè differens de ista similitudine Melchisedeci cum Christo, nullam prorsus mentionem facit istius ritus; & justè inde colligitur, non pertinuisse istam similitudinem ad sacerdotium Christi.

At inquit Smiglecus, occurrens huic nostræ objectioni, *Paulum id præcavisse, dum dixit, multa sibi esse de Melchisedeco dicenda, & quidem ininterpretabilia. Vnde constet, eum non omnia esse persecutum quæ de Melchisedeco dici debebant.* Ego verò dico, hoc fortasse aliquid valiturum, si vel nihil, vel pauca quædam de Melchisedeco disse-

ruiſſet

ruisset autor ille: Iam verò, quia tam prolixus est in describendo sacerdotio Melchisedeci, quatenus Christum figurabat. nam & cap: quinto & sexto mentionem ejus facit, & caput integrum septimum tractatione istius consumit, & ea dicit, quibus vix aliquid amplius dici poterat, prorsus ineptum est, statuere, eum rem tanti momenti, qualem eam esse censet Smiglecus, & qualis, si ita se res haberet, ut sentit cum suis Smiglecus, proculdubio esset, omisisse. Cur enim non hoc potius, quàm alia leviora expressisset? Valdè autem decipitur Smiglecus, dum credit, autorem illud aliquid dicere de Melchisedeco voluisse, nec tamen dixisse. Verba enim ejus ita sunt concepta, ut sensus sit, eum prorsus dicturum non pauca de Melchisedeco & difficilia tamen interpretatu, quia scilicet segnes facti essent auribus, si ad quos scribebat. Sic enim ait: *De quo* (nempe quòd Christus factus sit Pontifex secundum ordinem Melchisedeci, de hac re, inquam, non autem de Melchisedeco) *multus nobis sermo* (scilicet habendus est) & *ininterpretabilis ad dicendum* vel potius difficilis ad explicandum (est enim in Græco, καὶ δυσερμάνευτος λέγειν) *quoniam segnes facti estis auribus.*

Optat denique Smiglecus, ut ex his verbis, quando Melchisedecus describitur sine patre, sine matre, nec initium dierum nec vitæ finem habens, agnoscam Christi personæ dignitatem, nempe eum esse ab æterno & in æternum: sed frustra. Nimis enim stupidum eum esse oporteret, qui, cum audit, ista de alio etiam quàm de Christo dici, Christum hinc Deum ab æterno esse colligeret. Hac enim ratione alium etiam Deum ab æterno esse colligendum illi esset, quod est absurdissimum. Præterea ipsa res loquitur, certo ista respectu accipienda esse, nempe ratione sacerdotii, cujus respectu ut Melchisedecus, sic etiam Christus, nec initium dierum nec vitæ finem habuit, quatenus neuter nec decessorem in munere suo nec successorem habuit. Negat, prius de Christo dici posse, Smiglecus, *quia ante se legales sacerdotes habuerit.* Sed quàm insulsè, expendat ipsemet. Licet enim ante Christum legales sacerdotes fuerint: Christus tamen in nullius locum successit. Nec enim de tribu tali oriundus fuit, ad quem sacerdotium pertineret, ut ait autor Epl. ad Hebr. c. 7. explicans istud, quod ab initio dixerat, eum sine patre & sine matre fuisse, sine genealogia, nec initium dierum nec vitæ finem habere, quæ omnia unum & idem sunt: *si consummatio*, ait, *per Leviticum sacerdotium erat, quid adhuc opus secundum ordinem Melchisedeci alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici &c.* Et iterum v. 13. *In quem enim dicuntur*

Smiglecii sensus sui loci Hebr: 5. refutatur.

Sensus loci Hebr: 5. verus ostenditur.

Cur ex verbis sine patre sine matre eternitas non possit colligi.

Verba ista certo respectu accipienda.

¶ 11.

hec, tribus alterius particeps est, de qua nullus attendit alteri. Manifestum enim est, quod ex Iuda ortus est Dominus noster, in quam tribum nihil de sacerdotio Moses locutus est. Iam dum iterum ait Smiglecus, hac ratione idem etiam convenire Aaroni & aliis, qui primi illius ordinis & ritus sacerdotes fuere, neque tamen propterea initium dierum non habuisse dici, longè est ineptior. Primum enim ita loquitur, ac si non pauci primi ordinis illius & ritus sacerdotes vel fuerint vel esse potuerint, cum tamen solus Aaron primus fuerit. Deinde ex eo, quod ita de illis scriptura non dicat, colligit non sine errore, ita de illis dici non potuisse. Deniq; illud dici debuisse, injustè postulat. Tunc enim demum huic locutioni, tanquam rei singulari, sermo est, cum ante sacerdotium extitit vetus, & deinde novo modo aliquis sacerdos evadit extra illum ordinem. Quod in Aarone locum non habere, jam puto omnibus constare. Valeant igitur, quæ de Christi natura divina ex his verbis iterum tacitè colligit, & nobis obtrudit Smiglecus.

Caput XIII.

Christum improprie Sacerdotem appellari, defenditur.

Hic miror primum, Smiglecum ab ista cavillatione, ne dicam calumnia, abstinere non potuisse, qui, cum nos dicimus, Christum sacerdotem appellari improprie, contrarium ostensus, dicat, *Christum non tantum proprie sed etiam verè esse sacerdotem*, quasi scilicet nos etiam dicamus, Christum non esse verè sacerdotem, & quasi id verè aliquid non sit, quod improprie describitur. Cum nulla sit inter verum & metaphoricum oppositio iusta. Verò enim opponitur falsum: Metaphoricum autem non est falsum, sed tam verum est, quàm proprium. Quis enim ferret, exempli causâ, eum, qui, cum Christus improprie dicitur Lux, non verè eum lucem esse, dicere auderet? Cum verè Christus sit lux, licet improprie. Quod enim lux, proprie accepta, est hominibus in tenebris carnalibus, id Christus est hominibus in tenebris spiritualibus. Et hoc unicui rectè observatum sufficienter detegere potest, quantâ nos injuriâ Smiglecus afficiat, qui ideo impietatem nobis impingat. Monueram hujus rei antea etiam Smiglecum, ne ita facile blasphemias & impietates hominibus objiceret, sed ut inter errores distingueret, & eos tantum pro blasphemis & impiis haberet, qui vel universam fidem in Christum, vel partem ejus, quam vocant, essentialem, necessa-

Objectioncula Smiglecii repellitur.

Calumnia Smiglecii.

Id etiam verè est, quod improprie describitur.

Smiglecus non solum moneri.

necessariò tollunt, vel contentus præceptorum Christi causa esse possunt: sed, quantum video, parum profeci. Itaq; monitione ista repetita, & addito hoc, quòd non Christi & Apostolici spiritus sit, facile aliquem damnare, breviter ea perpendamus, quæ Smiglecus hîc affectatè quodammodo adversùs nos disserit.

Impium igitur multis modis esse ait, quòd affirmamus, Christum Pontificem appellari improprie, Quia & Christum summa Pontificis dignitate & honore privet, & Deum summo, qui ei per sacrificium debetur, cultu, & religionem suo fructu, nempe sacrificio. Sed, hæc omnia vana esse, quis non videt? Confitemur ore & animo, Christum esse nostrum Pontificem verum: Christum autem Pontificem verum confiteri, & Christum summa Pontificis dignitate privare, contraria sunt. Iam si per id cultus Deo tribuitur, cultus ille satus rectus est. Religio autem sacrificio carere non potest, siquidem est verus Pontifex. Imposuit scilicet sibi, vel aliis potius, Smiglecus, dum, quemadmodum, si quis diceret, Christum non esse verum Pontificem, ista omnia mala consequerentur, credit, eadem etiam mala consequi, si quis dicat, Christum non proprie appellari Pontificem. Cùm tamen non minùs maneat Christi dignitas, & cultus Dei, & religio, etiam si Christus improprie ita appelleretur: imò vera Christi gloria vilesceret, & religio exiguum fructum haberet, si Christus proprie esset Pontifex. Nam qui proprie pontifex est, eum ab alio dependere oportet, & potestate propria facere nihil potest, quod de Christo dicere, est, tantùm non negare, eum esse Christum, imò est, negare prorsus. Et si Christus proprie aliquid offerret vel semet ipsum, id nihil tale præstare nobis posset, quale illud est, quod ex Christi sacrificio improprie accepto habemus. Christi enim apud Patrem æterna præsentia, juncta cum summa potestate, efficit, ut omnia nostra peccata expientur perpetuùm, quod nulla alia res præstare ullo modo posset.

Probaße se, deinde asserit Smiglecus, ex locis scripturæ, Christum in cruce obtulisse sacrificium, quòd quia verum sit, Christum etiam verum & proprie dictum sacrificium obtulisse, & proprie sacerdotem esse. Sed nullus est sacræ scripturæ locus, qui doceat, Christum in cruce sacrificium peregrisse, ut antea docuimus; et etiam si tandem alicubi id scriptum extaret, id ipsum tamen non proprie dictum esset. Quemadmodum etiam, omnia alia bona opera tum Christi tum populi illius, sacrificiâ & victimæ dici possunt, sed non proprie.

Tertiò dicit, omnia, quæ ad proprie dictum Pontificem constituendum pertinent, quæ cap: 5. Hebræ: commemorantur, in Christo reperiri, ideoque proprie sacerdotem esse Christum: Sed hæc omnia tantùm

Nullum ex eo in-
commodum ori-
ri, si Christus di-
catur improprie
sacerdos esse.

Incommodum esse,
si Christus pr-
prie Pontifex es-
se diceretur.

Smiglecus non
docet, Christum
proprie Sacerdo-
tem appellari.

tantum docent, Christum verum esse Pontificem, quod nos confitemur: propriè autem illum Pontificem appellari, non evincunt. Quomodo enim propriè is sacerdos est, qui se ipsum offert, cum natura rei, propriè loquendo requirat, ut alius sit sacerdos, alius id quod ab eo offertur?

Ejusdem momenti est, quod quarto loco affert ex c. 8. 3. Epistola ad Hebræos. Istud enim totum, ut etiam ipsemet Smiglecius infert, & aliquoties id repetit, tantum evincit, Christum verè esse Pontificem, non autem, Christum propriè Pontificem esse, vel propriam esse locutionem, dum Christus sacerdos appellatur.

Nec illud, quod quinto loco affert Smiglecius, hætenus allatis est robustius. Ut enim concedimus, Christum, quia est sacerdos secundum ordinem Melchisedeci, sacerdotem esse: ita negamus perpetuò, vocem Pontificis ita competere propriè Christo, ut olim competebat Melchisedeco. Is enim non se ipsum in cœlis Deo offerebat: sed aliud quid extra se hîc in terris Deo immolabat. Simili modo & illud repellendum est, quod quia *Christus sit præstantior Pontifex legalibus, propriè Pontifex dictus esse statuitur*. Ostensum enim antea a nobis fuit, posse rem, impropriè aliquo nomine dictam, præstantiorem esse eâ, quæ propriè ita appellatur. Ut Deus redemptor dicitur, impropriè certe, & tamen omnibus redemptoribus, propriissimè sic dictis, præstantior est. Quod eludere quidem voluit Smiglecius, dum ait: *Quis enim nesciat, posse rem figuratam aliunde habere maiorem perfectionem, sed non ut tali nomine significatur? Nam ex eo quod metaphorico aliquo nomine significatur, vera res illius perfectione caret, ac proinde ex ea parte non potest dici perfectior*. Sed hoc totum fucum plenum, & quandam obscuritatem esse, quivis intelligens cognosceret. Si res figuratè descripta, potest esse præstantior aliis, quæ propriè eodem modo describuntur, jam veram esse nostram responsionem apparet, quâ argumentum Smiglecii, ductum a Christi præstantia, ad ostendendum, eum propriè sic dictum esse, refutamus. Quod verò addit, *sed non ut tali ratione significatur*, illud nihil momenti in se habet, & fortassis ipse Smiglecius vix intellexit, quid diceret. Nam & nos de Christo idem dicere possumus, quod vox Pontificis impropriè ei competat, sed non ut tali ratione significatur. Non enim ut tali nomine significatur, Christus, considerandus est: sed id, quod vox ista, impropriè accepta in se continet necessariò, quod res est & perfectissima & propriissima.

Illud autem prorsus falsum est, ex eo, quod *metaphoricè aliquo nomine res significatur, vera illius rei perfectione carere*. Deus enim qui

Rem impropriè
dictam, præstare
posse propriè sic
dictam.

nim, qui metaphoricè non redemisse dicitur, nulla vera redemptionis perfectione caret. Iam quid hoc est, quod ait Smiglecus, *sic Deus nos dicitur redemisse, quia in redemptione liberatio contineatur, quæ verè & perfectissimè Deo conveniat?* Hac enim ratione ego etiam de Christo dicere possum, Christum Pontificem appellari, quia in illo Pontificatu cura nostri & salus contineatur, quæ verè & perfectissimè Christo convenit. Non potest scilicet quicquam invenire Smiglecus, quod cum in hac perditâ causa vel tantillum juvet, aut aliquas ei suppetias ferat. Verum igitur manet, quod ab initio capitis etiam dixi, Christum improprie quidem dici Pontificem, esse tamen revera vel verum Pontificem. Quia scilicet vera effecta producit nobis Pontificatus illius, ut olim Pontificatus legalis populo Dei. Is enim efficiebat, ut populo Dei peccata condonarentur. Hoc idem etiam Christus facit, licet alio modo, longè perfectiori, Christus, alio verò, Pontifex legalis.

Vellicat etiam rationes meas Smiglecus, sed valdè infirmiter. Dico primùm, ex eo constare, sacerdotium Christi improprie accipiendum esse, quòd reliqui Apostoli talibus locutionibus nunquam sint uli, etiamsi, munus hoc Christi eos descripsisse, consistendum sit. Respondet Smiglecus, *posse eandem rem secundùm diversas rationes propriis verbis a diversis describi, neq; necesse esse, si non eodem verbo describatur, improprie describi.* Sed rem non satis expendit, vel certè non intellexit. Non enim quæritur, an eadem res, secundùm diversas rationes, propriis verbis a diversis, describi possit; & an necesse sit, si non eodem verbo describatur, improprie eam describi: Sed, an non ex eo, si unus scriptor rem aliquam planè aliis verbis describat, atq; alii plures, qui eandem rem describentes, verbis aliis utuntur, jure colligi possit, si quidem verba unius non cor respondeant cum aliorum plurium verbis, istius unius verba secundùm aliorum plurium verba intelligenda esse; & quia plurium verba propria sint, illius unius verba improprie accipienda esse. Certè ratio testatur, unius verba impropria, secundùm aliorum plurium verba propria, accipienda. Quia igitur reliqui Apostoli, cùm describunt Christi munus Pontificium, dicunt, illum Ecclesiæ suæ curam gerere, eam fovere, caput esse Ecclesiæ, erueri suos ab ira ventura, & his similia, satis constare videtur, unius autoris Epistolæ ad Hebræos verba, quibus Christum Pontificem esse ait, & pro nobis interpellare, & alia, ita esse interpretanda, ut cum istis clarissimis verbis aliorum Apostolorum prorsus conveniant: Et quia cum illis convenire non possunt, si proprie accipiantur. nam caput esse Ecclesiæ, Ecclesiam fovere, eam eripere ab ira fu-

Cur verba, quibus Christi sacerdotium describitur, in epistola ad Hebræos improprie sint accipienda.

tura, & pro eadem interpellare vel orare propriè, contraria sunt, consequens est, tales locutiones figuratas esse.

Iam quod secundo loco ait Smiglecus, *si iidem scriptores Christiæ tanquam Pontificem considerassent, vel de eo locuti fuissent, nõ aliis verbis procul dubio usi fuissent, quàm quibus utitur autor Epistolæ ad Hebræos*, vanum esse pariter ex ante dictis constat. Quomodo enim Apostoli Christum prædicantes, vel de muneribus ejus scribentes, res tam insignis obliti fuissent, sine qua Christi cognitio prorsus manca, imò nulla esset. Nam finge, nos nescire, Christum nunc curam nostri gerere, & omnes peccatorum pœnas perpetuò a nobis avertere, quod est, peccata expiare, nonne, Christum jure nescire, dici possemus?

Rationem meam secundam fingit talem Smiglecus. Ea quæ sacerdos legalis olim faciebat, propriè Christo competere non possunt. Est igitur idcirco impropriè sacerdos. Sed parùm rectè mentem vel rationem meam explicat. Sic enim infero. Ergo Christo vox sacerdotis legalis impropriè tribuitur. De hoc enim & non de quovis sacerdote sermo est. Itaque responsio ipsius prorsus inepta est, ut potest quæ de sacerdote absolute considerato loquatur. Nec ego ita hebesum, qui non intelligam, potuisse aliquem propriè sacerdotem esse, etiam si non fuerit legalis sacerdos: sed, si quis respectu legalis pontificis, pontifex appelletur, & tamen id ei non competat, quod necessariò in legali pontifice requirebatur, an jure dicere possum, illi vocem istam impropriè tribui, judicent omnes eruditi. Quo sensu paulò ante ipsemet Smiglecus concedebat, Deo non competere vocem redimere, propriè, quia emptio nostri propriè ei non competat.

Tertiam rationem meam facit Smiglecus, quod secundæ probatio est vel declaratio. Quia scilicet Christus pro nobis non interpellat propriè, non esse etiam propriè pontificem, qualis erat legalis. Smiglecus negat, *actione interpellandi apud Deum totum sacerdotale munus Christi comprehendendi, quia etiam antea sacrificium in terris Christus peregerit, & postea demùm cælum petierit*, idque exemplo legalis pontificis comprobatur, de quo ait, *quod immolatum ante sacrificium in sancta sanctorum intulerit, offerens illud Deo*. Sed quàm hæc sint aliena a veritate, antea docuimus. Christus in terris sacrificium suum expiatorium non peregit, nec peragere potuit. In cælis enim tantùm locus fuit sacrificio: sed in terris id, quod ad sacrificium illud necessariò pertinebat, præparavit tantùm.

Quartam similiter rationem meam fecit Smiglecus, quæ pariter secundæ confirmatio est & tertiæ declaratio, quæ est, cur Christus pro nobis propriè non interpellat, hoc est, quicquam roget, & est, sum-

Omnes Apostoli
de Christi sacer-
dotio scripserunt.

Christus sacer-
dos appellatus,
impropriè sic ap-
pellatur.

est, summa & divina Christi potestas. Respondet Smiglecus, non solum Paulum, hoc est, autorem epistolæ ad Hebræos, sed & alias scripturas testari, Christum propriè pro nobis interpellare. Quomodo verò? quia testantur eum interpellare, ut Pontifex legalis pro populo interpellabat. Sed hoc nunc in questione est, & a me negatur. Quomodo igitur ad rem decidendam afferri potest? Videat benevolus lector, in quas angustias hæc nostra sententia Smiglecium coniecerit, dum ita ineptè disputat. Quod etiam ex sequentibus similiter apparebit. Adducit enim secundò loco locum. 1. Ioan. 2. ubi dicitur: *si quis peccaverit (vel potius, peccet) advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Quasi scilicet hoc in questione sit, an Christus sit noster advocatus, & non potius, an sit advocatus talis, qui oret Deum. Umbra probationis valdè inepta est, dum ait, *Christum interpellare propitiando Patrem, id est, propitium nobis reddendo.* Hæc enim sententia Smiglecii est, non doctrina Ioannis, qui tantum dicit, Christum esse propitiationem pro peccatis. Propitiationem autem pro peccatis esse, non significare Deum propitium alicui reddere, vel ex eo constat, quòd Ioannes non minùs pro totius mundi peccatis Christum propitiationem esse ait, (quæ verba non sine arte omisit Smiglecus) quàm pro nostris, hoc est, pro fidelium peccatis. Quis verò est, qui non videat, absurdissimum esse, Christum ita esse propitiationem pro peccatis totius mundi, ut toti mundo Deum propitium re ipsa reddat. Quanquam per se etiam absurdum est, Christum propitium alicui reddere Deum Patrem, cum Pater is sit, qui propitiationem proposuerit Christum, ut alibi Paulus loquitur. Est igitur Christus, (ut hoc uno verbo addatur) propitiatio pro peccatis nostris. Quia Deus per Christum omnibus hominibus propitium se ostenderit, & hodie etiam ostendat, dummodo homines peccare cessent, & ad Deum convertantur. Quo sensu etiam operculum aræ in V. T. propitiatio appellatur. Quia scilicet Deus in isto operculo, propitium sese populo suo, certis signis exhibere solebat.

Producit tertio locum Ioan. 14. 16. ubi Christus ait: *Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis.* Vbi non tam erat docendū, Christum loqui de tempore, quo apud Patrem futurus erat, quàm, verba, *et ego rogabo Patrem* propriè accipienda esse. Semper enim eadem ratio nostra, quòd Christus est absolutissimus Dominus noster, non permittit, ut propriè oret. Vim hujus rationis nostræ intuens Smiglecus, aliter eam declinare non potuit, quàm dicendo, sicut nō repugnat, Christum esse Patri subiectum potestate, ita nec postulati-
onem repugnare potestati. Sed nos negamus, Christum nunc esse

Advocatum esse
apud Deū, & De-
um orare, disse-
runt.

Propitiationem
pro peccatis esse,
non esse Deū pro-
pitium reddere.

Christus cur pro-
pitatio.
Rom: 3. 25.

Cur Christi nunc
propriè orare di-
ci nequeat.

subiectum absolutè Patri potestate. Disertè enim Paulus ait, tempus fore, quando & ipse Filius subijciatur ei, qui illi omnia subjecit. Et mira est Smiglecii inconstantia, ne dicam quid gravius, qui hic contendat, nos dicere, Christum Patri semper esse subiectum: in altero verò libro sub finem, in novis erroribus, numero. 2. pro errore nostro venditer, quòd dicamus, Christum Patri nunc non esse subiectum. Caput autem Christi Deum esse dici potest jure, quia omnem potestatem a Deo habeat Christus, quantumvis nunc in usu illius a Deo non dependeat.

Quo sensu Deus
sit Christi caput.

Defectus Theologia
unde agnos-
cendus.

Iam dum addit Smiglecus, *Catholicos ista sic conciliare, quòd secundum naturam divinam faciat omnia ut pater, secundum humanam autem roget*, prodit, qualis sit Theologia pontificia. Quæ scilicet nihil in S. literis intelligere vel explicare possit, nisi talia statuat principia, quæ illi, hoc est, Theologiæ Pontificiæ tantum sint principia, non verò talia, quæ omnes etiam adversarii admittere coguntur. Talia autem debere esse principia, quæ nemo sanæ mentis negare possit, jam pridem per id comprobatum est: Adversus negantē principia non est disputandū. Quantò rectius igitur faciunt nostri cæsus, qui, agnita Christi divina potestate, quam disertissimè sacræ literæ testantur, quæ huic repugnare videntur, improprie accipienda, docent? Huc etiam pertinet doctrina Doctorum pontificiorum, *qui Christum, non abjecto illo rogandi modo, quo in terris utebatur, Deum rogare docent, sed eo, quo dominis quoque orare convenit*. Sic scilicet error errorem parit. Scriptura de simplici rogatione loquitur, quæ est, cum quis re aliqua egens, alium rogat, istum modum, quo domini solent orare, prorsus ignorans. Et utut soleant orare etiam interdum domini, tamen domini absoluti neminem orare possunt, ita ut in quamcunque se formam convertat Smiglecus, si Christus orat aliquem, proprie Dominus absolutus dici nequeat: Imò sic tacite Christus Dominus absolutus esse negatur, dum tanto conatu demonstratur, Christum pro nobis, proprie loquendo, rogare. Et sanè miserabilis est ista naturarum unio in cælo. Ab initio conceptionis omnia poterat natura humana, quæ divina: nunc verò exaltata etiam, & in dextra Dei collocata, tamen rogat aliquid.

Absolutum Do-
minum non orare

Quam denique quintam rationem meam facit Smiglecus, ea similiter probatio tantum est præcedentis, per testimonium Christi, qui ait, Patrem neminem judicare, sed dedisse omne iudicium Filio. Hic me dupliciter errare ait Smiglecus. Primum, *quòd vocem iudicandi, non tantum ad diem iudicii, sed ad omnia quæ Christus facere potest, extendam*. At quomodo hic error ullus esse potest, cum ipsa

Christum nunc
etiam judicare.

ipsa

ipsa vox *Indicandi* pro gubernatione accipiat? Christus autem non tunc tantum gubernabit, cum ad iudicium veniet, imò tunc Patri regnum suum tradet, sed etiam antea ab eo tempore, quo in cælum ascendit, perfectissimè populum suum gubernavit. Adde, quòd de tali iudicio ibi sermo est, quod causa cultus divini in Christo futurum sit. Nisi igitur dicere velimus, hætenus Christo honorem eum tribui non debuissè, qui Patri tribuitur, agnoscendum est, iudicium illud ad totum tempus pertinere, quo Christus in cælis exsistens populo suo præfuit. Iam videat Smiglecus, quàm verè dixerit, *nec vocis significationem id pati, nec ullam loci illius circumstantiam talem expositionem requirere*. Videat etiam, quomodo sibi constet Smiglecus. Supra enim id ipsum dixerat disertè, quod hîc errorem appellat. Dicit enim, *per opera, quæ Pater Christo demonstraturus erat, non ea solum intelligi, quæ die iudicii demonstraturus est. sed universè, quæ in futurum demonstraturus erat*. Alterum errorem facit, quòd iudicem, Patrem ita dedisse omne iudicium filio, ut se ipsum a iudicio exclusisset. Sed idem prorsus tractaverat superius in cap: 10. Smiglecus. Quorsum igitur ista otiosa repetitio? Non dico, Patrem se a iudicio exclusisse simpliciter. nam qui per alium regnat, is etiam regnare, iure dici potest: sed tamen non in sua persona Deum regnare, & eatenus se a iudicio quodammodo exclusisse, nimis certum est, siquidem Christus dixit, Patrem neminem iudicare, sed omne iudicium dedisse filio. Modus autem conciliationis horum verborum cum sententia Smiglecii valdè est jejuna, quia Christus dicit, se non posse a se facere quicquam, nili videat Patrem facientem. Hoc enim de illo tantum tempore, quo Christus miracula faciebat in terra, accipiendum est: & si de omni tempore accipiat, nihil ad rem facit. In his enim verbis tantum indicatur, Christum nihil potestate, quam ex se ipso habuerit, vel naturali fecisse: non verò exprimitur, quomodo post datam sibi potestatem aliquid fecerit, de quo nunc sermo est. Potest autem aliquis nihil ex se ipso facere, & tamen id quod facit, ita facere, ut neminem habeat secum simul in sua persona facientem, saltem in certis rebus & ad certum tempus. Atq; ex his quæ hætenus disputata sunt, agnoscet quivis intelligens & cordatus, quanta in ignorantia Smiglecus versetur, qui contra apertissima s. literarum testimonia & rationes ex illis desumptas, Christi sacrificium in terra peractum fuisse credit, & hodie Christum propriè aliquid sacrificare ob id fortassis solum contendit, ne Pontificii sacerdotes, qui hætenus ob id, quòd Deum Deo offerant, creatores se sui creatoris esse somniant, tanta dignitate, & simul etiam ex ea manantibus terrenis commodis, priventur.

Smiglecus sibi contrarius.

Quomodo Pater non regnare dicitur.

Jejuna Smiglecii verborum Christi conciliatio.

Caput XIII.

De Regia Christi potestate erronea Smiglecii sententia ostenditur.

Hic primùm non video, cur de differentia Domini & Regiæ tam anxie differat. Cùm certum sit, hæc duo in Christo coincidere, & unum idemq; esse. Deinde frigidissimè ostenditur, Christum ante resurrectionem Regem re ipsa fuisse. Tantum enim afferuntur loca, in quibus Christus recens natus vel ante mortem, Rex, vel Iudæorum rex appellatur: nos verò id non tantum concedimus, sed etiam quodammodo contendimus, dum dicimus, eum designatione vel ex parte regem fuisse. Nec enim novum est, in s. literis Reges eos appellari, qui ad regnum licet futurum destinati sunt, ut in Davide videre est, qui septennium integrum Rex fuit sine regno, & in hac re Christi typus exitit, nedum ut ii, qui jam Regni partem habent, reges appellari non possint. Itaque nihil facit Smiglecii, dum talia loca affert scripturæ, in quibus dicitur, Christum fuisse regem ante resurrectionem, nisi doceat, eum talem & tantum Regem fuisse, qualis & quantus nunc est, nempe cœlestis & æternus. Quod aliquem asserere mirum esset, nisi constaret, Deum pro ingratitude populi Christiani mittere debuisse efficaciam erroris, ut homines mendacio crederent. Quomodo enim is cœlestis, & æternus esse Rex potest, qui in terris degens, nullam in cœlo potestatem habuit, & ipse met mortetruculenta peremptus fuit, adeoq; prorsus esse ad tempus defuit? Gloria etiam regni, quam Apostolis in transfiguratione exhibuit Christus, longè alia est ab eo, quod nunc habet Christus. Tunc enim mortalis Christus erat, cùm istud regnum suum exhiberet: At nunc immortalis est, ut ipse Deus. Non necesse est autem eum Regem re ipsa esse & perfectè, qui unctus dicitur, cùm præter Reges Prophetæ etiam ungi soliti sint; & unctus is etiam dici possit, qui Rex infallibiter futurus est, & qui partem regni obtinet,

Iam, quæ de Christi perfecta potestate ante resurrectionem in omnes homines, angelos, & dæmones, iterum hîc inseruit Smiglecii, ea nolo nectangere quidem ampliùs. Suprà enim non semel in hoc eodem libro ea dicta sunt uberrimè. Novimus, differre regiam potestatem ab actu regnandi: sed, ut actum regnandi in Christo defuisse concedit Smiglecii, ante resurrectionem, sic nos, ipsam potestatem regnandi defuisse, docemus. Non ergo differat Smiglecii de differen-

Christus antere-surrectione quomodo Rex fuerit.

Smiglc. otiose repetit antea dicta.

differentia Regiæ potestatis & actus regnandi: sed illam in Christo fuisse ante resurrectionem doceat.

Affirmat quidem, suo more, Smiglecus, nos ex eo, quia Christus actu non regnaverit ante resurrectionem, colligere, eum etiam potestatem regnandi non habuisse: sed ineptè. Nec enim nos sumus, qui quicquam hic doceamus: sed Smiglecus est, qui affirmat, Christum non minùs tunc, quàm post resurrectionem, potestate regia præditum fuisse. Nos verò tantum excipimus, & si quando aliquid ad probationem negationis nostræ asserimus, id præter officium nostrum facimus, eruendæ veritatis gratiâ.

Ineptia Smigle

Iam, dum dicit, verba Pauli, *in hoc Christus mortuus est & resurrexit, & revixit*, (quæ ultima verba vulgatam sequens omisit Smiglecus) *ut & mortuus & vivus dominetur*, de actu dominandi solo intelligenda esse quis concedet? Nam si antea potestatem habuit dominandi, quid opus erat in eum finem mori, resurgere & reviviscere, ut dominaretur? Parumné constat, Apostolum dicere velle, ideo Christum & mortuum & resuscitatum & vivificatum esse, ut potestatem haberet tam in mortuos quàm vivos? Illud figmentum, quòd Christo novo titulo datum sit regnum, jure repudiamus, quia scilicet sine petitione ejus, quod est in principio vel in quæstione, dici non potest. Sumitur enim tacitè, illū antea Regem perfectè fuisse, quàm resurgeret, ut antea abundè ostensum est.

Rom: 14. 9.

Sensus verborum

Rom: 14.

Alterum meum errorem facit, quòd non admittam distinctionem regni Christi in terrenum & cælestè: Sed errorem vel potiùs fallaciam suam ipsemet non animadvertit. Etiam si enim Christus alio modo regnet in cælis, alio in terra: non est tamen diversum regnum, sed modus regnandi tantum diversus. Eadem enim potestate, quâ angelis imperat, imperat etiam hominibus. Et hinc est, quòd Christi regnum potestate in cælo & in terra determinatur. Imò necessariò conjuncti sunt isti duo regnandi modi, ita ut unum regnum constituant. Nam si Christus in cælo regnum non haberet, non posset etiam regnum suum in terra administrare. Ad regnum enim super homines administrandum in primis necesse est, ut Christus omnibus angelis imperet.

Non Christi regnum diversum est, sed modus regni diversus.

Tertium errorem facit, quòd negem, de regno Christi post finem mundi futuro, quicquam legi: & tamen ipsemet concedit, Christum non ea ratione regnaturum perpetuò, quo nunc regnat: Quid igitur opus est contentione? Pauli verò verba, dum ait Christum traditurum regnum suum Deo & Patri, & filium etiam ipsum subiectum futurum ei, qui ipsi omnia subjecit, ut Deus sit omnia in omnib, ita clarè hanc

Christi regni rationem mutandam

hanc nostram sententiam comprobant, ut nulla explicatione obfuscariqueant. Qua de re scripsimus plura in refutatione Thesium de S. Trinitate, ubi D. Schopperus Doctorum Pontificiorum super hæc verba commentarios afferebat.

Quartum (quintum habet Smiglecus) errorem facit, quòd dixerim, *Christum post finem mundi nullius amplius futurum memorem.* Sed quis non videt cavillum? Memorem enim esse alicujus, est beneficium alicui conferre. Quo sensu rogabat latro Christum, ut sui memor esset, cum venturus esset in regno suo. Iam cum Christus in solio suo collocabit fideles suos, & illi unà cum illo regnabunt, quomodo beneficium amplius illis conferre poterit? Hinc est, quòd dicitur, fideles in vita futura nec esurituros nec sitituros, quia scilicet perfectissima beatitate, ad quam nihil accedere amplius possit, donandi sint. Quòd verò tacitè etiam sumit Smiglecus, Christum ante adventum suum memorem esse fidelium, idque probat verbis Christi latronem sic alloquentis: *Hodie mecum eris in Paradiso*, ad id suprà responsum est, & alibi etiam. Nempe nec latronem petiisse, ut Christus sui memor esset, cum in regnum suum venturus esset, sed cum in regno suo venturus esset. Hoc autem fiet demum in die judicii: nec Christum promississe, eum futurum secum eo die in Paradiso re ipsa. Nam nec ipse Christus eo die in Paradiso fuit aut esse potuit, cum secundum Theologiam Smiglecii in infernum descenderit. Christi autem verba ita accipi possunt, quòd non tempus, quando latro in Paradiso futurus expresserit, hoc enim latro jam sciebat, & verbis suis in nuerat: cum veneris in regno tuo (nam sic habent verba Græca) sed certitudinem ejus, quòd petebat & sperabat latro, indicaverit, dum ait: *Dico tibi hodie, mecum eris in paradiso.* De quo etiam alibi & suprà plura scripsimus, ubi etiam exempla istius locutionis in hunc sensum addidimus.

Quintum (sextum habet Smiglecus) errorem meum facit Smiglecus, quòd negem, *Christum duplici titulo regni sui possessionem adiisse.* Ipse verò sic illud probat, *Christus duplici titulo fuit Rex. Fuit enim Rex & ante & post resurrectionem.* Ergo etiam duplici titulo regni sui possessionem adiit. Iam dum probandum sibi videbat, Christum ante resurrectionem etiam regem fuisse, eò recurrit, ut dicat, *Christum Dei Filium natum fuisse. Filium autem esse heredem, teste Paulo.* At hic aliud nihil est quàm æquivocatio in vocibus. Nam ut Rex Christus non fuit re ipsa, nisi post resurrectionem: sic etiam filius Dei perfectè non fuit, nisi post resurrectionem. Pauli autem verba, *si filii, heredes etiam*, vel de perfecta filiatione accipienda sunt

Christum post finem mundi nullius memorem futurum, quo sensu dicatur.

Sensus verborum Pauli Rom: 8.

sunt, vel vox *hæredis* non minùs de prædestinatione hæreditatis accipienda est, quàm vox Filii. Vt enim filius, sic etiam hæres aliquis esse potest in prædestinatione, idque ex Pauli verbis satis manifestè apparet. Mox enim addit, *hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*. Nemo autem nunc vel hæres Dei, vel cohæres Christi esse potest. Vnde etiam additur id futurum, *si modò compatiamur*.

Caput XV.

Ignorantiam rei alicujus Christo in terris degenti tribuere, blasphemum non esse, demonstratur.

TELUM potentissimum, aduersus fictitiam in Christo diuinam naturam, habere nos ex eo gloriamur, quòd Christus ipsemet de se affirmârit, se diem iudicii nescivisse, idque cū additione, quòd nemo illum sciverit, nisi solus Pater. Hoc an ad minuendam veram Christi gloriam asseramus, ut objicit Smiglecus, iudicabit iudex noster ipse Dn. Iesus: interim Smiglecus ipse ad argumentum respondeat. Quàm verò durum sit ad id respondere, experti sunt jam non semel Iesuitæ, & hæc ipsa Smiglecii refutatio documento est. Nihil enim directè ad argumentum hoc respondere possunt unquam, sed semper tergiversationibus utuntur, & ea dicunt, quæ recipi nullo modo possunt. Dicunt plerumq; Christum, quà hominem, nescivisse diem iudicii. Dum hoc dicunt, nonné tacite sumunt, Christum præter hominem aliud quid, nempe Deum, fuisse? Nam ubi unum tantum in aliquo consideratur, non est locus distinctioni. Sed quomodo hoc pro responsione afferri potest, quod per argumentum nostrum impugnatur? Argumentum enim nostrum directè petit istam distinctionem, dum concludit, Christus non fuit naturâ Deus, vel non habuit diuinam naturam. Hoc dum ego principii petitionem appello, indignatur Smiglecus, et ait, *in ferre quidem conclusionem aduersarium, nisi ex principiis concessis non posse: at retundere aduersarii tela respondentem etiam ex principiis ab illo non concessis posse, quamdiu ab aduersario non expugnantur*. Ego verò omnium cordatorum lectorum iudicium appello, an principia ea dicenda sint, quæ tantum uni parti principia sunt, & non utriq;. Certè ratio contrarium omnino suadet, quæ principia id esse dicit, quod naturaliter quodammodo hominibus innatum est, vel in unaquaq; arte & facultate ita notum, ut nullo modo in dubium vocari possit. Qualia sunt in negotio religionis solæ sacræ literæ. In his quia distinctio ista prorsus non

Frustra ad distinctionem naturarum confugere Smiglecium.

Quanam sit principiorum natura,

lus non continetur, nec quo ad verba nec quoad sensum (quanquam quoad verba eam contineri in illis necesse esset, si ista doctrina de de duabus in Christo naturis ad salutem esset necessaria, ut sentie Smiglecus) quomodo, quæso, principium Theologiæ vel religionis appellari jure potest? Præterea cùm ipsemet Smiglecus fateatur, tandiu ex principiis retundi posse adversarium, quamdiu ea non expugnentur, nonnè manifestè patet, tandiu saltem retusionem istam differendam esse, quamdiu oppugnantur, & nondum constat, ea expugnari non posse, adeoq; principium tunc saltem peti, cùm id, quod argumentis oppugnatur, pro solutione argumentorum assertur? Hæc prima velitatio semper nos victores facit, Dei gratiâ.

Smiglecus astutus, omisso hoc argumento, urgentem me introducit, *Christum non quocunque modo asseruisse, se diem judicii ignorare, sed cùm ea additione, quòd eum solus Pater noverit.* Sed priùs erat expediendum, quomodo is Deus naturâ esse possit, qui aliquid ignoret, deinde verò demum alia, quæ argumentum nostrum firmant, petenda. Hoc dum omittitur, non aperto Marte nobiscum certari, sed dolosè rem agi conquerimur apud eruditos. Sed tamen sequamur Smiglecum. Is igitur, isto modo proposita & aucta nostra argumentatione, sic ait: *Agnoscamus additionem: at hoc ipsum quærimus, quomodo Pater solus dicatur nosse diem judicii, absolutè, ut nullus alius, præter ipsum noverit, an quodam loquendi modo? Quid opus est quæstione, si Christus ipse dicat, solum Patrem scire diem judicii? Nonnè enim manifesta erit contradictio, si per modum loquendi quis dicere velit, patrem non solum scivisse diem judicii? Loquendi modos admittendos novimus: sed usitatos & tales, qui vim scripturæ non inferant, & mendacii Christum non arguant, qualis hic est. Sed age videamus, quomodo istum suum loquendi modum coloret Smiglecus. Locum alium affert Act: 1. 7. ubi sic Christus dixit: Non est vestrum, nosse tempora & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, & ait, quia dies judicii est ex illis momentis, quæ Pater posuit in sua potestate, ideo solius Patris hoc est proprium secretum, quia ab ejus determinatione dependet, & ad hoc indicandum, solus Pater dicitur illud scire.* Sed dum se expedire vult Smiglecus, magis se intricat & difficultatem auget. Tam enim ex hoc Actorum loco, quàm ex altero Marci docere possumus, Christum nescivisse momentum illud de die judicii. Quomodo igitur locus æquè controversus alterius explicatio esse potest? Si pater in propria potestate posuit tempus judicii, ita ut solus illud noverit, certè invictò modo sequitur, neminem alium illud scivisse, nec ipsum filium. Solum enim aliquem aliquid scire, & alique-

*Dolus Smiglecii
detegitur.*

*Christum absolu-
tè dixisse, solum
Patrem scire diem
judicii.*

*Smiglecus se
intricat.*

aliquem alium, contradictoria sunt; & proinde Christum non habuisse naturam divinam. Hæc enim omnia scit ut pater, cum idem sit apud Smiglecium, scientia Dei & essentia. Quanquam non omnino similes sunt isti duo loci. Non enim cum tanta determinatione dicitur Act:1, neminem neque angelos, neque filium, sed solum patrem scire ista tempora instaurationis regni Israël, quemadmodum Mar:13, disertè ista omnia adduntur. Præterea non attendere videtur Smiglecus, se hac explicatione semetipsum jugulare, dum ait, *in Patris solius potestate fuisse, determinare diem judicii, & ideo dici, solum patrem illum scivisse*. Quomodo enim unus & idem Deus sunt, Christus & Pater, si solus pater determinat diem judicii, & si a solius patris potestate pender, ut id fiat? Potuissent Smiglecus aliquid confingere aptius ad docendum, quod nos affirmamus, dnm, quomodo id, quod nos affirmamus, subtiliter evertat, aliquid confingit?

Iam quod de modo loquendi usitatissimo dicit Smiglecus, quod, *qui interrogatur de rebus, quæ ad eos ex officio non pertinent, sed ad alios, quibus id incumbit, vel in quorum potestate est, ut res illa fiat, respondere soleant, se nescire, etiam si revera sciant, id pro exemplo adduci non debuit, triplici de causa*. Primum enim quæritur, an isti homines rectè se gerant, dum ita ad interrogata respondent nec ne? Nam si eos malè se gerere, constet, ratio testatur, non esse hoc ad Christi verba accommodandum, nisi velimus, Christum homines, in rebus reprehensione dignis, imitatum fuisse, quod quantumvis longè sit absurdissimum, tamen hic affingere oportet Christo Smiglecium. Deinde loquendi modi admitti quidem interdum possunt & debent: sed id tunc demum concedendum est, cum ipsa locutio per se aliquid absurdum contentura sit, nisi modus loquendi admitratur. Quod omnes Theologos confessuros, nihil dubito. Quæ verò hic est absurditas, si dicatur, Iesum Christum, quamdiu in terris fuit, ignorasse aliquid, quod ad munus ejus, quod tunc gerebat, minimè pertinebat, & sine cujus scientia poterat salutem æternam, cujus afferendæ causâ in mundum missus fuerat, annunciare & confirmare? Deponat modò Smiglecus præjudicatam de Christi existentia, antequàm nasceretur, opinionem, & rem esse planissimam, deprehendet. Quia verò hanc suam sententiam mordicus defendit, ideo ad verba scripturæ clarissima loquendi modos confingere oportet, & deferere suos Patres, quorum nonnullos simpliciter ista verba intellexisse, infra etiam ex Irenæo docebimus. Deniq; ut loquendi modo quis dicere posset, se nescire aliquid, quod tamen sciat, nullus tamen lo-

Differentia locorum Act:1. & Mar:13.

Smigl: seipsum refutat.

Modus loquendi a Smiglecio confictus refutatur.

Quando loquendi modi admittendi.

Modum loquendi
in loco Marci nō
admittendum.

quendi modus patitur, ut quis, remotis omnibus aliis, qui id scire poterant, unum aliquem solum id scire dicat, quod alii etiam sciunt: & ita firmum stat, istam tam exactam Christi negationem, quod nemo nec ex hominibus nec ex angelis, adeoque nec ipse Filius sciat, & huic oppositam affirmationē, quod solus Pater illud sciat, efficere, quod solus Pater absolutē illud tunc temporis sciverit.

Sed loquendi modo misso, Smiglecus, exemplo ex scripturis deprompto idem demonstrare se posse ait. Illud autem est, quod Christus discipulis petentibus sessionē a dextris & a sinistris in regno ipsius, *sedere*, inquit, *ad dexteram meam vel ad sinistram*, non est *meum dare vobis*, sed *quibus paratum est a Patre meo*. Hoc autem simili loquendi modo explicandum esse, docet, quia Christus alibi dicat: *Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, & alibi se o-vibus suis vitam dare fateatur*. At hoc exemplum iterum duplici de causa ad rem nihil facit. Primū enim non constat, an Christus dixerit, non esse suum dare, ut quis sedeat ad dexteram vel ad sinistram suam. Nihil enim opponitur in verbis Christi sequentibus, illis prioribus, *non est meum*, hoc est, non indicatur alius, qui id dare possit, quod ad sensum talem, qualem hic Smiglecus eruit, eruendum necessarium esset. Sensus autem esse videtur, esse quidem Christi dare illam sessionem, sed non esse illius, ut eam illis det, qui id ab eo tunc petebant. Quasi scilicet petitio alicujus efficere possit, ut tantam apud Christum dignitatem consequatur, ut isti Apostoli somniabant, sed illis, quibus id a Patre paratum sit. Qui verō illi sint, Christus tunc non explicavit, satis habens indicasse, aliud quid singulare præter solam petitionem & matris intercessionem ad id obtinendum requiri. Deinde concessio eo, quod verba Christi isto modo, quo vult Smiglecus, accipi possint, hæc ipsa verba magis constringunt etiam Smiglecium, dum scilicet docent, Christum tunc non habuisse in sua potestate id, quod ab eo petebatur, sed in solius Patris potestate positū fuisse. Quæ verō ad contrarium probandum loca afferuntur, facile conciliari cum illo possunt, si consideretur, aliud esse disponere alicui regnum, ut Pater Christo disposuerat, & dare, ut aliquis sedeat ad dexteram vel ad sinistram. Hoc enim summæ & primæ cujusdam post Christum dignitatis descriptio est: istud verō solum immortalitatis beneficium continet. Adde, quod Christus se regnum disponere, & vitam æternam dare suis dicere potuerit, tum quia cerō id promittere tunc potuit, rei istius licentiam primū ab ipso Patre adeptus, tum quia novit, se post suam resurrectionem & exaltationem potentiam illam re ipsa consecuturum, ut disponere regnum, quibus veller,

Errores Smigle-
cii circa locum
Matth: 20.

Sensus loci erui-
tur.

Disponere re-
gnum, & dare ut
sedeat a dextera
aliquis, differunt.

vellent, & dare ovibus vitam æternam, posset. Iam igitur constat, nec exloquendi modo nec ex scripturis probari potuisse, solum aliquem id scire dici posse, quod alii etiam sciunt.

Videmus quomodo se gerat amplius Smiglecus, *Si quis*, ait, *opponat, ad filium pertinuisse scire diem iudicii, cum ipse esset constitutus iudex vivorum & mortuorum*, (& ad marginem ascriptis, *veritas impugnatur variè & similiter propugnatur*) respondeo, non pertinuisse id ad illum scire, nisi ex determinatione Patris. Ipse enim Pater posuit id in sua potestate. Quare primò & per se id pertinuit ad Patrem scire, & ex consequenti verum est, eo modo solum Patrem scivisse. Ita scilicet premit hoc argumentum Smiglecium, ut eorum etiam, quæ antea dixerat, semel oblitus, sibimet contradicat. In Monstris enim dixerat: *Dicitur quidem, modo quodam loquendi, nescire Christus, quâ homo, diem iudicii, non quod revera nesciret: scivit enim & prædixit ejus signa, idq; ad officium Christi maxime spectabat, cum fuerit constitutus iudex vivorum & mortuorum*. Vnde constat, illum ex eo, quòd Christus constitutus fuerit iudex vivorum & mortuorum, colligere, Christum tunc scivisse diem iudicii: nunc autem id negat, dum dicit, non pertinuisse id ad illum scire, nisi ex determinatione Patris, & hac ratione veritatem impugnari innuit. Nam si ex determinatione Patris id ad illum pertinuit, quomodo id ex eo alibi colligitur, quod fuerit constitutus iudex vivorum & mortuorum? Ista verò illatio duplex, quare primò & per se id pertinuerit ad Patrem scire, ac ex consequenti verum sit, eo modo solum Patrem scivisse, quanti facienda sit, tum ex his, tum ex superiùs dictis puto constitutum. Commenta scilicet sunt Smiglecii, eaque talia, quæ nulla probabilitate nituntur, & sententiam Smiglecii destruunt. Cum enim ex determinatione Patris sciat aliquid Filius, ita ut solus id Pater sciat, reciprocè autem dici nequeat, patrem aliquid scire ex determinatione Filii, ita ut solus id Filius sciat, parumné constat, quanta sit inter utrumq; differentia, & nullo modo verum esse, quòd unius sint essentiæ?

Calumniæ me accusat porrò Smiglecus, quòd dixerim, illum, vulgarem exceptionem, Christum secūdum humanam naturam nescivisse, omisisse, & supercilio elato, fastuq; incalescens, *homini heretico & perfritæ frontis calumniam non imputari ad peccatum*, sententiosè, scilicet, pronunciat. Sed cerrè Smigl: vocabulo calumniæ abusus est. Is enim calumniatur verè, qui aliquè enorme aliquid vel indignū fecisse vel dixisse sciens volēs affirmat, quod tamen non fecit nec dixit: At ego nihil tale in Smiglecium commisi, dum dico, illum aliquid

Smiglecus intricatus.

Pag: 79.

Quid sit calumniæ.

omississe. Poterat enim fieri, ut id per errorem de illo sentirem, de calumniis autem ne cogitarem quidem. Iudicent, quibus amica magis veritas quàm Smiglecus, & simul, an ita debachari in parem ipsi liceat, expendant. Deinde verò, nunc etiam idem sentio, nec tamen calumniari Smiglecium cogito, illum, scilicet, ad locum istum explicandum non attulisse antea istam naturarum in Christo distinctionem, & hæc tamen non attulisse etiam in hoc altero scripto, nisi obiter. Quorsum enim opus esset fictione istorum loquendi modorum & isto tanto conatu, quo demonstrare vult, Patrem *solum* diem iudicii scivisse, si Christus eum scivit secundum divinam naturam? Prævidit scilicet nunc Smiglecus, determinationem Patris solius non admittere, ut Filius etiam includatur, & ita alio stratagemate usus est, quod tamen quale sit, & quomodo ei successerit, jam vidimus.

Iam quæ de Radziminii disputatione ante annos 24. Lublini habita differit, ingenium etiam Smiglecii produnt. Tantum scilicet suis tribuit, ut non super sit, quod aliis etiam tribuatur. Adducit testes, quotquot tunc disputationis fuerant auditores. Si suos, quid mirum? Si alios, certè fallitur. Nam si rem benè successisse vidissent Radziminio, cur ad eum non transissent? Num nos quenquam vi retinere in officio, vel promissis terrenis, ut vos, possumus? At illi ipsi, qui tunc interfuerunt, plerique hodie vivunt, & mori mallent, quàm istam, quam tunc tam potenter defendit sententiam Radziminii, sectari: quidam autem illorum, qui jam obdormierunt, quid de ista disputatione & modo disputandi vestro, non dicam quali, saltem Christianæ religionis professoribus indigno, *senferint*, novimus omnes, & ego etiam, qui illud ex ore unius Moderatorum, amici mei olim summi, audiui, testari possum. Similis est hæc gloriatio illi alteri, quæ extrat in libello Smiglecii adversus Volkeliū edito, ubi etiam ausus est dicere, duodecim, nobiles post disputationem Neogrodensem in Lithvania habitam, a nobis ad se defecisse, quod falsissimum esse, tam certum est, quàm quod certissimum. Si hæc nobis adhuc viventibus de nobis præsentibus sparguntur, quid nobis mortuis futurum sit, & quid nobis absentibus hodie fiat, facile est colligere. Disputatio etiam Lublinensis impressa aliud omnino docet, quàm quod vos jactatis. Si falsò eam a nostris prodiisse causeris, idem etiam de vestra nos dicere non indignè feres. Tantum enim esse nostris conscientia, quantum vestris, cur non credam, nihil prorsus est. Egregiam porrò laudem suorum canit Smiglecus, *qui, nisi & loci religione, & suorum hortatu prohibiti fuissent, vix manus a nobis abstinuissent*. I-tanè vim etiam inferre licet illis, & vitâ fortassis privare, quos in er-

Gloriatio Smiglecii vana.

Smiglecii gloriatio vana.

rore versari credas, & non potius eorum misereri decet? Vestri verò, si id prohibuerunt, non religione adducti id fecerunt, sat scio. Adferant enim tunc non pauci, non nostrę religionis, quibus fortassis manus inferre nec valdè tutum fuisset, nec ob auctoritatem præsidentium ullo modo licebat.

De filio Dei dici posse, ait Smiglecus, eum nescivisse diem iudicii, *quia secundum humanam naturam id nesciverit*. Sed, præterquam quòd nullus est Dei filius, præter eum, qui humanam naturam habuit, nihil etiam valet ista distinctio. Nulla enim figura dari potest, in qua id, quod unius naturæ est, alteri separatim tribuatur. Quemadmodum etiam in homine non potest dici de anima, quod corporis est proprium, etiam si ita sit conjuncta corpori amnia, ut ex utroq; homo constet. Vnde apparet, firmam esse istam nostram rationem, quòd ea, quæ secundum unam naturam vera sunt, eamq; potiore, non possint absolutè negari de persona, quantumvis eam Smiglecus verbositate sua obscurare voluerit: & porro, si Christus secundum naturam divinam diem iudicii scivit, dicere nullo modo potuisse absolutè, se eundem nescivisse, etiam si secundum naturam humanam eum nescivisset, quemadmodum nemo dicere potest absolutè, hominem non intelligere, quia corpus ejus non intelligat. Satis enim est, animam illius intelligere.

Exempla verò, instantiæ loco a Smiglecio allata, vim axiomatis non infringunt. Etenim quid aliud est, esse immortale & incorruptibile, quàm non esse mortale & corruptibile? Vnde cum dicitur, de homine negari, quòd sit immortalis & incorruptibilis, negatio hæc æquipollet affirmationi. Non esse enim immortalem & incorruptibilem, est, esse mortalem & corruptibilem. Proinde non potest dici, quidpiam hinc de persona hominis negari, quod ei secundum aliquam conveniat naturam. Quanquam non est silentio prætereundum, exemplum de materia, a Smiglecio asserri non debuisse. Is enim cum suis Theologis credit, Deum ex nihilo creasse omnia, & in D. Moscorovium, qui sententiã contrariam non usquequaq; falsam esse ex aliorum sensu asserit, non sine fulmine hæresis invenitur. Hinc etiam astutus Smiglecus, pro suo & Theologorum suorum tergo Philosophorum tergum obvertit, ut scilicet hi loco illorum vapulent.

Porro cum se probasse crederet Smigl., quonâm loquendi modo dici possit, solum Patrem scivisse diem iudicii, etiam si & alii sciverint, nunc, absolutè dici non posse, Christum nescivisse diem iudicii tam divinæ quàm humanæ naturæ respectu, probare conatur, iaque per se manifestum esse ait. Quæ quomodo cum superioribus cohercant, in quibus disertè dictum est, quod etiam infra repetitur, Christum

Quod unius naturæ est, alteri separatim tribui nequit.

Quæ uni naturæ competunt de toto negari non possunt.

Instantiæ Smiglecii repelluntur.

Smiglecii astutus

Smiglecus contraria loquitur.

Itum secundum humanam naturam diem illum nescivisse, judicent cordati lectores. Ego verò ineptum esse ajo Smiglecium, qui nihil ferre dicat, quod ipsum probatione non egeat. Sic enim loquitur: *Nam quod ad divinam attinet, ea si admittatur, eadem est in Patre & Filio, ac proinde eadem est utriusque scientia*. Iam si ista natura non admittatur, quid dixit Smiglecus? Nihil. Quomodo verò natura divina in Christo admitteretur, quæ hac disputatione perpetuò & sola impugnatur? Locus ille, *omnia quæ Pater habet, mea sunt*, quia, ut suprâ docuimus, non universaliter, sed generaliter de omnibus, quæ ad salutem pertinent, accipi potest, nihil ad scientiam diei iudicii includendam facit. Hæc enim, ut non ad salutem necessaria, sic etiam abesse a munere Christi prophetico potuit.

Quòd ad humanam naturam attinet, dicit Smiglecus, idem repetendo, quod in Monstris dixerat, *ex eo constare, Christum sci visse diem iudicii, quia plenus fuerit gratiæ & veritatis, & quia non ad mensuram datus ei fuerit Spiritus*. Sed quia, quàm futilia sint ista ad probandum, in Christo scientiam fuisse diei iudicii, prolixè antea docuimus, & ipsa verba per se talem sensum respuunt, nihil nunc ampliùs addo. Rationem, quam hic novam addit Smiglecus, tantum digito ostendam, quæ est: *Nemini, ait, dubium est, ad officium Christi pertinuisse ea omnia cognoscere, quæ per illum efficienda erant, cum omnibus operum circumstantiis. Quod si aliæ circumstantiæ & signa diei iudicii eum non latuerunt, quomodo hora & tempus iudicii latuisset?* Iam igitur, ut concedimus, ad officium Christi pertinuisse ea omnia cognoscere, quæ per eum efficienda erant: ita negamus, ad officium ejus pertinuisse, omnia ea cognoscere cum omnibus illorum circumstantiis. Nec ulla hujus rei additur a Smiglecio probatio. Christi verò assertio multò apud nos validior est, quàm hujus modi frigida collectiones. Iam cum concedit Smiglecus, posse aliquem rem aliquam futuram, & modum, quo futura est, cognitum haberes interim verò tempus definitè nescire, nonné argumenti ipsius vis corrui, quæ in eo sita erat, quòd, si aliæ circumstantiæ non latuerunt Christum, quomodo hora & tempus latuissent? Dum verò addit, *hoc in iis se concedere, qui non totam simul scientiam habent, sed eam per partes acquirunt: Christum verò statim omnem scientiam ad officium suum pertinentem habuisse*, nonné pueriliter nugatur. Hoc enim pro probatione affert, quod probandū sibi sumsit. Iam dum ex eo, quòd Christus iudex fuerit constitutus vivorum & mortuorum, colligebat Smiglecus, eum etiam sci visse diem iudicii, & ego responderam, iudicem eum etiam cōstitutum esse posse, qui nesciat horam iudicii; & præterea Christū tunc cum ista diceret,

Smiglecus Gannus & mutabilis.

diceret, nondum fuisse iudicem constitutum vivorum & mortuorum teste Paulo, qui sic ait: *in hoc Christus mortuus est & resurrexit, & revixit*, (quæ verba ultima Smiglecus omisit iterum, vulgatam imitatus, quæ tamen in græcis codicibus habentur omnibus) *ut esset vivorum ac mortuorum Dominus*, duos me crassos errores involvere ait Smiglecus. Quosnam verò? Alter est, quod *Ioh. 5. Christus asserat, ante resurrectionem datam sibi potestatem iudicium faciendi, & vitam habendi in semet ipso, ut quos vellet vivificare posset*. Primum negligentiam Smiglecii accuso, qui verba Christi diversa ita misceat. Nam illa verba Christi, quibus testatur, se vitam habere in semet ipso, non sunt collocata cum illis, ut quos vellet, vivificare posset, nec collocari cum illis possunt, & nullo modo ad rem, de qua sermo est, faciunt. Posse enim aliquem vitam in semet ipso habere, ut ipse Deus, nec tamen potestatem habere aliquem vivificandi, vel hinc patet, quod omnes fideles olim vitam in semet ipsis habituri sint, teste Paulo, qui ait, eos futuros spiritus vivificantes, & gestaturos imaginem cœlestis Adami, non tamen potestatem habituri sunt aliquem vivificandi. Deinde, ante resurrectionem Christum quidem ista dixisse fateor: sed an ante resurrectionem re ipsa ista data illi fuerint quæ ibi commemorantur, in quæstione versatur. Contrarium quia suprà abundè a nobis demonstratum est, repetitione ejusdem hîc supersedeo. Probat iterum, Christum ante resurrectionem fuisse dominum vivorum & mortuorum. Vivorum, quia Dominus illorum appellatus sit. Mortuorum, quia quosdam ex mortuis resuscitaverit. Sed infirma est ista probatio. Licet enim Dominus vivorum Christus dici potuerit, tamen nec omnium fuit Dominus, nec eorum, quorum fuit, perfectus fuit Dominus, ut suprà docuimus: Mortuorum verò, nedum omnium, & perfectus, sed nec unius quidem Dominus dici potuit. Mortuorum enim Dominum esse, non est, potestatem habere eum ex morte tantum resuscitandi. Alioquin & Prophetæ & Apostoli Domini mortuorum fuissent: sed imperium habere decernendi de illis quod velis, nempe vel ad gloriâ æternam resuscitandi, vel æternis eisdem pœnis adiudicandi, quod nemini unquam concessum fuit, præter quam soli Iesu Christo, idque tunc & ideo, quando & quia Deo ad mortē usque crucis obediens fuit. Sententia autem Smiglecii, quam super verba Pauli ascripsit aliud nihil est, quàm pertinax ejus quod in quæstione est, asseveratio. Nempe Christum, qui antea dominari potuisset, dominari autem noluerit, vel ob alias causas dominatus non sit, tunc perfectè & in universo mundo dominari cœpisse, & dominatum suum extendere. Nam si hoc verum esset, quid opus esset i-

*Negligentia
Smiglecii.*

Non omnia, quæ
ante resurrectionem
dicta a Christo
fuerint, data illi
fuisse re ipsa.

Christus Domi-
nus. vivorum &
mortuorum post
exaltationem.

Ita disputatione? Præterea falsum etiam est prorsus. Nam Christi dominium in vivos & mortuos non in eo consistit, quòd re ipsa dominium extendat, sed quòd tantam potestatem habeat dominium suum extendendi. Nec enim ab eo tempore, quo Christus resurrexit, ullam in mortuos potestatem extendit, sed in adventu demum suam exeret. Ita scilicet omnia sunt aliter accipienda, quæ Smiglecus de Christi potestate sentit. Cùm in terris degeret Christus, non universam potestatem, sed partem ejus habebat, perfectæ autem destinatus erat immutabiliter: Postquam exaltatus est, potentiam habet omnia faciendi, re ipsa autem eandem non exercet universam. In nullum enim ex mortuis potestatem suam re ipsa Christus extendit hactenus: sed in solos vivos. Extendet autem tunc, cùm ultimum hostem mortem abolebit.

*Enepia Smigle-
cii indicantur.*

Alterum errorem facit, quod ad officium Christi negem pertinuisse, scire diem & horam judicii. Sed vix de ista re loqui in præcedenti pagina cessaverat Smiglecus. Quorsum igitur denuò hic eam repetit absq; omni necessitate? Et certè non apparet, quomodo iste error deduci possit ex eo, quòd nego, Christum ante resurrectionem fuisse judicem constitutum vivorum & mortuorum. Sed nimis molestus essem lectori, & dimidium libri alterius conficiendum mihi esset, si ista parum ad rem & neglectim dicta Smiglecii examinare vellem. Quale & hoc est, dum ait: *Me tandem oppugnare aggredi, illam verborum Christi interpretationem, quam multi SS. Patres sequuntur, & ipse in Monstris indicaverit.* Hæc enim verba supponunt, me antea aliquid aliud oppugnasse circa hæc verba, cùm tamen nihil oppugnarem nec oppugnare potuerim. Smiglecus enim in Monstris, quæ ego oppugno, nihil aliud attulerat, quàm istâ Patrum suorum interpretationem: Hujus autè, quam in hoc scripto attulit Smiglecus explanationis, ne meminerat quidem. Ibi enim tantùm ea verba habentur: *Non quòd revera nesciret &c. sed quòd propter secreti rationem ad dicendum & manifestandum nesciret.* Expendant, qui veritatem amant, quomodo se vir, alioquin doctus & perspicax, gerat, & quid de istis responsionibus sentiendum sit, judicent.

*Smiglecus in-
novans.*

Iam dum Smiglecus hanc interpretationem SS. Patrum esse dicit, tacitè videtur innuere, se eam non prorsus approbare vel sectari: dum verò addit, multorum patrum eam esse sententiam, rursus indicat, alios aliter verba Christi interpretatos esse, quomodo igitur, quod nec ipsi Smiglecio satis probatur, qui tamen patrum auctoritati nihil non tribuit, & in quo patres non convenerunt omnes, pro certa interpretatione habere tenemur? Certè Irenæus, antiquissimus scriptor,

scriptor, alium se sensum secutum esse satis manifestè testatur, (quæ verba etiam in examinatione centum errorum ascripseram) nempe Christum absolutè nescivisse diem iudicii. Vult enim Irenæus, ut & nos non erubescamus, ea, quæ sunt in quæstionibus majora secundum nos, reservare Deo, ut Christus non erubuit scientiam diei illius referre ad Patrem. Certè verba ista, *non erubuit filius Dei*, satis apertè docent, eum sensisse, Christum merè ignorasse. Nam dum quis aliquid novit, etiam si dicat se id nescire, non est opus ut erubescat. Ignorantia enim mera erubescentiæ istius causa esse potest. Sed præterea quàm sit inepta Patrum ista interpretatio, quantumvis antea sufficienter in refutatione Monstrorum ostenderim, hîc iterum ab importuno Smiglecio ostendere cogor. *Nescire*, ait, *rectè is dicitur aliquid, qui ita scit, ut aliis id non dicat vel manifestet, & ita se habet, & habere debet, ac si nesciret*. Indignantur Pontificii, quando istiusmodi Patrum ipsorum interpretationes tanquam pueriles contemnimus: quomodo verò ipsimet non agnoscunt istos in patribus suis novos, & corrigunt potius, quàm ut defendant? Quis unquam audit talem explicationem? Nescire aliquid, esse ita scire, ut aliis id non manifestet. Nonnè si hæc explicatio admittenda sit, probandum priùs esset, Christum istum diem scivisse, & causam fuisse, cur Deus noluerit, ut eum revelaret. Quæ certè nemo unquam ostendet, ex sacris literis. Modum verò hunc loquendi non usum solùm probare, sed etiam morales philosophos atque adeo graves Theologos, sanctosq; patres recipere, quàm partim falsum, partim insufficiens sit, suprâ in hoc capite ostendimus. Nunc hoc addo: Patrum autoritatem hîc nō tanti esse faciendam, ut aliquid veritati adversum admittamus. Hi enim plarique præjudicatam de Christi essentia opinionem ad lectionem sacrarum literarum afferentes, tales interpretationes excogitare coacti sunt, quæ isti præjudicatæ opinioni non repugnarent.

Importunus porrò est Smiglecus, dum phrasin impropriad, qua Deus dicit de impiis, *Nescio vos*, huic, de qua nunc sermo est, similem esse contendit. Quid enim aliquem non nosse, hoc est, non approbare, cum eo cōmune habet, quod quis aliquid ignorat? Cū ista phrasis prior scientiam necessariò præsupponat. Nam quomodo aliquid possum non approbare, quod ignoro?

Sed ecce iterum expendatur Smiglecii lapsus vel intricatio. Ait: Impertinens esse quod obijciam, etiam Patrem nescire impios, & quid hinc deducam, affingit, & quomodo dissimili ratione Patri competat impios nosse, dissertit. Ego verò nihil tale unquam obijci, nec obijcere potui. Nam cū Smiglecus in Monstris dixerat, eo sensu de

Christum absolutè ignorasse diem iudicii, sensisse Irenæum,

Inepta Smiglecii instantia.

Christo dici, quod nescierit diem iudicii, quo Deus etiam dicitur non nosse homines impios: ego ostensurus phrasium istarum dissimilitudinem, dico tantum, non nosse impios etiam ad Christum pertinere & ad Angelos, ut pote qui omnes non probent impios suo modo. Quomodo igitur hæc, quæ hic a Smiglecio dicuntur, huc faciant, ipsemet Smiglecio secum expendat.

Format denuò interrogationem meo nomine, quare tam accuratè determinetur una tantum persona, & respondet id, quod suprà dixerat, quia ista persona hoc sciat absq; ulla secreti obligatione. Sic quidem facilè respondetur, sed an rectè & legitimè, vel saltem cum aliqua veritatis & rationis deniq; specie, ex iis, quæ suprà diximus, constare putamus.

Cùm dico, si vox *nescit*, quando de Christo accipitur, significat, *nescit ob secreti rationem*, idem etiam de Angelis dici debere, quod nesciant ob secreti rationem, cùm tamen sciverint, quia æquè dicitur de Angelis, quod nesciverint, ut de Christo. Respondet Smiglecio, *id non sequi. Quia non eodem modo nec eadè de causa nesciant angeli, ut Christus. Angelos enim absolute nescire, quia id illis a Patre revelatum non sit. Christus verò scire absolute, cui omnia data sint a Patre &c.* Sed hæc responsio nodum non solvit. Nam verba *Nemo scit*, quæ postea explicantur per ea, *neq; angeli qui in cælis, neq; filius*, nimis clara sunt, & demonstrant, prorsus eadem ratione prædicari istam ignorantiam tam de angelis quàm de Christo. Quæ verò Smiglecio ad differentiam ignorantia in angelis & hominibus affert, ea ipsissima sunt petitio principii, imò manifesta contradictio. Christus enim ait, *se nescivisse*: explicatio Smiglecii dicit, Deum illi omnia revelasse.

Cùm deniq; dico: si nescire, quando de Christo prædicatur, est nescire ad manifestandum, scire, quando de Patre prædicatur, erit scire ad manifestandum, atq; ita sequi, Patrem diem illum iudicii cui manifestare, Et si eum alii manifestat, ridiculum fore, imò contradictorium, illum solum scire. Respondet Smiglecio, *Patrem scire ad manifestandum, & manifestare re ipsa Filio. Manifestando verò Filio, absolute quidem non solum scire, quod tamen ad secreti rationem attinet, solum scire, quia solus absq; secreti obligatione sciat.* &c. Sic scilicet uno flatu, ut gloriatur, diffavit hanc contradictionè Smigle: Sed quis nō videt, hunc illius flatum esse vanissimum? Explicatione enim verborum quærit, quæ absq; ulla explicatione intelligi possunt, eamq; talent, quæ nullo simili S. literarum loco fulciri queat, ut scilicet is dicatur aliquid nescire, qui sciat ita, ut alteri non manifestet. Vnde deinde constat quid de hac controversia sentiendū sit, & quomodo De^o, ne istum

Smigl: responsio infirma.

Gloriatio Smiglecii irrita.

istum

istum errorem, in quem Smiglecus incidit, nempe Christum esse Deum illum summum, incideremus, ut aliis, sic etiam hoc testimonio, præcaverit. Nihil enim unquam afferri potest ab adversariis, quantumvis perspicacibus & artis sophistica peritissimis, quod hujus testimonii lucem obscurare possit, ut hæc cum Smiglecio concertatio, & alia etiam de eodem loco nostrorum adversus Smiglecium & alios disputationes satis superque docere possunt.

Omittit Smiglecus hic aliqua, quorum eum fortassis pudet. Quis enim ferret eum, qui id quod Christus crevit in sapientia, explicare vellet per id, quod Deus induat fortitudinem, quod tamen in Monstris fecerat Smiglecus? Quis item ex eo, quod Christus plenus fuerit gratia & veritate, colligere jure potest, Christum omnia scivisse. Cum gratia & veritas soliditatem tantum eorum, quæ Christus prædicavit, contineant? Quis denique ex eo, quod spiritus Christo datus fuit absque mensura, (ut nunc concedam de Christo istum locum accipiendum, quod tamen falsum esse supra ostendi) vitiosè colligi non videt, istam omniscientiam? Cum ibi de iis tantum rebus sermo sit, quæ Christus annuntiavit in Evangelio. Opponitur enim aliis, & præsertim iis, quas Ioannes Baptista annuntiavit. Dixerat etiam Christum omnia Dei verba loqui, etiamsi Ioannes id non dixisset. Dixerat denique ex eo colligi, Christum scivisse diem judicii, quia scriptum sit, eum omnia nosse. Hoc verò quàm sit infirmum, & nobis ostensum fuerat eo, quod idem de aliis etiam fidelibus legatur. Iam tu vide lector, quo fine Smiglecus, qui aliàs ad nauseam usque verbosus est, & unam eandemque rem decies fortasse iterat in hoc scripto, hic ita compendiosus esse voluerit.

*Smiglecus ab
surde dicta omittit.*

Caput XVI.

*Christi ad dexteram Dei sessionem, Divinitatem Christi
esse ostenditur.*

IN hoc capite iterum mira se prodit Smiglecii astutia. Nam nec ea, quæ antea scripserat defendit, nec mea refutat omnia, & in-
verso ordine tractat omnia, ut lectori imponat. Si hoc impetrare a lectore possem, ut cap: 15. Monstrorum & nostram ad illud responsionem cum hac illius descriptione secunda conferret, experiretur procul dubio, jam antea ea dicta esse, quæ hanc controversiam, quid sit sessio a dextris Dei, dirimere omnino possent: Smiglecium verò tantum id agere, ut multa denuò scripserat prædicetur. Sed jam

Smiglecus eadem repetit.

devoranda est ista crambe. Expediam me autem brevissimè.

Titulum capitis fecerat antea talem Smiglecus: *De sessione Christi ad dexteram Patris, & suprema dignitate post resurrectionem obienta*. Hic ego animadverteram, Smiglecium semet ipsum refutare. Nā si obtenta est post resurrectionem summa dignitas, quomodo ante resurrectionem Christus eam habere potuit? Smiglecus ait, *me ludere, eum enim qui aliquid ad disputandum proponit, neutram patrem determinare sed determinandam proponere*. Mihi verò Smiglecus me eludere velle videtur, dum errorem agnoscere non vult. Nam qui adversus aliquem disputat, non adversarii sed suam sententiam ponere debet. Iam quia non dignitatem summam, sed summum tantum honorem Christum consecutum esse credit Smiglecus, quid opus erat in titulo capitis ponere, quod pro re falsissima habet?

Deinde quæro, cur Smiglecus non defendit suam opinionem, quòd sessio ad dexteram Dei sit honor consequens divinitatem? Hoc enim ei prorsus incumbbat, præsertim cùm ipsa res loquatur, idèd Christo deberi honorem, quia a dextris Dei sedeat, & ita sessionem a dextris causam esse honoris. Locum honoratiorem, qui per sessionem ad dextram Dei denotatur, negat esse divinitatem ipsam. At quomodo id probat? ineptè, ut solet. *Quia locus honoratior non sit ipsa dignitas sedentis, sed quid ratione dignitatis vel officii publici conveniens*. Sed hoc est nudè tantum affirmare aliquid, idq; quod per se falsum esse constat. Nam nihil est, quod maiorem alicujus dignitatem evincat, quàm si sedeat a dextera alicujus Monarchæ, idque perpetuò, quam deinde non potest non consequi honor debitus. Et certè ipse locus, unde phrasis ista desumpta est, sensum hunc nostrum verissimum esse docet. Nam cum Deus dixit Christo: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos scabellum pedum tuorum*, non id dixit, Accipe honorem tibi debitum, sed regna unà mecum & mei loco, donec omnes inimicos tibi subicias. Per Christum enim Deus inimicos ejus illi subjecit. Adde cùm Paulus causas afferens, quare nemo electos accusare possit, hanc etiam recenset, quia Christus sit in dextera Dei, sanè non hoc dicere voluit, quia Christus sit honorè consecutus divinum; (Hoc enim nihil ad efficiendum id, quod Paulus concludere volebat, pertinet. nec enim ex eo, quòd Christus honore dignus est summo, sequitur, nos damnatum non iri :) sed id dixit, Christo contigisse summam dignitatem & potentiam, quàm nos servare possit, quàm junctam cum eo, quòd nos etiam servare velit, quod per interpellationem mox ibidem additam exprimitur, necessariò sequitur, neminem posse Christi electos condemnare. Sed quid ego in re tam

manife.

Smiglecus im-
paciens admo-
nitionis.

Sessio ad dex-
teram Dei, esse
illius potestatem
divinam.

Rom: 8.

manifesta probanda occupor? Ipsemet Smiglecus parum sibi constans hoc ipsum confessus est, vel saltem semetipsum mirifice intricavit, dum dicit, *issionem Christi ad dexteram Patris esse parem cum Patre maiestatem*. Nam vocem maiestatis accipi pro ipsa dignitate posse, in confesso est. Quid enim aliud Paulus dicere voluit, cum ait: per Christum creatas esse Majestates, quam per eum creatas esse dignitates istas angelicas, quatenus scilicet reformatæ per eum fuerunt? Conjungit enim istas Majestates cum thronis, & potestatibus, & dominatibus, quæ certè non honores sunt consequentes dignitatem, sed ipsa dignitas angelica. Vnde constat, quia Christo post resurrectionem data est summa dignitas, cum ante resurrectionem non fuisset re ipsa illa præditum.

Smigle: sibi non constat.

Majestas quid.

Iam dum dignitatem sedendi ad dexteram Dei, quam Christus ante resurrectionem habuerit, probat ex eo, quod Deo æqualis fuerit, indignus sum qui amplius audiar aut legar, si non semel sed crebro dicta toties iterare velim. Contrarium enim semper ex eo colligetur, cum Deus sibimet ipsi æqualis esse nequeat, & qui Deo æqualis est, simul etiam certo modo inæqualis eo ipso dicitur esse Deo, cum omnimoda & perfecta æqualitas cum Deo necessariò duas personas divinas, adeoque duos Deos introducat. Tot enim essentias divinas esse necesse est, quot sunt divinæ personæ. Itaque semper necesse est dicere, Christum non prorsus fuisse aut esse æqualem Deo, nisi in crassissimum de dualitate vel pluralitate summorum Deorum, errorem incidere velimus. Et proinde, quia non prorsus & absolutè sive aut est Christus æqualis Deo Patri, æqualitatem illam, quæ in Christo in terris adhuc degente extitit, aliud nihil fuisse, quàm ejus cum Deo tum in factis, tum in honore ei tributo similitudinem. Nunc verò idèd æqualem Christum Deo esse, quia ea facere possit, & ea illi debeantur, quæ soli Deo competunt.

Æqualitas cura Deo, inæqualitatem certo modo ponit.

Nec porro, si Dei consilium & decretum spectetur, Christus eam dignitatem habuit aut habere potuit, ut a dextera Dei sederet, priusquam ex mortuis resuscitatus in cœlos exaltaretur. Vocem græcam *ἰσος* propriè æqualem significare, non negavi unquam: similem tamen etiam significare posse contendit; quod verum esse testabuntur lexica linguæ Græcæ. Quod etiam de voce *ἰσα*, inde deducta, quam Smiglecus adverbium vocat, affirmo.

Porro cum sapientiæ Dei contrarium esse dicerem, Christum semper adeoque in cunis vagientem ad dextram Dei sedere potuisse, indi-

se, indi-

se, indignabundus Smiglecus (nam frustum me hominis vilissimū hic appellat) non ex mole corporis dignitatem Christi metiendam esse ait, & testimonio Esaie, in quo de puero nobis nato dicitur, quod principatus sit super humerum ejus, & quod nomen ejus vocabitur, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, puerum etiam dignum fuisse docere nititur, qui ad dextram Dei, cum puer esset, sederet. Sed ista indignatio & convitium ex ea profectum animum hominis prodit. Ceitē si sapientiæ, quæ in omnibus Dei actionibus apparet, ratio sit habenda, ipse sensus communis testatur, Christum, ut non nisi adultus docere Evangelium potuit, sic nec nisi adultum eam dignitatem, quā nunc fruitur, consecutum esse, nisi Deum frustra aliquid facere velimus. Ad utrumque enim ista Christi corporis constitutio requirebatur, quæ capax esset, tum perfectæ sapientiæ, tum perfectæ potentia. Hanc verò Deus in Christo inesse noluit, accedente ætate, ut suprà docuimus. Quæ verò Esaia de puero recens nato & nobis dato affirmat, ea de ipso, non quatenus natus est, sed de eo qui puer natus antea fuit, intelligenda esse, ipsa res loquitur. Omnes enim tituli eate-nus puero isti tribuuntur, quatenus divinam voluntatem nobis annuntiavit, confirmavit, & ejusdem effectum in semet ipso nobis ostendit. Quæ de re pereleganter etiam, ut solet, Vatablus scribit, in hunc modum: *Principatus erit super humero ejus. Matth: 28. Data est mihi potestas &c. Admirabilem intellige ob nativitatem (quanquam ex nostro sensu non ob solā) ex virgine consiliarium, ob doctrinam: Deum, ob miracula: fortem, ob calamitates quas feret: patrem eternitatis, quod perpetuò victuri sint credentes in eum: patrem pacis, quod futurus sit autor pacis interne.*

Sed iterum convicia jactat Smiglecus. Nam me blasphemum & plus quàm impiè sceleratum fore affirmat, si dicam, Christum designatione tantum Deum ante resurrectionem fuisse. Ego verò milles jam dixi. Christum Deum ante resurrectionem fuisse re ipsa & designatione. Re ipsa, quia partem divinitatis, quam nunc habet integram, habuit: Designatione, quia non tantam, quantam nunc habet, habuerit, ideoq; etiam sessio ad dextram Dei, ei prius non competierit, quàm universam divinitatem, quam scilicet consequi potuit, consecutus est. Ista verò convitia impotentis animi indicialectori judicanda relinquo,

Istud etiam quàm falsum sit non repeto, quòd Christus Deus summus idèò sit, quia ad dextram Dei sedere jussus sit. Pro nobis enim ratio loquitur & sacra scriptura. Smiglecus autem dum ait, nil

Quando Christus
ad dexteram Dei
sedere debuerit,

Vatabli de loco
Esi. sententia,

hil Deo par esse posse, quod Deus non sit, suo more, magnas nugas nugatur, & seipsum intricat. Nec enim nos Christum Deo parem esse absolutè dicimus, nec quisquam dicere potest, nisi duos Deos introducere velit. Quod facit Smiglecus, & ita Christi religionem, quàm nihil sapientius, pro anili fabula omnibus ridendam propinat. Nihil autem proficit, dum Christi præ angelis præstantiam ex illis verbis: *Sede a dextris meis*, iterum ostendit. Potest enim Christus angelis esse præstantior, nec tamen Deo par esse absolutè, ut nos unà cum scriptura confitemur.

Nemo Deo par
absolutè.

Summum Deum ad dextram Dei collocari posse, contra quàm nos sentimus, asserit, *si Deus ille summus sit etiam homo, ut Catholici credunt*. Sed nec Deus summus homo esse potest ullo modo, nisi Deus summus esse desinat; nec etiamsi tandem tanta absurditas in Deum caderet, opus esset, illum summum Deum ab alio, nempe a Patre, ad dexteram Dei collocari. Ipsemet enim sponte sua tandem a dextera Dei consideret, a qua ad tempus (si ita Deo placet) abstinuisse. Sed pudet me istarum nugarum.

Ineptia Smigle-
cii.

Inscitiam appellat, quòd datis duobus absolutè paribus, dentur duo Dii: ipse verò qualem prodat scientiam, expendat lector. Eò enim tandem illi deveniendum est, ut eo modo duos æquales prorsus esse velit, ut duo corpora unam numero quantitatem habere possunt. Hoc verò quis Philosophorum unquam dixit, aut quis sanæ mentis concedet?

Absurda Smi-
glecii dicta.

Cùm denique dico, personam divinam non posse non semper sedere addexteram Dei, ideoque opus non fuisse, ut ei aliquando diceretur, *Sede a dextra Dei*, respondet suo more Smiglecus: *Si de persona divina secundum se sit sermo, eam necesse fuisse semper esse apud Deum, & ad dextram Dei non solum ante resurrectionem, sed etiam ab æterno. In principio erat verbum & verbum erat apud Deum: At si de persona ratione humanæ naturæ sit sermo, sic Christum non nisi post suum in cælum ascensum sedisse ad dexteram Dei dici*. Vide quæso, lector benevole, viriositatem causæ Smiglecianæ. Nunc ista natura divina a nobis impugnatur, dum docemus, tempus fuisse quando Christus ad dexteram Dei non sedit, quia sedere in ea cœpit, tunc cùm ei dictum fuit, *Sede a dextris meis*: Smiglecus verò affirmatione istius naturæ divinæ, ac si res in vado esset, argumentum solvit. Si hoc non est principium petere, vel id, quod in quæstione est, pro concessio sumere, vel aliquid etiam ineptius, equidem, quid principium petere vel ineptire sit, non dispicio.

Principiū cras-
sè petit Smigle-
cius.

Quanta præterea Smiglecii est audacia, qui, cùm probandum illi esset,

In principio apud Deum esse, & ab æterno ad dexteram Dei sedere, differunt.

li esset, Christum ab æterno sedisse ad dexteram Dei, tantùm ea verba affert, quibus dicitur, eum in principio apud Deum fuisse. Quasi scilicet idem sit in principio esse, & ab æterno; & apud Deum esse, & in dextera Dei sedere. Cùm tamen in principio esse, contrarium sit ejus, esse ab æterno. Apud Deum verò esse aliquem posse, qui idem non sedeat a dextra illius, ipsa res loquitur. Omnes enim angeli sunt & omnes fideles erunt apud Deum, nec tamen vel illi vel hi ad dexteram Dei sedent aut sessuri sunt.

Caput XVII.

Nihil indignè nos de Christi divinitate sentire, ostenditur.

Hoc caput Smiglecii, omnium quoad verba brevissimum, quoad cavillos & calumnias, omnium verè est longissimùm. Adversus quod multa scribi potuissent, nisi id jam antea a nobis in priori responsione ad Monstra: prolixius autem in refutatione libelli c. 10., *Verbum caro factum*, in quo magno cum conatu cadẽ Smiglecus, quæ hîc convitia evomit, præstitum esset. Videat lector benignus utrumque locum, & me, qui hîc nihil respondeam amplius, excusatum habebit. Smiglecii autem scribendi modum unã mecum mirabitur, & tandem agnoscet, illum tantùm otiosam repetitionem ejusdem, rei pro refutatione nostrorum scriptorum, venditare.

Christum esse verum Deum.

Christum Deum verum non esse, ex nostra sententiã sequi, ingens & evidens calumnia est. Nam quicumq; veram habet divinitatem, licet non ex se ipso aut naturã, is verus Deus est. Et hæc vera causa est, cur aliquis Deus dicatur. Ratiuncula verò Smiglecii ne hilum quidem valent. Ut enim (& hæc prima est) verum est, cum qui naturam divinam habet, Deum verum esse: sic falsissimum est, cum solum verum Deum esse, qui naturam divinam habeat. Deinde ex eo, quòd Deus verus unus esse dicitur (& hoc secunda est), non sequi, unum esse absolutè, sed comparatè vel respectivè, quia tantùm unus sit ex se ipso, vel hinc constat, quòd ut solus verus, sic solus sapiens, beatus & immortalis dicitur, eum tamen alii etiam beati sint, sapientes & immortales. Deniq; (& hæc tertia est ratiuncula) non tollit participatio veritatem divinitatis. Nam & alii, qui participatione Dii sunt, veri Dii sunt, licet Christo longè inferiores.

Porro falsum est, Christum esse Deum metaphoricum. Analogiam

giam enim hic agnoscendam esse inter Deum & Christum, alibi docuimus. In analogia autem necesse est utriq; istorum, inter quos est analogia, istud propriè competere, cujus respectu analogiam inter eos esse dicitur. Vt, exempli gratiâ, quis dixerit, Pharaonem propriè, & Iosephum impropriè gubernatorem Ægypti fuisse. Vterque enim propriè gubernabat: Sed Pharaoni secundum excellentiam, Iosepho ex gratiâ Pharaonis ista gubernatio competeat; Vel, si filius regis unâ cum rege Patre gubernet, quis, nisi mentis inops diceret, patrem propriè, filium metaphoricè regere; vel, ut res adhuc rectius explicetur, si filius in regno peculiari, sibi a Patre tradito, regnaret, nonnè uterque propriè regnaret? Et sic se res habet in Christi persona. Is enim & cum Patre regnat, & regnum illud divinum, quod ad homines & eorum salutem quocunque modo spectat, (quod Christus innuere visus est, dum non ait, Pater nihil iudicat, sed Pater neminem iudicat) solus absolute administrat. Angelos & homines veros Deos dicendos esse, quantumvis neget Smiglecus, verum manet nihilominus: Smiglecii verò ignorantia, qui, quod Paulus de veris Diis dicit, de Idolis gentium accipit, indies magis magisque innotescet omnibus.

Christus est Deus per analogiâ.

Quæ sunt per analogiam, propriè sunt.

Per sententiam Smiglecii de Christo, gloriam Dei imminui.

Gloria Dei in eo est, quòd omnia sponte sua, & nõ necessariò, facit,

Generatio imperfectionis argumentum est.

Verè autem dicitur a nobis, per istam exaltationem Christi, quâ Deus naturâ esse fingitur, imminui gloriam Dei Patris. Nam si Christus id, quod est, a seipso est, nulla hinc gloria Deo Patri accedit, & tamen Paulus dicit: Deum ideo super exaltasse Christum, ut omnis lingua confiteatur, quòd Dominus (est) Iesus Christus, in gloriam Patris. Iam quæ narrat nobis Smiglecus de gloria Patris, quòd talem ac tantum Filium genuerit, qui sit ei per omnia similis, Primùm illud occino, quod in libro de Baptisino fatetur & defendit Smiglecus, Falsum esse, quòd Deus filium genuerit. Nam adhuc gignitur, & æternùm gignetur. Quomodo verò ex eo, quod nondum perfectum est, gloria vera oriri potest. Deinde dico, gloriam Patris imminui, si, quod fecit aut facit, ita facit, ut aliter facere non potuerit aut possit. Vera autem & integra in eo est, quòd cum Christum posset non facere talem, qualis est, talem eum sponte sua & ex singulari beneficio & gratia fecerit. Taceo, quòd ista generatio alterius immensi, infiniti, æterni, & impossibilis sit, & Deo longè indignissima. Nam quia natura Dei numero una est, & ut sit, necesse est, quis non videt, generationem alterius ex illa esse ei contradictoriam? Generationem etiam imperfectionis argumentum esse, & ratio loquitur, & exemplum illorum, qui Deo similes sunt, & olim erunt, docent. Nam, si perfectio aliqua esset in generatione, generarent & angeli & fideles in futuro seculo,

ubi summa erit perfectio. Hoc autem falsum est. Et certè mirum est, fideles in futuro seculo, in omnem æternitatem aspecturos non generatum filium, sed qui adhuc generatur & generabitur perpetuò.

Fecunditatē di-
vinæ naturæ non
esse infinitam.

Generare, esse actum divinæ naturæ, quod ait Smiglecus, quis unquam audit in sacris literis proditum? Iam si *fecunditas naturæ divinæ infinita est*, ut nugatur Smiglecus, qui sit, quod unum tantum filium gignat & non plures, quod natura humana præstare potest? Et si natura divina, quæ Patris est, fecunda est, cur eadem natura divina, quæ Filii est, tam sterilis est, ut nihil generet? Sed quorsum tandem evadent istæ monstrosæ de Deo opinaciones? Harum, Smigleci, harum agnoscenda esset turpitudine, & in alios non involandum, qui verum unum Deum, ut naturam sic etiam personam statuunt, & unam cum illo hominem Iesum Christum, ab illa una persona divina certo tempore exaltatum pro vero Deo agnoscunt, quæ summa est & anima religionis Christi sanctissimæ & perfectissimæ. Nugas Arianorum, quas sibi hic Smiglecus objicit, & ex Augustino solvit, studio prætermitto. Nec enim a nostris ista objecta sunt. Quæ de analogia dicit, jam ante sunt a nobis declarata & confirmata.

Christus cultu di-
vino dignus.

Calumniæ gravis & illa est, quod nobis Christus sit cultu divino indignus, quia naturam ei divinam non attribuiamus. Nusquam enim ita loquimur, sed Smiglecus petulanter nos ita traducit. Ipse verò errat crasse, & clarissimis scilicet literarum testimoniis contradicit, dum, solam naturam divinam mereri cultum divinum, affirmat. Et est hic eadem fallacia, quam ab initio capitis ostendimus. Nam præter naturam aliud esse potest, quod causa sit cultus divini, nempe potestas divina. Hanc quia Christus habet ita perfectè, ut verè divinos effectus producere possit, qualis est, imperium in animas & salutem humani generis, ideo divinum cultum meretur: Quia verò omnis potestas angelorum talis non est, cultum etiam divinum non meretur, nisi impropriè quatenus scilicet tanquam spiritus cælestes sint magni faciendi, de quo supra suo loco fusè diximus.

Divinitatē Chri-
sti in potestate
nos servandi co-
tineri.

Ephesi 1.

Nihil autem rectius dici potest, quam omnem Christi divinitatem in potestate nos salvandi contineri. Nam, quæ major divinitas excogitari potest in ipso Deo, quam quod Iesum mortalem effecit talem, qualis nunc est. Certè Paulus verba ad hanc rem idonea invenire vix potuit, quibus Dei potentiam & benignitatem extolleret, quam in Christo ex mortuis resuscitando, & super omnes cælos exaltando exhibuit. Quod verò in uno Christo Deus præstitit, id in omnibus suis fidelibus præstabit aliquando Christus, qui omnium illorum est serva-

servator. Nec quicquam refert, quòd, Christum dum in terris esset, doceamus, non re ipsa nec perfectè fuisse Deum, nec potestatem re ipsa in omnia habuisse, & aliquid etiam ignorasse. Satis enim est, eum nunc, postea quàm a dextris Dei confedit, talem esse. Quod quidem ex animo confitemur. Iam quod ait, *nos dicere, Christum nunc nos salvare, astando vultui Dei & interpellando pro nobis, & offerendo se ipsum pro nobis*, id Christi divinitati vel divinæ potestati nihil derogare, si, improprie accipiatur, nemo non videt. Impropric autem ista esse accipienda, & per istos loquendi modos non naturam potestatis, sed causam illius indicari, supra a nobis abundè demonstratū est.

Quod deniq; tanquam aliquid vile in Christo agnoscit Smiglecus, quòd cum generalem Dei vicarium faciamus, id sobrio sensu acceptum, veram Christi divinitatem verè exprimit. Nam si Dii liq; veri ita appellati sunt, qui unà cum Deo ipsi etiam aliquam potestatem divinam exercuerunt, quantò magis Deus is, isque verus censendus est, qui vices Dei quodammodo in hominibus salvandis gerit. Quia enim Christus Deus ipse unus esse nequit ullo modo, nihil, post ipsam naturam Dei excellentius, vel cogitari potest, quàm ipsius Dei vices gerere in re omnium excellentissima. Hac veritate nos contenti, Christum verum Deum esse credimus, & divinum honorem illi ex animo tribuimus, edocti ab Apostolis: unì soli vero Deo & Agno illius, tum veram divinitatem, tum cultum competere. Deum autem oramus, ut discussis sole veritatis suæ tenebris, omnium Christianorum animos ita illustret, ut vel idem nobiscum, vel potius cum s. literis de Deo & Christo sentiant, vel saltem mitius de nobis, qui eant asserimus, sentire & loqui incipiant.

Christū vice Patris nos regere & servare, summā illius dignitas est.

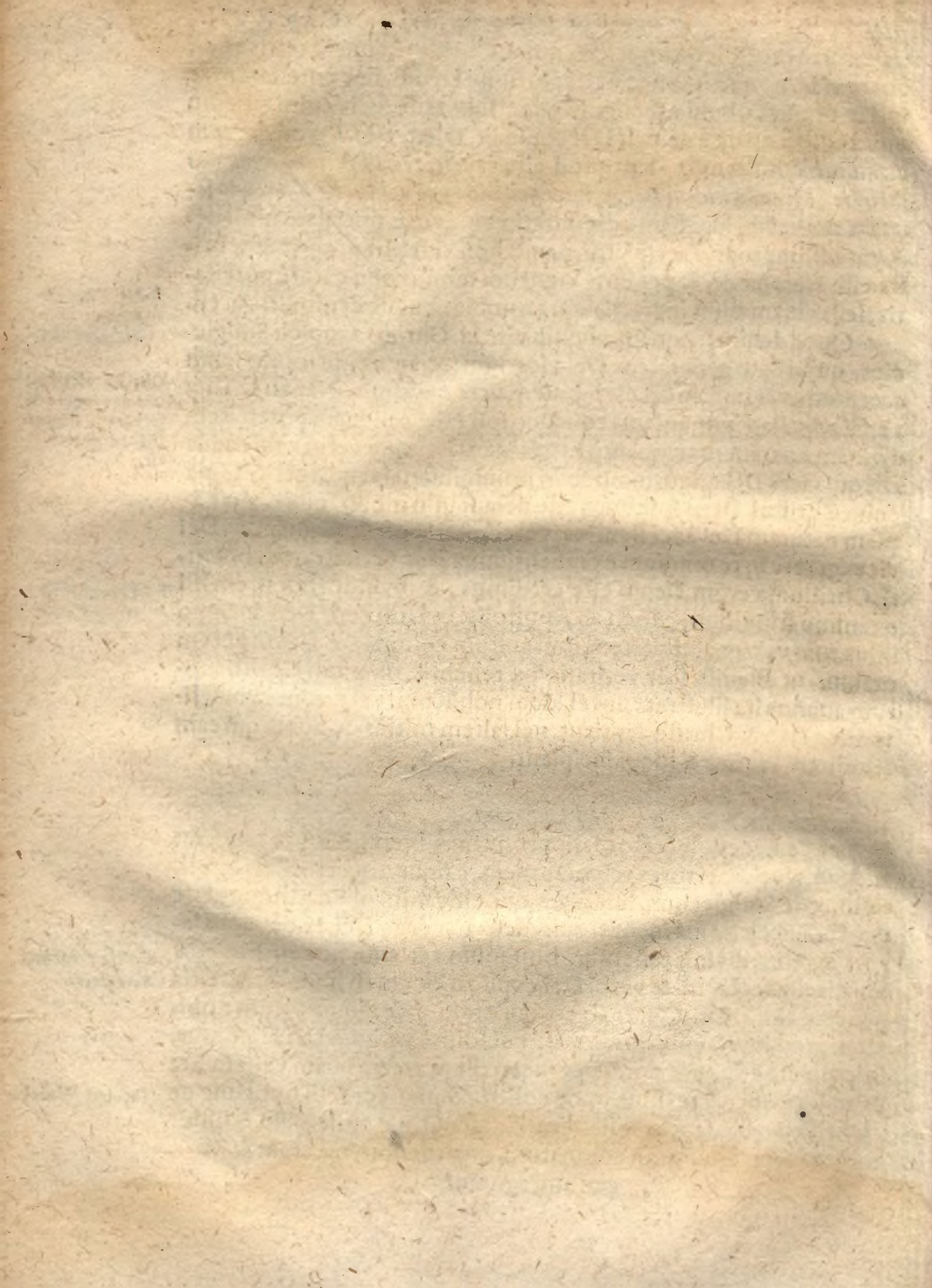
Ad Lectorem.

HABES, benevole lector, satis prolixam ad centum, quos numerat Smiglecus, errores responsionem, ex qua, tot erroribus implicatum esse Smiglecium, intelliges, quot ille mihi objicit. In quos ipse unà cum Ecclesia sua incidit, quia, deserto verbo Dei, ex quo solo sapere in rebus divinis tenemur, hominum verbum, hoc est, Ecclesiæ suæ placita sectatur, & verbi Dei explicationem ab hominū placitis pendere existimat. Quare ab eo, quantumvis se dimicaturum nobiscum promittat, vinci posse nos, qui solum verbum Dei sequimur, impossibile esse, tute potes perspicere: Et præterea quàm vana sit ista promissio, doceat te illud: quod collegæ Smigl: confessi sint, hanc de Christo doctrinam ex solis s. literis defendi non posse. Vale, & hinc cum Iesuitarum, tum dogmatum, quæ tuentur, naturam & ingenium agnosce.

Causa errorum Smiglecii.

Iacobus Wücker.

INDEX R E R V M, Q V Æ

in his duobus libris continentur.

A.

Abnegare Deum qui dicendus. pag. 137.
Absoluit aliquem Deo dicere aequalem, est
duos naturā Deos statuere 222.
Absurda ex Smiglecii sententia de perso-
na consequentia 178.
Absurda sententia Smiglecii de Deo &
Christo 184, 185, 333.
Ad mortem se offerre, & moriendo sacri-
ficiū perficere, differunt 286.
Adoratio & invocatio ad potestatem di-
vinam pertinent 244.
Advocatum esse apud Deum, & Deum o-
rare, differunt 307.
Aequalem Deo esse, & esse altissimum
differunt 241.
Equalitas cum Deo, inaequalitatem cer-
to modo ponit 327.
Equalitas Christi in terris degentis cum
Deo in externa forma consistebat 245.
Agni Paschalis mactatio a sacrificio ex-
piatorio differbat 288.
Altare Hebr. 13. significat cultum Christi-
anorum 294.
Altissimum esse, & summo honore dignis-
simum, differunt 294.
Altissimus non potest tractari ut infimus
244.
Analogia a Metaphoricis differunt 331.
Analogorum, quæ dicuntur ab uno, natu-
ra & usus 41.
Angeli non ratione essentia, sed dignita-
tis, per Christum creati 210.
Angelis cultus divinus cur non debeatur
9. 142.
Angelos Christum custodisse dici potest
216.
Angelum suum an quilibet hominū habeat
214.
Angelus potest mitti propter fideles, nec
tamen salutem illorum procurare 213.
Anima non est tota in omnibus membris
134.
Anima quomodo intelligens dici possit 170.
Aristotolum participiū cum aliis verbis jun-
ctorum usus 283.

Apollinarius scripta suppressa 4.
Apostoli alio modo Dei, alio Christi, adhuc
mortalis, erant 189.
Apostoli Maria Virgine prastantiores 144.
Apostoli omnes de Christi, sacerdotio scri-
pserunt 306.
Apostoli post Christum soli fidei salutaris
doctores 2.
Apostoli quando gratiam pro gratia acce-
perunt 237, 238.
Apostoli quomodo fuerint sanctificati 282.
Apostolorum scripta quomodo intelligenda
5, 6.
Apostolorum coactanei poterant veritatem
in multis non tenere 2.
Apostolorum tempore autores fuere erro-
rum 5.
Apud Deum potest esse is, qui ad dextram
ejus non sedeat 330.
& Arius & Homoustiani circa naturam
Christi potuerunt errare 3.
Athei qui censendi 137, 146.
Audire Christum, non continet ejus ado-
rationem 265, 267.
Autorem vitæ esse propriè, & interfici, pu-
gnant 243.
Autores errorum non necesse est nomina-
ri, si de erroribus constet 30.
Autoritas Theologorum vel vulgi, in reli-
gione nulla. 25. 290.

B.

Bellarminus & alii Iesuita idololatriæ
asseriores 145.

C.

Calumnia quid 317.
Carnem & sanguinem post resurrectionē
habituari non sumus 155.
Caro & Spiritus non necessario signifi-
cant naturas. 159.
Celebritas nominis non potuit a Deo abso-
lutè donari Christo 255, 261.
Cerinthi errores 11.
Christianus verus non est, qui non etiam
bonus

<i>bonus</i>	15.	<i>de Christi persona vera sententia</i>	80, 81.
<i>Christianus verus professione quis sit</i>	130.	<i>Christi potestas an creata nec ne?</i>	75.
<i>Christi adoratio post resurrectionem publicata</i>	274.	<i>Christi potestas dupliciter consideranda</i>	75.
<i>in Christi adoratione divina voluntas potissimum spectanda</i>	262.	<i>Christi potestas ei non inest natura</i>	90.
<i>Christi aduentus ad iudicium, non vocatur introductio in orbem terra</i>	273.	<i>Christi potestas est divina, etiam si non sit primi principii</i>	100.
<i>Christi, angelorum & hominum potestas quomodo differat</i>	83. 92. 103. 108.	<i>Christi potestas & divinitas est ejus ad dextram Dei sessio</i>	325 & seqq.
<i>Christi cognitio, de qua Ioan. 17. ad tempus exaltationis potissimum pertinet.</i>	268.	<i>Christi potestas & minor divina, & illi aequalis dici potest</i>	219.
<i>Christi corpus quando & quomodo perfectum fuerit</i>	299, 300.	<i>Christi potestas in quo consistat</i>	202.
<i>Christi cultus sub N. F. ad Dei cultum complendum pertinet</i>	49. 65 & seqq. 114.	<i>Christi potestas non eadem numero cum Dei potestate</i>	106.
<i>Christi cum Deo post exaltationem aequalitas quatenus perfecta</i>	218.	<i>Christi potestas non omnino absoluta</i>	86.
<i>Christi, cum mortalis esset, potestas non fuit perfecta</i>	181. & seqq.	<i>Christi potestas ob modum participationis divina</i>	103, 104.
<i>Christi caput Deus quomodo dicatur</i>	308.	<i>Christi potestas quatenus aequalis Dei potestati</i>	51. 88. 107. 108. 233.
<i>Christi descensus ad infernum quid</i>	148.	<i>Christi potestas quatenus cum Dei potestate eadem</i>	106.
<i>Christi divinitas a Patris divinitate quomodo differat</i>	61.	<i>Christi potestatis hodie alicuius alia ratio, ab ea, quam in terris habuit</i>	87.
<i>Christi divinitas in potestate illius consistit</i>	179. & seqq. 332.	<i>Christi praecepta ad omnes ab exaltatione demum ejus pertinuerunt</i>	266.
<i>Christi divinitas quatenus par divina potestati</i>	263.	<i>Christi pro videntia quatenus ad omnes homines pertineat</i>	17.
<i>Christi ea etiam fuerunt, quae illi erant destinata</i>	189.	<i>Christi sacrificii natura proprie quam sit</i>	290.
<i>Christi essentia non negatur, si negetur naturam divinam habere</i>	8.	<i>Christi sacrificium expiatorum in calice demum peractum</i>	280 & seqq. 284.
<i>Christi gloria, quam nunc habet, praestantior ea, quam in terris habuit</i>	259.		292. & seqq.
<i>Christi honor perfectus post exaltationem illius cepit</i>	259.	<i>Christi sacrificium perpetuo durat</i>	285.
<i>Christi immolatio quid sit apud Paulum</i>	289.	<i>Christi vita divina ut Patris, beneficio Patris data</i>	233.
<i>Christi in caelo exaltatio cur introductio appelletur</i>	279.	<i>Christi vita qualis</i>	199.
<i>Christi interpellatione absolutum ipse dominum describitur</i>	87. 333.	<i>Christi vita quatenus dependens aut independens</i>	199.
<i>Christi mors quatenus ad sacrificium illius pertineat</i>	282.	<i>Christi vita quomodo eadem cum vita Patris, & quomodo diversa</i>	200.
<i>Christi persona, non natura qua persona non sit, mortua</i>	30.	<i>Christo ante resurrectionem iudicandi potestas re ipsa non fuit data</i>	275 & seqq.
		<i>Christo a Patre nihil potuisset dari, si esset idem Deus qui Pater</i>	135.
		<i>Christo cur pra angelis & hominibus cultus divinus debeat</i>	92. 101. & seqq. 332.
		<i>Christo dua natura tribui possunt, sed non simul</i>	

<i>non simul</i>	198.	<i>perfectè, & cur</i>	263.
<i>Christo omnia donata certo tempore, &</i>		<i>Christus ante mortem Angelorum Domi-</i>	
<i>ob causam certam</i>	112.	<i>nus non fuit</i>	209 & seqq. 215 & seqq.
<i>Christo potestas certo tempore data, &</i>		<i>Christus ante mortem quatenus aequalis</i>	
<i>quidem gratis</i>	79, 80.	<i>Deo</i>	218, 223 & seq. 230, 231.
<i>Christo potestas nos servandi quando da-</i>		<i>Christus ante mortem suam neminem a</i>	
<i>ta</i>	85.	<i>morte anima reipsa liberauit</i>	208.
<i>Christo quomodo, quali imperio, & qua-</i>		<i>Christus ante resurrectionem angelis ni-</i>	
<i>tenus cesserit Deus</i>	44.	<i>hil imperavit</i>	263.
<i>Christo semper debebatur divinus honor,</i>		<i>Christus ante resurrectionem Deus & re-</i>	
<i>sed non semper idem</i>	109.	<i>ipsa & designatione</i>	328.
<i>Christo successisse omnia data a Deo</i>	239	<i>Christus ante resurrectionem non fuit</i>	
<i>Christum a Deo esse resuscitatum, cur</i>		<i>Deus demonum</i>	264.
<i>credendum</i>	205 & seqq.	<i>Christus ante resurrectionem Rex perfe-</i>	
<i>Christum alio modo diabolus tentavit,</i>		<i>ctè non fuit</i>	310.
<i>quàm homines Deum tentant</i>	265.	<i>Christus a Patre Dominus effici non po-</i>	
<i>Christum gloriam suam absq; morte cõ-</i>		<i>tuit, si antea Dominus fuit perfectus</i>	240.
<i>sequi non potuisse, quomodo dici pos-</i>		<i>Christus a seipso exaltationem accipere</i>	
<i>sit</i>	259.	<i>non potuit</i>	250, 251.
<i>Christum in usu potestatis non dependere</i>		<i>Christus certa ratione major fuit angelis</i>	
<i>a Deo</i>	43 & seqq. 89, 107.	<i>ante mortem</i>	215.
<i>Christum nihil a se ipso facere, quid sit</i>		<i>Christus cuius temporis respectu fuerit</i>	
	223.	<i>appellatus Dominus gloria</i>	242, 243.
<i>Christum non esse meritum suam exal-</i>		<i>Christus cur Deus</i>	82 & qualis 263.
<i>tationem</i>	257.	<i>Christus cur dicatur Dominus ante exal-</i>	
<i>Christum post finem mundi nullius me-</i>		<i>tationem</i>	264.
<i>morem futurum, quo sensu dicatur</i>	312.	<i>Christus cur Dominus & Deus a Thoma</i>	
<i>Christum se pro vulgari homine gessisse,</i>		<i>appellatus</i>	180.
<i>quo sensu dicatur</i>	249.	<i>Christus cur magna voce clamans expi-</i>	
<i>Christum verè ignorasse diem iudicii</i>		<i>rauerit</i>	243.
	313.	<i>Christus cur nõ absoluit Deo aequalis</i>	264.
<i>Christum Vice Patris nos regere & ser-</i>		<i>Christus cur non dicatur unus Deus</i>	59.
<i>vare, summa illius est dignitas</i>	333.	<i>Christus cur non fuerit altissimus</i>	240.
<i>Christum unà cum Deo colere, non est i-</i>			254.
<i>dololatrium</i>	156.	<i>Christus cur non fuerit ante Pontifex,</i>	
<i>Christus ab initio prädicationis sua ha-</i>		<i>quàm sacrificaret, ut Legalis Pontifex.</i>	
<i>buit potestatem mortuos ad hanc vitam</i>			297.
<i>resuscitandi</i>	277.	<i>Christus cur panis vita & vita ante mor-</i>	
<i>Christus adhuc mortalis cur vita & vita</i>		<i>tem</i>	195.
<i>autor appellatus</i>	204.	<i>Christus cur Patri in terris detulerit</i>	252.
<i>Christus adhuc mortalis, quomodo reso-</i>		<i>Christus cur propitiatio</i>	307.
<i>cillationem potuerit promittere</i>	190.	<i>Christus cur propriè nunc orare dici ne-</i>	
<i>Christus adhuc mortalis, temporalè tan-</i>		<i>queat</i>	307.
<i>tum mortem potuit auferre</i>	204.	<i>Christus cur sibi erectionem corporis sui</i>	
<i>Christus a Iehova diversus</i>	71.	<i>tribuerit</i>	206.
<i>Christus alio modo regnat quàm reges</i>		<i>Christus cur sic a natiuitate appellatus</i>	
	89.		194.
<i>Christus ante exaltationem Rex, sed nõ</i>		<i>Christus Dei sermo non Patris appellatur</i>	

in sa ris l'ieris 30.
Christus de nouo in celum introductus 211.
Christus Deo similis 72.
Christus Deus per analogiam 331.
Christus diuinam naturam non habet 4.
 230, 331, 250, 274, 329.
Christus diuino modo salutem nostram
administrat 74.
Christus, durante sua morte, non fuit in
paradiso 149.
Christus est persona humana 80.
Christus est verus Deus, licet a Deo de-
pendeat 43, 50, 137, 330.
Christus nunc etiam aequalis Deo non ab-
solute 218, 252, 253.
Christus exaltatione eguit 250.
Christus ex gratia & certo tempore virtu-
tem operandi accepit 227.
Christus genitus, cum immortalis factus
est 221.
Christus homo, fuit ut Deus, & factus est
ut homo 250.
Christus Iesus hominem ex Virgine natū
denotat 246.
Christus improprie sacerdos dicitur 303
 & seqq.
Christus in celum ascendit etiam ante
exaltationem 272.
Christus in cruce pendens quomodo pro
filio Dei agnitus 242, 243.
Christus indigni confortatione 215.
Christus in quo cum Melchisedeco com-
paretur 221, 222.
Christus in terris de gens non appellatur
Pontifex 195.
Christus in terris non habuit potestatem
dandi spiritum sanctum 202 & seqq.
Christus in virtute operandi sumpsit incre-
menta 231.
Christus ita est Deus, ut etiā sit Dei 158.
Christus ita profecit sapientia, ut atate &
gratiā apud homines 193.
Christus miracula non fecit inuocato Pa-
tris nomine 87.
Christus Dei minister nunc esse non dici-
tur 45.
Christus non colitur pro nouo Deo, sed si-
cui ille unus Deus 58.
Christus non cum solis Apostolis sed inter-

dum cum omnibus est loquutus 268.
Christus non est creator cali & terræ 271.
Christus non est idem cum Patre Deus
 24 & seqq. 70, 71, 252, 313, 315, 329.
Christus non est is, ex quo omnia 29, 62.
Christus non est is, in quem omnia 31.
Christus non est respectu patris id, quod
sapientia respectu artificis 228.
Christus non factus est reipsa Pontifex
ante suum in celos ingressum 222.
Christus non offertur in terris a sacerdo-
tibus 290.
Christus non regnat ut princeps 50, 98.
Christus non sanguinem suum, sed sei-
psum Deo obtulit 299.
Christus non semper creuit sapientiā
 190.
Christus nullam naturam assumpsit 248.
Christus nunc caro non est, sed spiritus
 151.
Christus nunc etiam iudicat 308.
Christus nunc idem, qui ante fuit, & cur
 201.
Christus omnia habet quæ Pater, sed alio
modo 183.
Christus Patri aliquando non subicere-
tur, si in eo esset natura diuina 63.
Christus perfectus Dominus post resurre-
ctionem & exaltationem 213, 234 &
 seqq.
Christus persona diuina non est 26, 60, 63.
Christus post mundi finem super fideles
non regnabit eo modo, quo nunc re-
gnat 45.
Christus post resurrectionem perfectē De-
us factus est 262.
Christus post resurrectionem prastantior
angelis effectus 271.
Christus post resurrectionem demum spi-
ritibus qui in carcere, predicauit 148.
Christus primogenitus ante exaltationem
non fuit 273, 274.
Christus primogenitus Dei non appella-
tur in s. literis 112.
Christus pro ratione atatis semper fuit
plenus sapientiā 193.
Christus pro vero Deo colendus, etiam si
non sit idem cum Patre Deus 46 &
 seqq. 66. & seqq.

Christus quando ad dextram Dei sedere debuerit.
Christus quando & cur unctus spiritu sancto 193.
Christus quando potestatem habuerit dandi vitam eternam 187.
Christus quando potestatem suam adeptus fuerit, & quando eam exer. cat. 322.
Christus quatenus a Deo dependent 44.
Christus quatenus alius Deus a Patre 24
     & seqq. 48.
Christus quatenus exemplar nostra resurrectionis 135.
Christus quatenus Legem non soluit 127.
Christus quatenus procuret, ut mali in errores ruant 17.
Christus quatenus unus Dominus 30, 32.
Christus quomodo ante mortem Dominus gloriae & Vita autor dici potuerit 243.
Christus quomodo ante resurrectionem rex fueris di. ctus 310.
Christus quomodo lux vera dicatur 39.
     40.
Christus quomodo nec initium dierum nec finem Vita habeat 301.
Christus quomodo primitia dormientium 197.
Christus quomodo se pro Apostolis sanctificaverit 288.
Christus quo respectu agnus Dei appelletur 288.
Christus quos &ificaturus sit 77, 78.
Christus sapientia Dei non Patris dicitur, & quomodo 30, 191.
Christus se Deo nunc non subicit 219.
Christus se ipsum a morte liberare non potuit 205 & seqq.
Christus, si Deus ipse fuit, orare Deum non potuit 214, 250.
Christus simul & Pontifex & misericors Pontifex factus 295.
Christus sine Dei beneficio omnino non potuit consequi suam exaltationem 260.
Christus, si propriè dicatur sacerdos, in commodum sequatur 303.
Christus una cum Patre collatus, non Deus sed Dominus vocatur 28.
Christus & doctorum & mortuorum Domi-

nus post exaltationem 329.
Christus unigenitus Dei filius fuit, a. Ser- sis ex causis 259.
Confortari & summam potestatem habere, pugnant 215.
Consensus un&ersorum, & cl. doctorum non est certum veritatis argumentum 17,
     25, 133.
Consequentia ubi sufficiant 113.
Contraria duo quatenus in eodem subje-cto consistere nequeant 160.
Corpora in futuro seculo alia habebunt fi- deles 153. & seqq.
Creatio pro nova creatione accipitur 210.
Creatura quatenus colere liceat 121, 122.
Credita ad salutem necessaria quæ, & quatenus 5, 21, 22.
Crescere in aliquare, & eandem in se habere perfectam, pugnant 192.
Cultus aliquis quibus hominibus debeat-ur 105.
Cultus Dei erroneus quis 132.
Cultus Deo & Christo tributus quomodo idè & quomodo diversus 34, 73, 91, 93.
Cultus Deo non præcisè propter essentiam debetur 95 & seqq. 338.
Cultus di&ini causa 9, 95, 96.
Cultus di&ini duplex acceptio 102.
Cultus di&inus ab Apostolis hodie dissen- dus 67, 125.
Cultus di&inus cur angelis & hominibus non debeat 9, 74, 92, 102, 142.
Cultus di&inus cur Christo debeat 22,
     46 & seqq. 483, 92, 93.
Cultus di&inus etiam secundo saluti principio debetur 73, 74.
Cultus di&inus non tantum potestati sum- ma debetur 96.
Cultus di&inus propriè quis 102.
Cultus di&inus sanctis a Pontificis tribu- itur 138 & seqq. præcipuè Maria 142.
Cultus ejusdem generis debetur Deo & Christo 91.
Cultus sanctorum illicitus 139 & seqq.

D.

Dare interdum pro prædestinare accipi- tur 185.
Datio propriè dicta quæ 251.
     Vn 2.   *Debitum*

<i>Dominum esse mortuorum quid?</i>	321.
<i>Duo colendi sub N. Fæd: 23. & quomodo</i>	26, 52, & seqq:
<i>Duorum Deorum cultus quatenus falsus</i>	130, & seq:
<i>Duo possunt habere potestatem in eisdem</i> <i>re, sed impari ratione</i>	188.

E.

<i>Ebionis errores</i>	11.
<i>Ecclesia quatenus audienda</i>	20.
<i>Ecclesia potest desinere esse Ecclesia</i>	7.
<i>Ecclesia post Apostolorum mortem corru-</i> <i>pta</i>	3.
<i>ἐγὲν εἶναι significare potest fuit</i>	237.
<i>Eligere predestinationem eligendi signi-</i> <i>ficat</i>	186.
<i>Elisai corpus cur dici possit propheta</i>	197.

<i>Erroris de d. Gina Christi natura origo</i>	3.
<i>Errores in rebus divinis quatenus salu-</i> <i>tem adimant</i>	18, & seq:
<i>Errores inter se distinguendi</i>	302.
<i>Errans non omnis est hereticus</i>	18.
<i>Esse aliquid perfectè, & id ipsum fieri, pu-</i> <i>gnant</i>	239.
<i>Essentia una numero non potest esse com-</i> <i>munis pluribus personis</i>	192, & seqq:
<i>Evangelii præ Lege præstantia</i>	125.
<i>Evangelium quatenus ex Prophetis con-</i> <i>firmitur</i>	126.
<i>Excellentia & Veritas quandoq; coinci-</i> <i>dunt</i>	158.
<i>Exinanitio Christi ad externam ejus for-</i> <i>mam pertinet</i>	241, 242.
<i>Exinanitio non est incarnatio</i>	246.
<i>Expresse in sacris literis scripta sunt ea</i> <i>qua ad salutem necessaria</i>	24.
<i>Ex quo omnia, soli Patri conveniunt</i>	29, 30, 62.

F.

<i>Fides salutaria qua</i>	28.
<i>Fides falsa qua censenda</i>	19.
<i>Fideles possunt deficere</i>	7.
<i>Fideles quatenus a diabolo superari pos-</i> <i>sunt</i>	ibidem.
<i>Fideles in futura Vita a Christo non acci-</i> <i>pient amplius beneficia</i>	312.

<i>Fieri dicuntur, quæ perfectè fiunt</i>	236.
<i>Figura quando admittenda</i>	315.
<i>Figuratum non opponitur Vero</i>	71, 302.
<i>Filius Dei unicus quis</i>	4, 50.
<i>Filius Dei non exiit ante Iesum ex Vir-</i> <i>gine natum</i>	260.
<i>Filius Dei & Redemptor simul cæperunt</i>	113.
<i>Filium Dei esse, & esse in forma Dei, dif-</i> <i>ferunt</i>	220, 241.
<i>Filium esse alicujus rei, quid in sacris li-</i> <i>teris significet</i>	117.
<i>Forma Dei, forma servi quid</i>	242.
	245, & seqq:
<i>Forma servi cur non sit humana natura</i>	246.
<i>Forma Phil: 2. significat externam speci-</i> <i>em</i>	245.

G.

<i>Generatio ex Dei essentia impossibilis</i>	5, 332.
<i>Generatio ex substantia imperfectionis</i> <i>argumentum</i>	331.
<i>Gloria Dei in eo est, quod omnia sponte</i> <i>sua, & non necessario faciat</i>	ibidem.
<i>Gloria Dei imminuitur, si Christus dica-</i> <i>tur Deus natura</i>	ibide.
<i>Gloria Christi Ioan: 1. secundum quid cõ-</i> <i>siderari potest</i>	237.
<i>Gratia duplex significatio</i>	238.

H.

<i>Hereticus quis</i>	18, 19.
<i>Hominem non esse personam humanam,</i> <i>impossibile</i>	9, 16.
<i>Homini similem fieri, & fieri hominem</i> <i>differunt</i>	249.
<i>Homines pro hominibus vulgaribus ac-</i> <i>ciuntur</i>	247.
<i>Hominum auctoritas in religione nulla</i>	247, 290.
<i>Hypostasis quomodo a Vete. Theologis de-</i> <i>finita</i>	165.

I.

<i>Idolũ nusquam appellatur mendaciũ</i>	119.
<i>Idololatra quis?</i>	139, & seqq:
<i>Iehosã nomen quatenus incommunicabi-</i> <i>le</i>	71.

<i>Iesuitarum recens audacia</i>	145.
<i>Incarnatio cur non debent dici exinani- tio</i>	246.
<i>In Christum creata esse omnia, quid si- gnificet</i>	14.
<i>Incommunicabile Scholasticis quid?</i>	165.
<i>Incommunicabile quatenus de ratione persona</i>	171.
<i>Incrementa operum quomodo in Deo non habeant locum</i>	231.
<i>Infernus quid?</i>	148.
<i>In forma Dei esse quid?</i>	242.
<i>In forma Dei esse, & esse altissimum, pu- gnant</i>	241.
<i>In principio esse, & esse ab aeterno, diffe- runt</i>	330.
<i>Interpellatio Christi pro nobis qualem po- testatem significet</i>	86, 87, 333.
<i>Interpellatio propriè dicta cum perfecta potestate pugnant.</i>	90.
<i>Introduci, & produci, differunt</i>	272.
<i>Ioannes non scripsit adversus Ebionem & Cerinthum</i>	11.
<i>Irenaeus, Christum absolutè nescivisse ju- dicii diem, statuit</i>	323.
<i>Israëlitae vitulum, quem adorârunt, non crediderunt esse verum Deum</i>	15.
<i>Iudei cur hodie servari nequeant</i>	22.
<i>Iudaizantes cur servari nequeant</i>	ibid.
<i>Iudaicum quid est, unum Deum solum colere sub N. Fæd.</i>	53.
<i>Iudicare Hebr: significare solet regere</i>	44, 277.
<i>Iudicium omne Christo datum, quomodo accipiendum</i>	76, 77.
<i>Iudicandi potestas Christo ante resurre- ctione ipsa data non fuit</i>	275, & seq:
<i>Ius alicuius rei dare potest is, qui ejus po- testatem non habet:</i>	195.

L.

<i>Libertas agendi & necessitas, pugnant</i>	261.
<i>Libertatem voluntatis humana Deus ra- ro mutat</i>	ibid.
<i>Licere ea facere, qua præcepta sunt, non dicuntur</i>	294.
<i>Loquendi modi improprii quando admi- tendi</i>	315.

M.

<i>Maclatio sola pecudis ad sacrificium ex- piatorium sub Lege nõ sufficiebat</i>	287, 288, 291.
<i>Maclatio pecudis quomodo ad sacrificiũ pertinuerit</i>	292.
<i>Manducatio carnis Christi quid?</i>	195.
<i>Manducatio carnis Christi nulla ante mortem</i>	195.
<i>Maria Virginis vera præstantia</i>	143, 144.
<i>Maria Virgo ob fidem maximè Deo acce- pta fuit</i>	144.
<i>Maria Virginis præstantia non est post De- um summa</i>	ibid.
<i>Maria non potest omnia per filium</i>	15, 16.
<i>Mariæ cultus illicitus</i>	16, 142, 144, 145.
<i>Melchisedech non sacrificavit panem & vinum</i>	300.
<i>Mercedis in cælo quando fiat mentio</i>	270.
<i>Meriti propriè dicti requisitum</i>	257.
<i>Meritum propriè dictum & gratiæ pu- gnant</i>	ibidem.
<i>Mereri aliquid, & interveniente labore suo id consequi, differunt</i>	ibid.
<i>Meritum Christi argueret, eum non esse Deum summum</i>	ibid.
<i>Mereri vitam æternam nemo potest</i>	
<i>Metaphoricum & verum non pugnant</i>	71, 302.
<i>Metaphoricum propriè sic dicto præstare potest</i>	302.
<i>Ministros patris pares esse posse filio</i>	112.
<i>Mites quomodo hanc etiam terram possi- deant</i>	269.
<i>Μορφη cur Phil: 2. externam formam significet</i>	248.
<i>Mors Christi maximè arguit eum non esse illum unum Deum</i>	112.
<i>Mors Christi quomodo ad formam servi pertineat</i>	242.
<i>Mors Christi quatenus ad sacrificium e- jus pertineat</i>	282, 385, 293.
<i>Mortalis qui est naturâ, potest ex chari- tate mori</i>	207.
<i>Mortale inducere immortalitatem, figura- re dictum</i>	153.
<i>Mortuorum status quis</i>	146, & seqq:
<i>Mundi totius auctoritas in religione nul- la</i>	225, 291.
	Mundus

Mundus totus in errorem incidere potest
14. 225.

N.

Nam particula quomodo usurpetur 276.
Nasci, & in mundum introduci, differunt 271.
Natura Deum esse, quid apud Paulum sit 116.
Natura in Christo dua statui non possunt, sed forma externa possunt 248.
Natura uni qua consentiunt, de toto negari non possunt 319.
Necessitas & agendi libertas pugnat 261.
Necessaria ad salutem qua 5. 21. 22.
Necessaria ad salutem expresse in sacris literis scripta 25.
Necessaria ad salutem non debent esse subtilissima 134.
Negare quippiam a Deo revelatum quatenus damnet 19. 20.
Nemo dat, quod ipse non habet 196.
Nemini dari possunt ea, qua sunt in illius potestate 254.
Nihil a seipso facere posse, dependentiam suo modo, potestatis significat 226.
Nomen de Christo dictum, quando significet dignitatem 254.
Non nosse significat non apprehendere 323.
Non omnia nostra sunt in potestate Dei simpliciter 254.
Nos in Christum esse, in sacris literis non dicitur 64.

O.

Oblatio Christi pro ingressu in calum accipitur 286.
Offorri quippiam alicui, & dari id, quod ad naturam eius constituendam pertinet, differunt 256.
Omnia, qua in Deo sunt, Deum esse, solum 95. 158.
Omnia per Christum esse, quomodo accipiendum 62. 63.
Omnia Christi esse, qua sunt Patris, quomodo intelligendum 189.
Omne genus in nomine Iesu flecti debere, de obligatione, non de actu flectendi intelligendum 260. 261.
Opera omnia eius, qui data potestate a-

xit, sunt eius, qui eam dedit, non contra

191.

Opera majora, qua Pater Christo demonstravit, sunt, nos regere & servare 276.
Orbis terræ pro futuro orbe accipitur

368.

Origenes multa de Christi natura Pontificis adversantia scripsit 4.

Οὐσία substantiam sapè significat 169.

P.

Participatione Dei sunt etiā veri Dei 43.
Pater cur unus Deus dicatur 32.
Pater quomodo solus Verus Deus 33.
Pater solus absolute aliquando sciuit dicem iudicii 314.
Pater tantum opponi solet idolis in sacris literis 28.
Pater quomodo ab uno Domino distinguatur 28.
Pater cur non iudicare quenuquam dicatur 278 309.
Patris & Filii operatio quatenus una 224.
Pater per filium hominis regnat 278.
Patrem sine Filio nihil facere posse, blasphemum 223. 225.
Pater multa fecit, qua Christus non fecit, nec facere potuit 229.
Pater & Filius non operantur eadem numero potestate 230.
Patrem non habere, & athenum esse, differunt 137.
de Patribus sobrii iudicium 290.
Patres antiquissimi de Deo aliter senserunt, quam hodie Pontificii 3. 4.
Patres alii praeier Pontificis fuerunt 291.
Patrum auctoritatis in religione non fiderendum 25. 323.
Patres a se mutuo dissentiunt 18. 322. 291.
Paulus ex suo etiam sensu multos Deos veros constituit 57.
Paulus cur 1. Cor. 8. Patrem unum Deum, & Christum unum Dominum appellaverit 59.
Paulus se cum Christo in ipsius denum adventu futurum credidit 150.
Peccatum originis Ephes. 2. non stabilizur 116. 117.
ad Peccat.

ad Peccatum constituendum requiritur scientia 19.
Penetratio cælorum ad essentiam Pontificis pertinet 296.
Per pro cum sæpe usurpatur 286.
Per quem omnia, quomodo tum Patri tñ Christo tribuatur 29. 62.
Perseverantia in religione non est promissa 6. 7.
Persona definitio vera defenditur 170.
Persona est substantia 171.
Persona non est substantia abstracte accepta 177. & seqq.
Personæ plures esse in una numero essentia, repugnat rationi 162. & seq.
Pertinax quis? 20.
Petere id quod in principio, quis censendum 29. 35. 232. 313.
Photini sententia de Christo 4.
Photini volumina suppressa ibid.
Plenitudo gratiæ & veritatis quid? 237.
Plurimæ quod faciunt, indefinisse de omnibus dici potest 245.
Pontificii Christiani sunt, sed non veri 14. & seqq.
Pontificis multa absurda credunt 16.
Pontificiorum Theologia inepta 184. 185.
Pontificios divinum cultum sanctis tribuere 138. & seqq. 156. & præcipue Maria 142.
Pontificiorum in cultu Maria descendendo inscitia 144. 145.
Pontificiorum quorundam de divina Christi natura sententia 114.
Potestas divina varia 103. 104.
Potestas Christi ob modum participationis divina est ibid.
Potestas divina, cum quacunque natura juncta, divinum cultum moretur 99. 100.
Potestas nulla absolute par divina potestati 88.
Potestas creata increata suo modo par esse potest 84.
Potestas Christi increata dici potest 75.
Potestas creata certa ratione potest esse independens. 84. 85.
Potestas post Deum summa quatenus in mortalem cadere potest 201.

Potestatis Christi duplex respectus 75.
Potestatis Christi hodierna alia ratio ab ea, quam in terris habuit 87.
Potestas Christo certo tempore data 79.
Potentia non omnis est in Filio, qua in Patre 184.
Potestas Christi, angelorum & hominum diversa 83. 92. 101.
Potestatem, & jus in aliquid habere, diversa sunt 196.
Potest quis profiteri se insignem esse, & tamen se non gerere ut insignis 249.
Præcepta Christi ad omnes ab exaltatione demum illius pertinuerunt 266.
Præceptum Legis de uno Deo colendo non eversum sub N. Fœdere 47. & seqq.
Præceptum Dei posuit ad sempus premis 266.
Præsens pro præterito raro usurpatur 235.
Principiorum natura 313.
Prophetarum Verba ex Apostolis restringenda aut explicanda 69. 123.
Propitiatio pro peccatis cur Christus dicatur 307.
Providentia Christi quatenus ad omnes pertineat 17.

Q.

Quanam multiplicari non possint, aliis non multiplicatis 164.
Quæ unius nature sunt, alteri separatim tribui nequeunt 319.
Quæ uni nature competunt, de toto negari simpliciter non possunt ibid.

R.

Raro ad eas figuras recurrendum in explicatione scripturæ, quæ raro usurpantur 235.
Reformatio etiam est, cum in locum unius aliud substituitur 154.
Reges tantum obligatos fuisse ad Christum adorandum 261.
Reges non necessario sed liberè Christum adorare 262.
Regis, Redemptoris & Dei voces in Christo ferè idem significant 183.
Regnum Christi in cælo & in terra non est diversum, sed diversus regnandi modus

<i>modus</i>	311.
<i>Regnum Christi etiam in eos, qui ipsi immorigeri sunt, extenditur</i>	7, 8.
<i>Regnum Christi non interit deficiente hominum fide</i>	ibid.
<i>Regni Christi ratio olim mutabitur</i>	311.
<i>Remissio peccatorum perfecta non datur ante diem ultimum</i>	285.
<i>Res improprie dicta prestare potest res proprie sic dicta</i>	304.
<i>Resurgere est iterum existere</i>	154.
<i>Resurrectionis</i>	151.
<i>Resurrectio corporis aliud, aliud carnis</i>	152.
<i>Resurgere fideles in carne cur non sit necesse</i>	ibid.
<i>Resurrectio carnis quomodo in Symbolo accipi possit</i>	ibid.
<i>Resurrectionis nostra modus non petendus ex modo resurrectionis Christi</i>	135.
<i>in Resurrectione hominibus tribuitur id, quod Dei est.</i>	206.

S.

<i>Sacerdos Christus dicitur improprie</i>	302.
<i>et seqq:</i>	
<i>Sacerdotes Pontificii Christum Deo non offerunt</i>	290.
<i>Sacramentum Christi natura quam sit proprie</i>	290.
<i>Sacrificium Christi expiatorium in caelis demum peractum</i>	280, et seqq: 292.
<i>et seqq:</i>	
<i>Sacrificium Christi non tantum cum peccamus, sed perpetuo pro nobis durat</i>	285.
<i>Sacrificii Christi effecta</i>	ibid.
<i>Sacrificium Christi quam peccata expiet</i>	ibid.
<i>Sacrificium Abrahami non cum sacrificio Christi, sed cum nostris comparandum</i>	291.
<i>Sacrificium legale Pontificis, cui typus fuerit sacrificii Christi</i>	289.
<i>Sacrificium sub Lege ante presentationem in sanctuario non erat</i>	293.
<i>Sacrificia non omnia fuerunt figurae sacrificii Christi</i>	289.
<i>Sacrificiorum aliorum legalium ab an-</i>	

<i>niversalio differentia</i>	288.
<i>Salus duplici modo efficitur</i>	202.
<i>Salutem aliter Christus, aliter angeli et Apostoli administrant</i>	74.
<i>Salus quibus negata</i>	21, 22.
<i>de Sanctis Vera sententia</i>	143.
<i>Sanctis a Pontificis discriminum cultum exhiberi</i>	138, et seqq: 156.
<i>Sanctos adorare et invocare idololatriam</i>	16, 139.
<i>Sapientia Dei in revelanda sua veritate</i>	279.
<i>Scripta Apostolica quomodo intelligenda</i>	5, 6.
<i>Scripta Apostolica potissima ex parte clara, aliqua vero ex parte obscura</i>	6.
<i>Scriptorum Apostolicorum intelligentia quatenus necessaria</i>	ibid.
<i>Scripta Veterum de rebus divinis multa suppressa</i>	4.
<i>Scriptores Ecclesiastici post Apostolorum tempora usque ad Eusebium pauci</i>	4.
<i>Semel fieri dici potest, quod semper fit</i>	284.

<i>Semidei et Semidomini Voces castitatis plena</i>	179.
<i>Servator esse potest, qui nondum sit Rex</i>	220.
<i>Sessio ad dextram Dei est Christi potestas</i>	326. et seqq.
<i>Similitudo rei veritate non excludit</i>	39.
<i>Similitudo etiam in eterna esse potest</i>	10.
<i>Similitudo cum Deo alia, praeter eam, quae est in essentia, digna est cultu</i>	72.
<i>Sine alio nihil operari posse, et nihil a seipso operari posse, differunt</i>	227.
<i>Smigleciiana responsionis modus</i>	1.
<i>Smiglecius fastu laborat</i>	1.
<i>Smiglecius eadem otiose repetit 1. 8. 9. 19. 20. 27. 39. 43. 48. 51. 58. 60. 65. 76. 81. 85. 86. 89. 90. 94. 98. 99. 100. 101. 110. 123. 129. 132. 136. 157. 161. 180. 191. 204. 209. 213. 217. 226. 229. 232. 233. 237. 239. 240. 253. 254. 256. 262. 265. 270. 279. 309. 310. 322. 325. 327. 330. et c.</i>	
<i>Smiglecius id quod in principio petiit</i>	26.
<i>27. 29. 35. 87. 130. 159. 185. 188. 199. 230. 239. 243. 250. 260. 264. 307. 320. 321. 329.</i>	
<i>Smiglecius rationes aut responsiones aliam omittit 29. 31. 118. 119. 122. 224. 226.</i>	

231. 247. 298.	
<i>Smiglecus sua dicta non defendit</i>	14.
88. 231. 267. 325.	
<i>Smiglecus seipsum refutat</i>	32. 143. 184.
222. 252. 256. 272. 308. 309. 315. 317. 320.	
<i>Smiglecus ad hominum auctoritatem provocare solet</i>	2. & seqq: 14. 25. 133. 225. 247. 290.
<i>Smiglecii doli & fallacia</i>	55. 150. 172. 202. 211. 227. 228. 232. 240. 251. 255. 267. 286. 289. 325. &c.
<i>Smiglecus loco responsionis sensum, locorum scriptura adscribere solet</i>	52.
<i>Smiglecus ad verba scripturae suae assuit</i>	67. 69. 238.
<i>Smiglecus scripturas ineptè explicat</i>	52. & seqq: 116. 118. 119. 182. 211. 223. & seqq: 242. 244. 247. 254. 255. 294. 297. & seqq: 300. 301. 314. 315. 322. 323.
<i>Smiglecus calumniatur & aliena adversario affingit</i>	95. 96. 97. 136. 222. 143. 171. 172. 179. 180. 190. 202. 205. 255. 275. 279. 302. 313. 330. 332.
<i>Smiglecus indignatur & confidit</i>	143. 236. 237. 238. 279. 280. 317. 328.
<i>Smiglecus inepta dicit</i>	76. 85. 109. 110. 140. 171. 176. 184. 185. 191. 215. 221. 224. 229. 238. 251. 256. 272. 273. 276. 277. 278. 279. 285. 289. 290. 298. 301. 302. 322. 329. 331. 333.
<i>Smiglecii vana gloriatio</i>	318. 324.
<i>Smiglecii incogitantia</i>	70. 244.
<i>Smiglecii negligentia</i>	57. 78. 79. 81. 187. 202. 256. 269. 321.
<i>Smiglecus cur tantopere erret</i>	333.
<i>Spiritus S. quem credentes accipiunt, quid sit</i>	203.
<i>Spiritum non dari ex mensura, quid sit</i>	236.
<i>Spiritus S. descendit in Christum, ut eum replet</i>	194.
<i>Spiritus hominis non est homo</i>	158.
<i>Substantia est genus persona</i>	168.
<i>Substantia vox in definitione persona quid significet</i>	165. 166.
<i>Subsistentia nunc abstractè nunc concretè accipitur</i>	177.
<i>Subsistentia abstractè sumpta genus persona non est</i>	177.

<i>Subsistentia abstractè sumpta non agit, aut intelligit</i>	178.
<i>Symbolum Apost. non continet omnia de Christo mysteria</i>	272.
<i>Symbolum Apost. de divina Christi natura silet</i>	45.

T.

<i>Tabernaculo deservientes Hebr. 13. sunt Christiani</i>	294.
<i>Terra pro futura terra accipitur</i>	268.
<i>Theologorum auctoritati in religione non fidendum</i>	25. 291.
<i>Theologis Scholasticis minus tribuendum quam Patribus</i>	291.
<i>Trahari ut nocentem, & ut servum, non pugnant</i>	247.
<i>Tradere seipsum, significat morti se offerre</i>	280.
<i>Trinitatis quinam Veri Christiani esse possint</i>	10.
<i>Trinitatem credere, quam divinum honorem Christo negare, praestat</i>	11.
<i>Turca cur servari nequeant</i>	21. 22.

V.

<i>Vera sunt etiam illa, quae ex sacris literis deduci possunt</i>	36.
<i>Verum nonnunquam imperfecto opponitur</i>	37. 40. 158.
<i>Verum & figuratū non pugnant</i>	71. 302.
<i>Verus Deus quomodo unus</i>	36. & seqq: 36. 38.
<i>Veri Dei extra Deum unum alii</i>	36. 38.
<i>Verus Deus quibus opponatur</i>	33. 37.
<i>Vita quomodo in resurrectione recuperanda</i>	151.
<i>Vita independens dupliciter considerari potest</i>	198.
<i>Vita suo modo independens a Deo dari potest</i>	ibid.
<i>Vita aeterna nemo unquam per se dignus fuit</i>	258.
<i>Vitulus vel hircus olim non pertinebat ad sacrificium, sed illorum sanguis</i>	288.
<i>Videre, & Deo videre differunt</i>	150. 151.
<i>Videre dici potest is, qui ex mortuis resurrecturus est</i>	150.
<i>Vivificatio cum resurrectione conjuncta immortalitatis datione significat</i>	277.

INDEX.

Vñctus dici potest, qui Rex perfectè non est 310.
Vñio hypostatica naturarum in Christo nulla esse offenditur 79. 118.
Vñuersale dupliciter considerari potest 198.
Vñum Deum esse verum, & summum, idem est, 58.

Vocari proesse in sacris literis interdum ponitur, & cur 55.
Vox aliqua quando absolute poni censenda sit 269.
Vulgata interpretationis errores 65. 283. 287. 321.
Vulgata interpretatio a Smiglecio deseri- tur 283.

INDEX LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ, qui in his libris vel toti explicantur, vel aliqua sui parte illustrantur.

Genes:

Cap. ver: pag:
 14. 18. 300.

Exod:

32. 4. 16.

Levit:

16. 27. 287 & 293.

2. Reg:

23. 5. 57.

4. Reg:

13. 21. 197.

Psal:

3. 8. 7.

Sap:

14. 21. 71.

Esaï:

2. 6. 328.
 42. 8. 67 & seqq: 72.
 48. 11. 70.

Ierem:

10. 11. 123 & seqq:

Matth:

4. 10. 66.

cap: ver: pag:

7. 23. 323.
 11. 27. 190.
 18. 10. 213.
 17. 21.
 20. 23. 316.
 28. 18. 86. 186.

Marc:

13. 32. 313. & seqq:
 15. 37. 243.
 39. 243.

Lucæ.

2. 51. 193.
 9. 35. 265. & seqq.
 20. 37. 38. 150. & seqq. 268.
 22. 43. 215. 312.
 23. 42. 242. 312.
 43. 149.

Iohann.

1. 9. 39. 271.
 12. 195.
 14. 236. & seqq:
 32. 194.
 2. 19. 205. & seqq.
 3. 30. 192.
 31. 255.
 34. 194. 234. & seqq:
 53. 191. & seqq:
 5. 17. 214. 223 & seqq.
 19. 71. 77. 191. 223. & seqq:
 20. 230. 231. 276. & seqq:
 21. 77. 197. 277.

Cap:	ver:	pag:
22.		44.74. <i>ᲙᲚᲗᲗ. 8Ბ. 1Ბ7. 275.</i> <i>ᲙᲚᲗᲗ: 278. 308. ᲙᲚᲗᲗ.</i>
23.		233.
26.		77. 1Ბ7. <i>ᲙᲚᲗᲗ: 233. 321.</i>
27.		77. 321.
6.	48.	1Ბ5.
	51.	1Ბ5.
7.	3Ბ.	202 <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>
10.	18.	205 <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>
	30.	161. <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>
11.	41.	87. 252.
16.	15.	181. <i>ᲙᲚᲗᲗ:</i>
	18.	187.
17.	2.	185. <i>ᲙᲚᲗᲗ:</i>
	3.	33 <i>ᲙᲚᲗᲗ: 268.</i>
	5.	35Ბ.
	10.	188.
	1Ბ.	282.
28.	28.	180.

Act: Apost:

1.	7.	314. <i>ᲙᲚᲗᲗ:</i>
13.	33.	220.
17.	31.	78. <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>

Roman.

2.	4.	15Ბ.
	15.	118 <i>ᲙᲚᲗᲗ:</i>
4.	4.	258.
8.	17.	312.
	34.	44. 326.
11.	36.	62.
14.	Ბ.	311.
15.	8.	1Ბ4.

1. Corinth:

3.	27.	201 <i>ᲙᲚᲗᲗ:</i>
	30.	30.
3.	8.	242.
	15.	20.
5.	7.	288. <i>ᲙᲚᲗᲗ:</i>
8.	4.	27. 28.
	6.	27. 28. <i>ᲙᲚᲗᲗ: 51. ᲙᲚᲗᲗ:</i>
30.	6.	28Ბ.
35.	28.	45.
	53.	153.

Cap:	ver:	pag:
		Galat:
4.	8.	114. <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>

Ephes:

2.	3.	116. <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>
5.	2.	280. <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>

Philipp:

1.	23.	150.
2.	6, 7. 8.	117. <i>ᲙᲚᲗᲗ. 240. ᲙᲚᲗᲗ:</i>
	10.	261.
	13.	261.

Colos:

1.	16.	62 <i>ᲙᲚᲗᲗ: 64. 20Ბ. ᲙᲚᲗᲗ:</i>
	20.	62 <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>

1. Timoth.

2.	5.	26.
----	----	-----

Hebræ:

1.	3.	283. <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>
	6.	211. 268. <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>
	9.	1Ბ3.
	10.	271. <i>ᲙᲚᲗᲗ:</i>
	13.	326.
2.	34.	207.
	17.	2Ბ5.
4.	14.	2Ბ6.
5.	5.	221.
	6.	221, 308.
	11.	301.
7.	3.	301.
	26.	2Ბ6.
8.	2.	45.
	4.	2Ბ7.
9.	26.	285 <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>
10.	5.	2Ბ8.
13.	10.	2Ბ3. <i>ᲙᲚᲗᲗ:</i>

1. Petr:

1.	21.	6Ბ. <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>
3.	1Ბ.	148. <i>ᲙᲚᲗᲗ.</i>
	22.	216.

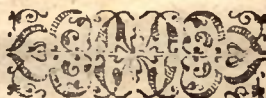
I N D E X.

Cap:	ver:	pag:
		I. Iohann:
2.	1.	44. 285.
	2.	307.
4.	3.	12, 13.
14.	16.	307.

Ger:	10.	20.
		Epist: Iudæ.
		Apocal:
5.	13.	34.

Errata quædam sic corrigat benevolus lector.

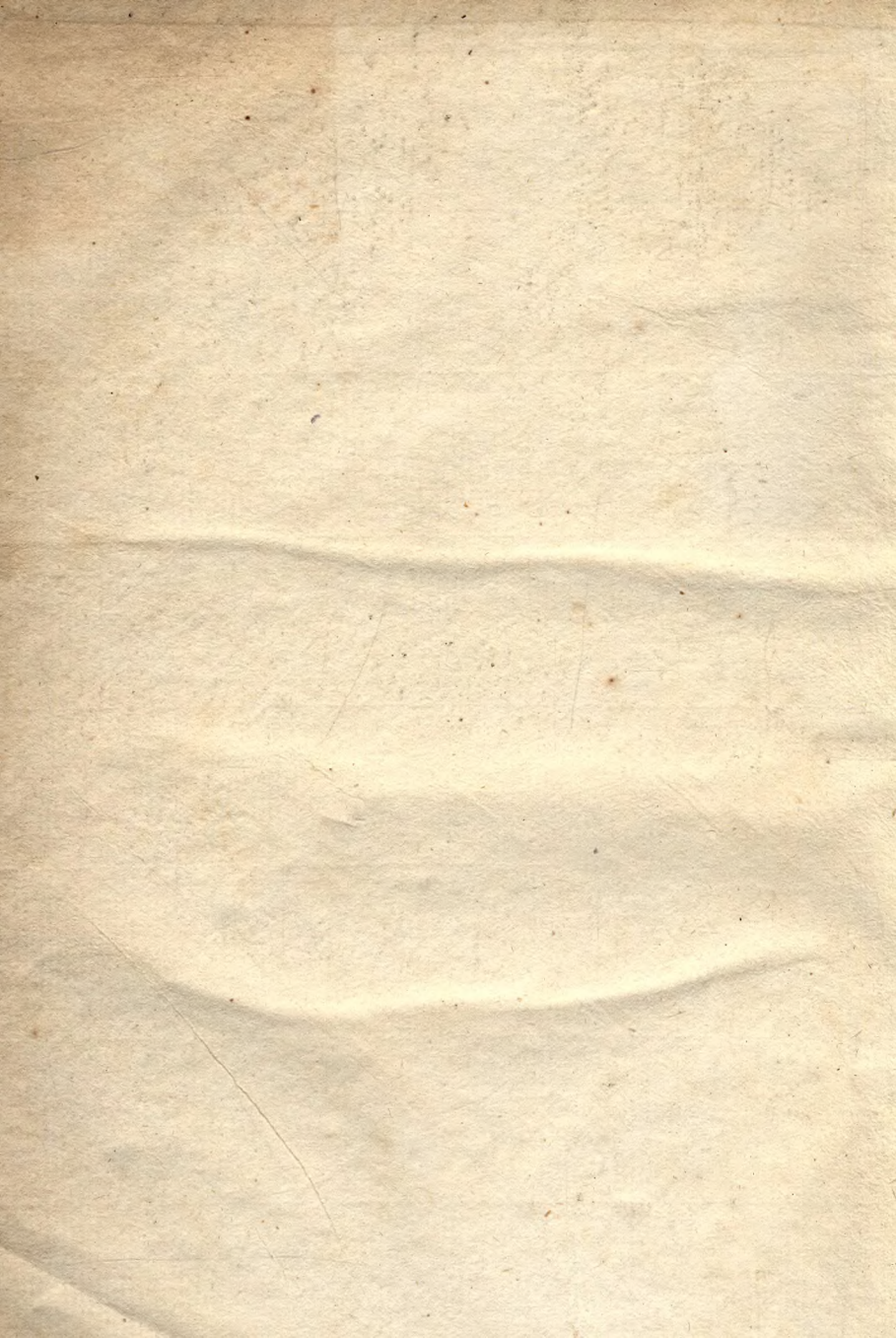
Pag:	lin:						
21	17	audierit.	93	10	genu.	174	13 & tamen.
22	37	inter nos.	98	37	<i>pro</i> jam, cum.	186	<i>ult:</i> dicentem.
26	21	nunquam poterit.	100	14	inictos.	189	20 eandem.
35	12	ulla.	115	18	<i>adde</i> sequi.	228	25 <i>pro</i> concedere,
36	35	Dii.	119	37	controverſiæ.		habere.
37	8	doctrinæ.	131	31	Ethnicismus	231	19 quàm.
45	25	fui.	137	11	<i>adde</i> habet.	247	2 <i>pro</i> se exinanivig
49	31	<i>ante</i> attuliſſent, <i>ad-</i>	154	11	is.		<i>re</i> pone Deo æqualis
		<i>de</i> non.	161	7	hi.		fuit.
72	18	ſcriptura.	165	2.	Smiglecio.	265,	14 Deus.
78	11	<i>pro</i> negein, affirmē.	168	19	forma.	301	33 quam.
84	33	potestas.	171	20	ſepararetur.	302	11 <i>pro</i> ſermo, locus.
			173	6	ejuſq;	328	14 <i>poſt</i> noluit, miſ.

Śląska Biblioteka Publiczna

223044

II

SL.

Biblioteka Śląska

223044

II

CIMELIA